

GİRİŞ

Büyük devletler dediğimiz İngiltere, Rusya, Fransa önceki yüzyıllarda olduğu gibi XIX. yüzyılda da Osmanlı Devleti'ni rahat bırakmamıştır. Osmanlı Devleti ihtişamlı dönemlerinden sonra yavaş yavaş güç kaybetmeye başlamıştır. 1876 yılına kadar yaşanan olaylardan sonra 1876 yılında tahta Sultan II. Abdülhamit çıktı. II. Abdülhamit, son derece olumsuz koşullarda tahta çıkmış ve saltanatının ikinci yılında "93 Harbi" diye bilinen 1877-78 Rus Harbi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu savaşta Çar'ın orduları, Yeşilköy'e dayanmıştır. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki toprak varlığı, Rusya'nın kontrolü altına girmiştir.

Osmanlı Devleti'nin insan ve toprak kaybı bu savaşla da dinmemiş olayları 1897 Yunan Harbi izlemiştir. Yunanistan üzerine yürümek isteyen Osmanlı Devleti'nin karşısına büyük devletler çıktığından Osmanlı Devleti, geri dönmek zorunda kalmıştır. Sanayi ve ekonomi alanındaki gelişmeler, hammadde ihtiyacını temin etmek ve yeni coğrafyalara sahip olmak isteyen büyük devletler, Osmanlı Devleti üzerinde yayılmacı politika izlemek durumunda kalmışlardır.

XIX. yüzyıl boyunca hem toprak hem de insan varlığından çok şey yitiren Osmanlı Devleti karşısında Düvel-i Muazzama, son darbeyi indirmeye hazırlanmış, XX. yüzyılın daha başında devleti tarih sahnesinden silmek istemiştir.

1908 yılına kadar İngiltere, sürekli Osmanlı Devleti'nin topraklarını koruyucu bir rol üstlenirken -tabi bu Osmanlı topraklarını başka bir devletle paylaşmak istemediği için -gelişen olaylar ve diğer devletlerin aşırı yayılmacı politikaları neticesinde artık aktif planlar yapma gereği hissetmiştir.

Bu planın ilk adımı olarak 1908 yılında İngiliz Kralı ile Rus Çarı Reval'de bir araya gelmiştir. "Reval Görüşmesi" olarak tarihe geçen bu görüşmede İngiltere, Rusya'yı artık yayılmacı politikalarında serbest bırakmış aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin toprak varlığını paylaşmışlardı. Bu paylaşımında Almanya saf dışı bırakılmıştır. Düvel-i Muazzama'nın en önemli ülkelerinden Almanya ise bu durumda Osmanlı Devletine kendi planları doğrultusunda yaklaşmıştır.

Daha önce 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi sırasında Yeşilköy'e dayanan Rus orduları karşısında Osmanlı Devleti safında yer alan Almanya, Berlin Konferansı'nda da aynı politikasını sürdürmüştür.

Berlin-Bağdat hattında, İngiltere'ye karşı alternatif bir demiryolu ve petrol alanına sahip olmayı amaçlayan Almanya, II. Abdülhamit ile münasebetlerini geliştirmiştir. Bunun sonucu olarak Sultan Abdülhamit ise Bağdat Demiryolu imtiyazını Almanya'ya vermiştir. Osmanlı topraklarına göz diken Düvel-i Muazzama, iki kutup çevresinde yani Almanya ile İngiltere etrafında toplanmaya başlamıştır.

İngiltere ve Rusya'nın beraberliğini Fransa tamamlamıştır. Almanya'nın safında ise Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Bulgaristan yer almıştır.

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanından çıkan karışıklıklar nedeniyle 31 Mart olayı yaşanmıştır. Bunun sonucunda da II. Abdülhamit tahttan indirilmiş yerine Mehmet Reşat tahta getirilmiştir. Üç yıl sonra 1911 yılında Trablusgarp, Osmanlı Devleti'nden kopmuş ve İtalya'nın egemenliği altına girmiştir. Bunu Rusya'nın da kışkırtmasıyla 1912 yılında Balkan Savaşı takip etmiştir. Balkan Savaşı'nda Osmanlı kuvvetleri yenilgiye uğratılmış ve düşman Çatalca'ya kadar dayanmıştır. Bunun sonucunda da Bâb-ı Âlî, İttihat ve Terakki'nin önde gelenleri tarafından basılmış ve İttihat ve Terakki başa geçmiştir.

Bâb-ı Âlî baskını neticesinde Sadrazam olan Mahmut Şevket Paşa, Osmanlı Devleti'nin çıkabilecek olası bir savaşa girmemesini istemiş ve ona göre önlemini almıştır. Mahmut Şevket Paşa'nın suikasta uğramasından sonra Almanya, Osmanlı Devleti ordusundaki eğitilmiş subayları vasıtasıyla devlet yönetimine nüfûz etmiş ve İttihat ve Terakki'nin Merkez-i Umûmîsini kendi safına almıştır.

Almanya, İttihat ve Terakki ile ilişkilerini sıklaştırmış ve muhtemel bir savaşta Osmanlı Devleti'ni istediği yönde kullanmak ve yönlendirmek olanağına kavuşmuştur. İngiltere, Rusya gibi devletler Osmanlı Devleti'ni yanına almak istemediği gibi çıkacak savaşta da tarafsız kalmasını arzu etmişlerdi. Topraklarına sahip olmak istediği bir devletin kendi safında yer alması, gerek İngiltere, Rusya ve gerekse Fransa'nın siyasetine uygun düşmemiştir.

Bu şekilde Osmanlı Devleti, Almanya'nın yanında savaşta yer almış ve bu da en çok Almanya'nın işine yaramıştır. Savaşılan cephe sayısı artmış savaş birçok bölgeye yayılmıştır. Bu cephelerden biri de Çanakkale cephesidir. İtilâf Devletleri, bu cephede Osmanlı Devleti'ni büyük bir mağlubiyete uğratarak İstanbul'a ilerleyerek Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmayı planlamışlardır. Ancak umduklarını bulamadıkları gibi

hem savaş uzamış hem de müttefiklerinden birisi olan Rusya savaştan ayrılmak zorunda kalmıştır.

A) BALKAN SAVAŞLARINA KADAR GELİŞEN OLAYLAR

Sultan II. Abdülhamit, 1877-78 Osmanlı-Rus savaşından itibaren devleti esaslı bir sarsıntıya uğratmadan işlerini yürütebilmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti bir yandan siyaseti orduya da sokarak devletin temellerini büsbütün sarsmışlar, Sultan II. Abdülhamit'in devletin ayakta durmasını sağlayan bazı Osmanlı unsurları arasındaki rekabetleri -bu rekabetler yerine devlete bağlılık duygularını ikameye muvaffak olmadan- ortadan kaldırmışlar, öbür yandan da dış siyasette tamamıyla aceleci, anlayışsız ve pervasız bir yol izlemeye çalışmışlardır.

Onlar sanmışlardır ki; iktidarı ele aldıktan sonra daha da sarstıkları Osmanlı Devleti'nin dostluk ve bağlaşıklığı bir değer ifade etmektedir ve karşı karşıya duran İki büyük devletler zümresinden hangisine bağlılık gösterirlerse ona pek çok faydalar ve üstünlükler sağlarlar. İttihat ve Terakki'nin adeta bağlaşıklık avına çıkışı da aynı anlayışsızlığın sonucudur.¹

Trablusgarp Savaşı'nı Almanya'nın ittifak yapmış olduğu İtalya çıkarmış ve bu olay Balkan Savaşı'nın nedenlerinden biri olmuştur. Balkan Savaşı ve savaştaki Osmanlı Devleti'nin yenilgisi Balkan devletlerinin kendi aralarında anlaşmaları ve Osmanlı Devleti ordusuna siyasetin girmesi sonucu doğmuştur. Balkan ülkelerinin anlaşabilmeleri çabaları sonucu gerçekleşmiştir. Hatta Vardar Ovası'na ait yerlerin paylaşılması anında Bulgar ve Sırp'lar arasında bir anlaşmazlık olduğunda bu iki devlet, Rus Çarı'nın hakemliğini uzlaşmayla kabul etmişlerdi. Bundan başka Trablusgarp Savaşı esnasında Rusya'nın 1909 yılında İtalya ile yapmış olduğu anlaşmaya dayanarak Boğazların açılmasını istemesine, Fransa az çok yardımcı olmuştur.² Bütün bu olaylar Osmanlı devlet adamlarını "Üçlü Anlaşma" denilen gruptan uzaklaştıracak özde idi.

Almanya ise II. Meşrutiyet'ten beri³ bilhassa İstanbul'daki Büyükelçisi aracılığıyla Osmanlı devlet adamlarını bu İmparatorluğun hakiki ve saf dostu olduğuna Fransa, Rusya ve İngiltere'nin aksine olarak Osmanlı ülkelerinden hiçbiri üzerine de emeller beslemediğine inandırmıştır. Balkan savaşından sonra Avusturya ile Osmanlı

¹ Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılâbı Tarihi C.II., K. IV.**, TTK Basımevi, Ankara, 1991, s. 507-508

² Bayur, **a.g.e.**, s. 508

³ 1908 yılından beri.

imparatorluğu arasında müşterek sınır kalmadığı için Osmanlı devlet adamlarında Almanya-Avusturya grubuna katılma düşüncesi ağır basmaya başlamıştır;⁴ çünkü onlardan bir zarar gelmeyeceğine inanmışlardır.

Bunun sebebi de Akdeniz’de güçleri olan bu iki devletin artık Osmanlı topraklarına göz dikmeyecekleri düşüncesi idi. Bu düşüncenin ne derece yanlış olduğu o devirde Osmanlı devlet adamları tarafından pek anlaşılamamıştır. Dolayısıyla 1909 başlarından 1911 sonbaharına kadar Almanya’ya dayanmak ve ona göre bir siyaset gütmek bazı yönlerden en doğru yol sayılmıştır.

Ancak Trablusgarp ve Balkan Savaşları sonucunda kaybedilen yerler, Osmanlı devlet adamlarına şu yönleri de göstermiştir: Almanya, Osmanlı Devleti’ni ne kendi müttefiklerine⁵ ne de diğerlerine⁶ karşı koruyabilecek durumda değildir, hatta Almanlara gösterilen yakınlık onların rakiplerini kızdırdığı ve kuşkulandırdığı için başlı başına bir tehlike kaynağı olmuştur.⁷

B) BALKAN SAVAŞLARINDAN SONRAKİ OLAYLAR

I. Balkan Savaşı, 8 Ekim 1912’de Karadağlıların Yenipazar’a saldırılarıyla başlamış; ardında da Trakya’da büyük bir Bulgar saldırısı takip etmiştir. Bulgarlar, Ekim sonlarında Lüleburgaz’da Türk I. Ordusu’nu yenerek müstahkem Edirne şehrini kuşatmışlardır. Bulgarlar daha sonra İstanbul’a 30 kilometre mesafedeki Çatalca Hattı’nda durduruluncaya kadar ilerlemişlerdir. Sırp, Kosova ve Makedonya’ya girmiş ve Karadağlılarla buluşmuşlardır. Kasım 1912 yılının başlarında Türk II. Ordusu yenilmiş halde Arnavutluk’a çekilmiştir. Yunanlılar kuzeye ilerleyerek 8 Kasım’da kendileri için en büyük ödül olan Selanik’i almışlardır.⁸ Böylece Osmanlı Devleti’nin Avrupa’daki toprakları Balkan Devletleri’nin eline geçmiştir.

II. Balkan Savaşı, eski müttefikler Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan’ın kendi aralarında anlaşamamaları üzerine çıkmıştır. Sorun, Osmanlı topraklarının özellikle de Bulgarların göz dikmiş oldukları fakat müttefikleri tarafından önlerinin kesildiği Ege liman kenti Selanik’in paylaşılmasıydı. 29-30 Haziran 1913’te Bulgarlar, Makedonya’daki Yunan ve Sırp güçlerine karşı sürpriz bir taarruza geçtiler.

⁴ Bayur, **a.g.e.**, s. 508-509

⁵ Burada İtalya kastedilmektedir.

⁶ Burada Balkan Devletleri kastedilmektedir.

⁷ Bayur, **a.g.e.**, s. 509

⁸ Edward J.Erickson, **Size Ölmeyi Emrediyorum!**, Çev. Tanju Akad, Kitap Yay., İstanbul, 2003, s. 19

Her ne kadar Bulgarlar anlık bir avantaj yakalamış gibi göründülse de Karadağ ve Romanya da Bulgarlara karşı savaşa katılmıştır. Her iki cephede çok sayıda düşmanla karşı karşıya bulunan Bulgaristan, eski müttefiklerine karşı mücadele etmek için ordusunu Edirne'den çekmiştir. İttihat ve Terakki bu zaaftan yararlanmış ve Enver Paşa orduya Trakya'da ilerleme emri vermiştir. 21 Temmuz'da Osmanlı ordusu Edirne ve çevresindeki bölgeyi ele geçirmiştir. Bükreş Antlaşması ile de 10 Ağustos 1913'te İkinci Balkan Savaşı'na son verilmiştir.⁹

Balkan ülkeleri ordularının ilk başarıları, sevinç duygularını kamçılamıştır. Türk orduları, Makedonya'dan ve Trakya'dan hızla geri çekilirken, Osmanlı Devleti'nin artık Avrupa'da ayak bastığı yerlerden sökülüp Asya'daki anayurtlarına çekilmesi mecburiyeti doğmuştur.¹⁰

Balkan Savaşlarından sonra ordunun yeniden düzenlenmesi gündeme gelmiştir. Çünkü bu savaşlarda Osmanlı ordusu yeni kurulan Balkan Devletleri'nin orduları karşısında hezimete uğramıştır. Ülkenin ayakta durabilmesi için bir an önce ordunun toparlanması gerekmemiştir. Bu konuda hangi ülkeden yardım alınmasının lazım geldiği bir süre tartışılmıştır. Bazıları Alman sisteminin Balkan Savaşlarında başarısız olduğunu, dolayısıyla daha farklı bir sistemin denenebileceğini öne sürmüşlerdir. Ordunun üst düzeyindekiler Balkan savaşlarındaki başarısızlığın Alman sisteminden değil, kişisel hatalardan kaynaklandığını kabul etmişlerdir. Ayrıca hemen hemen yerleşmek üzere olan bir sistemi değiştirip yenisini getirmenin zorluklarını yakından takip etmişlerdir.

Özellikle de Mahmut Şevket Paşa'nın başını çektiği grup, otuz yıldan fazla bir süre geçtikten sonra Osmanlı ordusunun artık Alman metotlarından ayrılamayacağını önemle belirtmiş ve bu nedenle geniş kadrolu Alman askerî heyeti getirilmesi çalışmalarına başlanmıştır.¹¹

Balkan Savaşı'ndan ve Makedonya'nın yitirilişinden sonra, Osmanlı Hükümeti'nin bu kadar korkunç tecrübeye atılacağını kimse hatırandan geçirmezdi. Savaşın ilanından birkaç gün önce Sadrazam Sait Halim Paşa'nın, Osmanlı

⁹ Erickson, **a.g.e.**, s. 20

¹⁰ Micheal Llewellyn Smith, **Anadolu Üzerindeki Göz**, Çev. Halim İnal, Hür Yayın ve Ticaret AŞ., İstanbul, 1978, s. 21

¹¹ Jehuda L.Wallach, **Bir Askeri Yardımın Anatomisi, Türkiye'de Prusya-Alman Askerî Heyetleri**, Çev. Fahri Çeliker, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yay., Ankara, 1996, s. 111 ve Cemal Paşa, **Hatırat**, Yayına Hazırlayan Metin Martı, Arma Yay., İstanbul, 1996, s. 72-73

Hükümeti'nin bu savaşta tarafsız kalacağını İstanbul'daki İngiltere ve Fransa sefirlerine güvence vererek ve tekrar ederek söylediği muhakkaktır.¹²

Yalnız şunu gözden kaçırmamak lazımdır ki, savaşın sorumluluğunu birkaç kişiye yüklemek, onları sorumlu tutmak tam manasıyla bu meseleyi açıklamamıza yardımcı olmaz. Dönemin şartları itibariyle bir savaşın çıkacağı apaçık görülür. Osmanlı Devleti bu çıkacak olan savaşta tarafsız kalabilir miydi? O dönem itibariyle pek de olası gözükmemiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. DÜNYA SAVAŞINA GİDEN SÜREÇ

A) DEVLETLER ARASINDAKİ BLOKLAŞMALAR

1789 Fransız İhtilâli'nden sonra meydana gelen siyasî ve ekonomik gelişmeler, Avrupa'daki ve dolayısıyla dünyadaki güçler dengesini bozmaya başlamıştır. 1830'lardan itibaren ekonomik alanda birliğin kuran Almanya, 1870'de siyasî birliğini kurmuştur. Almanya bununla kalmayıp, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Balkanlar'da çatışan çıkarlarından ve İtalya'nın Fransa ile Afrika'daki menfaatlerinin çatışmasından faydalanmak yoluna gitmiştir.

1879 yılında Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu arasında bir antlaşma olmuştur. Rus tehdidini önlemek için yapılan bu ittifâka 1882 yılında Fransa tehdidinden korkan İtalya da katılmıştır.¹³ Bu ittifâkla Avrupa devletleri arasına siyasî bir bloklaşma başlamış oluyordu. Bu ittifâk içerisinde Rusya da bulunuyordu. Fakat Rusya bu ittifâk içinde fazla kalamamıştır. 1877-78 Osmanlı-Rus savaşından sonra Balkanların paylaşımında müttefikleriyle savaşmasından dolayı Ruslar ittifâktan ayrılmak zorunda kalmıştır.¹⁴ Bu ittifâkın başını çeken Almanya, 1900'lere geldiğinde, sanayide Avrupa'nın birinci devleti olan İngiltere'yi pek çok alanda yetişmiş ve hatta geçmiştir.

¹² Aradan pek az bir zaman geçer geçmez Osmanlı Devleti'nin de Almanlarla beraber savaşa katıldığı görüldü ve Karadeniz Rus filosunun Boğaz'a karşı saldırı teşebbüsünde iken suçüstü halinde Goeben ve Breslau mürettebâtı tarafından görülmüş olması savaş ilânına önemli bir sebep olarak gösterildi. Daha fazla bilgi için bkz. Hüseyin Kazım Kadri, **Balkanlardan Hicaza İmparatorluğun Tasfiyesi**, Pınar Yayınları, İstanbul, 1992, s. 191-192

¹³ Orhan Melih Kürkçüer, **Siyasal Tarih**, Ankara, 1972, s. 103

¹⁴ Akdes Nimet Kurat, **Türkiye ve Rusya**, Ankara, 1970, s. 211

Denizaşırı sömürgecilik faaliyetlerinin Almanya'yı zayıflatacağını düşünen Bismarck, Almanya'yı Avrupa kıtası dışına taşırmamaya özellikle dikkat ederek, iktidarda olduğu süre içinde Avrupa'daki dengelerin korunmasını sağlayıp Almanya'yı güçlü bir devlet haline getirmiştir.¹⁵ Böylece Almanya da gitgide İngiltere ve Fransa'nın rakibi haline gelmiştir.

Bundan sonra Almanya, başta İngiltere olmak üzere, diğer sanayi devletlerinin dünya pazarlarındaki amansız ve kuvvetli bir rakibi durumuna gelmiştir. Ekonomik alanda bu mücadele, siyasî alanda da kendini hemen hissettirmiştir. O döneme kadar, dünya pazarlarını ele geçirmek isteyen ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş topraklarından pay almak için birbirleriyle gizli veya açık bir şekilde mücadele eden İngiltere, Fransa ve Rusya bu yeni tehlike karşısında uzlaşmak yoluna gitmişlerdir.

Böylece 1894 yılında Fransa-Rusya ittifakı, 1904 yılında İngiliz-Fransız antlaşması, İngiliz-Rus uzlaşmaları¹⁶ meydana gelmiştir. Bu devletler, I. Dünya Savaşı öncesinde Üçlü İtilâf devletleri olarak yerlerini almışlardır. Aynı zamanda Amerika da, kendi dünyasında genişleyici ve sömürgeci bir politika izlemiş ve Japon Denizi'ne kadar açılmıştır.¹⁷

Bu bloklar arasındaki dengeyi sağlayacak başka bir gücün olmaması, savaşı engelleyecek caydırıcı bir sebebin bulunmaması ve bloklar arasındaki güç ve rekabet mücadeleleri, savaşı zorunlu kılmıştır.¹⁸

Osmanlı başkentindeki genel kanı ise; Osmanlı Devleti'nin çıkacak bir savaşın dışında kalamayacağıdır. Bu yüzden yapılması gerekenin çıkacak bir savaşta önce tarafsız kalınması, savaşın sonuna doğru galip tarafın yanında savaşa katılınmasıdır. Devletin toprak bütünlüğünün ancak böyle korunabileceği düşünülmekteydi. Kaldı ki 1914 yılının Haziran ayında Sadrazam Sait Halim Paşa'nın, Avusturya'nın İstanbul Büyükelçisi vasıtasıyla ittifaka katılmak için yaptığı teklif Almanya tarafından

¹⁵ Ziya Şakir, **1914 Cihan Harbine Nasıl Girdik?**, İstanbul, 1943, s. 23

¹⁶ İngilizlerle Rusların uzlaşması 1907 yılında olmuştur.

¹⁷ Yaşar Akbıyık (Ed.), **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi C.I.**, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2004, s. 37-38 ve Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasî Tarihi, (1789-1914)** TTK. Yayınları, Ankara, 1997, s. 397 ve Mahmut Muhtar, **Maziye Bir Nazar**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999, s. 98 ve Robert K. Massie, **İngiltere, Almanya ve Yaklaşan Savaşın Ayak Sesleri**, Çev. Mehmet Harmancı, Sabah Yay., İstanbul, 1995, s. 308

¹⁸ Ertuğrul Zekai Ökte, **Ben Bir Türküm**, Tarih Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul, 1995, s. 284

reddedilmiştir.¹⁹ Bunun sebebi ise; Osmanlı Devleti'nin ittifâka faydadan çok zarar getireceği inancıdır.

B) ALMANYA'NIN CİHAN SİYASETİ

1897'de Bülov Hariciye Nezâreti'ne tayin edildiği zaman, İmparatorun arzusu ile elinden gelen her şeyi yapmayı taahhüt etmiştir. Donanmanın inşası kabul ettirildiği halde, kara ordularının Almanya'nın vaziyetiyle mütenasip bir şekilde ıslahı projesi Reichstag tarafından reddedilmiştir. 1914 yılında 39 milyon nüfuslu Fransa'nın Hazar ordusu, müstemleke askerlerini hesaba katmazsak 800 bin olduğu halde, 65 milyon nüfuslu Almanya'nın ordu mevcudu çok daha az idi. Bülov işbaşına geçmeden evvel Amiral Von Tripitz'i Bahriye Nezâreti'ne getirmiştir. İmparator, kendi plânlarını uygulayacak adamını bulmuştu. Amiral Von Tripitz, yeni donanmayı yarattı ve bilâhare siyasî sebepler dolayısıyla²⁰ Bülov donanma için yapılan masrafı kısmak istediği zaman ısrarla savunmuştur. Büyük denizler filosu inşa edilirken İmparatorluk Hükümeti, Alman müstemlekelerini genişletmeye çalışmıştır.

1880 yılından itibaren de Almanya'nın Osmanlı Devleti üzerinde takip ettiği siyaset de artık tam anlamıyla şekil almıştır. Başlangıçta, Alman sanayi, ticaret ve sermayesine yeni faaliyet sahaları bulmak tasavvuru ile girişilen bu iş, gitgide siyasî bir ehemmiyet kazanmış, zira Almanya'nın yardımı ile "Hasta Adam"ın dirilmesi ümit edilmiştir. Alman sermayelerinin yanında Fransız sermayelerinin de yer aldığı Konya-Bağdat-Basra demiryolunun inşasını Türkiye'nin kabul etmesi, Almanya için büyük bir muvaffakiyet manasına gelmişti.²¹

Fakat çok geçmeden Almanya'nın bu suretle yakın doğuda nüfuzu, İmparatorluk için yeni birtakım tehlikelere yol açmıştır. Ruslar, İstanbul'un İngilizler ise Mısır-Hindistan denizyolunun Türk-Alman dostluğu ile tehdit edildiğini görmüşler. Fransızlar ön Asya'daki siyasî ve iktisadî vaziyetlerinin tehlikeye girmesinden korkmuşlardır. Bundan sonra İmparatorluk Hükümeti, kendisine has bir usulle Almanya'yı barış düşmanı olarak dünyaya tanıtmaya başlamıştır.²² Almanya'da çok az kimse, bu dış

¹⁹ Fahri Belen, **XX. Yüzyılda Osmanlı Devleti**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1973, s. 193 ve Yavuz Özgüldür, **Türk-Alman İlişkileri (1923-1945)** Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993, s. 21

²⁰ Herman Pinnow, **Almanya Tarihi C.2**, Tercüme Fehmi Boldaş, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1940, s. 473

²¹ Yıl 1899.

²² Pinnow, **a.g.e.**, s. 474-475

siyasetin devletleri arasında meydana getireceği neticeleri idrâk edebilmiştir. Almanlar kendilerini haklı zannetmişlerdir.

1899 ve 1901 yıllarında İngiliz devlet adamları bir anlaşma yolu bulmak için girişimlerde bulunmuşlar; ancak Almanya'dan ne istediklerini ve buna mukabil olarak ne gibi taahhüde gireceklerini açık bir dille ifade etmekten çekinmişlerdir. Diğer taraftan Alman devlet adamları, İngiltere ile Rusya-Fransa ittifakı arasındaki ihtilafın şiddetinden emin görünmekle birlikte bu durumdan faydalanma yoluna gitmişlerdir.

İngilizler açık bir dille, eğer teklifleri reddedilirse, Almanya'nın rakipleri ile birleşmek mecburiyetinde kalacaklarını bildirmişlerdir. Belki Bülov, İngilizlerle anlaşmak niyetinde idi, fakat gerek İmparatorun ve gerekse Von Tripitz'in muhalefetinden korktuğu için sesini çıkarmadı. Almanya, o devirde karşı taraftan gerçekleşen müracaatları da aynı şekilde reddetmiştir. İngiltere Boer'lerle mücadele ederken Rusya, her üç büyük devletin aynı zamanda müdahale etmeleri için teklifte bulundu,²³ bilâhare İngiltere Japonya ile anlaşınca Ruslar, Uzak Doğu'daki vaziyetlerinin kötüleştiğini anlamışlar ve yeniden Almanya'da teşebbüsâta girişmişlerdir.

C) BÜYÜK DEVLETLERİN SÖMÜRGEÇİLİK FAALİYETLERİ

XV. yüzyıldan itibaren sömürgecilik faaliyetleri Portekiz ve İspanya'nın öncülüğünde başlamıştır. Bu hareketlere XVII. yüzyılda İngiltere, Fransa ve Hollanda katılmıştır. Bu üç devletin sömürgecilik faaliyetleri başlangıçta ticaret burjuvazileri tarafından kurulan şirketlerce yürütülmüştür.

İngiliz Hint Kumpanyası, Hollanda Doğu Kumpanyası ve Fransız Doğu Hint Kumpanyası XVII. yüzyılın ortalarında aynı sıralarda Hindistan'a gelmişler ve kıyı bölgelerini Portekiz'in elinden almışlardır.²⁴ Diğer yandan Portekiz'in sömürgeleri Hollanda ve Fransa eline geçmiştir.

İngiltere, Yedi Yıl Savaşları'nda²⁵ Fransa ve Hollanda ile savaşmış başarı ile bitirdiği bu savaştan sonra Fransa ve Hollanda'dan sömürgeler kazanmıştır. Diğer yandan İngiltere, Arap yarımadasında Güney Arap şeyhleriyle anlaşmalar yapmış ve bunları da himayesi altına almıştır. Fransa ise Kuzey Afrika'daki ve Orta Doğu'daki

²³ Pinnow, a.g.e., s. 476-477

²⁴ Haluk Ülman, *Birinci Dünya Savaşına Giden Yol*, Ankara, 1972, s. 32

²⁵ 1756-1763 yılları arasında.

Osmanlı topraklarına göz dikmiş, diğer taraftan Çin Hindî'ne egemen olmak için mücadeleye girişmiştir.²⁶

Fransız İhtilâli sonucunda milliyetçilik akımı önce Avrupa'ya daha sonra bütün dünyaya yayılmış ve siyasî hayatta devlet millileşmiştir. Siyasî iktidarın meydana gelmesi, devamı, görev ve sorumlulukları milli düşüncelerle yeniden ele alınmıştır. Meşrutî anayasalar siyasî gücün milletçe paylaşılması ve milli çıkarlar doğrultusunda kullanılması ilkelerin toplum ve hayatına egemen kılmasıdır.²⁷ Böylece millî devletler, güçlü konuma gelmek için daha fazla üretim, sermaye ve hammaddeye ihtiyaç duymuştur.

Emperyalizm politikasının amacı, büyük bir sömürge imparatorluğu kurarak anayurdu endüstrisi için hammadde ve pazar, nüfus için de kolonize edilecek topraklar sağlamaktır.²⁸

Sömürgeci devletler; elektrik enerjisi, petrol, kimya sanayi, içten yanmalı motor gibi en son teknolojiyi kullanmak istemişlerdir. XIX. ve XX. yüzyılda ise sömürgeciliğin en etkin araçlarından birisi de demiryolu olmuştur. Çünkü demiryolu şirketleri, yaptıkları demiryolunun her iki tarafındaki toprakların yer altı ve yer üstü kaynaklarını da işletme hakkını elde ettikleri gibi o ülkenin içlerine kadar girme imkanını da elde etmişlerdir.²⁹

Sömürgeci devletlerin, sömürdükleri halklara karşı kazandıkları başarının en önemli nedeni ileri teknolojinin verdiği avantajları kullanmışlardır. Bunun en dikkate değer örneği 1898'de cereyan eden İngilizlerle Sudanlılar arasındaki savaşta görülmüştür. Bu savaşta İngiliz ordusunun kullandığı son model makineli tüfeklerle bir günde 48 İngiliz askerine karşı yaklaşık 11 bin Sudanlı ölmüştür.³⁰

Sömürgeci devletler, sömürdükleri devletlerin içişlerine de müdahale edip, ırksal bir üstünlük ve buna bağlı olarak da büyük bir etkinlik sağlıyorlardı. Ekonomik sömürüyle de sömürgeler, sömürgeci devletlerin hammadde kaynağı, mamul madde pazarı ve fazla sermayenin yatırılacağı güvenli bir bölge olarak düşünülmüştür.³¹ I.

²⁶ Ülman, a.g.e., s. 35

²⁷ Ökte, a.g.e., s. 282

²⁸ Coşkun Üçok, **Siyasî Tarih**, İmge Kitabevi, Ankara, 1994, s. 230 Üçok, eserinde bu anlamdaki emperyalizm ilk önce İngiltere'de başlamıştır demektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Coşkun Üçok, **Siyasî Tarih**, s. 230 vd.

²⁹ Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl ..., a.g.e.**, s. 417

³⁰ Paul Kennedy, **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, Çev. Birtane Kaynakçı, Ankara, 1990, s. 22

³¹ Üçok, a.g.e., s. 170

Dünya Savaşı'nın çıkış sebepleri arasında sömürgecilik yarışının büyük bir etkisi görülmüştür.

D) I. DÜNYA SAVAŞI'NIN SEBEPLERİ

Bilindiği üzere I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesine yol açan olay Avusturya-Sırp gerginliği ile ilgilidir. Ancak bu işin bir takım amilleri vardır.

Toplumların düşünce ve hayat tarzlarında meydana gelen değişimler, uluslar arası güç ve rekabet mücadelesinde savaş dışı araçların yetersiz kalması ve ittifak sistemleri sonucunda ortaya çıkan bloklaşmaların da³² etkisi I. Dünya Savaşı'nın çıkmasında etkili olmuştur.

Balkan Savaşı'na kadar Üçlü Anlaşma, Avrupa da ve Balkanlar da üstün durumdaydı. 1908 ve 1909'da Avusturya'nın otuz yıldır fiilen elde tuttuğu Bosna-Hersek'i resmen kendi ülkesine katması ve Rusya'nın hiçbir taviz alamadan buna boyun eğmek zorunda kalması bunu açıkça göstermişti. Balkan Savaşı'ndan sonra bu durum değişmiştir. Alman-Avusturya grubunun Doğu ve Osmanlı Devleti ile karadan teması kesilmiş Almanya, Bağdat demiryolunun başlangıcı olan İstanbul'dan, Avusturya da bir gün inmeyi düşündüğü Selanik'ten ve Ege Denizi kıyılarından tamamıyla ayrılmıştı.³³ Avusturya, Sırbistan'ı ezerek eski ümitlerini canlandırmayı düşünmüştü.

İngiliz-Alman rekabeti gün geçtikçe artmıştı. Almanya, İngiltere'nin arkasında kalmamak için sömürge arayışına girmişti. Almanya birliğini XIX. Yüzyılın son çeyreğinde ancak tamamlayabildiği için kendisinin hakkettiği yerde olmadığına inanmıştı. İrili ufaklı birçok devleti sömüren İngiltere, sanayisini tamamlamış olan Almanya'ya pek bir şey kaptırmak istemiyordu. Mevcut sömürgelerini korumak istediği gibi, Almanya'dan da pay koparmak istemişti.³⁴ Böylece bu iki ülkenin karşı karşıya gelmesi bir an meselesiydi.

I. Dünya Savaşının en önemli sebeplerinden birisi de, şüphesiz İngiliz-Alman rekabetidir. Avrupa devletleri, aralarında ittifaklar yaparak bu büyük harbe hazırlandıklarını adeta ortaya koymuşlardı. Almanlar kendi varlıklarını İngilizlerin kin ve düşmanlıkları karşısında güvence altına almak zorunda bulduklarını söylüyorlardı.

³² Ökte, **a.g.e.**, s. 282 ve Daha fazla bilgi için bkz. Ökte, s. 282-285

³³ Bayur, **a.g.e.**, s. 513

³⁴ Ahmet Altıntaş, **Belgelerle Çanakkale Savaşları**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1997, s. 7

Aksine İngilizler de Almanların savaşı istediklerini iddia ediyorlardı. Her nasıl olursa olsun her iki tarafın, birbirlerinin üzerine atılmasında ciddi ve gerçek sebepler var idi.³⁵

Fransa'nın Alsace-Lorraine'yi geri alabilmek için bu kadar büyük fedakarlıklarla elde ettiği İngiliz dostluğundan en geniş ölçüde yararlanmak isteyeceği tabii idi. İtalya da savaşın dışında kalamazdı. Avusturya'nın mirasına konmak ve bu sayede İtalyanların yaşadığı vilayetlere sahip olmak, onlar için önemli bir gaye idi. Bulgarlar, Romanyalılar, Sırp ve Karadağlılar için düşünmek gereksizdi. İngilizler'in yerlerinden kaldırdıkları Portekizlilerden Guatemala halkına kadar irili ufaklı milletlerin savaşa katılmalarındaki menfaatlerini araştırmak boşa zaman kaybetmek olacaktır.³⁶

Osmanlı Devleti'nin menfaat ve çatışma bölgelerine ayrılmasına ait 15 Haziran 1914 tarihli İngiliz-Alman antlaşmasıyla Almanya, kendisini Hindistan'a götürecektir Basra Körfezi'nden vazgeçmiş ve İngiltere'nin oyu olmadıkça hiçbir suretle Basra'dan güneye inmemeyi ve Basra Körfezi'ne çıkmamayı kabul etmişti. Ancak bu olay Avrupa'da artan gerginliği telafi edememişti.³⁷ Çünkü Almanya'nın Batı Avrupa'da üstün bir durumda bulunması kuvvetinin gereği olup, çaresiz veya ancak bir savaşta ezilmesiyle ortadan kalkabilecek bir yöndü.

Kısaca Almanya, İngilizlerin ümitlerini Hindistan yolu sorununda az çok tatmin etmiş bulunuyordu. Almanya, denizler egemenliği yarışında ciddi bir anlaşma arzulamamış ve Batı Avrupa'daki kuvvetli mevkiini ise savaşı bırakmak istememişti. Bu durum günün birinde bir İngiliz-Alman çarpışmasını zaruri kılacak nitelikteydi..

Son dönemlerde Rusya, çok ilerlemeye koyulmuştu. Rusya, Fransa Genelkurmayının dileği üzerine ve Fransız parasıyla Lehistan'da çok önemli askerî demiryolları yapmaya başlamıştı. Bunlar 1916 yılına doğru bitirebilecekti. Rusya'nın İstanbul ve boğazları ele geçirmek için yapmaya karar verdiği donanma da aynı dönemde tamamlanacaktı. Böylece 3-4 yıl sonra Alman-Rus kuvvetler denkliği önemli biçimde Rusya lehine dönmüş olacaktı. Bu da, tabii Almanya da sinirli ve gergin bir hava doğurmuştu.³⁸

---

³⁵ Rusların da İstanbul'a ve Boğazlara kadar inebilmek, Akdeniz'e el atabilmek için savaşa katılmaları gerekiyordu. Bunun Fransızlarla müttefik olmak gibi görünürde bir sebebi de vardı. Avusturya, Almanlarla müttefik bulunmak dolayısıyla ve daha doğrusu Habsburg Hanedanının hakim olduğu bir sürü kavimleri bütün bütün dağılmaktan men' etmek amacıyla savaşa atılmış olabilirdi. Daha fazla bilgi için bkz. Hüseyin Kâzım Kadri, **Balkanlardan Hicaza İmparatorluğun Tasfiyesi**, s. 192-193

³⁶ Kadri, **a.g.e.**, s. 195

³⁷ Bayur, **a.g.e.**, s. 513

³⁸ Bayur, **a.g.e.**, s. 514

Hüseyin Cahit Yalçın “Harp İsteyenler” adlı makalesinde, I. Dünya Savaşı’nın çıkmasına bir anlam veremediğini ifade ederek şunları söylemiştir: “Harbe sebep ne? Bu dünyada kim harp istiyor? İşte burasını kestirmek kabil değildir. Burada dünya mukadderatına hakim olduğunu tayin meselesi ile karşılaşılıyor. Ortada hür ve medeni dediğimiz büyük milletler görüyoruz. Bunların teşkilatı esâsiyelerine bakılırsa hakim olmak lazımdır. Milletleri idare etmek için kurulmuş olan muazzam karışık ve gayet masraflı hükümet mekanizmaları var. Bunların hepsi hürriyet şiarını taşır.”³⁹

Yalçın, devam ederek şöyle der: “Harbi isteyenler Avrupa milletlerinin mukadderatına hakim olan politikacılar ve onların efendileri olan bazı sanayicilerdir. Beşeriyet niçin tamamen silahlarını atmıyor ve dahili asayiş muhafaza için jandarma kuvvetini kafi bulmuyor? Çünkü bazı devletler –bazı devlet adamları- komşu memleketlerden yer almak hırsındadırlar. Bin bir türlü propaganda halkın arasında aldatici galeyan uyandırıyorlar. Onları istedikleri tarafa sürükledikten sonra bu milletlerin kendi mukadderatlarına kendileri sahip olmaları adımı vermişlerdir.”⁴⁰

İKİNCİ BÖLÜM

I. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE OSMANLI DEVLETİ’NİN GENEL DURUMU

I. OSMANLI DEVLETİ’NİN İTTİFAK ARAYIŞI

A) OSMANLI ORDUSUNDAKİ ALMAN ETKİSİ

Osmanlı Devleti, Balkan yenilgisinden sonra ordusunu yeniden düzenleme yoluna gitmiştir. Bu amaçla Almanya’dan bir uzman askeri heyet de çağırın Osmanlı Devleti, ordusundaki bu yeniden yapılanma projesini bitiremeden Birinci Dünya Savaşı’na girmek zorunda kalmıştır.⁴¹ 1912-1913 Balkan Savaşlarında yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti, ordusunun hiç de iç açıcı olmayan görüntüsü, reorganizasyon adına yapılan çalışmaların başarısızlığının en açık delili olmuştur.⁴²

³⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Harp İsteyenler”, *Yedigün Dergisi*, C. 7, Ay Nigan Matbaası, İstanbul, 1936 s. 5 (1-5)

⁴⁰ Yalçın, *a. g. m.*, s. 5

⁴¹ Ökte, *a.g.e.*, s. 300

⁴² Joseph Pomiankowski, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Çöküşü*, Çev.Kemal Turhan, Kaynak Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 36

Sadrazam Mahmut Şevket Paşa, Almanya'nın İstanbul Büyükelçisi Wangenheim ile görüşükten sonra 22 Mayıs 1913'te Osmanlı ordusunun yeniden düzenlenmesi için bir askeri heyetin gönderilmesini istemiştir. Almanlar ordunun güçlendirilmesinin aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin güçlendirilmesi demek olduğunu, ordu üzerindeki bir Alman nüfûzunun da aynı zamanda Osmanlı üzerindeki bir Alman nüfûzu olacağını bilerek hareket etmiştir.⁴³

Gönderilecek heyetin başkanı olarak Liman Von Sanders⁴⁴ seçilmiştir. Kendisi İstanbul'a hareket etmeden önce İmparator II. Wilhelm tarafından kabul edilmiş ve İmparator kendisine şunları söylemiştir:

“İktidarda genç Türklerin ya da yaşlı Türklerin olması sizin için önemli değildir. Sizin işiniz ordu iledir. Politikaya bulaşmış subayları politikadan uzaklaştırınız. Türk subaylarının politikaya bulaşmış olmaları en büyük hatalarıdır. Ayrıca Osmanlı donanmasında görev yapan İngiliz Amiral Limpus ile iyi geçininiz. Zaten görev alanlarınız farklıdır.”⁴⁵

Liman Von Sanders'in başkanlığı altındaki kırk iki kişiden oluşan askeri heyet 14 Aralık 1913'te İstanbul'a gelmiştir.⁴⁶ Sanders, imzalanan 5 yıllık antlaşmayla Birinci Ferik olarak Osmanlı ordusunda reform komisyonunun başkanlığına atanmıştır. İstanbul ve çevresindeki I. Ordu Komutanlığı'na tayin edilmiştir. Ayrıca bütün askeri okulların öğretim birliklerinin, numûne alaylarının, talimgâhlarının ve bütün yabancı subayların amiri olmuştur.⁴⁷ Osmanlı ordusu için gerekli yabancı subayların temini, görevlendirilmesi ve görevden alınması konusunda da tam yetkili kılınmıştır.

İstanbul'a gelenler arasında Osmanlı Devleti'ni her alanda modernleştirme görevini üstlenmiş olan Alman devlet memurları da vardı. Ayrıca, bunları daha sonra gelenler arasında Von der Goltz Paşa liderliğinde bir Prusya askerî misyonu takip etmiştir. Bunlar da , Türk ordusunu modernleştirip, geliştirmek görevini üstlenmişti.⁴⁸

⁴³ Osmanlı ordusunun Almanlar tarafından reorganize edilmesi Almanya'nın diğer güçlerle olan ilişkilerinde derinden etkileyecekti. Almanlar bu konudaki kararlarını çoktan vermişlerdir. Bu yüzden hemen harekete geçip askeri heyeti göndermişlerdir.

⁴⁴ Liman Von Sanders, Mareşalliğe kadar yükselmiş ve genel müfettişlik yapmış olan Alman komutan.

⁴⁵ Liman Von Sanders, **Türkiye'de Beş Yıl**, Çev. Özgün Uğurlu, Yenigün Yayınları, İstanbul, 1999, s. 11-12

⁴⁶ Kemal Mazhar Ahmed, **I. Dünya Savaşı'nda Kürdistan**, Mart Matbaacılık, İstanbul, Ekim 1996, s. 130-131 ve Sanders, **a.g.e.**, s. 12

⁴⁷ Wallach, **a.g.e.**, s. 114-115

⁴⁸ Peter Hopkirk, **İstanbul'un Doğusunda Bitmeyen Oyun**, Çev. Mehmet Harmancı, İstanbul, 1994, s. 34-35

Alman askerî heyetinin İstanbul'a gelmesi ve sonrasında Boğazlar, İstanbul ve çevresinde çok önemli görevler alması Rusya'yı tedirgin etmiştir. Başta Rus basını ve hükümeti, Almanya'nın, Osmanlı Devleti'ni güçlendirdiğini ve Alman nüfuzunun hızla İstanbul'da yayıldığını iddia ederek Paris ve Londra'yı da tahrik etmeye çalışmıştır. Almanlar ise bunun daha öncekilerden farklı bir şey olmadığını ileri sürmüşlerdir. Bu sırada Osmanlı İmparatorluğu donanmasında İngiliz Amiral Limpus, jandaromasında Fransız General Baumann görev yapmaktaydı. Bu iki ülke Rusya'nın tahriklerine aldırmanışlardır. Bunun üzerine Ruslar en azından Alman heyetinin İstanbul ve Boğazlar çevresinde değilde başka bölgelerde görevlendirilmesini istemişlerdir.

Bu konu Liman Von Sanders'e önerilmiş ama kendisi bu teklife yanaşmamıştır. Sanders'in rütbesi Mareşallığa yükseltilerek ordu genel müfettişliğine atanmıştır. Bu suretle de I. Ordu Komutanlığı'ndan ayrılmış ve sorun çözülmüştür.⁴⁹

Bir süre sonra İzzet Paşa'nın yerine Enver Paşa, Harbiye Nazırı olmuştur. Bu dönemde ordudan 1100 subay emekli edilmiştir. Enver Paşa, bu durumu ordunun gençleştirilmesi şeklinde açıklasa da Liman Von Sanders bunu, ordudaki politik rakiplerinin temizlenmesi şeklinde yorumlamıştır.⁵⁰

Sanders'in giriştiği reform çabalarında zaman zaman Enver Paşa ile zaman zaman da Wangenheim ile çatıştığı görülmüştür. Sanders, Enver Paşa'yı gerekli bilgileri kendisinden saklamakla suçlamıştır.⁵¹ Yine Wangenheim'a Alman demiryollarının orduya karşı görevini yapmadığı ve ekonomik çıkarları ön plânda tuttuğu yönünde suçlamalarda bulunmuştur. Ancak yine de Sanders heyetiyle Osmanlı ordusu yeniden düzenlenerek modern hale getirilmeye çalışılmıştır. Ordunun yıllık bütçesi iki katına çıkartılmış ve tophane ve diğer askerî fabrikalar modernleştirilmiştir.⁵²

Görüldüğü gibi Sanders'e verilen görevler daha önceki Alman subaylarıyla kıyaslanamayacak kadar fazladır. Balkan Savaşı sonucunda yenilgi alan Osmanlı ordusu hemen hemen tüm teşkilatıyla Almanların eline bırakılmıştır.

⁴⁹ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi C.IX**, TTK. Yayınları, Ankara, 1996, s. 376

⁵⁰ Sanders, **a.g.e.**, s. 18

⁵¹ Sanders, **a.g.e.**, s. 19-20

⁵² Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye C.II**, Çev. Mehmet Harmancı, E Yayınları, İstanbul, 1998, s. 370

Kısa zaman sonra da Alman subaylar ordu üzerinde sıkı bir kontrol kurmayı başarmışlardır. 1913 yılında, geldiklerinde 42 kişi ile o zamana kadar gelmiş en kalabalık askeri heyettir. Bu sayı savaşın başladığı 1914 yılında 70 subaya çıkmıştır.⁵³

Savaşın sonuna doğru ise subay, memur ve sağlık görevlileri dahil bu grubun sayısı 800 kişiye kadar ulaşmıştır. Ayrıca ilk geldiklerinde askeri danışman ve eğitici olarak gelmelerine rağmen 1914'te savaş başladıktan sonra bu subaylar, Osmanlı birliklerinin başında aktif görev alarak savaşa katılmışlardır.⁵⁴ Sanders heyeti, sadece orduda değil devletin her alanında Alman nüfûzunun artmasını sağlamıştır. Ama ordudaki Alman etkisinin, I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı ordusunun Alman genelkurmayı emrinde savaşmasında büyük rolü olmuştur.⁵⁵

B) OSMANLI DEVLETİ'NİN İTTİFAK ARAMASINA YOL AÇAN NEDENLER

Osmanlı Devleti XX. yüzyılın başından itibaren bir güç sayılmaktan çıkmıştı. Bu bakımdan hiçbir devletin onunla ittifak yapmak istememesi gayet normal gözüküyordu. Her an bir yerinde ayaklanmalar çıkan, ordusu eski savaşa kabiliyetini yitirmiş ve dışardan borçlanarak yaşayabilen ve bunu yapamayınca kendi çalışanlarına bile maaş veremeyen bir devletle ittifak yapılmamasına şaşılmamalıdır.

Her devletin bir bağlaşıktan beklediği yön kendisi güç bir durumda olunca ondan yardım görmektir; bunun içinde o devletin genel olarak iç ve ekonomik durumu güvenli olmalıdır. Böyle olmazsa onun bağlaşıkları var güçlerini onu korumak ve ayakta tutmaya sarf etmek zorunda kalabilir. Düşman veya karşı zümre devletleri de onun ülkesi içinde ayaklanmaları kışkırtarak veya ekonomik çöküntüler meydana getirmeye çalışarak devleti daima yardıma muhtaç bir durumda bırakabilir.⁵⁶ Böylelikle böyle bir devletin herhangi bir devlet veya devletler zümresiyle anlaşması, her iki taraf için tehlikeli ve zararlı olur.

⁵³ Wallach, **a.g.e.**, s. 118 Kazım Karabekir bu durumu şöyle özetler: "... başta Liman Paşa olmak üzere, heyeti teşkil eden 42 Alman zâbiti ordunun 'emir ve kumandası'nı fiilen ellerine almışlardı.." diyerek Alman subayların nüfûzunu ortaya koymaya çalışmıştır. Daha fazla bilgi için bkz. Kazım Karabekir, **Türkiye'de ve Türk Ordusunda Almanlar**, Haz. Orhan Hülâgü-Ö.Hakan Özalp, Emre Yayınları, İstanbul, 2001, s.315- 316

⁵⁴ Sanders, **a.g.e.**, s. 31-32

⁵⁵ İlber Ortaylı, **II. Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfûzu**, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981, s. 72

⁵⁶ Bayur, **a.g.e.**, s. 504

Bu düşüncelere şunları da eklemek gerekir: Osmanlı Devleti, Avrupa'yı Asya'ya, Asya'yı da Afrika'ya bağlayan, Karadeniz'i, Akdeniz'e bu denizi de Hint Okyanusuna ulaştıran ve dünyanın en önemli geçitlerinden sayılan ülkelere ve su yollarına fiilen veya resmen egemendir. Ama kendisinin de bunları fiilen korumak gücü yoktur.⁵⁷

Bu yüzden ki Bâb-ı Âli'nin bir büyük devletle anlaşması veya bir devletler zümresine katılması, karşı taraf devletlerine Osmanlı Devleti'nin kendi düşmanları tarafından toptan ele geçirildiği ve onların bir bağlaştığı değil bir aleti durumuna düştüğü zannını hakkıyla verebilirdi.⁵⁸ Böyle bir olayın olması Osmanlı Devleti'ni eline alan devletin Boğazlarda fiilen Mısır, Süveyş su yolu ve sair yerlerde de hukuken hakim olması demektir.

Dünya denkliğinin bozulması demek olan bu durum karşısında karşı taraf devletlerinin derhal önleyici tedbirler almaları tabî idi. Bu da genel bir savaşı veya devletler arası denkliği bozmamak için Osmanlı ülkelerinin paylaşılması sonucunu doğurabilirdi.

Mesela; Osmanlı Devleti'nin Almanya ile anlaşması, İngiltere ve Rusya'yı onun önemli bölgelerini derhal elinden almaya kıskırtabilirdi. Bu da derhal Anadolu'da Ermeni, Arap vilayetlerinde ise Arap ayaklanmaları çıkartıp insaniyet bahanesiyle müdahalelerde bulunmakla yapılabilirdi. Dolayısıyla Osmanlı Devleti ile anlaşmış olan Almanya, ya Osmanlı Devleti'ni korumak için İngiltere ve Rusya'yla savaşmalı yani genel bir savaşı göze almalı ya da savaşmadan pay koparmaya çalışmak yoluna girmeliydi.⁵⁹

Osmanlı Devleti'nin İngiltere ile anlaşma yapması İngiltere ile Fransa ve Rusya'nın arasını kesin olarak açabilirdi. Özetle denilebilir ki; Osmanlı Devleti, medeniyet yolunu tutmasına engel olan geçmişin bin bir bağına atıp yenilenmeye koyulmadıkça ve bu sayede güç kazanmadıkça faal dış siyaset bakımından bir hiç olmaya mahkumdu.

Bütün bu sebepler dolayısıyla Osmanlı için gerçekten yenilenme yoluna girmedikçe tek mukadder olan şey, zaman zaman kısmi parçalanmalara uğramak ve

---

⁵⁷ Bayur, **a.g.e.**, s. 505

⁵⁸ Bayur, **a.g.e.**, s. 505

⁵⁹ Bayur, **a.g.e.**, s. 505

elinden geldiği kadar toptan parçalanmayı geciktirmektir. Bu da devletler arası siyaset de faal bir rol oynamaya kalkışmaktan sakınmakla mümkün olabilirdi.⁶⁰

Bunlara göre büyük devletlerin Osmanlı Devleti hakkındaki istek ve düşünceleri şu esaslara dayanıyordu denilebilir:

Osmanlı Hükümeti elindeki toprakların kimse için bir kaygı ve kuşku nedeni olmamasını sağlayacak bir siyaset gütmelidir. Mesela; Osmanlı Devleti'ne komşu olarak Mısır'ı, Basra Körfezi'nin türlü kıyılarını elde tutan İngiltere, Osmanlı ülkesi yolu ile kendisine bir tehlike gelmeyeceğine ve o yolla yine mesela Almanya'nın siyasi veya ekonomik bir baskısına uğramayacağına kesin olarak güvenebilmelidir.⁶¹

Buna göre ya Almanya ile onu her şıkta Osmanlı Devleti'ni korumaya mecbur edecek surette kesin ve açık olarak anlaşmak ya da Osmanlı Devleti'ne zarar getirebilecek öbür devletlerle ve bilhassa bunların Akdeniz'e egemen olanlarıyla yakınlaşmak ve mümkünse anlaşmak zaruri görülmeye başlanmıştır. Esasen Balkan Savaşlarından sonra coğrafi durum dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin doğrudan doğruya Almanya ve Avusturya'dan korkması için de sebep kalmamıştır.

Almanya, çokluk bakımından paralarını bilhassa yeni sanayi kurmak ve kendilerine tecim alanları sağlamak için kullanmayı tercih etmiştir. Fransızlar ise parayı faize yatırmayı, yeni borç vermeyi daha kolay ve uygun bulmuştur. Bu yüzden borçlanmak isteyenler için Fransız piyasası ve Paris borsası, Alman piyasasına nispeten çok daha müsaidi. Günlük giderlerini bile dışardan borçlanmadan sağlayamayan Osmanlı Devleti ise bu yüzden de Fransa'ya yaklaşmaya muhtaçtır. Bu devlete yapılacak anlaşma önerileri bu gibi düşüncelerle ve Fransız dostluğunun Osmanlı Devleti'ni İngiltere ve Rusya'ya karşı da koruyabileceği ümidiyle yapılmıştır.⁶²

C) OSMANLI DEVLETİ'Nİ ALMANYA ile İTTİFÂKA YÖNELTEN SEBEPLER.

Almanya'nın XIX. yüzyılda birleşmesi muazzam bir ekonomik kalkınma için gerekli koşulları sağlamıştır. Eskiden temelde bir tarım ülkesi olan Almanya'da 1870'lerde kurulmaya başlayan ağır sanayi 1890'lara gelindiğinde benzeri görülmemiş bir atılımla ilerlemiştir. XX. yüzyılda Avrupa'nın önde gelen sanayi gücü olarak giren

⁶⁰ Bayur, a.g.e., s. 505

⁶¹ Bayur, a.g.e., s. 506

⁶² Bayur, a.g.e., s. 509-510

Almanya, bazı üretim alanlarında en eski, büyük ve en güçlü kapitalist ülkeleri geride bırakmıştır. Ağır sanayinin belkemiği olan demir üretimi 1892’de 4,9 milyon tonla İngiltere’deki 6,9 milyon tonluk düzeyin altındayken, İngiltere’nin ancak 9 milyon ton demir ürettiği 1912’de 17,6 milyon tona ulaşmıştır.⁶³

Almanya’da kapitalist sınıai gelişimin ulaştığı hızın bir göstergesi, tekelleşme yönündeki eğilim öteki Avrupa ülkelerine göre daha erken ortaya çıkmasaydı; bunlar arasında kapitalist ilişkilerin ve sanayi devriminin uzun bir süre önce oturmuş bir yapı kazandığı ülkeler de vardı. Alman kapitalistleri özellikle Fransız ve İngiliz kapitalistleriyle karşılaştırıldığında uluslararası piyasaya geç girmiş sayılırlardı. Bunların sağlam temellere bağlanmış çıkarları karşısında Alman ekonomisi, sıkı rekabet üstünlüğünü kullanarak çatlaklar meydana getirmeyi düşünmüştür.

1914 yılında Almanya’nın sömürgedeki payı yaklaşık 2,9 milyon kilometre kareyle Fransa’nın sahip olduğu 10,6 milyon kilometre kareye göre 3,5 kat, İngiltere’nin sahip olduğu 33,5 milyon kilometre kareye göre de 11,5 kat daha azdı. Bir başka deyişle, rakip kapitalist devletler arasındaki güç dengesi öylesine ağır biçimde bozulmuştu ki, savaş yoluyla pazarların yeniden bölüşülmesi dışında yerli yerine oturmasını sağlamak olanaksızdı.⁶⁴ Almanya pay isterken, büyük devletler, normal barışçı yollardan en ufak bir taviz vermeye yanaşmamıştır.

Liman Von Sanders’in başkanlığındaki Alman heyeti, Osmanlı kara kuvvetlerinin sevk ve idaresiyle, Limpus’un başkanlığındaki bir İngiliz ekibi de donanmanın teftişiyle görevlendirilmişti. İttihatçılar özellikle Saraybosna’da atılan kurşunlardan sonra Fransa ile yakınlaşmaya yöneldiler; Temmuz ayı ortalarında Bahriye Nazırı Cemal Paşa, Almanya’nın en büyük ve en yakın düşmanı olan Fransa’daki askerî manevralara katılmak üzere bu ülkeye resmi bir ziyarette bulunmuştu.⁶⁵

Büyük çapta krediler ve güçlü ekonomik ilişkilerle birlikte bu gelişmeleri göz önüne alan İtilâf Devletleri, Osmanlı İmparatorluğu’nun diğer safta yer almayacağı kanısına vardılar. Dolayısıyla da Bâb-ı Âli’ye baskı uygulamaya gerek bile görmediler.

⁶³ Ahmed, **a.g.e.**, s. 127

⁶⁴ Ahmed, **a.g.e.**, s. 129

⁶⁵ Paris’te bulunduğu sırada üst düzey yetkililerle görüşerek, Ege Adalarının geri verilmesi ve Rusya’nın kendi işlerine müdahalesini önlenmesi karşılığında İtilâf saflarında yer almaya önerdi. Bundan kısa bir süre önce de bir başka Osmanlı yöneticisi Bâb-ı Âli’ye 800 milyon frank borç verilmesi için Fransa’nın onayını elde etmişti. Daha fazla bilgi için bkz. Ahmed, **a.g.e.**, s. 130-131

Kabine üyelerinin çoğu İmparatorluğun savaşta doğrudan taraf olmasına karşı çıkmaktaydı. Bununla birlikte başını Enver Paşa'nın çektiği Alman yanlısı grup daha güçlüydü ve iyi organize olmuştu.⁶⁶

Osmanlı Devleti'nde iktidarı elinde tutanlar tüm sempatilerine rağmen, realiteden uzaklaşmamışlar ve tahttan indirdikleri Sultan II. Abdülhamit'in politikasına geri dönmek zorunda kalmışlardır. Başka bir alternatif bulamadıkları için Almanya'ya tekrar yanaşmışlardır. Hatta Almanya, bundan sonra Osmanlı İmparatorluğu'ndaki konumunu Sultan II. Abdülhamit dönemine göre daha da güçlendirmiştir.⁶⁷

II. OSMANLI DEVLETİ'NİN DİĞER DEVLETLERE YÖNELMESİ

A) MÜTTEFİKLERİN BALKANLAR ÜZERİNDEKİ SİYASETLERİ

Rusya ile Fransa, Yunanistan-Sırbistan-Romanya devletleri arasında imzalanan antlaşmanın bozulmasına çalışmışlardır. Sırbistan'ın durumu ve Avusturya ile arasındaki düşmanlık dolayısıyla bu üç Balkan devletinin, Rusya ve Fransa tarafını tutmaları gayet normaldir. Rusya'nın ise; Sırbistan'ı Avusturya'ya kışkırtma politikası daha önceki faaliyetleri arasında olduğu gibi o zamanda da sürmüştür.⁶⁸

Bundan başka bilhassa Rusya, Avusturya'ya karşı daha serbest olması için Sırbistan'ı Bulgaristan'ı tatmin etmeye, Sırbistan ile barıştırmaya çalışmıştır. Ruslar ayrıca, Sırbistan'a Makedonya'dan yerler bırakmaya ve bu fedakarlığını Avusturya'dan alacağı yerlerle telafi etmeye razı etmek için de uğraşmıştır.

B) OSMANLI DEVLETİ ile BULGARİSTAN ARASINDAKİ GÖRÜŞMELER

Osmanlı ve Bulgar devlet adamları bir ittifak yapma konusunda görüşmeler yapmalarına rağmen, I. Dünya Savaşı'nın başına kadar bir sonuç elde edememişlerdir. Bu yüzden Osmanlı devlet adamları, bilhassa Cemal Paşa, Bulgarların bu işte samimi

⁶⁶ Ahmed, **a.g.e.**, s. 131-132

⁶⁷ Çünkü Almanya'nın karşısında yer alan İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Osmanlı politikası bellidir. Onlar bu devletin ömrünü tamamladığı kanısındaydılar. Osmanlı topraklarını kendi aralarında nüfuz bölgelerine ayırarak Osmanlı sonrası durumu belirlemeye çalışmaktaydılar. Almanya ise onlardan farklı olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğü politikasını esas almaktaydı.

⁶⁸ Bayur, **a.g.e.**, s. 524

olmayıp bunu bir oyun olarak yaptıklarını sanmışlardı. İşin doğrusu öyle olmayıp Bulgarlar gerçekten Osmanlı Devleti ile anlaşma yapmayı istemişlerdi.⁶⁹

Kesin bir sonucu varılamamasının sebebi şudur: Bulgaristan, durumu Osmanlı devlet adamlarına itiraf etmemekle birlikte, Osmanlı Hükümeti'yle baş başa bir anlaşma yapmak istemiyordu. Zira o sırada, Osmanlı Devleti'nin ne kadar ömrü olacağı şüpheli görülüyordu. Bulgaristan böyle bir anlaşma ile ölüme aday sanılan bir devlete bağlanmaktan, düşman olan ve onu paylaşmaya hazırlanan bazı devletlerin bilhassa Rusya ve Fransa'nın düşmanlığını daha fazla üzerine çekmekten korkuyordu. Bundan başka Osmanlı-Bulgar ittifakıyla istenilen amaç; sırf Yunanistan'dan öç almak olduğu için, Bulgaristan dışardan bir koruyucu olmadan bu işe girişmenin tehlikelerini takdir ediyordu. Dolayısıyla Bulgar Hükümeti'nin istediği; Osmanlı-Bulgar ittifakının Üçlü Anlaşmaya her ne biçimde olursu olsun bağlanması ve onun tarafından korunması idi.⁷⁰ Ancak bu sağlandığı takdirde Bulgaristan, Osmanlı Devleti'ne dayanarak Sırbistan ve Yunanistan ile savaşıp toprak almayı düşünebilirdi.

Avusturya anlaşmanın olmasını istemekle birlikte Almanya ve İtalya'yı ona razı edemediği için, Bulgar istekleri gerçekleşmeyecektir. Bulgaristan, Osmanlı Devleti ile anlaşmakta ayrıca bir fayda görmeyecektir. Bu işi anlayamayan veya pek belirsiz surette sezebilen Osmanlı devlet adamları bu yüzden Bulgarların iki yüzlülüğüne hükmedeceklerdir.⁷¹

C) OSMANLI DEVLETİ-BULGARİSTAN ANTLAŞMASI

29 Eylül 1913 yılında Osmanlı Devleti-Bulgaristan Barış Antlaşması imzalanmıştır. Bundan sonra General Savof'la Toşef, İstanbul'da Büyükkada'da birkaç gün kalıp Cemal Paşa ile anlaşma işini görüşmüşlerdir.⁷² Bu mesele de anlaşılan konular şunlardır: Osmanlı Devleti veya Bulgar Devleti'nden biri, iki Balkan devletinin taarruzuna uğrarsa öbürü onun yardımına gelecektir. Kezâ Osmanlı veya Bulgar devletlerinden biri öbürünün rızasını aldıktan sonra bir Balkan devletiyle savaşa tutuşur ve bunu müteakib başka bir balkan Devletinin taarruzuna uğrarsa öbür müttefik ona yardım edecektir.⁷³

⁶⁹ Bayur, **a.g.e.**, s. 535

⁷⁰ Bayur, **a.g.e.**, s. 535-536

⁷¹ Bayur, **a.g.e.**, s. 536

⁷² Cemal Paşa, **a.g.e.**, s. 93

⁷³ Bayur, **a.g.e.**, s. 540

Mesela, Sırbistan ile Yunanistan, Bulgaristan'a taarruz ederlerse veya Bulgaristan Osmanlı Hükümeti'nin rızasını aldıktan sonra Sırbistan'a taarruz ederse ve onu müteakib Yunanistan Sırbistan'ın yardımına gelerek Bulgaristan'a savaş ilan ederse Osmanlı Hükümeti Bulgaristan'a yardım edecektir.⁷⁴

Antlaşmanın bu kısımları Bulgaristan'ın lehinedir ancak Osmanlı Hükümeti'nin iki Balkan Devletiyle savaşa tutuşması pek mümkün değildir. Osmanlı Devleti sadece denizden Yunanistan ile savaşabilirdi ve Bulgaristan işe karışmadıkça Sırbistan'ın adaları korumak için asker göndermesi zayıf bir ihtimaldi.

Baş başa bir anlaşma yapmak için görüşülmüş olduğunu sanan Osmanlı Hükümeti, Bulgaristan'ın cevabını beklerken Bulgar Hükümeti, Avusturya Hükümeti'yle birlikte bu işe Almanya'nın rızasını almaya çalışacaktır. Arzu edilen hem Berlin hükümetinin bu ittifakı tasvip etmesi, hem de herhangi bir biçimde Üçlü İtilâf Devletlerine de katılmayı kabul etmesidir.⁷⁵

Bulgaristan, bu düşüncelerini Osmanlı Devleti'ne açıkça söylemek istemediği için Osmanlı Devleti sabırsızlanacak ve Bulgaristan'ı iki yüzlülükle ve yalancılıkla suçlayacaktır.

Bulgar devlet adamları Bulgaristan'ı Osmanlı, Avusturya ve Rus Devletlerine aynı zamanda anlaşmaya hazır görmekte ve her birini ayrı ayrı oyalamaktadır.⁷⁶ Bulgaristan'ın asıl düşüncesi, Sırbistan ve Yunanistan'dan öç almak olduğu için Avusturya ve Osmanlı Devleti'yle yapılan görüşmeler daha çok zaman kazanmaya yöneliktir.

D) OSMANLI DEVLETİ'NİN FRANSA'YLA İTTİFAK ARAYIŞLARI

Balkan Savaşlarından sonra Osmanlı yöneticilerinin temel hedefi, politik arenadaki yalnızlıklarından kurtulmak için, oluşmuş bulunan cephelerden birisine girmektir. Sadrazam Sait Halim Paşa, Talat Paşa ve Enver Paşa'nın başını çektiği grup

⁷⁴ 1914-1918 genel savaşının çıkması ile ilgili olarak Alman Başbakanı Bethmann Holweg, Fransız Cumhurbaşkanı Poincare, İngiliz Başbakanı Asquith, Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey, Rus Dışişleri Bakanı Sazanof gibi devlet adamlarının yazdıkları hatıralar ve türlü eserler hep savaşa sebep olmuş bulunmak sorumluluğunu kendi üzerlerinden atmak ve karşı taraf ricaline yüklemek amacı gütmektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Bayur, **a.g.e.**, s. 540-541 Avusturya-Macaristan veliahdının öldürülmesi savaşın patlamasında ana sebep olmamıştır. Ancak Avusturya ve Almanya tarafından hazırlanmakta olan planının biran önce hızlanmasını sağlamıştır.

⁷⁵ Bayur, **a.g.e.**, s. 541

⁷⁶ Bayur, **a.g.e.**, s. 541

Üçlü ittifâk yanlısıdır. Onlara göre yine en tehlikeli düşman Rusya'dır. Rusya'dan korunmak için de yapılması gereken karşı bloka katılmaktır.

Osmanlı Hükümeti, anlaşma için İngiltere'den beklediği olumlu cevabı alamayınca, Rus baskısını azaltmak ve kesmek için Fransa ile anlaşmak istemiştir. Bu durumu Cemal Paşa Hatıratında şöyle ifade eder:

“Bu hadise pek hâlâ gösteriyordu ki bizim Rusya'dan tamamıyla emin olabilmekliğimiz için İngiltere ve Fransa'nın ve bâhusus efkâr-ı umûmiyyesinin dostluğunu kazanmaktan başka çaremiz yoktur. Avrupa da bir harb-i umûmi zuhûr edeceğini ve bâhusus Almanya'nın bizim hatırımız için Rusya'ya ilân-ı harb edeceğini rüyada görsek hayıra yormayacaktık. Biz diyorduk ki; vatanımızın dahi ilk günlerinde bizi inkisâr-ı hayâle uğratan Bosna-Hersek ilhâkı Almanya'nın en sadık müttefiki olan Avusturya tarafından yapıldığı halde Almanya ne yaptı? Trablusgarp ve Bingazi'ye apansız tecavüz eden İtalya; ona karşı pek sadık görünmese bile her halde Almanya'nın müttefiki değil miydi? Almanlar bizden iktisâden istifade etmek etmek isterler ve bu istifadenin tehlikeye girmesine katiyen mümanaat ederler. Bu defa Ermeni ıslahatı meselesine müdahaleleri de münhasıran Rus nüfûzunun Bağdat hattı civarlarına kadar ittisana mani olmak maksadına müptenidir. Bu hale göre evvela Fransızlarla, saniyen İngilizlerle hoş geçinmek ve memlekette ıslahât-ı cedide icra etmek emelinde olduğunuz hakkında kendilerine kanaat-ı katiye bahşetmek ve bu suretle bizi Rusya tecavüzünden vikâye etmelerini temin etmek en esaslı mukarreratımız cümlesinden bulunuyordu.”⁷⁷

Dönemin Sadrazamı Sait Halim Paşa da durumu şu şekilde izah eder: “Osmanlı Devleti'nin sadrazamı olarak ben, İngiliz ve Fransızlarla ittifâk akdedebilmenin bütün kapılarını çaldım, bu neticeyi hükümetimiz samimi olarak istemiştir. Kalbi hislerle tatbik etmek istediğimiz Meşrutiyet rejimi için sükûna, yardıma ve samimiyete ihtiyacımız vardır. Bazen hepsi esirgenmiş, hatta aksi tercih edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu bir başka yol olmadığı için emri vakilere itildiği için Cihan Harbine girmiştir.”⁷⁸

Osmanlı devlet adamlarının büyük devletlere anlaşma teklifinde bulunması, bunun içinde uzun bir çalışma zeminini hazırlaması gerektiğini düşünmemeleri dikkate

⁷⁷ Cemal Paşa, **a.g.e.**, s. 183

⁷⁸ Sait Halim Paşa, **Buhranlarımız**, Baskıya Hazırlayan M.Ertuğrul Düzdağ, Tercüman 1001 Temel Eserler Dizisi, İstanbul, Yılsız, s. 250

değer bir yöndür. İngiltere'ye yapılmış olan iki teklif, bu kabilden olduğu gibi Livadya'da Talat Paşa'nın Sazanof'a teklifi de böyle idi. Bu teklifler en sonunda Osmanlı Devleti'ni Alman anlaşmasıyla adeta tuzağa düşürecek ve bu durum Osmanlı Devleti'nin yıkılması sonucunu doğuracaktır.⁷⁹

Ancak, Saraybosna cinayetinden iki hafta sonra ve genel savaşın çıkmasından üç hafta önce Fransa Hükümeti, Cemal Paşa'nın kendilerine yakınlaşma teklifinde bulunmasını dikkate değer görmemiş olmaları da⁸⁰ Fransız devlet adamlarının yeterince öngöründe bulunamamalarındandır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN ÇIKIŞI ve YAYILMASI

I. AVUSTURYA-MACARİSTAN VELİAHDİNİN ÖLDÜRÜLMESİ ve SIRPLARA VERİLEN ÜLTİMATOM

A) AVUSTURYA-MACARİSTAN VELİAHDİNİN ÖLDÜRÜLMESİ OLAYI

28 Haziran 1914 yılında Avusturya-Macaristan veliahdı Ferdinand ve eşi Saraybosna'da bombalı suikasti atlattıktan sonra Prinsip adında Hıristiyan bir Sırp öğrenci tarafından tabanca ile öldürülmüştür.⁸¹

Bu cinayet, sonunda bir genel savaşa götürebilecek olan bir takım hazırlıklar zincirinin düzenini bozmuş ve Almanya ile Avusturya devletince yapılan plânlar yüzünden bir fırsat sayılarak onların plânlarını bozmaya sevk etmiştir. Böylelikle bu iki devlet hazırlamaya koyuldukları tertibi bırakmış kötü şartlar içinde alelacele kendilerini vaktinden önce bir savaşa itmişlerdir.

Savaş yolundaki hazırlıklar sırasında Almanya ve Avusturya-Macaristan, Bulgaristan'ı yanlarına almayı düşünmüşlerse de Avusturya-Macaristan'ın tereddütleri yüzünden bunu başaramamışlar ve son anda Almanya, Osmanlı-Almanya ittifakını

⁷⁹ Bayur, **a.g.e.**, s. 557

⁸⁰ Bayur, **a.g.e.**, s. 557

⁸¹ Yapılan incelemeler katilin "Kara el" adına taşıyan gizli bir Sırp cemiyetinden yardım görmüş olduklarını ve ellerindeki silahlarını Karaguyevaç Sırp silah fabrikasından geldiğini tespit edecektir. Daha fazla bilgi için bkz. Bayur, s. 558 vd. ve Ali Fuat Erden, **Paris'ten Tih Sahrasına**, Ulus Basımevi, Ankara, 1949, s.5 ve Erickson, **Size Ölmeyi Emrediyorum!**, s. 45

sağlamıştır. Bu buhran sırasında Osmanlı Devleti'nin Fransa ile anlaşmak isteği Fransızların umursamazlığı yüzünden sonuçsuz kalmıştır.⁸²

B) RUSYA'NIN KIŞKIRTMALARI

Rusya'nın tarihi politikası Boğazlara hakim olma düşüncesi ve Doğu Anadolu'da hak iddia etmesi, bu emellerinin gerçekleşmesi için fırsat kollamasını gerektirmiştir. Aradığı fırsatı bulan Rusya, bunu değerlendirmek için Sırbistan vasıtasıyla Avusturya'yı felce uğratarak, Üçlü ittifâkın bu üyesini işe yaramaz hale getirmeye çalışmıştır.

Sırbistan Hükümeti'nin Avusturya-Macaristan Slavları arasındaki yıkıcı faaliyetinde Rus kışkırtmalarının önemli tesirinin olduğu inkar edilemez. Rus Dışişleri Bakanı'nın bir taraftan Belgrad'daki kendi elçisine Sırları Avusturya'ya karşı kışkırtması için telgraflar çekerken aynı zamanda Petersburg'daki Sırbistan elçisini de aynı biçimde tahrik ettiği bilinmektedir.⁸³ Şunu da ifade etmek gerekir ki; Rusya, Sırbistan'ı kışkırtmasa bile Sırbistan, Avusturya-Macaristan Devleti ile uğraşmayacak değildi. Avusturya-Macaristan veliahdının öldürülmesi işinin Rusların bu kışkırtmalarına bağlamamak az da olsa yanlış olur.

C) AVUSTURYA-MACARİSTAN İMPARATORLUĞU'NUN YAPTIĞI PLÂN

Avusturya-Macaristan, Sırbistan'ı ebediyen zarar vermeyecek bir duruma sokmanın zamanının geldiğini düşünerek ceza vermeyi düşünmüştür. Sırbistan ile Avusturya-Macaristan arasında savaş çıkarsa Almanya'nın kesin olarak kendilerini destekleyeceklerini ümit etmişlerdir. Sırbistan ile savaşın, Rusya ile de savaşa götüreceğini biliyorlardı. Ancak bu sırada Rusya, Romanya dahil bütün Balkanları Avusturya'ya karşı birleştirmek amacına yönelik uzun vadeli bir siyaset gütmektedir. Bu siyaset karşısında Avusturya-Macaristan'ın durumunu gün geçtikçe fenalaşmıştır.

Avusturya Başbakanı: "Bosna-Hersek Genel Valisi General Potiorek şu kanaattedir ki Sırbistan'a çetin bir darbe indirmedikçe Bosna-Hersek'te rahat etmek imkanı yoktur:

⁸² Bayur, a.g.e., s. 559

⁸³ Bayur, a.g.e., s. 560

“Macar Başbakanı savaş zarureti hakkında hüküm verme Almanya’ya ait olmamalıdır dedi, ancak şu yön de gözden kaçırılmamalıdır, acaba ilerde Almanya bugün yapmaya hazır olduğu ölçüde bizi desteklemeyi kabul edecek midir? Savaş olacaksa çabuk çıkarılmalı ve ekonomimiz uzun bir sükûnetsizlikten masun tutulmalıdır.”⁸⁴ demiştir.

D) SIRPLARA VERİLEN AVUSTURYA ÜLTİMATOMU

Avusturya-Macaristan veliahdı öldürülmesinden sonra Avusturya-Macaristan Hükümeti, Sırbistan’a ultimatome vermiş ve Sırbistan Hükümeti’nden şunlar istenmiştir:

1-Avusturya-Macaristan Devleti’ne karşı düşmanlık ve küçümseme duygularını uyandıracak ve onun toprak bütünlüğü aleyhinde olacak her türlü yayını yasak etmek.

2-Avusturya-Macaristan aleyhinde propaganda yapan Kara El Cemiyeti’ni ve benzerlerini dağıtmak ve propaganda vasıtalarına el koymak, bunların başka adlarla yeniden faaliyete geçmelerini önlemek.

3-Derhal eğitim işlerinde, öğretmenler kurulu ve öğretim vasıtaları arasında, Avusturya-Macaristan aleyhinde propaganda yapan ve propagandaya yarayabilecek herkesi ve her şeyi bertaraf etmek.

4-Avusturya-Macaristan aleyhinde propaganda yapmış olmakla suçlu bulunan bütün subay ve memurları ordudan ve genel olarak idareden uzaklaştırmak.

5-Avusturya-Macaristan’ın toprak bütünlüğü aleyhindeki ihtilâl-kâr hareketi ortadan kaldırmak için bu devletin göndereceği kişilerin Sırbistan’da, Sırbistan Hükümeti’yle işbirliği yapmalarını kabul etmek.

6-28 Haziran 1914 suikastinin Sırbistan topraklarında bulunan tarafları aleyhinde adli soruşturmaya koyulmak. Bu işle ilgili araştırmalara Avusturya-Macaristan memurlarının da katılmasını kabul etmek.

7-Saraybosna’da yapılan kovuşturmada sanık oldukları anlaşılan Binbaşı Voislav Tankosiç ile Sırbistan memurlarından Milan Siganoviç’i acele tevkif etmek.

8-Müessir tedbirlerle iki sınır arasındaki silah ve patlayıcı madde kaçakçılığına Sırp memurlarının iştirakini önlemek. Saraybosna cinayeti faillerine sınırı geçmek işini

⁸⁴ Bayur, **a.g.e.**, s. 581 Ayrıca cinayetten sonra Saraybosna’da ve türlü Bosna kentlerinde polislerin de kışkırtmasıyla yerli Sırp aleyhinde toplantılar yapılmış ve coşkun küteller bazı Sırp aleyhine öldürmüşlerdir.

kolaylaştırmak suretiyle onlara yardımda bulunmuş olan Şabats ve Losnitza sınır memurlarını azletmek ve ağır biçimde cezalandırmak.

9-28 Haziran 1914 suikastinden sonra gazetecilerle yaptıkları görüşmelerde resmi mevkilerine rağmen Avusturya-Macaristan aleyhinde bulunmamakta tereddüt göstermemiş olan yüksek dereceli Sırp memurlarını⁸⁵ haklı ve isabetli gösterilmesi imkansız olan ifadeleri dolayısıyla Avusturya-Macaristan Hükümetine izahat etmek.

10-Yukarıdaki noktalarda anılan tedbirlerin alındığından Avusturya-Macaristan Hükümeti'ni derhal haberdar etmek.⁸⁶

Avusturya Hükümeti, Sırbistan Hükümeti'nin karşılığını en geç 25 Temmuz 1914 gününe kadar beklemiştir.⁸⁷

E) AVUSTURYA-MACARİSTAN ÜLTİMATOMUNA KARŞI SİRBİSTAN'IN CEVABI

25 Temmuz günü Sırp karşılığı Belgrad da Avusturya elçiliğine verilmiştir. Sırbistan Hükümeti bunun karşılığında Avusturya-Macaristan isteklerini hemen kabul edebilecek durumda olmamakla birlikte, 5. ve 6. maddelerde tereddüte düşmüştür.

5. madde hakkında Sırbistan Hükümeti ileri sürülen isteğin kapsamını tam olarak kavrayamadığını, ancak devletler arası hukuk esaslarına, ceza usulü kaidelerine ve iyi komşuluk münasebetlerine uygun işbirliğini kabul edeceğini bildirmiştir.

Sırbistan Hükümeti, esas bakımından 6. maddeye red cevabı vermiş olmakla birlikte, gereken her türlü tahkikata girişeceğini, ancak bu işe Avusturya-Macaristan memurlarının katılmasını kabul etmeyeceğini bildirmiş ve bunun anayasaya ve cezâî takibat usûlü kanununa aykırı olacağını eklemiştir. Ancak somut olaylar için tahkikat sonuçlarını, Avusturya-Macaristan makamlarına bildireceğini ifade etmiştir.⁸⁸

Bu iki madde dışında, Sırbistan karşılığının Avusturya-Macaristan isteklerine uymayan kısımları nispeten önemsiz veya az göze batır özde olmakla birlikte, Avusturya-Macaristan Devleti'ne kızgınlık göstermek vesilesi vermiştir.⁸⁹

⁸⁵ Bunlar ister Sırbistan'da ister yabancı ülkelerde bulunsunlar.

⁸⁶ Bayur, **a.g.e.**, s. 589-590

⁸⁷ Avusturya hükümeti bu ultimatomen birer suretini bir gün sonra yani 24 Temmuz'da büyük devletlere de verir.

⁸⁸ Bayur, **a.g.e.**, s. 592

⁸⁹ Zaten Avusturya-Macaristan Hükümeti Sırbistan için öyle maddeler vermeliyiz ki Sırbistan Hükümeti tarafından kabul edilir tarzda olmasın ve böylelikle Sırbistan'a gereken cezayı verelim kanaatinde idi.

Zaten 25 Temmuz akşamından itibaren bir savaşa doğru gidildiği açıkça görülmüş ve bunu önlemek için bazı devletlerce bir takım tedbirlere başvurulmuştur. Bu tedbirlerin ilki İngiliz Dışişleri Bakanı Grey'in, Sırp işiyle doğrudan doğruya ilgisi olmayan Büyük devletlerin yani İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya'nın Londra'da bir konferans halinde toplanmaları önerisidir.⁹⁰ Anlaşılan o ki Grey, bu durumu düzeltmek için birtakım çaba içerisinde bulunmuştur.

II. DEVLETLERİN SAVAŞ İLANLARI

A) AVUSTURYA'NIN SIRBİSTAN'A SAVAŞ İLAN ETMESİ ve BÜYÜK DEVLETLERİN DURUMU

28 Temmuz 1914 günü Avusturya-Macaristan, ultimatoma verilen karşılığın yeter ve tatmin edici olmaması nedeniyle Sırbistan'a savaş ilan etmiştir.⁹¹ Savaş ilanı haberi duyulunca Rusya Hükümeti; Odessa, Kiev, Moskova ve Kazan bölgelerinde seferberlik ilan etmiş, durum Alman Hükümeti'ne bildirilmiş, Rusya'nın Almanya aleyhinde hiçbir saldırgan düşüncesi olmadığı açıklanmıştır. Ayrıca Rus Büyükelçisi'nin Viyana'dan geri çağrılmamış olduğu da ilave edilmiştir.⁹²

Rusya, Fransa'ya başvurup durumunu belli etmesini istemiştir. İngiltere ise Fransa savaşa sürüklenirse İngiltere'nin tarafsız kalamayacağını açıklamıştır. Ancak İngilizler, savaş Avusturya ile Sırbistan veya Rusya arasında kalırsa bizim buna karışmamız beklenemez demekle yetinir. Yine İngiltere, Avusturya'yı Rusya'ya karşı desteklemek için Almanya işe karışırsa tarafsız olmalarının beklenemeyeceğini ifade etmiştir.

29 Temmuz'da Almanya Başbakanı, İngiliz Büyükelçisi'yle görüşmüş ve İngiltere'de şu genel kanaat oluşmuştur: "Almanya savaşa karar vermiştir; onu bundan alıkoymaya yarayabilecek yön İngiltere'nin, Fransa ve Belçika'nın yardımına gitmesi ihtimalidir. Kezâ Almanya, Belçika'nın tarafsızlığını çiğnemeye karar verdiğini itiraf ediyor."⁹³

⁹⁰ Bayur, a.g.e., s. 593-594

⁹¹ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi**, Alkım Yayınevi, Ankara, 1996, s. 102-103 Avusturya-Macaristan savaş ilan etmeden önce Almanya'nın onayını almıştır. Daha fazla bilgi için bkz. Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi**, s. 102-103

⁹² Bayur, a.g.e., s. 600

⁹³ Bayur, a.g.e., s. 606

B) SEFERBERLİKLER ve SAVAŞIN ÇIKMASI

Sırbistan'a savaş ilan etmiş olan Avusturya, 8 kolorduyu seferber etmiştir. Bu savaşın ilan edildiği gün⁹⁴ Rusya'da biri kısmı diğeri genel iki seferberlik emri hazırlanmış ve 29 Temmuz'da da ikincisi Çar tarafından imzalanıp yürürlüğe girmiştir. Fakat aynı günde Çar, bunu geri alır ve kısmı seferberlik yürütülür.⁹⁵

31 Temmuz'da Avusturya-Macaristan'da genel seferberlik ilân edilmiş ve aynı gün de Almanya savaş çıkma tehlikesini gündeme getirmiştir. Bunu Petersburg'taki büyük elçisine bildiren Alman Başbakanı, bu tedbirin Almanya'yı dahi hedef tutan Rus genel seferberliğinin⁹⁶ bir sonucu olduğunu, ancak savaş çıkma tehlikesi ilânının seferberlik demek olmadığını eğer Rusya, Almanya ve Avusturya'ya karşı her türlü tedbiri durdurmaz ve bu yönü kendilerine bildirmezse, Almanya'nın da seferberlik ilan edeceğini hatırlatmıştır.

Nitekim 2 Ağustos 1914 tarihli Tanin Gazetesi'nde "Almanya'da Seferberlik" adlı haberde: "Berlin, 1-Almanya'da seferberlik icrâ ediliyor. Vaziyet vâhîm addolunmaktadır."⁹⁷ demek suretiyle seferberliğin ilân edildiğini haber vermiştir.

Alman Başbakanı da, 1 Ağustos tarihinde savaş ilanı emrini vermiştir. 2 Ağustos'ta İngiliz Deniz Bakanı Churchill, savaş çıkarsa İngiliz-Fransız deniz işbirliğinin nasıl yapılacağını Fransa'ya bildirmiştir. 3 Ağustos tarihinde de Almanya, kendi sınırlarına ve Belçika sınırlarına Fransa'nın tecavüz ettiğini bildirirerek savaş ilân etmiştir.

4 Ağustos'ta İngiltere, Belçika Hükümeti'ne eğer Almanya kendisine saldırırsa yardımda bulunacağını bildirmiştir. Almanya ise İngiltere'ye: Almanya, Belçika ile fiilen savaşmak zorunda olsa dahi savaştan sonra Belçika topraklarını Almanya sınırlarına dahil etmeyecektir.⁹⁸ demiştir. Ancak İngiltere, Almanya'ya bir ultimatoma vererek Belçika'nın bağımsızlığına saygı göstereceğini ifade eden bir karşılık almazsa savaş ilân edeceğini bildirmiştir.

⁹⁴ 28 Temmuz 1914 tarihinde.

⁹⁵ Çar'ın bu hareketi, askerî çevreleri çok şaşırır. Onlar kısmî seferberliğin az sonra yeniden ilan edilmesinin, melhuz olan genel seferberliği güçleştireceği iddiasındadırlar ve esas fiil olarak genel seferberliğe de koyulacaklardır. Daha fazla bilgi için bkz. Bayur, **a.g.e.**, s. 612

⁹⁶ Bayur, **a.g.e.**, s. 612

⁹⁷ **Tanin Gazetesi**, 2 Ağustos 1914, s. 4. Berlin'den 1 Ağustos tarihinde başlayan ve 2 Ağustos 1914 tarihindeki gazetelerde yer alan haber.

⁹⁸ Bayur, **a.g.e.**, s. 616

İtalya ise; Balkanlarda büyük emeller besleyen bir devlet olmakla birlikte, bu bölgede Avusturya ve Rusya'nın da bir rakibi idi. Dolayısıyla Avusturya Hükümeti'nin Sırbistan'ı ezme siyaseti, onu kuşkuya düşürmüştür. Ayrıca Avusturya'nın Balkanlarda büyümesi İtalya'yı da düşündürmüştür.⁹⁹ Almanya Dışişleri Bakanı Jagov, İtalya'ya bazı önemli tavizler vermek suretiyle onu kazanmak düşüncesindedir. Ancak Avusturya-Macaristan Devleti tarafından gerekli tavizler verilmeyince İtalya, savaşın başında tarafsız kalacak ve daha sonra ise itilâf grubundan elde edilecek topraklardan pay verme teklifi gelince o gruba katılacaktır.

III. OSMANLI DEVLETİ-ALMANYA İTTİFÂKI

A) OSMANLI DEVLETİ-ALMANYA YAKINLAŞMASININ NEDENLERİ

Osmanlı Devleti yalnızlıktan kurtulmak istiyordu, ancak hiçbir devlet Osmanlı Devleti ile yakınlaşmak istemiyordu.

Padişahın başkatibi olan Ali Fuat Türkgeldi de konuyla ilgili olarak, Sadrazam'ın kendisini saraydan çağırıp bu mesele hakkında söylediklerini şöyle anlatır:

“...Başımıza gelen mağlubiyetler üzerine bir müttefik bulmak için her tarafa başvurduğumuz ve hatta Yunan devletine kadar müracaat ettiğimiz halde muvaffak olamadık. Şimdi İttifâk-ı müsellese dahil olmak için bir fırsat zuhur etti. Bu, devletin istikbalini kurtaracaktır. Almanlar ile bir ittifâk-ı tedafû müzakeresine girişmek için ruhsatname tanzimi muktezidir.”¹⁰⁰ diyerek durumun hassasiyetini ortaya koymuştur.

Devlet erkânından bazıları, çıkması muhtemel bir savaşı Almanya'nın kazanacağından emindi. Bundan dolayı bir an önce Üçlü İttifâka girmek taraftarıydılar. Hatta bu sayede Balkanlardaki kaybedilmiş toprakların bir kısmının geri alınabileceğine bile inanmaktaydılar.¹⁰¹

Almanya, sebep ve etkenleri ne olursa olsun Balkanlarda Slav olmayanlardan Romanya, Yunanistan ve Osmanlı Devleti'ne dayanan bir ittifâk ileri sürüyordu.¹⁰²

⁹⁹ Bayur, a.g.e., s. 617

¹⁰⁰ Ali Fuat Türkgeldi, **Görüp İşittiklerim**, TTK Basımevi, Ankara, 1992, s. 127

¹⁰¹ Özgüldür, a.g.e., s. 23

¹⁰² Cemal Akbay, **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasî ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi C. 1**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1991, s. 37

İttifâk teklifinin ilk önce Almanya'dan gelmesi dikkat çekicidir. İttihat ve Terakki Fırkasında ve hükümette çoğunluk Almanya tarafına doğru meyilli idi. Onlar arasında Talat, Cemal, Enver Paşalar ve Halil Bey bulunmuştur. Ancak bu düşüncenin muhalifleri de bulunmaktadır. Buna göre Almanya ile yapılacak olan ittifâk son ana kadar yalnız bu dört kişi tarafından bilinmiş ve öbür nazırlardan neden gizlenmiş olduğu, o devrin zihniyeti de göz önünde tutulursa kolayca anlaşılır.¹⁰³

Antlaşmaya bazı nazırların itiraz etmesi üzerine ise o kimseleri yatıştırmak için şöyle bir irade çıkartılır:

“Devlet-i Aliyyemiz ile Almanya Devleti arasında akdedilip Avusturya Devleti tarafından da kabul edilmiş olan muahedeyi daha ziyade temin ve tevsî‘ eylemek üzere tecdit için Sadrazam ve Hariciye Nazırımız Mehmed Sait Paşa Hazretlerine canib-i seniyyül cevanib-i şehriyaranemden mezuniyet verilmiştir.”¹⁰⁴ denilmiştir.

B) OSMANLI DEVLETİ-ALMANYA İTTİFAKI

22 Temmuz 1914 yılında Enver Paşa, Almanya Büyükelçisi'ne doğrudan doğruya anlaşma teklifinde bulunmuş, Sadrazam da aynı meyândaki bir teklifi Avusturya Büyükelçisi'ne yapmıştır.¹⁰⁵

Bu antlaşma için yapılacak görüşmeler Osmanlı Hükümeti'nce son derece gizli tutulacak ve imza gününe kadar, bundan yalnız Sadrazam ve Hariciye Nazırı Sait Halim, Harbiye Nazırı Enver Paşalarla Dahiliye Nazırı Talat Paşa ve Meclis-i Mebusan Reisi Halil¹⁰⁶ Beylerin haberi olacaktır.¹⁰⁷

¹⁰³ Bayur, **a.g.e.**, s. 633 ve 2 Ağustos 1914 yılında Osmanlı ile Almanya arasında bir antlaşma imzalanır. Ayrıca Osmanlı Devleti ile Almanya arasındaki ilişkiler “Wessenburg” ve “Kurfürst Friedrich Wilhelm” namındaki eski Alman harp gemileri de hükümet tarafından satın alınarak Barboros Hayreddin ve Turgut Reis namlarıyla Osmanlı bahriyesine geçmesine sebep olmuştu. Bu gemiler köhne olduğu halde, İstanbul, onların Almanlar tarafından Türkiye'ye satılmasından dolayı çok memnun görünüyordu. Çünkü, o günlerde Yunanlılar dahi İtalya'dan bir kruvazör satın almaya muvaffak olmuşlardı. Böylece Almanya ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler iyice dostuğa dönüşmüştü. Daha fazal bilgi için bkz. Kazım Karabekir, **Tarih Boyunca Türk-Alman İlişkileri**, Haz. Orhan Hülagü-Ö.Hakan Özalp, Emre Yayınları, İstanbul, 2001, s. 383-384 Bundan başka Osmanlı Hükümeti Almanya'ya birçok silah ve cephane siparişleri vermişti. Türk ordusu kuvvetlendikçe Rusya'nın hiddeti de gittikçe artıyordu. Çünkü Rusya, Karadeniz'deki hakimiyetinin elinden gitmesin diye karşı tedbirler almaya mecbur kalıyordu. Gene Türk-Alman dostluğu yüzünden Osmanlı bahriyesinde de İngiliz muallimlerine karşı hoşnutsuzluk artmaya başlamıştı. Bahriye Nâzırı, İngiliz amiralinden memnun olmadığını ve Türk zabitlerinin bir kısmını olsun Almanya'da tahsil ettirmek istediğini açıktan ileri sürüyordu. Kazım Karabekir, **Tarih Boyunca Türk-Alman İlişkileri**, s. 384

¹⁰⁴ Türkgeldi, **a.g.e.**, s. 128

¹⁰⁵ Bayur, **a.g.e.**, s. 629

¹⁰⁶ Halil Menteşe Bey.

¹⁰⁷ Bayur, **a.g.e.**, s. 629

Antlaşma, 2 Ağustos 1914 tarihinde Said Halim Paşa ile Alman Büyükelçisi Baron von Wangenheim arasında Said Halim Paşa'nın Yeniköy'deki yalısında imzalanmıştır. Buna göre:

1-Avusturya-Macaristan ve Sırbistan arasındaki husumette şu anda tarafsız kalınmalıdır.

2-Rusya, askeri müdahalede bulunursa Almanya Avusturya-Macaristan için antlaşma hükümlerini uygulayacak, Osmanlı Devleti'de buna katılacaktır.

3-Savaş çıkarsa Almanya, askerî heyetini Osmanlı Devleti'nin emrinde bırakacaktır.

4-Osmanlı Devleti'nin toprakları işgale uğrarsa Almanya, Osmanlı Devleti'ni savunacaktır.

5-Antlaşma, 31 Aralık 1918 yılına kadar yürürlükte kalacaktır.

6-Antlaşma, tarafların herhangi birince 31 Aralık 1918 tarihine kadar bozulmazsa antlaşma, bir beş sene daha yürürlükte kalacaktır.

7-Antlaşma gizli kalacak ve iki tarafın rızasıyla ilan olunacaktır.¹⁰⁸

C) OSMANLI DEVLETİ-ALMANYA ANTLAŞMASININ SONUÇLARI

Osmanlı devlet adamları, yalnız kalmaktan çekindikleri için adeta her kim olursa olsun ittifâk yapma düşüncesindeydiler. Osmanlı Devleti'nin büyük devletlere başvurusu reddedilince, o tarihten bir gün önce genel savaşa girmiş olan Almanya ile bir antlaşma imzalanmıştır.

Bu durumu Talat Paşa anılarında şöyle dile getirmiştir: “Antlaşma artık belirli bir şekil aldı ve Sadrâzam ile Von Wangenheim tarafından imzalandı. Aynı şekilde Avusturya elçisiyle de bir anlaşma yapılarak imza edildi. Bundan, kabinedeki önemli kişilere de haber verildi. Az sonra Almanya ile Rusya arasında savaş patladı. Antlaşmaya göre, hemen savaşa girmemiz gerekiyordu. Sadrâzam hemen savaşa girmek niyetinde olmadığı için her iki elçiyi de oyalıyordu.”¹⁰⁹ Osmanlı devlet adamları yaptıkları işin gün ışığına çıkacağı belli olunca antlaşmanın Alman-Rus savaşından önce yapıldığı iddiasında bulunmuşlardır.

¹⁰⁸ Bayur, **a.g.e.**, s. 642-643 Antlaşma, Almanya İmparatoru'nun tasdik etmesinden sonra bir ay içinde yürürlüğe girecektir.

¹⁰⁹ Alpay Kabacalı, **Talat Paşa'nın Anıları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000, s. 32

Almanya savaşa katılırsa Osmanlı Devleti de savaşa katılacaktı. Almanya, Osmanlı maliyesini ve ordusunu güçlendirmek için para, silah, teçhizat, subay vs. yardımında bulunacaktı. Bu çerçevede ileride Osmanlı ordusunun yönetimi de neredeyse Almanlara teslim edilmişti. Birliklerden birinin komutanı Türk ise kurmay başkanı Alman, Alman ise kurmay başkanı Türk subayı olacaktı.¹¹⁰ Ayrıca Almanya gerektiği zaman Osmanlı Devleti'ni silah gücü ile korumayı da taahhüt etmiştir.¹¹¹

Osmanlı devlet adamları Almanya'nın savaşı kazanacağı inancındaydı ve savaşa katılmakla hem Osmanlı Devleti'nin kazançlı çıkacağını hem de kendilerinin şahsî olarak yükselceklerini sanmışlardı. Alman askeri heyetine Osmanlı ordusu üzerinde fiili nüfûz sağlayan antlaşmanın üçüncü maddesi Almanlara, Osmanlı Devleti'ni istedikleri anda savaşa sürüklemek imkanı verdiği gibi,¹¹² savaşı daima Almanya menfaatleri gereğince idare etmek ve Türk kuvvetlerini bu gaye uğrunda harcamak imkânını da vermiştir.

Gelişmelerde öngörüldüğü gibi olmuştur. Osmanlı ordusuna bir Almanın komuta etmesi olayıyla başta Mustafa Kemal Bey olmak üzere bazı subaylar mücadele etmiştir.

Osmanlı Devleti için yapılacak tek şey, çıkacak olan savaşta tarafsız kalmaktır. Ama bu başarılammıştır. Esasen Almanya dahil bütün büyük devletler, çalışma alanı gibi tabirler altında Osmanlı Devleti'ni aralarında paylaşmış idiler. Osmanlı devlet adamları bunu tam olarak bilmeseler bile az çok anlamışlardı. Genel savaş, bu paylaşımları yapmış olan devletleri birbirlerine kırdırarak paylaşmanın fiiliyata geçmesini önleyecek veya geciktirecek, yani devletin ömrünü uzatacak tek çareydi. Bunun gerçekleşmesi için de Osmanlı Devleti'nin tarafsız kalıp, öbür devletlerin yıprandıkları ölçüde devletin nisbi kuvvetini arttırması kafi idi.¹¹³

Denilebilir ki; Osmanlı Devleti savaşta tarafsız olsaydı, Almanya daha çabuk yenilir ve savaş daha erken biterdi. Çarlık Rusya'sı da galipler arasında bulunurdu. Bu doğrudur, ancak Osmanlı Devleti de yıpranmış bir galipler alemi karşısında nispeten zinde ve öbür tarafsızlar gibi zenginleşmiş bulunurdu; dolayısı ile onu paylaşmak işi daha çok güçleşmiş olurdu.

¹¹⁰ Wallach, **a.g.e.**, s. 134

¹¹¹ Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasî ...**, **a.g.e.**, s. 108

¹¹² Osmanlı-Alman antlaşmasının üçüncü maddesi şöyledir. Harp olursa Almanya askerî heyetini Türkiye'nin emrinde bırakacaktır. Türkiye dahi iş bu askeri heyete, harbiye nazırı hazretleriyle askeri heyet reisi hazretleri arasında doğrudan doğruya kararlaştırılmış olduğu gibi, ordunun sevk ve idaresinde fiili bir nüfûz temin edecektir. Daha fazla bilgi için bkz. Bayur, **a.g.e.**, s. 653.

¹¹³ Bayur, **a.g.e.**, s. 653

Bir de Boğazları kapalı tutmakla yetinmek ve öylece beklemek vardı. Böyle davranmakla ve Kafkas sınırları boyunca ordumuzu bulundurmamakla Rusya'yı Batılı devletlerle irtibatsız bırakıp yıpratma işinde azami görevi yerine getirmiş olurduk.

Ancak işin ilginç yanı, antlaşmanın imzalanmasından bir gün önce 1 Ağustos 1914'te Almanya, Rusya'ya savaş ilan etmiştir. Belki daha da ilginç yanı antlaşmaya göre taraflardan birisi Rusya ile savaşa girerse diğeri de onun yanında savaşa girecektir.¹¹⁴

Çünkü İstanbul'da sürekli kaygıya neden olan durum bir Rus saldırısıydı. Ancak, Osmanlı yöneticilerinin böyle bir ittifâkı imzalamaları, ya bir gün önce Almanya'nın Rusya'ya savaş ilan ettiğinden haberdar olmamalarının sonucudur ya da antlaşmayı imzalayanların savaşı Almanya'nın savaşı kazanacağından emin olmalarıdır. Bize göre ise birinci ihtimal daha doğru görünmektedir.¹¹⁵

Ayrıca bir gün önce 1 Ağustos 1914'te İngiltere'de yapımı tamamlanan ve parası peşin olarak ödenmiş olan "Sultan Osman" ve "Sultan Reşat" adlı savaş gemilerine son anda İngiliz Hükümeti el koymuştur. Bu son olay İstanbul'da büyük bir hayal kırıklığı ve İngiltere'ye karşı büyük bir nefret uyandırmıştır. Bundan sonra kabinedeki Üçlü İtilâf yanlıları sessiz olmak mecburiyetinde kalmışlardır.¹¹⁶

IV. OSMANLI DEVLETİ'NİN SEFERBERLİK İLÂN ETMESİ ve MECLİS-İ MEBUSAN'IN KAPATILMASI

A) OSMANLI DEVLETİ'NİN SEFERBERLİĞİ ve İTİLÂF DEVLETLERİ

Osmanlı Devleti seferberlik ilân ettiği ettiğinde her Türk piyade alayının üç taburundan birisi ve her piyade taburunda 4 bölüğün birisi boştu. 1914 yazında seferberlik gücü 10.000 asker olan Türk piyade tümenlerinin mevcudu 4.000 idi. Orduyu seferberlik gücüne eriştirmek ve tümenlerindeki eksiklikleri tam olarak doldurmak için Türk ordusunun toplam 477,868 asker ve 12,469 subaya gereksinimi vardı. Topçu ve teknik birimlerde ihtiyat kuvveti bulundurulmuyordu. Her halükârda

¹¹⁴ Belen, **a.g.e.**, s. 193 ve Özgüldür, **a.g.e.**, s.22

¹¹⁵ Belen, **a.g.e.**, s. 194 ve Cemal Paşa, **a.g.e.**, s. 124 ve Oral Sander, **Siyasî Tarih İlkçağlardan 1918'e**, İmge Kitabevi, Ankara, 1996, s. 268

¹¹⁶ Alan Palmer, **Osmanlı İmparatorluğu; Son Üç yüz Yıl, Bir Çöküşün Yeni Tarihi**, Çev. Belkis Çörekçi Dişbudak, Sabah Kitapları, İstanbul, 1995, s. 248 ve Mithat Şükrü Bleda, **İmparatorluğun Çöküşü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1979, s. 79; İngiltere'nin gemilere el koymasının bir nedeni de 1 Ağustos'ta Antlaşmanın imzalanmasından bir gün önce Enver ve Talat Paşaların gemileri Alman bölgelerine göndermeyi teklif ettiği yönündeki görüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Feroz Ahmad, **İttihat ve Terakki**, Çev.Nuran Yavuz, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1986, s. 300

Türk Genelkurmayı yaklaşık 1.000.000 asker ve 210.000 hayvanın kolaylıkla sağlanabileceğine ve tam seferberliğin hemen ertesinde seyyar sahra ordusunun 460.000 asker 14,500 subay ve 160.000 hayvandan oluşan bir güce erişebileceğine inanmıştı.¹¹⁷

Ordunun savaş ekipmanını sağlaması için 280 sahra topuna gereksinimi bulunmaktaydı. Bunlara ek olarak; Edirne, Erzurum, Çanakkale ve İstanbul Boğazları ile Çatalca da 900 adet sabit veya yarı sabit kale topu bulunmaktaydı ki bunlar acil kullanıma uygun bir şekilde konumlanmış sayılmazdı.¹¹⁸

Osmanlı Devleti, seferberliği 3 Ağustos 1914 tarihinde başlamak üzere 2 Ağustos 1914 tarihinde ilan etmişti. Bu durum devletin, Almanya tarafına kaymakta olduğuna dair şüpheler seferberlik ilanı üzerine artmış ve İtilâf Devletleri kuşkulandırılmıştır.

Enver Paşa ise; bütün kuşkuları yatıştırmaya çalışmaktadır. Bunun tedbir maksatlı olduğu, amacın İstanbul bölgesindeki kolorduyu tam savaş nizamı altında bulundurmak ve öbür kolorduları kısmen aynı duruma sokmaktır.¹¹⁹

4 Ağustos'ta Cemal Paşa, Fransız askerî ataşesine aynı meyânda sözler sarf ederek; Bulgaristan'ın Edirne, Rusların İstanbul üzerine saldırmasından endişe ettiklerini bildirerek bu yüzden seferberliğe giriştiklerini söylemiştir.¹²⁰

Büyük devletler Osmanlı Devleti'ne pek önem vermiyordu. 13 Temmuz'da Fransa, Osmanlı Devleti'nin anlaşma teklifini kabul etmemişti. İtilâf Devletleri Osmanlı-Alman antlaşması hakkında belirsiz haberler almışlar ise de pek kesin bir şey öğrenememişlerdir. Ancak Osmanlı Devleti'nin Almanya ile işbirliği yapmakta olduğu gitgide daha açık olarak ortaya çıkmıştır.

İtilâf Devletleri'nin, Osmanlı Devleti'nin seferberlik ilân etmesinin ne manaya geldiğini Sadrazam'a sorduklarında, kendilerine verilen cevap şu olmuştur: "Biz kesin olarak tarafsız kalacağız, seferberliğimizin yavaşlığı dolayısıyla buna erken başladık ve eğer Bulgaristan bize saldırırsa boş bulunmak istemedik; Rusya'nın bize karşı saldırgan düşünceler beslediğini bildiren haberlerden kuşkulandık. Alman askeri heyetinin Türkiye'de kalması hiçbir mana taşımaz ve siyasal bakımdan bir şey ifade etmez. Onlar

¹¹⁷ Akbay, **a.g.e.**, s. 127

¹¹⁸ Erickson, **a.g.e.**, s. 26

¹¹⁹ Wallach, **a.g.e.**, s. 142 ve Bayur, **a.g.e.**, s. 655

¹²⁰ Bayur, **a.g.e.**, s. 655-656

en iyi iş gören Türk memurlarıdır ve kendileri kalmak istediklerinden bunu reddetmek nezaketsizlik olurdu.”¹²¹ demek suretiyle durumu açıklamıştır.

B) MECLİS-İ MEBUSAN’IN KAPATILMASI

Almanya ile Osmanlı Devleti antlaşma imzaladığı ve Osmanlı Devleti’nin seferberlik ilan ettiği gün¹²² Osmanlı Hükümeti, Meclis-i Mebusan’ı süresiz olarak kapatmıştır. Bu hareket; girişilen işlere ulusal bir renk vermekten çekinildiği, adeta halkı temsil edenlerle temastan kaçınıldığı ve bir zümrenin kendi başına¹²³ ve kimseye hesap vermeden ülkeyi idare etmek istediği anlamına geliyordu.

C) BULGARİSTAN ile ANTLAŞMA YAPILMAK İSTENMESİ

Avusturya-Macaristan’ın Sırbistan’a savaş açmaya karar vermesinden sonra Avusturya Hükümeti, Bulgaristan’ı da yanında görmek istemişti. Avusturya-Macaristan, Almanya’yı yanına alıp, Bulgaristan ile ittifak yapmak arzusundaydı. Ancak Bulgaristan’ın tereddütleri yüzünden genel savaşın patlamasına kadar bir sonuç elde edilememiştir.

Ama Romanya’nın, epey zamandan beri büyük devletlere karşı meylinin bilinmesine rağmen, Bulgaristan ile işbirliği yapıldığı takdirde o elden kaçır ve Üçlü Anlaşma ile olan karşılıklı taahhütlerini yerine getirmez korkusu düşünülmüştür. Bu gibi düşüncelerin sonucu olarak; esasen elden çıkmış olan Romanya, yeniden kazanılamamış, fakat elde edilmesi mümkün olan Bulgaristan savaş ilanından hemen sonrasında aynı safa katılmıştır.¹²⁴

V. DEVLETLERİN ASKERİ DURUMLARI ve SAVAŞ

A) SAVAŞA KATILAN DEVLETLERİN DURUMU

Almanya en uygunsuz şartlar içinde savaşa sürüklenince çabuk kazanmak için bütün imkanlarını seferber etmişti. Bu olmazsa denizlere egemen olan düşmanları zamanla bütün dünyanın kaynaklarından faydalanabilecekler ve sonunda onu

¹²¹ Bayur, a.g.e., s. 658

¹²² 2 Ağustos 1914

¹²³ Bayur, a.g.e., s. 658

¹²⁴ Bayur, a.g.e., s. 658

yeneceklerdir. Alman savaş plâni ve bütün tedbirleri ona göre hazırlanmış ve alınmıştı.¹²⁵

Rusya ile Fransa'nın birlikte hareket edecekleri belli olduktan sonra Alman Genelkurmayı ilk saldırıda Fransa'yı daha sonra Rusya'yı ezmeye çalışmayı düşünmüştür. Çünkü, Rusların uçsuz bucaksız derinliklere çekilmeleri ihtimali yüzünden, Almanlar önce Fransız ordusunun yenilmesi gerektiği yönü üzerinde karar vermiştir.¹²⁶

Almanya Deniz Bakanı Von Tirpitz'in hatıraları da¹²⁷ Başbakanın savaş sırasında bile, İngilizleri gücendirmekten son derece sakındığını gösterir. Alman Genelkurmayı Kartaca'nın ünlü komutanı Annibal'in Kan'da yaptığı gibi¹²⁸ Fransız ordusunu kuşatmak ve yok etmeyi tasarlamıştır.

B) ALMANYA ile İNGİLİZ-FRANSIZ SAVAŞI

Savaş başlayınca Belçika'da ve Belçika'nın kuzeyinde Almanlar, Fransız-İngiliz-Belçika tümeniyle karşılaşmıştır. Onları geri atmış ve Kuzey-Doğu Fransa'yı istila etmiştir. 4 Ağustos'ta Almanlar Belçika'nın Liège kalesine saldırmaya başlamış ve 6 Ağustos tarihinde ise bu kente girmişlerdir. 8 Ağustos tarihinde Fransızlar Alsace; Mulhouse'a girmişler ve iki gün sonra oradan çıkmışlardır. 15 Ağustos'ta Fransız Başkomutanlığı yığınağının yanlışlığı ve Belçika'dan geçmekte olan Alman kuvvetlerinin teşkil ettikleri büyük tehlikeyi anlamış ve sol kolunu kuzeyden gelecek olan Almanları karşılamak ve onlar tarafından kuşatılmamak için harekete geçirmeye karar verir. 19 Ağustos'ta Belçikalılar birkaç yenilgiye uğramışlardır.¹²⁹

21 Ağustos'ta Sambre Irmağı üzerinde başlayan Fransız-Alman çatışması Almanların kanattan taşma ve çevirme hareketleri dolayısıyla Fransız yenilgisiyle sonuçlanmıştır. 23 Ağustos'ta İngilizler Mons'dan çekilmiş ve 24 Ağustos'ta kuzeydeki Fransız-İngiliz ordularının genel çekilmesi başlamıştır. 21-23 Ağustos tarihleri arasında Belçika'yı aşan Almanya ordusu, Kuzey Fransa'da zafer kazanmış, Fransız ve İngiliz

¹²⁵ Bayur, **C.III. K.I, a.g.e.**, s. 34

¹²⁶ Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılâbı Tarihi C.III., K. I.**, TTK Basımevi, Ankara, 1991, s. 35

¹²⁷ Von Tirpitz, **Tirpiç'i Hatıratı**, Çev.Sait Talat, Deniz Matbaası, İstanbul, 1932, s. 235-236

¹²⁸ İtalya'nın Güney Doğu kıyısında bugünkü Brindizi Limanı'nın az kuzeyinde, Apuli bölgesinde bir liman. Orada Annibal, Milattan önce 216 yılında kendi ordusundan çok kalabalık bir Roma ordusunu kuşatmış ve hemen tamamıyla yok etmişti. Daha fazla bilgi için bkz. Bayur, **Türk İnkılâbı Tarihi C.III., K. I.** 35-36

¹²⁹ Bayur, **C.III. K.I, a.g.e.**, s. 38

ordularını genel olarak geri çekilmek zorunda bırakmıştır.¹³⁰ O sırada Fransız ordusunun en büyük kısmı hâlâ Almanya-Fransa sınırını geçmemiştir.

Yine 26 Ağustos tarihinde İngiliz ordusunun Başkomutanı Mareşal French, Fransız manevralarını tehlikeli görerek kendi birliklerini korumak için Oise Irmağı'nın gerisine çekilmek kararını alır. Mareşal French'i Fransızlar bu karardan vazgeçirmeye çalışsalar da başarılı olamazlar ve İngiliz komutan ordusunu çekmeye başlamıştır.¹³¹

C) AVUSTURYA-SIRBİSTAN SAVAŞI

1 Ağustos tarihinde genel savaşın başlamasından üç gün önce Fransız başkomutanlığı Rus başkomutanlığına başvurarak, Sırların imkan görülür görülmez saldırıya geçmeleri için aracılık etmesini istemiştir.

Avusturya ordusu, 17-19 Ağustos günlerinde Sırbistan ile yapılan savaşta yenilmiş ve çekilmek zorunda kalmıştır. 50 kişi kaybeden Avusturya ordusunun saldırısı Sırbistan tarafından kırılmış olup, iki taraf da iki ay kadar yerlerinde kalmak suretiyle beklemişlerdir.¹³²

5 Kasım ile 20 Aralık tarihleri arasında yapılan bir Avusturya saldırısı başta başarılı görünür ve Belgrad ele geçirilirse de pek ağır kayıplarla Sırlar tarafından geri püskürtülmüştür.¹³³ Avusturya Başkomutanlığının eksik teçizat ve askerlerle hem Ruslara hem de Sırlara karşı saldırılarda bulunması bu sonuçları doğurmuştur.

VI. OSMANLI DEVLETİ'NİN TARAFSIZKEN ALDIĞI TEDBİRLER

A) OSMANLI DEVLETİ'NİN TARAFSIZ KALDIĞI ANDAKİ DURUMU

Genel savaşın başında Osmanlı Hükümeti, resmen tarafsız kalmaya karar vermiş ve Sadrazam yabancı büyükelçilere kesinlikle tarafsız kalınacağı yönündeki fikrini tekrar etmiştir. Hatta Enver Paşa, Liman Paşa'nın Osmanlı ordusu Genelkurmay Başkanlığına getirilmiş olduğuna dair dolaşan söylentileri yalanlamıştır.¹³⁴

Osmanlı Devleti-Almanya antlaşmasını hükümet üyelerinin çoğundan (Bahriye Nazırı Cemal ve Berlin Büyükelçisi Mahmud Muhtar Paşalardan) gizli olarak imzalayanlar, bilhassa Talat Paşa ve Enver Paşa bir oldu bitti yaratmaya çalışmışlardır.

¹³⁰ Bayur, C.III. K.I., a.g.e., s. 39

¹³¹ Bayur, C.III. K.I., a.g.e., s. 39-40

¹³² Bayur, C.III. K.I., a.g.e., s. 47

¹³³ Bayur, C.III. K.I., a.g.e., s. 47-48

¹³⁴ Bayur, C.III. K.I., a.g.e., s. 62-63

Osmanlı Devleti-Almanya antlaşmasının imzalandığı gün¹³⁵ genel seferberlik ilan edilmiştir. Aynı gün de Mebusan Meclisi kapatılmıştır.¹³⁶

B) OSMANLI DEVLETİ'NİN DURUMU ÜZERİNDE DÜŞÜNCELER

Osmanlı Devleti, son yıllarda en çok zararı İngiltere, Fransa ve özellikle Rusya'dan görmüştü. Kezâ Osmanlı Devleti, savaşa katılırsa yine zarar bu üç devletten gelebilirdi. Buna karşılık savaşı kazanacak olursa en büyük menfaatleri de bu devletlerden sağlayabilirdi.

Osmanlı Devleti'nin, İtilâf Devletleriyle birlik olarak Almanya ile savaşmasında bir menfaati yoktu. Zaten üç devlet de bunu istemiyorlardı. Ancak Osmanlı Hükümeti'nin Balkanlarda İttifâk Devletlerine yardım ederek Balkan savaşındaki kayıplarının bir kısmını telafi etmesi düşünülebilirdi. Fakat İtilâf Devletleri buna sıcak bakmıyorlardı. İtilâf Devletleri, Osmanlı Devleti'ne sadece "gerçekten tarafsız kal" diyorlardı. Esasen Osmanlı Devleti'nin savaşa katılacağı günlerde büyük devletler kapitülasyonlar konusunda epey yumuşamışlardı. Bu gibi daha birçok faydalar, tarafsızlıkla sağlanabilirdi.¹³⁷

Ancak genel savaşın ilk yıllarında İtilaf Devletleri, henüz yorulmamış olup zaferlerinin yakın ve muhakkak olduğuna inanıyorlardı; dolayısıyla Almanya ile işbirliği yapmanın Osmanlı Devleti için bir yıkım olacağını¹³⁸ sanıyorlardı. Balkan Savaşlarını bu kadar kolay kaybetmiş olan Türklerin, büyük savaşa katılmakla dünya mukadderatını değiştirebileceklerini, Türk ulusunun büyük bir kahramanlık örneği göstereceğini kavrayamıyorlardı. Bu yönü Almanya bile kavrayamamıştı. Onlar, Osmanlı Devleti'ni en çok İslâm dünyasını ayaklandırmaya yarayacak bir alet sayacaklardır.¹³⁹

O sırada İngiliz, Fransız ve Rus devlet adamları Osmanlı Devleti'nin kolay lokma olmadığını anlayınca şu üç şıktan birini seçmek zorunda bırakmışlardı:

1-Almanya ile savaşa katılıp sonucuna katlanmak,

¹³⁵ Bu tarih 2 Ağustos 1914'tür.

¹³⁶ Avusturya-Macaristan-Sırbistan arasındaki savaş bahane edilerek Mebusan Meclisi kapatılır. Daha fazla bilgi için bkz. Bayur, **C. III. K. 1, a.g.e.**, s.63

¹³⁷ Bayur, **C.III K.I., a.g.e.**, s. 69

¹³⁸ Savaşa katılmakla Osmanlı Devleti'nin kendilerine önemli hiçbir zarar vermeden kendisinin ciddi manada zarar göreceğine inanıyorlardı.

¹³⁹ Bayur, **C.III K.I., a.g.e.**, s. 69-70

2-Tarafsız kalıp tam bağımsızlığa kavuşmak, toprak bütünlüğünden emin olmak, karşılıksız ekonomik yardım görererek gelişmek.

3-Kendilerinin yanında savaşa katılarak Balkan yıkımlarından doğan toprak zararlarının bir kısmını telafi etmek.¹⁴⁰

İtilâf Devletleri, Osmanlı Devleti'ni bu şıklardan birini seçmek zorunda bırakmak için ona gerekli önerilerde bulunsalardı acaba, Osmanlı devlet adamları yine de Almanya'nın yanında savaşa katılır mıydı? Buna esasen kesin bir cevap verilememekle beraber tarafsız kalmak isteyen Osmanlı devlet adamlarının durumu daha da belirginleşirdi.

C) SULTAN OSMAN ve REŞADİYE İSİMLİ GEMİLER SORUNU

Osmanlı Hükümeti, 1911 yılında bir İngiliz tersanesine Reşadiye adında bir dretnot yaptırmak istemişti. Daha sonra, Brezilya hükümetinin İngiltere'de yaptırmakta olduğu¹⁴¹ ve bitmek üzere bulunan Ria dö Janeiro adlı dretnotu satın almış ve dretnota Sultan Osman adını vermiştir.¹⁴²

Bu iki geminin yapımının 1914 yılı ortalarında bitmesi beklenmişti. Haziran ayında Osmanlı Bahriye Nezareti bitmek üzere olan bu iki savaş gemisinin İngiliz deniz subaylarınca kontrol edilip gerektiği gibi yapılmış olup-olmadıkları hakkında bir rapor verilmesini istemiştir.¹⁴³

Sultan Osman dretnotunun yapımı söz verildiği gibi 30 Temmuz'a yetiştirilemeyecektir.¹⁴⁴ Zaten 28 Haziran'da Saraybosna'da Avusturya veliahdının öldürülmesi ve Avrupa'da siyasî ilişkilerin gerginleşmesi Osmanlı Devleti çevresinde de bundan sonra İngiliz tersanelerinin işi geciktirmek için yavaş çalıştıkları düşüncesi hakim olmaya başlamıştır.

Gemileri yapan şirkete iki geminin parası ödenmiş ancak İngiliz amiralliği tarafından gemilere el konulmuştur. Bununla ilgili olarak İngilizler, tersanelerinde yapılmış olan hiçbir gemiyi kara sularından dışarı çıkartmama kararını ileri sürerek

¹⁴⁰ Bayur, **C.III K.I., a.g.e.**, s. 70

¹⁴¹ David Fromkin, **Barışa Son Veren Barış**, Çev. Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul, 1994, s. 44

¹⁴² Bayur, **C.III K.I., a.g.e.**, s. 71

¹⁴³ Anlaşılan o ki bu tip gemiler, Osmanlı donanmasına yeni katılacağı için Osmanlı deniz subaylarının bunları kontrol etmeleri yeterli görülmemiştir

¹⁴⁴ Geminin yapımı 1 Ağustos tarihinde bitecektir, ancak gemi tamamlanamamıştır.

kendilerini savunmuşlardır. Ayrıca bu iki gemiye el koymak için savaş çıkınca İngiliz kanunlarının hükümete böyle bir yetki verdikleri ileri sürülmüştür.¹⁴⁵

Bu gemilerin maliyetinin çoğu halktan toplanmış olan paralarla karşılanmış olduğu için, bu olay halkta infial yaratmış ve İngiltere aleyhinde pek çok propagandalara vesile olmuştur. Buna karşılık Goeben ve Breslau adlı savaş gemileri Boğazlardan geçip Osmanlı bayrağını çekince Almanya'nın, İngilizlerce el konulan gemilerinin yerine bunların bize verildiği propagandası yapılmış ve halk arasında da bu genel kabul görmüştür.¹⁴⁶

Burada göz ardı edilmemesi gereken bir husus, Osmanlı Hükümeti'nin İngilizlerin gemilere el koyuşunu ilk kez 3 Ağustos tarihli resmi telgrafla öğrenmiş olmamasıdır. Türkler, bu gemilere el konulacağını 31 Temmuz tarihinde biliyorlardı.¹⁴⁷ Ayrıca Enver Paşa'nın savaş gemilerinin İngiltere tarafından el konulduğunu 1 Ağustos tarihinden önce de bilmesi olasıdır.¹⁴⁸

Gemilerin savaş esnasında Osmanlı Devleti'ne iade edilmesi beklenemezdi; ancak onların gemi ücretlerinin¹⁴⁹ Osmanlı Devleti'ne ödenmesi gerekirdi, ancak bu da yapılmamıştır.

Osmanlı donanmasının belkemiğini oluşturacak olan gemilere İngiltere tarafından el konulmasından sonra, yöneticiler başka tedbirler düşünmeye başlamışlardır. Bunlardan birisi de; Enver Paşa'nın aynı gün Avusturya-Macaristan'a başvurarak Akdeniz'deki donanmanın bir kısmının Osmanlı Devleti'ne gönderilmesi yönündeki teklifidir.¹⁵⁰ Avusturya-Macaristan bunu reddetmiştir. Ancak Wangenheim bu teklifi öğrenince Berlin'e çektiği telgrafla konuyu iletmiş ve Alman Akdeniz Filosu'ndan Goeben ve Breslau'un İstanbul'a gönderilip-gönderilmeyeceğini sormuştur.¹⁵¹

¹⁴⁵ 1 Ağustos tarihinde henüz İngiltere savaş halinde değildi, dolayısıyla bu bahaneden öte bir şey değildir. Ayrıca daha fazla bilgi için bkz. Bayur, **C.III K.I., a.g.e.**, s. 72

¹⁴⁶ Bayur, **C. III K.I., a.g.e.**, s. 73

¹⁴⁷ Fromkin, **a.g.e.**, s. 47; Fromkin, eserinde gemilere Churchill'in talimatı ile el konulduğunu ifade etmiştir.

¹⁴⁸ Fromkin, **a.g.e.**, s. 50

¹⁴⁹ Yedi buçuk milyon altın lira

¹⁵⁰ Belen, **a.g.e.**, s. 198

¹⁵¹ Akbay, **a.g.e.**, s. 194

D) GOEBEN (YAVUZ) ve BRESLAU (MİDİLLİ)'İN OSMANLI SULARINA GİRMESİ

Goeben ve Breslau isimli Alman gemileri, 1-4 Ağustos arasında Kuzey Afrika'dan Fransa'ya asker taşınması işini engellemeye çalışırken ve anılan son günde Cezayir'de Bone ve Philippeville Limanlarını topa tutmuşlardır. Goeben gemisi Fransız gemilerinden daha iyi, toplarının menzili ise daha uzundur.¹⁵²

Akdeniz'deki İngiliz donanması, Fransız donanmasından zayıftı. Bununla birlikte daha 30 Temmuz'da yani Almanya'nın Fransa'ya savaş ilan etmesinden altı gün önce Akdeniz'deki İngiliz donanması, eğer Goeben Kuzey Afrika ile Fransa arasındaki asker taşımaya müdahaleye kalkışırsa onunla çarpışmak emrini almıştı.

4 Ağustos tarihinde iki İngiliz gemisi Goeben ve Breslau'ı görmüşlerdir. İngiliz gemilerinin ateş gücü Alman gemilerinkinden üç mislidir. Ancak, İngiltere'nin Belçika dolayısıyla Almanya'ya verdiği ültimatom 4-5 Ağustos gece yarısında bitmekteydi. Dolayısıyla anılan bu iki Alman gemisi ile iki İngiliz gemisi birbirlerine ateşte bulunmamışlardır.¹⁵³

Almanya Deniz Bakanlığı, Osmanlı-Alman Antlaşması'ndan dolayı bu iki gemiye Çanakkale'ye gitmeleri talimatını vermiştir. Ancak Enver Paşa, Sadrazam'ın Bulgarlarla münasebetler istenilen biçimde düzenlenmeden gemiler Çanakkale'yi geçerse iyi yönde gelişmeler olmayacak kötü tesirler yapar, düşüncesiyle gemilerin Boğaz'a gelişinin geciktirilmesini istemiştir.¹⁵⁴ Alman gemileri 5 ve 6 Ağustos'u Sicilya Adası açıklarında kömür almakla geçirmiştir. Tabi bu esnada güçlü iki İngiliz gemisi de Alman gemilerini takibe devam etmiştir.

10 Ağustos tarihine kadar olan kovalamacadan sonra Alman gemileri, Çanakkale önüne gelmişler ve Osmanlı klavuz gemisi eşliğinde Boğaz'dan içeri girmişlerdir.¹⁵⁵

¹⁵² Fransızların Akdeniz donanmasının komutanı onu arayıp batırmaya çalışacağı yerde onunla karşılaşmamayı daha uygun görüyor. Bayur, **C. III. K.1, a.g.e.**, s. 75

¹⁵³ Bayur, **C. III. K.1, a.g.e.**, s. 76 Fromkin, **a.g.e.**, s. 52-53

¹⁵⁴ Bayur, **C. II. K.IV., a.g.e.**, s. 648

¹⁵⁵ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul,1995, s. 167 ve ayrıca 8 Ağustos tarihinde İngiliz Deniz Bakanlığı Avusturya ile savaşın başladığını ifade ederek donanmanın Malta'da toplanmasını ifade eder. Avusturya ile İngiltere'nin savaşı 12 Ağustos tarihinde olacağından bu yanlış haber düzeltilerek gemilerin takibine başlanması talimatı veriler ancak Alman gemileri epey yol almış aldığından yakalanamayacaktır.

Anlaşılabacağı üzere bu iki gemi 10 Ağustos tarihine kadar ordan oraya kaçıp her türlü tehlikeyi atlattıktan sonra Osmanlı sularına girebilmiştir.¹⁵⁶

Alman gemilerinin Boğaz'dan içeri girişlerinin Osmanlı Devleti bakanlarınca nasıl öğrenildiğini, Cemal Paşa hatıratında şöyle anlatır: “11 Ağustos gecesi gene bermutad Sadrazam Sait Halim Paşa yalısında ictimâ'ımız mukarrerdi. Talat, Cavit ve Halil Beylerle daha evvel gelmiş idik. Müteakiben vasıl olan Enver Paşa, kendisine has olan sakin tavırla gülererek: ‘Bir oğlumuz dünyaya geldi’ dedi. Bittabi bundan bir şey anlamamıştık. Bizi çok merakta bırakmayarak Goeben ile Breslau, bu sabah Çanakkale önüne gelmiş ve İngiliz donanması tarafından takip edilmekte olduğundan bahisle Boğaz'dan müruruna müsaade edilmesini talep etmiş. Bir müttefik devlete ait sefâin-i harbiyeyi muhakkak bir tehlikeden vikâye için bu talebe muvafakat verdim. Ve gemiler şimdi Boğaz'ın beri tarafında Boğaz istihkâmâtının taht-ı himâyesinde bulunuyorlardı. Fakat biz de bunun neticesi olarak bir mesele-i siyasîye karşısında kalmış olduk. Bu gece o meseleye ait karar vermek lazım geliyor”¹⁵⁷ demiştir. Talat Paşa da hatıralarında bu olayı aşağı yukarı aynı biçimde anlatmıştır.

Başta İngiltere olmak üzere İtilâf Devletleri, artık Osmanlı Devleti'nin Almanya yanında savaşa gireceğinden şüphelenmeye başlamıştır. İtilâf Devletleri Osmanlı Devleti'nin savaşa katılmasını engelleyip tarafsız kalmasını sağlamak için toprak bütünlüğünün garanti edilebileceğini veya kapitülasyonların kaldırılabilceği yönünde mesajlar vermiştir.¹⁵⁸ Bâb-ı Âli sonunda tek taraflı olarak kapitülasyonları kaldırdığını ilan etmiştir.

VII. SAVAŞ ÖNCESİ OSMANLI DEVLETİ'NİN EKONOMİK DURUMU

Mali ve ekonomik durum olarak dışarıya bağımlı olan, demiryolu ve kara yolu tam olarak gelişmemiş, çoğunlukla deniz ve kara taşıma işleri yabancılarca görülen Osmanlı Devleti'nin savaş çıkınca ekonomik bakımdan sarsılması doğal gözüküyordu.

¹⁵⁶ Sadrazam, Goeben ve Breslau'nun zamansız gelişi yüzünden Alman Büyükelçisi Wangenheim'i azarlamış ve gemilerin Osmanlı mülkiyetine geçmesini istemiştir. Ancak, bu öneriyi Wangenheim reddetmiştir. Daha fazla bilgi için bkz. David Fromkin, **Barışa Son Veren Barış**, s. 55 vd.

¹⁵⁷ Cemal Paşa, **a.g.e.**, s. 230 Osmanlı Hükümeti tek taraflı bir bildiri yayımlayarak iki Alman kruvazörünü seksen milyon marka satın aldığını açıklamıştır. 16 Ağustos tarihinde yapılan bir törenle de Bahriye Nazırı Cemal Paşa, gemileri resmen Osmanlı ordusuna kabul etmiştir. Daha fazla bilgi için bkz. Fromkin, **Barışa Son Veren Barış**, s. 55 vd.

¹⁵⁸ Shaw-Shaw, **a.g.e.**, s. 374

A) OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞIN PATLAK VERDİĞİ ANDAKİ MALİ DURUMU

1914 yılının bütçesi 34 milyon (altın) lira olup bunun 14 milyonu Duyûn-u Umûmiye ve kalan 20 milyonu devlete aittir. Harbiye bütçesi 16 milyon liraya yakındır. Jandarmanın iki milyonu ve Bahriye bütçesi de 1 milyon 300 bini geçmektedir. Yani bu üç bütçenin toplamı 9,5 milyon lira kadardır. Bu paralarla seferberlik yapmak,¹⁵⁹ büyük kuvvetler beslemek ve onları gereken yerlere sevk etmek imkanı pek gözükmemektedir.¹⁶⁰

Buna göre kalabalıklaşan bir orduyu beslemek ve birlikleri hep yabancı şirketlerin elinde bulunan demir yollarıyla bedeli ödenerek istenilen yerlere taşımak için gerekli parayı bulmak, büsbütün imkansızlaşmış demektir. Bu ağır güçlükler karşısında bütçede 14 milyon lira diye görülen ve yalnız 2 milyon lira kadar azalacak olan Duyûn-ı Umûmiye bütçesine el uzatmak cazip görülüyordu. Bu yapılsa askeri bütçelerin toplamını çok aşan bir para elde edilmiş olurdu.¹⁶¹

Para sıkıntısını gidermek için genel savaşın başında Osmanlı Hükümeti'nin başvurduğu türlü tedbirler arasında memur aylıklarının yalnız yarısını vermek, öbür yarısı için memuru alacaklı kılmak, kezâ hükümetin müteahhitlere ve saireye olan borçlarının ödenmesini ertelemek ve ödemeleri durdurmak gibi tedbirler de vardı.

B) ALMANYA'DAN BORÇ PARA TALEP EDİLMESİ MESELESİ

Parasızlık meselesini halletmek için türlü çareler üretmeye başlayan devlet erkanı bir sonuca varamayınca Almanlardan para istenilmesi konusunu düşünmüşlerdir. Yalnız, Osmanlı Devleti harbe iştirak etmediği sürece Almanya'nın para vermeyeceği açıktı.¹⁶² Alman Hükümeti'nin doğrudan doğruya Osmanlı Hükümeti'ne para vermesi ve bunu yapmak için de Osmanlı ordusunun ileri gelenlerine danışması paranın savaşa katılmak için verileceğini açıklıyordu.

¹⁵⁹ Hükümet, orduya lüzumlu eşyaya ve birçok tüccar mallarına, bedeli kısmen veya tamamen ilerde ödenmek üzere el koymaktaydı. Yalnız Osmanlı memleketine gelen veya memleket mahsulü olan eşyayı değil, diğer devletlerden gelen ve diğer devletlere giden eşyayı da tekalif-i milliye diye alıyorlar. Ayrıntılar için Bayur, **C. III. K.1**, s. 186 vd.

¹⁶⁰ Bayur, **a.g.e., C. III. K.1**, s. 187

¹⁶¹ Bayur, **a.g.e., C. III. K.1**, s. 187

¹⁶² Bayur, **a.g.e., C. III. K.1**, s. 191

20 Ekim 1914'te Maliye Bakanı Cavit Bey'in haberi olmadan; Enver, Talat, Cemal ve Halil Paşaların imzalarını taşıyan bir borç antlaşması imzalanmıştır.¹⁶³

Diğer taraftan Osmanlı Devleti'nin yine borç paraya ihtiyacı vardır. Almanlar, paranın bir kısmını verebileceklerini ama geri kalanının savaşa girilmesinden sonra ödeneceğini bildirerek Osmanlı Devleti'ni hemen savaşa sokmak için çalışmışlardır.¹⁶⁴ Osmanlı maliyesi o günlerde tam bir iflas halinde olduğundan, savaş hazırlıkları yapılması amacıyla hemen Almanya'dan 5 milyon liralık borç temin edilmiştir.¹⁶⁵ Almanya borçlanmasından sonra Enver Paşa için orduyu besleme sorunu yeni bir biçim almıştır.

Osmanlı Hükümeti, Çanakkale Boğazı'nı kapattıktan sonra gerçekten tarafsız değildi ve Rusya'yı müttefiklerinden ayırmakla Almanya'ya eşsiz bir hizmette bulunmuştu. Yalnız bu hizmetine karşılık olarak borçlanmadan ziyade daha iyisini isteyebilir ve elde edebilirdi. Ancak Osmanlı devlet erkânı arasında düşünce birliği olmadığı için Almanların Osmanlıyı beş milyon altın liralık borç verme ile adeta bedavadan Osmanlı Devleti'ni elde etmişlerdi.¹⁶⁶

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI-ALMAN İTTİFAKI ve OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA GİRİŞİ

I. OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA SÜRÜKLENMESİ ve GİRİŞİ

Osmanlı Devleti'nin savaşa girişi ile ilgili olarak çok çeşitli iddialar ortaya atılmıştır. Osmanlı Devleti'nin savaşa girişini Talat Paşa hatıralarında şöyle ifade eder: "Harbe girme kararı aleyhinde rey vermiş olanlar, Almanların nihaî zaferlerinden şüphe ettikleri için aleyhinde bulunmuşlardı. Yoksa bütün Osmanlılar Türkiye'nin yenilmeyen Almanya ve Avusturya birliğinde mevcudiyet ve istiklâlini muhafaza edeceğine kani

¹⁶³ Belen, **a.g.e.**, s. 208 ve Cemal Paşa, **a.g.e.**, s. 142-143 ve Zürcher, **a.g.e.**, s. 167-168

¹⁶⁴ Palmer, **a.g.e.**, s. 250

¹⁶⁵ Wallach, **a.g.e.**, s. 142

¹⁶⁶ Bayur, **C.III. K.1, a.g.e.**, s. 193 Savaşa katıldığımız sırada parasızlığın ve orduyu beslemek zaruretinin Almanlara dahil olup savaşmak kararının verilmesinde önemli amillerden biri olduğunu unutmamak gerekir.

idiler. Bütün mülâhazalar Almanya'nın mağlup olmayacağı ihtimaline göre yürütülmüştü. Fakat Almanya'nın mutlak galibiyetine inanılmıyordu.”¹⁶⁷

Talat Paşa'nın hem savaşa girmek lazımdı ve giriş iyi oldu demesi hem de hiçbirimiz bu girişten sorumlu değiliz iddiasında bulunması çok esaslı bir tezat oluşturmuştur.

Osmanlı Devleti'ni savaşa sürüklemek için ileri sürülen görüşlerden biri; savaşın çabuk biteceği ve Osmanlı Devleti, pay almak isterse hemen işe atılması gerektiği idi. Bu durum en çok Cemal Paşa ve O'nun gibi düşünenlere, Rusya'nın çökmek üzere bulunduğu düşüncesi belirtilerek Osmanlı Devleti'nin savaşa katılımının sağlanması için ortaya atılmıştı.¹⁶⁸

A) 1914 YILI AĞUSTOS AYINDA MEYDANA GELEN OLAYLAR

15 Ağustos'ta Amiral Souchon fiilen Osmanlı donanmasının başına geçmiştir. Ağustos ayının ikinci yarısında yani 16'sında Goeben ile Breslau'nun gelişinden az sonra Enver Paşa'nın nezâretinde bir savaş meclisi toplanmıştır.¹⁶⁹ Kazım Karabekir'in ifade ettiğine göre; orada Enver'den başka Türk bulunmamıştı. Amaç, Osmanlı Devleti savaşa girecek olursa Süveyş su yoluna karşı bir saldırının faydalı olup-olmayacağını incelemektir. Alman deniz kuvvetlerinin temsilcileri bu tasarımı çok beğenmişlerdir. Liman Von Sanders ise Alman-Avusturya cephesindeki duruma göre Odessa ile Akkerman arasında Türk birliklerinin büyük bir çıkarma yapmasını daha önemli ve acil sayar. Çünkü böyle bir hareket, Avusturya ordusunun kuzey kanadının yükünü hafifletmiş olacaktır.¹⁷⁰

Buna göre toplantıdan iki önemli düşünce çıkmıştı. 1) Süveyş ve Mısır'a saldırmak 2) Odessa bölgesine asker çıkarmak.

Odessa bölgesine asker çıkarma işini idare etmesi gereken Amiral Souchon, 10 Eylül'de verdiği bir raporda; iki taraf deniz kuvvetlerini karşılaştırdıktan sonra Osmanlı donanmasının hiç olmazsa çabuk bir muzafferiyet kazanamayacağını, Osmanlı

¹⁶⁷ Kabacalı, a.g.e., s. 30

¹⁶⁸ Bayur, C.III. K.1, a.g.e., s. 199

¹⁶⁹ Sanders, a.g.e., s. 34 ve Ali İhsan Sabis, **Harp Hatıralarım C.I.**, Umut Matbaacılık, İstanbul, 1993, s. 178 Ayrıca Ali İhsan Sabis, seferberlik ve savaşın ilk yıllarında hareket şubesi müdürlüğü yapmış ve ondan sonra ordu komutanlığına kadar yükselmiştir. Kazım Karabekir, **Cihan Harbine Neden Girdik, Nasıl Girdik Nasıl İdare Ettik C.II.**, İstanbul, 1937, s. 335 Kazım Karabekir, seferberlikte ve savaşın ilk yıllarında genel karargahta istihbarat şubesi müdürlüğü yapmış ve kolordu komutanlığına kadar yükselmiştir.

¹⁷⁰ Karabekir, a.g.e., s. 335

donanmasının talim ve terbiyesinin henüz eksik olduğunu, Rusların kesin sonuçlu bir deniz vuruşmasını kabul edeceklerini sanmadığını, onların donanmasını üslerinde sıkı surette kuşatmanın da Osmanlı donanması için pek güç olacağını, bu üslere çok yakın olan Odessa bölgesine asker çıkarmaya kalkışmanın çok tehlikeli olduğunu ve bu bölgede toprak durumunun böyle bir işe hiç de uygun olmadığını¹⁷¹ yazmıştır. Böylece Ruslar da Odessa'ya asker çıkarma düşüncesini çok geçmeden 2 Eylül'de öğrenmişlerdir.

B) OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞ PLÂNI

14 Eylül'de Enver Paşa, Amiral Souchon'a Karadeniz'e çıkma izni ve Ruslar'a karşı davranışlarında tam bir serbestlik tanımıştır. Ancak bu durum kabinede duyulunca protesto edilmiş ve Enver Paşa emrini geri almak zorunda kalmıştır.¹⁷²

Alman generali Bronsart Von Schellendorf tarafından 21 Ekim'de yapılan plân şu şekilde olmuştur:¹⁷³ .

“1-Filo harp ilan edilmeden Karadeniz'deki Rus filosunu basarak deniz üstünlüğünü kazanacaktır. Hareket zamanı Amiral Souchon'a bırakılmıştı.

2-Harp ilanından sonra, Padişah hazretleri müttefiklerin düşmanlarına karşı mukaddes harp (cihad) ilan edecekti.

3-Kafkas hududundaki Osmanlı ordusu, o taraftaki Rus kuvvetlerini oyalayacaktı.

4-Sekizinci ve icabında on ikinci kolordular Mısır üzerine hareket edeceklerdi.

5-Bulgarlar bizimle beraber olurlarsa, Osmanlı ordusu, Sırbistan'a taarruz için Bulgaristan'a yardım edecektir. İcabına göre Yunan ve Romanya aleyhine yürüyecektir.

6-Romanya bizimle olursa Osmanlı ordusu Romanya kuvvetleriyle beraber Rusya aleyhine yürüyecektir.

7-Denizden Odessa tarafına 3-4 Kolorduluk bir ihraç hareketi hazırlığı yapılmıştır. Fakat bunun icrası deniz üstünlüğünün temin olunmasına ve Romanya ile Bulgaristan'ın dostane bîtarafliğına bağlıdır. İcra zamanı da Alman ve Avusturya ordularının Rusya içindeki taarruz hareketlerinin ilerlemesine göre intihab olunacaktır.

¹⁷¹ Ali İhsan Sabis, **Harp Hatıralarım C.II.**, Umut Matbaacılık, İstanbul, 1993, s. 22 ve Karabekir, **a.g.e.**, s. 327

¹⁷² Özgüldür, **a.g.e.**, s.29-30

¹⁷³ Sabis, **C.II., a.g.e.**, s. 35-37 ve Karabekir, **a.g.e.**, s. 432-437 Özgüldür, **a.g.e.**, s.29-30

8-Bulgaristan'ın bizim tarafımıza kazanılması burada temin olunamadığından Alman Hükümeti tarafından bu işin bütün kuvvetle temin edilmesi lazımdır. Bu maksat temin olununcaya kadar Osmanlı ordusu Trakya'da ve Marmara havzasında bekleyecektir.

Osmanlı ordularının nizam-ı harbleri ve mevcutları buradaki Alman ateşemiliteri vasıtasıyla gönderildi. Bu kararlarımızın sizin arzuza tevafuk edip-etmediğinin bildirilmesini rica ederim.” denilmektedir.

General Ali İhsan Sabis, eserinde bu rapordaki yedinci maddenin gerçeğe uygun olmadığını, “değil üç dört kolordunun, hatta iki fırkanın bile nakline ve ihtiyaçlarının muntazaman ikmaline kâfi vasıta” olmadığını belirtmiştir.¹⁷⁴

Mareşal Fevzi Çakmak ise: “Bu plânın ruhundaki mana şudur: Bütün ordularla Boğazları kapamak, Balkanlar üzerinde müessir bulunmak, Avusturya ordusu ve Almanlarla beraber Rus daru'l-harekatında müttehit bir hareket icra etmektir. Sevkü'l-ceyş kaidelerine göre bütün orduların kat'î netice yerinde kullanılması esasına uygundur ve daha sonra Rusya için Boğaz yolu en kısa ve en mühimi idi. Boğazları bizim ordu kapatınca Rusya kendiliğinden boğulmaya mahkumdu.”¹⁷⁵ demiştir.

II. OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA GİRİŞİ

A) SAVAŞA GİRME KARARININ VERİLMESİ

Artık 20 Ekim'den itibaren Bronsart Von Schellendorf ve Souchon gibi Alman subaylarının baskısından sonra Enver Paşa, savaşa girmek için ilkbaharı beklemek düşüncesinden vazgeçmiştir. Almanya'dan borçlanma işi de çözülme yoluna girmiştir. Bronsart Paşa'nın 21 Ekim'de Alman genel karargahına gönderdiği sekiz maddelik rapor da bunu gösteriyordu.¹⁷⁶

Bu rapor gönderildikten bir gün sonra yani 22 Ekim'de Enver Paşa, Amiral Souchon'a şu sözlü buyruğu verir: “Filomuz Karadeniz üstünlüğünü elde etmelidir. Rus filosunu arayınız ve harp ilan etmeden bulduğunuz yerde ona hücum ediniz.”¹⁷⁷ Amiral Souchon ise aldığı bu buyruğu hemen Alman büyükelçisine bildirir.

¹⁷⁴ Daha fazla bilgi için bkz. Sabis, **C.II., a.g.e.**, s. 37

¹⁷⁵ Fevzi Çakmak, **Büyük Harpte Şark Cephesi Hareketleri**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1936, s. 7

¹⁷⁶ Bayur, **C.III K.I., a.g.e.**, s. 228-229

¹⁷⁷ Sabis, **C.II., a. g. e.**, s. 39 Genel karargahta hareket şubesi müdürü olup daha sonra Generalliğe kadar yükselen Ali İhsan Sabis bu emirden Karârgâh-ı Umûmînin bilgisi olmadığını yazar.

22 Ekim’de Enver Paşa’nın Amiral Souchon’a verdiği Rus donanmasına saldırmak buyruğu ile Halil Bey’le yapılan bu görüşmede varılan kararlar arasındaki tezat ve bunda mündemiç olan samimiyetsizlik besbellidir. Enver Paşa’nın Ruslara saldırma buyruğunu öğrenen Alman büyükelçisi 23 Ekim’de şu notu bırakır:

“Enver Paşa’nın yaverine: Alman elçisi eğer Rusya ile bir hadise çıkarmaktan ibaret olan Enver Paşa’nın plânını gerçekleştirmek lazım geliyorsa, Enver Paşa’nın yazılı bir tebliğinin filo kumandanı Amiral Souchon’un elinde bulunması fikrindedir. Aksi takdirde Enver Paşa için, herhangi bir askeri muvaffakiyetsizlik ve siyasî talihsizlik halinde, Alman siyasetinin vahim bir derecede itibardan düşmesi ve bu yüzden son derece meş‘um neticeler doğması kaçınılmaz olur”¹⁷⁸ demiştir.

Bu not şu manaya gelmektedir. Wangenheim diyor ki: Eğer Enver Paşa savaşta ölür veya pek ağır yenilgilere uğrar veya siyasal düşmanları tarafından Mahmut Şevket Paşa gibi öldürülürse veya Osmanlı Devleti’nin siyaseti herhangi bir biçimde değişirse, iş başındakiler ‘biz savaşa girmeye kendiliğimizden istemedik, haberimiz yok iken Almanlar bizi savaşa sürüklediler ve bir şey yapamadık’ diyebilirler, bunun içinde Almanların elinde Osmanlı başkomutan vekilinin yazılı bir buyruğu bulunmalıdır.¹⁷⁹

Enver Paşa 25 Ekim’de Amiral Souchon’a şu yazılı buyruğu verir: “Bütün filo Karadeniz’de manevra yapmalıdır. Vaziyeti müsaid bulduğunuz anda Rus filosuna hücum ediniz. Muhasemata başlamazdan evvel bu sabah size verdiğim gizli emri açınız. Sırbistan’a mühimmat naklinin¹⁸⁰ önüne geçmek için yukarda kabul edilmiş olduğu üzere hareket ediniz.”¹⁸¹

General Sabis, gizli emrin metnini şöyle vermektedir: “Türk filosu Karadenizde zorla hakimiyet kazanmalıdır. Rus filosunu arayınız ve nerede bulursanız harp ilan etmeksizin hücum ediniz.”¹⁸²

B) KARADENİZ OLAYI

Enver ve Cemal Paşaların emirleri üzerine donanma 27 Ekim akşam üzeri Karadeniz’e açılır. Gemilerden Yavuz Sivastopol’a, Midilli Kerç’e, Hamidiye Yalta ve

¹⁷⁸ Sabis, C.II., a.g.e., s. 40

¹⁷⁹ Bayur, C.III. K.I., s.231-232

¹⁸⁰ Karadeniz ve Tuna yolu ile Ruslar, Selanik yolu ile de Batılılar silah ve cephane göndermekte idiler.

¹⁸¹ Sabis, C.II., a.g.e., s. 40

¹⁸² Sabis, C.II., a.g.e., s. 41

Kefe'ye, Berk Navorosiski'ye, Gayret Odessa'ya saldırmakla görevlendirilmişti.¹⁸³ Yavuz gemisi 29 Ekim sabahı Sivastopol'a varmış ve Sivastopol yakınlarında torpil taşıyan bir Rus nakliye gemisini¹⁸⁴ batırmıştır.¹⁸⁵

Amiral 29 Ekim sabahı Osmanlı genel karargahına şunları bildirir: “Rus filosu 27 ve 28 Teşrin-i evvel'de Türk filosunun bütün hareketlerini takip ve yaptığı talim tetkikatı mütemadiyen taciz etmiş ve bugün muhâsemâta başlamıştır. Bir Rus torpil gemisi üç torpidobot ve bir kömür gemisinin düşmanca bir fikirle Karadeniz Boğazı'na doğru ilerlemesi üzerine Goeben (Yavuz) tarafından torpil gemisi batırılmış, bir torpido ağır hasara uğratılmış, kömür gemisi zabt edilmiş; 3 subay, 72 er esir alınmış ve Sivastopol muvaffakiyetle bombardıman edilmiştir. Torpil gemisinde 700 torpil ile 250 kişi bulunuyordu. Torpidolarımız tarafından kurtarılan 3 subay ile 72 er 30 Teşrin-i evvel günü İstanbul'a vasıl olacaklardır. Esirlerin iddiasına nazaran Rusların Boğaz medhalî ilerisine torpil dökerek filomuzu mahvetmek niyetinde buldukları anlaşılmıştır.”¹⁸⁶

Amiral'in bu olayları bildirmesi üzerine Cemal Paşa donanmaya “kanlı ve şanlı bayramı¹⁸⁷ tebrik etmiş” Enver Paşa da Amiral'e: "Harp hareketini keserek şarka yapılacak sevkîyâtı himaye etmesini"¹⁸⁸ bildirmiştir.

Öyle anlaşılıyor ki Osmanlı donanmasının 27 Ekim akşamı Karadeniz'e açıldığını öğrenen Ruslar 29 Ekim sabahı bu torpil gemisiyle yanındaki gemileri Boğaz'ı kapatmak için yola çıkarmışlar, ancak bunlar daha üslerinden uzaklaşmadan yakalanmışlardır.

Bu konuyla ilgili olarak Ali İhsan Sabis şöyle der: “Şu tetkik ve mütalaaya göre bizim filomuz 29 Ekim sabahı Sivastopol ve Navorosiski Limanlarına ilerleyip bombardıman yapmasaydı, belki 30 Ekim sabahı Rus gemileri Boğaz'ın önüne gelecekler ve torpil dökerken yakalanıp ateş başlayacaktı. Netice aynı ise de şekil ve yol bize daha uygun olurdu. Amiral Souchon'un bildirdiğine göre talimlerimizi bozduğu

¹⁸³ Sabis, **C.II., a.g.e.**, s. 49 vd.

¹⁸⁴ Pirot ismindeki bir Rus gemisi batırmıştır.

¹⁸⁵ Mustafa Balcıoğlu, “Birinci Dünya Savaşına Girişimizle İlgili Tartışmalar ve Yeni Belgeler”, **Tarih ve Toplum Dergisi**, S. 114, Haziran 1993, s. 20-21 ve Paul Dumont, **Mustafa Kemal**, Çev. Zeki Çelikkol, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1998, s. 3

¹⁸⁶ Sabis, **C.II., a.g.e.**, s. 50 vd. ve Karabekir, **a.g.e.**, 421

¹⁸⁷ Şanlı bayram demekle ertesi gün kurban bayramı olduğundan onu kastedilmektedir.

¹⁸⁸ Sabis, **C.II., a.g.e.**, s. 50-51

söylenen Rus filosu hiçbir yerde görülmemiş ve bu hususta hiçbir haber alınmamıştı. İlk vak'adan bir gün sonra Yavuz, 30 Ekim 1914 yılında Odessa'yı da topa tutmuştu.”¹⁸⁹

Talat Paşa hatıralarında Karadeniz olayıyla ilgili şunları söyler: “Bu hadiseden hiçbirimiz önceden ma'lûmâtta değildik. Fakat herkes gibi bende Enver Paşa'nın haberi olduğuna kani idim. Bayram günü, Meclis-i Mebûsân Reisi Halil Bey'in evinde toplandık. Ben Enver Paşa'ya epeyce hücum ettim ise de hiçbir haberi olmadığını yeminle temin etti.”¹⁹⁰ Talat Paşa'nın Karadeniz olayından haberinin olmadığını ifade etmesi o dönem için pek de olası gözüküyor.

Yine Saray Başkatibi olan Ali Fuat Türkgeldi de şunları ifade etmiştir: “Kurban bayram gecesi¹⁹¹ sabahleyin alaya yetişmek üzere erkence yatmış olduğum halde yanımızdaki konakta ikamet eden başmabeynci Tevfik Bey, bizim eve gelerek beni uykudan uyandırttı. Amiral Souchon'un kumandasında olarak istikşaf için Boğaz'a çıkmış olan sefâin-i harbiyemiz ile Rusya sefâini arasında müsademat başlamış olduğunun şimdi haber alındığından ve keyfiyetin zât-ı şâhâneye aksetmesi ihtimâlden bahisle herhalde hakikati öğrenmemiz lazım geleceğini söyledi. Hakikati anlamak için ya Enver Paşa'ya ve Cemal Paşa'ya müracaat olunmak icab ediyordu. Enver Paşa'nın konağına telefon ederek Paşa'yı aradıksa da yatmış olduğu cevabını verdiler. Cemal Paşa'yı aradığımız halde onun da bir ziyafete mevdu olduğu cevabını verdiler.”¹⁹²

Bu son olay Türk tarihindeki en çok tartışılan konulardan birisidir. Savaş girme emrini kim vermiştir, kimler bundan haberdardır, kimler değildir? Olay, Şevket Süreyya Aydemir de şöyle nakl edilmektedir:

“Mütarekeden sonra teşkil edilen bir parlamento komisyonu, harp kabinelerinin soruşturma ve kovuşturma işi ile görevlendirilmişti. Bu soruşturmaların zabıtları Vakit gazetesi tarafından bir cilt halinde yayınlanmıştır. Zabıtlara göre o zaman ki Mebusan Meclisi Reisi Halil Bey de, harbe girişimizi bu şekilde izah eder ve fazla olarak, bizim harbe girişimizden, Enver Paşa'nın da ma'lûmâtı olmadığını ve Enver Paşa'nın bunu kendisine, Türkiye'den kaçtıktan sonra yeminle teyid ettiğini kaydeder!”¹⁹³

Enver Paşa'nın da konudan haberi olmadığından bahsedilmektedir. Bu pek de mümkün gözüküyor. Enver Paşa olayların tam merkezinde yer almaktadır. Diğer

¹⁸⁹ Sabis, C.II., a.g.e., s. 51-52 Ahmet Altıntaş, **Belgelerle Çanakkale Savaşları, a.g.e., s. 49**

¹⁹⁰ Kabacalı, a.g.e., s. 29

¹⁹¹ 29-30 Ekim gecesine tekabül etmektedir.

¹⁹² Türkgeldi, a.g.e., s.129-130

¹⁹³ Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 281

tarafından bazı kaynaklarda Cemal Paşa'nın da olaydan haberdar olmadığı geçse de kanımızca bu da doğru değildir.¹⁹⁴ Çünkü Bahriye Nazırı olarak Amiral Souchon, Karadeniz'e açılırken Türk kaptanlarına O'na itaat edecekleri emrini veren kendisidir.

Hadiseler, yakından tetkik edilecek olursa umumi harbe girme kararı da üç başlı idarenin marifeti idi. Zaruret vardı, yoktu gibi bir münakaşayı bir kenara bırakırsak, kabinedeki azaların bir trajedide figüran rolüne çıkmış kimselerden asla farkları yoktu. Onlar her şeyi olduktan sonra öğrenmişler ve emri vakii tastikten başka bir şey yapmamışlardı. Donanmamızın Karadeniz'e çıkması kararı da bu üçlü idarenin muvâfâkatı ile olmuştu. Sait Halim Paşa, kaç defa: "Benim bundan haberim yoktu. Enver ve Cemal Paşa'lar bu emri vermişlerdi"¹⁹⁵ diye dert yanıyordu.

Böylelikle Osmanlı Devleti, Karadeniz'de hiçbir deniz üstünlüğü elde edemeden kışın ortasında savaşa sürüklenmiştir. Karadeniz olayından Ruslar sorumlu tutularak Osmanlı Devleti 31 Ekim'de Rusya'ya nota vermiştir. 2 Kasım tarihinde Rusya, 5 Kasım tarihinde de İngiltere ve Fransa Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmişlerdir.¹⁹⁶ Böylece de Almanlar da emellerine ulaşmıştır.

Osmanlı Devleti bundan sonra 11 Kasım tarihinde cihat ilan etmiş ve cihat fermanı, Şeyhülislâm tarafından Ayasofya Camisi önünde okunmuştur. Cihat fermanı, hangi devlette olursa olsun bütün Müslümanları cihada çağırıyordu. Ertesi gün ise, Padişah'ın çağırısı devletin sınırları içindeki bütün camilerde okunmuştur.¹⁹⁷

III. OSMANLI DEVLETİ TARAFSIZ KALABİLİR MİYDİ?

A) OSMANLI DEVLETİ SAVAŞA GİRMEYEBİLİR MİYDİ?

Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi ve girmemesi konusunda değişik yorumlar yapılmıştır. Kimilerine göre savaş sonunda devletin yok olmasına bakılarak bu işe atılmanın bir delilik ve cinayet olduğunu iddia etmişlerdir. Kimileri de eğer Osmanlı savaşa katılmasaydı Almanya çabucak yenilirdi, Çarlık ayakta kalırdı ve Türklüğü yok ederdi düşüncesine dayanarak Talat-Enver-Cemal Paşaların Karadeniz olayını tertiplemeyle iyi ettiklerini ileri sürmüşlerdir.

¹⁹⁴ Wallach, **a.g.e.**, s. 150

¹⁹⁵ Samih Nafiz Tansu, **İttihad ve Terakki İçinde Dönemler**, Anlatan Galip Vardar, İnkilap Kitabevi, İstanbul, 1960, s. 304 ve Bleda, **a.g.e.**, s. 81

¹⁹⁶ C.F.Aspinall-Oglander, **Büyük Harbin Tarihi Çanakkale C.I.**, Yay.Haz. Metin Martı, Arma Yay., İstanbul, 2005, s. 28

¹⁹⁷ Hopkirk, **a.g.e.**, s. 86

Bunlara göre Osmanlı Devleti, Boğaz'ı kapatarak Rusları boğmak ve İtilâf Devletlerinin birtakım kuvvetlerini kendi üzerine çekerek onların kesin sonuç alınacak olan Alman cephesinden eksilmesini sağlayarak savaşı birkaç yıl uzatmış, Çarlığın çökmesine yol açmış ve böylelikle 1919-1922 de yapılacak olan millî mücadelenin başarı ile yapılabilmesi ihtimalini yaratmıştır.¹⁹⁸

Savaşa başlamış olan beş büyük devletin hepsi Osmanlı Devleti'ne düşmandı. Hepsi ondan pay almak isteğindeydi. Onlar kendi aralarında yaptıkları anlaşmalarla Osmanlı Devletini paylaşmışlardı. Her devlet "çalışma alanı" adıyla kendi bölgesini tespit etmiş ve öbür devletlere de bu bölgeleri tanıttırmıştı.

Ancak Rusya, Osmanlı Devleti ile sınırdaş olduğundan kendi bölgesi olarak gördüğü Doğu Anadolu'ya müdahale ve Osmanlı ordusu üzerinde de genel bir denetleme hakkı elde etmişti.¹⁹⁹ Bu bakımdan Rus tehlikesi öbür büyük devletlerin tehlikesinden daha yakındı.²⁰⁰

8 Şubat 1914 günü Osmanlı-Rus anlaşması gereğince Doğu vilayetlerinin başına geçecek olan iki yabancı müfettişten biri kendi bölgesine bile gidip işe başlayamadan ve öteki de fiilen iş görmeden bu anlaşma hükümsüz kalmıştı. Böylelikle Rusya'nın tehdidi bir zaman için ortadan kalkmış bulunuyordu.

Osmanlı Devleti'nin menfaati birbirleriyle savaşan beş düşman devletinde elden geldiği kadar yıpranması idi.

Schlieffen'in plânlarını kabul etmiş olan Erkan-ı Harbiye Reisi Von Moltke, iki cephede aynı zamanda harp olursa evvela garp cephesindeki düşmanı çevirme hareketi ile mağlup etmeyi düşünmüştü. Fakat çevirme hareketini yapacak olan sağ cenahı icap ettiği kadar takviye etmeyen General Von Moltke, garp ordusunun mühim bir kısmını Lorraine'de hareketsiz bıraktı; hatta Ağustos'un son günlerinde fena halde tehdit edilen Şarki Prusya hudutlarına iki kolordu sevk etmek suretiyle sağ cenahı iyice kuvvetten düşürdü.²⁰¹

Marne vuruşmasında Almanya'nın kaybindan sonra²⁰² devletin er geç yenileceği belli olduğu için kendini aşırı tehlikeye düşürmeden bu yenilişin gecikmesi için

¹⁹⁸ Bayur, C.III., a.g.e., s. 267-268

¹⁹⁹ Zaten Ortodoks koruyuculuğunu üstlenmesi de Osmanlı Devleti'nin içişlerine müdahale etmek için oynanan senaryolardan birisidir.

²⁰⁰ Bayur, C.III., a.g.e., s. 268

²⁰¹ Pinow, a.g.e., s. 484-485

²⁰² 1914 yılının Eylül ayı ortalarında.

çalışmayı Osmanlı menfaatleri gerektiriyordu. Böylelikle Osmanlı Devleti, kendi bünyesini yenilemek ve onu kemiren bütün gerilik amillerini atmak şartıyla bir müddet de olsa zaafa düşmüş olan büyük devletlerden pek korkmadan yaşamayı umabilirdi.

Bu iş dolayısıyla, gözden kaçırılmaması gereken bir yönde şudur ki o sırada Osmanlı Hükümeti, henüz yansızdır ve eğer savaşın sonuna kadar yansız kalırsa bütünlüğünün sağlanacağı kendisine bildirilmiştir.²⁰³

Osmanlı devlet adamları, bu durumu görüp ona göre davranabilir miydi? Turancılık ve İslâmcılık gibi ülküleri gerçekleştirecek kudretin kendilerinde olmadığını, bunlar gerçekleştirilebilecek hedefler olsa dahi bunun için esas şartın sağlam bir Osmanlı temeli olduğunu ve o günkü yıpranmışlığı ile bu devletin böyle bir işi başaramayacağını kestirmeliydiler. Bu ülküye ne olursa olsun ulaşmak veya o yolda çalışmak istenilince de bunun ilk şartının genel savaş sonunda kuvvetli kalmak olduğu düşünülmeliydi, diyenler vardır.²⁰⁴ Ama zamanın koşullarını ve o günkü konjektürü düşünmek de gerekir.

Ayrıca, Osmanlı Devleti savaşa girmeden önce, hatta hükümet Boğazları bile kapamadan Rusya, 26 Eylül 1914'te Boğazlar sorununu ortaya atmıştır. Ruslar, Fransız ve İngiliz Büyükelçilerine; Türklerin artık Asya'ya çekilmeleri veya İstanbul'un özgür bir kent olması, Rusların Büyükdere'de bulunması gerektiği yolunda sözler söylemiş ve bu iş üzerinde görüşmeğe başlamak isteğini dile getirmişlerdi.²⁰⁵

B) OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA KATILMASIYLA ALMANYA'NIN KAZANÇLARI

Osmanlı Devleti'nin savaşa katılmasıyla Almanya; Kafkas cephesine yeni Rus kuvvetleri çekerek Almanya ve Avusturya'nın Doğu cephelerinin yükünü hafifletmek, Süveyş su yolunu tıkamak ve hiç olmazsa o bölgede büyük İngiliz kuvvetlerini bağlı tutmak, Hilafette var olduğu sanılan manevi kuvvete dayanarak İslâmcı propagandaya girişmek, böylelikle İngiliz ve Fransız sömürgelerindeki Müslüman halkı, kezâ Rusya'da yaşayan Türk ve Müslümanları ayaklandırmak, bu dinden olan askerlerin sadakatini sarsmak gibi kazançlar elde etmeyi amaçlamışlardı.²⁰⁶

²⁰³ Yusuf Hikmet Bayur, "Boğazlar Sorununun Bir Evresi", **Bellekten**, C.VII, S. 28, TTK Basımevi, Ankara, 1943, s.214-215 (89-215)

²⁰⁴ Bayur, **C.III., a.g.e.**, s. 268-269

²⁰⁵ Bayur, **a. g. m.**, s. 214-215

²⁰⁶ Bayur, **C.III., a.g.e.**, s. 269-270

Bunların hiçbiri gerçekleşmediği gibi hatta bunların tam tersi bile olmuştur. Süveyş su yolunu tıkararak İngiliz kuvvetlerini bağlı tutma fikri Sarıkamış faciasından sonra suya düşmüştür. Rusya, Osmanlı Devleti savaşa başlamadan önce Kafkasya'da bulundukları birliklerin bir kısmını oradan alıp Alman ve Avusturya cephelerine göndermiştir.²⁰⁷

Bu ümitler tamamıyla boşa çıkmıştır. Osmanlı Devleti savaşa katılmadan önce İtilâf Devletleri, İslâmcı propaganda tutar kaygısıyla bir takım tedbirler almıştır. Larcher, eserinde şunları ifade etmiştir: “Düvel-i itilâfiyenin tedâbir dürbinanesi cihâd-ı mukaddese karşı mühim bir mani teşkil etmişti. Alman ittihâd-ı İslâmcıları bunu takdir etmişlerdi ve Türk Halifesinin hatta Memâlik-i Osmaniye'de dahi mahdûd bir nüfûza malik olduğunu biliyorlardı. Binaenaleyh kendi vasıtalarıyla propagandaya başlamışlardı. Bu suretle İslâm hareketi dini olmaktan ziyade siyâsî ve ecnebi düşmanlığı şeklini almıştı. Netice itibariyle muvaffakiyeti Türk-Alman zaferine ve bilhassa bahrî olmak üzere beynelmilel büyük hudud-ı muvasalanın serbest bulunmasına menuttu. Binaenaleyh Osmanlı ordularının hareketi bu umumi hedefe tevcih edilmek iktiza ediyordu.”²⁰⁸ şeklindedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÇANAKKALE SAVAŞLARI

I. ÇANAKKALE'DE İNGİLİZLERİN MUHAREBEYE BAŞLAMASI

A) ÇANAKKALE DENİZ SEFERİNİN DÜŞÜNÜLMESİ ve SEFERE GİRİŞİLMESİ

25 Kasım 1914 yılında Osmanlı ordusunun Mısır'a saldırı hazırlığı anlaşıldığı sırada Churchill, saldırıya karşılamak vermek ve saldırıyı önlemek için Osmanlı Devleti kıyılarından birine ve bu arada Çanakkale'ye saldırılması düşüncesini yeniden ortaya atmış ve aynı ayın sonlarında bunun gerektireceği taşıt işleri üzerinde deniz ve savaş bakanlıkları arasında yazışmalar olmuştur. Ancak o sırada henüz Batı cephesi tespit edilmemiş ve taşıt sıkıntısı yaşanmıştır. Bu yüzden iş ileri götürülemediği ve aradan bir ay kadar geçmiştir.

²⁰⁷ Bayur, C.III., K.I., a.g.e., s. 269-270

²⁰⁸ Commandant Larcher, **Büyük Harpte Türk Harbi C.I.**, Çev. Mehmet Nihat, Genelkurmay Yayınları, İstanbul, 1927, s. 51

B) İNGİLİZLERİN ÇANAKKALE'YE KARA KUVVETLERİ GÖNDERMESİ MESELESİ

İngiliz Hükümeti, Boğazları yalnız donanma ile zorlamak fikrini verdikten sonra Mısır'a karşı Osmanlı Devleti saldırısının sonuçsuz kalması ve hep böyle kalacağına anlaşılması üzerine, İngiliz ve Dominyon birliklerinin bir kısmını başka yerlerde kullanma imkanını elde etmiştir. Bu sayede 150 bin kişilik bir kuvveti Çanakkale'de kullanmak mümkün olmuştur. Ancak bu kuvvet derhal donanmanın yanında Çanakkale'de kullanılmayacak ve donanmanın başarısızlığı kesin olarak görülünce savaşa katılacaktır.

İngiliz-Fransız donanması, Çanakkale'ye yakın bir limana muhtaç durumdaydı. Limni Adasındaki Mondros Limanı bu duruma pek uygundu. Bu ada ise Yunanistan'ın elinde bulunuyordu. Adalar sorunu henüz kesin olarak çözülmemiş olduğundan ve İmroz ile Bozcaada'yı Osmanlı Devleti'ne ,öbür adaları Yunanistan'da bırakan büyük devletlerin kararı Osmanlı Devleti'nce kabul edilmemiştir. Limni Adası'nın durumu şüpheli ve resmen Osmanlı Devleti'nin malı sayılmış olduğundan İngilizlerce oraya iki tabur asker çıkarılmış ve donanmaca orası üs yapılmıştır. Yunanistan da bu işe göz yummuştur.²⁰⁹

C) OSMANLI DEVLETİ'NİN ÇANAKKALE'DEKİ HAZIRLIKLARI

Çanakkale'nin tabya ve topları eski tipte idiler. Bu topların çoğu otuz yıllık veya daha eski idi. İtilâf güçlerinin gemilerinin topları yepyeni ve bazıları da en çok on yıllık idi. İngiliz ve Fransız gemilerinin toplarının menzili, Osmanlı Devleti'nin toplarına göre daha uzun mesafeli idi. Tabyalarda yeni gemi toplarının gülleleri karşısında durmak güç gözükmekte idi.

Liman Von Sanders; Alman askerî heyetinin tavsiyesi üzerine genel savaş başlamadan Boğaz'a 30,5 santimlik en yeni Alman toplarının yerleştirilmesini, ağır topçu bölükleri sayısının 32'den 22'ye indirilmesini, eski topların ise dış tabyalara konulmasını kararlaştırmıştı. Ancak buna vakit yetmemiş ve Çanakkale'de eski ve tabya

²⁰⁹ Oraya çıkarılan iki deniz piyade taburunun görevi, Çanakkale tabyaları savaş gemilerinin toplarıyla susturulduğunda karaya İngilizler küçük birlikler gönderip tahribatı artırmayı düşünmektedir Daha fazla bilgi için bkz. Bayur, **C.III., K.II., a.g.e.**, s. 42 vd.

ve toplarla savaşmak gerekmiştir.²¹⁰ Çanakkale savunmasının durumu İngilizlerce genel itibariyle bilinmekte idi.

Çanakkale’de Osmanlı savunması başlıca üç unsura dayanıyordu diyebiliriz:

- 1)Tabyalardaki ağır toplar,
- 2)Gizlenmiş hafif bataryalarla kolaylıkla yer değiştirebilen obüs bataryaları,
- 3)Denizaltı torpilleri (mayınlar).²¹¹

Osmanlı Hükümeti dönemin şartları itibariyle ağır top yapacak durumda olmadığı ve Almanya yolu kapalı bulunduğundan İngiltere ve Fransa tabyalarındaki ağır topları tam isabetle tahrib edecek olurlarsa, Boğaz’dan serbest gidiş gelişi sağlayabileceklerini tahmin etmişlerdi. Ancak bu beklenildiği gibi olmamıştır.

Boğaz’dan geçilmesini engelleyen diğer bir etken de torpillerdi. Bunlardan Boğaz’ın merkezinde bulunan dar kısımda aşağı yukarı Mesudiye tabyasından Çimenlik tabyasının hizalarına kadar giden bölgeye on sıra yerleştirilmişti.²¹²

Osmanlı Devleti’nde az sayıda mayın vardı, ancak İtilâf grubundan mesela Rusların, Boğaz ve Trabzon önlerine ve Fransızların İzmir Körfezine dökdükleri mayınlardan toplanılabilenleri daha önceden elde bulunanlara eklenince bunların sayısı 400’e kadar çıkarılabilmişti.²¹³ Boğaz’da yine diğer bir silah olarak Boğaz’ın en dar yerine Kilitbahir bölgesine konulan gemilerden alınmış torpil kovanları vardı. Ancak bundan pek fayda görülmemiştir.

Türk savunmasının bir başka yetersizliği de gülle ve ağır top güllesi azlığı idi. Bunlar Almanya’dan getirilemiyor ve Osmanlı Devleti’nde de yapılamıyordu. Karadeniz boğazı tabyalarının gülleleri büyük ölçüde Çanakkale’ye taşınmış olmakla birlikte ilerleyen yıllarda cephanesiz kalmak tehlikesi vardı.²¹⁴

D) DÜŞMAN KUVVETLERİNİN ÇANAKKALE SEFERİNDEN BEKLENTİLERİ

Osmanlı Devleti’nin savaşa katılmasıyla İtilâf Devletleri için “Boğazlar Meselesi” derhal birinci plânda önem kazanmıştır. Çünkü, Boğazlara hakim olup

²¹⁰ Bayur, **C.III., K.II., a.g.e.**, s. 50

²¹¹ Osmanlı Devleti’nin ağır topları İtilâf grubuna göre menzil, ateş çabukluğu, delme gücü vs. çok zayıftı. Bundan başka tabyaların çoğu ancak kendi ateş alanları içine giren gemilere ateş edebilmekteydiler. Fakat gemiler bir anda toplanmak ve ateşlerini beraberce bir hedef üzerine çevirmek imkanına sahiptiler.

²¹² Bayur, **C.III., K.II., a.g.e.**, s. 52

²¹³ M.Şevki Yazman, **Türk Çanakkale**, Ulus Basımevi, Ankara, 1938, s. 24

²¹⁴ Bayur, **C.III., K.II., a.g.e.**, s. 53

kendileri için serbest geçiş sağladıkları takdirde hem Osmanlı Devleti'nin başkenti bulunan, hem de büyük stratejik değeri olan İstanbul ellerine düşecekti. Bu sayede, Osmanlı Devleti'nin savaş dışı kalması mümkündü. Aynı zamanda Rusya ile doğrudan doğruya temas elde etmiş olacaktı. Ayrıca Süveyş yolu da emniyet altına girer, Alman gücü Ortadoğu'dan uzaklaştırılır, bütün bunlardan başka Rusların Kafkasya cephesinde mühim kuvvetler bulundurmamak zorunluluğu ortadan kalkar ve bu kuvvetlerini batıdaki esas cepheye gönderebilirdi. Üstelik Osmanlı topraklarında Alman savaş endüstrisi için lüzumlu bir kısım hammadde ve diğer ihtiyaç maddelerinin gönderilmesine engel olunabilirdi. Boğazların zorlanması bile, batı cephesindeki Alman tazyikinin azalmasına ve hatta İtalya ile henüz tereddütlü bulunan bazı küçük Balkan Devletleri'nin kesin şekilde İtilâf Devletleri'nin tarafına geçmesine yol açacağı umulmuştu.²¹⁵

İngiltere ve Fransa Hükümetleri, Çanakkale seferinden çok şey ummuşlar ve bir düzine zırhlı ve yaklaşık 550 bin kişilik kara kuvvetini birçok emekle ufacık bir kıyıda tutmuş ve bu kuvvetin üçte birini kaybetmişlerdir.²¹⁶ Alman cephesini yaramayacaklarını anlayan İngiliz ve Fransız ordu komutanları, kendi cephelerinin de Almanlarca yarılmak tehlikesiyle karşılaşmadan savaşı zaferle bitirmek için Çanakkale Boğazı'nın zorlanmasına bel bağlamışlardır.

İngiliz ve Fransız ordularının Osmanlı Devleti'ne karşı silah, cephan ve sayı üstünlüklerine rağmen diğer cephelerde yapılan ilerleme hareketi bu cephede yapılamamıştır. Türk ordusunda cephanenin kısıtlılığı nedeniyle hemen her zaman kullanılamıyordu. Halbuki karşı tarafta zırhlılar, Türk siperleri ve erleri üzerine alabildiğince ateş ediyorlardı. Kaldı ki Queen Elisabeth isimli kruvazörün büyük toplarının şarapnel dolu güllerinin her birinde 15 bin tane misket bulunuyordu.²¹⁷

13 Ocak 1915 tarihinde Londra'da toplanan savaş meclisi, Çanakkale Boğazı'nın denizden donanma kuvvetiyle zorlanıp aşılmasına karar vermiştir. Kıyıları tepelerden teşekkül etmiş, dar ve dolambaçlı olan Çanakkale Boğazı, Akdeniz tarafından gelecek bir saldırıya karşı savunmaya son derece elverişli olup iyi tabya

²¹⁵ Mithat Sertoğlu, "İtilâf Devletlerinin Çanakkale Savaşına Girmelerinin Sebebi", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, C. XI, S.65, İstanbul, 1973, s. 11

²¹⁶ Bayur, **C.III., K.II., a.g.e.**, s. 53

²¹⁷ Bayur, **C.III., K.II., a.g.e.**, s. 53

edilmiş gerekli vasıtaları haiz toplar, bunları besleyen bol cephane, mükemmel piyade mevzileri sayesinde aşılmaz bir hale gelebilirdi.²¹⁸

Yine Lord Kitchener, Çanakkale ordusunun başkomutanlığına atadığı General Hamilton'a veda ederken şunu söylemiştir.²¹⁹

“Eğer donanma geçerse, İstanbul kendiliğinden düşer ve bir muharebeyi değil harbi kazanmış oluruz.”²²⁰ diyerek durumu ifade etmiştir.

18 Mart 1915 tarihinde, ağır kayıplara uğramasıyla deniz saldırısından vazgeçmeye hazırlanan İngilizlerin Çanakkale'deki komutanı ciddi manada hayal kırıklığına uğramıştır. Çanakkale'de uğranılan ağır kayıplardan sonra İngiliz amiraller, 7 Nisan 1915 tarihinde Amiral Fischer'e Çanakkale seferinin donanmayı eritmeye başladığını şu ana kadar batan veya savaşamayacak durumda olan zırhlıların sayısının on'u bulduğunu hatırlatmışlardır.

Çanakkale seferi sırasında İtilâf grubunun önem verdikleri bir yön de, Türkler tarafından yenildiklerinin bilinmemesidir. Mesela, 19 Ocak 1915 yılında İngilizler Çanakkale'ye saldırılacağı fikrini Rusya Hükümetine bildirir ve ondan donanma ve ordusu ile yardım istenilirken, Rus müdahalesinin Çanakkale dış tabyalarının tahribine kadar gecikmesi daha uygun görülmüştür.²²¹ Çünkü İngilizler, eğer bir yenilgiye uğrarsa bu yenilginin diğer müttefikleri ve kendi halkı tarafından bilinmesini istememiştir.

II. ÇANAKKALE DENİZ MUHAREBELERİ ve TABYALARININ TAHRİB EDİLMESİ

A) 3 KASIM 1914 TARİHLİ SALDIRI

Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesinden birkaç gün sonra Çanakkale dış tabyalarının düşman donanmalarınca topa tutulmuş olmasının bizim için faydalı

²¹⁸ Sertoğlu, “...Çanakkale Savaşına...”, a. g. m., s. 11-12 O zaman, burada çok miktarda deniz ve kara kuvvetlerinin ancak baskın şeklindeki bir hareketi başarıya ulaşabilirdi. İtilâf Devletleri, Çanakkale Boğazı'nın kuvvetli bir donanma taarruzuna karşı yeteri kadar müstahkem olmadığına, üstelik Balkan Savaşı sırasında Türk ordusu hakkında edindikleri yanlış intibaa dayanarak pek ciddi bir mukavemetle karşılaşacaklarını ummamışlardı. Bu yüzden acı bir hüsrana uğradılar. Daha fazla bilgi için bkz. Mithat Sertoğlu, “İtilâf Devletlerinin Çanakkale Savaşına Girmelerinin Sebebi”, s.11-12

²¹⁹ 13 Mart 1915

²²⁰ Ian Hamilton, **Gelibolu Hatıraları 1915**, Çev. Mehmet Emin Yalman-Nurer Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 10

²²¹ Bayur, **C.III., K.II., a.g.e.**, s. 58

olduğunu²²² böylece edinilen tecrübe gereğince asıl saldırıya karşı hazırlanıldığını Türk askerî yazarları ifade etmiştir.

Bu ilk topa tutma hareketi ile Seddülbahir tabyasına zarar vermişler ve öbür tabyalarda da hasarlara neden olmuşlardır. İtilâf Devletleri bunu savaşa bir hazırlık olarak yapmışlar, kesin saldırıya karar verilinceye kadar Boğaz abluka altında tutulmuş ve yıpratma politikası izlenmiştir.

3 Kasım saldırısından sonra Osmanlı ordusu genel karargahı, birtakım değişiklikler yaparak, Edirne ve İstanbul'dan Boğaz'a toplar getirtmiştir. 3 Kasım tarihinde hasara uğramış olan dış tabyalar hemen tamir edilmiş, burada menzili kısa topların bir kısmı iç tabyalara yerleştirilmiştir.²²³

B) İNGİLİZ ve FRANSIZLARIN DENİZ MUHAREBESİNDEN BEKLEDİĞİ SİYASÎ ve ASKERÎ AMAÇLAR

Boğaz'ın epeyce zorlandıktan sonra İngiliz ve Fransız donanmaları Marmara'ya girince Bolayır her iki taraftan atılan toplarla hasara uğratılacak dolayısıyla orada dar bir bölgede iki ateş arasında kalan Türkler tutanamayacaklardır. Orası İngilizlerin eline geçince Gelibolu Yarımadası her taraftan kuşatılarak ele geçirilecektir. Yavuz zırhlısı ile diğer zırhlılar batırılarak yok edilecek böylece Türk askeri Karadeniz'e kaçacak ve orada Ruslar, daha sonra oraya gelecek olan İngiliz ve Fransız askerleri tarafından batırılacaktır.

Askerî amaçlar gerçekleşince Türkler siyasal bakımdan yardım dilemeye, barış istemeye ve Anadolu'nun içlerine çekilmeye mecbur olacaklardır. Böylelikle de İtalya, Yunanistan ve Bulgaristan'ın İngiliz-Fransızların yanına koşmasına etken teşkil edecektir. Bu yüzden Türkler İstanbul'u savunmaya kalksalar bile yardıma gelecek olan bu kuvvetler sayesinde bu kent elde edilecektir, diye düşünmüşlerdir.²²⁴

Çanakkale'de askerî bakımdan güdülen amaçlar gerçekleşmeyince siyasal bakımdan güdülen amaçlarda gerçekleşmemiştir. Yalnızca İtalya bir takım vaatler neticesinde İngiliz ve Fransızların yanında yer almıştır.

²²² Daha fazla bilgi için bkz. Yazman, **a.g.e.**, s. 25

²²³ Çünkü menzil mesafesi kısa olduğu için dış tabyalardan atılan güller hiçbir işe yaramayacak ve boş atılacaktır, mayın tarlaları artırılır. Bayur, **C.III. K.II, a.g.e.**, s. 60

²²⁴ Bayur, **C.III. K.II, a.g.e.**, s. 61

C) OSMANLI DEVLETİ'NİN MEVCUT DURUMU

Türk ordusunun elinde toplam 137 top bulunmaktaydı. Bunlardan sadece 78 tanesinin çapı 15-35,5 ve yalnız 18'inin menzili 14.800-16.900 metre arasındaydı. Cephane ise çok azdı. Ayrıca Saros Körfezi hiç tahkim edilmemiş durumda olup, Çanakkale Boğazı'nı koruyacak kuvvetlerin Gelibolu Yarımadası'nda bulunan kısımları bu taraftan yapılacak bir çıkarma tehdidi altındaydı. Seferberlik emrinden sonra müstahkem mevki kumandanı Cevat Paşa²²⁵ tarafından bir çok yeni bataryalar meydana getirilmiş ve bu arada gemilerden sökülen toplardan da yararlanmıştı. Ayrıca giriş ve iç savunma mevzilerinin hizası, daha önce mayınlarla kapatılmıştı. Kısaca, Çanakkale savunma sistemi gerçekten zayıftı ve bu görünüşe aldanan düşman, Boğaz'ı kolayca aşacağını sanmış, Türklerin üstün savaş gücünü hiç hesaba katmamıştı.²²⁶

D) İLK DÜŞMAN SALDIRISI

İtilâf Devletleri donanmasının Çanakkale Boğazı'na ilk saldırısı 3 Kasım 1914 tarihinde gerçekleşmiştir. Güneş doğarken bir kruvazör, iki torpidobot ve iki denizaltıdan kurulu bir İngiliz filosu İmroz'dan hareket etmişti. Bu gruba, Limni yönünden gelen iki İngiliz ve iki Fransız zırhlısı da katılmıştı. Onları, bir buçuk mil aralıkla iki kruvazör izliyordu. Nihayet, eski sistem bir İngiliz zırhlısıyla altı torpidobottan kurulu üçüncü bir filo da onların peşinden gelmişti.

Böylece, Boğaz'a saldırmaya hazırlanan düşman donanması, 18 parça gemiden meydana gelmişti. İlk saldırı İngiliz zırhlısının uzak mesafeden açtığı ateşle başlamıştı. Bundan sonra dört zırhlı birden, giriş istihkâmlarını seri ateş altına almışlardı. Rumeli tarafını İngilizler, Anadolu tarafını Fransızlar dövmüşlerdi. Ateş bölüşmesi ve savaş cepheleri, iki müttefik arasında bu şekilde paylaşılmış bulunuyordu. Bu hal ise savaşın sonuna kadar sürmüş, kara savaşları arasında da çoğunlukla İngilizler Rumeli, Fransızlar ise Anadolu yakasında dövüşmüşlerdi.²²⁷

Sabah saatlerinde Rumeli yakasındaki Ertuğrul ve Orhaniye tabyaları düşmana karşılık vermeye başlamıştı. Bunun üzerine İngiliz gemileri ateş keserek Muarız

²²⁵ Organeral Cevat Çobanlı.

²²⁶ Mithat Sertoğlu, "Çanakkale Geçilmez", **Kemalizm Dergisi**, Yıl 18, Sayı 212, Taş Matbaası, İstanbul, 1980, s. 9 (7-12)

²²⁷ Sertoğlu, ...**Geçilmez, a. g. m.**, s. 10

Körfezi'ne çekilmek zorunda kalmıştı. Bu arada düşman zırhlıları da yaralanmıştı. Bununla beraber İngiliz bombardımanı Seddülbahir tarafını alt üst etmişti.²²⁸

E) ÇANAKKALE DIŞ TABYALARININ ve İÇ TABYALARININ TAHRİB EDİLMEK İSTENMESİ

Dış tabyalara karşı saldırı 19 Şubat'ta başlamış²²⁹ ancak hava şartlarının uygun olmaması nedeniyle ara verilmişti. Bu durum 19 Şubat 1915 tarihli resmî tebliğde: “5 Şubat târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur: Muhtelif darü'l-harekâtlarda şâyân-ı iş'âr hiçbir şey yoktur.”²³⁰ Buradan da anlaşılacağı üzere 18 Şubat tarihinde bir çarpışma durumu yaşanmamıştı.

Yine 20 Şubat 1915 tarihli resmî tebliğde de şöyle denilmiştir: “6 Şubat 1330 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

Bu sabah İngiliz ve Fransız sefâin-i harbiyesi Çanakkale Boğazı'nın en hâricindeki tabyalarını bombardıman etmiş ve 400 mermi atmış ise de hiçbir muvafakat elde edememiştir. Yalnız bir nefer taş parçalarından hafifçe bacağında yaralanmıştır. (Millî)”²³¹

19 Şubat'ta düşman, birleşik düşman donanmasının yeni bir hücumu başlamıştır. Ertuğrul ve Orhaniye tabyaları, menzilleri dışı kalan mesefaden ateş altına alınmıştır. Düşman gemileri uzakta olduğundan, Osmanlı topçularının attığı mermiler kısa düşüyordu. Bu bombardıman, kısa aralıklarla yedi saat sürmüştür. Lakin düşman gemileri Türk topçu bataryalarının menziline girince yoğun bir ateşle karşılaştılar. Ertuğrul tabyasının attığı mermi Vangeance adlı İngiliz zırhlısına isabet etmiştir. Aynı zamanda Agamemnon zırhlısı da Orhaniye tabyasından iyi bir isabet almıştır.²³²

Saldırı 25 Şubat'ta tekrar başlamıştır. İngiliz ve Fransız kuvvetleri uzak bir mesafeden şiddetli ve ezici bir ateşe başlamıştı. Bu arada menzil içine girmeye kalkışan Agamemnon adlı İngiliz zırhlısı, Orhaniye tabyası tarafından ateş altına alınıp ciddi

²²⁸ Sertoğlu, ...Geçilmez, a. g. m., s. 10

²²⁹ Savaş 19 şubat 1915 tarihinde İtilâf donanmalarının Kumkale ve Seddülbahir tabyalarını uzun menzille toplarla dövmesiyle başlamıştır. Daha fazla bilgi için bkz. Genelkurmay ATASE Başkanlığı, **Birinci Dünya Harbinde, Çanakkale Cephesi Harekâtı**, V/1, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993, s. 115-117 ve Renovin, a.g.e., s. 121 ve Sertoğlu, ...Geçilmez, a. g. m., s. 10 ve Abdurrahman Güzel, **Çanakkale**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1996, s. 9

²³⁰ **Tanin Gazetesi**, 19 Şubat 1915, s. 1

²³¹ **Tanin Gazetesi**, 20 Şubat 1915, s. 1

²³² Sertoğlu, ... Geçilmez, a. g. m., s. 10

şekilde hasara uğratıldığından Gaulois adlı Fransız zırhlısının yardımı ile geri çekilmeye mecbur kalmıştır. Düşman bu sefer Souffren, Vangeance, Charlemagne ve Cornwallis zırhlılarını hep birden ileriye sürmüştür. Queen Elisabeth adlı yeni ve modern İngiliz dretnotu ise Ertuğrul tabyasını dövmeye başlamıştır.²³³

Birleşik düşman donanmasının sürekli bombardımanları, Boğaz'ın dış savunma bölgesindeki tabyaları kullanılamaz hale getirmiş olduğundan bunlar terk edilerek iç savunmaya karar verilmişti. İtilâf kuvvetleri, Seddülbahir ve Kumkale'ye yoğun bir çıkarma girişiminde bulunarak buralardaki savunma tertibatını yok etmiştir.

İngiliz ve Fransız kuvvetleri bu andan itibaren önce ara ve sonra iç savunma hatlarımıza sokulmak istemişti. Osmanlı Devleti'nin savunma hatlarını tahrip edebilmek içinde mayın tarlalarını temizlemeleri gerekmişti. Bu amaç için İtilâf kuvvetleri hemen işe başlamışlardır. Sahra ve obüs bataryalarımız onların mayın toplama çalışmalarını engellemeye gayret etmişti. Düşman, sonunda önce bu bataryaları etkisiz hale getirmeye karar vermişti. 2 Mart'ta beş zırhlı, bir kruvazör ve torpidobot, tabyalara ateşe başlamışlardır. Onlar da cevap verince Cornwallis zırhlısı aldığı ağır bir isabetle savaştan çekilmek zorunda kalmıştı.²³⁴

5 Mart'ta ise beş zırhlı, bir kruvazör ve torbidobot Sedülbahir'i şiddetle dövmeye başladılar ve komando tarzında çıkartma hareketlerine girişmişlerdi. Bunlardan gerek Seddülbahir bölgesine, gerekse Kumkale'ye yapılan çıkarmalar, Türk piyadesi karşısında ilerleme kaydedememişti. Bu kuvvetler 5 Mart günü, süngü hücumu ile denize dökülmüştü.²³⁵

Bundan sonra, birleşik düşman donanması iç savunma sistemini, yani Çanakkale-Kilitbahir hattını savaş hedefi olarak ele almıştı. 7,8,9 ve 10 Mart günlerinde bu tahkimatı şiddetle bombardıman etmişti. Osmanlı ordusu da bu saldırıya karşılık vermiş, düşmanın yan gözetleme yapan gemilerini devamlı ateşle uzakta tutmaya çalışmıştı. Bu arada Barbaros zırhlısı da atış yaparak Queen Elisabeth dretnotunu dövmeye başlamıştı.²³⁶

Pek tabii olan ve herkesce beklenen bu başarı üzerine pek çok propagandalar yapılmış ve işin yarısından çoğu bitirilmiş gibi bir tavır takınılarak siyasal faydalar

²³³ Sertoğlu, ... Geçilmez, a. g. m., s. 10 ve Bayur, C.III. K.II., a.g.e., s. 62

²³⁴ Sertoğlu, ... Geçilmez, a. g. m., s. 10-11

²³⁵ Sertoğlu, ... Geçilmez, a. g. m., s. 11

²³⁶ Sertoğlu, ... Geçilmez, a. g. m., s. 11

sağlanılmaya çalışılmıştır. Şubat ve hele Mart ayından başlayan siyasal görüşmeler buna kanıttır. Bu konu da Aspinall-Oglander şöyle demiştir:

“Dış istihkamların düşmesi bütün Avrupa’da her türlü ümidin fevkinde bir tesir yaptı. Bükreş’te itimada şayan bir membadan, İtalya’nın artık İtilâf Devletleri’ne iltihak edeceği hakkında büyük bir ümit mevcut olduğu haberi geldi.²³⁷ Bulgaristan’da görülen tesir barizdi. Rusya, Karadeniz Boğazı medhalinde harekate iştirak etmek üzere 40 bin mevcutlu bir ordu göndermeyi teklif ediyordu.²³⁸ Bunların hepsinden mühimi 1 Mart’ta Monsieur Venizelos, Gelibolu Yarımadası’na üç Yunan tümeni çıkarılmasını teklif ettiği gibi, Yunan kralının artık harbe hazır olduğunu da bildiriyordu.”²³⁹

İngiliz ve Fransızlar dış tabyaların tahrib edilmesini propaganda ile askerlerini motive etmeye çalışmışlar ve siyasî alanda bunu kullanmaya gayret etmişlerdi.

İç tabyalara saldırılar ise 2 Mart tarihinde başlamış ve 12 Mart tarihine kadar sürmüştür. İç tabyalara saldıran İtilâf kuvvetlerinin amacı tabyaları sıkı ve amansız ateş altında bir süre için barınılmayacak bir duruma düşürüp susturduktan sonra, tabyaları teker teker tahrib etmektir.²⁴⁰ Bu yapılırca da yükseklerde bulunan Türk obüs topları ve gemileri ateşleri altına almışlar ve onları yer değiştirmeye mecbur etmişlerdi.

III. 18 MART 1915 TARİHİNDE İNGİLİZ-FRANSIZ DONANMASININ SALDIRILARI

A) MÜTTEFİKLERİN ÇANAKKALE’YLE İLGİLİ YENİ PLÂNLARI

12 Mart tarihine kadar İngiliz donanması kendini büyük bir tehlikeye sokmadan Boğaz’ın içindeki tabyaları dövmek ve onların toplarını tahribe çalışmakla uğraşmıştır. Ancak alınan sonuçlar o kadar önemsizdir ki İngiliz hükümeti, bundan bir şey çıkmayacağını anlamıştır. 9 Mart’ta Amiral Carden, tabyaları uzaktan isabetle dövrebilmek için havadan gözetim ateşi düzenleme işlerini görebilecek evsafa uçak istemiş ve bunlar gelinceye kadar yalnız mayın tarlalarını taramakla yetineceğini Deniz Bakanlığı’na bildirmişti.²⁴¹

²³⁷ İtalya 26 Nisan 1915 yılında Londra Antlaşması ile İtilâf Devletleri grubuna dahil olacaktır.

²³⁸ Tabi bu durum İngiliz-Fransız donanmasının durumuna bağlı idi. İngiliz-Fransız orduları İstanbul’a ulaştıkları takdirde katılacaktı.

²³⁹ Aspinall-Oglander, **a.g.e.**, s. 97

²⁴⁰ Bunun içinde tahrib edilmek istenen tabyalardaki topların elden geldiği kadar menzili dışında demirlemek veya geminin süratini akıntıya uydurarak yerinde durmak gerekiyordu ki, ufak hedef teşkil eden toplar üzerine ateş düzenlenebilirdi.

²⁴¹ Aspinall-Oglander, **a.g.e.**, s. 101-105 Fromkin, **a.g.e.**, s. 121

10 Mart'ta yukarıda değinildiği gibi Lord Kitchener, Çanakkale'ye yeniden kara birlikleri ve bu arada karadan saldırı için 29. Tümeni göndereceğini savaş komitesine iletmişti.²⁴²

İngiliz ve Fransızların mayın tarama gemileri 18 Mart'tan önceki gün ve gecelerde mayınları toplamaya başlamışlar ancak Türk topçu ateşi karşısında Mesudiye-Soğanlıdere çizgisinin aşağısındaki mayınları toplayabilmiştir. Erenköy açıklarından Doğu'ya doğru da Nusret mayın gemisi geceleyin Ruslarca Karadeniz kıyılarına dökülüp tarafımızdan toplanmış olan mayınlardan 26 adet dökmüştür.²⁴³

B) 18 MART ÇARPIŞMASI

18 Mart sabahı 12 İngiliz ve 4 Fransız savaş gemisi Boğaz'dan girmeye başlamışlardı. Amaçları Kepez ve Çanak²⁴⁴ daraltılarındaki tabyaları ateş altına alıp tahrip etmektir.

Öğleden sonra Fransız Bouvet zırhlısına bir ağır top güllesi isabet etmiş²⁴⁵ ve bunun neticesinde cephanesinin de patlaması sonucunda bir iki dakika içinde batmış, içindekilerin büyük kısmı da boğulmuştu.²⁴⁶ Bunun üzerine mayın tarama gemileri

²⁴² Aspinall-Oglander, **a.g.e.**, s. 101-105

²⁴³ Genelkurmay ATASE Başkanlığı, **Birinci Dünya Harbinde, Çanakkale Cephesi Harekâtı C. V/3**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993, s. 209-212 ve Nilgün Akgül, "Çanakkale Muharebeleri ve Etkileri, **Askeri Tarih Bülteni**, Yıl 16, S. 31, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1991, s. 67 (65-73)

²⁴⁴ Boğaz'ın merkezdeki dar kısmı düşünülmektedir.

²⁴⁵ Ancak İngilizler, Fransız Bouvet gemisinin batmasını Nusret mayın gemisinin döktüğü mayınlara bağlamışlar Bouvet'in topla batmış olduğunu kabul etmek istememişlerdir. Ancak Fransız silahlı kuvvetleri Enformasyon ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı tarafından aylık olarak yayımlanan TAM isimli derginin Ocak 1985 tarihli 470. sayısında Jean de Preaudet imzasıyla çıkmış makalede Bouvet zırhlısının bir mayına çarparak birkaç dakika içinde battığını yazar. Jean de Preaudet, "Kim Bir Türkten Daha Kuvvetlidir?" Çev.Em.Korg.Hüseyin Işık, **Askeri Tarih Bülteni**, Yıl 11, S.20, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1986, s. 115 (115-118) Abdurrahman Güzel, Çanakkale isimli eserinde Bouvet'in Hamidiye tabyası tarafından ateş edilmesi neticesinde battığını söyler. Daha fazla bilgi için bkz. Abdurrahman Güzel, **Çanakkale**, s.35-37

²⁴⁶ Emil Vedel, "Golva, Bouvet, Soufren sefâin-i harbiyesi ciddi sûretle hasâra uğradıkları halde kemâl-i harâretle ateşe karşı durdular. Ve nihâyet saat 1.55'de Fransız fırka-ı bahriyesinin İngiliz sefâin-i harbiyesine teslim-i nöbet etmesi işâreti verildiği zaman ateş hattını bir türlü terk edemeyen kahraman Bouvet'ya emri isma' için mişkilâta tesadüf ettim. Mamafih sefâinimiz hizâsına gelmek üzere harekete ibtidar eyledi ve fakat bu hareket mücib-i felâketi oldu." demek suretiyle Bouvet'in nasıl battığını ortaya koymuştur. Daha fazla bilgi için bkz. Emil Vedel, **Çanakkale'de Bahriyelilerimiz**, Neşre Haz. Ahmet Altıntaş-Zeynep Altıntaş, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1997, s. 34 Ayrıca Abdurrahman Güzel'in Soufren zırhlısı ikinci süvarisi firkateyn kaptanı Royti Tuvar'ın defter-i hatıratına dayanarak yazdığına göre: "Hücum eden 4 Fransız zırhlısından Bouvet batmış; bordasında on dakika zarfında on isabet görülen Soufren zırhlısı da Bouvet'in yerini tutmak üzere ilerlerken 24 santimlik bir mermi 16,4 santimlik orta taratni delip 10 santimlik top ka-zamâtının tam altında infilak eder." Daha fazla bilgi için bkz. Güzel, s. 36-37 Ayrıca Londra'dan alınan ve **22 Mart 1915** tarihinde Tanin Gazetesinde yer alan "İngilizlerin Raporu-Onlarda Tevile Çalışıyorlar" başlıklı haberde: "Berlin, 20-Londra'dan iş'âr ediliyor:

ilerleyip mayın tarama işine girişirler, ancak Türk toplarının ateşi altında pek de muvaffak olamamışlardı.

Saat 16.11 civarında iken Inflexible ve 16.14 civarında da Irresistible isimli İngiliz gemileri birer mayına çarparak yana yatmışlardı. Bu da gösteriyor ki donanma asker taşıyan gemileriyle Boğaz'dan geçmeye kalkışsalar bile bunlar Türk top ateşiyle batırılmaları kuvvetle muhtemeldir.²⁴⁷

Bu durum Tanin Gazetesi'nin 19 Mart 1915 tarihli genel karârgâhtan tebliğ olunan haberde ise: “ Bugün Çanakkale Boğazında sükûnet-i taamme vardır. Ağır sûrette hasârzede olduğu bildirilen İrresistible ve Africa sistemindeki İngiliz zırhlıları geceleyin boğaz medhali civârında bataryalarımızın ateşleriyle batırılmıştı.

Düşmanın ağır sûrette hasâra uğrayan diğer bir seffine-i harbiyesinin Bozcaada'ya doğru sürüklendiği tayyârecilerimiz tarafından görülmüştü.

Dünkü bombardımanın şiddetine rağmen istihkâmâtımızdaki hasârât-ı maddiye hamd olsun şâyân-ı hayret bir derecede azdır. Bütün bataryalarımız her daim ateşe hazır bir halde bulunuyor, insanca olan zâyî'âtımız zan olunmaz derecede cüz'-idir.

Dünkü taarruz düşmana, batırılan torpidosundan ve verilen hasârât-ı sâireden başka cem'an 45 bin ton miktarında son sistem 3 zırhlıya büyük, küçük 100 top ve 2500 cana mal olmuştur. (Millî)²⁴⁸

C) 18 MART 1915 TARİHLİ ÇARPIŞMANIN NETİCELERİ

18 Mart 1915 tarihli çarpışma neticesinde her iki tarafın durumu şöyledir: Fransız Bouvet, İngiliz Irresistible, ve Ocean zırhlıları batmıştı.²⁴⁹ Fransız Gaulois aldığı güller yüzünden batmak üzere iken karaya oturmuştu. Fransız Souffren zırhlısı aldığı yaralardan uzun zamandır savaşamayacak duruma düşmüştü. İngiliz Inflexible ve

---

İngiltere Bahriye Nezâreti Irresistible ve Ocean nâmındaki İngiliz zırhlıları ile Bouvet nâmındaki Fransız zırhlısının Çanakkale önünde torpille çarpıp battığını ilân etmektedir.” demek suretiyle kendi kamuoyunu yanlış bilgilendirmektedirler. **Tanin Gazetesi**, 22 Mart 1915, s. 1

²⁴⁷ Bahri S.Noyan, “Şanlı Çanakkale Zaferi”, **Kemalizm Dergisi**, Yıl 18, S.212, Taş Matbaası, İstanbul, 1980, s. 17 (14-17)

²⁴⁸ **Tanin Gazetesi**, 20 Mart 1915, s. 1

²⁴⁹ Seyyit Onbaşı yaklaşık 280 kg.lık mermiyi tek başına kaldırarak büyük bir kahramanlık örneği göstermiş, Ocean zırhlısının batmasında en önemli rolü oynamıştır. Yalnız Seyyit Onbaşı'nın gösterdiği bu kahramanlığa ait Tanin Gazetesi'nde bir haber bulunmamaktadır.

Agamemnon gemileri de aynı akıbeti paylaşmıştı. Savaşa katılan 18 büyük gemiden 7'si savaşamayacak duruma gelmiştir. Buna karşılık Türk zâyi'âtı ise 8 toptan ibaretti.²⁵⁰

Bouvet'in batışı üzerine muharebe sahasında bir sessizlik hasıl oldu. Fransız gemileri Souffren ve Charlemagne Rumeli sahilini takiben Bouvet'in imdadına koşular. Fransız gemilerinin ateşi tamamen durmuştur. İngilizler de beş dakika kadar bir fasıla vermişlerdi.²⁵¹

Vedel bu durumu: "Irresistible gark olmakta iken zâbitân ve mürettebatı geminin kış güvertesinde tamamen münkesif bir halde tecemmu' etmişlerdi. Birkaç dakika sonra envâcın bel' edeceği bu silahtan tecerrüd etmiş olan düşmana hürmet etmekten uzak olan Türkler, yekdiğerine sıkışmış bu insan kitlesi üzerine şiddetli bir ateş açarak bunlardan 34'ünü bir lahza zarfında itlâf ettiler."²⁵² demek suretiyle kayıpları ortaya koymuştur.

Bu durum Tanin Gazetesi'nin nüshalarında şöyle geçmiştir: "5 Mart 331²⁵³ târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Bugün öğleden evvel düşman donanması boğaz bataryalarımıza karşı şiddetle ateş açtılar muvâffakıyyetle mukabele olunmaktadır. Ba'de'z-zevâl saat ikide Fransız Bouvet zırhlısı medhal karîbinde batırıldı. Muhârebenin tafsîlâtı hakkında henüz ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)²⁵⁴

Londra'dan alınan ve 22 Mart 1915 tarihinde Tanin Gazetesi'nde yer alan "İngilizlerin Raporu-Onlarda Tevile Çalışıyorlar" başlıklı haberde:

"Berlin, 20-Londra'dan iş'âr ediliyor: İngiltere Bahriye Nezâreti, Irresistible ve Ocean nâmındaki İngiliz zırhlıları ile Bouvet nâmındaki Fransız zırhlısının Çanakkale önünde torpile çarpıp battığını ilân etmektedir. İngiliz raporunda mürettebâtça İngiliz zâyi'âtının azîm olmadığı ve diğler taraftan Bouvet zırhlısı mürettebâtından hemen

²⁵⁰ "Bir mermi, torpidolarından birine isâbetle onu ka'r-ı deryaya sürükledi. Irresistible ve Ocean sefâin-i harbiyesi Bouvet'in uğradığı felaket gibi hemen yine o civarda sâbih torpillere çarparak gark oldular." demek suretiyle durumu ortaya koymuştur Emil Vedel. Daha fazla bilgi için bkz. Vedel, **a.g.e.**, s. 40-41 ve Pierre Renouvin, **I. Dünya Savaşı**, Çev. Teoman Tunçdoğan, İletişim Yay., İstanbul, 1993, s. 121-122 Türk zayıatı hakkında Güzel, 4 subay, 40 er ve 74 yaralıdan ibaret demektir. Daha fazla bilgi için bkz. Abdurrahman Güzel, **Avustralya Resmî Tarihinde Gelibolu/Çanakkale**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1996, takdim kısmı. Ve Akgül, **a. g. m.**, s. 67-68

²⁵¹ Baha Vefa Karatay, **Mehmetçik ve Anzaklar**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, Yılsız, s. 185 ve Preaudet, **a. g. m.**, s. 116

²⁵² Vedel, **a.g.e.**, s. 40

²⁵³ Miladi 18 Mart 1915 tarihine tekabül eder.

²⁵⁴ **Tanin Gazetesi**, 19 Mart 1915, s. 1

cümlesinin telef olduğu bildirilmektedir. (Ocean) zırhlısı 5 Temmuz 1898 tarihinde deryâya tenzil edilmiş olup (13,150) ton hacminde ve 19 mil süratinde idi. Mezkûr zırhlı 4 adet 35 çapında (30,5), 12 adet 40 çapında (15), 10 adet 40 çapında (7,6) ve 6 adet 4,7 santimlik toplarla mücehhez idi. Bundan mâ‘adâ 2 adet makineli tüfeng ile 4 torpil kuvvetine mâlik idi. Arzı (22,6), tulû 119 ve su kesiminden aşağı derinliği 8 metre olan ocean zırhlısının mürettebâtı (750) kişiden ibaret idi. Tanin”²⁵⁵

Gösterdiği yararlıktan dolayı Mehmed Çavuş övülmüş ve “Kahramân Mehmed Çavuş İçin” başlıklı haberde şunlar söylenmiştir:

“Siirt, 2-Siirt ahâlîsi Gazi Mehmed Çavuş takımı ve efrâdına 500 kuruş teberrü eylemişlerdir.

Musul, 2-Musul şehri ahâlîsi Çanakkale’de düşmana karşı delirâne mukâvemette bulunan Kahraman Mehmed Çavuş ve rüfekâsına 25 lira ihdâ‘ eylemişlerdir.”²⁵⁶

İnsan kayıpları ise 40 Türk şehit ve 18’i Alman olmak üzere 74 yaralıdan ibarettir. İngiliz-Fransız donanmasında ise bu kayıplar pek çoğu ölü olmak üzere 800 kadardı.²⁵⁷

27 Mart 1915 tarihinde “Çanakkale Önünde Düşmanın Zâyi‘âtı” başlığı altında:

“Berlin, 25-Vossiche Zeitung muhâbir-i mahsûsu Çanakkale önünde müttefiklerin donanması ne derece zâyi‘âta uğradığını tedkik ederek diyor ki: “Mart’ın 18’inde düşman Çanakkale önünde 134 top gaib etti. Bugün hareket-ı taarruziyeye iştirâk etmiş olan topların yekünü ile nispet olunursa bu zâyi‘ât pek azîm ve mühimdir. Çanakkale tabyaları bütün gün düşmanın büyük toplarına karşı gayet iyi müdafaada bulundular. Queen Elisabeth’in cesim topları da iştirâk etti. Osmanlılar için ihrâz ettikleri muvâffakiyet emsâlsizdir ve gayet şanlıdır ve bütün alem-i askerî üzerine te’sîrât icrâ edilecektir. Müttefiklerden 1200 maktûl olduğu halde Osmanlılar tarafından yalnız yirmi kişi zâyi‘ olması da düşünülürse te’sîrin derecesi anlaşılır.”²⁵⁸ demek suretiyle Çanakkale önünde alınan başarının önemi ortaya konulmuştur.

D) 18 MART 1915 ÇARPIŞMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türk tabyalarının gülesiz kaldıkları, dolayısıyla ertesi gün saldırıya devam edilseydi Boğaz’ın herhalde zorlanacağı iddiası da yanlıştır. Bunu da, ne olursa olsun,

²⁵⁵ Tanin Gazetesi, 22 Mart 1915, s. 1

²⁵⁶ Tanin Gazetesi, 18 Mart 1915, s. 1

²⁵⁷ Vedel, a.g.e., s. 40-41

²⁵⁸ Tanin Gazetesi, 27 Mart 1915, s. 1

saldırıya devamı istemiş olan İngiliz ve Fransız ileri gelenleri daha sonra ortaya atmışlardır. Bir defa donanma ertesi gün yeniden savaşmaya koyulsaydı aşağı yukarı yarı kuvvetle vuruşacaktı.²⁵⁹ Batılı yazarlardan bazıları da Türk toplarının bir günlük cephanelerinin olduğunu yazmıştır. Ancak İngiliz ordusunda da savaşa devam etmenin yanlış olacağını düşünenler de çıkmıştır.

İngiliz ve Fransızlar, 18 Mart tarihinde ciddi manada yenilgiye uğramışlar ve dökülen mayınları temizleyemedikleri gibi tabyaların toplarını da tahrib edememişlerdir.

20 Mart 1915 tarihinde “Çanakkale’deki Zafer” başlığıyla Tanin Gazetesi’nde şu haber çıkmıştır: “Çanakkale’de Osmanlı topçuları hakiki bir zafer kazandılar. Düşman filosunun ikisi pek mühim ve biri de oldukça mühim üç zırhlısı batmış, dördüncüsü uzun zaman için harb edemeyecek hale gelmiş ve diğer gemilerde vuku’ a gelen hasârâtтан mâ’ adâ ayrıca bir torpidosu gark olmuştur.”²⁶⁰

Ayrıca Queen Elisabeth’e top ateşi birkaç defa isabet etmiş, Agamemnon zırhlısı da hasarata uğrayarak çekilmek zorunda kalmıştır. Inflexible zırhlısı da 4.55 sularında bir torpile çarpmış ancak batmamıştır.²⁶¹

E) 18 MART ZAFERİNİN DIŞ BASINDAKİ YANSIMALARI

21 Mart 1915 tarihinde “Çanakkale Muzafferiyetinin Te’sîrâtı” isimli başlık altında Çanakkale zaferinin Avusturya ve Almanya’da yankıları dile getirilmiştir:

1) Avusturya’da

Avusturya gazetelerinde durum şöyle dile getirilmektedir: “Viyana, 19 Mart- Gazeteler Çanakkale muhâfızlarının ihraz eyledikleri parlak muzafferiyetlerden dolayı Türkiye’yi tebrik ile İtilâf-ı Müselles Devletleri ne kadar gayret etseler, ne mertebe fedâkârlık ibrâz eyleseler, Türkiye’nin kuvâ-yı müdâfaâsını kesr edemeyeceği muhakkak olduğunu yazıyorlar.”²⁶²

2) Almanya’da

Alman gazetelerinde ise: “Berlin, 19-Kâffe-i cerâid, Çanakkale’den varid olan haberleri kemâl-i meserretle neşr ediyorlar. Neue Deutsche Allgemeine Zeitung gazetesi

²⁵⁹ Bununla birlikte Larcher’de İngiliz amiralin ertesi gün tekrar saldırıda bulunsaydı belki geçerdi. demekle tahminini dile getirir. Daha fazla bilgi için bkz. Larcher, **a.g.e.**, s. 210

²⁶⁰ **Tanin Gazetesi**, 20 Mart 1915, s. 1

²⁶¹ Vedel, **a.g.e.**, s. 41

²⁶² **Tanin Gazetesi**, 21 Mart 1915, s. 1

ber vech-i âtî yazıyor: Çanakkale'nin müdâfaâsı Almanya'da kemâl-i harâretle takdîr olunmaktadır. Düşman donanmasının uğradığı zâyi'ât-ı vahime, Boğaz müdâfi'leri tarafından şimdiye kadar masrâf olan mesai'î hidâyesindânenin yeni bir delilidir, iki İngiliz zırhlısının vahim surette hasârzede olarak batması, kezâ bir Fransız zırhlısı ile torpidosunun batırılması, cidden parlak bir muvâffakiyettir ve bundan dolayı Türkiye'yi kemâl-i hareretle tebrik ederiz. “

Deutsche Tages Zeitung gazetesi de Türk müdâfi'lerini sena ederken ber vech-i âtî idareki kelimeler ediyor:

“Cesur müttefiklerimizi ihrâz eyledikleri muzafferiyeti azimeden dolayı kemal-i harâretle tebrik ederiz. Bu muzafferiyet askerî nokta-i nazardan pek ziyâde şâyân-ı takdîrdir. Cesur müdafî'ler, iktidar askerleri, i'tidâl demleri ve nişâncılıktaki mahâretleri hakkında öteden beri herkesin müsela olan meziyetlerinin bundan iyi bir deliline ibrâz edemezlerdi.

Local Anzeiger gazetesi ise (La ilahe illallah) serlevhası tahtında neşr ettiği makalede ber vech-i âtî beyân-ı efkâr ediyor: “İ'tilâf-ı Müselles devletleri, hakikâtı kendi teb'aları arasında gizlemek için ne kadar mesai sarf ederlerse etsinler, bu son aylar zarfında ordularının kumandanları nazârında pek açık bir surette sabit olan bir keyfiyet variddir ki o da Avrupa-i merkezi hükûmâtının lâyetezelzel kuvvâsını zorlamanın ademül imkan olması kanaatidir.

İşte bunun neticesi olmak üzere ki, Türkiye'nin Avrupa harb-i umûmîsine müdâhâlesinden beş ay sonra Çanakkale'yi zorlama fikri müttefikin tarafından meydana konulmuştur. Daha Çanakkale'de ilk top tarrakeleri başlar başlamaz, İ'tilâf-ı Müsellesin parlak bir surette kullandıkları yalan ve havâdis-i kazibe topları da beraber patlamaya başladı. Ve derhal dehşetli bir haber bütün cihâna yayıldı: Çanakkale tehlikededir, İstanbul tariki açılmıştır.”²⁶³

F) 18 MART ZAFERİNİN İÇ BASINDAKİ YANSIMALARI

18 Mart zaferi iç basında da epeyce yer etmiş ve 20 Mart 1915'de “Çanakkale'deki Zafer” başlıklı haberde:

“Çanakkale'de Osmanlı topçuları hakiki bir zafer kazandılar. Düşman filosunun ikisi pek mühim ve biri de oldukça mühim üç zırhlısı batmış, dördüncüsü uzun zaman

²⁶³ Tanin Gazetesi, 21 Mart 1915, s. 1

için harb edemeceyik hale gelmiş ve diğer gemilerde vuku'a gelen hasârâtтан mâ'adâ ayrıca bir torpidosu gark olmuştur.

...

Bu muhârebe-i bahriye pek mühim ve şereflidir. Buna dâir daha başka mütâlaat dermeyân kâbilse de bunu fazla tafsîlâtın vujuduna talik etmeyi daha münâsib görüyoruz.”²⁶⁴

25 Mart tarihindeki “Çanakkale'deki Zafer” başlıklı haberde:

“...

Düşman donanmasının uğradığı bu hezimet-i müdhişeyi sade bu batan gemilerin aded ve cesametleri kaybolan canların çokluğu ile ölçmek kafi değildir. Bilhâssa bir noktaya celb-i dikkat etmek isteriz. Bouvet müdhiş bir isâbetle çabuk batdığı halde daha mükâvim olan diğer ikisi evvelki gece geç vakte kadar bî-hareket ve vuruldukları yerde kalmışlardır. Hasârlarını tamir için çekilip giden düşman donanmasının orada mecrûh olarak bıraktığı iki mühim uzvunu kurtarmak için hiçbir teşebbüste bulunamaması kahramân bataryalarımızdaki ateşin ne derecelerde kuvvetli olduğunu ve bunun düşman kûvve-i manevîyyesi üzerine müthiş bir te'sîr husûle getirdiğine pek güzel bir delildir. Bundan dolayıdır ki ne gündüz ve ne gece düşman iki büyük zırhlının medhal karîbinde mecrûh kaldığını bildiği halde tekrar gelip onları kurtarmak teşebbüsünde bulunmamış ve hatta geceden sarf-ı nazâr dün bile gelip bunların ne olduklarını aramamıştır. Görülüyor ki topçularımız hakikâten her türlü takdîr ve sitayişin pek çok fevkinde mahâret ve fedâkârlıkla iş görmüşler en doğru bir tabir ile düşmanı yıldırılmışlardır. Bu muhârebe-i mecrube pek mühim ve şereflidir.”²⁶⁵

G) OSMANLI DEVLETİ'NİN 18 MART'TAN SONRA ALDIĞI BAZI TEDBİRLER

Çanakkale dış tabyalarının tahribinden sonra hükümet Boğaz'ların zorlanması ihtimali karşısında bazı tedbirler almaya başlamıştır.

Türkgeldi eserinde: “İngiliz ve Fransızlar Boğaz'ı şiddetle bombardıman etmeye devam eylediklerinden ve bu iki devlet-i bahriyenin kuvvetine zaten kâfi derecede müstahkem bulunmayan Boğaz istihkâmâtının mukavemet edebileceği ümit olduğundan hükümetin muvakkaten İstanbul'dan Eskişehir'e nakli tekarrür ve zât-ı

²⁶⁴ Tanin Gazetesi, 20 Mart 1915, s. 1

²⁶⁵ Tanin Gazetesi, 25 Mart 1915, s. 1

şahane ister istemez muvafakat etti. Mefruşat Müdürü Akif Bey, Eskişehir'e izâm olunarak orada padişah ve maiyeti için ayrı ayrı haneler tedârik olundu. Hazine-i Hümayun'un kıymettar eşyası da sandıklar derununa konularak ihtiyâten Konya'ya gönderildi. Şayet düşman sefâini Boğaz'dan geçecek olursa padişah, vükelâyı da birlikte alarak Eskişehir'e azimet edecekti."²⁶⁶ demek suretiyle alınan tedbirleri ortaya koymuştur.

H) İNGİLİZLERİN ÇANAKKALE'YE DENİZ YOLUYLA SALDIRMAKTAN VAZGEÇMELERİ

28 Mart 1915 tarihli "Yekdiğerini Cesâretsizlikle İthâm Ediyorlar", "Düşman Donanmasında İhtilâf" isimli başlık altındaki haberde:

"Sofya, 27-Atina'dan bildiriliyor: Müttefikler donanması başkumandanlığında pek ciddî ihtilâfların zuhûr ettiği, hatt-ı harbe girmek ve Çanakkale istihkâmlarına hücum etmek husûsunda amirâllerin yekdiğerini cesâretsizlikle ithâm eyledikleri rivâyet olunuyor."²⁶⁷ Bu haberden de anlaşılacağı üzere artık kendi içlerinde anlaşmazlığa düşmeye başlamışlardır.

18 Mart'tan sonra Boğaz'ı zorlama işine nasıl devam edileceği meselesini incelemek üzere İngiliz amiralleri toplanmışlar ve bir sonuca varmaya çalışmışlardır. Bir karara varılması yönünde Lord Kitchener'in General Hamilton'a verdiği yönergelerin tesiri olmuştur. Bunlar ise şöyledir:

1-Ordu ikinci safta bekleyecektir. Donanma kendi başına Boğaz'ı zorlayabileceğine güveniyor; ancak o işi başaramazsa ordu öne atılacaktır.

2-Ordu bu işi üzerine alırsa bütün birlikleri toplanmadan dağınık ve perakende biçimde işe atılmayacaktır.

3-Bir defa bu işe giriştikten sonra artık dönmek yoktur. Hükümet işi sonuna kadar götürmeye karar vermiştir.

4-Boğaz'ın Asya yönü ile uğraşılmayacaktır. Burası çok asker kullanılmasını gerektirebilir. Halbuki deniz egemenliği yüzünden Gelibolu yarımadasına daha az kuvvetle egemen olunabilir.²⁶⁸

²⁶⁶ Türkgeldi, a.g.e., s. 130

²⁶⁷ Tanin Gazetesi, 25 Mart 1915, s. 6

²⁶⁸ Hamilton, a.g.e., s. 24

Kitchener şunu düşünmüştür: İngiliz ve Fransız donanması İstanbul önüne gidince, başkent kara ve deniz ablukasına bir hafta bile dayanamaz, bunun için de donanma demiryolunu ateşi altında tutarak kara ablukasını da sağlar ve gerekirse İstanbul'u kül haline getirir. Akabinde İstanbul'da ayaklanmalar başlar. Eğer oraya asker çıkarabilirsek Ruslarla da birleşerek işimizi daha kolay bitirebiliriz düşüncesi içine girmiştir.

Bu yönergenin üzerinde durduğumuz konuyu ilgilendiren kısmı en çok ilk maddedir. Bu maddedeki sorum çözülmedikçe generallere dinleyici durumda kalmak düşerdi. Ancak toplantının daha başında donanma başkomutanı ordunun yardımı olmadan Boğaz'ı zorlayamayacağını söylemesi üzerine generaller ellerinde bulunan ve özeti yukarda görülen yönerge gereğince hiçbir tartışmada bulunmadan işi üzerlerine aldıklarını söylemişlerdi.²⁶⁹

Ölü, yaralı ve kayıplar İngilizlerde 120 bin ve Fransızlarda 27 bin kadar olacaktır. Bunlardan başka hastalar İngilizlerde 100 bin ve Fransızlarda 20 bin kadar olur. Kilitbahir yaylasının eteklerine bile varılamamıştır.²⁷⁰

Gerçektende 18 Mart'taki Türk zaferi Çanakkale açığındaki düşman denizcilerinin gözlerini yıldırılmış ve maneviyatlarını kırmıştır.

IV. İTALYA'NIN İTİLAFLI DEVLETLERİ'NE KATILMASI

A) 26 NİSAN 1915 TARİHLİ LONDRA GİZLİ ANTLAŞMASI

Londra Antlaşması, Londra'daki İtalyan Büyükelçisi ile İngiliz Dışişleri Bakanı Grey, Fransız Büyükelçisi Paul Cambon ve Rus Büyükelçisi Benkendorf arasında imzalanmıştır. Antlaşmaya göre; İtalya savaş tazminatından pay alacaktır. İngiltere, İtalya'nın borçlanmasını kolaylaştıracak, Trablusgarp'ta İtalya'ya bazı imtiyazlar verilecek ve bu antlaşma gizli kalacaktır.²⁷¹ İtalya, bu antlaşmanın imzalanmasından en geç bir ay sonra savaşa katılmıştır.

Bu gizli antlaşmada da görüleceği gibi büyük devletlerin Osmanlı Devleti'ni bölmek için I. Dünya Savaşı sırasında kendi aralarında imzalamış oldukları gizli anlaşmalarda, tek bir amaçları vardı: Kendi kişisel çıkarlarını sağlamak. Onların

²⁶⁹ Hamilton, **a.g.e.**, s. 26

²⁷⁰ Larcher, **a.g.e.**, s. 236

²⁷¹ Bayur, **C.III., K.II., a.g.e.**, s. 271

Osmanlı Devleti'ndeki gayr-i müslim uyruklara vermiş oldukları sözleri bu gizli antlaşmalarda bulmaya çalışmak boşunadır.²⁷²

B) İTALYA'NIN SEFERBERLİK İLAN ETMESİ ve DİĞER DEVLETLERE SAVAŞ İLANI

Nisan ayının sonlarına doğru Almanya ve Avusturya, İtalya'nın karşı tarafla bir antlaşma yaptığından şüphe etmeye başlar. İtalya'nın Avusturya ve Almanya'ya karşı sıcak davranmayışı ve tereddütlü cevapları ise bu durumu iyice belirginleştirmiştir.

İtalya'da büyük kentlerde savaşa girmek propagandası gün geçtikçe artmıştır. Roma'da savaş isteyen insanlar artık sokaklara hergün çıkmaya başlamışlardır. Nitekim İtalya, 22 Mayıs tarihinde genel seferberlik için karar alınmış, ertesi gün de Avusturya'ya savaş ilan etmiştir.²⁷³

İtalya; Osmanlı Devleti'ne 20 Ağustos 1915'de Bulgaristan'a 19 Ekim 1915'de gecikmeli de olsa Almanya'ya ise 28 Ağustos 1916 yılında savaş ilan edecektir.

C) İTALYA'NIN OSMANLI DEVLETİ'NE SAVAŞ İLAN ETMESİ

1915 yılının Ağustos ayının başlarında İngilizlerin Çanakkale'de karaya yeniden önemli kuvvetler çıkararak Türk mevzilerini çevirmeye ve Boğaz'ı zorlamaya hazırladıkları sırada, 3 Ağustos'ta İtalya, Osmanlı Devleti'ne bir ültimatom vermiştir. İstekleri yerine getirilmeyince de 20 Ağustos tarihinde Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir.²⁷⁴

İtalya, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmekle birlikte Trablusgarp'ta bulundurduğu 70 bin kişilik kuvvetin yaptığı çarpışmalar dışında fiilen çarpışmamıştır.

Daha sonra İtalyanlar da Çanakkale muharebesine iştirak etmek istemiştir. Bu durum 1 Temmuz 1915 tarihinde "Çanakkale Harekâtı ve İtalyanlar" adlı başlıklı haberde şu şekilde yer almıştır: "Berlin, 29 Haziran-Local Anzeiger telgrafla Lugano'dan istihbâr ediyor: Dün İtalya gazeteleri hükûmetin icabât-ı siyasiye ve askerîyeden nâşi Çanakkale taarruzuna iştirâke karar vermiş olduğundan bahs etmişlerdi. Halbuki bugün Hükûmet, İngiliz menâbi'inden işâ'a edilmiş ve Giornale

²⁷² Salahi R. Sonyel, "Büyük Devletlerin Osmanlı İmparatorluğunu Parçalama Çabalarında Hristiyan Azınlıkların Rolü", **Bulleten**, C. XLIX, S. 195, TTK. Basımevi, Aralık 1985'ten ayrı basım, s. 656

²⁷³ Bayur, **C.III., K.II., a.g.e.**, s. 275 ve Armaoğlu, **20. Yüzyıl..., a.g.e.**, s. 117

²⁷⁴ Bayur, **C.III., K.II., a.g.e.**, s. 276 ve Akbıyık, **a.g.e.**, s. 96

d'İtalia ve Tribuna tarafından yapılmış olan bu haberi tekzip etmiştir. Corriere Dellasera bu harekete adem-i iştirâkin amilâne bir hareket olduğunu, Gelibolu şibh-i cezâiresine küçük müfrezeler sevkinden hiçbir şey husûle gelmeyeceğini ve büyük büyük müfrezelere de mevki' müsâid bulunmadığını ve İtalya'nın Avusturya'ya karşı bütün kuvvetlerine ihtiyacı görüldüğünü yazmıştır. Bu haberin tekzibi İtalya Parlamentosu'nda geniş bir nefes alınmasına sebep olmuştur.”²⁷⁵

V. ÇANAKKALE'YE KARADAN SALDIRIYA GEÇİLMESİ ve NİSAN 1915-AĞUSTOS 1915 TARİHLERİ ARASINDAKİ OLAYLAR

A) KARA SALDIRISI BAŞLAMADAN ÖNCEKİ DÜŞÜNCELER

Çanakkale'de Osmanlı ordusuna²⁷⁶ komuta eden Alman Generali Liman Von Sanders'te ve diğer bazı Alman subaylarında donanma korkusu var olduğu gibi²⁷⁷ İngilizlerde de bunun tam tersi olarak bu konuda sonsuz bir güven vardı.

İngiliz Başkomutanı Hamilton, Aşbaba'nın güneyinde kara ordusu ve büyük toplar sayesinde hiçbir Türkün kalamayacağı yolundaki iddiasını dile getirmiştir.²⁷⁸

O devrin ileri teknoloji silahlarıyla büyük çapta bir deniz-kara vuruşması yapılmamış olmasından ve içinde 10-15 bin şarapnel bulunan büyük gemi toplarının karşısında hem maddî hem de manevî bakımdan hiçbir kara birliğinin tutunamayacağını sanılmasından ileri gelmekteydi. Ancak gerek Almanlar gerekse İngilizler, Türk askerinin kahramanlığını önceden kestirememişlerdi.

Sanders Çanakkale'ye gelmeden önce, Türk komutanları mevcut birliklerin en büyük kısmını Arıburnu ve Seddülbahir arasında düşmanın karaya çıkabileceği kıyı ve kumsallara veya oralara yakın yerlere toplamışlardı.²⁷⁹

Sanders, bu durumu şöyle ifade eder: “Benimkine tamamıyla zıt olan bir ilkeye dayanılarak onlar (Türk tümenleri) aşağı yukarı eski zamanların sınır koruyan müfrezeleri gibi bütün kıyı boyunca yayılmışlardı. Karaya çıkacak düşman her yerde şöyle böyle bir karşı koymaya uğrayacaktı, ancak yedek kuvvetlerin bulunmaması güçlü ve kudretli bir darbeye karşı koymaya müsaade edemezdi.”²⁸⁰

²⁷⁵ **Tanin Gazetesi**, 1 Temmuz 1915, s. 4

²⁷⁶ Beşinci Orduya.

²⁷⁷ Yazman, **a.g.e.**, s. 71

²⁷⁸ Hamilton, **a.g.e.**, s. 27

²⁷⁹ Yazman, **a.g.e.**, s.59-60

²⁸⁰ Sanders, **a.g.e.**, s . 75

B) İNGİLİZLERİN DÜŞÜNCELERİ

İngiliz ordusunun başlıca amacı Gelibolu Yarımadası'nın güneyini elde etmeye çalışmak, bunun içinde sırasıyla Kirte, Alçıtepe, Kilitbahir yaylasını ele geçirip Rumeli kıyısındaki tabyalara egemen bulunan yüksekliklere yerleşmek ve bu tabyaları barınılmaz bir duruma sokarak düşürmek olacaktır.

Bu amaca ulaşmak için bütün yönlerden savaş gemilerince dövülebilen Seddülbahir bölgesine saldırıldığı gibi, hemen bütün tabyalar bölgesini geriden kuşatmak ve Kilitbahir yaylasını arkadan vurmaya imkanını veren az çok düz olup yarımadanın çok daraldığı bir noktayı teşkil eden²⁸¹ Kabatepe-Maydos²⁸² çizgisini ele geçirmeye çalışacaktı. Ancak Kabatepe-Maydos yoluna egemen olabilmek için onun az kuzeyinde bulunan başlıca tepeleri Conkbayır ve Kocaçimen olan Sarıbayır dağılığını elde bulundurmaya gerekmişti.

Vedel eserinde: “Filonun pek büyük bir tedbirsizlikle yalnız başına icrasına kalkışıp da kendisine pahalıya mal olan Çanakkale Boğazı'nın zorlanması bundan böyle hem karadan hem denizden icra edilecekti. Artık, şimdilik müheyyec safahatını inzâr-ı kar'îne vaz ettiğimiz istihkâmât ile sefâin-i harbiye arasındaki muhavvef düello hitâma ermiş ve kahraman Bouvet, Irresistible, Ocean ve Inflexible küstahâne avlayan ve bahriyelilerimizi boğucu cehennemlerinin i'mâkını sürükleyen boğazlardaki cevalân nihâyet bulmuştu.”²⁸³ demek suretiyle kara savaşlarının başladığı söylenmiştir.

Hamilton şu kararlara varır: “Başarılı bir çıkarma yapabilmek için Liman Von Sanders'i şaşırtmak gerekir, ta ki bize karşı ne aklını ne de askerlerini toplayabilsin. Deniz egemenliği ve onun verdiği hareket kolaylığı bize düşmanı her yerde tehdit edebilmek ve onu soğukkanlılığı ne olursa olsun, şaşkına çevirmek imkanını verir. Yarım tedbir istemem, çıktığım yere var gücüm ve cesaretimle çıkacağım.”²⁸⁴

24 Mayıs 1915 tarihinde “İngilizler Hiddet Ediyor...” başlıklı haberde Doktor Vassel tarafından yazılan bir makalede deniliyor ki:

“...Bununla beraber bir fark vardır ki muhârebe bunu meydâna çıkardı. Satın alınması mümkün olmayan bir mâtde vardır ki merbûtiyettir. Arap mukaddes dinine ve

²⁸¹ 7 kilometre kadar.

²⁸² Eceabat da denilmektedir.

²⁸³ Vedel, **a.g.e.**, s. 65

²⁸⁴ Hamilton, **a.g.e.**, s. 59 vd.

hürriyete merbûtdır. Osmanlı bayrağı altında bunların her ikisini de buluyor. Hiç bir şey bu merbûtiyyetini ihlâl edemeyecektir. İslam milleti bunda şüphe etmiyordu.

Fakat İngilizler bu def'a da hayal-hâma dalarak Arab şeyhlerine bol bol para verip duruyorlardı. Bu pencereden atılmış bir para demektir. İlk def'a sevkîyât-ı askeriyede buldukları zaman halkın muhabbetini kazanmamış olduklarını anladılar. Dün maaş bağladıkları adamlarla muhârebeye mecbûr oldular. Bunların da ihvân-ı islâmı birleşerek düşmana karşı aynı nefret ve husûmetle muhârebe ettikleri ve hâlâ da etmekte olduklarını gördüler. Hatta İngilizler büyük toplarının ve silahlarının te'sîrinden o kadar emin olmadıklarını itirâf bile ediyorlardı.”²⁸⁵

4 Temmuz 1915 tarihinde “Düşmanlarımızın Çanakkale’ye Taarruz Plânı” başlıklı haberde:

“Berlin, 2 Temmuz-Neue Rotterdamische Corent gazetesinin Dersaâdet muhâbirinin gazetesine vuku‘ bulan iş‘ârına göre şimdiye kadar itilâfçıların Çanakkale’ye karşı taarruzlarındaki harekâtı nazar-ı dikkate alınacak olursa mevki‘i tatbika konulmak istenilen bu taarruz plânının ancak mecnûnlara mahsûs bir tımarhânede tertib olunabileceğine hükmedilebilir. İngilizler kendi askerlerini fedâ etmekten çekiniyorlar. Avusturyalı ve Hintli askerleri, Fransızları ve diğer ücretle tuttıkları kimseleri ileriye sürüyorlar ki bunlarda Türklerin ateşleri altında mahvolmaktadırlar. İtilâfçıların Çanakkale cephesindeki zâyi‘âtı pek azîmdir. Herhalde Çanakkale’deki vaziyet-i umûmîye Londra’dan ziyâde Paris’te elim bir te’sîr hasıl etmiştir. Umûmîyetle Fransızlar bu teşebbüsü menfûr görmektedirler.”²⁸⁶ dolayısıyla İngilizler kendi askerlerinden ziyade diğer milletlerin askerlerini feda etmekten çekinmemişlerdir.

C) OSMANLI DEVLETİ’NİN SAVUNMA PLÂNI

Liman Von Sanders, elindeki mevcut altı tümeni Bolayır’a, yarımadaının güneyine ve Asya bölgesine ikişer ikişer dağıtmıştı. İngilizlerin asıl çıkacakları bölgelerin yani Arıburnu’ndan yarımadaının ucuna Seddülbahir’e kadar giden bölgenin savunması 9. Tümen’e bırakılmıştır. Yeni teşkil edilmiş olan 19. Tümen ise²⁸⁷ Beşinci

²⁸⁵ **Tanin Gazetesi**, 24 Mayıs 1915, s. 1 İngilizler’in planları arasında Arapları kullanmak da yatıyor. Onlar Araplara yüksek meblağlar vererek Osmanlı Devleti ile savaşmasını, hiç beklemedikleri bir anda iki taraftan sıkıştırmayı planlıyorlardı.

²⁸⁶ **Tanin Gazetesi**, 4 Temmuz 1915, s. 1

²⁸⁷ 19. Tümen’in başında Mustafa Kemal bulunmaktadır.

Ordu'nun genel yedeğidir ve Maydos'un²⁸⁸ kuzey batısında Bigali bölgesinde bulunmaktadır. İngilizlerin saldırısından az önce bu tümen Anadolu kıyısına gönderilmek üzereydi.²⁸⁹

D) OSMANLI ORDUSU ve İNGİLİZ-FRANSIZ ORDULARININ MEVCUDU

İngiliz-Fransız kuvveti saldırının başında 80 bin kişi kadardı.²⁹⁰ Bunların 20 bin kadarı Fransız olup başlangıçta Kumkale dolaylarında Anadolu yakasına çıkartılacak ve iki gün sonra Seddülbahir bölgesine getirileceklerdi. Türk kuvvetleri 50-60 bin kişi olup bunların üçte ikisi Saros Körfezi gibi düşmanın hiç çıkmayacağı ve Anadolu kıyısı gibi, yalnız gösteriş için çıkacağı yerlerde bulunmuştu. Dolayısı ile ilk iki gün düşman saldırısına karşı koymak işi yalnızca 9. ve 19. Tümen'e düşmüştü.²⁹¹

Sanders bu durumu şöyle ifade eder: “Düşman,²⁹² bütün dünyanın imkanlarına sahip olan ellerinde yeni savaş gereçleri bulunurken zavallı Türkler sahra tabyaları yapmak için kendilerinde pek az sayıda bulunan zaruri aletleri düşmandan almak zorunda idiler. Sığınakları sağlamlaştırmak için zaruri olan tahta ve demir ise topa tutulmuş yerlerin enkazından alınmıştı.”²⁹³

Liman Paşa devamla, piyade cephanesinin yeterli olduğunu ancak top cephanesinin eksik bulunduğunu ayrıca İstanbul'da bunları yapacak fabrikanın olmadığını, Almanya ile Osmanlı Devleti arasındaki tarafsız kalan devletler ise Almanya'dan gelecek olan cephanenin kendi devletlerinden geçmesine izin vermediklerini belirtmişti.²⁹⁴

Türk ordusu, asker ve cephane bakımından az olmasına rağmen İngiliz ordusunda gerek askerce gerekse cephane bakımından sıkıntı yoktu. İngiliz ve Fransızların teknoloji bakımından üstünlüğü büyüktü. Bazı gemilerinin top mermileri içinde 10-15 bin şarapnel bulunmaktaydı. Türkler, ağır toplarını bir yerden başka bir

²⁸⁸ Eceabat da denilmektedir.

²⁸⁹ Bayur, **C.III., K.II., a.g.e.**, s. 288

²⁹⁰ Bunların içinde Avusturalya ve Yeni Zelanda kolordusu da mevcuttu. Australia and New Zeland Army Corp ifadesi A.N.Z.A.C kısaltmasıyla anılmıştır.

²⁹¹ Bu Tümenlerin mevcudu ise 20 bin kişi kadardır. Daha fazla bilgi için bkz. Bayur, **C.III.K.II., a.g.e.**, s. 288-289

²⁹² Düşman sözüyle İngilizler ve Fransızlar kastedilmektedir.

²⁹³ C.F.Aspinall-Oglander, **Büyük Harbin Tarihi Çanakkale C.II.**, Yay.Haz. Metin Martı, Arma Yay., İstanbul, 2005, s. 470

²⁹⁴ Aspinall-Oglander, **C.II., a.g.e.**, s. 470 ve Sanders, **a.g.e.**, s. 92

yere taşımak için saatten ziyade bir günleri bile giderken İngilizler savaş gemileri sayesinde ağır toplarını bir-iki saat içerisinde istedikleri yere alabilmişlerdi.

E) İNGİLİZ ve FRANSIZ ASKERLERİNİN KARAYA ÇIKIŞI

İngiliz ve Fransız birleşik ordusu Boğaz'a denizden saldırıda bir sonuç elde edemeyince kara harekâtına başlamışlardır. Nitekim bu durumu Güzel eserinde:

“15 Nisan'a kadar yapılan taarruzlarla düşman, Yüksesirt'in sahil ve cenûbuna müteveccih kısmıyla Kömürkapı Deresi içindeki yamaçlara ve Merkeztepe ile Kırmızı ve Kanlısirt'ların hatt-ı bâlâsına kadar sürülmüşdü. Ale'd-devam ihrac ettiği kıtaâtı ileri sevk ederek ilk hattı takviye ediyordu. Vaziyet-i umûmîyesini tashih için cephenin bazı noktalarında 18 Nisan'a kadar düşmanın tekrar ettiği mukâbil taarruzlar kamilen reddedildi.”²⁹⁵

25 Nisan 1915 yılında iki yüz kadar savaş ve taşıt gemisinin yardımıyla 80 bin İngiliz ve Fransız askeri, Gelibolu Yarımadası'na ve Kumkale dolaylarına çıkmışlardı.²⁹⁶

Düşmanın çıkarma hedeflerinden birisi de Kabatepe bölgesi idi. Lakin şamandıra ile tespit edilen hedefin Mehmed Çavuş tarafından şamandıranın ipinin kesilerek akıntıyla yer değiştirmesi sonucunda Anzak kuvvetlerinin plânları dışında Arıburnu sahillerine çıkmasına neden olmuştu.²⁹⁷ Ayrıca Kabatepe'deki çıkarmalara Anzaklarda katılmıştı.²⁹⁸

Güneyde beş yere asker çıkmış ve çıkanlar yalnız dört yerde tutunabilmişti. 28 Nisan'a kadar İngilizler, bazı ilerlemelerde bulunmuşlar ise de çabucak orada bir savunma denkliği oluşturulmuştu. Düşmandan çok az sayıda olan Türkler, bütün saldırıları kırmış, Kirte'nin düşmesini önlemiş ve saldıranları, amaçları olan Alçitepe ve Kilitbahir yaylasından çok uzaklarda durdurmuşlardır. Halbuki İngiliz komutanlığı ilk günün akşamında Alçitepe'nin düşeceğini tahmin etmişti.²⁹⁹

²⁹⁵ Güzel, **Çanakkale, a.g.e.**, s. 60

²⁹⁶ Seddülbahir bölgesine çıkarılan birliklerin amacı Alçitepe ve Kilitbahir'i almaktı. Daha fazla bilgi için bkz. Güzel, **Çanakkale, a.g.e.**, s. 56-58

²⁹⁷ Altıntaş, ... **Çanakkale Savaşları, a.g.e.**, s. 18-19

²⁹⁸ Anzak kolordusunun 25 Nisan'da çıkarma yaparken görüntülenmiş Avusturya Savaş Müzesi'nden alınan fotoğrafı Abdurrahman Güzel tarafından neşredilmiştir. Dolayısıyla Anzak güçlerinin de çıkarmaya katıldıklarını söylememiz mümkündür. Daha fazla bilgi için bkz. Abdurrahman Güzel, **Avustralya Resmî Tarihinde Gelibolu/Çanakkale**, s. 19 ve 21

²⁹⁹ Hamilton, **a.g.e.**, s. 64

Kabatepe bölgesine yapılması düşünülen çıkarma Seddülbahir bölgesindekinden daha da erken gece karanlığında yapılmıştır. Bu bölgeye Anzak kolordusu çıkmıştı. Oradan Maydos'a geçilecek, yarımadaı ikiye bölüp güneydeki Türk kuvvetleri kuşatılacaktı. Karanlıkta kayıklar yollarını şaşırılmışlar ve askeri iki kilometre kadar daha kuzeye çıkarmışlardı. Şafağa kadar çıkan 8 bin kişinin karşısında yalnız bir Türk bölüğü vardı, 24 saat geçmeden İngilizler 20 bin kişiyi karaya çıkarmışlar ve ilerlemeye koyulmuşlardır.³⁰⁰

Seddülbahir ve Arıburnu bölgelerine çıkan 50 bin kadar İngiliz, Avusturalya ve Yeni Zelandalıya karşı ancak iki Türk tümeni vardı. 9. ve 19. Tümen. 9. Tümen 12 taburlu olup bunların dokuzu Seddülbahir bölgesini savunmakla görevli idi. Üçü de yedekte bulunmuştu. 19. Tümen ise ordunun genel yedeğini teşkil etmişti. Liman Von Sanders çıkartma haberini alınca Gelibolu bölgesinde bulunan 7. Tümeni de Bolayır bölgesine çekmişti.³⁰¹

Bu şartlar altında Anzak kolordusu karşısında kimseyi bulamayarak bir yandan Arıburnu-Maydos mesafesinin yarısında bulunan Kocadere'yi aşmış, öbür yandan da o bölgede, yarımadaının her iki kıyısını gören ve onlara egemen olan Conkbayırı ve Kocaçimen Tepelerine yaklaşmıştır. Eğer Anzak kolordusu orada tutunursa İngiliz ve Fransız gemilerine yol açılmış olabilirdi. Bunu düşünen Albay Mustafa Kemal,³⁰² 19. Tümen'in önce 57. Alay'ını ileri sürmüş, Anzak kolordusunu püskürtmüştü.³⁰³ Onların ele geçirdiği bütün önemli noktaları geri almış ve Anzak kolordusu kıyıda tutunamaz hale gelmişti.³⁰⁴

Eğer Sanders Paşa, 7. Tümen'i boşu boşuna Gelibolu'dan Saros Körfezi taraflarına göndereceğine Arıburnu ve Seddülbahir üzerine gönderseydi, durum daha da değişik olabilirdi. Hamilton, "Eğer Türklerin elinde bir miktar taze asker olup onları

³⁰⁰ Bayur, **C.III., a.g.e.**, s. 294

³⁰¹ Bayur, **C.III., a.g.e.**, s. 294

³⁰² Ordu ve kolordu komutanlarının emirlerini beklemeden hemen hareket etmiştir.

³⁰³ Bu haber gazetelerde bulunmamaktadır. Enver Paşa'nın kıskançlığı dolayısıyla Mustafa Kemal'in isminin gazetelerde çıkması önlenir.

³⁰⁴ Liman Von Sanders'te Mustafa Kemal için "İlk şeref ikballerini Bingazi'de toplamış olan Mustafa Kemal Bey sorumluluk yüklenmekten korkmayan doğuştan bir şef idi. 25 Nisan sabahı 19. tümeniyle kendiliğinden düşmana saldırmaya karar verdi, onu kıyıya sürdü ve sonra üç ay boyunca kendisine yapılan çetin saldırılara inatçı ve sarsılmaz bir karşı koymada bulundu. Onun azmine tam olarak güvenebilirim." Daha fazla bilgi için bkz. Sanders, **a.g.e.**, s. 104 vd. Fromkin eserinde Sanders Paşa, Mustafa Kemal'e sorumlu bir mevki vermiş, böylece de Mustafa Kemal; savaşın dehası olmuş, taktik durumu görebilen, yükseklere ele geçirip savaş alanına hakimiyetini kurabilen bir insan olduğunu kanıtlamıştır, demek suretiyle Mustafa Kemal'i övmüştür. Daha fazla bilgi için bkz. Fromkin, **Barışa Son Veren Barış**, s. 147-148

gece üzerimize saldırsaydılar bizi denize dökebilirdi.”³⁰⁵ demekle durumun ciddiyetini ortaya koymuştu.

Diğer çıkarma bölgesi Kumkale idi. Oraya çıkan Fransızlar, Kumkale Köyü’nü çarpışarak aldılarsa da güneyde bulunan Yenişehir Köyü’nü almadıkça durumlarını tehlikede gördüklerinden onların komutanları olan d’Amade birliklerinin geri çekilmesini istemiş ve General Hamilton’da buna razı olmak zorunda kalmıştı.³⁰⁶

F) OSMANLI ORDUSUNUN TAARRUZLARI

Düşmanın karaya çıkmasından az sonra Enver Paşa, Seddülbahir, Teke Burnu ve Morto Limanı’na çıkmış olan kuvvetli İngiliz birliklerine saldırılıp yarımadadan kovulmalarını ister. Üç gece arka arkaya³⁰⁷ Türk birlikleri İngiliz siperleri üzerine atılmış, ancak gece kazanabildikleri yerleri gündüz donanmanın ezici ateşi³⁰⁸ yüzünden bırakmak zorunda kalmışlardı.³⁰⁹

Osmanlı Devleti’nin bu saldırılar sonucunda uğradığı ağır kayıplar üzerine İngiliz ve Fransızlar, bütün donanma toplarından yardım gören 50 bin kişi ve 72 kara topu ile 56 topu olan 30 bin Türk’e karşı aynı bölgede 6,7 ve 9 Mayıs’ta çetin saldırılarda bulunmuşlarsa da tek tük önemsiz ilerlemelerden başka bir şey kazanamamışlar çok ağır kayıplara uğramışlardı. Alçıtepe, Sarıbayır ve Maydos artık onlar için bir serab olmaya başlamıştı. Yarımadanın ucundaki kuvvetlerle Arıburnu’ndakiler bir türlü birleşememişlerdi.

VI. KARA SAVAŞLARI ESNASINDA GELİŞEN BAZI OLAYLAR

A) İNGİLİZLER’İN ÇANAKKALE’YE TÜRKLERLE SAVAŞMASI İÇİN MÜSLÜMANLARI GÖNDERMESİ

İngilizler Çanakkale’ye, bazı Gurka askerleri istisna edilirse pek az sayıda sömürge askerleri getirmişlerdi. Fransızlar arasında ise sömürgelerden gelme erler hatta Senegalliler daha çoktu. Esasen Çanakkale gibi her karışı önem taşıyan bir bölgede değersiz ve vuruşma kabiliyeti az birlikler kullanmak askerlik bakımından da yanlıştı.

³⁰⁵ Hamilton, **a.g.e.**, s. 88

³⁰⁶ Hamilton, **a.g.e.**, s. 92

³⁰⁷ 1, 2 ve 3 Mayıs günlerinde.

³⁰⁸ İngiliz gemileri hem hızlı manevra kabiliyetine sahip hem de toplarının menzili uzundur. Bundan dolayı tutunması biraz zor olmuştur.

³⁰⁹ Sanders, **a.g.e.**, s. 86

Boğaz savaşlarında o zamanki düşmanlarımızın Müslüman asker kullanıp-kullanmadıkları epey tartışma konusu olmuştur.³¹⁰

O dönemde savaşın başında Osmanlı Devleti'ne karşı kullanılan Müslüman askerlerin sayısı azdı denilebilir. Ancak 1916 yılının Haziran ayında Şerif Hüseyin başta olmak üzere birtakım Arapların Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmasından sonra bu sayı çok arttırılmış ve erlerinin çoğu Müslüman olan Hindistan ordusunun başlıca savaş alanları Osmanlı cepheleri olmuştur.³¹¹

B) GOLİATH ZIRHLISININ BATIRILIŞI

Muavenet-i Millîye torpidosu Goliath nâmındaki³¹² İngiliz zırhlısını, Morto Limanı'nda gece karanlığından istifade ederek batırmıştı. Bunun üzerine Amiral Fischer, Queen Elisabeth zırhlısının derhal Çanakkale önünden ayrılıp İngiltere'ye geri dönmesini istemişti. Çünkü aynı akıbete uğramasından korkmuştu.

15 Mayıs 1915 tarihli gazetedeği tebliğ-i resmide "...Dün sabah Morto Limanı'nda batırılan zırhlı Goliath nâmında İngiliz zırhlısıdır. Mürettebâtından kısm-ı a'zamı boğulmuştur. Bu muzafferiyet Mu'avenât-ı Millîye Torpido Muhribi tarafından kazanılmıştır."³¹³

15 Mayıs 1915 tarihli gazete "Gark Olan Goliath Zırhlısıdır" başlıklı haberde: "Berlin, 13 Mayıs- Londra'dan iş'âr olunuyor: Avâm Kamarası'nda Monsieur Churchill, İngiliz zırhlısı Goliath'ın (13,160 tonu) Çanakkale'de torpillendiğini ihbâr etti. Beş yüz kişinin telef olmasından endişe ediliyor."³¹⁴ denilerek durumun ciddiyeti ortaya konulmuştur.

Goliath zırhlısının batması İngiliz komutanların moralini epeyce bozmuştur. İngilizlerin bir başka zırhlısı da Alman denizaltıları tarafından torpillenmişti. Böylece İngilizler Queen Elisabeth zırhlısını Çanakkale'den ayırmanın çok doğru bir karar olduğuna inanmışlardı. Ancak İngiliz askerleri bu durumu anlamakta güçlük çekmişti.

³¹⁰ Bayur, **C.III. K.II, a.g.e.**, s. 305

³¹¹ Bayur, **C.III. K.II, a.g.e.**, s. 305

³¹² Goliath'a doğuda Calut denir. Hamilton onun küçük muhrib tarafından batırılması üzerine Davut ile Calut vuruşmasını anlatır. Daha fazla bilgi için bkz. Hamilton, **a.g.e.**, s. 136 vd.

³¹³ **Tanin Gazetesi**, 15 Mayıs 1915, s. 1

³¹⁴ **Tanin Gazetesi**, 15 Mayıs 1915, s. 1

C) İNGİLİZ SAVAŞ HEYETİNİN TOPLANMASI

Tanin Gazetesi'nin 1 Haziran 1915 tarihli nüshalarında "İngilizler (Ya Çabuk Yapalım Ya Vazgeçelim) Diyorlar" başlıklı haberde ise:

"Berlin, 30-Londra'dan bildiriliyor: Manchester Guardian gazetesi diyor ki:

Müttefiklerin dũcâr olduğu zâyi'ât-ı vahime ve Alman tahte'l-bahrlerinin mevcudiyeti nazar-ı dikkate alınarak ya sũratle ilerlemek veyahut Çanakkale'yi zorlamaktan vazgeçmek lazımdır. Çanakkale'de dũşmanın harekât-ı bahriyesi esasen hiç terakkî etmeyen müttefiklerin harekât-i berriyesinden daha seri bir sũrette terakkî etmektedir. Şayet birkaç dũşman tahte'l-bahri Cebel-i Tarık Boğazı'nı geçmeye muvâffak olmuş ise birkaç tanesinin daha onları takib edeceği niçin kabul olunmamalı? Demek ki tehlike pek büyüktür. Adalar Denizi, tahte'l-bahr harekâtı için aranıp bulunmayan bir sahadır. Harekât-ı askerîyenin tahdîdi kuvâ-yı bahriyemize öyle zâyi'ât verdirebilir ki Boğazlara zorlamaya muvâffak olsak bile bu zâyi'âtı telâfi edemeyiz."³¹⁵

İngilizler arasında özellikle Churchill ve Fischer arasındaki gerginlik iyice artmıştır. Bu hava içinde savaş komitesi 14 Mayıs 1915'de toplanmıştır.

Gelibolu'da İngiliz ordusu ister Kilitbahir yaylasını ele geçirerek, ister Maydos'u alarak³¹⁶ Boğaz yolunu açmakta ve Marmara Denizi'ne ulaşmakta kesin bir başarısızlığa uğramıştı. Kıyılarda iki noktada ancak bir iki kilometre kare yerlerde güçlüklü tutunabilmekteydiler. Gerek İtalya'yı desteklemek gerekse Türk muhriblerinin ve daha çok Alman denizatlılarının Ege Denizi'nde görünmesinden dolayı İngilizlerin bazı gemileri geri çağırılmış Çanakkale'de kalanlarıyla taşıtlar tehlike içinde savaşmak zorunda kalmışlardı.

Hamilton, "İngiltere'nin istilas (korkusu yüzünden) bataklığa saplandık. Buradaki (Gelibolu Yarımadası) tümenlerin birer tugaydan az kalabalık duruma dũşmelerinin sebebi onları doldurabilecek kimselerin Londra'yı savunmakla meşgul olmalarıdır. Eğer bir denizaltının görüldüğu söylentisi İngiliz taşıt gemilerinin içine Tanrı'nın korkusunu salarsa Alman taşıtları nasıl yüz İngiliz denizatlısı ile karşılaşabilir"³¹⁷

³¹⁵ Tanin Gazetesi, 1 Haziran 1915, s. 1

³¹⁶ Yani Arıburnu'ndan Marmara'ya doğru ilerleyerek.

³¹⁷ Hamilton, a.g.e., s. 152

D) ÇANAKKALE SAVAŞLARI YÜZÜNDEN İNGİLTERE’NİN İÇİNE DÜŞTÜĞÜ DURUM

20 Mayıs 1915 tarihli Tanin Gazetesi’nde “İngiliz ve Fransızların Zâyi’âtı” başlıklı haberde:

“Berlin, 18 Mayıs-Atina gazetesi Midilli’den istihbâr ediyor: “Müttefikler 14 ve 15 Mayıs’ta cereyân eden muhârebâta zâyi’ât-ı azîmeye dûçâr olarak beşbini mütecâviz İngiliz ve Fransız harbe iştirâk edemeyecek bir bir hâle gelmiştir. İngiltere hükûmeti Çanakkale kıtaâtının dûçâr olduğu zâyi’âtı neşr etmeye cesâret edememektedir.”³¹⁸

Çanakkale savaşları yüzünden ve birbiri arkasından gelen başarısızlıklar İngiliz hükümetini zor duruma sokmuş ve bir takım tedbirler almaya götürmüştü. İngilizlerin Çanakale’de ve Kuzey Fransa’daki başarısızlıkları, hükümetin yarıya yarıya değiştirilmesine yol açmıştı.

Bayur, Sarıkamış gibi bir yıkımdan sonra ordunun yüksek rütbesindeki subaylarından hiçbirin de değişiklik yapmamış olanların, İngiltere’nin Çanakkale ve Kuzey Fransa’daki başarısızlıklarından dolayı değişiklik yapılmasına şaşırılmamasını, adeta örnek alınması gerektiğini savunmuştu.³¹⁹

E) ALMAN DENİZALTI LARININ ÇANAKKALE’DEKİ GÖREVLERİ

Alman denizaltıları, Çanakkale önüne gelerek 24 Mayıs’ta Triumph ve 27 Mayıs tarihinde de Majestic zırhlılarını batırmışlardı. Böyle olmasına rağmen Sanders: Gelibolu Yarımadası’ndaki Beşinci Ordu’ya karşı yöneltilen saldırının belkemiğinin denizaltılarca kırılmış olduğu yolundaki Alman gazetelerinin iddiaları tamamıyla yersizdir. Bu gibi yanlış haberleri yayarak ki, sonunda yurdumuz³²⁰ denizaltı savaşının tesirleri üzerinde aldatıcı ümitlere düşürüldü.³²¹ demek suretiyle endişelerini dile getirmişti.

26 Mayıs 1915 tarihli Tanin Gazetesi’nde yer alan teblîg-i resmîde: “12 Mayıs 331³²² târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur: Bugün öğleden sonra saat

³¹⁸ Tanin Gazetesi, 20 Mayıs 1915, s 1

³¹⁹ Daha fazla bilgi için bkz. Bayur, C.III. K.II, a.g.e., s. 322 vd.

³²⁰ Almanya kastedilmektedir.

³²¹ Sanders, a.g.e., s. 96

³²² Miladî 25 Mayıs 1915 yılına tekabül eder.

yarımda İngilizlerin Triumph zırhlısı Saros Körfezi'ndeki Arıburnu önünde atılan bir torpil neticesinde gark olmuştur.”³²³

28 Mayıs 1915 tarihli Tanin Gazetesi'nde yer alan teblîg-i resmîde: “14 Mayıs 331³²⁴ târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur: Çanakkale cephesinde: Bu sabah öğleden evvel saat altı buçukta Majestic sisteminde bir İngiliz zırhlısı müttfikimiz Alman bahriyesine mensûb bir tahte'l-bahr tarafından atılıp mükemmelen isâbet ettirilen bir torpil ile Seddülbahir önünde mahv edilmiştir. Torpil, zırhlının kış tarafına isâbet etmiş ve iştiâli müteâkıb sefine derhâl yan tarafa iyiden iyiye batmıştır. Cüz'-i zaman sonra sefinenin evvela kış tarafı batmış ba'de arka üstü devrilerek gark olmuştur. Zırhlının bu müthiş enkazı, omurgası denizin sath-ı fevkanîsinde olduğu halde görülmektedir...”³²⁵

F) İNGİLİZ GAZETELERİNİN ENDİŞELERİ

İngilizler, Çanakkale savaşlarında beklenenden çok zâyî'ât vermişlerdir. Bu durum gazetelere de yansımıştır. Nitekim Tanin Gazetesi'nin 14 Mayıs 1915 tarihindeki “İngilizler Mağlûbiyetlerini Anlamaya Başlıyorlar” başlıklı haberde:

“Viyanâ, 12 Mayıs-Londra'dan iş'âr ediliyor: İngiliz gazeteleri muhâbirlerinden Sir Aschmead Bartlett Çanakkale'ye hareketinden bahs ettiği sırada diyor ki:

‘Şayet hareket-i askerîye akim kalırsa gayr-ı kâbil ictinâb olan bu hale karşı tavan mütevekkil olmaktan başka bir şey yapamayız. Garp sahne-i harbine külli miktarda envâ-yı muavene gönderemeyecek olursak Rus ordusunun iştirâki ile İstanbul'u zabta çalışmamız lazım geliyor. Bunun için Rusya'nın Türkiye'ye asker çıkarması lazım gelir. Halbuki ahvâl bu merkezde iken Rusya'nın bunu yapması kâbil değildir. O halde deruhte ettiğimiz vazife, kuvvetlerimizin fevkinde demektir. Diğer taraftan muktedir ve fedâkâr zâbitler tarafından idare edilmekte olan Osmanlı ordusunu ani bir hücum karşısında bırakmak da mümkün değildir.’”³²⁶

30 Mayıs 1915 tarihinde Tanin Gazetesi'nde “Çanakkale'de İngilizler” başlıklı haberde yine: “Berlin, 29 Mayıs-Londra'dan iş'âr olunuyor: İngilizlerin resmî raporlarında 6 Mayıs'tan 15 Mayıs'a kadar Gelibolu'da vuku'a gelen muhârebelerde

³²³ Tanin Gazetesi, 26 Mayıs 1915, s. 1

³²⁴ Miladî 27 Mayıs 1915 yılına tekabül eder.

³²⁵ Tanin Gazetesi, 28 Mayıs 1915, s. 1

³²⁶ Tanin Gazetesi, 14 Mayıs 1915, s. 1

müttefiklerin uğradığı zâyi'ât-ı âzîme hakkında ma'lûmât verildiği sırada “Türk mevzi'lerinin mûhkem sûrette tesis edilmiş bulunduğu ve bunları zapt etmenin pek müşkil bir iş olduğunu tebeyyün etmiştir.”³²⁷

30 Mayıs 1915 tarihindeki “Çanakkale ve İngiliz Gazeteleri” başlığı altında:

“Berlin, 29-Londra'dan iş'âr olunuyor: Daily News gazetesi başmakalesinde diyor ki:

Çanakkale'den alınan son ma'lûmât asâkir-i müttefikenin bir netice-i garibe istihsâl edecekleri ümidin verecek mâhiyette değildir. Çanakkale'de İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin uğradığı zâyi'ât gayet vâhîmdir. Hatta müttefiklerin falan dereye dūçâr oldukları zâyi'âtta daha vahimdir. Çanakkale'de şerâit-i harp falan dereyedeki şerâitin aynı ise de taarruz nokta-i nazârından daha fenâdır. Müttefiklerin elinde olan şey açık bir kuyudan ibaret bulunuyor. Üssü'l-hareke olmak üzere bir limanları yoktur. Bu öyle bir manadır ki düşman tahte'l-bahrlarının zuhûrundan beri, te'sîrâtı daha vâhîm bir şekil almıştır.”³²⁸

6 Haziran 1915 tarih ve “Çanakkale Muhârebâtı-Düşmanlarımızın İtirâfâtı” başlıklı haberde:

“... ”

Daily News gazetesi yazıyor: Çanakkale'den vârid olan haberler serî bir netice-i kat'îyye elde edilebileceği ümidini kesrediyor. Dūçâr olduğumuz zâyi'ât-ı azîme Flandern'deki zâyi'âtta fazladır. Üssül hareke olarak iyi bir limana adem-i mâlikiyetimiz müsâid taarruzlarda bulunmamıza mâni' oluyor. Bu taarruza en büyük mâni' ise düşman tahte'l-bahrlidir.” Mezkûr gazete ilaveten mütâlaa-ı âtiyede bulunuyor.: “Çanakkale'deki donanmanın takviyesi için vaki' olacak metalib şimâl denizi vaziyetine icrâ-ı te'sîr edeceğinden şâyân-ı dikkat ve teemmüldür.”³²⁹

G) AMERİKAN BASININDAKİ HABERLER

26 Mayıs 1915 tarihinde New York'taki Galic American isimli Amerikan gazetesi haberleri Tanin Gazetesinde yer alır ve Galic American gazetesi der ki:

“New York'ta intişâr eden Galic American gazetesi, İngiliz Amirâli Piers'in İzmir Valisi'ne gönderdiği zelîlâne mektubu neşr ettikten sonra gerek bu mektuba ve

³²⁷ Tanin Gazetesi, 30 Mayıs 1915, s. 4

³²⁸ Tanin Gazetesi, 30 Mayıs 1915, s. 4

³²⁹ Tanin Gazetesi, 6 Haziran 1915, s. 1

gerek Çanakkale harekâtına dâir yazdığı baş makalesinde ber vech-i âti mütâlaâtı serd ediyor:

‘Çanakkale ve İzmir önünde vuku’ bulan harekât-ı askerîye ehemmiyet-i mahsûsâyı hâizdir. İzmir harekâtından bahsederken Çanakkale önündeki İngiliz amirâlinin İzmir Valisi Rahmi Bey’e gönderdiği ve başka bir sûtunda neşrettiğimiz bir mektup hakkında karilerimizin nazâr-ı dikkatine celb eylemek istiyoruz. Bu mektup İngiliz küstahlığı ve İngilizlerin umûmîyet-i itibariyle bütün İngilizlerde görülen hiss-i nâmûs fikdânı için gayet güzel bir misâldir. Çanakkale’nin muhtelif mahâllerine çıkarılan İngiliz ve Fransız kuvvetleri henüz harekete başladığından şimdilik bu bâb da beyân-ı mütâlaa edemeyeceğine hiç şüphe yoktur ki Osmanlıların müşterek harekât-ı berriye ve bahriyeye karşı gösterecekleri mukâvemet yalnız bahrî hücûmlara karşı ibrâz eyledikleri mukâvemet kadar ciddi ve âzîmkârâne olacaktır.”³³⁰

H) ALMAN ve AVUSTURYA GAZETELERİNİN ÇANAKKALE SAVAŞLARIYLA İLGİLİ DEĞERLENDİRMELERİ

29 Mayıs 1915 tarihinde Tanin Gazetesinde “Müttefiklerimizin Takdîrâtı” başlıklı haberde:

“Viyana, 27-Neue Wiener Tageblatt gazetesi Pantelium ve Triumph zırhlılarının gark edilmesinden bahseylediği sırada bu parlak muvâffakiyyâtı memnuniyetle selâmlıyor ve Osmanlı donanmasının her türlü ihtimâlle emniyyet ve i’timâdla muntazır olabileceğini söylüyor. Diğer gazeteler dahi Devlet-i Osmanîyye’yi şanlı muvâffakiyyâtı münâsebetiyle tebrîk ediyorlar.”³³¹

Tanin Gazetesinin 30 Mayıs 1915 tarihli ve “Çanakkale’de İngilizler” başlıklı haberde:

“Berlin, 29 Mayıs-Londra’dan iş’âr olunuyor:

İngilizlerin resmî raporlarında 6 Mayıs’tan 15 Mayıs’a kadar Gelibolu’da vuku’ a gelen muhârebelerde müttefiklerin uğradığı zâyi’ât-ı âzîme hakkında ma’lûmât verildiği sırada “Türk mevzi’lerinin mûhkem sûrette tesis edilmiş bulunduğu ve bunları zapt etmenin pek müşkil bir iş olduğunu tebeyün etmiştir.”³³²

31 Mayıs 1915 tarihinde çıkan “Çanakkale’den Kaçıyorlar!” başlığı altında ise:

³³⁰ Tanin Gazetesi, 26 Mayıs 1915, s. 1

³³¹ Tanin Gazetesi, 29 Mayıs 1915, s. 1

³³² Tanin Gazetesi, 30 Mayıs 1915, s. 1

“Viyana, 29-Limni’ye cerr edilen “Agamemnon” biçiminde bir zırhlıyı Alman tahte’l-bahrlerinden birinin torpilleri üzerine düşmanın, tahte’l-bahrler tarafından yeni taarruzât vuku’ bulması korkusuyla, Çanakkale önündeki tek mil sefâin-i harbiyesi çekilmeye mecbûr olduğu burada istihbâr olunmuştur. Çanakkale önünde yalnız birkaç torpido muhribi kalmıştır. Taarruz filosuna mensûb diğer sefinelerin kâffesi çekilmişler ve Adalar Denizi koylarına kapanmışlardır.”³³³ şeklinde yer almıştır.

VII. 1915 YILININ AĞUSTOS AYINDAN ÖNCEKİ GELİŞMELER

A) İNGİLİZLERİN YENİ SAVAŞ PLÂNLARI

Çanakkale’de İngilizlerin kara orduları komutanı Hamilton, yeni savaş plânını 13 Haziran 1915’te ortaya koymuştu. Hamilton bu plânını şu şekilde ifade etmiştir: “Karşımdaki kuvvetlerin geri ile gidiş geliş yollarını kesmek benim çözeceğim sorunun başında gelir. Düşmanın bu yolunu kesmenin en iyi çaresi de Anzak’tan³³⁴ güney doğuya doğru ilerlemektir. Türklere Bolayır yolunu kapamaya çalışmak aynı sonucu vermez. Demin andığım güney-doğu yönünde iki mili az aşan³³⁵ bir ilerleyiş ise bizi Bolayır’la Kilitbahir arasındaki kara yoluna egemen kılar ve düşmanı Akbaş Limanı’ndan faydalanamayacak duruma getirir; dolayısıyla da Kilia Limanı’yla Maydos bizim kara toplarımızın ateşi altında bulunacağı için Asya bölgesiyle yarımada arasında gidiş gelişi durdurmak işinde bizim donanma ile fiilen işbirliği yapmamızı sağlar.”³³⁶

Hamilton açıklamalarına devam ederek: “Bu gibi düşüncelerle, başta Anzak bölgesine asker çıkarmıştım ve oradan ilerlemekteki güçlüklerle rağmen başka bir hareket noktasının işlerimizi kolaylaştıracağını sanmıyordum. Son zamanlarda durum beni gücümü Aşıbaba³³⁷ ya karşı toplamak zorunda bıraktı; amacım başlıca çıkartma limanını top ateşinden korumaktı. Şimdi ise asıl plânım olan Anzak’tan ilerleme işine girişmek için vaat edilen yardımcı kuvveti bekliyorum.”³³⁸ diyerek savaş plânını ortaya koymuştu.

Hamilton, raporunda: “12,13 Temmuz tarihli savaşları, 28 Haziran’daki taarruzların sonucunu almak maksadıyla gerçekleştirdim. 28 Haziran savaşında,

³³³ **Tanin Gazetesi**, 31 Mayıs 1915, s. 1

³³⁴ Arıburnu’ndan.

³³⁵ Yaklaşık olarak 3 kilometre kadar.

³³⁶ Hamilton, **a.g.e.**, s. 180

³³⁷ Alçıtepe.

³³⁸ Hamilton, **a.g.e.**, s. 180

Türklerin sağ tarafı, Alçıtepe'nin hemen güneyinde bulunan ikinci ana savunma ve tahkimâtlarına kadar sürülmüştü. Fakat, merkezim ile sağımda, Türkler, hâlâ ilk siperlerini muhafaza ettiklerinden ben de, 12 Temmuz'da düşmanın deniz kenarında Kerevizdere ağzından itibaren Seddülbahir-Alçıtepe ana yoluna kadar olan 2000 yarda³³⁹ uzunluğundaki bir cephe üzerinde bulunan ilk siper hatlarının kalan kısmını, zapt etmeyi düşündüm.”³⁴⁰ diyerek yaptığı faaliyeti ortaya koymuştur.

Ayrıca İngilizler, Alman denizatlılarına karşı onların geçeceği suların bir kısmını mayın tarlaları ile kapamak hususunda büyük gayretler sarf etmişler bu da denizaltıların savaşa katılmasını güçleştirmiştir.³⁴¹

Tirpitz ise hatıralarında konuyu şöyle özetler: “Düşmanın Şimal Denizi'ni kapamak maksadına mani olmak için iş bu mayın sahaları arasındaki geçitleri, açık ve tehlikesiz bulundurmaya üzere muayyen bir sistem dahilinde çalışarak mania yarıcı gemiler tedâriki ile büyük teşkilat yapmamız icap ediyordu.”³⁴² demek suretiyle İngilizlerin plânını nasıl yaracaklarını ifade etmişti.

Hamilton, raporunda: “4, 5, 6 Ağustos gecesi, yedek kuvvetler, en karanlık saatlerde büyük bir sessizlikle, vapurlarla Arıburnu'na sevk edilmişlerdi. Orada düşman açıklarının ve gözetleme mevkiilerinin nazarlarından gizli bir şekilde hazırlanan, düşman tarafından görünemeyecek yerlere büyük bir özen ve dikkatle yerleştirileceklerdi. Bütün deniz tarafı, Alçıtepe ve Düztepe üzerinden, Türklerin gözleri önünde bulunuyordu. Düşman uçakları, Mondros'da veya Gökçeada'da kurulu olan her bir çadırı ve demirli duran her gemiyi rahatlıkla sayabiliyordu.”³⁴³

B) İNGİLİZ PLÂNLARINA KARŞI OSMANLI SUBAYLARININ DÜŞÜNCELERİ

Çanakkale'de Osmanlı ordularının başkomutanı olan Sanders, hatıralarında bu saldırılar üzerinde pek belirsiz tahminlerde bulunduğunu yazmıştır.

³³⁹ 1 yarda: 91,44 cm.

³⁴⁰ Ahmet Altıntaş, **Çanakkale İngiliz Orduları Komutanı Ian Hamilton'un Çanakkale Savaşları Raporu**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1999, s. 25

³⁴¹ Tirpitz, **a.g.e.**, s. 306-307

³⁴² Tirpitz, **a.g.e.**, s. 307

³⁴³ Altıntaş, **...İngiliz Orduları Komutanı Ian Hamilton'un, a.g.e., s. 36**

Güney³⁴⁴ cephesinin³⁴⁵ iki kanadının denize ve Boğaz'a dayandığından o yönden pek korkulacak bir şey olmadığını yazdıktan sonra Arıburnu cephesinin³⁴⁶ iki kanadının açıkta bulunduğunu İngilizlerin bunun güney ve kuzeyinden toprak kazanmaya çalıştıklarını, kuzeyde bir taburluk bir İngiliz kuvvetinin ana kuvvetten ayrılıp az yukarı götürüldüğünü ifade etmişti.³⁴⁷

Sanders, İngilizlerin uğranılan başarısızlıklar dolayısıyla Anadolu yakasına asker çıkarılması tehlikesinin az olduğunu söylemişti. Ona göre çıkarma Arıburnu ve Güney cepeleri arasındaki boşluktu. Sanders, düşmanın oraya yapacağı kuvvetli bir çıkarma ile Güney cephesini çevirmesinden korkmaktaydı. Bunu önlemek için o bölgeye 9. Tümen yerleştirilmişti.³⁴⁸

Arıburnu cephesinin kuzeyine ise Azmakdere'den Suvla Koyuna kadar olan yerleri³⁴⁹ korumak için Alman Binbaşı Wilmer'in komutası altında 4 batarya top, ikisi jandarma olmak üzere üç yaya taburu ve biraz süvari ayrılmıştı.³⁵⁰

Burada Sanders, kara savaşlarında düşmanın çıkarma yapacakları yerde yanılmış ve hiç önem vermediği Suvla-Anafartalar bölgesi düşmanın epey zamandır saldırmayı tasarladığı ve saldıracağı yer olmuştu. Ancak Albay Mustafa Kemal'in isabetli düşünceleri sayesinde düşman emellerine ulaşamamıştı.

C) ALBAY MUSTAFA KEMAL'İN GÖRÜŞ ve UĞRAŞLARI

Yarbay Mustafa Kemal, Anafartalar-Suvla bölgesi üzerine ordu komutanlarının dikkatlerini çekmek istemiş ancak gereken neticeyi alamamıştı. 25 Nisan'da da İngiliz çıkartmalarına karşı emir gelmeden tümeninin bir kısmıyla Arıburnu bölgesine koşup orada ilerlemiş olan düşmanı geriye attıktan sonra kıyıda sıkıştıran Mustafa Kemal Bey, 17 Mayıs tarihine kadar Arıburnu cephesine komuta etmiştir.

2 Haziran tarihinde 19. Tümen'in solunda bulunan 5. Tümeni geri almış ve böylelikle Albay Mustafa Kemal'in³⁵¹ komuta cephesi, Gedikdere'ye kadar uzatılmıştır.

³⁴⁴ Seddülbahir bölgesi.

³⁴⁵ Komutan ise Vehip Paşa'dır.

³⁴⁶ 17 Mayıs 1915 tarihine kadar Arıburnu cephesinin komutanı Yarbay Mustafa Kemal idi. Bu günden sonra Yarbay Mustafa Kemal 19. Tümen komutanı olur ve Arıburnu grubunun komutanı ise Üçüncü kolordu komutanı Esat Paşa'ya geçer.

³⁴⁷ Sanders, **a.g.e.**, s. 97

³⁴⁸ Daha fazla bilgi için bkz. Sanders, **a.g.e.**, s. 97

³⁴⁹ Anafartalar bölgesi.

³⁵⁰ Bayur, **C.III. K.II, a.g.e.**, s. 337

³⁵¹ 1 Haziran tarihinde Mustafa Kemal Albaylığa terfi etmiştir.

Bundan başka kuzeyde Sazlıdere ile Anafartalar Azmağı arasındaki bölge ve orada bulunan bir yaya taburu ile bir atlı bölüğü Mustafa Kemal'in emrine verilmiştir.³⁵²

Albay Mustafa Kemal, düşmanın Arıburnu'ndan başka Kabatepe ve Suvla-Anafartalar yolu ile Gelibolu Yarımadası'nın Marmara kıyılarına ulaşabileceğini ve hatta Conkbayırı'nı ele geçirebileceğini düşünmüştü. Bu tehlikeyi önlemek için bu iki bölgeyi Arıburnu'nun birer eki gibi ele almak doğru değildi. Oralarda daha şimdiden birer kuvvet ve sorumlu komuta heyeti bulundurulmalıydı. Bu üç heyet de ayrıca bir grup komutanlığına bağlanmalıdır ki, düşmanın makul olarak beklenilecek saldırıları karşısında karışıklık olmasın ve iş son dakikada alınacak kararlarla tehlikeli mecralara girmesin.³⁵³ Ancak Sanders Paşa, Albay Mustafa Kemal Bey'in uyarılarını pek dikkate almamıştır.

Ayrıca, Albay Mustafa Kemal konunun detayları ile ilgili şunları yazmıştır: “Diğer taraftan Ordu Erkan-ı Harbiye Reisi'nin, telefonla verdiği bazı ma'lûmât ve izahata göre, Şimal Grubu Kumandanlığı vasıtasıyla tatbiki emrolunan iş bu yeni vaziyetin şimdilik hüsn-ü telâkki edilmesini ve tertibatın benim serdeylediğim mütalaata göre ıslâh ve ikmâl edileceğini ve herhalde Anafartalar mıntikasına lüzumu kadar kuvvet dahi tahsis olunacağını bildirdi.”³⁵⁴

Albay Mustafa Kemal'in sorumluluğu git gide genişlemiştir. Ağıldere bölgesi de Albay Mustafa Kemal'in sorumluluğuna verilince her iki bölgede aynı zamanda yapılacak olan çarpışmaların bir tek karargahtan yönetmenin güçlüğüne işaret ederek şunları ifade etmişti:

“Bu şerait dahilinde Ağıldere mıntikasına da emir ve kumanda etmek müstâhil³⁵⁵ değildi. Fakat benim firkanın Arıburnu cephesinde bağlı bulundurulabilecek mühim bir düşman hareketi vukua gelirse Ağıldere mıntikasında, aynı zamanda vuku' bulacak hadisâtı doğrudan doğruya, bizzat emniyetle takib ve idare etmekliğim mümkün olmazdı. Mezkûr mıntikanın mukadderâtını herhangi bir kıta kumandanına terk etmekle müsterih olamıyordum.”³⁵⁶

³⁵² Uluğ İğdemir, “Atatürk'ün Anafartalar Muharebelerine Ait Hatıraları”, **Bellekten**, C.VII, S.28, TTK. Basımevi, Ankara, 1973, s. 19-20 (1-88)

³⁵³ Bayur, **C.III K.II., a.g.e.**, s. 341

³⁵⁴ İğdemir, **a. g. m.**, s. 21

³⁵⁵ İmkansız manasına gelmektedir.

³⁵⁶ İğdemir, **a. g. m.**, s. 22

Hamilton da, 6 Ağustos günü hatırasında şunları ifade eder: Samson,³⁵⁷ Suvla Koyu bölgesini gösteren ve dün alınmış olan fotoğrafları gönderdi. Topu topu 100'le 150 yarda arasında boyda siperden başka bir şey yok; yarım düzine top yeri var ve fotoğraflarla ilişik rapor hiçbir yerde hareket halinde Türk bulunmadığını³⁵⁸ ekliyor.

VIII. AĞUSTOS AYI İÇİNDE YAŞANANLAR

A) İNGİLİZLERİN SALDIRILARI

Ağustos ayının başında İngilizler Türk komutanları şaşırtmak için 6 Ağustos tarihinde Seddülbahir bölgesinde saldırıya geçmişlerdi. Kirte ve Alçitepe'yi almak istiyorlarmış gibi bir şaşırtma taarruzu yapmışlardı. Ayrıca, Arıburnu cephesinde de mühim kuvvetlerle saldırıda bulunmuşlardı. İngilizlerin gerçek amacı ise; Türk kuvvetlerini o bölgelere çekmek ve Suvla ve Anafartalar'dan yapılacak olan asıl saldırılarında karşılarında Türk askeri bulunmadan kolayca ilerleyebilmektir.

İngiliz kuvvetleri, 6 Ağustos tarihinde 19. Tümen'in³⁵⁹ güneyinde bulunan 16. Tümen'i geri atıp Kanlısırt'ı almışlar, 19. Tümen'in bulunduğu bölgede ilerlemelerde bulunmuşlarsa da tekrar çekilmek zorunda kalmışlardı.

Albay Mustafa Kemal hatıratında: “Düşmanın ilk hücumu kalkan ve onu takviye için arkadan sevk olunan avcı hatlarının cepheden hemen ateşe maruz kalmaksızın ileri atıldıklarını gördüm. İki taraf siperleri arasında mesafe o kadar az idi ki açıktan koşarak gelerek muhacimlerin³⁶⁰ geride bulunup birtakım rah-ı mestûreden³⁶¹ gelmeye çalışan müdâfilerden³⁶² evvel Kanlısırt siperlerine vasıl olacakları tabî idi.”³⁶³

6/7 Ağustos gecesi 20 bin kişilik İngiliz kuvvetleri Sazlıdere'nin kuzeyinden³⁶⁴ Arıburnu cephesini çevirerek Conkbayır'ı ve Kocaçimen Tepelerine ilerlemişlerdi. Karşılarında ise hemen hemen hiç kuvvet yoktu. Yürüyüşlerini geciktiren sebep aşırı ihtiyatlılık ve karanlığın çökmesiydi.³⁶⁵ İngilizler 7 Ağustos gününü dinlenmek ve

³⁵⁷ İngiliz subay.

³⁵⁸ Hamilton, **a.g.e.**, s. 274

³⁵⁹ Bu tümenin komutanı Mustafa Kemal'dir.

³⁶⁰ Yani İngilizlerin.

³⁶¹ Yani örtülü yollardan.

³⁶² Yani Türklerden.

³⁶³ İğdemir, **a. g. m.**, s. 31

³⁶⁴ Bu bölge Mustafa Kemal'in daha önce dikkat çektiği bölgedir.

³⁶⁵ Sabaha doğru İngilizler az bir Türk kuvvetiyle tutulmuş olan Conkbayır'na 2,5 kilometre yaklaşmışlardı. Daha fazla bilgi için bkz. Bayur, **C.III K.II., a.g.e.**, s. 347-348

kuvvetlerini düzenlemek için geçirmişlerdi. Bu vakit kaybı Türkler için büyük bir kazanç olacaktı. Aksi takdirde daha zor günlerin olacağı aşikârdı.

Hamilton raporunda: 7 Ağustos öğleden sonra, Sarıbayır'a doğru yığınak yapılmakla birlikte askerler de ertesi günü yapılacak olan taarruz için üç taarruz kolu şeklinde teşkilatlandırılmıştı. Sağ taraf kolu, merkez ve sol taraf kolları, sağ taraf kolu olmak üzere. Hücum ise, geceyarısı yapılmak üzere plânlanmıştı.³⁶⁶

İngilizler 6/7 Ağustos gecesini Suvla Koyu'na asker çıkarmaya başlamışlardı. Conkbayırı'na yaklaşan İngiliz kuvvetinin 7 Ağustos gününü dinlenmekle kaybetmesi, Suvla'ya çıkan kolordunun da 7 ve 8 Ağustos günlerini dinlenmeden geçirmeleri İngilizler için başarılı olan çıkarmanın faturasını, Albay Mustafa Kemal Bey'in gayretleri sayesinde biraz daha hafifletmişti.

İngilizler 7 Ağustos 1915 gününden itibaren sadece 4 gün içinde 25 binden fazla insan kaybetmişler,³⁶⁷ 8 Ağustos'ta İngilizler Conkbayırı'nı kara ve denizden ateş altına alarak bölgeyi orayı ele geçirmişlerdi.³⁶⁸

Albay Mustafa Kemal, 8/9 Ağustos 1915 gecesini Anafartalar grup komutanlığına tayin edildiğini ve 9 Ağustos sabahı İngilizlere saldırı emrini almıştı.³⁶⁹ Böylece bu bölgede Albay Mustafa Kemal'in komutası altına girmişti.

B) İNGİLİZLER TARAFINDAN ELE GEÇİRİLEN CONKBAYIRI'NIN GERİ ALINMASI

Conkbayırı gibi stratejik mevkiye sahip olan arazinin İngilizlerin eline geçmesi buranın kurtarılmasını zaruri kılmıştı. Albay Mustafa Kemal, böylesine stratejik değeri yüksek bir arazinin İngilizlerin eline geçmesinin mahzurlarını iy taktir ettiği için İngiliz kuvvetlerinin elinden bu arazinin kurtarılması için hemen faaliyetlere başlamıştı.

Conkbayırı'nı geri almak için yapılacak strateji hakkında Liman Von Sanders ile Albay Mustafa Kemal farklı düşüncelere sahipti. Belli bir süre tartışmadan sonra Sanders Paşa, Albay Mustafa Kemal'e şunları söylemişti: "Hareketin mesuliyetini kabul

³⁶⁶ Altıntaş, ...İngiliz Orduları Komutanı Ian Hamilton'un..., a.g.e., s. 49

³⁶⁷ Altıntaş, ... Çanakkale Savaşları, a.g.e., s. 21

³⁶⁸ Hamilton hatıralarında bu durumu sevinçle karşılar. Daha fazla bilgi için bkz. Ian Hamilton, Gelibolu Hatıraları 1915, s. 276 vd.

³⁶⁹ İğdemir, a. g. m., s. 40

eden sizziniz. Katiyen tasminâtınız üzerine tesir yapmak istemem. Vârid-i hatır olan husûsât-ı mütâlâa olarak söyledim.”³⁷⁰ diyerek kendisi çekilmişti.

Albay Mustafa Kemal Conkbayırı'nın alınmasını şöyle ifade eder: “Gecenin perde-i zalâmı (karanlık perdesi) tamenin kalkmıştı. Artık hücum anı idi. Saatime baktım. Dört buçuğa geliyordu. Birkaç dakika sonra ortalık tamamen ağaracak ve düşman askerlerimizi görebilecekti. Düşmanın piyade mitralyöz ateşi başlarsa ve kara ve deniz toplarının mermileri bu sıkı nizamda duran askerimiz üzerinde, bir defa patlarsa hücumun adem-i imkânına şüphe etmiyordum.”³⁷¹

Albay Mustafa Kemal hatıralarında: “Askerler! Karşımızdaki düşmanı mağlup edeceğimize hiç şüphe yoktur. Fakat siz acele etmeyin. Evvela ben ileri gideyim. Siz, ben kırbacımla işaret verdiğim zaman hep birden atılırsınız!”³⁷² diyerek askerlerine hücum emrini vermiştir.

Dört saatlik bir mücadeleden sonra Conkbayırı düşmandan alınmış, düşman orduları geri çekilmek zorunda kalmıştı. Bunu hazmedemeyen İngilizler kara ve deniz toplarıyla Conkbayırı'na bombalar yağdırmışlardı.³⁷³

Albay Mustafa Kemal'in bu başarısı rütbesinin livalığa³⁷⁴ yükseltilmesini sağlayacaktı. Hamilton ise hatıralarında bu duruma çok şaşırılmıştı.³⁷⁵

Bu safhada sonra İngilizlerin geri çekilişi gündeme gelmişti. Artık İngilizler ve Lord Kitchener geri çekilmek için yavaş yavaş hazırlıklarını tamamlayacaklardı.³⁷⁶

C) İNGİLİZ GAZETELERİNİN YAZDIKLARI ve TANİN GAZETESİ'NE YANSIYAN HABERLER

Tanin Gazetesi'nde 28 Ağustos 1915 tarihli ve “İngilizlerin İtirâf-ı Aczi” isimli başlıkla verilen haberde:

³⁷⁰ İğdemir, a. g. m., s. 58

³⁷¹ İğdemir, a. g. m., s. 66 vd.

³⁷² Mustafa Kemal, **Anafartalar Muharebatı'na Ait Tarihçe**, Yay. Uluğ İğdemir, TTK Basımevi, Ankara, 1962, s. 54-55

³⁷³ Mustafa Kemal'in göğsünü bir şarapnel çarparsa da saatine rastlar ve saatine parçalar. Mustafa Kemal bu durumu şöyle ifade eder: “Muharebe meydanında cereyan eden hali temaşa ederken bir şarapnel parçası göğsümün sağ tarafına çarptı. Cebimde bulunan saati parça parça etti. Vücuduma nüfuz edemedi. Yalnız derince bir kan lekesi bıraktı. Bu saat enkazını bilâhare, bugünün hatırası olmak üzere, Liman Paşa'ya verdim. O da, aile asalet armasını hâvi, kendi saatini bana verdi. Daha fazla bilgi için bkz. Mustafa Kemal, **Anafartalar Muharebatı'na Ait Tarihçe**, s. 55-56

³⁷⁴ Günümüz rütbesiyle Tuggenerallik rütbesine yükseltilmiştir.

³⁷⁵ Hamilton, a.g.e., s. 298

³⁷⁶ Daha fazla bilgi için bkz. Carl Mühlmann, **Çanakkale Savaşı**, Tercüme Sedat Ümran, Timaş Yayınları, İstanbul, 2004, s. 151 vd

“Lozan, 26-İngiltere Hükûmeti Çanakkale’de 6 Ağustos’tan beri icrâ edilen hareket hakkında mufassal bir teblîg neşretmiştir. İngiliz aczine bâhir bir delîl teşkîl eden mezkûr teblîgde müttefiklerin teşebbüs ettikleri bilcümle taarruzların akim kaldığı ve matlûb olan neticenin istihsâl edilmediği itirâf edilmektedir. Harbe iştirâk eden fırkalar mevzi’lerini terkle geri çekilmeye mecbûr olmuşlardı. Çanakkale harekâtı yeniden bir takım mühim ve ciddî fedâkârlıklar ihtiyarını istilzâm etmekte.”³⁷⁷

29 Ağustos 1915 tarihinde çıkan “Daily Chronicle’nin Endişeleri” başlığı altında ise:

“Viyana, 25-Londra’dan bildiriliyor: Daily Chronicle gazetesi diyor ki:

Gelibolu şibh-i cezîresinde yeniden icrâ ettiğimiz ihrâc-ı ameliyâtı ancak vâhim zâyî’ât vermek sûretiyle mümkün olabildi. Gelibolu şibh-i cezîresine hakim olmak için büyük kuvvetler ve vasıtalarla icrâ olunan her iki teşebbüsünde de akim kalması öyle vahim hakikâtlere ki bunun hâfi tutulması mümkün değildir. Şayet General Hamilton bir çaresini bulamayacak olursa hiçbir hatve ilerlemeye muvâffak olmadan azîm kuvvetlere ihtiyaç hissettirecek yeni mevzi’ bir muhârebe karşısında bulunacağız. Böyle olduğu takdîrde icrâ edeceğimiz hücumlar bizim için zâyî’ât-ı azîmeyi mücib olacaktır. Onun için kendimizi yeni ve müthiş fedâkârlıklara hazırlamalıyız.”³⁷⁸

Tanın Gazetesinde 31 Ağustos 1915 tarihinde yer alan ve Osmanlı Devleti’nin Çanakkale’den aldığı “Çanakkale’de-Son Anafartalar Muzafferiyeti ve Düşman Zâyî’âtının Dehşeti” başlığı altında ise:

“Çanakkale, 17-Askerimizin yeni bir mucize-i besâlet ve şecâatına masdar olan son Anafartalar muhârebesinde düşmanın dûçâr olduğu zâyî’âta dâir dün icmâlî bir fikir verebilmişim. İngiliz ve Fransızların bu son günlerde verdikleri zâyî’âtın müthişliği gittikçe tezâhür ediyor.

Yalnız Azmak Dere’nin şimâlinde vuku’ bulan muhârebede bir âlâyımızın cephesinde düşmanın bıraktığı cesed yekûnunu 3400’e bâliğ olduğu tadâd neticesinde sabit olmuştur. Halbuki bu cephe önünde düşman nümâyîş taarruzu, yani nispeten hafif bir taarruz icrâ etmişti. Muhârebenin hücumların kesîf olduğu noktalarda İngiliz ve Fransızların ne gibi zâyî’âta dûçâr oldukları şu ufak mikyasla çabuk anlaşılır.”³⁷⁹

³⁷⁷ **Tanın Gazetesi**, 28 Ağustos 1915, s. 1

³⁷⁸ **Tanın Gazetesi**, 29 Ağustos 1915, s. 1

³⁷⁹ **Tanın Gazetesi**, 31 Ağustos 1915, s. 1 30 Ağustos 1915 tarihli haber ertesi günkü gazetede yer almıştır.

IX. ÇANAKKALE SAVAŞLARININ SON SAFHASI (EYLÜL 1915-OCAK 1916)

A) GENEL BİR BAKIŞ

Bu safhanın başlıca özellikleri şunlardır:

1-Çanakkale’de Türk ordusunu yenmek ümidi oldukça sarsılmış ve büsbütün ortadan kalkmıştı.

2-Fransız Başkumandanlığı Ruslara yardımın ancak Batı cephesinde yapılabilecek büyük bir saldırı ile sağlanabileceğine inanmış ve bu işi elbirliğiyle yapmak için İngiliz başkomutanlığını sıkıştırmaya koyulmuştu.

3-Fransa’da başkomutanlıkça açıkta bırakılmış olan komutan Genaral Seray için bir komuta aranılmaya başlanmıştır. Bunun için Çanakkale düşünülmüş, O ise yeni kuvvet verilmezse buraya gitmeyi kabul etmeyeceğini söylemişti.

4-Çanakkale’de İngiliz ve Fransızların elinde güvenilir bir liman olmadığından kış saldırısına girişmek gerçekçi olmazdı.

5-Eylül sonlarından itibaren Bulgaristan’ın Osmanlı Devleti-Almanya tarafına geçeceği anlaşılmış ve dolayısıyla Sırbistan’a yardım etmek zorunda kalmışlardı.

6-Venizelos bu amaçla ve Yunanistan’ı da savaşa katmak düşüncesiyle, İngiliz ve Fransız birliklerinin Selanik’e çıkmalarını kabul etmişse de kral onu işbaşından çekilmek zorunda bırakmış ve Yunanistan’ı uzun zaman tarafsız bırakmıştı.

7-Fransız Başkomutanlığı, Batı cephesine saldırmaktan vazgeçtiği için Sırbistan’a yardım düşüncesiyle Selanik’e gönderilecek birlikleri Çanakkale’den almak ancak mümkün olmuştu.

8-İngiltere’de, Çanakkale’ye saldırmayı savunanlar ile bu saldırı fikrinin karşısında olanlar arasında uzun tartışmalar yaşanmış ve sonunda saldırı fikrini savunanlar galip gelmişlerdi.³⁸⁰

3 Eylül 1915 tarihinde Tanin Gazetesi’nde yer alan ve Berlin’den 1 Eylül 1915 tarihinde alınan “Müttefikler Arasındaki Gerginlik Artıyor” başlıklı haberde:

“Berlin, 1 Eylül-Correspondens Politiken Gazetesi’ne Selânik’ten iş’âr ediliyor:

Ve buraya vârid olan haberlere nazâran Çanakkale’de bundan bir müddet akdem Fransızlarla İngilizler arasında husûle gelen gerginlik tekrar kesb-i şiddet etmiş ve

³⁸⁰ Bayur, C.III. K.II, a.g.e., s. 376-377

birtakım münâza‘ata sebebiyet vermiştir. Çanakkale’de uğradıkları her iki hezimet Fransız ve İngilizler arasındaki gerginliği bir kat daha teşdîd etmektedir.”³⁸¹

Avusturya’dan 4 Eylül 1915 tarihinde alınan ve Tanin Gazetesi’nde 6 Eylül 1915 tarihinde yer alan “İngilizlerin Zâyi‘âtı-14 Gün Zarfında 13075 nefer ve 475 Zâbit” başlıklı haberde:

“Viyana, 4 Eylül-Cenevre’den iş‘âr ediliyor: İngiltere hükûmeti tarafından neşr olunan resmî istatistiklere nazaran İngiliz ordusu Çanakkale’de 14 gün zarfında 13075 nefer ve 475 zâbit zâyi‘ etmiştir.”³⁸²

B) ÇANAKKALE veya BALKANLAR ÜZERİNE ORDU GÖNDERİLMESİ

Bulgaristan’ın savaşa katılması, İngiltere’de iki düşüncenin tartışılmasına yol açmıştır: Bunlardan birisi Çanakkale’nin zorlanması hadisesi, diğeri ise Balkanlar üzerine bir ordu gönderilmesi olayı idi.

5 Ekim’de İngiltere Bakanlar Kurulu’nda uzun tartışmalar olduktan sonra ordu komutanlarının düşünceleri sorulmuştu. Komutanlar, 9 Ekim tarihinde Balkanlar’a ordu göndermek hem faydasız hem de tehlikeli olabileceğini, Çanakkale’de büyük kuvvetlerle saldırıda bulunmanın daha doğru olacağını bildirmişti. Bunun için de Batı cephesinde altı İngiliz ve iki İngiliz-Hintli tümeni alıp hazırlanmaları ve gerektiği gibi cihazlanmaları için Mısır’a gönderilmesi gerekmişti.³⁸³

Bu durum Tanin Gazetesi’nde 13 Teşrîn-i evvel 1915 tarihinde “Çanakkale Muhârebesinden Vazgeçiyorlar” başlığı altında:

“Logano, 11 Teşrîn-i evvel-Milan’da münteşir Sekolo gazetesi Londra’dan âtfideki telgrafı ahz ediyor: “İngilizler Sırbistan’a muavenet etmeye ve Bulgaristan aleyhine büyük kuvvetler sevk ve izâmına karar vermişlerdi. Hâlî hazırda, bu teşebbüs için ne kadar müddet lâzım geldiğini, bu askerlerin nereden alınabileceğini düşünüyorlar. Çünkü bunun için lâeakâl 300 bin askere ihtiyaç vardır. Bu askeri kısmen Gelibolu’dan almak icâb edeceğinden Çanakkale taarruzunu ya tahdid etmek yahut bundan kâmilten feragât etmek iktizâ ediyor. Umûr-u harbiye ve askerîye mütehâssıslarının hepsi Gelibolu şibh-i cezîresinde bir müddet-i galile zarfında terakkî

³⁸¹ Tanin Gazetesi, 3 Eylül 1915, s. 1

³⁸² Tanin Gazetesi, 6 Eylül 1915, s. 1

³⁸³ Bayur, C.III. K.II, a.g.e., s. 380

edebilmek imkânı bulunmadığına kanaât getirmişlerdir. Gelibolu taarruzâtından tamamen kifâyet etmenin daha faydalı olacağı mütâlaasındadırlar. Fransız ve İngiliz erkân-ı harbiyesi bu tarzda müzâkerâta bulunmuşlardır. Böyle bir karar ittihâz etmek için efkâr-ı umûmîyye kâfi derecede hazırlanmıştır.”³⁸⁴

Lord Kitchener, 17 Kasım 1915 tarihinde Çanakkale cephesinde orduların durumunu görmek için Mondros Limanı’na gitmiştir. Cephede incelemelerde bulunmuş ve durumun pek iyi olmadığını bizzat yerinde görmüştür. 4 Aralık tarihinde ise Çanakkale cephesinin boşaltılması için İngiltere Hükümeti’ne bir rapor sunmuştur.³⁸⁵

C) İNGİLİZLERİN ÇANAKKALE’DEN ÇEKİLECEKLERİ YÖNÜNDEKİ GAZETELERDE YER ALAN HABERLER

8 Teşrîn-i evvel 1915 tarihinde Tanin Gazetesinde yer alan “Churchill’in Nutku” başlıklı haberde:

“Harb matbûât-ı karârgâhından:

İngilizler tarafından Çanakkale Boğazı’nda 5 Mart hezîmet ve mağlûbiyetinin başlıca müsebbîb ve fâili olarak ithâm edilen ve bundan dolayı geçenlerde Bahriye Nezâretinden ehemmiyetsiz bir nezârete nakledilmiş olan ve İngiltere’de Liberal Fırkası’nın en büyük hatiplerinden bulunan Mister Churchill’in efrencî 15 Eylül’de büyük bir miting de söylediği nutuktur:

....

Çanakkale cephe-i harbi

İkincisi Çanakkale muhârebesidir. Burada pek kanlı muhârebeler neficesinde bazı noktalar zapt edilebildiysek de kuvâ-yı mevcûdemize nazaran işgali mümkün zannolunan nukât-ı hâkimiyetin henüz hiç birisini işgâle muvâffak olmadık. Vakıa hiçbir muhârebede tarafeyn muhâribinden hiçbirisi hasmına arâzî terkinî ârzû etmezse de haftalardan beri devam edip duran bu Gelibolu harbinin büsbütün başka bir mâhiyet-i istisnâîyyesi vardır. Burada tarafeyn muhâribîn adeta sath-ı arzda yapılmış dar ve yüksek bir iskele üstünde yekdiğeriyle mücâdele eden iki adama benzerine bu mücâdele-i meyûsânede birbirine girmiş olan bu iki adamdan birinin mağlûbiyeti alalâde bir hezîmetten ibaret olmakla kalmaz, büsbütün mahvı tazammun eder.

³⁸⁴ Tanin Gazetesi, 13 Teşrîn-i evvel 1915, s. 1

³⁸⁵ Aspinall-Oglander, a.g.e., s. 411-412

İşte burada her karış yerin o kadar büyük bir bu ehemmiyet-i mahsûsası olduğu içindir ki bu cephe-i harbden bahsettikçe öteden beri bu cihetin kemâl-i itinâ ile inzâr-ı dikkate vaz‘ımı kendime vazîfe edindim. Eğer bu sahne-i harbin ne kadar maksî ve mesâfâtın ne mertebe kesir olduğu nazar-ı dikkate alınırsa dûçâr olduğumuz bilcümle zâyi‘âtın, ihtiyâr edilen bütün fedâkârlıkların mükâfâtını te‘mîne kâfi olan gaye-i nihâyeye vusûl için ne kadar uluv-i azm ve cesâretle çalışmakta sebât-ı iktizâr ettiği kolay anlaşılır.”³⁸⁶ Churchill’in nutkundan da anlaşılacağı üzere İngilizler, Çanakkale muhârebelerinde başarısız olduklarını ve pek çok kayıp verdiklerini itirâf etmişlerdir.

13 Teşrîn-i evvel 1915 tarihinde yer alan “Çanakkale Muhârebelerinden Vazgeçiyorlar” başlığı altında yer alan haberde:

“... ”

Corriere Dellasera Gazetesi, İngiliz ve Fransız matbûâtının ve askerî gazetelerinin re‘yelerine muhâlif olarak, İtilâf-ı mürebbâm faaliyet-i siyasîye ve askerîyesi için yeni bir usûlün ittihâz edilmesini müdâfaa ediyor. Ve İtalya Hariciye Nazırı Sonino‘ya faaliyet-i siyâsîye ve askerîyede daha ziyâde ahenk gösterebilmek üzere, itilâf-ı mürebbâ pâyitahtlarından birinde, bir idâre-i merkeziye tesis olunmasına ve işlerin temerküz ettirilerek daha ciddi ve seri görülmesi husûsunda ısrar göstermesini tavsiye eyliyor.”³⁸⁷

13 Kasım 1915 tarihinde Kitchener, Çanakkale cephesini teftiş etmiş, gördükleri ve işittikleri onda artık bu işte başarı ümidinin kalmadığı inancını doğurmuştu. Esasen İstanbul-Berlin yolu açılmak üzere iken, İngilizler için Çanakkale’de ayak diremek anlamsız olacaktı. Onların en büyük gücü Türk ordusundaki top ve cephaneye kıtlığı idi. Bu kıtlık giderildikten sonra İngilizlerin denize dökülmesi için bir engel kalmamıştı.

Sanders, 15 Kasım tarihinde 24 santimlik ilk Avusturya obüs bataryasının Anafartalar cephesine vardığını, Aralık ayında da 15 santimlik bir bataryanın gelip Seddülbahir cephesine³⁸⁸ ulaştırıldığını ifade etmişti.

D) İNGİLİZLERİN GELİBOLU YARIMADASI’NDAN ÇEKİLMELERİ

İngilizler gerek kendi içlerinde düştükleri karışıklıklar gerekse verilen kayıpları kendi milletine anlatamayacak duruma gelmişti. Bu aşamadan sonra Çanakkale’den

³⁸⁶ Tanin Gazetesi, 8 Teşrîn-i evvel 1915, s. 1

³⁸⁷ Tanin Gazetesi, 13 Teşrîn-i evvel 1915, s. 1

³⁸⁸ Sanders, a.g.e., s. 116

çekilmek kararını almışlar ve başka çıkış yolu da bulamamışlardı. Bu durum Tanin Gazetesi'nde şu şekillerde yer almıştır.

14 Teşrîn-i evvel 1915 tarihinde “Çanakkale Harekâtı Hakkında” başlığı altında yer alan haberde:

“Berlin, 12 Teşrîn-i evvel-Londra'dan Secolo Gazetesi'ne vâki' olan iş'âra nazâran Fransız ve İngiliz Başkumandanları Gelibolu şibh-i cezîresindeki harekât-ı askerîyyenin tevkifini karar vermişlerdir. Mezkûr gazete, bu kararın gayet müellem ve müesef olduğunu ve Basra ile Hindistan'da bir aksi te'sîr husûle bâdî olacağını beyân ediyor.”³⁸⁹

21 Teşrîn-i evvel 1915 tarihinde Tanin Gazetesi'nde yer alan ve 19 Teşrîn-i evvel tarihinde Avusturya'dan alınan “İngilizler Gelibolu'dan Çekiliyorlar” başlıklı haberde ise:

“Viyana, 19-London News Gazetesi İngilizlerin Gelibolu şibh-i cezîresinden ric'at ettiklerini iş'âr ediyor. İngiltere sansürü bu haberin neşrine müsaade etmiştir.”³⁹⁰

16 Teşrîn-i sâni 1915 tarihinde Tanin Gazetesi'nde yer almış ve 14 Teşrîn-i sâni 1915 tarihinde Almanya'dan alınan “İngiltere Çanakkale Seferinden Ferâgat Ettiğini İlân Ediyor” başlıklı haberde ise:

“Berlin, 14-Deutsche Tages Zeitung Gazetesi Stockholm'den istihbâr ediyor: “İngiltere hükûmeti Kitchener tarafından verilen ma'lûmât-ı mufassâla üzerine esbâb-ı askerîyeden nâşi Çanakkale seferinden ferâgat etmiş olduğunu Rusya Hükümeti'ne teblîge mecbûriyet görmüştür.”³⁹¹

21 Kânûn-ı evvel 1915 tarihinde gazetede yer alan Karârgâh-ı Umûmîden alınan teblîg-i resmî de:

“7 Kânûn-ı evvel 331³⁹² târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur: ...Bugün son alınan raporda Anafartalar'da ve Arıburnu'nda hiçbir düşman neferi bırakılmadığı ve bu mıntikalarda kâmilen sâhile kadar ilerleyerek düşmandan birçok ganâim, cephâne, çadır ve top elde edildiği ve düşmanın bir deniz tayyâresi ateşlerimizle denize düşürülerek pilot ve râsıdının esir alındığı bildirilmiştir. 6 Kânûn-ı evvel öğleden sonra Seddülbahir'de düşman taarruzu şu sûrette cereyân etmiştir:

³⁸⁹ Tanin Gazetesi, 14 Teşrîn-i evvel 1915, s. 1

³⁹⁰ Tanin Gazetesi, 21 Teşrîn-i evvel 1915, s. 1

³⁹¹ Tanin Gazetesi, 16 Teşrîn-i sâni 1915, s. 1

³⁹² Miladî 20 Kânûn-ı evvel 1915 tarihine tekabül eder.

Düşman evvela karadan her cins şedid ateşleriyle ve denizden monitor ve kruvazörleriyle mevzi'lerimize bir müddet ateş açmış ve ba'de sağ cenâhımızdan başlayarak merkez ve sol cenâhımıza bütün kuvvetiyle taarruz etmiş ise de bu taarruzları kendisine büyük telefâta mal olarak tamamıyla akim bırakılmış ve yine eski mevzi'lerine tard edilmiştir."³⁹³

21 Kânûn-ı evvel 1915 tarihli gazetede "Düşmanları Denize Döktük!" başlıklı haberde:

"Düşmanları denize döktük!... Dün öğleden sonra bütün İstanbul ağızdan ağıza kulaktan kulağa berki surâtle yayılan bu büyük müjde ile çalkalanıyordu. Zaten bir zamandan beri yine kulaktan kulağa fısıldanan birtakım sözler vardı ve herkes bu akıbeta o kadar inanmıştı ki dün daha henüz ortada resmî bir haber neşr edilmemişken bugün İstanbul, mu'tâd olan i'tidâl ve ihtiyâtına rağmen, hemen bu müjdeye inanıvermişti. Nihayet akşam oldu., ortalık karardı; bu aralık bir taraftan muhtelif yerlerde bir takım tenvirât görülmeye başladığı gibi bu büyük müjde sokaklarda da davullarla ilân ediliyordu. Biraz sonra teblîg- resmîyi bekleyen akşam gazeteleri intişâr edince pâ-yı tahtın her köşesinde halk gazeteleri kapışmaya başladı. Anafartalarla Arıburnu'nda bir tek nefer bile kalmamış, topçumuzun iki gün mütemâdiyen devam eden ateşi altında şaşırıp kalan düşman aylardan beri tecrübe ettiği süngünün de parılmadaya başladığını görünce artık kaçırmaktan başka çare kalmadığını anlamış, evvelki gece ve sabahleyin İstanbul'u da örten sisten istifâde ederek çekilmeye başlamış. Sis! Düşmanlar ilk taarruzlarında da bundan istifâde etmişler, kaçarkende hep bu sayede kurtulmuşlar! ..."³⁹⁴

Cephelerin boşaltıldığının Türkler tarafından öğrenilmemesi için siperlere çeşitli otomatik mekanizmalar kurulmuştur. Bu durumu ise Steel-Heart şu şekilde ifade etmiştir: "Siperlere girip tüfekleri yeniden doldurduk. Her istihkâmcının şu kadar tüfeği vardı. Tüfekleri kum torbalarına dayayıp tetiğe kum dolu tenekeler asardık. Tenekeler eğik olduğundan kum ağır, ağır alttaki tenekeler akardı. Teneke ağırlaşınca tetiği çekerdi. Böylece arada sırada tüfek patlardı. Cephe siperlerinde hiç kimse olmadığından oraya gittiğimizde ödümüz patlardı."³⁹⁵

³⁹³ **Tanin Gazetesi**, 21 Kânûn-ı evvel 1915, s. 1

³⁹⁴ **Tanin Gazetesi**, 21 Kânûn-ı evvel 1915, s. 1

³⁹⁵ Nigel Steel-Peter Heart, **Gelibolu Yenilgisinin Destanı**, Çev. Mehmet Harmancı, Sabap Kitapları, İstanbul, 1997, s. 283 İngilizlerin Seddülbahir'den nasıl çekildikleri ve çekilirken neler yaptıkları konusunda bkz. s. 283-286

İngilizler, 19/20 Aralık 1915 gecesi Arıburnu ve Anafartalar bölgelerini 8/9 Ocak 1916 gecesi de Seddülbahir bölgesini insan ve malzemece boşaltmışlardır. Böylelikle askerlerin Çanakkale’de telef olmasını önlemiş oldular. Çünkü buradan çekilmekle askerler diğer cephelere gemilerle kaydırılmıştır.³⁹⁶

Pierre Renouvin ise; Çanakkale savunmasının geçilemeyeceğini anlayan İngiliz ve Fransız Genelkurmayları 18 Aralık’ta başlayıp 9 Ocak 1916’da sona eren tahliye işlemi ile Çanakkale savaşı sona ermiş oluyordu demiştir.³⁹⁷

Steel-Hart eserinde: “Bu tahliye parlak bir operasyondur ve başarılı bir askeri plânlamanın doruk noktası olarak noktalanmış, ancak tahliyenin başarısı, seferin başarısızlığının büyüklüğünü örtemezdi. Gelibolu, Türkler için bir zaferdi.”³⁹⁸

9 Kanûn-ı sâni 1916 tarihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunup 10 Kânûn-ı sâni 1916 tarihinde Tanin Gazetesi’nde yer alan tebliğ-i resmîde:

“27 Kânûn-ı evvel 331³⁹⁹ târihiyle Karârgâh-ı Umûmîyeden tebliğ olunmuştur:

Çanakkale cephesinde: İna-yet-i Hakk ile Seddülbahir’den dahi düşman tard edildi. Üç günden beri ihzâr edilip dün öğleden sonra tarafımızdan taarruzla başlayan muhârebenin cereyânına dâir henüz tafsîlâtı rapor alınmadı. Şimdilik ma’lûm olan Seddülbahir’de ve Teke Burnu’nda harpten evvel yapılan bilcümle siperler tarafımızdan işgâl edildi. Merkezden ilerleyen kıtaâtımız düşmandan 9 top igtinâm etti. Düşmanın çadırı büyük ordugâhları sadr ve eşyalarıyla birlikte elimize geçti. Topçumuz askerle dolu bir düşman nakliye gemisini batırdılar. Pek kesir olan ganâimin teaddadı henüz mümkün olmadı. Düşman zâyî’âtı pek çok tahmin olunuyor. Bir harp tayyâremiz çift satırlı Forman sisteminde üçüncü bir düşman tayyâresine taarruz ederek tayyâreyi ötelere içinde Seddülbahir yakınında yere düşürmüştür.

Düşmanlarımız bizi kalbgâhımızdan vurmak için hemen hemen bir senedir bu cephe-i harpte her vasıtaya mürâcaât ettikleri halde Hakka istinâd eden ordumuzun bî-Hakkın târihe geçecek kudret ve şecâat ve savletleri karşısında mâddî ve manevî birçok telefât ve zâyî’ât vermekten başka bir netice elde edememiş ve bütün ümitleri kırılarak karşımızdan firâra mecbûr olmuşlardır. Orada vazife-i mukaddeselerini ifa’ yolunda şehîd olanları tebci ve kalan gazileri de takdîr ederiz....”⁴⁰⁰

³⁹⁶ Güzel, **Çanakkale, a.g.e.**, s. 82-83

³⁹⁷ Renouvin, **a.g.e.**, s. 122

³⁹⁸ Steel-Heart, **a.g.e.**, s. 292

³⁹⁹ Miladî 9 Kanûn-ı sâni 1916 tarihine tekabül eder.

⁴⁰⁰ **Tanin Gazetesi**, 10 Kânûn-ı sâni 1916, s. 1

İngilizler, 8 Ocak 1916 tarihinde son tahliyeye başlamışlardı. Yedi bin kişilik birinci grup, ondan sonra biraz daha az grup gemilere yerleşmişti. 9 Ocak sabaha karşı saat 2 ile 3 sularında gemilere binecek olanlar üçüncü grubu oluşturmuştu. Yine sabaha karşı saat 4 sularında Seddülbahir’de hiçbir İngiliz askeri kalmamış ve tahliye işlemi tamamlanmıştır.⁴⁰¹

10 Kânûn-ı sâni 1916 tarihinde “Son Darbe-Seddülbahir Cephesinde Kalan Düşmanda Nihâyet Denize Döküldü” başlığı altında yer alan haberde:

“Dün öğleden evvel, dünkü nüshamızda Çanakakle cephemize izâm etiğimizi haber verdiğimiz muhâbir-i muhsûsumuz Cemil Hakkı Bey, bize âtîdeki telgrafi göndermiştir:

Beşinci ordu, 27 Kanûn-ı evvel- Düşman Seddubahir mıntukasından avn ve inayet hakla kamilen def’ ve tard edildi. Bugün şibh-i cezîrede birtek düşman neferi bırakılmadığını tebşir eylerim. Cemil”⁴⁰²

Buradan da anlaşılacağı üzere artık düşman donanması ve düşman askerlerinin tamamı gitmek zorunda kalmışlardı.

X. ÇANAKKALE SAVAŞLARINA GENEL BİR BAKIŞ

A) ALMANLARIN DÜŞÜNCELERİ ve YAPMAK İSTEDİKLERİ

Almanların Çanakkale Muharebeleri'nde güttükleri niyeti, belgelerde, kaynaklarda açık olarak görmeyi beklememek gerekir. Çünkü bir devlet diğerine karşı gerçek niyetini genelde örter, anlaşılmamasını ister. Örneğin; Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Türkiye'yi sömürge yapmak istediğini, Alman belgelerinde göremiyoruz. Ancak o dönemi yaşayanlar buna vakıf olmuşlardır.

Çanakkale Muharebeleri'ni yapan 5. Ordu'nun 24 Mart 1915'de kurulmasına emir vermiş ve komutanlığına Alman generali Liman von Sanders atanmıştır. Liman Paşa, bu ordunun kuruluşunun kendi gayreti ile olduğunu yazmış ve şöyle demiştir: “Nihayet 24 Mart'ta Enver, Çanakkale bölgesinde 5. Orduyu teşkile karar verdi. Türk Genel Karargahına bu kararı verdirebilmek için benim harcadığım sürekli çabalara, son zamanlarda Alman Sefareti ile Amiral Souchon da katılmışlardı.”⁴⁰³

Emrinde çalışan Almanlar Liman Paşa'yı şöyle tanımlamışlardır: “Almanya'da

⁴⁰¹ Steel-Hart, **a.g.e.**, s. 296-297

⁴⁰² **Tanin Gazetesi**, 10 Kânûn-ı sâni 1916, s. 1

⁴⁰³ Sanders, **a.g.e.**, s. 76

kolordu komutanlığı için uygun görülmeyen biri; nasıl biri olduğu, emrinde hizmet edecek iyi kimseleri kaçırarak kadar Alman ordusunda biliniz; yabancı koşullara uymakta yeteneksizdir; çok gururlu ve çok kuruntulu öfkeli bir adam; karakter bakımından büyük makamlar için yetişmemiş; nezaketsiz ve kaba vs.”⁴⁰⁴

Böyle bir kişi, Birinci Dünya Savaşı'nın ve devletin geleceğini etkileyecek bir göreve atanır. Bazı kaynaklar bu atamayı Enver Paşa-Liman Paşa çekişmesine bağlarlar; Enver Paşa, Liman Paşa'yı sevmediği için İstanbul'dan uzaklaştırmak istemiş ve bu atamayı yapmıştır.⁴⁰⁵ Son derece önemli böyle bir atamanın gerekçesi bir geçimsizliğe indirgenemez. Aralarında bir sürtüşme, geçimsizlik olduğu kaynaklardan anlaşılmaktadır. Liman Paşa, başlangıçta Harbiye Nazırı, savaş başlayınca Başkomutan Vekili olan ve kendisinin de amiri durumunda olan Enver Paşa'ya tam itaat etmiyor, kendisini daha büyük görüyordu. Böyle bir ortamda Enver Paşa'nın kendisini uzaklaştırmak istemiş olması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü, savaş başlamadan önce Türk Harbiye Nazırlığı'nda Liman Paşa'nın Almanya'ya iadesi ve yerine Goltz Paşa'nın gelmesi tartışılmıştır.⁴⁰⁶

Sadık Sarısamam'ın arşiv ağırlıklı çalışmasında İtilâf Devletleri'nin Osmanlı ülkesinin Alman sömürgesi haline getirildiği iddiasında bulunarak şu beyannameleri Osmanlı cephesine attıklarını hatırlatmaktadır:

“İtilâf beyannamelerinde İttihat ve Terakki İdaresinin Osmanlı ülkesini Alman sömürgesi haline getirdiği, bakanlıkları, orduyu, bütün hükûmet dairelerini Almanlara peşkeş çektiği, Osmanlı vatandaşları açlık ve sefaret içerisinde sürünürken ülkenin mahsulünün cebren Almanlar tarafından gasp edilmesine göz yumduğu iddia edilmiştir.”⁴⁰⁷

Ayrıca Sarısamam: İtilâf beyannamelerinde belirtildiğine göre Almanya savaşta içine düştüğü sıkıntılardan kurtulabilmek için Osmanlı Devleti'ni bu belânın içine sürüklemiştir. Almanlar bunun için Enver Paşa'ya ve Osmanlı devlet adamlarına rüşvet vermişlerdir⁴⁰⁸ şeklindeki beyannameleri de dile getirmiştir.

⁴⁰⁴ Wallach, **a.g.e.**, s. 121-122

⁴⁰⁵ Wallach, **a.g.e.**, s. 158-159

⁴⁰⁶ Wallach, **a.g.e.**, s. 154-155

⁴⁰⁷ Sadık Sarısamam, **Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Cephelerinde Beyannamelerle Psikolojik Harp**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999, s. 31 Sarısamam, beyannamelerle ilgili yer göstermiş ve K:394, D:643-A/1559, F:1-22 ve K:404, D:189/1592, F:21-1

⁴⁰⁸ Sarısamam, **a.g.e.**, s. 37-38 ve Sarısamam, eserinde beyannamelerle ilgili olarak yer göstermiş ve K:394, D:643-A/1559, F:1-22 ve K:394, D:643-A/1559, F:1-12

B) GAZETELERDE ÇANAKKALE SAVAŞI ile ÇIKAN SON DURUM HABERLERİ

3 Kânûn-ı sâni 1916 tarihinde gazetelerde yer alan ve Almanya'dan alınan "Gelibolu'daki Askerlerin Mısır'a Muvâsalatı" başlıklı haberde:

"...Times gazetesi Kahire'den aldığı ma'lûmâta atfen Gelibolu'dan çekilen Avustralya ve Yeni Zelanda efrâdının Mısır'a muvâsalat ettiklerini bildiriyor."⁴⁰⁹

13 Kânûn-ı sâni 1916 tarihinde Tanin Gazetesi'nde yer alıp Alman, Avusturya, Bulgar, Türk ve İngiliz gazetelerinde yer alan haberler "Gelibolu Muzafferiyeti ve Müttefik Matbûâtının Takdîrâtı" başlıklı haberde yer almış ve şunlar ifade edilmiştir:

Berlin, 11 Kanûn-ı sâni-Berliner Tageblatt Gazetesi diyor ki: "İtilâfçıların Çanakkale Boğazı teşebbüslerinin dûçâr-ı hezimet olmasından İngiltere için en tehlikeli cihet Türkiye'nin elinde serbest kuvâ-yı müfreze bulunmasıdır. Bu arada ise İngilizlerin el-Cezîre'deki mevki'leri mühim derecede fenâlaşmıştır. General Townshend Fırkası'nın bâkîyesinin kâmilen esir düşmesi ihtimâlden hâric bulunmuyor. Bu suretle İngiltere'nin şarktaki mevki'i gittikçe bir şekl-i tehdîdkârâne kesb ediyor. İngiltere'nin öteden beri arzu ettiği temdîd-i harb keyfiyeti düvel-i merkezîyeden ziyâde harb-i hazırın müsebbibi olan İngiltere için tehlikeli bulunmaktadır."

Viyana, 13-Morgenblatt gazetesi diyor ki: "Gelibolu'da İtilâf'ın dûçâr olduğu hezimet Rusya'nın harb hakkındaki son ümidini dahi mahv eylemiştir. İtilâf Devletleri bu mağlubiyeti bir sevk-ül cevş muvâffakiyeti olarak göstermeye çalışacaklardır. Fakat efkâr-ı umûmîye muzafferiyet-i nihaiyyenin muvâffakiyetli ric'atler sayesinde mümkün'l-husûl olacağını artık inanmıyor."

Sofya, 11-Bulgar telgraf ajansından: Türklerin Çanakkale'de ihrâz ettiği muzafferiyet Bulgar matbûâtı tarafından hararetle tefsir edilmektedir. Matbûât-ı mezkûre İngiliz ve Fransızların Çanakkale'de dünya devletleri hezimetin gayr-ı kâbil ictinâb olduğunu beyân ile bundan dolayı izhâr-ı meserret etmektedir. Resmi Echo de Bulgar gazetesi diyor ki: "İngiltere Parlamentosu'ndan hizmet-i askerîyyenin mevcûdiyeti [okunamamıştır] bulunduğu sırada İngilizler Çanakkale'yi tâhliyeye mecbûr kalmışlardır. Şark meselesini halle me'mur olan o mâ'hud ordunun aksâm-ı mütebâkiyyesini dahi Türkler şeci' hücûmlarla denize atmışlardır."

⁴⁰⁹ Tanin Gazetesi, 3 Kânûn-ı sâni 1916, s. 1

Çanakkale seferine teşebbüs olunduğu zaman itilâf ricâlinin sarf ettiği lisân taazinkârâne tehâttur edilirse hasıl olan bu netice karşısında Türk mütteliklerimiz hissettiği meserretin ne kadar tabîi olduğu anlaşılır. Bundan dolayı İstanbul matbûâtı İngilizler ve Fransızlarla ne kadar istihzâ' etseler azdır.

İtilâf için bundan sonra şark ve şark ile harp gaib olmuş demektir.”

Viyana, 11-Gazeteler Çanakkale hezimetinden bahs etmekte devam ediyorlar.

Fremdenblatt diyor ki: “Bu vak‘anın ilk neticesi Osmanlı ordusunun büyük şan ve şöhret iktisab etmesidir. Layetezelzel bir metânet ve yorulmak bilmeyen bir sebât neticesi olan ve tarihte bir misli daha görülmemiş olan bu şân ve şeref, şarkın ruhunu [okunamamıştır] kuvveti gibi canlandıracak ve bu suretle İngiliz hakimiyetine karşı büyük bir tehlike teşkil edecektir.”⁴¹⁰

C) ÇANAKKALE SAVAŞLARINDA UĞRANILAN KAYIPLAR

Çanakkale savaşlarındaki kayıplar hakkında kaynaklar farklı rakamlar beyan etmişlerdir. Sanders bu konuda; Türk kayıpları 66 bin şehid ve 152 bin yaralıdır. Bunların 42 bin kişisi yeniden savaşa katılmışlardır.⁴¹¹

Larcher ise; İngilizler 469 bin kişi ile savaşa katılmışlar ve 119 bin 700 ölü ve yaralı vermişlerdir. Fransızlar ise 80 bin kişi ile katıldıkları muharebede 26 bin 800 ölü ve yaralı vermişlerdir. Fransız ve İngiliz ordusunda hastalık dolayısıyla hastahanelere gidenlerin 20.873’ü Fransız olmak üzere toplam 120 bin kişidir.⁴¹²

Pierre Renouvin ise; “Bu savaşta, her iki taraf ölü ve yaralı olarak toplam 500 bine yakın kayıp verdiler.”⁴¹³ demek suretiyle yuvarlak bir rakam vermiştir.⁴¹⁴

Tanin Gazetesi’nin 16 Kânûn-ı sâni 1916 tarihli nüshalarında çıkmış olan ve Almanya’dan 15 Kanûn-ı sâni 1915 tarihiyle alınan “Çanakkale’de İngiliz-Fransız Zâyi‘âtı 300 Bin Kişi” başlıklı haberde:

⁴¹⁰ **Tanin Gazetesi**, 13 Kânûn-ı sâni 1916, s. 1 Burada Alman, Avusturya, İngiliz, Türk gazetelerinin İngilizlerin çekilmeleri ile ilgili son değerlendirmeleri bulunmaktadır.

⁴¹¹ Sanders, **a.g.e.**, s. 125

⁴¹² Larcher, **a.g.e.**, s. 236 Ayrıca Nurten Arslan eserinde, İtilâf Devletleri 330 bin kayıp verirken, Türk tarafı ise 218 bin zayıat vermiş, demiştir. Daha fazla bilgi için bkz. Nurten Arslan, **Küçük Anılarda Büyük Sırlar Mustafa Kemal Atatürk C.I.**, Mavi Kuş Yayınevi, Ankara, 2004, s. 476

⁴¹³ Renouvin, **a.g.e.**, s. 122

⁴¹⁴ Kesin rakamları vermek mümkün olmamakla birlikte Türk tarafı için toplam 211 bin şehide karşılık İtilâf kuvvetlerinin 250 bin kişi kadar kaybı vardır. Daha fazla bilgi için bkz. Genelkurmay ATASE Başkanlığı, **Birinci Dünya Harbinde, Çanakkale Cephesi Harekâtı C. V/3**, s. 499 vd.

“Çanakkale Boğazı muhârebât-ı berrîsinde Fransızların dûçâr olduğu zâyî‘ât 100.000 kişiye bâliğ olmuştur. İngilizler ile Fransızların bu muhârebâtta vermiş oldukları zâyî‘âtın yekûnu bahriyenin zâyî‘âtı hâric olmak üzere 300.000 kişiye tecâvüz etmektedir.”⁴¹⁵

Ayrıca, Çanakkale muhârebelerinin bir subaylar savaşı olduğunu unutmamak gerekir. Türkler, yüksek tahsilli subayların 10 bin kadarını toprağa vermiştir. Bunlardan başka 70 bin kadar rüşdiye mezunu hayatlarını Gelibolu’da feda etmiştir. Cumhuriyet’in ilanından sonra çekilen idareci sıkıntısını bu savaşta verilen şehitlerin sayısında aramak gerekmektedir.⁴¹⁶

D) ÇANAKKALE SAVAŞLARINDA MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN ROLÜ

1915 yılının Nisan ve Ağustos aylarında Arıburnu, Anafartalar ve Conkbayırı muharebeleri sonucunda Gelibolu Yarımadası düşman eline düşebilirdi. Böylelikle de düşmana İstanbul yolu açılabilirdi. Bu iki yerde de keskin zekasıyla düşmanın çıkarma yapabileceği yerlerini tespit etmiş, buna göre de plân yapmış olan Mustafa Kemal Paşa’nın başarıları neticesinde düşmanın emelleri boşa çıkmıştı.

Renouvin: “Çarpışmalara 19. Tümen Komutanı olarak katılan Mustafa Kemal Bey; Conkbayırı ve Sarıbayır’daki kritik muharebelerde gösterdiği yetenekle sivrildi”⁴¹⁷ demek suretiyle prestij kazandığını ifade etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa’nın bu başarıları O’na büyük bir prestij kazandırmıştır. 1918 yılından sonra ki Milli mücadele savaşlarında diğer generaller ve subaylar O’nun bu işi yapabileceğine kanaat getirmişti.⁴¹⁸

⁴¹⁵ **Tanin Gazetesi**, 16 Kânûn-ı sâni 1916, s. 1. İngiliz ve Fransızların verdiği kayıplar Almanya’dan 15 Kanûn-ı sâni 1916 tarihiyle bildirilmiştir.

⁴¹⁶ H.Veli Selçuk, “Çanakkale Nedir? Çanakkale Zaferinin Sonuçları”, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, S.30, Yıl 1970, s. 38 (35-40) ve Mehmet Tütüncü, “Çanakkale Muharebelerinin Osmanlı Devleti ve Dış Dünya Bakımından Sonuçları”, **Milli Kültür Dergisi**, S.82, Ankara, 1991, s. 17-18 Ayrıca bugün dahi okuma yazma oranı %40’ın biraz üzerinde olan Türkiye’de, böyle büyük bir aydın kitlesinin birkaç ay içinde yok olması, Türkiye’nin kalkınma gelişmesine büyük bir sekte vurmuştur. Daha fazla bilgi için bkz. H.Veli Selçuk, “Çanakkale Nedir? Çanakkale Zaferinin Sonuçları”, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, s. 38 vd.

⁴¹⁷ Renouvin, **a.g.e.**, s. 122

⁴¹⁸ Dönemin gazetelerinde Mustafa Kemal’in ismini göremiyoruz. Bu da gazetelerde Enver Paşa’nın talimatıyla sansür uygulandığının bir göstergesidir.

E) ÇANAKKALE SAVAŞLARI ve İTİLÂF DEVLETLERİ

Çanakkale vuruşmaları Türk ordusunu az da olsa yıpratmıştır. I. Dünya Savaşı'nın son bulmasından sonra Milli mücadele savaşlarında sayıca verilen kayıplar kendini hissettirecekti. Almanya'nın da kayıpları çok olduğundan Osmanlı Devleti'ne yardım edemeyecekti.

Sabri Sürgevil'in makalesinde yer verdiği belgeye göre:⁴¹⁹

“Keskin sirke küpüne zarar

Savaş büyüdükçe sırf hırslarından ötürü dünyayı ateşe itmekten çekinmeyen Rusya ve İngiltere'nin hesaplarında yanıldığı ortaya çıkıyor. İngiltere ve Fransa'nın güçlerine fazla güvendiği belli. Zavallı Fransa da bu yanlış hesabın kurbanı oldu. İngiltere ve Rusya niteliği hiç göz önünde bulundurmazlar, sadece nicelik üzerinde durdular ve de savaşın doğuracağı kargaşalığı dikkat etmediler...”⁴²⁰ diye devam eden belgede olduğu gibi İngiltere-Fransa ve Rusya hesaplarında yanılığa düşmüşlerdir.

İtilâf Devletleri, Çanakkale muharebeleri sayesinde Balkan Devletleri'nin kendileri yanında savaşa gireceklerini umut etmişlerdi. Ayrıca Rusya'ya silah cephane ve erzak yardımıyla bulunarak Rusya'yı ayakta tutmak istemişlerdi. Ancak, Çanakkale de umduklarını bulamamışlar, emelleri de gerçekleşmemişti.

Böylece müttefiklerinden beklediği yardımları alamayan Rusya'nın durumu daha da kötüleşmişti. Çanakkale muharebeleri 1917 yılında Rusya'da ihtilâlin patlak vermesine neden teşkil etmiştir.⁴²¹

Diğer taraftan Çanakkale'de uğradıkları yenilgi İtilâf Devletleri'ne çok pahalıya mal olmuştur. Savaş sırasında Almanya ve Avusturya, Sırbistan'ı mühim derecede yıpratmıştır.⁴²²

⁴¹⁹ Köylü, 13-26 Eylül No: 1841

⁴²⁰ Sabri Sürgevil, “İtilâf Devletlerinin I. Dünya Savaşı Başlarında Osmanlı Devletine Bakış Açıklarına İlişkin Belgeler”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.III, S.8, Yıl 1998, İzmir, 1999, s. 304 (293-327)

⁴²¹ Renouvin, **a.g.e.**, s. 122

⁴²² Akbıyık, **a.g.e.**, s. 94

ALTINCI BÖLÜM

TANİN GAZETESİ'NDEKİ HABERLERİN TRANSKRİPSİYON METNİ

2 Ağustos 1914-20 Temmuz 1330, s. 4

Bugünkü Osmanlı Şerleviden Husûsi Telgraflar

Almanya'da Faaliyet

Berlin, 1 Ağustos-Rusya Çârı bütün Rus ordu ve filoların seferberliğini emreylediği cihetle İmparator tehlike-i harb-i karibe vuku' addederek icab eden evâmiri i'tâ eylemiştir. Binâenaleyh bugün ordu ve donanmanın seferberliğine intizâr etmek lazımdır. Ağustos ibtidâsından itibaren İmparator, Berlin'de ikamet edecektir. Başvekâlet dairesinde me'mûrin-i mülkiye ve askeriye arasında daimi konferanslar akdedilmektedir. Şehirde heyecan ve meserret hadd-ı gayeyi bulmuştur.

Ajans Telgrafları:

Fransa'da Umûmî Seferberlik

Paris,1-(Müsta'celdir)-Bu akşam umûmî seferberlik i'lân edilmiştir. (Osmanlı)

Almanya'da Seferberlik

Berlin, 1-Almanya'da seferberlik icrâ ediliyor. Vaziyet vâhîm addolunmaktadır. İmparator Kibvem, Çâr'a bir telgrafnâme keşide ederek Rusya tarafından seferberlik icrâ edilmesine mebni kendisinin de aynı tedbire mürâcaâta mecbûr kaldığını fakat bütün dünyaya isâbet eden felâketin mesu'liyetini kabul etmediğini ihbâr etmiştir. Burada tezâhürat ve vatan perverânede bulunulmuştur.

Seferberlik İntibâ'âtından

Paris,1's d 53, Akşâm-(müsta'cel) Ajans Havas'dan-"Duvarlara Fransa'da umûmî seferberlik icrâsını açıklayan i'lânlar yapıştırılmıştır. İlk gün Ağustos'un ikisinde nisf-ı leylden bir dakika sonra başlayacak ve bir gece sonra saat on biri elli dokuz dakika geçe hitâm bulacaktır."

Fransa'nın Beyânnâmesi

Paris, 1-Meclis-i Vükelâ nikat-ı hâl ictimâ'ıdadır. Hükûmet tarafından hudûdların muhâfazası zımında her türlü tedbire tevessül edildiğini mübeyyen bir beyânnâme neşredilmiştir.

Fransa'da Tecil-i Dîvân

Paris, 31-(Gecikmiştir) Ajans Havas'dan: Meclis-i Vükelâ yarın tecil-i dîvân mese'lesini müzâkere edecektir.

Constantinopl

6 Ağustos 1914-24 Temmuz 1330, s. 1

Avrupa'da Vaziyyet-i Umûmiye

Ahvâl Gittikçe Karışıyor-İngiltere de İ'lân-ı Harp Etti!

İngiltere-Almanya Harbi

Londra, 4-İngiltere, Almanya'ya i'lân-ı harp etti.

İ'lân-ı Harbin Almanya'ya Teblîği

Berlin, 4- İngiltere'nin Berlin Sefiri Sir Guson bu akşam Almanya Hâriciye Nezâretine giderek İngiltere'nin Almanya'ya i'lân-ı harp eylediğini bildirmiştir. Sefir aynı zamanda pasaportlarını talep etmiştir.

İngiltere Yardım Ediyor

Londra, 4- Sir Edward Grey müdâfaâdan mahrum olan Fransız sevâhilleri İngiliz donanmasının muhâfaza eyleyeceğini bugün Almanya'ya teblîg eylemiştir. İngiltere hükûmeti bil'imum kuvâ-yi berriye ve bahriyesinin seferberliğini i'lân eylemiştir. Bu seferberlik bugün nısfu'l-leyden itibaren yirmi dört saat zarfında icrâ edilecektir.

Bu seferberliğin sebebi Almanya'nın Belçika ve Felemenk'in bî-taraflılığını ihlâl etmesiyle İngiltere'nin menâfi' pek mühim bir sûrette haleldâr olmuştur. Bu tecâvüz Sir Edward Grey'nin Avâm Kamarası'ndaki beyânâtına muhâlif bulunuyor.

İngiliz ve Fransız Donanmaları

Malta, 4- İngiliz donanması hareket içindir: Bahrişefid'deki Fransız donanmasına iltihâk eyleyeceği iddia olunur. Malta'da yalnız İflexible kruvazörü kalmıştır.

Alman Donanması

Londra, 3- (Gecikmiştir) Bugün intişâr eden Times gazetesinin ikinci tab'ıda âtfideki satırlar görülmüştür. Bu gece siyâsî bir muttabiden vuku' bulan istihbârâtımaza nazâran Almanya'nın açık denize mahsûs filosu Kiel Kanalı'ndan geçerek garba müteveccihen yoluna devam etmiştir.

Tanin: Ajans Wolf'un bir telgrafnâmesi bu havâdisi tezkîb ediyor.

7 Ağustos 1914-25 Temmuz 1330, s. 1

Almanya'da Tarz-ı Telakki

Berlin, 5-İngiltere'nin i'lân-ı harp ettiği ma'lûm olur olmaz meseret ve gayret-i hârbicuyâne her tarafta tezâyid etmiştir. Hudûda müteveccihen hareket eden askerler sokaklardan halkın bitmez tükenmez alkışlarıyla teşyi' edilmektedirler. Tezâhürât fevkalade-i vatanperverâne devam ediyor. Dünkü gün İngiltere sefârethânesi karşısında küçük bir hâdisе vuku' buldu. Sefârethânenin itsâlinde kâin odadaki eşhâs tarafından halkın üzerine İngiliz parası atıldığı hasmane bir sûrette idâre-i kelim edildiği cihetle hiddet eden halk sefârethânenin pencerelerine kum ve gazete ilavelerinden yapılan tomarlar atmışlardır. Sefârethânenin birkaç camı kırılmıştır.

Başvekîl tarafından Reichstag'da irad edilen nutuktan sonra efkâr-ı umûmîye İngiltere'nin şerâit-i mebhûse dâhilindeki bî-taraflığını hakiki addetmiyordu. Çünkü İngiltere, Almanya'yı Fransa'nın sevâhil-i şimâliyesine taarruzdan men' etmekle, Fransa lehine müdâhale ve Almanya'yı son derece gayr-ı müsâid şerâit altında döğüşmeğe icbâr etmiş oluyordu. Belçika'nın bî-taraflığının ihlâlîne karşı İngiltere tarafından gösterilen hiddet ve şiddet ciddi add olunuyor. Çünkü Almanya, Belçika'yı uzun müddet işgâl etmek niyetinde değildi. Muvakkat ve mecbûri bir tedbir-i askeriye tevessül ediyordu. Çünkü mevsuk haberlere nazâran Fransa hareket-ı askeriyesini Belçika'nın tarafsızlığına pek de riayet etmeyerek idâre edecekti.

Almanya-Fransa

Poincare'nin Beyânâtı

Paris, 4-(Gecikmiştir) Reîs-i Hükûmet Monsieur Poincare beyânât-ı âtîyede bulunmuştur;

“Fransa vahşiyâne bir hücûmun kurbanı olmuştur. İ‘lân-ı harp edilmeksizin Almanya'nın Paris sefîri âzîmet eylemeksizin Fransa arâzisi Almanya tarafından dûçâr-ı hücûm olmuştur. Kırk seneden beri Fransa, muhâfaza-yı sulh ve musalemet için Alsace-Lorraine'in iadesini talebi meşru'nda bile bulunmamış ve bütün kuvvetini terakkîyâta ve menâfi'î beşeriyeye sarf etmek sûretiyle büyük bir millet olduğunu isbât etmiştir. Fransa hiçbir sûretle mûâheze edilemez. Çünkü buhranın bidâyetinden beri hiçbir sûretle beyânât ve harekât-ı hasmânede bulunmamıştır.

Mücâdelât başlangıcında Fransa muhârebeden ictinâb için bütün mesâîsini son dakikaya kadar sarf etmiştir. Londra kabinesiyle birlikte müzâkerât icrâsını teklif ettiğimiz zaman Almanya, Rusya'ya i‘lân-ı harp ve Lûxsemburg'a dahil oldu.

Ma‘mâfih Fransa, bütün levâzım-ı harbiyesi tamam olduğu halde seferberlik icrâsına hazır idi.

Fedâkâr ordu, mukaddes sancâklarının himâyesi altında vatani muhâfaza etmek üzere hazırlanmıştır.”

....

9 Ağustos 1914-27 Temmuz 1330, s. 1

Almanya-Fransa

Liège'nin Zaptı-Tafsîlât

Zürich, 7-Almanlar tarafından Liège'nin işgâline dâir vârid olan ilk tafsîlât be'r-vechi âtîdir. “Şehrin teslim olmaktan imtina' etmiş üzerine, Almanlar harekât-ı askeriye mübâşeret ile Schndantin, Basel, Flumal mevâki'-i müstahkemesine taarruz ederek şehre hücûm etmişlerdir. Bombardıman pek şiddetli olmuş ve Almanlar hatt-ı müdâfaâyı zorlayarak dün şehre dahil olmuşlardır. Şehir kemâl-i şiddetle müdâfaâ olunmuştur.

İlk haberlere göre tarafeynden cem'an yekün sekiz bin kişi maktûl ve mecrûh düşmüştür. Alman ordusunun ileri kıtaât-ı, Namur üzerine yürümektedir.

Berlin, 7-Yedinci Alman kolordusu Liège’i bombardıman ederek şehre hücum eylemeye teşebbüs etmiştir. Belçikalılar kemâl-i şiddetle müdâfaâ ederek Almanları muvâffakıyyetle püskürtmüşlerdir.

Bunun üzerine süvâri kıtaâtıyla mücehhez olan Onuncu Alman kolordusu evvelki nühacim kolorduya iltihâk eylemiş ve hücum bu sefer muvâffakıyyetle neticelenmiştir. Saat sekizde kale, Alman asâkirinin eline düşmüştür. Esnâ-ı muhârebede Liège üzerinde tayâran eden Zeplin Balonu kaleden atılan toplarla tahrîb edilmiştir.

10 Ağustos 1914-28 Temmuz 1330, s. 1

Almanya-Fransa

Fransa Liège’e Nişan Veriyor

Paris, 8 Ağustos-Fransa hükûmeti muhârebe-i hazırada Liège şehrinin meşhud olan tavrı asılânesinden dolayı Lègion d’honneur nişânının (Creve de chevalier) rütbesiyle kaderi i’lâ edildiğine mübeyyen bir emirnâme isdâr eylemiştir.

İtalyan Ajansı

Liège’in Zabtı ve Almanya’da Te’sîrâtı

Berlin, 8-Wolf Ajansından:

“Bütün Alman milletinin sevk ve galeyanı artık son devâire-i kemâline vâsıl olmuştur. Ma‘mâfih Liège’in zabtı haberi, kırkûç senelik bir devre-i sulh ve müsâmeletin Alman ordusunun kıymet-i harbiye ve sûret-i tecemmu‘nu asla helâldar eylemediği itmişân-ı meserret cinâsını takviye eylemiştir. Bilakis bu haber messereti aver Alman ordusundan mümkünü’l-hesûl en büyük muvâffakıyyât-ı askeriyenin beklenebileceğini ve bunların hâiz-ı fiile isâl olunacağı ümidini tebşir etmektedir.

İşte bundan nâşî, bütün firkalara mensûb matbûât zaten firklar tamamiyle ortadan kalkmıştır. Manevî kıymetini, kıymeti askeriyesinden daha mühim olan bu ilk muzafferiyetin derece-i ehemmiyetini tezekkür ediyorlar.”

Gazeteler, Alman askerlerine hükümrân olan fikrin, Garrawelt ve Sadan muhârebelerindeki fikir ve gayenin aynı olduğunu yazıyor ve “şeci’ askerimizi bu muhârebe-i mukaddesede tenvir eden saik (demirsalîb)tir diyorlar. Bugün bütün Almanya’da bir millet-i musâllaha bulunduğu bir hakikât-ı müsellemdir. Bundan

mâ'adâ iki günlük bir muhârebeyi müteâkıb Liège gibi son derece mükemmel bir mevki'-i müstahkemenin hücumla zaptı birinci derecede hâdise olduğunu ve bunun târih-i mağrib de emsâlsiz hâdise-i askeriye gibi telakki olunduğunu söylüyorlar. Birde Almanya'yı Belçika'ya karşı istemiyerek girmeye mecbûr eden ma'mâfih derece-i lüzum ve ehemmiyeti i'tilâf-ı müsellesin riyâkârâne oyunuyla tamamıyla tevzih eden bu muhârebenin neticesi için Liège'in zabtı haberi bilhâssa hâiz-i ehemmiyet ve müceb-i meserret bir hâdise teşkîl edeceği ilave olunuyor.

Şark tarafındaki askerlerimizin ilerlemesinde Alman ordularının muzafferliğinin ne kadar büyük olduğunu gösteriyor.

11 Ağustos 1914-29 Temmuz 1330, s. 1

Almanya-Fransa

Fransızlar Tecâvüz Ediyor

Paris, 9-Fransız askeri Alsace'ye dahil olmuştur. Alnekrih'i süngü hücumuyla zapt ettikten sonra Almanların tahliye eylediği Molhoz'a kadar ilerlemişlerdir. Alman ordusu Divoberisak'a doğru çekilmektedir. İtalyan

Liège İstihkâmları

Paris, 7-(Gecikmiştir) Liège'den telgrafla bildirildiğine göre, Liège istihkâmları bilhâssa Namur yolu üzerinde son derece şiddetle mükavemet etmektedir. Belçika kumandanı Anurerib esbâb-ı müdâfaâsını ihzâr için her türlü tedabire tevessül ediyor. Hükûmet şehri-i mezkûre nakledilecektir. "İtalyan Ajansı"

Almanya-İngiltere

Bir Alman Müstemlekesinin Zaptı

Berlin, 9-Wolf Ajansı'nın istihbârâtına göre: İngilizlerin (kuvvet-i dor) müstemlekesinden sevk edilen kuvvetli bir İngiliz müfrezesi Almanların kogo müstemlekesinde vâki' Levni şehrini işgâl eylemiştir. Esnâ-ı işgâlde kûvve-i zâbitâya ve eli silah tutabilecek Almanlar dâhilindeki mıntıkayı nüfûzda mühim istasyonları himâye ile meşgul bulunuyordu. İngilizleri inzibât ve intizâmı muhâfaza edebileceklerini, ve ahâlînin can ve mallarının taht-ı muhâfazaya alınacağını vad etmişlerdir.

Constantinopl

15 Ağustos 1914-2 Ağustos 1330, s. 1

Almanya-İngiltere

Muhârebe-i Bahriye

Londra-10 (Gecikmiştir) Bahriye Nezâreti Alman tahte'l-bahrlerinin İngiliz filosuna hücum ettiklerini i'lân ediyor. Hiçbir İngiliz gemisi dûcâr-ı hasâr olunmamıştır. Buna mukâbil bir Alman tahte'l-bahrı batmıştır.Âtîdeki telgraflar İngiliz konsoloshânesi duvarına ta'lik edilmiştir.

Londra, 13-Şimâl denizde büyük bir muhârebe-i bahriye vuku' bulmuştur. Yirmi Alman gemisi gark ve nâbud olmuştur. İngilizler dört gemi kaybetmişlerdir.

Londra, 13-Belçika ordusuyla birleşmek üzere Belçika'ya çıkmış olan General French Kaiser'in Lip âlâyını mahvedilmiştir.

Tekzîb

Berlin, 13-İngiltere Hariciye Nezâreti tarafından iş'âr edilen rivayaâta cevaben Wolf Ajansı selâhiyâtdar bir muhâliften verilen bir mezuniyet üzerine âtîdeki mevâd-ı i'lân eder: Almanların bî-taraftarların ticaretini ihlâl ve tehdit edecek bir tarzda şimâl denizine torpil vaz' ettikleri doğru değildir. Alman tahte'l-bahr torpilleri ancak İngiliz sevâhil-i karîbinde mevzu'dur.

Almanya-Fransa

Alsace'de Müsâdemeler

Paris, 10-(Gecikmiştir) Fransız askerleri pek şedid bir muhârebeden sonra Alsace hudûdunda kâin bu mühim Saint Marie Boğazları ile Saint Marie havâlîsine hakim tepeleri işgâl etmişlerdir. Saint Marie Omin müsâdemesinde Fransızların oldukça mühim zâyî'ât verdikleri burada te'mîn olunuyor. Yaralılar Epinal'e gönderilmişlerdir.

Fransızların Ric'atı

Bal, 10 (Gecikmiştir) Strazburg karibinde bir muhârebe başladığı Alman piyâdesi ile süvârisinin Fransızların bir tâbûr avcı askerini (Nogoyuk-Spinod) istikâmetine doğru ric'ata mecbûr ettikleri zann olunuyor.

Fransızların İleri Hareketi

Roma, 11-(Gecikmiştir) Ban'den Giornale d'Italia gazetesine iş'âr edildiğine göre Almanlar, Molhoz'dan ric'at ederlerken erzak depolarıyla rel köprüsünü tahrîb etmişlerdir. Alman ordusunun kısm-ı küllisi demir leblebiden tahassud ayarıdır. Fransızlar, Strazburg yolunda kâin Kulmar şehrine doğru ilerlemektedirler.

İtalyan Ajansı

17 Ağustos 1914-4 Ağustos 1330, s.1

Avrupa'da Umûmî Harp

Muhârebe-i Bahriyyenin Aslı Çıkmadı-İntizâr-İtalya'nın Te'mînâtı

Şimâl denizinde vuku' bulan muhârebe-i bahriye neticesinde İngiliz donanmasının küçük bir fedâkârlık mukâbilinde yirmi iki Alman gemisini gark etmeye muvâffak olduğu hakkında İngiliz ve Fransız menâbi'inden verilen haberleri kayd-ı ihtiyâtla telâkki etmiştik. Dünkü haberler bu husûsta ne kadar haklı olduğumuzu isbât ettiği cihetle bugünlük başka birşey ilavesine lüzum yoktur.

Garb darü'l-harekâtında vuku'-ı i'lân olunan muhârebelere Fransız ordusu tarafından ihrâz olunan muzafferiyetlere gelince biz bu hareketa dahil şimdiye kadar gelen havâdislerin hiçbirini hakikâte mukarrin ad etmemekte mazurdur. Mühim muhârebâtın neticesi anlaşılınca kadar intizârdan başka yapılacak birşey yoktur.

13 Şubat 1915-21 Kânûn-ı sâni 1330, s. 1

Son Havâdis

Tebliğ-i Resmî

30 Kânûn-ı sâni 330 târihiyle Karârgâhı Umûmîden teblîg olunmuştur:

26 Kânûn-ı sâni'den beri muhtelif darü'l-harekâtda şâyân-ı ehemmiyet bir tebeddül yoktur.

16 Şubat 1915-3 Şubat 1330, s. 1

Tebliğ-i Resmî

Yunanistan sefâret-i Ateşe Tavel Monsieur Kiryejis'in sivil bir me'mur tarafından dûçâr-ı hakaret olduğunu beyân ile bazı mataliyatta bulunmuştur. Hükûmet seniyye devletin beytinde mevcut hüsn-i münâsebet ve bu babdaki kavaide düvelliyeye

binâen metalib-i vakı‘ayı şâyân kabul gördüğünü sefire bildirmiş ve tarafınca muvafakat hasıl olduğu halde mûmâ ileyh evvelki gün Dersââdet’ten mufârekat etmiştir. (Millî)

19 Şubat 1915-6 Şubat 1330, s. 1

Son Havâdis

Tebliğ-i Resmî

5 Şubat târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:
Muhtelif darü’l-harekâtlarda şâyân-ı iş‘âr hiçbir şey yoktur.

20 Şubat 1915-7 Şubat 1330, s. 1

Tebliğ-i Resmî

6 Şubat 1330 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Bu sabah İngiliz ve Fransız sefâin-i harbiyesi Çanakkale Boğazı’nın en hâricindeki tayyârelerini bombardıman etmiş ve 400 mermi atmış ise de hiçbir muvafakat elde edememiştir. Yalnız bir nefer taş parçalarından hafifçe bacağından yaralanmıştır. (Millî)

Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunuyor:

6 Şubat tarihiyle teblîge zildir:

Asker İngiliz ve Fransız zırhlısı Çanakkale’nin hârici tabyalarını yedi saat bombardıman etti. Fakat tabyalarımızı susturamadı. Düşman büyük çaplı ve on beş santimetrelik toplarıyla altı yüz mermi attı. Düşmanın amirâl gemisi ağır sûrette olmak üzere otuz zırhlısı hasârzede olmuştur. Lehü’l-hamd yalnız bir zâbit ve bir nefer şehîdimiz bir neferde hafif yaralımız vardır. (Millî Ajans)

21 Şubat 1915-8 Şubat 1330, s. 1

Tebliğ-i Resmî

7 Şubat 1330 târihiyle Karârgâhı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Muhtelif darü’l-harekâtlarda vaziyet gayr-ı mütebeddeldir.

2-Düşman filosu dünden beri Çanakkale Boğazı’na karşı taarruz teşebbüsünde bulunmamıştır. (Millî)

24 Şubat 1915-11 Şubat 1330, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

10 Şubat 1330 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Vaziyet-i umûmîyyede bir tebeddül yoktur.

2-6 Şubattan beri düşman filosunun Çanakale'ye karşı yeniden hiçbir hareketi görülmemiştir. (Millî)

25 Şubat 1915-12 Şubat 1330, s. 4**Son Havâdis****Reyan Civârında Bir Muzafferiyet**

Bağdat, 11 Şubat (Muhâbirimizden):Berâ-i keşf Reyan cihetine giden mücâhidinden bir cüz'-i-i kalil denecek derecede bir süvâri kuvveti düşmanın Şaibiye'ye sevk ettiği erzak koluna tesâdüf ile kendi azlığına bakmayarak hemen kahramâncasına hücum etmiştir. Vuku' bulan müsâdeme neticesinde düşman on iki maktûl, birçok mecrûh vererek münhezim olmuş ve nihayet kendisini Reyan kasabasına atabilmiştir. Mücâhidlerimiz ise düşmandan hayli tüfeng, kasatura, revolver ve sâire igtinâm ettikten sonra yalnız iki mecrûh ile muzafferden ordugâha avdet etmiştir.

26 Şubat 1915-13 Şubat 1330, s. 4**Tebliğ-i Resmî**

18 Şubat 330 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Bugün düşmanın kuvvetli on zırlısı Çanakkale Boğazı medhalindeki tabyalarımıza kable'z-zevâl saat onda ateş açarak ba'de'z-zevâl saat beş buçuğa kadar devam etmiş ve ba'de Bozcaada istikâmetine çekilmiştir. Anadolu sâhilindeki tabyalarımızdan endâht edilen mermiyâttan düşmanın (Agamemnon) sisteminde bir zırlısıyla daha iki zırlısının hasâra uğradığı tarassûdât neticesi anlaşılmıştır. (Millî)

Kanal Sevâhilinde

Mısır darü'l-harekesi seyyar muhâbirimizden:

Geceleri Mısır fedâkâr kardeşlerimiz Kanal sevâhilindeki keşf kollarımıza Kanal'ı yüzerek silahlarıyla beraber hediye olarak muz getiriyorlar. Geçende çöl karârgâhımıza bu hediyelerden bize de hisse çıktı. Kanal'da dolaşan düşmanın devriye

motorbotları kanalın garb sâhiline hiçbir Müslüman yaklaştırmıyorsa da gece karşılıklı kardaş musâfahalarına müsâade ediyor. Hecimli keşf kollarımızdan gelen haberlerde düşman ilk muhârebede mermiyâtımızla harap olan kanalın müdâfaâ aksâmını keşf kollarımızın ateşinden fırsat buldukça mütelâşiyâne tamir ve termim ile meşgul olmaktadır.

27 Şubat 1915-14 Şubat 1330, s. 1

Tebliğ-i Resmî

13 Şubat 330 târihiyle Karârgâhı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Dünkü yedi saatlik bombardımanda düşman gemilerinin ağır topları Çanakkale boğazının hârici istihkâmâtını bir iki noktada hasâra uğratmış ve buna rağmen tarafımızdan yalnız 5 şehîd ve 14 mecrûh olmuştur. Bugün dahi düşman donanması bombardımana devam etmiş fakat öğleden sonra Seddülbahir bataryamızın ateş sahası hâricine çıkmıştır.

2-Bir Fransız kruvazörü 10 Şubatta Akabe civârına yüz kadar asker çıkarmışsada müfrezelerimizle iki saat devam eden müsâdeme neticesinde düşmana telefât verdirilerek gemilerine çekilmeye mecbûr edilmiştir. Düşmanın top ve mitrolyöz ateşlerinin şiddetine rağmen yalnız 3 nefer şehîd ve 3 mecrûhumuz vardır. (Millî)

27 Şubat 1915-14 Şubat 1330, s. 4

Alman Harp Raporu

Berlin, 26-Karârgâh-ı Umûmî teblîg ediyor: Garb ve şark darü'l-harplerinde şâyân-ı iş'âr bir şey yoktur. Ordu Başkumandanlığı

İngiltere'nin Ablûkası

Berlin, 26-Amsterdam'da münteşir Tiuld gazetesi yazıyor: 18 Şubat târihinden bir hafta sonra 20 İngiliz ve Fransız gemisi Almanlar tarafından torpillenmiş veya kendilerinden torpile çarparak gark olunmuşlardır. Şu halde İngiliz ve Fransız bahriyesi Alman tahte'l-bahrlerinin faaliyetine mani olacak iktidâra hâiz değillerdir.

Daily Mail gazetesi Almanya'ya karşı tedâbir-i lâzıme ittihâz edilmemiş olmasından adem-i hoşnudu izhâr ederek Almanya'nın İngiltere tarafından ablûka edileceği tarzındaki beyânâtının mesnetsiz olduğunu kaydediyor.

Rusya Sulh Teklif Ediyor

Berlin, 26-Berliner Mittag Zeitung gazetesi Rusya Hükûmeti Viyana'ya gönderdiği bir zât vasıtasıyla Avusturya-Macaristanla münferiden akd-ı sulh u sûret-i gayr-i resmîyede teklif ve bu husûsta fevkalade müsâid şerâit dermeyân etmiş olduğunu Viyana'dan aldığı husûsî bir habere atfen bildiriyor. Avusturya bu teklifi reddetmiştir.

28 Şubat 1915-15 Şubat 1330, s. 1

Tebliğ-i Resmî

14 Şubat 1330 târihiyle Karârgâhı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Düşman donanması bugün Seddülbahir istihkâmına uzun fâsılalalar ile ateş etmiştir. (Millî)

Çanakkale Bombardımanı

Dün Çanakkale muhâbir-i mahsûsamızdan aldığımız telgrafnâmedir:

Çanakkale 13 Şubat-Dün İngiliz ve Fransız sefâin-i harbiyesi 8 saat mütemadiyen Çanakkale'nin harîcinde ve Anadolu cihetinde bulunan Orhaniye ve Kumkale ile Rumeli cihetinde bulunan Ertuğrul ve Seddülbahir Kalelerini bombardıman etmiştir. Donanma her ne kadar kalelere tekârrüb etmiş ve en büyük toplarını isti'mâl eylemiş ise de kalelerde pek az tahribât yapabilmiştir. Bazı mıntıklarda pek yakın mesafelerden kalelerden icrâ edilen kahramânâne muhârebeyi bizzat gördüm. Zâyi'âtımız ancak 12 kişiden ibarettir. (Agamemnon) seffineside dahil olduğu halde bir hayli düşman sefâin-i harbiyesi hasârzede olmuştur. Hatta bir geminin ateş aldığı dürbünle pek kolay görülüyordu.

1 Mart 1915-16 Şubat 1330, s. 4

Çanakkale Bombardımanı Etrafında

Berlin, 28-Şark ahvâline vukûf-ı ta'ammi bulunan Monsieur Beled İngiliz, Fransız donanmasının Çanakkale'ye icrâsına tevessül ettikleri hareke hakkında pek bedbinâne beyân-ı efkâr ile istihkâmâtın her türlü esbâb-ı müdâfaâ-yı haiz bulduklarını ve haricî istihkâmâtın bombardımanı ile mese'lenin halledilmiş olmayacağını beyân ediyor.

2 Mart 1915-17 Şubat 1330, s. 1

Tebliğ-i Resmî

16 Şubat 1330 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Düşman donanması Seddülbahir bataryasına karşı bugünde belli bir sûrette ateşe devam etti. Bazı nukata keşf kolları ihrâc için yaptığı teşebbüsler akim bırakıldı, bilâhîre düşmanın beş zırhlısı diğer birkaç bataryalarımıza karşı bilâ-muvâffakıyyet ateş ederlerken bataryalarımızdan endâht edilen yedi merminin isâbeti üzerine geri çekilmeye mecbûr olmuştur. (Millî) 278

Rusya ve Boğazlar

Viyana, 28 Şubat, Kont Joul Andreas, Efreyaperes'te neşrettiği bir makalede, Rusya'nın boğazları elde etmek husûsundaki mesâi mütemâdiyesine ma'lûmât târihine istinâden mevzu' bahsetmiş ve Rusya gâlip gelecek olursa Romanya ve Bulgaristan gibi bî-taraf Balkan Hükûmetlerinin Rus esâreti altına düşeceğini ileri sürmüştür. Mezkûr makalede deniliyor ki: "Rusya boğazlar üzerinde te'mîn-i hakimiyet edecek olursa Bahrisiyah Rus toprağıyla muhat bir göl halini alacak ve Balkan Hükûmetlerinin cihânın aksâm-ı sâiresiyle munâkelâtı Rusların keyf ve idâresine tabi olacaktır. Rusların bu müthiş istinâdgah-ı bahrileri karşısında Yunanistan ancak zaâf ve tevakkuf içinde emrar-ı eyyam edecektir. Bu şerait dâhilinde Yunanlıların adaları taht-ı hakimiyette bulundurabileceklerine inanmak safdillik olur.

Rusya'nın bu kadar kavi bir mevki' sahibi olması İtalya'yı bile tehdit altında bırakacaktır. Bunu söyleyen ben değilim, İtalya'nın en büyük rical-i hükûmeti ve vatanperveri olan Karor'dur. Karor irad ettiği bir nutukta demişti ki: "Kırım muhârebesi Rusya'nın lehine neticelenip de muzaffer Rus Çarlığı İstanbul'u ele geçirirse Rusya, Bahrisefid'de mutlak sûrette iktisab-ı hakimiyet edecek ve Avrupa'nın kabineleri arasında izâlesi imkânsız bir hüküm ve nüfûz kazanacaktır. Bu yolda bir vaziyet, gerek Piyomonte ve gerek bütün İtalya için pek meşmum neticeler verecektir. Boğazları seddi sûretiyle anahtarı Rus mütegalibelerin eline geçecek olan Bahrisiyah bir Rus denizi olacak ve vâsi' mikyâsda bir Sivastopol Limanı hükmüne girecektir."

Monsieur Kruze de aynı fikirde idi. Bunun neticesi olarak Rusya'nın Bulgaristan'da tevsil-i arâzi etmesine karşı bir ittifâk akdini 1880'de Avusturya ve İngiltere'ye teklif etmişti.

Üçüncü Napolyon ile Wellington'da Rusya'nın boğazları ele geçirip sedd etmesi, Fransa ve İngiltere için büyük bir tehlike teşkil edeceğini söylemişlerdi. El-yevm Fransa ile İngiltere boğazların Rusya'nın eline geçmesine esâs itibariyle rıza göstermiş olduklarından Rusya'nın muzafferiyeti kendileri için ne kadar büyük bir tehlike teşkil edeceğinin bî-taraflarca takdîr edileceği me'mûldür.

Neue Wiener Tageblatt gazetesinde boğazlar mese'lesi hakkında şu mütâlaaları dermeyân ediyor: "Sir Edward Grey'nin Monsieur Sazanof'un beyânât-ı ma'lûmesinden sonra sarf ettiği sözler, İngiltere ile Fransa'nın İstanbul ve Boğazları Rusya'ya sattıklarına şüphe bırakmamaktadır. Buna mukâbil alınacak bedele gelince bu cihet, Edward Grey'in beyânâtına göre, sulhun akdedileceği sırada anlaşılacaktır. Şurası var ki, Cebel-i Tarık İngilizlerin elindedir. Kıbrıs ve Malta'da İngiliz ve Bizet'e de Fransız bayrağı temevvüc etmektedir. Suveyş kanalıyla Cebel-i Tarık sayesinde İngiltere Bahrisefid'in anahtarlarına mutasarrıf kalmış olacaktır. Bahrisefid'de mahsûr kalacak olan Rusya için beri-câi teselli vardır ki o da Avusturya-Macaristan, İtalya, Yunanistan ve Balkan hükûmetleri de bu mahsûriyete iştirâk etmekte olduklarıdır."

Hindistan İhtilali-Singapur'da Japon Askeri

Viyana, 28-Petersburg'tan bildiriliyor: Reich gazetesinin 20 Şubat târihli Singapur'dan aldığı ma'lûmâta göre Singapur'a celb olunan Japon askeri Hint askerine mahsûs olan kışlaları işgâl etmişler ve hali firârda bulunan erbâb-ı isyânı ta'kîbe koyulmuşlardır.

3 Mart 1915-18 Şubat 1330, s. 1

Çanakkale'nin Bombardımanı-Bir İngiliz Mütahhassısının Mütâlaası

Berlin, 1 Mart-Londra mütahhassısın-i bahriyesinden bir zât Çanakkale'nin bombardımanından bahs ettiği sırada karadaki istihkâmâtın sefâin-i harbiye tarafından bombardıman edilmesi sayesinde yakın bir zamanda bir muvâffakiyyet istihsâli mümkün olamayacağını karadan bir taarruz icrâ edilmedikçe bir netice-i kat'îye elde edemeyeceğini ve istihkâmlar tahrîb veya zabt edilmese bile torpil muhârebesinin daha çok zaman devam edeceğini ve Çanakkale'nin zorlanması son derece de büyük fedâkârlıklara mütevâkîf olduğunu beyân etmiştir.

Sudan Ordusundan Firâr Eden Askerler-Mısır Üzerine Yürüyen Sünûsiler

Corriere Dellasera gazetesinin Kahire muhâbiri Sudan ordusunda asker firârililerinin adedi hergün tezâyüd artmakta ve Mısır üzerine yürüyen on dört bin kadar mücâhidin-i sinûsiyenin her tarafta hüsn-i kabule mazhar olmakta bulunduğunu gazetesine gönderdiği bir telgrafnâmede iş'âr ediyor. Diğer taraftan İspanyol gazeteleri, Mısır'daki müslümanların Mısır'ın yeni sultânı nâmına isdar edilen evâmir ve ihtâr eden hiçbirini tanımak istemediklerini ve hutbenin Halife-i müslimin nâmına kırâtını talep ve iddiada ısrar eylediklerini yazıyor.

Osmanlı Heyet-i İstihbâriyesi

İngiltere'de Gâlây-ı İs'âr-Amelelerin Grevi

Almanya'yı açılığa giriftâr ve bi'n-netice taleb-i sulha icbâr için kevâ'id-i düvelliyeye külliye mugayir tedâbir-i şedide-i bahriye ittihâz eden İngiltere'nin günler geçtikçe ma'îşet husûsunda da türlü türlü müşkûlata uğradığını kemâl-i mahzuziyetle görebiliyoruz.

Hükûmet-i mezkûrenin merkez-i mühime-i sanayisinden ma'dud olan başlıca şehirlerde amele grevleri baş göstererek hayat-ı rûzmereyi hükûmete ciddi endişeler verecek derecede işgâl etmektedir. Daha bir müddet imtidâdi halinde müdâfaâ-ı memleket emr-i mühimini de tehlikeye uğratacağını pek melhuz ve bizce bi't-tabî o nispette me'mul olan gâlây-ı is'âr Almanya'daki tereffua nisbetle kat kat şiddet kesbetmiştir. Bu cümleden olarak İngiltere'de ekmeğin fiyatı yüzde yetmişbeş ve dahilde i'mâl edildiği cihetle hariçten celb edilen şekerin fiyatı ise yüzde yüz artmıştır. Halbuki Almanya'da ihrâcâta mahsûs olarak müddahhir şeker ablûka münâsebetiyle dışarıya çıkarılmadığından bugün ihtiyacât-ı insaniyenin en mühimlerinden birini teşkil eden bu mâdde Almanya'da gayet ucuz fiyatla bol bol istihlâk edilmektedir. Ekmek ve şekerle beraber ihtiyâcat-ı zaruriyeden olan saîr mevâd ve eşya fiyatlarının da muhtelif nisbetlere mütemâdiyen tezâyid etmekte olduğunu İngiltere Başvekîli Asquith'in âhiren grevler münâsebetiyle irat ettiği bir nutukta beyân ve itirâfa mecbûr kalmış olmasına nazâran Almanya için açtığı kuyuya yakında bizzat İngiltere'nin düşüp helâk olacağına şüphe yoktur.

Osmanlı Heyet-i İstihbâriyesi

3 Mart 1915-18 Şubat 1330, s. 3

Tebliğ-i Resmî

17 Şubat 1330 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

1-Düşman donanması bugün Çanakkale Boğazındaki üç saat bila-muvâffakiyet ateş etmiş ve bataryalarımızın müessir mukabelesi üzerine geri çekilmeye mecbûr olmuştur.

Aynı zamanda dört Fransız zırhlısından ve torpidolardan mürekkebe bir düşman filosu (Muarız) Körfezi sâhilindeki mevâzi'mizi hiçbir netice elde edemeksizin bombardıman etmiştir.

Tayyârelerimizden düşman gemilerine muvâffakiyetle bombalar atılmıştır.

....

Çanakkalede Bir Düşman Torpidosunun Garkı

Kale-i Sultânîyye, 17 Şubat-Düşman donanması bugün dahi bombardımana devam ile altı yüzü mütecâviz mermi atmış ise de hiç te'sîr hâsıl edememiştir. Tarafımızdan edilen mermiler Kontr-Amirâl gemisinin arka direğini kırmış ve düşman gemilerine birkaç def'a isâbet etmişlerdir. Dün gece Boğaz'a girmek teşebbüsünde bulunan düşman torpidolarının bataryalarımız tarafından açılan ateş neticesinde bunlardan birisi batırılmış ve diğerleri de derhâl ric'ate mecbûr edilmiştir. (Millî)

Çanakkale Bombardımanı-Te'sîrât ve Mütâlaat

Viyana, 2-Peschder Lloyd gazetesi yazıyor: Rusya'nın Çanakkale Boğazı hakkındaki âmâlî, bu âmâlînin hîn-i husûle çıkmasına dâima muhâlefet etmiş olan Avusturya için mücebi hayret değildir. İstanbul'u elde etmek dâvâlarını mehakk göstermek için Ruslar tarafından serd olunan delâilî bâtıldır. Zirâ İtalya ve Avusturya dahi Rusların buldukları hâldedirler. Afrika'da Bahrimuhît yolu açık değildir. Bu yol Cebel-i Târik Boğazı'na hâkim olan İngiltere tarafından daima kapatılabilir.

Viyana, 2-Monsieur Maren Neue Freie Press'de Çanakkale Boğazı bombardımanından bahs ederken müttefiklerin donanmaları tarafından icrâ olunan harekâtın akamete mahkûm olduğuna ve Boğaz önünde icrâ-ı hareket eden gemilerin Osmanlı topçularının isâbetli endâhtı ile büyük zâyî'âta uğrayacağına beyânı itimâd ediyor.

Viyana, 2-Çanakkale Boğazı'nı geçmek için Fransız İngiliz donanmasının teşebbüs ettiği taarruzun İngiliz mehâfilince inanılmadığını ihsâs eden muhtelif telgraflar bura gazetelerinde neşredilmektedir.

4 Mart 1915-19 Şubat 1330, s. 1

Tebliğ-i Resmî

18 Şubat 1330 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

Bugün düşman donanmasının bir kısmı Çanakkale Boğazı medhalindeki bazı bataryalarımıza yarım saat neticesiz ateş etmiştir. (Millî)

Çanakkale Bombardımanı-Mütâlaât ve Te'sîrât

Berlin, 2 Mart-Deutsche Tageszeitung gazetesi diyor ki: "İngilizler Çanakkale'yi bombardıman etmekle Türkler ve bilhâssa İstanbul ahâlîsi üzerinde bir te'sîr icrâsı maksadını ta'kîb etmektedirler. İngiliz-Fransız filosu kumandanı, kendisine hiçbir zarârı olmayacak bir blöf ile boğazlardan geçmek arzusunda bulunmaktadır. Fakat Türk gazetelerinin bombardıman hakkındaki mütâlaât ve te'sîrâtı Millet-i Osmaniyyenin netice-i kat'îyeden emin bulunduğunu ve Türkiye'nin idame-i hayat için mücadeleye giriştiğini [okunamamıştır] [okunamamıştır]Avrupa-i vusta devletleriyle birlikte giriştikleri harbi muvâffakıyyetle neticelendiği [okunamamıştır] ve her türlü tazyîk ve tehakkümden azâde bir âtîye mazhar olacaklarını pek iyi anlamaktadırlar.

Viyana, 2-Neue Freie Press gazetesi Çanakkale bombardımanı ve Rus zemandarının Rusya'nın İstanbul hakkındaki âmal ve niyetini açıkça söylemeleri, bî-taraf devletlerin bu yüzden ma'rûz buldukları mesaliki ortaya koyacağını düvel-i mezkûre-yi şimdiye kadar iltizam ettikleri mesâlik bî-tarafiden inhirafa mecbûr edeceğini yazmaktadır.

Roma, 1-Bugün İtalyan gazeteleri Fransız-İngiliz donanması tarafından Çanakkale'ye karşı icrâ edilen hareketten bahsetmektedir. Gazetelerin hepsi, bu teşebbüsün pek müşkül, adeta imkân hâricinde olduğunu beyânda nüttehit bulunmaktadır.

Tribuna gazetesinin fikrince müttefikler donanmasının teşebbüsü son derece müşkildir, zira buna karşı pek ciddi ve hadsiz hesapsız mevâni' mevcûdudur.

Giornale d'Italia diyor ki: “Şimdiye kadar İngiliz-Fransız donanması boğazın hârici istihkâmâtına karşı icrây-ı hareketle iktifa etmiş ve büyük zâyî'âta uğramamıştır. Lakin donanmaya karşı asıl tehlike boğazın dâhilindedir. Boğazda pekçok ve pek kuvvetli istihkâmât mevcûddur.”

İndépendance gazetesinde, İngiliz-Fransız donanması top husûsunda hâiz-i tefevuk olmakla beraber boğazın merkezi ve şimâli kısmında bulunan kuvvetli istihkâmaların çar çabuk ve kolay kolay teslim olmasının lafi bile olmayacağını beyân ediyor.

Amirâl Limpus İngiliz-Fransız Donanması Kumandanı

Viyana, 2-Neue Freie Press diyor ki: “Gafil diplomaside te'mîn edildiğine göre el-yevm Çanakkale'yi bombardıman eden İngiliz-Fransız filosu Amirâl Limpus'un kumandası altındadır. Eğer bu rivayet doğru ise İngiltere kabinesi cidden hoş bir cüret-i ahlâkiye göstermiş oluyor. Ancak İngiltere'nin mürâcaât ettiği yolda bir tarz-ı hareket gerek dost ve gerek düşman tarafından yapılmış olsun, Almanlar ve Avusturyalılar nazârında bilcümle kava'id-i ahlâkiyeye harp zamanında bile riâyet edilmesi icap eden fikr haysiyetine menafi' bir şeydir. İngiltere hükûmeti geçenlerde hükûmet-i Osmanî tarafından bahriyesinin tensiki için davet edilen bir Amirâli Çanakkale'yi bombardıman eden donanma kumandanlığına ta'yîn etmek derecelerine kadar varıyor!”

5 Mart 1915-20 Şubat 1330, s. 1

Tebliğ-i Resmî

19 Şubat târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

2-Bugün düşman sefâin-i kal evvel Çanakkale medhal bataryalarına karşı te'sîrsiz ateşlerine bir müddet devam etmiştir.

6 Mart 1915-21 Şubat, s. 1

Tebliğ-i Resmî

Karârgâh-ı Umûmîden 20 Şubat 330 tarihiyle teblîg buyurulmuştur:

1-Düşman donanması dün akşam geç vakit bombardımanı teşdid ile Seddülbahir ve Kumkale mevâzi' civârına, toplarımızın ateşinden mesun kalan sâhilin müsaid

kısımlarına sandallara asker çıkarmaya teşebbüs etmiş ve bidâyetinde bu hareketlerine müsaade olunmuş ise de Seddülbahir tarafına çıkan 60 kadar düşman 20'den ziyâde maktûl ve mecrûh vererek kâmilen kayıklarına firâr ile çekilmişler ve Kumkale tarafına çıkan ve miktarı 400e bâliğ olan düşman 80 kadar maktûl vererek aynı sûretle perişan tard edilmiştir. Her iki müsâdemede 6 şehîd ve 25 mecrûhtan başka zâyi'âtımız olmamıştır.

2-Dünkü âkıbet üzerine, düşman donanması bugün müteaddid parçalara ayrılarak Adalar Denizi sâhilinde Dikili, Sarımsak, Ayvalık kıyı müdâfaâdan ari açık mevâzi'ye neticesiz bombardıman ederek çekilmiştir.

3-Düşmanın Saros Körfezi üzerinde uçan tayyâresinden evvela iki kişi kendisini denize atmış ve bade [tayyârede] denize düşerek kaybolmuştur.

4-Diğerk darü'l-harekâtlardan şâyân-ı iş'âr ma'lûmât alınmamıştır. (Millî)

Dikili'de

Dikili, 19 Şubat-Bugün ba'de'z-zevâl saat iki buçukta iki direkli üç bacalı bir İngiliz kruvazörü saat dörtte hiçbir netice elde edememeksizin çekilmiştir.

Çanakkale'de Neticesiz Bombardıman

Kale-i Sultânîyye, 19 Şubat-Düşman bugün Seddülbahir, Kumkale ve Geyikli civârını kuvvetli yedi zırhlısıyla bombardıman etmiş ise de hiçbir netice elde edememiştir. Düşmanın sâhile çıkarmak istediği keşf müfrezeleri şiddetli ateşimiz karşısında ric'ata mecbûr olmuştur.

Çanakkale'nin Bombardımanı-İngilizler Bedbin

Frankfurt, 4 Mart-Frankfurter Zeitung Londra'dan şu ma'lûmâtı almıştır: Standart gazetesinin muhârrir-i bahriyesi Çanakkale bombardımanı hakkında diyor ki:

“Toplarımızın düz endâhtlı mermileri Lara Burnu civarındaki dahili istihkâmâta karşı hiçbir te'sîr hasıl edemez bu istihkâmât harb gemilerimizi müdâfaâsız olan güvertesine mukavves endâht suretiyle ateş açabilirler.

Almanların Liège ve Namur'a karşı kullandıkları tarzda büyük havan toplarına ihtiyacımız vardır. O toplardan bizde yoktur. Kuvvetli bir kara ordusunun muaveneti olmaksızın, donanmamızın harekâtı gayr-ı müsemmer kalacaktır. Böyle bir

istidadgâhımız olsa bile harekâtımız her vakit büyük ve müteaddid müşkülâta ma'rûz bulunacaktır.

7 Mart 1915-21 Şubat 1330, s. 1

Tebliğ-i Resmî

20 Şubat 1330 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

4-Dün ve bugün Çanakkale Boğazı'na karşı düşman filosunun ciddi bir hareketi görülmemiştir. Dün denize düştüğü bildirilen düşman tayyâresinin tayyâre bataryalarımızdan edilen ateş neticesinde hasâra uğradığı teyyüd etmiştir. (Millî)

Çanakkale Bombardımanı

Bir Rus Gazetesinin Mütâlaası

Viyana, 5 Mart-Petersburg'dan 25 Şubat tarihiyle bildiriliyor: Rec gazetesi diyor ki:

“Müttefiklerin, Çanakkale'ye karşı icrâsına başladıkları harekât aylarca devam edebilir. Herhalde bunların nail-i muvâffakiyet olmasından evvel uzun bir devre-i intizâr geçirmesi lazım gelecektir.” Mezkûr gazete, bundan sonra Boğazlar mese'lesinin halline karşı mevcut müşkülâtı ileri sürüyor ve mese'le meydana çıkarılır çıkarılmaz Bulgaristan ve Romanya'daki Rus muhibleri arasında birudet-i asarı baş göstereceğine celb-i nazâr dikkat ediyor.”

İngiliz Mehâfil-i Bahriyesinin Mütâlaası

Berlin'den Neue Freie Press'e varid olan bir telgrafnâmede deniliyor ki: “Londra mehâfil-i bahriyesinde Çanakkale bombardımanının yakın bir istikbâlde bir neticeye müncer olacağı zannedilmiyor. Sefâin-i harbiyenin Boğazları emniyetle mürûr eyleyebilmeleri için bütün istihkâmın tamamen tahrib edilmesi lazımdır. Halbuki kara istihkâmâtının sefâin-i harbiye tarafından topa tutulması sayesinde hiçbir netice-i kat'îye istihsâl olunamadığı bittecrûbe sabit olmuştur. Bütün istihkâmın zabt veyahud işe yarayamacayak bir hale getirilmesi dahi torpillerin toplanması için uzun bir müddet geçeceği mehâfil-i mezkûrede beyân olunmaktadır.”

Bombardımana İştirâk Eden Sefâin

Londra'dan Berlin'e varid olan haberlerde Çanakkale bombardımanına iştirâk eden sefâin-i harbiye Queen Elisabeth, Agamemnon, Irresistible, Vangeance, Cornwallis, Albion, Majestic, Triumph nâmındaki İngiliz zırhlıları ve Charlemagne, Gaulois ve Souffren nâmındaki Fransız zırhlılarından ibarettir.

8 Mart 1915-23 Şubat 1330, s. 1-2

Çanakkale Müdâfaâsı

Düşman Bombardımanının Netâyici-Karaya Çıkanların Âkıbeti

Kahramânların Taltifi-Mecrûhiyn Arasında

Muhâbir-i Mahsûsamızdan : Kale, 20 Şubat

Düşman on beş güne yakın bir zamandan beridir ki, boğazın ilk istihkâmlarına karşı amansız bir ateş açmış, hergün mütemâdiyen yüzlerce gülle savuruyordu. İstihkâmâtımızın bu cehennemi bombardıman karşısında nasıl büyük bir şecâat ve mahâretle, nasıl kahramânca bir i'tidâl-i demle mukabele etmiş olduğunu anlatmak için uzun uzun yazı yazmaya lüzum görmüyorum. Bugüne kadar cereyân eden vuku'âtın neticesindeki belâgat her türlü tasavvurun fevkindedir. Düşman gemileri hâlâ enginlerde dolaşiyor ve medhal-i istihkâmâtına karşı gösterdiği aczin intikâmını almak için ne yapacağını ta'yîn edemiyor! Halbuki onlar için boğazı zorlamak, istihkâmâtı birer birer iskât ve iskât edivermek ne kadar kolay bir şey sûretinde tasavvur ediliyordu.

On beş günlük bombardımanın neticesi böyle göz önünde bulunduğu cihetle buna inanmak kâbil olamaz. Halbuki herkesin görmesi kâbil olmayan öyle şeyler var ki bunları söylediğim zaman pek çokları inanmak istemeyecektir. Bombardıman başladığı zamandan beri birçokları gibi ben de bunun neticeden emin, bir seyircisi oluyorum.

Ateş hattının hâricinde şöyle küçük bir tepe üstünde gözlerini dürbüne tatbik ederek koca i'tilâf-ı müselles ifritlerinin, İstanbul yollarını cehennemi bir ateş altında bıraktığını ve sonra bütün tufan-ı ateş altında İstanbul yollarını müdâfaâ eden Osmanlı celâdetinin nasıl derin bir iman ve i'timâd ile vazife başında kahramânca sebât ettiğini seyretmek ruhlar için ne ulvî bir heyecan anı oluyor! İşte ben temâşâ saatlerinde ruhumu heyecan dalgalarından kurtarıp etrafımı tetkike başladığım zaman hep bir şeye dikkat ediyorum, denilebilir ki düşman ateşinden kendini korumak için ilticâ' edilecek en emin köşe istihkâmlarımızdır! Bazen koca zırhlıların homurdana homurdana savurdukları

birkaç yüz güllerin yegane hedefi olan bir istihkâmımızın bombardıman sustuktan sonra yapılan tahkîkatta hiçbir hasâra uğramadığımı söylersem beni mübalağacılıkla itham edersiniz. Halbuki atılan her güllenin bir hasâr yapması pek tabîî olmamakla beraber bu hasârdan tabyalarımızın ya hiçbir hasâra uğramaması, yahut yine hiç denecek derecede cüz'-i bir hasâr görmüş olduğu da pek ciddi bir hakikâttir.

Hulâsa; benim kanaatime göre düşman filosu da taarruzla müdâfaâ arasındaki bu husûsiyyetin farkına varmıştı; yani düşman amirâli de Boğaz'ın bombardıman altında mağlûb olmayacağına benim kadar kanaat getirmişti. Belki yine bundan dolayı olmalıdır ki düşman dün akşam bir kerede karaya asker çıkarmak tecrübesi yaptı. Bu hakikâten görülecek bir şeydi. Akşam üzeri Seddülbahir, Kumkale istihkâmâtına ve etrafına karşı beş zırhlı, bir kruvazör, yedi torpidodan mürekkep bir fırkasıyla müthiş bir ateş açtı. Bu ateş bir savlet-i akurâne ile bir müddet, bütün bu havâlîyi yaladı durdu; sonra nâgihan düşmanın büyük büyük sandallar içinde karaya çıkarmak üzere askerler gönderdiği görüldü. Eminim ki düşman müthiş güllelerinin altında kalmış olan sevhilde hatta bir karınca bile yaşayabileceğine ihtimâl vermiyordu. Askerler filonun mütemâdiyen devam eden himâye ateşi altında birer birer karaya çıktılar. O zamana kadar düşmanın istedikleri yerlere kadar gelmelerine intizâr eden kahramân dilaverlerimizin İngilizler üzerine nasıl bir savletle atıldıkları görülecek bir şeydi. Bir taraftan gülle yağmuru devam ediyordu fakat, bu kadar günlük endâht ta'limlerine rağmen hâlâ hiçbir te'sîr göstermeyen İngiliz nişâncılarının kâbiliyetlerini anlamış olan askerlerimiz, lâkayit ve bîperva, ruhlarında kaynayan intikâm ateşleriyle düşmana saldırmıştı. Bu savlet-i kahramânâne karşısında neye uğradığını şaşırarak düşman karadaki askerini sıyanet için bir taraftan bombardımana devam ederken diğer taraftan mütemâdiyen sandallarla karaya yardımcı gönderiyordu. Fakat bütün bunlar beyhûde idi. Türk dilaverlerinin bir düşman kanı fazla dökmek için yaptıkları hücum karşısında hiçbir şey dayanamazdı. Çok sürmedi, düşman bir kısım leşlerini karada bırakarak, bir kısmını sandallara alarak, kimisinin ayağına taşlar bağladıktan sonra denize atarak kaçmaya başlamıştı.

Şüphesiz düşmanın maksadı daha ziyâde bir tecrübe idi ve şüphesiz kazanılan muvâffakiyyet bir meydân muhârebesi değildir, fakat askerlerimizin bilâ-istisnâ' gösterdikleri kahramânlık o kadar fevkalade, her şeye rağmen yalnız düşmanın boğazına sarılmayı düşünen bu arslanların ruhunu yakan ateş-i savlet ve intikâm o kadar gayr-ı

kâbil-i ta'rif ve tasvir idi ki herkes bu ilk tecrübenin tezâhürüne vesile olduğu âsâr-ı celâdet karşısında mebhut olmuştu: Bu, büyük bir zafer değil, zafer için uğraşan ruhların parlak neticeli imtihanı idi.

Bu kahramânlar arasında Seddülbahir tarafında küçük müfrezesini kumanda etmiş olan Mustafa oğlu Mehmed Çavuş bu vak'a-i harbiyenin en ma'rûf bir kahramânı olmuştur. O'nu uzaktan seyredenler, O'nun kumandası altında O'nunla beraber düşmana saldırmış olanlar Kumandan Mehmed Çavuş'un gösterdiği aşk-ı mecellâdatı anlata anlata bitiremiyorlardı. Diyebilirim ki, Mehmed Çavuş daha şimdiden bütün dillerde dolaşmaya başlayan bir destânın kahramânı olmuştur. İşte düşmanla top ve tüfengle karşı karşıya ilk gelişimizin ilk neticeleri!

8 Mart 1915-23 Şubat 1330, s. 2

Tebliğ-i Resmî

22 Şubat 330 târihiyle Karârgâhı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Vaziyet-i Umûmîyyede esâslı bir tebeddül olmamıştır.

2-Mezkûr düşmanın altı zırhlısı Çanakkale Boğazı'na karşı ateşe devam etmiş ve bunlara tabyalarımız tarafından kemâl-i muvâffakiyyetle mukabele olunmuştur. Öğleden sonra sefâin-i mezkûreye Majestic ve Irresistible nâmındaki iki İngiliz sefâin-i harbiyesi de iltihâk etmiş ise de tabyalarımızın ateşi altında bir Fransız zırhlısının saff-ı harpten hâric kılınması ve bir İngiliz zırhlısının da müteaddid isâbetlerle hasârzede olması üzerine düşman sefâin-i harbiyesi saat üçü çeyrek geçe manevra yaparak geri çekilmeye mecbûr olmuşlar ve bu sûretle ateşe hitâm verilmiştir. Tabyalarımızdan lehu'l-hamd hiçbir hasâr yoktur. (Millî)

Çanakkale Gayr-ı Kâbil-i Teshîr-Bir Yunan Gazetesinin Makalesi

Çanakkale'ye karşı vâki' olan taarruzun, akamete mahkûm olduğunu bütün bî- taraf ecnebi gazeteleri itirâf ettikleri gibi Yunanistan'ın en mühim ceraidinden birisi de, bu husûsta gayet mühim bir makale neşrederek, İngiliz ve Fransız donanması tarafından deruhde olunan teşebbüsün akamete mahkûm olduğunu gayet vazih bir lisân ile itirâf ediyor. Biz de bu mühim Yunan gazetesinin makalesini aynen tercüme ederek karilerimizin nazâr-ı mütâlaasına arz ediyoruz:

“İngiltere, muhârebe-i hazıra da hiçbir şey yapamamıştır. İngiltere, muhârebe-i hazıranın tali‘ ve âtîsini hüküm ve idare etmek arzusunu dermeyân ettiği halde, kendi sevâhilinde serbesti-i seyr u seferi te‘mînden bile acizdir. Hakikât-ı ahvâl bu olduğu cihetle Fransa efkâr-ı umûmîyesi, bu garip müttefikin tavır ve hareketinden dolayı hergün şikayet edip duruyorlar. Zira İngiltere, bütün alem-i medeniyeti bir silahhâneye çevirdiği halde Fransa’nın telefât-ı fedâkârlıklarına karşı yirmide bir nispetinde bile bir fedâkârlıkta bulunmamıştır. Herkes şimdiden talî-i harbi ta‘yîn edemez. Fakat bu ana kadar düşman toprağı dâhilinde harp eden yalnız berren değil fakat bahren dahi gâlip ve muzafferdir. Mücadele-i bahriye, bire bir muhârebenin vuku‘ değil, fakat bire bir ablûkanın vuku‘nu tazammun eder. Fakat İngiliz denizlerini bugün ablûka altına alan Almanya’dır. Hakikât-i hâl bu olunca ve İngiliz ordusunun Süveyş Kanalı’nın Asya cihetindeki tarafından ric‘at ederek kanal sedd edilince İngiliz ve müttefikin efkâr-ı umûmîyesi için bir ferce-i teslit ve bî- taraflar içinde bir vasıta-i nüfûz ve te’sîr aranmamıştır. İşte bu maksatlardır ki, Çanakkale bombardımanı icad olunmuştur.

İngiliz Bahriye Nezâretinin teblîgat-ı resmîyyelerinde her türlü kıymet-i fenniye ve askeriyenin fîkdânanı, israf olunan güllerin bir mâhiyyet-i askeriyeyi değil, fakat bir mâhiyyet-i siyâsiyyeyi hâiz bulunduğunu isbât eder. Yunan efkâr-ı umûmîyesi bu husûsta, pek münevver ve dürüst bir hatt-ı hareket ta‘kîb etmelidir. Binâenaleyh Çanakkale Boğazı’nın bahren gayr-ı kâbil-i teshîr olmadığını efkâr-ı umûmîyyeye telkin etmeyenler vazifelerinde hatâ ediyorlar. Çanakkale kolaylıkla daha doğrusu herhangi bir taarruz-ı bahrî ile sükût etmez. Sanat ve fenne hürmet eden herhangi bir bahriye zâbitine değil, fakat boğazlarda sandalcılık etmiş ve adî bir bahriye neferine bile mürâcaât etseniz size bu babda sarîh bir fikir ve mütâlâa dermeyân edebilir.

Çanakkale Boğazı’nın en vâsi‘ bir noktası olan dört bin metre ve en dar noktası olan 1200 metre mesâfede kalelelerin mütekâbil ve mukâsevâr-ı ateşleri herhangi bir cesâmette bir geminin [dahi] men‘e kafidir. Boğazlara duhul ederek istihkâmâtın birer birer iskâtı da fennen gayr-ı kâbildir. Taht-ı torpiller ufak bir manai‘i değildir. İstihkâmâtın berren zaptı ise de lâ-ekâl 200 bin kişilik kuvvete arz-ı efkâr eder. Müttefikin bu kadar bir kûvve-i askeriyeye mâlik midirler? Fakat bu kûvve-i sefer hiçbir tarafta arz-ı vücûd etmiyor. Farz-ı mahâl olarak böyle bir ordu sevk edilmek istense bu ordunun mebde-i sevkinden itibaren üç ay mürûr etmek icab eder. O ana kadar ise [Çanakkale] zapt ve teshirinden kat‘îyyen bahs olunmaz. Bu hakikâti

Çanakkaleyi bombardıman edenler de pek âlâ bilir. Fakat esâsen Çanakkale'nin bombardımanın da bir teşebbüs-ü askeri değil fakat bir teşebbüs-ü siyâsî mevzu [bahse] emin olmalıyız ki tal'-i harp, Lehistan ve Fransa sahne-i harbinde tesviye edilecektir. “

Avusturya Gazetelerinin Mütâlaatı

Viyana, 6-Fremdenblatt gazetesi Çanakkale bombardımanından bahs ettiği sırada diyor ki: Rusya'nın emriyle, İngiltere ve Fransa'nın kuvvetli donanmaları şimdiye kadar dûçâr oldukları hasârâta rağmen Çanakkale bombardımanına devam etmektedirler. İngiltere bu suretle kendi kuvvetlerini mümkün olduğu kadar az isti'mâl suretiyle temin-i istifâde hakkında harb-i hazırım bidâyetinden beri takib ettiği mesleğin harficine çıkmış oluyor. Kadimden beri Rusya'nın âmâline şiddetli surette muhâlefet gösteren İngiltere şimdi bu emellerini vusûlü için her türlü fedâkârlıklara katlanıyor. Diğer taraftan Monsieur Sazanof ile Gromkin'in Rusya'nın Boğazlara mâlikiyeti hakkındaki beyânâtına açıktan [okunamamıştır] iştirâk eden Monsieur Millyekof bir müddet evvel bu kâbil arzulara şiddetle muhâlefet göstermişti. Monsieur Millyekof oz aman Balkanlarda dolaşmakta bulunduğu cihetle orada hüsn-i kabul görececek sâret ile hareket etmek menfaâtı iktizâsından idi.

İ'tilâf-ı Müselles elyvem yeni bir saha üzerinde tali' harb-i tecrübe etmektedir. Bundan maksâdı şimdiye kadar meydaâ-ı harbde dûçâr olduğu felâketleri örtmektir. Ne çare ki arzu ve efkâr-ı sabite îanesiyle hiçbir zaman muhârebât kazanılmamıştır.

Arbeiter Zeitung da İngiltere'nin daima İstanbul'u Rusya'ya karşı himâye ettiğini Birinci Nicolay'ın âmâline karşı gelerek Çanakkale'ye doğru Rusya'nın yolunu kestiğini, bu sene-hersek meselesi-esasında Boğazlar meselesinin meydana çıkması hakkında Monsieur İzvolki tarafından dermeyân eden teklife [okunamamıştır] sûrette cevab-ı red verdiğini, halbuki şimdi Rusya'nın nâil-i asl olmasına en kuvvetli sefâin-i harbiyesi îanesiyle çalıştığını ileri sürdükten sonra diyor ki:

“Kırk kilise ve pigâr-i hasâr muhârebelerinden sonra Rusya Bulgaristan'ın İstanbul'a hakim olmasına tahammül edemeyeceğini açıktan açığa Soyfa kabinesine bildirmiştir. Bundan sonra Rusya'nın nezâreti altında teşekkül eden İkinci Balkan ittihâdı Bulgaristan'ı dûçâr-ı felâket etmiştir. Yunanistan'da bu dersi nazâr-ı dikkate almalıdır. Kendisine el altından gösterilen yemlere kapılıp dûçâr-ı if'âl olursa Rusya'nın bu bâbda mevâ'idinin bir tuzaktan ibaret olduğunu anlamakta gecikmeyecektir. İngiltere

bile Memâlik-i Osmanîyyeyi muhâfaza eden siperleri sarsmaya çalışmakla kendi kuvvetinin istinâdgâhlarını sarsmış olmaktadır.“

Viyana, 6-Arbeiter Zeitung gazetesi diyor ki: “İstanbul’u beyne’l-mil el bir hale koyan fikri esâssız bir mülâhâzadır. İstanbul ya Türk şehri olarak kalacak yahud Rus şehri olacaktır. Eğer Balkan hükûmetleri i’tilâf-ı müselles devletlerine yardım ederlerse intihâr etmiş olurlar. Asya’yı nüfûz etmek ve bu vecihlei İngiliz müstemlekâtını çoğaltmak plânını mevki’i tatbikâ koymak ümidiyle, İngilizler Türkiyeye [okunamamaştır] olmak ve hükûmet-i mezkûreyi Rusya’ya karşı bir kala halinde tutmaktan ibâret olan anâne-i siyâsyyelerini terk ettiler.

Bir Avusturya Bahriye Mütahâssısının Mütâlaası

Freie Press’de bir Bahriye mütehassısı imzasıyla şu mütalalalar dermeyân oluyor: İngiliz Fransız donanması sahil bataryalarına karşı harikulâde miktarda mühimmât sarf etmektedir. Bunun üzerine bataryaların çok vakit evvel esâstan tahrib edilmiş olması lazım gelirdi. Halbuki bunun böyle olmadığını Seddelbahir isminin sık sık tekerrür etmesi gösteriyor. Seddülbahir, Boğaz madhalindeki istihkâmâtından birinin ismidir. Bu istihkâmın ağır surette hasârzede olmamış bulunmasına ihtimâl yoktur. Yüzden fazla ağır topla ateş etmekte bulunu kuvvetli bir donanma ahvâl ne kadar gayr-ı müsâid olursa olsun bir dereceye kadar semerât elde etmiş olmalıdır. Bu semerenin bi’nnisbe az olmasının sebebi de pek uzak bir mesâfeden ateş edilmekte olmasıdır. İlk günlerde yakından ateş etmeye teşebbüs edilmişse de bir defa 4, diğ er defa 3 vapur hasârzede olmuş hatta cuma günü bir vapur batmıştır.

Cuma günü beş zırhlı tarafından daha içirdeki istihkâmâta karşı açılan ateş hiçbir netice hasıl etmemiştir. Toprak tabyaları tahrib için pek mühim miktarda mühimmât sarf etmek ve mütemâdî bir surette ateş edebilmek lazımdır. Bataryalar şiddetli surette mukâbele etmişler yedi mermi sefâine isabetle bunları avdete mecbur etmiştir. Yedi mermi isâbeti az gibi görünürse de bunların en ağır top mermisi olduğunu isâbet ettikçe her birinin mühim hasârât ikâ ettiğini akla getirmek lazımdır.

Karaya asker çıkarmaya da teşebbüs edilmişse de hiçbir muvaffâkiyet elde edilmemiştir. Halbuki karaya asker çıkarmadan kara bataryalarını hakiki sûrette tahrib etmeye imkan yoktur.

Çanakkale istihkâmâtının kûvve-i tedâfiyyesi gittikçe vâzih bir surette anlaşılacaktır ki şimdiye kadar yalnız dış istihkâmâtı faaliyet göstermiştir. Asıl müşkilât seafâin Boğaza dahil olup az mesâfeden harb etmeye mecbûr kaldıkları zaman başlar. Boğaz dahilindeki mestûr mevâzi'den sefâin-i harbiye üzerine mukavves endâht ile ateş açmak mümkündür. Erbâb-ı ihtisâsın Çanakkale'nin imkan teshiri hakkında ne fikir beslediklerini İtalya Amirâllerinden Betello 'nun mütâlaası isbâta kâfidir.

İtalyan amirâli Lara Burnu'ndan mürûru hemen hemen imkan haricinde gibi göstermiştir. Halbuki İngilizler oraya varıncaya kadar müthiş manialarla dolu uzun bir yol kat etmek mecburiyetindedirler. Osmanlı donanmasında kasten icâa ettiği tahribât canlı bir surette hatırlarda olan Amirâl Limpus Boğazlara karşı hareket eden filo kumandanlığına ta'yîn edilmiştir. İngilizler bu harekeleriyle edeb ve hâyâ mefhûmları hakkında pek garib fikirler beslediklerini isbât etmişlerdir. Diğer taraftan itidâldemle ve azm-i sebâtla mukâvemet gösteren ve hasma büyük ziyânlar veren kahraman Boğaz müdâfi'leri büyük takdîr ve sitâyişlere layıktırlar.

Boğazlar-Rusya ve İ'tilâf-ı Müselles

Çanakkale Boğazı'nın hangi esbâbdan dolayı zorlanmak istendiğini tetkik eden Neue Freie Press gazetesi bu babda ber vech-i âtî mütâlaatda bulunuyor:

“Rusların Berlin'e kadar ilerlemeleri plâni henüz terk edilmemiştir. Ve Rus Ordularının Prusya hudûdundaki mağlûbiyetlerine, Galiçya'da azîm kuvvetler kullanmaya mecbûr olmalarına rağmen Londra ile Paris hiçbir zaman Rus Ordularının Berlin'e kadar ilerlemeleri ümidinden feragât etmemiştir. Onun için her ne olursa olsun Rusya'nın İ'tilâf-ı Müselles'e sıkı bir surette merbût bulundurulması arzu edilmektedir. Bu ise ancak iki vasıta ile olabilir: Biri para vermek ve diğeri Osmanlı arâzisinin zabtına muavenet etmek ve ahâlînin hiç sevmediği bir muhârebeye bu suretle millî [âmâlin] uyandırılmasıyla millî bir mahiyet verdirmek için vaatlerde bulunmaktan ibarettir. Onun içindir ki İngiltere ile Fransa Türkiye aleyhine Rusya ile beraber çalışıyorlar. Ma'hâzâ Sir Edward Grey, Avâm Kamarası'nda Rus amalına karşı beyânât-ı temayülkârânede bulunmakla beraber İngiliz Hariciye Nâzırı'nın bu sözlerinde mekâsıd-ı hafiyeye mevcut olup-olmadığı ve İngiltere'nin müşkülâtı atlattıktan sonra Rusya'yı aldatıp-aldatmayacağı bugünden kestirilemez.”

İtalya'nın Vaziyeti

Berlin, 6-Roma'da münteşir Vittoria gazetesi Çanakkale'nin bombardımanı hakkında diyor ki: "Fransızlarla İngilizlerin yeni teşebbüsât-ı harbiyesi bizi ciddi bir surette düşündürecek bir mahiyette olup taht-ı tehditte bulunan menâfimizi büsbütün başka vesait ile temine çalışmamızı mucib olacaktır. İ'tilâf-ı Müselles şimdi, İstanbul'a taarruz edip Türkiye'yi parçalamayı ve şarkî Bahr-ı sefide külliye hakim olmayı tasavvur etmektedir. Almanya, Avusturya-Macaristan ve Türkiye'nin harb edemeyecek bir hale getirilmesi için İtalya'nın da muzâherette bulunması zımında Roma'da teşebbüsât icrâ edilmektedir. İhlaf nazarında ne kadar gülünç bir mevki'de kalacağız! Türkiye'nin bekâ-yı vücudı İtalya'nın menafî-i iktizâsındandır. Zira Memâlik-i Osmanîye âfide İtalyan faaliyet-i iktisâdîyesi için iyi bir saha teşkil edebilecektir. Türkiye mukasemeye uğradığı takdîrde vesait cihetle bizim fevkimizde olan İngiltere ve Fransa her tarafta bizim teşebbüsâtımızı boğacaklardır. Hali hazır bizim için her cihetle haiz-i rehacandır."

Concordia gazetesi de Çanakkale'ye karşı Fransızlar İngilizler tarafından icrâ edilen teşebbüsün akim kalacağı ümidini izhâr etmektedir. Mezkûr gazetenin mütâlaasına göre Ruslar İstanbul'u alıp Boğazları açarlarsa Balkanlarda teyid-i hakimiyet edecekler ve Bahri sefid'de İtalya için yeni bir rakib hükmüne gireceklerdir.

Bir İngiliz-Rus İ'tilâfı

Hamburg Nachrichten gazetesi Roma'dan şu ma'lûmâtı almıştır: Paris'ten gelen haberlere göre İngiltere ile Rusya Çanakkale bombardımanı bidâyetinde, sulh zamanına kadar gizli tutulması meşrud bir i'tilâf akd etmişlerdir. Bu i'tilâf mûcibince Rusya Bahrisefid ile serbestçe muvasalah hakkını mahsûs ihraz edecek ve diğer taraftan İngiltere'nin Afganistan üzerindeki hukûk-ı hükümrânisi Rusya tarafından tasdik edilip Tibet hakkındaki bilcümle Rus müddeiyatından İngiltere lehine feragât olunacaktır.

9 Mart 1915-24 Şubat 1330, s. 2

Tebliğ-i Resmî

23 Şubat 330 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Bugün öğleden sonra dört İngiliz zırhlısı Çanakkale Boğaz bataryalarımızın müessir ateş menzili hâricinden fâsıla ile ateş açmışlar ve hiçbir netice elde edemeyerek Bozcaada istikâmetine çekilmişlerdir. Muarız Körfezi'nde bulunan bir kruvazörü Harab Bolayır civârına uzaktan ateş ederken bir mukâbil endâhtımızdan mezkûr kruvazörün güvertesine iki merminin isâbeti görülmüştür.

....

Çanakkale Bombardımanı

Rusya'nın İstanbul'a Hakim olması İtalya İçin Büyük Bir Felâket

Berlin, 7 Mart-Bern'den münteşir Bond gazetesi, Rusya'nın İstanbul'a hakim olması bütün İtalya için son derece büyük bir felâket edeceği hakkında Kavur'un Kırım muhârebesi zamanında sarf ettiği sözü hatıra getiriyor. Ve Karadeniz bir Rus denizi haline girince dünyanın en büyük bir donanma tahâşşütgâhı olacağını ve diğer Düvel-i Bahriye'nin Rusya'ya mukâvemet gösteremeyeceğini yazıyor.

Çanakkale Bombardımanı ve Matbûât

Londra matbûâtı Çanakkale Boğazı'nda müttefik filonun icrâ etmekte olduğu bombardımanları kemâl-i harâretle münâkaşa etmekte ve amelâyâtın muvâffakiyetle hitâm-ı bezir olacağı ümidini izhâr eylemektedir. Ma'mafih iş bu muvâffakiyetten kat'iyeti tamme ile bahs etmeye henüz yanaşmamaktadır. Matbûât-ı mezkûrenin bahriye mütehasısları İstanbul'un müttefikler kıtaâtı tarafından işgal edilmesinin daha mütebaid bulunduğunu ve Çanakkale karşısında adeden büyük ve maddeten kavî bir donanmanın bulunmasına rağmen maksadın husûlü pek güç olduğunu ve bunun uzun zaman temadi edeceğini kayd eylemektedir.

Bükreş'te münşetir İ'tilâf-ı müselles taraftarı "Universol" gazetesi de müttefikler tarafından Çanakkale Boğazı'na karşı icrâ edilecek tecâvüzün fennen gayr-ı mümkün görüldüğünü ve çünkü istihkâmların taban gayet hakim noktalarda olması hasebiyle gayr-ı kâbil ittihâm müşkülât-ı arz etmekte olduğunu yazmakta ve mezkûr gazete müteakiben Osmanlı askerinin evsâfını medh etmekte ve bu dilâverlerin göstermekte oldukları soğuk kanlılığın ve fedâkarlığın emsalsiz olduğunu ilave eylemektedir.

10 Mart 1915-25 Şubat 1330, s. 2

Tebliğ-i Resmî

24 Şubat 330 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Bugün düşmanın üç zırhlısı Seddülbahir istihkâmâtı civârındaki piyâde siperlerimizi fâsılalı sûrette te'sîrsiz bombardıman etmiştir. Mevcud sisten istifâde ile torpil hattına yaklaşmak isteyen torpil taharrî gemisi bataryalarımızın ateşleriyle tard olunmuşlardır.

2-Diğer darü'l-harekâtlarda şâyân-ı ehemmiyet vuku'ât yoktur. (Millî)

Çanakkale Bombardımanı Akamete Mahkûm

Berlin, 8 Mart-Forverts nâmındaki Alman Sosyalist Gazetesinin Londra muhâbiri Çanakakle bombardımanı hakkında şu haberi veriyor:

“Bugün emri muhakkak var ise o da Çanakkale bombardımanın kat'îyen mahkûm-ı akamet olmasıdır. İ'tilâf-ı müselles Çanakakle önündeki sükûtlarıyla beraber aynı zamanda bir sükût-ı maneviye uğrayacaklar ki bunun altından kolayca kalkamayacaklardır.

Bir Alman Muhâbirinin Beyânâtı

Berlin, 8 Mart-Local Anzeiger gazetesinin muhâbiri muhsûsu Enver Pâşâ'nın refâkatinde olarak Çanakkale Boğazı mevki'-i müstâhkemesini ziyaret etmiştir. Kuvâ-yi Osmânîye Kumandanı'nın lütûfkârlığı sayesinde muhâbir her şeyi görmüştür. Muhâbirin görüştüğü Türk bataryaları kumandanı muhâbire, bataryalarının yalnız onda biri ateşe iştirâk etmiş olduğu halde bir çok İngiliz gemilerinin hasâra uğrattığını beyân eylemiştir. Esâslı hiçbir netîce elde etmeksizin İngiliz gemileri en büyük çapta toplanarak istihkâmlara lâ-ekâl 600 gülle atmıştır. Karaya asker çıkarmak için düşmanın teşebbüsü akim kalmıştır.

Rusya'nın İgfali

Viyana'da münteşir Neue Wiener Tageblatt gazetesini Çanakkale bombardımana dâir yazdığı bir makalesinde diyor ki:

“Gerek Sazanof ve gerek Grey tarafından vuku' bulan beyânât Dersâdet ve Boğazların Rusyaya satıldığına ve fiyatı fûrûhatın [okunamamıştır] hiyn-i akdinde

halledileceğine hiç şüphe bırakmıyor. Cebel-i Tarık İngiltere'nin eleidedir. Kıbrıs ile Malta da İngiliz ve Sinrevet'de Fransız bayrağı temevvüc ediyor. Süveyş Kanalı ile Cebel-i Tarık sayesinde Bahrisefid'in ana hatları İngiltere'nin elinde olacaktır. Bahrisefid de mahsûr kalacak olan Rusya ise, İngiliz politikasına nazaran, kendisini Avusturya, İtalya, Balkan Devletleri ve Yunanistan ile aynı talih karşısında görerek müteselli olmaktan başka bir şey yapamayacaktır.”

İngiltere'nin Maksadı Nedir?

Berliner Tagesblatt Boğazların bombardımanına dâir yazdığı baş makalesinde İngiltere'nin bu mese'lede ne gibi maksad takib ettiğini ber vech-i âtî izâh eyliyor:

“Boğazlara karşı İngilizler ve Fransızlar tarafından icrâ edilen hücûmlar ile âhîren Duma Meclisi'nde vuku' bulan beyânât arasında bir münâasebet vardır. Rusların arzûlarına nail olmalarını İngiltere istemiyor. Ma'hâzâ Boğazların hücûmuna sebep olan maksad yalnız bu değildir. Ortada mevcut bir çok maksadlar vardır ki onların cümlesi pek aşikardır. İngilizler Hükûmet-i Osmanîyeyi ya münferiden sulh akdine ve yahud gittikçe büyük bir tehlike teşkil eden Mısır Ordusu'nu Süveyş Kanalı'ndan geri çağirtmaya mecbûr ederiz hayalatına kapılıyorlar.

Diğer taraftan Balkanlarda dahi Hindenburg'un muzafferiyeti âhîresi ve Bukovina'nın tahliyesi pek büyük bir te'sîr icrâ etti. Tage Yofisko tarafından Romanyada i'tilâf lehine icrâ edilen tahrikât bomardıman ile yeniden canlandırılmak, Bulgarlar korkutlamak efkâra başka bir cereyaâ verilmek ve herkese: “Dikkat ediniz, işte biz geliyoruz.” demek isteniyor. Hayâlâtı kuvvetli olanlar müttefik donanmanın bütün Çanakkale istihkâmâtını yarıp Romanya ve Bulgar Limanları önünde demir attığını görüyorlar ve Lafonten'in bir hikayesinde başında süt testisi ile giden köylü kızı gibi istikbâle ait birçok mesûd manzaraları hayallerinden geçiriyorlar. İngiliz-Fransız donanması Çanakkale Boğazı'na gönderildiği vakit her şeyden evvel derhal İtalya derhatır edilmiş idi. Roma Hükûmetine gösterilmek isteniyordu ki müddet-i medide mütereddidâne hareket edilmenin neticesi herhalde hayırlı olmayacaktır. Ma'hâzâ cereyân hadisâtı hesab etmekte pek büyük bir mahârete mâlik olduklarına isbat eyleyen İtalyanlar baştaki testinin parçalanacağını ve sütçü kızı tarafından yapılan müstakbel hesapların boşa çıkacağını takdîr edeceklerdir.”

11 Mart 1915-26 Şubat 1330, s. 2**Tebliğ-i Resmî**

25 Şubat 1330 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-22 Şubatta Artvin'in garbîndeki mıntıkada Balıklı Tepelerine düşmanın mevâki' olan taarruzu tamamıyla def' edilmiş ve evvelce düşmanın elinde bulunan siperler tarafımızdan işgal olunmuştur. İş bu muhârebede düşmanın lâ-ekâl biri zâbit olmak üzere 150'yi mütecâviz telefâtı vardır.

3-Bugün 2 düşman zırhlısı Kumkale ve Seddülbahir mevâzi'ni pek uzun fâsılalarla ehemmiyetsiz bombardıman etmiştir.

....

13 Mart 1915-28 Şubat 1331, s. 3**Tebliğ-i Resmî**

27 Şubat 1330 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Sefâin-i harbiyemizin Adalar Denizi'nde icrâ ettiği teşebbüse dâir dünkü teblîg-i resmînin yanlış tefsîrâta uğradığı görülmüştür.

Bu teşebbüsün teferrûât ve tafsîlâtı hakkında teblîg-i resmî haricinde matbûatta görülen neşriyâtın hakikât hâle asla mutabık olmadığı beyân olunur.

1-Üç gündün beri düşman sefâin-i harbiyesi Çanakkale Boğazı'na karşı ciddi bir teşebbüste bulunmamıştır. Dünkü teblîg-i resmîde bildirilen 26 Şubat gecesi Çanakkale Boğazı'nda torpil taharrî teşebbüsü tamamiyle akim kalmış şu sûretle neticelenmiştir:

Bir kruvazörle birkaç torpido himâyesinde yedi adet torpil taharrî gemisinin torpil hattına taarruzlarında hafif bataryalarımızın ateşleriyle kruvazör hasârzede olmuş ve iki torpil gemisi batırılmıştır. Üçüncü bir torpil gemisi de torpile çarparak batmıştır.

2-Diğer darü'l-harekâtlardan henüz mühim ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

Çanakkale Bombardımanı

....

Birde ilaveten son günlerde İngiliz-Fransız hücumunun tahaffûf ettiği düşünülecek olursa Osmanlı bataryalarının İngilizlerin Fransızların zannettiklerinden daha kuvvetli olduğu tebeyyün ediyor. İngiliz ve Fransız donanmalarını hücumundan

hasıl olan neticeden memnun olmaları düşman donanmasının Anadolu sevâhilinde Dikili, Sarımsak ve Ayvalık gibi küçük mevki'leri topa tutmalarıyla da sabit oluyor. Bu mevki'ler ne tahakküm edilmiş ne de müdâfaâya salih bir hale getirilmiştir. Onun için buralarının topa tutulması ahâlîyi heyecana getirmek maksadına müstenid olabilir. Bu gibi vesâite bir noktada teşebbüs edilen icrâat ilerlemediği zaman sefâin-i mürettebâtı gayr-ı memnun görünür ve başka noktalar daha şiddetli harekâta bulunmak ihtiyâcını hissederse tevessül olunur. İhtimâl ki müttefikler buralarını topa tutarak Devlet-i Osmanîyenin nokta-ı nazarına o cihetlere celb eylemek ve bu esnâda başka bir noktada asker ihracı için tedârikâta bulunulmak isteniyordu. “

14 Mart 1915-1 Mart 1331, s. 3

Son Havâdis

Tebliğ-i Resmî

28 Şubat 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Bugün muhtelif darü'l-harekâtlarda şâyân-ı iş'âr bir hâdise olmamıştır. (Millî)

Çanakkale de İngiliz ve Fransız Zâyi'âtı

Milan, 10 Mart-(Gecikmiştir) Morning Post nâm İngiliz gazetesi Çanakkale ve Karadeniz Boğazlarında büyük mikyâsta ittihaz olunan tedâbir-i tedâfüyeye dâir Atina'dan aldığı ma'lûmâtı neşrediyor. Atina gazeteleri İngiliz gazetesinin Çanakkale Boğazı önünde şimdiye kadar dûçâr olduğu zâyi'âtın yüz kırk maktûl, üçyüz on mecrûh ile iki torpidobot, iki torpil taharrî gemisine bâliğ olduğu ve bundan başka dört saff-ı harb sefinesinin muhârebeden âciz kaldığı yazılıyor. İngilizlerin karaya asker ihracı tecrübesinde uğradıkları yedi yüz kişilik zâyi'ât miktarı iş bu zâyi'ât cetvelinde duhûlü hesap edilmemiştir.

Roma, 10-Paris'ten bildirildiğine göre Çanakkale bombardımanı esnâsında Fransız sefâin-i harbiyesinden Gaulois ve Souffren zırhlılarına birkaç mermi isabet ederek gemilerin dûçâr-ı hasâr ve mürettebâtından bir çoğunun telef olmasına sebebiyet vermiştir.

Çanakkale ve Balkanlılar

Sofya, 12-Kampana gazetesi Çanakkale'ye dâir yazdığı makalede Ruslar'ın Balkanlar'daki âmâline dâir îzâhât verdikten sonra Bulgaristan'ın Romanya'ya karşı

hareket etmesi menâfi‘ iktizâsından olduğu ve Çanakkale mese‘lesi üzerine Rusya’nın Balkanlar’daki âmâlî istiklâl-kârânesine Bulgaristan’ın şiddetle mukâvemette bulunması lazım geldiğini beyân etmektedir.

15 Mart 1915-2Mart 1331, s. 3

Tebliğ-i Resmî

1 Mart 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

Bugün bir düşman zırhlısı Seddülbahir ve Kumkale’yi büyük fâsılalarla neticesiz bombardıman etti. Dün gece hafif kuvvetleriyle düşman tekrar torpil hattına yaklaşmayı tecrübe etmek istemişse de bataryalarımızın ateşleriyle birkaç seffinesi hasârzede olarak geriye tard olunmuştur. (Millî)

Çanakkale Bombardımanı

Viyana Mehâfillinin Mütâlaâtı

Viyana, 13 Mart- Viyana mehâfil-i siyâsîyesi İngiliz-Fransız donanmasının Çanakkale Boğazı’nı bombardıman etmesini büyük bir hatâ ‘add ve telakki ile bu hareketin Balkan hükûmetlerinin gözlerini açarak Rus amâl ve niyeti üzerine istiklâllerinin ma‘rûz kaldığı mehâlîki hükûmât-ı mezkûreye göstermiş olduğunu beyân ediyorlar. Esbâb-ı mezkûreye binâen İngiliz ve Fransızların Çanakkale’ye yeni bir teşebbüste bulunmamaları Viyana mehâyîlini hayrete dûçâr etmemektedir.

Viyana, 13-Viyana gazeteleri İstanbul’un mukadderât-ı âtiyesini ta‘yîn husûsunda i‘tilâf-ı müselles devletleri arasında şimdiden nifâk baş göstermiş olduğunu kayd ediyorlar.

Berlin, 13-Tageblatt gazetesi yazıyor: Rusların İstanbul’da birleşmesi, inkişâf ve terakkîleri Çanakkale Boğazı’nın Türkler elinde bulunmasına mevkûf olan Balkan hükûmetlerinin menâfi‘ine gayr-ı kâbil-i teliftir.

Teklif Lloyd George Tarafından Yapılmış

Viyana, 12-Londra’dan iş‘âr ediyor: Daily Chronicle gazetesinin Paris’ten aldığı bir habere nazâran boğazların bombardıman edilmesi fikrini veren İngiltere Maliye Nâzırı Lloyd George olmuştur. Mûmâ ileyh Fransa ve Rusya Maliye Nâzırları ile icrâ

ettiği konferansta bombardımanı teklif ederek bunun büyük bir ehemmiyet-i diplomasiyi hâiz olacağını söylemiştir.

Topçularımızın Düşman Tarafından Takdîri

Berlin, 13-İngiliz Bahriye Nezâretinin resmî teblîgleri Türk bataryaları ateşinin pek müessir olduğunu itirâf ediyor.

16 Mart 1915-3 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

2 Mart 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Dün öğle üstü boğaz üzerinde uçmak isteyen bir düşman tayyâresi ateşlerimizin te'sîrâtıyla uzaklaşmaya mecbûr oldu. Akşâma doğru bir zırhlı uzaktan medhal civârındaki sırtlara hedefsiz boşuna, ateş açmış, bi'lmukabele bir mermi isâbetiyle hemen uzaklaşmıştır. Bugün medhal karşısında düşman sefâini görülmedi.

2-Diğer cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (Millî)

Boğazların Zorlanmasına Karşı Almanların Cevabı

Roma, 13 Mart-Bu akşâm ki (Tribuna)gazetesi Almanların müttefiklerin Çanakkale Boğazına karşı icrâ eyledikleri harekâta karşı bir muvâzenet husûle getirmek için mühim bir hareket-i askeriyeye icrâsına çalıştıklarını zannediyor ve aynı derecede mühim bir mâhiyyet-i siyâsiyyeyi hâiz olmamakla beraber boğazların zorlanmasından daha az müessir olmayacağını söylüyor.

Roma gazetesi Almanlar tarafından icrâ edilecek olan bu hareket-i askeriyenin Varşova ile Vebsnol hattının zabtından ibaret olacağını söylüyor. Her ne kadar böyle bir hareketde ihrâz-ı muvâffakiyyet eylemek muhârebeyi bir netice-i kat'îyyeye vâsıl eylemeyecek ise de Rus ordusunun Alman ordusuna karşı ne kadar dûn bir mertebede olduğunu Balkan Devletleriyle sa'ir devletlerin siyâsetine icrâ-ı te'sîr edecek kadar meydân-ı aleniyete koyan bir muvâffakiyyet şeklini alacaktır.

İngilizler İhtiyar-ı Sükût Ediyorlar

Amsterdam, 14-Neues Von Verdog gazetesi diyor ki: Çanakkale bombardımanına dâir yalnız Wolf ajansından telgrafnâme alınması ve İngiltere Bahriye Nezâretinin bir haftadan beri boğazların topa tutulması hakkında hiçbir rapor neşr

etmemesi Çanakkale'ye karşı icrâ edilen hareket-i askeriyyenin terakkî eylemediği isbât etmiyor.

Cihad-ı Ekber Yolunda

Maraş, 1 Mart-Tarîkat-ı Aliyye-i Kadiriyyeden Siverek şeyhi Zülfikar iki yüz gönüllü müridi ile şehrimize muvassalat eylemiş, ahâlî ve erkân-ı hükûmet tarafından parlak bir sûrette istikbâl olunmuştur. Gönüllüler üç gün sonra Halebe müteveccihen hareket edeceklerdir.

Çanakkale Bombardımanı ve İ'tilâf-ı Müselles

Kampana gazetesi İ'tilâf-ı Müsellesin Boğazlara karşı icrâ ettiği harekâtı müteakib Rusya ve İngiltere arasında husûle gelen ahvalden bahs ettiği sırada diyor ki:

“Mehâfil-i siyasîyyeden bize âfideki ma'lûmât veriliyor: Sir Edward Grey'in beyânâtından sonra Boğazlar mese'lesinin hallinden dolayı Petersburg ve Londra arasında vuku'a gelen şiddetli müzâkerât Rusları biraz memnun edecek renk almıştır. İngiliz ve Fransız donanmasının Boğazlara karşı muvâffakiyetsizlikle neticelenen üç haftalık bombardımanlarının Boğazlara öyle kolay kolay girilemeyeceğine ve bu teşebbüsün yalnız bir blöften ibaret olduğuna Rusya kani olmuştur. İngiltere ve Fransa bu blöfle İngiliz ve Fransız efkâr-ı umûmîyyesini işgal etmek ihtiyacı karşısında bulunmuştur. Bundan başka Boğazlar hakkında yapılacak teşebbüsât külliyetli mühimmât sarfından başka bir netice vermeyeceğini Ruslar pek iyi anlamışlardır.

Bu kanaatler üzerine Rusya Hâriciye Nâzırı âhîren süferâyı kabul ettiği esnâda İngiltere Sefirine Rusya Maliye Nâzırı Barn'ın Paris'te İ'tilâf-ı Müselles hükûmetleri Maliye Nâzırlarına icrâ ettiği beyânâtını bugünde tey'id ettiğini ve Boğazlar mese'lesini Rusya'nın yalnız kendine ait mese'le telâkkî etmekte olduğunu tekiden teblîg etmiş ve bu mese'lenin muhârebât-ı hazıranın âfîyen iktisab edeceği suret-i hal ile alakadar olduğunu söylemiştir. Rus Nâzırının bu teblîgâtı üzerine İngiliz Sefiri cevaben Sir Edward Grey'in Boğazların sulh müzâkerâtında mevzu' olacak surette halline ve Boğazlar mese'lesinin Rusya İmparatorluğu siyâsetine ait bir keyifiyet olduğundan bahs etmenin vakitsiz olduğuna dâir vuku' bulan beyânâtını bugünde İngiliz Hükûmetinin takib ettiğini Sazanof'e bildirmiştir.”

17 Mart 1915-4 Mart 1331, s. 4**Tebliğ-i Resmî**

3 Mart 1331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Düşman donanmasının bugün Boğaza karşı hiçbir teşebbüsü olmamış ve medhalı birkaç gemi ile tarassûd eylemiştir. (Millî)

Irak Havâlisinde

Bağdat, 2-(Muhâbirinden) Irak muhtelif darü'l-harblerinde bir haftadır şâyân-ı kayd hiç hâdise vuku' bulmamıştır.

Çanakkale İstihkâmâtında

Berlin, 16-Atina'dan iş'âr olunuyor. Türkler Çanakkale hârîcî istihkâmâtına yeni toplar getirmişler ve iki İngiliz zırhlısını ağır sûrette hasâra uğratmışlardır.

Müteharrrik Bataryalar

Berlin, 16-Atina'dan münteşir Neo Asti gazetesi Türklerin kolayca tebdil-i mekan edebilen mütehârrik bataryalara mâlik olduklarını yazıyor. İngiliz ve Fransızlar Çanakkale Boğazı'na karşı icrâ ettikleri taarruzlarda 150 milyon franklık mühimmât-ı harbiye sarf etmişlerdir.

18 Mart 1915-5 Mart 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

4 Mart 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Bugün muhtelif darü'l-harekâtlarda şâyân-ı teblîg bir vak'a olmamıştır. (Millî)

Bombardıman Hakkında İngiliz Raporu

Çanakkale bombardımanı esnâsında İngilizlerin dûçâr oldukları zâyî'âta dâir bizzat İngiliz raporlarında tafsîlât mevcut olduğunu telgraf havâdisi olarak yazmış idik. Dünkü posta ile aldığımız Almanca gazetelerden Reuter Ajansı tarafından bombardımana da'ir neşr edilen ve İngilizlerin zâyî'âtından bahis olan bir raporu ber vech-i âti tercüme ediyoruz:

“Çanakkale önündeki İngiliz donanması kumandanı boğazlardaki istihkâmâtın geçen Cumartesi günü (Mart’ın altıncı günü) bombardıman edildiğini bildiriyor. Queen Elisâbeth dretnotuna istihkâmlardaki havan topları ve sahra bataryaları ile mukabele edilmiş ve atılan mermilerin üçü isâbet eylemiştir. Ma‘-hâzâ bu mermiler ciddi bir hasâr ika‘ edemediği gibi mürettebâtça telefât dahi yoktur.(!) Bu esnâda cumartesi ve pazar günleri Doblin sefîne-i harbiyyesi bazı istihkâmâtı topa tutmuştur. Sefîneye istihkâmlardan mukabele edilmiş ve mermilerden üç veya dördü isâbet eylemiştir. Mestûr olan topların yerlerini keşfetmek için tayyârelerimiz istihkâmlara pek ziyâde tekarrüb etmeye mecbûr olmuşlardır. Perşembe günü bir deniz tayyâremiz esnâ-ı tayâranda muvâzenetini ga‘ib ederek denize düşmüştür. İçindeki iki tayyâre zâbiti mecrûh olmuştur. Diğer bir tayyârecimiz bir keşf tayârânı esnâsında Osmanlılar tarafından atılan mermilerle cerh edilmiş ise de İngiliz sefâin-i harbiyyesine avdet etmeye muvâffak olmuştur. Cuma günü 172 numaralı deniz tayyâremize ve yedi numaralı tayyâremize bir keşf tayarânı esnâsında Osmanlıların mestûr mevzi‘leri tarafından ateş edilmiştir. Arc Royal nâmındaki tayyâre vapuru beraberinde bulunan birçok deniz tayyârelerinin her türlü levâzımı ile mücehhez bulunmaktadır.

Çanakkale Boğazındaki Tedârikât

Dersaâdet’ten Deutsche Tages Zeitung’a keşide edilen bir telgrafnâmede deniliyor ki:

“Boğazların her taraftan Osmanlılar tarafından fennin icad ettiği her türlü tedâbir-i tedafi‘iyyeye tevessül edildiğinden dolayı İngiliz-Fransız donanması boğazları zorlamak ümidinin günden güne azalmakta olduğunu anlamaktadır. Tecrübe dide mühendislerin nezâratı altında gece ve gündüz boğazlarda çalışılmaktadır. Torpil hatları pek ziyâde sıklaştırıldığından su kesiminden aşağı az çok derin olan bir sefîne-i harbiyyenin boğazlardan mürûr eylemesine bugün fennen gayr-i kâbil-i nazâr ile bakılmaktadır.

Bir İngiliz Kruvazörünün Hasârı

Berlin, 16-Atina’dan varid olan bir haberde Amethyst nâmındaki İngiliz kruvazörünün Çanakkale’ye karşı icrâ eylediği bir hücum esnâsında ağır hasârâta

uğradığını ve seffinedeki zâbitân ve mürettebâtın 28 kişinin telef ve o kadarında mecrûh olduğu bildirilmektedir.

Boğaz Müdâfaâları Hakkında Beyân-ı Takdîrât

Viyana, 16-Çanakkale Boğazı'nın müdâfaâ-i kahramanânesinden bahs eden Neue Freie Press gazetesi düşman donanmasının yağdırdığı obüs yağmurlarına rağmen gece ve gündüz ibrâz eyledikleri cesâret ve metânetten dolayı Çanakakle müdâfaâlarının tebrik ediyor ve bu cesâret ve metânetin vatan toprağını müdâfaâ etmek husûsunda Türk askerinin bir karış bile geri çekilmediğini bir kere daha ispat eylemiş olduğunu söylüyor.

Mezkûr gazete Boğazları zorlamanın ne kadar gayr-ı tabîi bir mahiyeti haiz olduğunu ve İngiliz-Fransız kuvâ-yı bahriyesinin bağlanıp kaldığını ileri sürüyor. Sonra, İngilizlerle Fransızlar beyhûde hücumları esnâsında mühimmât-ı harbiyelerini tükettikleri halde Rus donanmasının her türlü tehlikeye karşı mahfûz olan limanı dahilinde gizlendiğini ve bir gün gelip Rusya'nın Bahrisefid'e hakim olmasını mümkün kılmak için müttefiklerini kendi hesaplarına yalnız çalıştırdığını ilave ediyor. Bugüne kadar Çanakkale bombardımanı ancak hücum edenlerin manen ve maddeten zararlarını mûcib olmaktan başka bir netîce vermemiştir. Şayet Boğazlar zorlanıp her türlü ihtimâl hâricinde olarak Dersaâdet zabt edilse idi bundan ne gibi neticeler tevellüd edecekti? Buna bir cevap vermek için İngiltere ile Rusya arasında izhâr olunan şiddetli bir muhâlefeti nazâr-ı dikkate almak kafidir.

Lord Kitchener'in Beyânâtı

Berlin, 16-Londradan iş'âr ediliyor. İngiltere Harbiye Nâzırı Lord Kicthener Avâm Kamarası'nda irad edilen bir sûale verdiği cevabda Boğazlara karşı icrâ edilen harekât-ı bahriyenin müttefik donanmaların ne büyük bir kuvvete mâlik olduklarını gösterdiğini söylemiş ve şimdilik bu babda fazla bir şey söylenemeyeceğinin ilave eylemiştir!

Kahramân Mehmed Çavuş İçin

Siirt, 2-Siirt ahâlîsi Gazi Mehmed Çavuş takımı ve efrâdına 500 kuruş teberrü eylemişlerdir.

Musul, 2-Musul şehri ahâlîsi Çanakkale'de düşmana karşı delirâne mukâvemette bulunan Kahraman Mehmed Çavuş ve rüfekâsına 25 lira ihdâ' eylemişlerdir.

19 Mart 1915-6 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

5 Mart 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Donanmamızın bir kısmı bugün öğleden evvel Karadeniz'de Kırım şibh-i cezîresinin cenûb sâhilinde Seudosia kasabasının garbında kâin bahriyye imalâthâneleriyle torpido poligonunu bombardıman ederek yakmıştır.

2-Bugün öğleden evvel düşman donanması boğaz bataryalarımıza karşı şiddetle ateş açtılar muvâffakıyyetle mukabele olunmaktadır. Ba'de'z-zevâl saat ikide Fransız Bouvet zırhlısı medhal karîbinde batırıldı. Muhârebenin tafsîlâtı hakkında henüz ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

Bouvet Zırhlısı Hakkında Ma'lûmât

Mezkûr zırhlı 12.205 ton olup iki adet 30 buçukluk, 45 çap tulûnda sesiz adet 27 10/4'lük kezâ 45 çap tulûnda 8 adet on dördlük 45 çap tulûnda 8 adet on buçukluk 50 çap tulûnda 30 adet seri' ateşli küçük toplar ve dört adet torpido kovanı bulunmaktadır.

Sürati 18 mil, mürettebâtı 621 kişidir ki mürettebât seferiyesi yine karibdir. Zırhlı vasat kısmında 40 santimetre sathında harvey çeliği, güverte zırhı 875 milimetredir. Fiyatı 1.200.000 İngiliz Lirâsıdır. Su hattından yukarıy köşeye kadar olan zırhı on santimetre sathında büyük topları 37 milimetre sathında harvey çeliğiyle de mestûrdur.

Seudosia şehri

Seudosia şehri Kırım şibh-i cezîresi sâhilinde kâin şehirlerin en büyük meşhûrlarından biri olup şimendüferle Grieç şehrine ve Sivastopol'a giden eski demir yoluna merbûttur. Bu sâhilde Sivastopol limanı makamına kâin olmak üzere gayet mükemmel bir ticaret limanıdır. Başlıca ihrâcâtı buğday, arpa ve sâire nevi hububat olup 1905 senesinde miktar-ı ihrâcât 2.900.000 tonlatoya bâliğ olmuştur.

Aynı sene zarfında limana uğrayan sefâinin adedi 186 idi ki bunlardan yüzde altmış beşi İngiliz vapurlarıdır. Seudosia Bahrisiyah'taki Rus limanlarına uğrayacak olan sefâinin karantina mevki'dir. Bundan başka şehirde iki Mindirek ile tesis edilmiş ayrıca bir ticaret limanı merâkib-i sayirenin tamirâtına müsaid bazı inşaât dest-i gâhları vardır. Şehrin kısm-ı şarkîsi iki Ceneviz sunu dâhilinde olup burada garb-i şimâliye doğru sâhil boyunca imtidâd ederek iki katlı zarif mebâniyi şamil deniz boyunca bir bulvar vardır. Burası Kırım'ın diğer sahi-i bülâdından ziyâde ucuzluktur. Zirâ civârında birçok kara mevcut olup hattı-ı Yalta Sivastopol, Gerçe buradan yiyecek sevk olunur.

20 Mart 1915-7 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

Karârgâh-ı Umûmîden 6 Mart 1331 tarihiyle tebliğ olunmuştur:

Bugün Çanakkale Boğazında sükûnet-i taamme vardır. Ağır sûrette hasârzede olduğu bildirilen İrressiteble ve Africa sistemindeki İngiliz zırhlıları geceleyin boğaz medhali civârında bataryalarımızın ateşleriyle batırıldı.

Düşmanın ağır sûrette hasâra uğrayan diğer bir sefîne-i harbiyesinin Bozcaada'ya doğru sürüklendiği tayyârecilerimiz tarafından görülmüştür.

Dünkü bombardımanın şiddetine rağmen istihkâmâtımızdaki hasârât-ı maddiye hamd olsun şâyân-ıhayret bir derecede azdır. Bütün bataryalarımız her daim ateşe hazır bir halde bulunuyor, insanca olan zâyî'âtımız zan olunmaz derecede cüz'-idir.

Dünkü taarruz düşmana, batırılan torpidosundan ve verilen hasârât-ı sâireden başka cem'an 45 bin ton miktarında son sistem 3 zırhlıya büyük, küçük 100 top ve 2500 cana mal olmuştur. (Millî)

Çanakkale'deki Zafer

Çanakkale'de Osmanlı topçuları hakiki bir zafer kazandılar. Düşman filosunun ikisi pek mühim ve biri de oldukça mühim üç zırhlısı batmış, dördüncüsü uzun zaman için harb edemecek hale gelmiş ve diğer gemilerde vuku'a gelen hasârâttan mâ'adâ ayrıca bir torpidosu gark olmuştur.

Karârgâh-ı umûmînin dediği gibi bize karşı şâyân-ı hayret denebilecek ve hatta inanılmıyacak derecede cüz'-i hasâr ikâ eden düşman donanmasının uğradığı bu akıbet-i müthişe Çanakkale müdâfaasında hakikâten pek mühim ve bizim topçularımız

için pek şerefli bir vak'a olarak kaydedilecektir. Düşmanın "Bouvet" zırhlısı ile uğradığı ziyâ' mühim olmakla beraber evvelki gece kaybettiği diğer iki büyük sefine-i harbiyenin ziyâ'ı pek mühimdir. Bu gemilerden "Africa" sistemindeki dretnotlardan bir evvelki sınıfa mensûb birinci sınıf zırhlı olduğu düşünülürse ehemmiyeti tezâhür eder. "Irresistible" sistemindeki gemi ise arkadaşından biraz daha küçük olmakla beraber bugün İngiliz donanmasında üçüncü derecede mühim sefâin-i harbiyesinden berî idi. Bu geminin arkadaşlarından olan Bolvark ve Formidebil zırhlılarında Alman tahte'l-bahrleri tarafından gark edilmiş olduğunu karilerimiz pek iyi hatırlarlar.

Düşman donanmasının uğradığı bu hezimetü müthişeyi sade bu batan gemilerin aded ve cesâmetleri, kaybolan canların çokluğu ile ölçmek kâfi değildir. Bilhâssa bir noktaya celb-i dikkat etmek isteriz. "Bouvet" müthiş bir isabetle pek çabuk battığı halde daha mukavim olan diğer ikisi evvelki gece geç vakte bi hareket vuruldukları yerde kalmışlardır. Hasârlarının tamir için çekilip giden düşman donanmasının orada mecrûh olarak bıraktığı iki mühim uzvunu kurtarmak için hiçbir teşebbüste bulunamaması kahraman bataryalarımızdaki ateşin ne derecelerde kuvvetli olduğuna ve bunun düşman kûvve-i manevîyesi üzerine ne müthiş bir te'sîr husule getirdiğine pek güzel bir delildir. Bundan dolayıdır ki ne gündüz ve ne gece düşman iki büyük zırhlının medhal garbinde mecrûh kaldığını bildiği halde tekrar gelip onları kurtarmak teşebbüsünde bulunmamış ve hatta geceden sarf-ı nazar dün bile gelip bunların ne olduklarını aramamıştır. Görülüyor ki topçularımız hakikâten her türlü takdîr ve sitâyîşin pek çok fevkinde bir maharet ve fedâkârlıkla iş görmüşler, en doğru bir tabir ile düşmanı yıldırılmışlardır.

Bu muhâbebe-i bahriye pek mühim ve şereflidir. Buna dâir daha başka mütâlaat dermeyân kâbilse de bunu fazla tafsîlâtın vurduna talik etmeyi daha münâsib görüyoruz.

21 Mart 1915-8 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

7 Mart 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale muhâberâtından anlaşıldığına nazâran Fransız Bouvet zırhlısına torpillerimizden büyük çaplı iki mermi isâbet ettiği yan taraftan icrâ edilen tarassûdâtla kat'iyen taayyün ve tahakkuk etmiştir.

İngiliz Queen Elisabeth zırhlısına obüslerimizden beşi Inflexible zırhlısına dört mermi isâbet vâkıa olmuştur. Tarafımızdan yalnız bir uzun menzilli top hasâra uğramıştır. Efrâd zâyi'âtı pek az, takriben 20 şehîdden ibarettir.

2-Bugün düşman donanması Çanakkale'ye karşı hiçbir teşebbüste bulunmamıştır. (Millî)

Çanakkale Muzafferiyetinin Te'sîrâtı

Avusturyada

Viyana, 19 Mart-Gazeteler Çanakkale muhâfızlarının ihraz eyledikleri parlak muzafferiyetlerden dolayı Türkiye'yi tebrik ile İ'tilâf-ı Müselles Devletleri ne kadar gayret etseler, ne mertebe fedâkârlık ibrâz eyleseler, Türkiye'nin kuvâ-yı müdâfaâsını kesr edemeyeceği muhakkak olduğunu yazıyorlar.

Almanyada

Berlin, 19-Kâffe-i cerâid, Çanakkale'den varid olan haberleri kemâl-i meserretle neşr ediyorlar. Neue Deutsche Allgemaine Zeitung gazetesi ber vech-i âtî yazıyor: Çanakkale'nin müdâfaâsı Almanyada kemâl-i harâretle takdîr olunmaktadır. Düşman donanmasının uğradığı zâyi'ât-ı vahime, Boğaz müdâfi'leri tarafından şimdiye kadar masrâf olan mesai'î hidâyesindânenin yeni bir delilidir, iki İngiliz zırhlısının vahim surette hasârzedede olarak batması, kezâ bir Fransız zırhlısı ile torpidosunun batırılması, ciddiden parlak bir muvâffakiyettir ve bundan dolayı Türkiye'yi kemâl-i hareretle tebrik ederiz. “

Deutsche Tages Zeitung gazetesi de Türk müdâfi'lerini sena ederken ber vech-i âtî idareki kelimeler ediyor:

“Cesur müttefiklerimizi ihrâz eyledikleri muzafferiyeti azimeden dolayı kemal-i harâretle tebrik ederiz. Bu muzafferiyet-i askerî nokta-i nazardan pek ziyâde şâyân-ı takdîrdir. Cesur müdâfi'ler iktidar askerleri, i'tidâl demleri ve nişâncılıktaki mahâretleri hakkında öteden beri herkesin müselman olan meziyetlerinin bundan iyi bir deliline ibrâz edemezlerdi.

Local Anzeiger gazetesi ise (La ilahe illallah) serlevhası tahtında neşr ettiği makalede ber vech-i âtî beyân-ı efkâr ediyor: “İ'tilâf-ı Müselles devletleri hakikâtı kendi teb'aları arasında gizlemek için ne kadar mesai sarf ederlerse etsinler, bu son aylar zarfında ordularının kumandanları nazârında pek açık bir surette sabit olan bir keyfiyet

variddir ki o da Avrupa-i merkezi hükûmâtının lâyetezelzel kuvvâsını zorlamanın ademül imkan olması kanaatidir.

İşte bunun neticesi olmak üzeredir ki, Türkiye'nin Avrupa harb-i umûmîsine müdâhâlesinden beş ay sonra Çanakkale'yi zorlama fikri müttefikin tarafından meydana konulmuştur. Daha Çanakkale'de ilk top tarrakeleri başlar başlamaz, İ'tilâf-ı Müsellesin parlak bir surette kullandıkları yalan ve havâdis-i kazibe topları da beraber patlamaya başladı. Ve derhal dehşetli bir haber bütün cihâna yayıldı: "Çanakkale tehlikededir, İstanbul tariki açılmıştır."

Fakat bugün herkes bir defa daha hakikâtı olduğu gibi görülüyor. Mevani'î tab'îye ile bir kat daha kesb-i kuvvet eden boğaz istihkâmâtı vazifelerini hakkıyla ifâ' etmektedir. Ve müttefikin donanmasının Soğazlarda nasıl bir tarz kabule uğrayacağını vakayi'î ahire göstermiştir. Fakat farz-ı mahâl olarak müttefikler bu kadar arzu eyledikleri muvâffakiyeti birçok haftalar mürûrundan sonra ihrâz etseler bile pâ-yı tâhtı osmanîyeye karşı yürüyebilmek için yüz binlerce asker ihrâcı lazım gelir. Böyle bir teşebbüs ise kendilerini daha müşkül ve daha vahim akıbetler karşısında bulunduracaktır. Zira Saros Körfezi ile Gelibolu, İstanbul arasında onları karşılamaya hazır, Türkiye'nin en güzide asâkirinden mürekkeb ordular vardı. Ve bunun ne demek olduğunu Ruslar Kafkasya'da anladıkları gibi İngilizler Şattü'l-arap ve Suveyş'te yedikleri darbelerle pek hâlâ bilirler. Almanya ile Avusturya-Macarristan hilâli böyle merdane bir tarzda müdâfaâ ve onu yükseklerle isat eden cenûb-ı şarkîdeki müttefiklerinin harekâtını kemâl-i gurûr ve müfhâretle takib etmektedirler.

Liyâkât ve kıyme-i müttefikin orduları mertebesinde şeci' Osmanlı ordusu müşterek düşmanın tecâvüzâtını onlarla birlikte kahr ve tedmir edebildiği gibi bundan böyle dahi edebilecektir.

Queen Elisabeth Nasıl Yaralandı?

Yunan menâbi'inden Frankfurter Zeitung gazetesine varid olan haberlerde deniliyor ki:

"Şimdiye kadar Çanakkale istihkâmât dahilîyesinin hiçbiri iskâat olunamamıştır. İngilizler bu bâbda gazete muhâbirlerine yanlış beyânâta bulunmuşlardır. İngiliz sefâin-i harbiyesinin asârı pek sıkı bir surette gizli tutulmaktadır. Osmanlı topçuları birçok def'a İngilizleri pusuya düşürmüşlerdir. Geçen pazartesi günü Queen Elisabeth drenotu

İngiliz–Fransız donanmasının başında Çanakkale medhaline doğru ilerlediği zaman dört batarya birden üzerine bir gülle yağmuru yağdırmaya başlamış ve mermiler zırhlının makine dâiresine isabet ettiğinden tevakkûfe mecbûr kalmıştır. Bu suretle Queen Elisabeth ağır cerihâlar aldıktan sonra Limni’ye avdet etmekten başka bir çare bulamamıştır.

21 Mart 1915-7 Mart 1331, s. 4

Son Havâdis

Bozcaada’daki Zırhlı Batdı

Çanakkale, 6 Mart-Bugün düşman hiçbir teşübbüsâta bulunmamıştır. Dün ziyâdesiyle dûçâr-ı hasâr olup diğer gemiler îanesiyle battı, harbden çıkan düşman zırhlısı bu sabah Bozcaada önünde baş tarafından denize batmış ve mürettbâtı sefâin-i sâire tarafından tahlîs edilmiştir. Mezkûr zırhlının Fransız donanmasına mensûb olduğu anlaşılmıştır.

Bouvet Zırhlısının Garkı-Müttefiklerimizin Takdîrâtı

Berlin, 19-Alman zırhlısının Bouvet zırhlısının gark edilmesinden dolayı Türkiye’yi tebrik etmektedir. Deutsche Tages Zeitung gazetesi şu yolda takdîrâtta bulunuyor: “Bu muvâffakiyet askerlin nokta-i nazarından şâyân-ı teşekkürdür. Cesûr Çanakkale müdâfî’ileri harbe iyi hazırladıklarını, itidâl-i dem‘ sahibi olduklarını isbât etmekle beraber endâhtlarının da pek mükemmel olduğunu gösterdiler.”

Çanakkale Taarruzu Adem-i Muvâffakiyete Mahkûmdur

Viyana, 19-Bouvet zırhlısının garkı münâsebetiyle Freie Press diyor ki: Çanakkale kuvâ-yı muhâfazasının iktidarının bu delilini müserretle kayd ediyoruz. Anlaşıldığına göre bu kadar gürültü ile ilan edilen Çanakakle hücumu yalnız siyasî değil bahr-i noktai nazardan dahi adem-i muvâffakiyetle neticelenecektir. Bouvet’in ziyâ’ı müttefik filo için ağır bir darbedir.

Alman Başvekîli Karârgâh-ı Umûmîde

Berlin, 19-Monsieur Bethman Hollweg Karârgâh-ı Umûmîye müteveccihen hareket etmiştir.

Alman Tahte'l-bahrlerinin Faaliyeti

Berlin, 19-Bir Alman tahte'l-bahri Galonerdaley nâmındaki İngiliz vapurunu torpillemiştir.

İngilizler Ne Kadar Tayyâreci ve Tayyâre Zâyi' Etiler

Berlin, 19-Daily News gazetesi muhârebenin ibtidâsından şimdiye kadar 72 İngiliz tayyârecisinin telef ve 110 tayyârenin tahrib edilmiş olduğunu kaydediyor.

22 Mart 1915-9 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

8 Mart 1331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Bugün de Çanakkale Boğazı karşısındaki düşman donanmasının en ufak bir teşebbüsü bile vâki' olmamıştır.

Diğer darü'l-harekâtlardan da şâyân-ı teblîg hiçbir haber yoktur. (Millî)

Çanakkale Muzafferiyâtının Te'sirâtı

Fremdenblatt'ın Takdîrâtı

Viyana, 20 Mart-Çanakkale müdâfi'leri tarafından ihrâz edilen muvâffakıyyâta dâir Fremdenblatt gazetesi tarafından ber vech-i âti beyân-ı mütâlâa olunuyor:

Avusturya-Macaristan silah arkadaşlarının ihrâz ettiği parlak muzafferiyeti büyük bir memnuniyetle selâmlar ve Türk askerlerinin bu kadar kuvvetli bir düşmana karşı ibrâz eyledikleri i'tidâl demi ve şecâati takdîr eder. Fransa ile İngiltere'nin kendilerini Rusya'nın emirlerine âmade kılmakla irtikâb eylemiş oldukları vâhîm hatâyı siyâsîye şimdi Çanakkale Boğazı önünde bir de hatâyı askeri münzam olmuştur. İngiliz ve Fransız Bahriye Nezârâtlerinin bu adem-i muvâffakıyyetinden hâsıl olan te'sir şüphesiz bütün Balkan Devletleri nezdinde hükûmet icrâ edecek ve İngiltere ile Fransa'nın itibar ve hissiyâtı ciddi bir sûrette ihlâl eyleyeceklerdir. Diğer taraftan pek mühim olduğu zannedilen İngiliz donanmasıyla mu'avvini olan Fransız filosuna karşı en büyük muvâffakıyyetleri ihrâz ve müttefik donanmayı ağır zâyi'âta dûçâr eylediğinden dolayı Devlet-i Osmanîyenin kuvveti bir kat daha ziyâde takdîr olunacaktır.

Çanakkale'nin müdâfaâsı Osmanlı ordusunun şanlı târihine şanlı ve ebedi bir sahife-i zafer ilave etmiş olacaktır. Diğer gazeteler dahi Ordu-yu Osmaniyyi ihrâz eylediği parlak muzafferiyetten dolayı tebrîk etmektedir. Neue Freie Press gazetesi diyor ki: “Düşmanın en büyük bâhri devleti olan İngiltere'nin kuvveti ihtimâl ki Alman tahte'l-bahrlerine ve Çanakkale'deki Osmanlı bataryalarına çarparak kırılacaktır.”

Neue Wiener Tageblatt ise Çanakkale bekçisi ser-levhası tahtında yazdığı baş makalesine müttefik donanmanın Çanakkale'ye karşı icrâ ettiği tecâvüz sırasında dûçâr olduğu mağlûbiyetleri birer birer zikr ettikten sonra şu sûrette hitâm veriyor: “Bizzat Times gazetesi bile müttefik donanmanın boğazları açmaya muvâffak olması şüpheli olduğunu beyân etmemiş miydi? İşte, hakikâten şüpheli olduğu meydâna çıktı!

İngilizlerin Raporu

Onlarda Tevile Çalışıyorlar

Berlin, 20-Londra'dan iş'âr ediliyor: İngiltere Bahriye Nezâreti Irresistible ve Ocean nâmındaki İngiliz zırhlıları ile Bouvet nâmındaki Fransız zırhlısının Çanakkale önünde torpile çarpıp battığını ilân etmektedir. İngiliz raporunda mürettebâtça İngiliz zâyî'âtının azîm olmadığı ve diğer taraftan Bouvet zırhlısı mürettebâtından hemen cümlesinin telef olduğu bildirilmektedir. (Ocean) zırhlısı 5 Temmuz 1898 tarihinde deryâya tenzil edilmiş olup (13,150) ton hacminde ve 19 mil süratinde idi. Mezkûr zırhlı 4 adet 35 çapında (30,5), 12 adet 40 çapında (15), 10 adet 40 çapında (7,6) ve 6 adet 4,7 santimlik toplarla mücehhez idi. Bundan mâ'adâ 2 adet makineli tüfeng ile 4 torpil kuvvetine mâlik idi. Arzı (22,6), tulû 119 ve su kesiminden aşağı derinliği 8 metre olan ocean zırhlısının mürettebâtı (750) kişiden ibaret idi. Tanin

23 Mart 1915-10 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

9 Mart 1331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Çanakkale'de sükûnet vardır. Maureva adasında bir Fransız zırhlısı görünüşe nazaran Golova karaya oturmuştur.

Maureva adasında Bozcaada'nın şimâlinde gayr-i meskûn ufacık bir adadır. (Millî)

Çanakkale Muzâfferiyeti

Fransa Bahriye Nâzırının Tâziyet Telgrafnâmesi

Berlin, 21 Mart-Paris'ten bildiriliyor: Havas Ajans'ının istihbârâtına nazâran Fransa Bahriye Nazırı Çanakkale önündeki Fransız filosu kumandanı Amirâl Gerard'a bir telgrafnâme keşide ederek gerek kendi ve gerek Fransa Hükûmeti nâmına Fransızların dûçâr olduğu zâyî'âtın dolaylı beyân-ı tâziyet eylemiştir.

Bouvet Mürettebâtı

Berlin, 21-Paris'ten iş'âr edililiyor. Havas Ajans'ı Bouvet zırhlısı mürettebâtından 64 kişinin tahlis edildiğini bildirmektedir. Fransız filosuna ait diğer sefâin-i harbiyenin mürettebâtça olan zâyî'âtına gelince mezkûr ajansın ifadesine nazâran, bunlar şâyân-ı ehemmiyet değil imiş.

Muzafferiyetimiz ve İngiliz Matbûâtı

Berlin, 21-Londra'dan varid olan bir haberde: Morning Post diyor ki: Boğazlar önünde gark olan sefâin-i harbiyeye gelince İngiltere ahâlîsi bunlardaki mürettebâtın kısm-ı âzamnın tahlis edilmiş olmasını ümid eyler Türk bataryaları tarafından hatt-ı harb haricine çıkmaya mecbûr edilen sefâin-i harbiyemize gelince bunlardaki zâyî'âtımızın çok olması lazım gelir. Türklerin müttefik donanmaya ağır darbe indirdiklerini ketm eylememeliyiz. Gark olan 3 zırhlı yeni inşâ edilmiş sefâin-i harbiyeden ma'dûd olup her biri donanmamızın birer kuvvetli ve kıymettâr uzvûnu teşkil ediyordu.

Berlin, 21-Londra'dan bildiriliyor: Çanakkale muhârebâtında müttefik donanmaların dûçâr olduğu zayıflığın İngiltere'de husûle getirdiği hiddet ve tehevürü İngiliz matbûâtı gizlememektedir. Boğazların pek ziyâde tahâkküm edilmiş olduğu biliniyordu. Bununla berebare nihâyet zorlanmaya muvâffak olunacağı zannediliyordu. Bugün ise zorlamak mese'lesi büsbütün başka bir tarzda düşünölmeye başlanmıştır. Erbâb-ı ihtisâs Çanakkale Boğazı'nın zannedildiğinden pek çok müstâhkem olduğunu beyân etmektedir.

Vilâyâtda Tezâhürât

Berlin, 8-Kahramân askerlerimizin Çanakkale’de ihrâz ettiği muzafferiyeti harikülâde ahâlîyi azîm meserretlerle gark etmiş, bu vesîle ile şehrimizin her tarafında emsâlsiz şenlikler tertîb edilmiştir.

Şam, 8-Çanakkale muzafferiyetinden dolayı Şam sürûr içindedir. Şehir elektrikle donatılmış ve şeh-âyîn icrâ edilmekte bulunulmuştur.

24 Mart 1915-11Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

10 Mart 1331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Muhtelif darü’l-harekâtlarda şâyân-ı teblîg yeni bir hâdise olmamıştır. (Millî)

İmparator Hazretlerinin Tebrîkâtı

Haşmetlü Almanya İmparatoru Hazretleri tarafından Başkumandan Vekîli Enver Pâşâ Hazretlerine keşîde olunan 20 Mart 1915 târihli telgrafnâmedir:

Dün evvelki gün Çanakkale müdâfaâsı esnâsında ihrâz olunan parlak muvâffakîyetlerinden dolayı samîmî ve harr tebrîkâtımı beyân eder ve iş bu tebrîkâtımın cesûr Kumandan Cevâd Pâşâ’ya kendi nâmıma teblîgini ricâ ederim.

Cenâb-ı Hakk bundan böyle dahi silâhlarımızı tevfiakat ve bâniyesine mazhar buyursun.

Wilhelm

Başkumandan Vekîli Enver Pâşâ Hazretleri tarafından haşmetlü İmparatorî Hazretlerine cevâben keşîde olunan telgrafnâmedir:

Çanakkale’deki muzafferiyet dolayısıyla taraf-ı haşmetpenâhîlerinden lütfen beyân buyurulan tebrîkâta karşı teşekkürâtı kem-terânesini huzûru İmparatorîlerine arz ederim. Boğazların kahraman müdâfî’ilerini lütfen tebrîkâtınızdan haberdâr ettim. Almanlar ve Osmanlılar bur uhuvvet-i sadâkartkârâne ile harb ve canlarını siper ettiler. Burada âlî ve müşterek vazifemiz uğrunda dökülen kan istikbâlde daima müttefik ordularımızı yekdiğerine kavîyen rabt edecektir.

Enver

İngilizlerin Raporu

Berlin, 22 Mart-Londra'dan bildiriliyor:

İngiltere Bahriye Nezâreti tarafından neşr olunan bir teblîgde saç torpiller tarafından ikâ' edilen hasârâtın dolayı Çanakkale Boğazı'na karşı icrâ edilen hücûmlara nihâyete kadar devam olunmadığı bildirilmektedir. Mezkûr teblîge nazâran zırhlılar havaların fenâ gitmesinden dolayı Bozcaada'ya avdet edecektir.

Düşmanın Tedârikâtı

Roma, 21-Gazetelerin aldığı haberlere göre İngiliz-Fransız donanmaları Çanakkale hücûmuna iştirâk edecek diğer sefâin-i harbiye göndereceklerdir.

25 Mart 1915-7 Mart 133, s. 1

Tebîg-i Resmî

Karârgâh-ı Umûmîden 6 Mart 331 târihiyle teblîg olunmuştur:

Bugün Çanakkale boğazında sükûnet-i tamah vardır. Ağır sûrette hasârzede olduğu bildirilen İrresistibel ve Africa sistemindeki İngiliz zırhlıları geceleyin boğaz medhalı civârında bataryalarımızın ateşleriyle batırıldı.

Düşmanın ağır sûrette hasâra uğrayan diğer bir sefîne-i harbiyyesinin Bozcaada'ya doğru sürüklendiği tayyârecilerimiz tarafından görülmüştür. Dünkü bombardıman şiddetine rağmen istihkâmâtımızdaki hasârât-ı mâddîye hamd olsun şâyân-ı hayret bir derece azdır. Bütün bataryalarımız her daim ateşe hazır bir halde bulunuyor, insanca olan zâyî'âtımız ise zannolunmaz derecede cüz'-idir.

Dünkü taarruz düşmana batırılan torpidosundan ve verilen hasârât-ı sâireden başka cem'an kırk beş bin ton miktarında son sistem üç zırhlıya büyük küçük yüz top ve 2500 cana mâl olmuştur. (Millî)

Çanakkale'deki Zafer

Çanakkale'de Osmanlı topçuları hakiki bir zafer kazandılar. Düşman filosunun ikisi pek mühim ve biri de yine oldukça mühim üç zırhlısı batmış, dördüncüsü uzun zaman için harp edemeyecek hale gelmiş ve diğer gemileri de vuku'a gelen hasârâtın mâ'adâ ayırıcı bir torpidosu gark olmuştur.

Karârgâh-ı Umûmînin dediği gibi bize karşı şâyân-ı denilebilecek ve hatta inanılmayacak derecede cüz'-i hasâr ikâ' eden düşman donanmasının uğradığı bu

akibet-i müdhişe Çanakkale müdâfaasında hakikâten pek mühim ve bizim topçularımız için pek şerefli bir vak‘a olarak kayd edilecektir. Düşman Bouvet zırhlısı ile uğradığı zâyi‘ mühim olmakla beraber evvelki gece kaybettiği diğer iki büyük sefine-i harbiyyenin zâyi‘ en mühimdir. Bu gemilerden Africa sistemindeki dretnotlarından bir evvelki sınıfa mensûb birinci sınıf zırhlı olduğu düşünülürse ehemmiyeti tezâhür ider Irresistible sistemindeki gemi ise arkadaşından bir az daha küçük olmakla beraber bugün İngiliz donanmasında üçüncü derecede mühim sefa’in-i harbiyyesinden biri idi. Bu geminin arkadaşlarından olan Bolvark ile Formeydebel zırhlılarının da Alman tahte’l-bahrları tarafından gark edilmiş olduğunu kairilerimiz pek iyi hatırlarlar.

Düşman donanmasının uğradığı bu hezimet-i müdhişeyi sade bu batan gemilerin aded ve cesametleri kaybolan canların çokluğu ile ölçmek kafi değildir. Bilhâssa bir noktaya celb-i dikkat etmek isteriz. Bouvet müdhiş bir isâbetle çabuk batdığı halde daha mükâvim olan diğer ikisi evvelki gece geç vakte kadar bî-hareket ve vuruldukları yerde kalmışlardır. Hasârlarını tamir için çekilip giden düşman donanmasının orada mecrûh olarak bıraktığı iki mühim uzvunu kurtarmak için hiçbir teşebbüste bulunamaması kahramân bataryalarımızdaki ateşin ne derecelerde kuvvetli olduğunu ve bunun düşman kûvve-i manevîyyesi üzerine müthiş bir te’sîr husûle getirdiğine pek güzel bir delildir. Bundan dolayıdır ki ne gündüz ve ne gece düşman iki büyük zırhlının medhal karîbinde mecrûh kaldığını bildiği halde tekrar gelip onları kurtarmak teşebbüsünde bulunmamış ve hatta geceden sarf-ı nazâr dün bile gelip bunların ne olduklarını aramamıştır. Görülüyor ki topçularımız hakikâten her türlü takdîr ve sitayişin pek çok fevkinde mahâret ve fedâkârlıkla iş görmüşler en doğru bir tabir ile düşmanı yıldırılmışlardır. Bu muhârebe-i mecrube pek mühim ve şereflidir.

Çanakkale Bombardımanı

Osmanlı Kahramânlarının Besâlet ve Şecâati İki düşman zırhlısının daha Garkı

Kale-i Sultâniyye, 5 Mart-“Gece Saat 4”

Bugün Boğazlar mâhiyyeti dehşetli bir harbe ve harbten daha müthiş olan Osmanlı besâlet kahramânlığına şahid olmuştur. düşman sabahleyin on bir buçuk radarlarında 19 parça harb seffinesiyle ketif bir ateş açmış ve bir ma‘âd güller savurmaya başlamıştır. İstihkâm ve bataryalarımızda namuş ve hayat-ı Osmanîyyi

müdâfaâ eden Osmanlı dilirâtı düşman donanmasının bu akirane savletine karşı son derece i'tidâl ve metânet ile vazifelerini ifâ eylemişler ve sanki düşmanın yağdırdığı mermi değilmiş gibi ciddiyetle, telâşsızca mukabelede bulunarak cevap vermişlerdir. Bombardıman böylece öğleden sonraya kadar devam etmiş ve o esnâda Fransızların 13 bin tonilatu hücumundaki Bouvet zırhlısı düşmanın gösterdiği cüretin ilk cezası olmak üzere batırılmıştır.

Senenin .... Saat üçünde İngiliz ve Fransız zırhlılarından bir kısmı hatt-ı harbden çekilmiş ve kalanları uzun fâsılalarla ateşlerine devam etmişlerdir. Bu muhârebe esnâsında düşmanın Bouvet'ten başka bir torpidosu Irresistible sisteminde diğer bir zırhlısı ile Africa zırhlısı da fenâ halde hasârzede olmuş ve bu iki gemi yan yatarak hareketten muattal kalmışlardır. Bilâhire nısf-ül leyle doğru harekete gayr-ı muktedîr kalan Irresistible ile Africa zırhlıları bataryalarımız tarafından batırılarak Bouvet'in yanına gönderilmiştir.

İstikşâfa çıkan tayyârelerimiz iki bacalı ve harp gemisinin de Bozcaada'ya doğru yedekte sürüklenip götürüldüğünü ve yanındı birçok sefnelerin de beraber gittiğini müşâhede etmiştir. Yalnız gidemeyecek bir hâle giren bu geminin de saff-ı harbden çıkmış olduğu muhakkaktır. Bu son geminin hüviyeti tâyin edilmemişse de Cornwallis sisteminde olduğu maznûndur. Bu bâbda alacağım tafsîlâtı yazarım. Bu muhârebat esnâsında ducâr olduğumuz hasârâtın pek cüz'-î olduğunu istihbâr ettim.

Çanakkale müdâfi'iler milletinin kendilerine izhâr ettiği emn ve itimâda lâayk kahramanlar olduklarını bu def'a da göstermişler ve çelik zırhlı gemilere karşı vatani düşmana çığnetmemek için göğsünü ateşe açan Osmanlı kahramanları bulunduğunu cihâna isbât etmişlerdir. Bu şânlı gazîlere hürmetler.....

İş bu üç geminin vakt-i hâzırada fiyatı 4,500.000 İngiliz Lirası, mürettebâtı 3000, tonilâtoları 45000, topları 151'dir.

Çanakkale'de

Wolf Ajansı'nın Çanakkale'de bulunan muhâbir-i mahsûsu orada meşhûdâtına dâir gönderdiği bir mektupta Osmanlı askerlerinin Boğazların müdâfaâ husûsunda ibrâz eyledikleri cesâret ve şecâata dâir ber vech-i âti beyânât da bulunuyor ve diyor ki:

Mart'ın üçüncü günü Kumkale'ye asker ihrâcı için icrâ olunan teşebbüs İngilizleri için mucib-i ar ve hicâb olacak netice verdi. Çünkü sefâin-i harbiye toplarının

himâyesi altında oraya çıkarılan 400 kişi şefkatle bareber adeden kâil olan Osmanlı askerleri tarafından icrâ edilen hücum üzerine mağlûb olarak birçok makineli tüfeng cephâne, mühimmât bırakıp kaçtı.

Bombardıman o kadar uzun mesâfelerden icrâ olunuyor ki nihâyette hiçbir netice hâsıl olmuyor bataryalardaki efrâd bunu pek hâlâ biliyorlar. Onun için geçen pazar olduğu gibi düşman 13 kilometre kadar yaklaştırmaya cesâret etti. Derhal istihkâmlarda bu yolda bir şevk ve sürûr hâsıl oluyor. Çünkü topçular bu suretle düşmana birkaç gülle yerleştirmek fırsata nail oluyorlar.

Mütehâssısların ifâdesine nazâran istihkâmlardaki efrâdın duru hareketi her türlü medh ve senânın fevkindedir. Osmanlı piyade kıtaâtının İngilizlerin fâik kuvvetlerine karşı süngü ile hücum etmekle gösterdikleri cesâret ve metânet, yalnız topçuların değil istihkâmların içindeki amelenin dahi en şiddetli şarapnel ateşi altında gösterdikleri itaât ve sükûnet Osmanlı ordusunun şanlı teamelâtına layık derecededir. İnsan bu hal karşısında cereyân hadisâtın nihayette Osmanlıların layık oldukları mükâfâtları görecekları emniyetini hasıl etmekten geri durmuyor.

Goltz Pâşâ'nın Beyânâtı

Evvelki akşam Tutunya solunda harb-i umûmîye dâir Goltz Pâşâ tarafından bir konferans verilmiştir. Bütün muhteviyâtı itibariyle pek ziyâde şâyın-ı dikkat olan bu konferans

Goltz Pâşâ'nın harb-i umûmîdeki hatırat ve taassutına aittir. Fakat biz ma'a teesüf bu hatıratın hacmimizin küçük olmasına mebni' ancak Türkiye'ye ve husûsiyle Çanakkale bombardımanına ait olan kısmından bahsetmekel iktifâ eyleyeceğiz.

Goltz Pâşâ'nın bu def'a Dersâdet'e geldiği zamandan beri geçirdiği ilk büyük vak'a Çanakkale'nin bombardımanı olmuştur.

Müşarün ileyh bombardımandan bahs ettiği sırada bunu "Osmanlı silahının müdâfaâyı mahiraâe bir surette idare eden sur askerlerinin büyük bir muvâffakiyeti" olmak üzere göstermektedir.

Goltz Pâşâ'ya nazaran Çanakkale bombardımanı mütevâsıt ve hafif bataryaların zırhlılara karşı gayet müessir bir ateş açabileceğini bit tecrübe ispat eylemiştir. Feld Mareşal diyor ki: "Bu tecrübeye istinâden Boğazlardaki cereyân-ı hadisâta kemâl-i emniyetle ve muzafferiyetten emin olarak intizâr eyleyebiliriz. Ben Brüksel'de iken

istikbâlden gayet emin olarak yaşıyorsam buraya geldikten sonra dahi öyle yaşıyorum. [okunamamıştır] serlerede samiine tavsiye ederim.”

Goltz Pâşâ konferansta Almanya'nın gâlip geleceği mese'lesinide mevzû-u bahs etmiş ve Alman ordusunun galibiyeti her türlü şevk ve şüphe azâde olduğundan dolayı bu bâbda fazla söylemeyi zaid addettiğini beyân eylemiştir.

27 Mart 1915-14 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

13 Mart 1331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Çanakkale karşısında yeni hiçbir şey yoktur. (Millî)

Times'in İfşââtı

Roma, 25 Mart-Londra'dan iş'âr olunuyor: Times gazetesinin münekkid bahriyesi yazdığı bir makalede, İngiltere Bahriye Nezâreti tarafından neşr edilen raporda bir tezâd mevcut olduğunu ve raporda bazı istihkâmların iskat edildiği bildirildiği halde aynı istihkâmların bilâhire birçok harb sefineleri batırdığını yazıyor.

Times'in Mütâlaası

Berlin, 25-Times'in beyânâtına göre Çanakkale önünde taarruzun uğramış olduğu fâsılanın ne kadar zaman devam edeceğini kestirmek gayr-ı mümkündür. Bu fâsılaya şimâl-i şarkî rüzgarlarının hububu ile şiddetli fırtına zuhûru ve denizin pek dalgalı bulunması sebebiyle mecbûriyet görülmüştür.

Çanakkale Önünde Düşmanın Zâyi'âtı

Berlin, 25-Vossiche Zeitung muhâbir-i mahsûsu Çanakkale önünde müttefiklerin donanması ne derece zâyi'âta uğradığını tedkik ederek diyor ki: “Mart'ın 18'inde düşman Çanakkale önünde 134 top gaib etti. Bugün hareket-ı taarruziyeye iştirâk etmiş olan topların yekünü ile nispet olunursa bu zâyi'ât pek azîm ve mühimdir. Çüanakkale tabyaları bütün gün düşmanın büyük toplarına karşı gayet iyi müdafaada bulundular. Queen Elisabeth'in cesim toplarında iştirâk etti. Osmanlılar için ihrâz ettikleri muvâffakiyet emsâlsizdir ve gayet şanlıdır ve bütün alem-i askeri üzerine te'sîrât icrâ

edilecektir. Müttefiklerden 1200 maktûl olduğu halde Osmanlılar tarafından yalnız yirmi kişi zâyi' olmasında düşünülürse te'sîrin derecesi anlaşılır.

28 Mart 1915-15 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

14 Mart 1331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Dün gece düşmanın torpido ve torpil sefâini Çanakkale Boğazı'na girmeye çalışmışlarsa da bataryalarımızın ateşiyle püskürtülmüştür. (Millî)

Çanakkale Muzafferiyeti

Tafsîlât-ı Cedide

Dünkü posta ile aldığımız Alman gazetelerinde Çanakkale bombardımanına ve 5 Mart muzafferiyetine birçok tafsîlata tesadûf ettik. Bu tafsîlât meyânında en evvel İngiliz gazetelerinden almış olanlarını intihâb ile ber vech-i âtî tercüme ediyoruz. Bombardıman hakkında Londra matbûâtı diyor ki:

“Sabahleyin saat 6'da altı İngiliz harp sefinesi İlyas Dağı önünde demir attıkları mahâlden hareket ederek Çanakkale medhaline doğru ilerledi. Souffren , Bouvet, Charlemagne, Gaulois zırhlılarından ibaret olan Fransız filosuda 3 mil uzaktan İngiliz donanmasını takibe başladı. Saat 10' u yirmi geçe medhale yaklaştığı zaman Inflexible zırhlısı en önde, ondan sonra iki daha arkada 4 zırhlı ve nihayete Queen Elisabeht drenotu bulunuyordu. Saat 10'u 40 dakika geçerek en öndeki zırhlı iki mermi attı bundan sonra 3 zırhlı daire-i ruyetten çıktı ve Erenköy Körfezi'nin içine girdi. bu esnâda Fransız zırhlısı dahi medhale yaklaşmış idi. İngliiz donanması ise istihkâmâta karşı ateş açmış idi. Fakat bidâyette ateş hâiz-i ehemmiyet değildi. Altı zırhlıdan dakika tahminen iki mermi atılıyordu.

11'i çeyrek geçe İngiliz sefineleri daha süratli endâhta başladı. Uzaktan İngilizlerin bir Osmanlı harp sefinesine hedef ittihâz ettikleri anlaşılıyordu. Fakat Kildü'l- Bahr önünde zuhûr eden sefinenin ne vüsâtte olduğu mesâfenin uzaklığından dolayı teşhis edilemiyordu. Mezkûr sefîne bir gidiyor, bir geliyor ve bacalarından çok duman çıkmasından pek ziyâde hâl-i faaliyette olduğu istidlâl olunuyordu. Saat 11 buçukta İngiliz sefâin-i harbiyesi bir hat teşkîl ettikten sonra istihkâmâta karşı şiddetli bir bombardımana ibtidâr eyledi.

Saat 12’de Osmanlı bataryaları mukaveleye başladı. İngiliz zırhlılıadında birinin etrafında 6 su sütunu yükseldiği ve kısa bir müddet sonra büyük Osmanlı mermilerinden birinin bir zırhlıya isabet ettiği iyice görülüyodu. Bu mermi sefine dahilinde büyük bir yangın zuhûra getirdi ise de 5-10 dakika sonra ateşin söndürülmesine muvâffakiyât-ı hasıl oldu ve kısmen muhterik olan zırhlı tekrar ateşe iştirâk etti. Saat 12’yi 10 dakika geçe Fransız zırhlılarında biri alev ve dumana büründü. Fransızların Kanada nâmındaki kömür vapurunun rahibi o esnâda yanımda duruyodu. Bu zât bana batan sefinenin Fransızların Bouvet zırhlısı olduğunu söyledi. Sefine hatt-ı harbi terk ederek kayboldu. Bu aralık bir su tayyâresi ile adi bir tayyâre demirli bir duran bir sefine-i terk ile Çanakkaleye doğru uçtu. Saat yarımından bir buçuğu kadar bombardıman pek şiddetli idi. Türkler dahi bombardımana kemâl-i şiddetle mukabele ediyorlardı. Atılan mermilerin bir kısmı suya düşerek yüksek su sütunları hasıl ediyor, bir kısımda sefâin-i harbiyeye isabet ederek büyük rahneler açıyordu. Tabî tarassûd edilen mahâl uzak bulunduğu için hangi sefinenin rahnedâr olduğu anlaşılamıyordu. Diğer taraftan sefâin-i harbiye tarafından atılan mermilerin te’sîrâtında isabet ettiği mahâllerde siyah bir duman husûle gelmesi ile müşâhede olunabiliyordu. Bu esnâda 3 zırhlı daha yakın gitmeye teşebbüs etti, saat 1 buçuktan sonra bombardıman hafiflemeye başladı. Zırhlılardan ve istihkâmlardan tek tük ateş ediliyordu. Bir müddet sonra zırhlılar büsbütün sükût etti.

28 Mart 1915-15 Mart 1331, s. 6

Yekdiğerini Cesâretsizlikle İthâm Ediyorlar

Düşman Donanmasında İhtilâf

Sofya, 27-Atina’dan bildiriliyor: Müttefikler donanması başkumandanlığında pek ciddî ihtilâfların zuhûr ettiği, hatt-ı harbe girmek ve Çanakkale istihkâmlarına hücum etmek husûsunda amirâllerin yekdiğerini cesâretsizlikle ithâm eyledikleri rivâyet olunuyor.

Yaralılara Edviye Lazım

Sofya, 27-Pire’den bildiriliyor: İngilizler buradaki konsolosları vâsıtasıyla birçok römorkör ve duba mübâyâa ettirmişlerdir. Bu römorkörlerden dördü bu sabah İngilizler’in Minerva kruvazörüyle beraber buradan hareket etmişlerdir.

Fransa’da Fevkalâde Tedbirler Endişe İle Karşılıyor

Berlin, 26-Fransa Meclis-i Mebûsânı askeri encümeninin 1917 kara neferâtını silah altına çağrılmasını derbiş etmesi üzerine Omanite gazetesi müdâfaâ-i millîye kuvvetinin zayıfladığından cidden endişe ediyor.

Muhârebe müttfiklere kaç mal olacak?

Berlin, 26-Lyon'da münteşir Republique gazetesinin rivâyetine nazâran Reîs-i Cumhur Monsieur Poincare muhârebenin müttfiklere 140 milyar franka mâl olacağını Garibaldi'ye beyân etmiştir.

29 Mart 1915-16 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

15 Mart 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Bu sabah Karadeniz Boğazı tarassûd postalarımız tarafından görülen birkaç Rus sefîne-i harbiyyesi karakol gemilerimize pek uzak mesâfeden te'sîrsiz birkaç mermi endâht etmiş ve ba'de süratle çekilmiştir.

2-Diğer darü'l-harekâtlarda mühim bir ma'lûmât yoktur. (Millî)

Çanakkale Boğazı

Profosör Doktor Leo Brenner, Çanakkale Boğazı'na dâir Frankfurter'de neşrettiği mukabele oradaki istihkâmâta da'ir uzun uzadıya tafsîlât veriyor: Mûmâ ileyh evvelce bizzat istihkâmları gezmiş olduğundan cümlesinin kuvvetini toplarının ve efrâdının miktar ve adedini pek güzel biliyor ve Amirâl Limpus hizmet-i Osmanîyyede bulunduğu esnâda boğazların kumandasını da der'uhte etmiş olduğundan istihkâmlar hakkında ma'lûmât-ı mufâsıla verecek olursa bunun düşmanlara bir fayda te'mîn eyleyemeyeceğini söylüyor. Esâsen son zamanlarda Çanakkale mevâki'-ı müstahkemesi büsbütün değişmiş ve bir çok yerlere yeni ve son sistem toplar yerleştirilmiştir.

İhtimâl ki o zamandan beri zırhlı kuleler içine ağır toplar da yerleştirilmiştir. Böyle olduğu takdîrde İngiltere, kuvâ-yi bahriyyesinin nısfını da fedâ etse boğazları zorlamaya muvâffak olamaz.

Doktor Brenner, bütün istihkâmlar birer birer ta'rif ettikten sonra makalesinin niyatinde ber vech-i âtî beyân-ı mütâlaa eyliyor ve diyor ki: "Yeni topları hesaba

katmasak bile bahsettiğim ağır ve mütevâsıt toplar kuvvetli bir donanma hücumuna mukâvemet etmeye kafidir.”

İngiliz sefâin-i harbiyyesindeki 38 santimlik topların uzun menzilli olması yalnız Çanakkale Boğazı'nın medhalındaki iki istihkâma karşı işe yarayabilir. Dahildeki istihkâmlara karşı müessir bir ateş açmak için sefâin-i harbiyye o kadar yakına gelmeye mecbûrdur ki Osmanlı bataryalarının mütevâsıt topları hatta sefâin-i harbiyyenin zırhsız kısımlarına karşı küçük topları bile ateş açarak iş görebilir. Boğazın iki dar noktası arasında teşekkül eden ve ardı 4.000 eli 9.000 metre ve tula 6.000 metre vesâite mâlik olan bir mevzi' içindir. Ahz-ı mevki' iden bir donanmanın her taraftan yağın mermiler altında müddet-i medide mukâvemet etmesi gayr-i kâbilidir.

Bundan başka sabit torpillerle torpidoları da hesaba katmak lazımdır. Suların cereyânından bi'l-istifâde saç torpiller salıverilebilir. Düşman sefâin-i bombardıman esnâsında pek ziyâde meşğul olacağından saç torpillere karşı daima kendisini korumaya muvâffak olamayacaklardır.

30 Mart 1915-17 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

16 Mart 1331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Vaziyyet-i umûmîyyede mühim bir tebeddül yoktur.

2-Dün bir deniz tayyâremiz Çanakkale Boğazı hâricini dolaşın bir İngiliz harp gemisi üzerine bombalar atarak taarruz etmiştir. (Millî)

Gaulois Dahi Gark Oldu

Efrençi 18 Mart'ta Çanakkale muhârebâtında hasârâtı azîmeye uğrayın Fransız Gaulois zırhlısının dahi battığı mevsûk bir menbâdan istihbâr kılınmıştır.

1 Nisan 1915-19 Mart 1331, s. 3

Tebliğ-i Resmî

18 Mart 1331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Rus filosu dün Karadeniz sâhilinde Ereğli, Kozlu, Zonguldak mevâki'ne karşı 2 binden ziyâde mermi endâht ettiği halde ehemmiyetli bir hasârât-ı ikâyâ muvâffak olamayarak şimâl istikâmetine çekilmiştir.

Yalnız birkaç hane tahrîb edilmiş birkaç da mavna batmıştır. Bombardıman esnâsında uçurdıkları tayyâreler ateşlerimizle tard edilmiştir.

2-Çanakkale karşısında ve diğer darü'l-harekâtlarda yeni bir tebeddül yoktur.
(Millî)

2 Nisan 1915-20 Mart 1331, s. 3

Son Havâdis

Tebliğ-i Resmî

19 Mart 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Bugün muhtelif darü'l-harekâtlarda şâyân-ı iş'âr mühim bir tebeddül olmamıştır. (Millî)

Karadeniz'de

Sofya, 1 Nisan-Kampana gazetesine göre vârid olan ma'lûmâtda bir Rus kruvazörünün vâhîm sûrette yaralanarak Sivastopol Limanı'na ilticâ' etmiş olduğu bildiriliyor. Mühimmât yüklü diğer bir Rus vapurunun torpile çarparak mezkûr liman karîbinde ve Pierloran nâmındaki gaz vapurunda Batum civârında batmış olduğu rivayet olunuyor.

Yunanistan'ın Bî-terafılığı

İ'tilâf-ı müselles devletlerinin Yunanistan nezdindeki teşebbüsleri akim kaldıktan sonra, Bulgaristan'ı kendilerine celb ü bend etmek ve bu sûretle Yunanistan'ı be'l-vasıta harbe sürüklemek istediklerini bundan ikdâm yazmıştık. Atina'dan vuku bulan istihbârât-ı mütemmemize göre, bu mese'le âhiren Gonaris'in taht-ı Rübastin'de ağş-ı ictimâ' eden meclis-i vükelâda duru-diraz müzâkere edilmiş ve Bulgaristan'ın i'tilâf-ı müselles muva'idine katılmadığı sûret-i kat'abede tebeyyün ettiği cihetle Yunanistan'da muhâfaza-i bî-terafiyeye karar vermiştir. Yunan kabinesinin bu kararı üzerine Hâriciye Nâzırı Zugratos kendilerini ziyâret eden Fransız seffri Devil ile Rusya seffri Demidot'a Yunanistan'ın i'tilâf-ı müselles ile beraber tevhid-i mesa'i etmesi hakkındaki arzu-yı samimiyesine rağmen Bulgaristan tarafından ta'kîb edilen vaziyet ve tarz-ı hareket üzerine kendisinin i'tilâf müselles ile beraber hareket edemeyerek edemeyerek muhâfaza-i bî-teraf edeceğini beyân etmiştir. İngiltere Sefiri Sir Elioth

Venizelos'un sükûtundan beri re's-i kara geçen Başvekîl Gonaris'i ziyat etmekten tevakkı ve ictinâb etmektedir.

Fransız Sefâin-i Harbiyesi Malta'ya Muvâsalat Etmiş

Roma, 30-Roma gazetelerinin Malta'da vuku' bulan istihbârâtına göre "Rovens" ve "Bretay" nâmındaki Fransız dretnotları mezkûr adaya muvasalat ettikten sonra Çanakkale'ye karşı icrâyı hareket eden filoya iltihik etmek üzere yollarına devam etmişlerdir. Bundan başka birçok Fransız ve İngiliz sefâin-i harbiyesine intizâr olunuyor.

İngilizlere Göre Adaların Vaziyeti

Berlin, 31-Londra'dan: Ajans Reuter "Limni'nin" müttelikler tarafından işgali hakkında ber vech-i âtî tafsîlât veriyor:

"Limni, İmroz ve Bozca" adalarının vaziyeti arasında fark vardır. Bu iki ada Londra Süferâ Konferansı'nın mukarrerâtıyla Türkiye'ye, "Limni ise Yunanistan'a verilmiştir. Türkiye bu adanın Yunanistan'a terkine henüz muvafakat etmediği cihetle müttelikler mezkûr cezîreyi askeri ihtiyaçları için kullanmışlardır. Yunan hükûmeti bu hususta [okunamamıştır] bulunmamıştır. Ma'mâfih bu hâl mahalli mezkûr hükûmetin müddeiyâtından sarf-ı nazar ettiğine delâlet etmez."

Singapur İhtilâli Etrafında

Bern, 31-Bond gazetesi Hindistan'dan gönderilmiş husûsî mektup neşr ediyor. Bu mektuba nazaran Singapur ihtilâli pek vahim olmuştur. Bu ihtilâl zî-nüfûz Arapların eseridir. İsyâna iştirâk eden askerlerin hepside müslümandır. İngilizler ba'demâ Avrupa'ya Hint askeri göndermemeye karar vermişlerdir. Bilâkis şarka Hint askeri gönderilecektir. Hindistan'da adem-i memnuniyet gittikçe ziyâdeleşmektedir.

3 Nisan 1915-21 Mart 1331, s. 1

Son Havâdis

Mondros'ta

İ'tilâf-ı Müselles devletlerinin Mondros'ı esü'l-hareke ittihâz etmiş olan donanmaları için Pire Limanında buldukları mavna ve römorkörleri satın aldıkları

geçenlerde telgrafla bildirilmiştir. Atina'da alınan haberlere göre Banaloto kumpanyasının Andras nâmındaki vapuru bu mavna ve römorkörlerden 12 tanesini Mondros'a cerra ve sevk ederken şiddetli bir fırtınaya tutulmuştur. Bu mavnaların on bir tanesi fırtına sebebiyle gark olmuş ve derinlerde bulunan 39 at'ife de boğulmuştur.

Şûrâ-yı Kralının İç Yüzü

Yunanistan-ı İ'tilâf müselles ile beraber harbe sürüklemek maksad ve gayesini ta'kîb ve te'mîn için Atina'da Kral Konstantin'in taht ve riyâsetinde in'ikâd eden iki şûrâ-yı kralide, Kral ve Venizelos arasında tahdis eden i'tilâf-ı efkârın iç yüzü gün geçtikçe daha ziyâde tevzih etmektedir. Yunan erkân-ı harbiyyesinden ekser azâsı Berlin harp akademisinde ikmal-i tahsil ettikleri cihetle Almanya'nın galibiyet nihâ'iyyesini arzu ediyorlar. Kral Konstantin ile erkân-ı harbiyyesinin Almanya'ya karşı besledikleri bu hissiyât-ı teveccühkârâne, Venizelos'un sükûtuna ba'is olmuştur.

Edremid Karşısında

Edremid, 19 Mart-Bu sabah Limni'den kalkan bir düşman tayyâresi Edremid'de istikşâf icrâ imiş, ba'de üç zırhlı, altı torpidodan mürekkebe bir filo Edremid karşısında saff-ı harb teşkil ederek altı saat tarassûdda bulunduktan sonra ba'de'z-zevâl bir de Midilli'ye doğru hareket etmiştir.

Papaslak, 19-İki torpido torpil taharrîsine mahsûs 4 römorkör ve 3 kruvazörden mürekkebe düşman filosuyla bir sabıh tayyâre bu sabah Edremid'e gönderilmiştir. Düşman medhalde bir torpido, bir kruvazör sefâini vasıtasıyla limanda tarassûd icrâ etmiş ve ba'de çekilmiştir.

Moilig Bombardımanı-Düşman Dininin Tardı

Muhâbirimizden: İngilizler artık acz ve ye'islerinden Çanakkale acısını açık şehirlere, câmi' ile minarelere güle savurmakla çıkarmak istiyorlar. Bilmiyorlar ki mukaddesâne taarruz daha ziyâde islâmın kin ve nefretini aleyhlerine celb etmekte ve emr-i cihadı teşdid etmektedir.

8 Mart'ta makhuren çekilen İngiliz kruvazörü bir gün sonra sâhil-i Hicaziyyede Moilig kasabasını bombardımanı başladı. Bütün mermilerini kasabanın câmi'-i şerifiyle zarif minaresi üzerine tevciye etti. Ameli minareyi yıkmak ve câmi'in kubbesini

çökertmek idi. İki yüze yakın attağı mermilerle ona muvâffak oldu. Yalnız yıkmaya muvâffak alamayacağı İslâmın büyük bir aşk-ı iman ile cihada olan ahd ve mitaki, azm ve metânetidir. Düşman aynı zamanda birkaç volke derununda askerini sâhile sürdü. Pusularında sükûnetle intizâr eden mücâhidinin şedid muhârebeleriyle her def'asında gemiye tard olundular. Kaçan sandallar içinden yükselen yaralıların feryâd ve figanı düşmanın ne çeşid cebinlerden, kıymetsizlerden mürekkebe olduğunu anlattı. Hamd olsun hiçbir kimsenin burnu kanamadı. Harmanlar arasında dolaşan bir deve yaralandı, beş altı hâne harab oldu. İngilizlerin haremeyn-i şerifinin akabesi olan bu mukaddes toprakta taarruzu alçakça tesaddisi bütün ehl-i İslâmca hiçbir zaman hazm edilmeyecektir, her tarafta galeyan-ı emr-i cihadı bir kat daha teşdid etti. Meskensiz kalan halk câmi'-i şerifin enkazı üzerinde toplanıp (ka'betü'l-laha) tevcih ederek İngiliz nâmına telin ve Allah'tan nusret ve adil-i mutlak hazretlerinin pek büyük olan intikâmından istimdâd ettiler.

İmroz ve Bozcaada'da

Roma, 13-(Atina'dan) Müttefiklerin bilâhire boğazlara karşı icrâ edecekleri harekât-ı askeriyyede İmroz Adasını üss-i bahri olarak isti'mâl etmeleri muhtemeldir. İngiliz me'murları bütün gazete muhâbirlerine Bozcaada'dan infînâk etmeleri lazımlarını teblîğ etmişlerdir.

Hasârzede Düşman Sefâini

Atina, 13-Çanakkale taarruzuna iştirâk eden İngiliz ve Fransız torpido ve torpido muharriblerinden bir çoğu hal-i hazırda Lamya destgâhlarında tamir edilmektedir.

3 Nisan 1915-21 Mart 1331, s. 3

Tebliğ-i Resmî

20 Mart 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîğ olunmuştur:

1-Çanakkale ve diğer darü'l-harekâtlarda esaslı bir tebeddül yoktur.

....

Çanakkale'nin Zorlanması Gayr-ı Mümkün

Viyana, 1 Nisan-Avusturya'nın Dersâdet sefiri Marki Pallaviçni cenâbları kendisiyle mülâkât eden Pischni Herlab gazetesi muhâbirine Çanakkale zorlanmasının

hemen hemen gayr-ı mümkün olduğunu ve bu hareketin harb nihâyetine kadar devam edeceğini beyân eylemiştir. Cemâhir-i müttefika sefiri Morgantav cenâbları da Çanakkale'deki Osmanlı ordusunun mükemmel, kumandanları Cevad Pâşâ'nınında pek mümtaz bir zâbit olduğunu, Boğazdaki bütün bataryaların tamam ve sağlam olduklarını ve müttefikler donanması bombardımanından istihkâmâtın hiçbirisinin hasârzede edilmediğini muhâbire söylemişlerdir.

4 Nisan 1915-22 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

21 Mart 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Bugün Çanakkale boğazına yaklaşmak isteyen birkaç düşman torpil taharrî gemisi ateşlerimizle tard edilmiştir. Bu gemileri himâye eden iki zırlı uzaktan fâsılalı ve te'sîrsiz bir müddet ateş edip çekilmiştir.

2-Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (Millî)

Düşmanımızın Takdîrâtı

Viyana, 2 Nisan-Novye Vremya gazetesi Kafkasya'da icrâ-ı hareket eden Osmanlı ordusunun besâletini takdîrden kendini alamıyor. Mezkûr gazete Osmanlı topçu tertibâtının fevkalâde olduğunu ve sıhhiye umûrunun Rus Ordusu'ndan daha mükemmel bir surette tanzîm edilmiş bulunduğunu ayrıca kayd etmektedir.

Rusya'nın İstanbul Hakkındaki Amâli

Viyana, 2-Alman muallimlerinden Zorn, Neue Freie Pres gazetesinden yazdığı makalede Rusya'nın İstanbul'a dâir amâlinin İtalya ve Balkan hükûmetlerinde hayatlarını tehlikeye koyacağını, fakat bu gibi ihtimâlleri derpiş ve tetkik etmemin faydasız olduğunu, çünkü Osmanlı besâleti sayesinde İstanbul'un daima bir Osmanlı şehri kalacağını beyân ediyor.

Rus Gazetelerinin İtirâfâtı

Roma, 2-Petersburg'tan İtalyan gazetelerine varid olan haberlere nazaran oradaki matbûât müttefik donanma tarafından Çanakkale'ye karşı icrâ edilen

hücûmların aynı zamanda karaya asker ihrâc edilmeyecek olursa hiçbir netice hasil eylemeyeceğini beyân etmektedir.

Rusya'nın Plânları

Petersburg'tan Frankfurter Zeitung'un aldığı bir habere göre Rus [okunamamıştır] kongresi tarafından akd edilen bir ictimâ'da nazarı sabıkadan Gorko teklif ettiği bir ruznâmede Rusların menâfi'î hayâtiyesi Adalar Denizi'ndeki bazı adaları Rus hakimiyeti altında bulunmasını icâb ettirdiğini söylemiştir.

5 Nisan 1915-23 Mart 1331, s. 3

Tebliğ-i Resmî

22 Mart 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

...

2-Dün Çanakkale Boğazı'na yaklaşmak isteyen düşman torpil taharrî gemilerinden bataryalarımızdan atılan mermi isâbeti neticesi Kumkale açıklarında batmıştır.

3-Bugün Çanakkale ve darü'l-harekâtlarda şâyân-ı iş'âr bir tebeddül yoktur.
(Millî)

Mecidiye Kruvazörü

3200 ton hacme, 45 çapında 2 adet 15, 50 çapında 8 adet 12, 6 adet 4.7, 6 adet de 3,7 santimlik topa, 2 adet torpil kovanına malikti.

Bu kruvazörün Osmanlı donanması için şâyân-ı teesüf bir zıyâ' teşkil etmekle beraber hâl-i hazırda mevcut olan sefâin arasında ciddi bir kıymet-i harbiyeyi haiz bulunmadığı aşikâr idi. Zira bu tarzdaki hafif kruvazörlerin en büyük [okunamamıştır] süratlerine münhâsır kalmış olduğu ve bütün Avrupa bahriyelerinde bu sistemde 25 milden aşağı kruvazör bulunmadığı halde, Mecidiye ancak o da birçok müşkülât ile 18 mil yapabilir. Bundan dolayı ekseriya (Hamidiye)nin görebileceği işlere iştirâktan mahrum kalıyordu. Süratin tenâkusundaki sebesi ise devri [okunamamıştır] bahriyemizde ikâ' etmiş olduğu te'sîrât hazırda aramak lazımdır. O zamandan beri Mecidiye'nin ıslahı için sarf edilen bütün emekler semeresiz kalmıştı. Binâenaleyh Mecidiye'nin bu büyük ve esaslı noksanlarına rağmen bu hafif gemiyi kemâl-i azim ve

mahâretle ve şâyân-ı takdîr bir hiss-i fedâkarı ile idare eden kahramanlar son iki harbte ifâ ettikleri vazâif-i mühimmeden dolayı takdîrât ve tebrikâta müstahaktırlar. Tanin

İngiliz Raporu

Berlin, 3 Nisan-Londra'dan bildiriliyor: Reuter Ajansı 18 Mart'tan beri Çanakkale Boğazı'na karşı ciddi bir teşebbüste bulunulmadığını bildirmektedir. Geçen Pazar günü dört Osmanlı tayyâresi müttefik donanma üzerinde uçarak içinde tayyâre bulunan bir vapura iki bomba atmıştır.

Rus Matbûatâtı-Karadeniz Boğazı

Berlin, 3-Times gazetesinin Petersburg'tan aldığı ma'lûmâta göre, Rusya Bahriye Nezâretiyle münasebeti olan gazeteciler, Bğazda Rusların bir muvâffakiyet istihsâ edebileceklerinden ümitvar olmamaları ve müttefiklerin ma'rûz kaldıkları müşkülâtı unutmamaları için halkı ikâz edercesine neşriyâta bulunmaktadırlar. Rus sefâin-i harbiyesi Karadeniz Boğazı'nda cerayânlar hasebiyle sabih torpiller tehlikesine düşmeyecekler ve fakat Karadeniz Boğazı'na tekarrüb ettikleri takdîrde Osmanlı donanmasıyla bataryalarının ateşleri altında kalacaklardır. Rusların yolları kesilmiş olup, kuvây-ı imdâdiye alamayacaklarından Rusya'nın Karadeniz donanmasından bir tek sefînenin ziyâ'ı, harekâtı imkansız bırakacaktır.

7 Nisan 1915-25 Mart 1331, s. 3

Tebliğ-i Resmî

24 Mart 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

2-Dün Çanakkale'ye karşı düşmanın ciddi bir teşebbüsü görülmemiştir.

Evvelki gün medhal civârındaki bataryalarımıza karşı düşmanın iki zırhlısı tarafından endâht edilen 300'ü mütecâviz mermilerin hiçbir te'sîri olmadığı bilakis bataryalarımızın endâhtından bir zırhlısı ile bir torpidosuna isâbet vâki' olduğu muhtelif rasadat neticesi tahakkuk etmiştir.

3-Diğer darü'l-harekâtlarda mühim tebeddül yoktur. (Millî)

Goltz Pâşâ'nın Makalesi

Viyana, 5 Nisan-Mareşal Von Der Goltz Pâşâ, Neue Freie Press gazetesinde yazdığı bir makalede Türkiye'nin Mısır'da ve Çanakkale Boğazı'nda ve Kafkasya cephesine kûvve-i külliye bulundurmakla müttefiklik vazifesini bî-hakkın ikâ' etmiş olduğunu ve merkezi devletleriyle doğrudan doğruya muvâsalata bulunmuş olsa idi daha ziyâde ikâ'-yı hizmet etmiş olacağını ve iş bu üç devlet arasında muvâsalayı ta'yîn etmenin müttefiklere terettüb etmekte olduğunu beyân etmiştir.

Boğazlarda Adem-i Muvâffakiyet-İngiliz Hakimiyetinin Mebde-i Sükûtu

Viyana, 5-Tagesblatt gazetesi İngiltere'nin Çanakkale Boğazı hakkında perverde eylediği amâlin bütün Avrupa için bir tehlike teşkil etmekte olduğunu ve Boğaza karşı vuku' bulan hareketin adem-i muvafakiyete müncer olması İngiliz hakimiyet bahriyesinin mebde-i sükûtu olacağını beyân etmektedir.

Viyana, 5-Neue Freie Press gazetesi Prusya generallerinden Adenar'ın bir makalesini derc etmektedir. General İ'tilâf-ı Müsellesin Almanya ve müttefiklerine karşı ittihâz eylediği plânın tamamıyla akim kalmış olduğunu ve karaya asker ihrâc edilmiş olsa bile Çanakkale Boğazı'nın zapt edilemeyeceğini, İngilizlerin cihâd ilânını setr etmek için sarf eyledikleri bütün mesaiye rağmen cihâd-ı mukaddesin bütün alem-i islâmda intişâr etmiş olduğunu beyân etmektedir.

8 Nisan 1915-26 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

25 Mart 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Bugün muhtelif darü'l-harekâtlarda şâyân-ı iş'âr bir hareket olmamıştır. (Millî)

Taarruz Ancak Birkaç Hafta Sonra

Berlin, 6 Nisan-Daily Chronicle gazetesi muhâbiri müttefikin donammasının Çanakkale'ye karşı bir harekette bulunmasını birkaç hafta daha tezahhur edeceğini ve bu mâddenin hitâmından kat'î taarruza bî-iş'âret edileceğini bildiriyor.

Bî-ârif Bir Gazetenin Mütâlaası

Berlin, 6- Nieuwe Rotterdameche gazetesi İ'tilâf-ı müsellesin Çanakkale'de ma'rûz kalacağı mukâvemet-i hakkıyla takdîr edeceğini ve bu husûsta hükûmet-i seniyye nezdinde bulunan İngiliz Bahriye heyetinin raporuna istinâd edildiğini ve mezkûr raporda Türkiye'nin kûvve-i bahriyesini billtizâm nazâr-ı itibara alınmadığını bildirmektedir.

Müş'ir Von Der Goltz Pâşâ ve Beyânâtı

Bükreş, 6-Mareşal Von Der Goltz Pâşâ refâkâtinde redif kumandanı Monsieur Tarastorof ve Ali Tevfik Bey olduğu halde bugün ba'de'z-zuhr saat yarımında şehrimize muvassılât etmiştir. Hükûmet-i seniyyenin Bükreş Sefiri Sefâ Bey Mareşal Von Der Goltz Pâşâ Hazretlerinin şerefine sefâret-i seniyyede bir ziyâfet-i keşide etmiş ve iş bu ziyâfette Almanya ve Avusturya sefirleriyle atâşe militerleri ve Bulgaristan sefiri Mareşal Von Der Goltz'un mahdumu ve Sofya-Almanya Sefâreti atâşe militeri hazır bulunmuşlardır. Mareşalın yarın ba'de'z-zuhr saat ikide doğrudan doğruya İstanbul'a hareket edecektir.

Viyana, 6- Neue Freie Press gazetesi muharrirlerinden birinin Goltz Pâşâ ile icrâ eylediği bir mülakâtı neşr etmektedir. Goltz Pâşâ, Avusturya-Macaristan askerlerinin kendisinde pek güzel bir te'sir bıraktığını, Avusturya-Macaristan ordusunun ma'rûz kaldığı bütün müşkilât-ı iftihâm ile nihayet ihrâz-ı zafer eyleyeceğinden hükmünde emin bulunduğunu söylemiştir.

İmparator tarafında kabul edilen Goltz Pâşâ, hükümdârın bütün hadisât-ı harbiyyeden bu kadar iyi haberdâr olmasına ve yalnız Avrupa sahne-i harbinde değil Türk harp sahnelerine dâir de ma'lûmât-nâmesi bulunmasına karşı izhâr-ı hayret eylemiştir. Goltz Pâşâ'ya nazâran tavır ve hareketi ağır ve kat'î olan imparator ve kral ahvâl-i kemâle emniyetle nazâr eylemektedir.

Müş'ir Von Der Goltz Pâşâ ba'de Osmanlı askerleri tarafından Çanakkale Boğazi'nda ihrâz edilen parlak muvafakiyetlerden bahsederek demiş ki: "Bu Bu hadisâtın büyük bir mashariyettir. Şayet düşmanlar Devlet-i Osmanîyyenin kuvveti tükenmek üzere olduğunu zannediyorlarsa gelip de ne yapabiliyorlar. O vakit hakikâtin ne merkezde olduğunu göreceklerdir."

Sofya'dan mürûr-ı Atina'sında Von Der Goltz Pâşâ Corriere Dellasera gazetesinin oradaki muhâbirine Çanakkale muzafferiyeti hakkında ber vech-i âti beyânâtında bulunmuşlardır:

“Müttefiklerin donanmasına karşı ihrâz-ı muzafferiyet edeceğimizden emin idik. Neticenin bize müsâid olacağını biliyorduk, fakat düşmanın bu kadar zâyî'âta düca olacağına intizâr eylemiyorduk. Düşününüz dört zırhlının garkı birçok zırhlının ağır sûrette hasârzede olması ne büyük ziyâ'dır. Bunların içinde Queen Elisabeth drenotu makine dairesinden hasâra uğramıştır. Çanakkale muharebâtı sefâ.in-i harbiyyeye karşı açılan top ateşinin te'sîri hakkında mevcut olan nazâriye-i askeriyeyi tebdîl edecek bir netice husûle getirmiştir. Mütevâsıt toplarla mesela on beş santimlik toplarla sefâin-i harbiyyeye müessir bir ateş açılabilir. Bu toplardan Çanakkale Boğazı'nda pek çok miktarda vardır. Bunlar mütehârrik olduğundan düşman mevzi'lerini ta'yîne muvâffak olsa bile tekrar geldiğini zaman onları yerinde bulamamaktadır. İstihkâmların dâhilindeki hasârât pek azdır. Yalnız bir top rahnedâr olmuştur. Bouvet ve diğer bazı sefâinin torpile çarpmış olması muhtemel 'add olunabilir. Herhalde batarya ateşlerinin pek müessir olduğu şüpheden azâdedir. Ruslar ordu-yu Osmanînin torpil müte'ahhidirler. Karadeniz Boğazı'nda Osmanlı donanması tarafından avlanan Rus torpilleri Çanakkale Boğazı'ndan isti'mâl edildiğinden müttefikler kendi silahları ile kendilerini vurmuş oluyorlar. Şimdiye kadar Çanakkale'ye külli miktarda asker ihrâcına teşebbüs edildi. Trakya'daki Osmanlı ordusu pek kuvvetlidir ve yalnız Osmanlı toprağını müdâfaâyâ değil birçok Balkan mese'leleri henüz halledilmediğinden her türlü ihtimâle karşı gelmeye de hazırdır.”

İngiliz Tasni'âtı

Dersâadet'ten Frankfurter Zeitung'a keşide edilen bir telgrafnâmede deniliyor ki:

“İngilizler tarafından neşr edilen haberlerde düşman donanmasının son günlerde Çanakkale Boğazı'nın dahilî istihkâmâtını muvâffakiyetle topa tuttuğu ve Saros Körfezi'ne birçok asker çıkardığı bildirilmektedir. Bütün bu haberler tasni' edilmiştir. 18 Mart'tan beri Boğaz önünde ne bir sefîne görülmüş nede asker ihrâcına teşebbüs olunmuştur. Hükûmeti Osmanîyenin hiçbir hareketi askeriyeyi gizlemediği sûret-i kat'îyyede temin olunabilir.”

Bombardıman İçin “Husûsi Zırhlılar”

Matin gazetesi Çanakkale bombardımanından bahs ettiği sırada Çanakkale Boğazı'na vaz' edilen torpido kuvonları vasıtâsıyla atılan torpillerden sefâin-i harbiye dûçâr-ı hasâr olduğundan dolayı müttefik donanma kumandanları tarafından akd edilen bir meclis-i harbde Çanakkale harekât-ı askeriyesi için husûsi sefâin-i harbiye celbine karar verildiğini ve bu sefinelerin teslihâtı uzun mesafelerden endâhta müsâid olduğundan dolayı Boğazlarda hatve be-hatve ilerleneceğini söylüyor.

9 Nisan 1915-27 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

26 Mart 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Dün bir kısım düşman filosu bir iş yapmış olmak için İtoz'un Dragodeyna iskelesine 20 kadar mermi attıktan sonra iki filika Donat'da asker çıkarmaya teşebbüs etmişse de orada bulunan cüz'-i kuvvetteki muhafızlarımız düşmanın tardına kafi gelmiştir. Düşman bade o civârda bir haneye bir iki mermi atıp çekildi. Hiçbir ziyan olmamıştır.

2-Diğer darü'l-harekâtlarda yeni bir şey yoktur. (Millî)

Mecidiye'nin Ziya'ı Hakkında

Viyana, 7-Bora gazeteleri Mecideye'nin dûçâr olduğu kazadan dolayı izhâr-ı teessür ile vazifelerini sonuna kadar itidaldem ile ifâ eden mürettebatın kahramanlıklarından lisân-ı sitâyiş ile bahs etmekte ve bu vesile ile sefâin-i harbiye mürettebatının kûvve-i manevîyesinin sefîne adedinden daha ziyâde hâiz-i kıymet olduğunu kayd etmektedir.

Goltz Pâşâ'nın Beyânâtı

Viyana, 7-Mareşal Von Der Goltz Pâşâ Neue Freie Press'e yazdığı bir makalede “Türkiye her ne kadar müttefikleriyle doğrudan doğruya temasta bulunmak arzusunu izhâr ediyorsa da bunun teslihâta müteallik bir endişeden mütevellid olmadığını ve esasen müttefikin donanmasının Çanakkale'ye taarruzu kimseyi müteessir etmemesi bu endişenin mevcut olmadığını ispat edecek mahiyettedir.” diyor.

10 Nisan 1915-28 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Mart 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale vaziyetinde tebeddül olmamıştır.

....

Bozcaada'nın İşgâli

Osmanischer Lloyd gazetesinin mevsuk bir menba'dan aldığı ma'lûmâta göre Mart'ın on dokuzuncu günü İngilizler tarafından Bozcaada'nın işgâl edilmesi ber vech-i âti vuku' bulmuştur.

O gün daha önünde üç bacalı bir İngiliz kruvazörü zuhûr ederek karaya üç yüz bahriye neferi çıkarmıştır. İngilizler derhâl telgrafhâneyi işgâl eylemişlerdir. Adadaki Yunan me'muru İngiliz kruvazörü kumandanı nezdinde teşübbüsâta bulunarak adanın işgâlini protesto etmiş ve İngiliz askerlerinin karaya çıkmasına mümâ'ide etmek için Atina'dan hiçbir emr almamış olduğunu söylemiştir. İngiliz kumandanı bu protestoya işgâlin muvakkat olduğu cevabını vermiş ve fakat adanın idâresi muvakkaten İngilizler tarafından rivayet olunacağını da ilave etmiştir.

Adada bulunan yüz kadar milis efrâdına İngiliz hükûmet-i askeriyyesine dahil olmak şartıyla silahlarını taşıyabilecekleri bildirilmiş, bu yüz kişi derhâl İngiliz hükûmetine girmiştir. Adadan müfârakat etmek için oradaki Yunan Kaymakamına müsâade i'tâ olunmuştur. Kaymakam âzimetinden evvel Atina'ya bir telgrafnâme keşide etmek istemiş ise de buna mümana'at edilerek Bozcaada'dan Şirab'a giden kablunun İngilizlerin elinde olduğu bildirilmiştir. Bunun üzerine kaymakam, bir İngiliz nakliye vapuruna râkib olmuş ve böylece Pire limanına muvassat etmiştir.

Bugün adada yüz İngiliz askeri vardır. Bunlar telgraf istasyonu ve kabloyu muhâfazaya me'murdur. 19 Mart'tan beri Atina ile Bozcaada arasında telgraf muhaberâti munkat' olmuştur.

12 Nisan 1915-30 Mart 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

29 Mart 1331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Dün ve bugün muhtelif darü'l harekâtlarda şâyân-ı kayd bir hareket olmamıştır. (Millî)

14 Mayıs 1915-1 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

30 Nisan 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde kara cihetinde mühim bir vak'a olmamıştır.

2-Çanakkale Boğaz medhalı karîbinde Morto Limanı'nda bulunan bir İngiliz zırhlısına bu sabah öğleden evvel donanmamızın bir kısmı hücum etmiş ve zırhlı, kumandan köprüsü hizâsından, ortasından ve gerisinden aldığı üç isâbet neticesinde derhâl batmıştır.

3-Diğer cephelerde esâslı bir tebeddül yoktur. (Millî)

Osmanlıların Kahramânlığı-Düşmanların Zâyi'âtı

Wolf ajansının Gelibolu muhâbiri Çanakkale muhâberâtına dâir keşide ettiği muhtelif telgrafnâmelerde Ani'deki tafsilâtı vermektedir.

Nisan'ın 25'inden beri herakat-ı askeriyeyi Kumkale'den Saros Körfezi'ne kadar bütün Çanakkale Boğazı'na tevzî' eden mütteliklerin usul-ı harblerini tebdîl etmiş olmaları boğazlardaki vaziyet-i askeriyeyi esâs itibariyle değiştiremedi. Düşman kuvvetleri Osmanlı askerlerinin hücumu karşısında hazır duran kayıklara firâr edemediklerinden kitle kitle denize döküldü. Düşmanın mecrûh ve telefâtca zâyi'âtı çoktur. Yaralılar Osmanlı hastahânelerinde Hilâl-u Salîb-i Ahmer'in ihtimâmâtı sayesinde tedavi olunmaktadır.

Denize dökülen düşman kuvvetlerinden kısm-ı a'zâmının boğulmasından dolayı müttelikler tarafından verilen zâyi'âtın miktarını tahmin etmek mümkün değildir. El-yevm boğazların Anadolu sâhilinde tek bir düşman askeri bile yoktur. Gelibolu şibh-i cezîresinde gündüz ve gece harp edilmektedir. Husûs ile gece muhârebeleri pek şiddetlidir. Hiçbir sûretle Çanakkale'de ilerleyemeyeceğini anlayan düşman nihayet tahte'l-bahrlarla boğaza girmeye teşebbüs eylemiş idi. Fakat sûret-i resmîyyede beyân olduğu vecihle Fransızların (Souffren) ve İngilizlerin (E15) tahte'l-bahrlarından mâ'adâ son günler zarfında düşmanın üç tahte'l-bahrı gark edilmiştir. Bunlardan mâ'adâ başka bir tahte'l-bahr da Osmanlı sefâin-i harbiyyesi tarafından batırıldı. Bir beşincisi

de torpile çarparak ber-hevâ oldu. Bu son iki tahte'l-bahr mürettebâtları ile beraber mahv oldu. Demek ki düşman büyük sefâin-i harbiyyeden mâ'adâ beş tanede tahte'l-bahr kaybetmiştir. Çanakkale kumandanı muvâffakiyyet münâsebetiyle gazeteciler tarafından edilen tebrîkâta mütevâziane cevap veriyor ve: "Hareket-i askeriyye henüz hatâm bulmadı. Ümid ederim ki mütemâdi, yanılmaz bir faaliyet neticesinde düşman müddet-i medide bir daha görünmemek üzere Osmanlı sâhillerinden tard ve teb'id edilecektir." diyordu.

Wolf muhâbiri başka bir telgrafnâmesinde düşmanların zâyî'âtından bahs ediyor ve diyor ki: "Muhtelif mehâfil-i askeriyyenin ifâdetine bakılacak olursa âhiren İngiliz-Fransız kuvvetleri tarafından Çanakkale'ye karşı icrâ edilen hareket-i askeriyye sûtret-i kat'îyyede akim kalmış demek lazım geliyor. Çünkü karaya çıkan askerin ancak bir kısım-ı cüz'-isi ehemmiyetsiz iki noktada Arıburnu ile Seddülbahir'de dikiş tutturabilmiştir. Sefîne-i Harbiyyelerinin himâyesinde buralarda durabilen düşmanın ilerleyebilmesi imkân hâricindedir. Bilakis bunların cümlesinin yakında tamamen def'idecekleri ümid olunmaktadır. Son harekât-ı askeriyyelerinin evvelce bazı Avrupa mahâllinde ve i'tilâf-ı müselles matbûâtında söylendiği vecihle Dersaâdet üzerine yürümek için yapılmadığı bu münâsebetle tebeyyün etmiştir. Çünkü karaya çıkarılan ve 60.000 kişiden ibaret olan İngiliz-Fransız ordusunun böyle bir vazifeyi ifâ'ya muktedir olamayacağı aşikârdır. Bil-akis düşmanlar Gelibolu şibh-i cezîresinin cenûbundaki Kuvâ-yi Osmanîyye'yi ani bir taarruz karşısında bulundurmamak, Kilidü'l-bahr ile Maidos arasındaki istihkâmâtın bir kısmına arkadan hücum etmek ve bu sayede Anadolu sâhilindeki istihkâmâtı ateş altına alarak torpilleri kaldırmak ve böylece boğazları donanmalarına keşade bulundurup düşman harp sefinelerinin İstanbul önünde görünmelerini mümkün kılmak maksadını ta'kîb ediyorlarmış. Osmanlı kıtaâtı askeriyyesinin dikkat ve tayakkuzı bu plânı akim bıraktı. Osmanlılar evvela düşmanın ileri harekâtın geri püskürttükten sonra takviyye kıtaâtının urudına müteâkîb hücumına geçerek yalnız evvelce karaya çıkarılan değil Nisan'ın 27. gecesi tekrar ihrâc olunan düşman kuvvetlerini de aynı gece zarfında sâhile püskürttü. İngiliz ve Fransızların mecrûh ve telef olarak Kuvâ-yi mecmûalarının nısfının yani tahminen 30.000 kişi kadar zâyî' ettikleri zannolunuyor. Anadolu'ya çıkarılan Fransız askerleri iki âlây idi. Bunların kolayca denize dökülebildiği nazâr-ı dikkate alınırsa ne kadar dün bir kıymet-i

harbiyyeye hâiz olduklarını anlamak müşkil değildir. Bilâhire aynı kuvvetler Seddülbahire de çıkarıldı ise de orada dahi mağlûb edildi.”

İngilizler Mağlûbiyetlerini Anlamaya Başlıyorlar

Viyana, 12 Mayıs-Londra'dan iş'âr ediliyor: İngiliz gazeteleri muhâbirlerinden Sir Aschmead Bartlett Çanakkale'ye hareketinden bahs ettiği sırada diyor ki:

“Şayet hareket-i askeriye akim kalırsa gayr-ı kâbil ictin3ab olan bu hale karşı tavan mütevekkil olmaktan başka bir şey yapamayız. Garp sahne-i harbine külli miktarda envâ-yı muavene gönderemeyecek olursak Rus ordusunun iştirâki ile İstanbul'u zabta çalışmamız lazım geliyor. Bunun için Rusya'nın Türkiye'ye asker çıkarması lazım gelir. Halbuki ahvâl bu merkezde iken Rusya'nın bunu yapması kâbil değildir. O halde derahte ettiğimiz vazife kuvvetlerimizin fevkinde demektir. Diğer taraftan muktedir ve fedâkâr zâbitler tarafından idare edilmekte olan Osmanlı ordusunu ani bir hücum karşısında bırakmak da mümkün değildir.”

Düşman Donanmasının Harekâtı

Teke, 29 Nisan-Bu sabah Fransa'nın Jeanne d'Arc kruvazörü limanımıza gelerek üç saat kadar tarassüdâtta bulunduktan sonra karşıdan gelen bir kayığı müsâdere ile şarka doğru gitmiştir.

Fethiye, 29-Bu sabah saat altı buçukta İngiliz bandıralı bir muâvin kruvazör Fethiye'ye gelerek 25 dakika tevakkuftan sonra gitmiştir.

15 Mayıs 1915-2 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

1 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde Gelibolu şibh-i cezîresinde Arıburnu'ndaki düşman yeniden takviyye kıtaâtı aldığı halde siperlerinden ayrılamıyor. Ara sıra bazı noktalarda göstermek istedikleri faaliyet müessir mukâbelelerimizle akim bırakılıyor. Cenûbda Seddülbahir mıntikasında ise düşman aynı vaziyette sakindir.

Bir tayyâremiz ordugâhlarına muvâffakiyyetle bombalar atmıştır. Düşman telefâtını ikmâle gelen iki tâbûrluk kadar kuvvet dün ileri sürülen bataryalarımızın müessir ateşleriyle perişan dağıtılmıştır.

2-Dün sabah Morto Limanı'nda batırılan zırhlı Goliath nâmında İngiliz zırhlısıdır. Mürettebâtından kısm-ı a'zamı boğulmuştur. Bu muzafferiye mu'avenât-ı millîye torpido muhribi tarafından kazanılmıştır.

Vazifelerini muvâffakiyyetle ifâ ve salimen avdet eden bu bir kısm-ı donanmamız birçok düşman torpidoları tarafından şiddetle ta'kîb olunmuşlarsa da sâhil bataryalarımızın müessir ateşleri altında iş bu düşman torpidoları çekilmeğe mecbûr edilmiştir. Bu esnâda düşman torpidoları arasında şedid üç büyük işti'âl gürültüleri işitilmiştir.

Anadolu sâhilindeki bataryalarımız Seddülbahir'deki düşman iskeleleriyle ordugâhlarına te'sirli ateşler etmektedir. Bu ateşlerden dün o civârlarda büyük bir işti'âl husûle gelmiştir. 28 Nisan'da bu bataryalarımıza neticesiz ateş etmekte olan Fransız Charles Martell zırhlısına iki isâbet vâkıa olmuştur.

....

Çanakkale'de

Kale-i Sultânîyye, 30 Nisan-Dün sabaha karşı bir düşman zırhlısı Boğaz medhalinde gark edildi. Havanın sisli olmasından zırhlının sistemi kat'î olarak ta'yîn edilemedi. Ahâlî büyük küçük bu haber-i meserret üzerine sevk-i reşâd mâni içindedir.

Kafkasya'da

Erzurum, 30- Üç gündür Kale Boğazı istikâmetindeki düşmanın, büyük kahramânlarımızın şedid mukabeleleri toplarımızın dehşetli ateşleri altında Rusların küll-i telefâtını mûcib olarak def' edildi. Ziyâret ettiğim mecrûh gazilerimiz muhârebeye devamdan mahrum olduklarından müte'essirdirler. Oğluyla aynı safta muhârebe eden bir baba: "Çok şükür oğlum şehîd oldu, ben vakitsiz yaralı düştüm, yaram sarunca tekrar meydân-ı harbe koşacağım." diyordu.

Gark Olan Goliath Zırhlısıdır

Berlin, 13 Mayıs- Londra'dan iş'âr olunuyor: Avâm Kamarası'nda Monsieur Churchill, İngiliz zırhlısı Goliath'ın (13,160 ton)Çanakkale'de torpillendiğini ihbâr etti. Beş yüz kişinin telef olmasından endişe ediliyor.

Goliath'da Ocean'a Kavuştu

Dünyâ teblîg-i resmîde torpillenerek gark edildiği bildirilen düşman zırhlısının Goliath sefine-i harbiyesi olduğu tebyin etti. Goliath zırhlısı son Çanakkale hücumunda gark olan İngilizler'in Ocean zırhlısı sisteminde olup, 1898 tarihinde inşâ edilmiş, 13,150 tona hacminde, 4 adet (30,5)lik, 12 adet 15 lik , 10adet 7,6'lık ve 6 adet 4,7 lik toplarla müsellâh idi. Mezkûr sefine bundan mâ'adâ iki makineli tüfeng ile 4 adet torpido topuna mâlik idi. 119 metre tulûnde, 22,6 metre arzında ve su kesiminden aşağı 8 metre umkunda olan mağruk goliath zırhlısının mürettebâtı 750 kişiden ibaret idi.

Baladaki telgrafnamede anlaşılacağı vecihle Londra'da bunlardan 500 kişinin gark olmasından endişe edilmektedir.

16 Mayıs 1915-3 Mayıs 1331, s. 1

Tebîg-i Resmî

2 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkalede dün karada ve denizde mühim bir hareket olmamıştır.

Evvelki gün Seddülbahir'deki düşman ordugâh ve mevzi'lerinin müessir bir sûrette ta'cîz eden ileri bataryalarımıza karşı düşmanın birkaç zırhlısı bila muvâffakiyet ateş etmiş ve badehu bunlardan Majestic zırhlısı ile Albion zırhlısı medhalden boğaza girmeye teşebbüs etmişlerse de mukâbil ateşlerimizle mükerreren def' ve tard edilmişlerdir.

Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (Millî)

Karadeniz'de Osmanlı Donanmasının Faikiyeti

Bükreş, 14 Mayıs-Kotityen dobükrescht gazetesi köhne olan Karadeniz'deki Rus donanmasına Yavuz Sultan Selim zırhlısının faik bulunduğunu Rusların teslim etmekte oldukları hakkında Rec gazetesinin ihbârâtını neşr etmektedir. Rec gazetesi mezkûr zırhlının sürati itibariyle Rus zırhlılarını en mükemmelerinden daha kuvvetli olduğunu ve ancak bütün Rus donanmasının Yavuz Sultan Selim ile boy ölçüşebileceğini itirâf etmektedir. Karadeniz Boğazı önünde vuku'a gelen muhârebeden evvel Rec gazetesinin mütâlaası bu merkezde idi. Halbuki Osmanlı sularına tekarrüb etmek cüretinde bulunan 19 parça Rus sefâini mühim zâyî'âtle tard ve def' etmeye muvâffak olan bu büyük

Osmanlı seffine-i harbiyesine Rusların Karadeniz filosu mecmu'unun mukâvemet edememesi üzerine mezkûr Rus gazetesinin tebdîl-i fikr edeceği bediidir.

Müttefiklerimizin Tebrîkâtı

Viyana, 14-Goliath zırhlısının gark münâsebetiyle Viyana matbûâtı Osmanlı donanmasını hararetle bir surette tebrik etmektedir. Neue Freie Press gazetesi diyor ki:

“Bu hadise Osmanlı bahriyesi için gerek askerlik ve gerek maneviyât nokta-i nazarından gayet parlak bir muvâffakiyettir. Çünkü bu defa Türkler dûçar-ı hücum olmuyor, bizzat onlar hücum ediyorlar.”

Neue Wiener Tageblatt ber vech-i âtî beyân-ı takdîr ediyor: “Bu muharebenin en şâyân-ı dikkat te'sîrâtından biri de İngiliz kuvâ-yı bahriyesinden en büyük bir kısmın küçük ve fakat kahraman Türk donanmasına tahsis edilmiş olmasıdır. Şayet mefrur İngiltere seriân Çanakkale Boğazından uzaklaşmayacak olursa hayret içinde bulunan cihan müthiş boğaz istihkâmâtı önünde İngiltere'nin hakimiyet-i bahriyesine bir nihâyet verebilecek tarihi hadiseler vuku'a geldiğinden haberdâr olacaktır.”

Reichschutz gazetesi şu suretle beyân-ı mütâlaa ediyor: “Osmanlı donanmasının bu gibi muvâffakiyeti, muhâcimlerin tecâvüzlerine devam etmek için hissettikleri hırs ve tamah'ına ebediyen bir nihayet verebilecek bir mahiyettedir.”

Osmanlı Ordusunun Vazifesi

Frankfurt, 14-Frankfurter Zeitung, Dersâadet muhâbiri tarafından yazılan bir makaleyi neşr etmektedir. Mezkûr makale de deniyor ki: “Osmanlı ordusunun karşısında bulunduğu vazifeler hakikâten azîmdir. Onları ikâ' etmek için çelikten a'sab, kavi' bir metanet ve istihkâr-ı mevt gibi Osmanlı askerinin temeyyüz ettiği evsâfa mâlik olmak lazımdır. Şayet iyi idare ve iaşe olunursa Osmanlı cengâveri hiçbir suretle kırılmayacak bir şecâat ve kahramanlık gösterebilir. Halbuki Çanakkalede Türk kıtaât-ı askeriyesi tarafından ibrâz olunan fedâkârlık Osmanlılardaki fedâkârlığı takdîr husûsunda en ziyâde ileri ve [okunamamıştır] mütâlaâtını bile aştı. Türklerle müttefikleri Boğazları muhafaza ederken fevkâ'l-beşer yararlıklar gösteren, bu yeniden hayât bulmuş orduya meşru bir iftihâr ile atf-ı nazar eyleyebilirler.

Son Havâdis

Çanakkale Mecrûhları Mısır'da

Roma, 15-Kahire'den (Tribuna) gazetesine keşide olunan bir telgrafnâme 10.000 mecrûhun geçen hafta Çanakkale'den Mısır'a geldiğini haber veriyor. Yaralıların nakl ettiğine göre askerın Gelibolu Yarımadası'na çıkarılması nihayet derecede zor bir iştir.

Payendar ve Çâğıl Limanlarında

Antalya, 3-Evvelki gün Antalya Körfezinde çapulculuk ederek birkaç kayığı zapt eden Fransızların Jeanne d'Arc Kruvazörü Endiklin'in Bayındır Limanında muhârebât yapmıştır. Bu sabah iki direkli diğer bir Fransız gemisi Finike Endiklin arasında Kâin Çâğıl Limanı'na gelip yalnız bir küçük köy bulunan sâhile asker çıkarmıştır. Fransız askerleri karaya ayak basar basmaz büyük isticâl ile davar ile sığırları tutup almaya teşebbüs etmişlerse de yetişen Jandarmalarımız tarafından açılan ateş bu adı çapulculuğa nihayet vermiş ve düşman efrâdı derhâl firâr ve gemilerine ilticâ' etmişler ve sonra serapa açık olan en küçük karyeye yüz elli kadar mermi atmak âdiliğininide göstermişlerdir.

Jeanne d'Arc Zırhlısı Marmaris'te

Marmaris, 3-Dün öğleden sonra Jeanne d'Arc zırhlısı limanımıza gelerek demirlemiş limandaki kayıkları taharrî ve muayene ile bazılarının sancâklarını ve birisi odun yüklü iki sandalı aldıktan sonra yatsı vakti gitmiştir. Bugün mezkûr geminin Sarsala iskelesine asker ihrâcı teşebbüsünde bulunduğu da haber alınmıştır. Neticesi ayrıca bildirilecektir.

18 Mayıs 1915-5 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

4 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde dün Arıburnu'nda mühim bir hareket olmadı. Yalnız hafif piyâde ve topçu ateşleri teâtî edilmiştir. Topçu mermilerimizle ufak bir nakliye gemisi hasâra uğramış içindekiler sandallara atlayarak vapur uzaklara çekilmiştir.

Cenûbda Seddülbahir mıntıkasında sağ cenâhtaki kıtaâtımız 200 metre ilerde bir tepeyi düşmandan istirdâd eylemiştir.

....

Çanakkale Teşebbüsü-Fransız efkâr-ı umûmîyyesi

Cenevre'den iş'âr olunuyor: Fransız efkâr-ı umûmîyyesi Çanakkale teşebbüsünü adem-i emniyet ve itimâtla muhâkeme ediyoruz. Halbuki Fransız bahriyesi muvâffak olacağını zannediyordu. Tarz-ı icrâ hakkında [okunamamıştır] Fransız ve İngiliz baş baş kumandanları ihtilâf-ı efkâr var idi. Fransız kıtaâtının Asya sahilinden tardından ve d'Amadle Hamilton arasında münakâşât-ı şedide vuku'ndan sonra general d'Amad'in değiştirilmesi karargir oldu. Hulki General Goran İngilizlerle münâsebat hissine peyda ve idamesine çalışacağından itimâd besleniyor. Goran, bu Türk kıtaâtının Fransız matbâût-ı askeriyesine takdîr edilen cesâret ve kahramanlığı dahil-i hesab etmek mecburiyetinde olduğunu söyledi.

Ya Muvâffakiyet, Ya Sükût!

İsveç Havâdis Ajansı'ndan: İngiltere'den gelen bilcümle vapurların süvârieleri İngiliz hükûmeti hakkında pek şedîd beyânatta bulunuyorlar. Eğer Çanakkale mese'lesi İngilizlerce hüsn-ü netîce vermezse hükûmetin devrileceği ve bundan pek fenâ vak'ayi hudüs edileceğini söylüyorlar.

19 Mayıs 1915-6 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

5 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur.

1-Çanakkale cephesinde dünkü vaziyet: Karada bir tebeddül olmamıştır. Denizde: Düşman sefâin pek uzaklardan medhal civârındaki bataryalarımızı fâsılalı, fakat te'sirsiz bombardıman etdi. Albion zırhlısına bu sıra bir mermi isâbet etmiştir. Tayyârelerimiz Seddülbahir üzerinde fâideli tayaranlar yapmıştır.

2-Diğer cephelerde ehemmiyetli bir şey yoktur. (Millî)

Çanakkale'de

Çanakkale, 4 Mayıs-Bugün de düşmanın boğaza karşı hiçbir teşebbüsü olmamıştır. Geçenlerde havayat zırhlısını gark eden mu'avenât-ı millîye zâbitân ve efrâdına hediye-yi harbiyye olmak üzere kale-i sultâniyye livâsının bütün kazaları teberhanda bulunmaya başlamışlardır.

Irak'ta İngilizlerin Zâyi'âtı

Berlin, 17 Mayıs-“Morning Post” gazetesi bir İngiliz zâbitin İran'dan gösterdiği bir mektubu neşr etmektedir. Sahib-i mektup nisan evveline kadar İngilizlerin Fırat üzerinde külliyetli zâyi'ât verdiklerini itirâf ediyor.

Bi-taraf Bir Askerin Mütâlaası

Berlin, 17 Mayıs-Mütehassisîn-i Askeriyeden Norveçli Monsieur Noirgard Çanakkale'deki vaziyet-i mürgabalat gazetesinde neşr ettiği sürede diyor ki; “Üç aylık bir gayret ve mesâiden sonra müttefikler hedef ve gayelerine evvelinden ziyâde takrib ettiklerini iddia edemezler. İngilizler ve Fransızlar şimdiye kadar beş harp sefinesi ile diğer hayli gemi kaybetmişler ve Osmanlı mermileri birçok harp sefînelerine oldukça hasâr ikâ' edecek derecede te'sîrât yapmıştır. Müttefikler külliyâtlı cephâne ve mühimmât israf etmelerine mübenni masraf fevkalade giriftâr olduktan başka büyük çaptaki toplarının kıymetlerini tenfiş etmişlerdir. Bu sûrette mezkûr toplar bundan sonra mahdûd endâht edecek bir hale girmişlerdir.

Buna rağmen Osmanlı batarya ve istihkâmları bidâyetteki te'sîr ve kuvvetlerini muhâfaza etmektedirler.El-yevm torpil hattının yarılması pek ümidi'l-ihimâl olmakla beraber Osmanlı torpilleri ve seygar torpiller hâlâ tehlikelidir. Kuvâ-yi Osmanîyye adden Fransız ve İngiliz kuvvetlerine fa'ik bulduklarından sarf-ı nazâr müstahkem mevki'lere birleştirilmişlerdir. Avârız-ı arziyye müttefikleri gayr-ı kâbil iktihâm-ı müşkülâne ma'rûz bıraktığı gibi.” Elli bin kişiden mürrekkebe olan ordularına pek zorluklarla me'kulat te'mîn edebilmektedirler. Daha teyakkuz ve dât üzere bulunan Kıtaât-ı Osmanîyye için me'kûlât-ı nakliye tahsis edilen düşman sefâinini batırmak veya zaptetmek imkânı her an mevcûddur

20 Mayıs 1915-7 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

6 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur.

1-Çanakkale cephesinde dün dahi kara cihetinde bir hareket olmadı. Denizde: 4 Mayısta mestur sâhil bataryalarımızın ateşleriyle Defence zırhlısı demir attığı mahâlli terke ve hemde karadaki bataryalarımıza karşı icrâ ettiği ateşi kesmeye mecbûr

edilmiştir. 5 Mayıs'ta sabahleyin bir torpido muhriple Charlemagne Hanri Quatre zırhlıları Rumeli mintikasında piyâde mevzi'lelerimiz ateş açmışlar ve Anadolu'daki bataryalarımızın mukabelesiyle geri çekilmiştir. Öğleden sonra Inflexible ve Lord Nelson zırhlıları aynı sûrette ateş etmeye kalkışmışlar bunlarda aynı mukabele ile tard olunmuşlardır.

Lord Nelson, yanlış endâhtıyla denize 200 mermi düşürmüştür. Zâyi'âtımız 2 nefer-i mecrûhtan ibarettir.

2-Diğer cephelerden iş'âra değer bir ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

Çanakkalede

Çanakkale, 5 Mayıs-Bugün düşmanın boğaza karşı teşebbüsü yoktur. Yalnız medhal hâricinde gemilerden bazen te'sirsiz birkaç mermi atılmıştır.

İngiliz ve Fransızların Zâyi'âtı

Berlin, 18 Mayıs-Atina gazetesi Midilli'den istihbâr ediyor: "Müttefikler 14 ve 15 Mayıs'ta cereyân eden muhârebâtta zâyi'âtı azîmeye dûçâr olarak beşbini mütecâviz İngiliz ve Fransız harbe iştirâk edemeyecek bir bir hâle gelmiştir. İngiltere hükûmeti Çanakkale kıtaâtının dûçâr olduğu zâyi'âtı neşr etmeye cesâret edememektedir.

Felâketzede ailelerine vârid olan haberler üzerine gazeteler en ziyâde İngiliz asilzâdegânına mensûb kimselerin zâyi'âtı azîmeye giriftâr olduklarını istihbâr etmektedir. Asquith'in oğlu ağır sûrette mecrûh, bir yeğeni telef, diğer iki yeğeni ve evvelki oğlu mecrûh olmuşlardır.

Dük Devonshire'in birâderi Lord Calondish ve Marki Norcamton'un oğlu Lord Douglas Compton, Kont Galowass'ın oğlu Cathe Shewart ve Baron Rawney telef olanlar miyânındadır. Bu esâmi ise meydân-ı harpte telef olan zâbitândan ancak bir kısm-ı kelîfine attır.

İki İngiliz Gemisinin Garkı

Berlin, 18-Midilli Vâlisi Yunanistan hükûmetine keşide eylediği bir telgrafnâmede Çanakkale'de bulunan iki İngiliz zırhlı kruvazörünün Pazar günü torpillere çarparak gark olduğunu ve Gelibolu'daki muhârebâtın Fransız ve İngiliz için gayr-ı müsâid bir sûrette cereyân etmekte ve müttefikler için zâyi'ât-ı azîmeye baîs

olduğunu ve İngilizlerle Fransızların Castel Lorenzo Adası'nı işgal etme niyetinde bulduklarını beyân etmektedirler.

21 Mayıs 1915-8 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

7 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur.

1-Çanakkale Cephesinde: 6 Mayıs sabaha karşı Arıburnu'ndaki düşman mevzi'inde müstahkemine taarruz edildi. Kıtaâtımızın tasavvur olunamaz yararlılarıyla bu taarruzdan beklenen maksad hemen elde edilmiştir. Sağ ve sol cenâhda düşman ileri mevzi'lerinden tard olundu. Merkezde düşman siperlerine kadar takrib edildi. Sol cenâhtaki kıtaâtımız düşmanın siperlerini kısmen işgâl eylemiş ve düşmanda mevzi'inde iki makineli tüfeng (mitralyoz) igtinâm eylemişlerdir. Öğleden sonra her zaman olduğu gibi düşmanın kimi ateşleri himâyesinde sağ cenâhımıza karşı yapmak istediği mukâbil taarruzları pek külli telefât ile püskürtülmüştür. Tayyârelerimiz bu taarruzlarımızda muvâffakıyyetli hizmetler ifâ' ettiler.

Cenûbda Seddülbahir mıntıkasında 5-6 Mayıs gecesi düşmanın icrâ eylediği mukâbil taarruzlar sühûletle def' edilmiştir.

Boğaz-ı medhal karşısındaki düşman zırhlıları ileri sürülen bataryalarımızla dün bir mu'tâd ateş teâtî etdiler. Charlemagne zırhlısına bir mermi isâbet etmiştir. Seddülbahir'de düşman ordugâhıyla topçu mevzi'leri, sâhil bataryalarımızın muvâffakıyyetli ateşleriyle dökülmektedir. Düşman bu netice ile topçu mevzi'lerini tebdîle mecbûr olmuştur.

2-Diğer cephelerden mühim yeni bir şey yoktur. (Millî)

İzmir Bombardımanı

Aheng gazetesi 4 Mayıs tarihiyle yazıyor:

Düşmanın bir iki kruvazörü yanlarında taharrî gemileriyle beraber evvelki gece sabaha yakın -saat alafiranga 2,30 râddelerinde- torpil hattına doğru yaklaşmak istemişlersede istihkâmlarımızdan vuku' bulan ateşimiz üzerine derhal çekilmeye mecbur olmuşlardır.

Çanakkale'de

Kale, 6 Mayıs-Bugün Boğaz'ın vaziyetinde tebeddül yoktur. Müdâfaâ-i millîye ve hükûmet-i mahâllîye tarafından muhtâcîn ahâlîye buğday tezvî' edilmektedir.

Düşmanın Takdîrâtı

Berlin, 19-Times gazetesi Çanakkale'de cereyân eden muharebâttan bahsettiği sırada diyor ki: "Mükemmelen idâre edilen azîm ve celâdet sâhibi müthiş bir düşman ordusu ile harb etmekteyiz. Plevne kahraman müdâfî'lerinin bîhakkın ihlâfî olan Türk askerleri Avrupa'daki Osmanlı toprağını muhâfaza ve Osmanlıların vesîle-i fahr ve ibtihâcî olan İstanbul'u müdâfaâ etmek için harb ediyorlar."

22 Mayıs 1915-9 Mayıs 1331,s. 1

Tebliğ-i Resmî

8 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Şimâlde Arıburnu'nda 6-7 Mayıs gece yarısından sonra sağ cenâhımıza karşı düşmanın taarruz teşebbüsü tarafımızdan gördüğü şedid mukabelelerle akim kalmış, merkez ve sol cenâhımıza doğru icrâ eylediği taarruzlar dahi aynı sûrette azîm zâyî'âta püskürtülmüş ve telaşla ric'atlerinde 80 kadar maktûllerini mevzi'ide terk etmişlerdir. Bu mintakada dün bir hareket olmadı. Yalnız tayyâremiz düşman üzerine isâbetli bombalar attı. Bir bomba nakliye seffinesine düşmüştür.

Dün sabah cenûbda Seddülbahir'de denizden gemi ateşleriyle himaye gördükleri sol cenâhımıza ateş baskını sûretinde icrâsına kalkıştıkları taarruzu başaramayarak mukâbil taarruz ve süngü hücumlarımızla def' edilmişlerdir.

Medhal civârında düşman sefâini sol cenâhımıza karşı akim kalan tararuzlarını şiddeti ateşleriyle himayeye ve ileri götürmeye çalıştıkları sırada Anadolu sâhilindeki ileri bataryalarımız düşman zırhlılarına muvâffakiyetli endâhtlar icrâ eylemiş ve Majestic, Albion sisteminde iki zırhlısına müteaddid isâbetler görülmüştür.

2-Sair cephelerde mühim ma'lûmât yoktur.

Çanakkale ve Churchill'in Me'sûliyeti

Berlin, 21 Mayıs-Naşın nâmındaki İngiliz gazetesi Mayıs'ın sekizinci ve dokuzuncu günü bahriyede ispat-ı vücûd etmediği beyânıyla Churchill'i muahaza ediyor. Churchill o günlerde beyhûde yere Fransa'da dolaşıyormuş. Kendisinin

Fransa'da bulunuşu umûr-ı bahriyeye taallük eder bir mese'leye mebni değilmiş. Naşın diyor ki: "Asquith'in sözleri Churchill böyle en buhranlı bir sırada iki günlük bir mezuniyet aldığını göstermektedir. Zira Elujitanya'nın zıyâ'ı bir mese'le-i mühimme teşkil ediyordu, bundan başka Çanakkale'deki vaziyet müttefikler için daha vahim daha, bûhran alut bir safhaya girdi. Burada güzerân olan veka'yin bütün mesûliyeti Churchill'e aittir. Şu halde memleket tahkikât icrâsını ister."

Bartlett'in Askerlerimiz Hakkındaki Takdîrâtı

Berlin, 20-Ashmead Bartlett Gelibolu'da cereyân eden muhârebâta dâir gazetelere ber-vech-i âtî tafsîlât i'tâ ediyor:

"6 Mayıs'tan 8 Mayıs'a kadar Osmanlı kıtaâtı, mevzi'lerini pek güzel setr edebilmişlerdir. Topçularımızın müthiş ateşi Osmanlı piyâdesini yerinden sarsamadığı gibi topçularımız da gayet güzel yapılmış Osmanlı mevzi'lerine pek cüz'-i zâyî'ât verdirdiler. Mayıs 6 tarihinde Türkler ateşlerini kestiler. Biz bunu bir ric'ate hamlettik. Fakat 7 Mayıs'ta 87-88 livâlar ilerledikleri esnâda asâkir-i Osmanîye ve o vakte kadar vücûdunu fark edemediğimiz gizli siperlerinden kıtaâtımız üzerine dehşetli bir ateş açtılar ve İngiliz alayları tüfeng ve mitralyöz mermileri bârânı altında çekilmeye mecbûr kaldılar. Sağ cenâhta Türkler Fransızlar gayet şiddetli bir ateş altına aldılar. Fransız hattı evvelâ sallandı. Ba'de dağıldı. Fransız efrâdı da kaçtılar.

Türklerin ateşi tahammülsüz olduğu gibi bataryalarını da keşfetmek kâbil olamıyordu. Osmanlı askeri gayet muhheyyir-ül ukûl şecâat ve besâletle çarpışmakta ve Osmanlı topçusu ve sûret-i mâhirâne ve meüsserirânede ve ancak lüzum görüldüğü vakit ateş etmekte idiler. 8 Mayıs'ta müttefikler cesâretleri kırılmış olmasına rağmen yine bir netîce-i kat'îyye elde etmek istemişler ve gemilerinin açtığı fevkalâde müthiş bir ateşle harbe başlamışlardır. Bu ateşi bir piyâde hücumu takîb etti. Fakat müttefikler askerî siperlerini terk eder etmez çalılıklar ve dağlar geçitleri de gizlenmiş Osmanlı siperlerinden çıkan müthiş bir mitralyöz mermisi yağmuruna tutuldular. Bu müthiş ateş karşısında kıtaâtımız avdete mecbûr kaldılar. Gaye de istihsâl edilmiştir.

23 Mayıs 1915-10 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

9 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur.

1-Dün Çanakkale cephesinde karada hafif piyâde ve topçu ateşleri teâtisinden başka bir hareket olmamıştır.

İki İngiliz zırhlısı dün sabahleyin Anadolu ve Rumeli'deki piyâde mevzi'lerimizi bombardıman ederken sâhil bataryalarımızdan biri İngiliz zırhlısına iki mermi isâbet ettirmesiyle zırhlı evvela Morto Limanı'na ilticâ' etmiş ve ba'de Boğaz hâricine çekilmiştir.

2-Sair cephelerde şâyân-ı iş'âr yeni bir ma'lûmât yoktur. (Millî)

Çanakkale'de

Bir düşman zırhlısında Yangın

Çanakkale, 8 Mayıs-Bu sabah Boğaz'a doğru ilerleyen bir düşman zırhlısında topçularımızın ateşi ile yangın çıkmış ve diğer sefâin tarafından çekilerek götürülmüştür.

“Rec” gazetesinin Endişeleri

Berlin, 21 Mayıs-Rec gazatesi Boğaz'a karşı icrâ edilecek bir hücumda gayr-i kâbil-i iktihâm bir müşkülât bulunduğunu ve Rus donanmasının üss-ül harekesinden uzakta icrâ-ı hareket etmek mecbûriyetinde bulunmakla beraber ric'ati te'mîn etmek için bazı aksâma ayrılmak mecbûriyetinde bulunduğunu beyân etmektedir.

Fransız Askerlerinde Adem-i Hoşnudî

Berliner Tageblatt diyor ki:

Limni'den varid olan bir haberde bitâb bir hale gelen oradaki Fransız askerleri arasında büyük bir adem-i hoşnûdî hüküm fermâ olduğu ve askerlerin hizmetlerini teskin etmek için harbin bigâne mürettebi olarak gösterilen Reis-i cumhur Poincare'ye şiddetle küfür ettikleri bildirilmektedir. Kıtaât-ı askeriyenin pek ziyâde sükût eden kûvve-i maneviyesini yükseltmek için Bozcaada ve Limni'nin işgali Fransız askerlerine Türklere karşı ihrâz edilmiş büyük bir muzafferiyet şeklinde gösteriliyor imiş.

24 Mayıs 1915-11 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

10 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Seddülbahir'deki düşman öğleden evvel saat sekizden on buçuğa kadar kara bataryaları ve donanma toplarının uzun müddet devam eden ateşleri himâyesinde bütün kuvvetleriyle taarruza kalktı, geriden mütemâdiyen takviye kıtaâtı alarak taarruzu beslemek istemiş ise de zâbitân ve efrâdımızın pek fedâkârâne şevk ve gayretleriyle icrâ edilen mukâbil taarruz, düşmanın bu kat'î taarruzunu tamamiyle akim bırakmış ve geriden gördüğü tazyik ile ancak sâhil mevâzi'nde tutunabilmiştir. Düşmanın ric'at sahasında iki binden ziyâde maktûl bırakmıştır.

Mukâbil taarruza iştirâk eden bir kıtaâtımız düşmandan bir makineli tüfeng (mitralyoz) igtinâm eyledi. Muhârebe esnâsında düşmanın bir tayyâresi ateşlerimizle sakatlanarak denize düştü. Dokuz saat süren bu muhârebede hamd olsun zâyî'âtımız 420 mecrûh ve 43 şehîdden ibarettir. Çanakkale sâhil bataryalarımız dünkü kara muhârebesine iştirâk eden düşman zırhlılarına ve Seddülbahir'deki bataryalarına epey hasârât vermiştir. Anadolu sâhilinde bir bataryamız Majestic sisteminde bir zırhlıya dört mermi isâbet ettirmiş, zırhlı hemen medhali terk etmiştir. Bunun yerine gelen Vangeance sisteminde bir zırhlıya da iki mermi isâbet ettiği görülmüştür. Bataryada altı mecrûhumuz vardır.

Dün Arıburnu mıntıkasında bir tebeddül yoktur.

2-Yirmi beş sene evvel i'mâl edilmiş Pleng-i Deryâ gambotu bu sabah bir düşman tahte'l-bahrinin taarruzuna uğrayarak batırılmıştır. Peleng-i Deryâ batıncaya kadar toplarını tahte'l-bahre karşı isti'mâl etmiş ise de tahte'l-bahrin âkıbeti ma'lûm olamamıştır. Mürettebâtından bir mülâzım bir nefer şehîd olmuş diğerleri kül-melâ kurtarılmıştır.

3-Başka cephelerde ehemmiyetli vuku'ât yoktur. (Millî)

Çanakkale'de

Düşman Müthiş Zâyî'âtı-Bir Tayyârenin İskâtı

Çanakkale, 9 Mayıs-Rumeli mıntıkası seyyar muhâbirimizden:

Bugün Seddülbahir mıntıkasında düşmanın kıtaâtımıza karşı icrâsına teşebbüs eylediği taarruz püskürtülmüş ve mütearrızlar üzerine kemâl-i muvâffakiyyetle hücum edilerek bir makineli tüfeng igtinâm olunmuştur. Düşmanın bu taarruzunda verdiği maktûl adedi müthiş bir yeküne bâliğ olmaktadır. Mecrûhinin adedi telefât miktarını

birkaç misli tecâvüz eylemektedir. Sekiz yüz metre irtifâ'da dolaşan bir düşman tayyâresi topçu ve piyâde ateşlerimizle denize düşürülmüştür.

Korne'de Bir Gece Baskını

Bağdat, 9-Evvelki akşâm mücâhidin Korne'ye gece baskını yapmışlar ve düşmanı fenâ halde ta'ciz etmişlerdir.

Charlemagne Zırhlısının Hasârâtı

Berlin, 22-Local Anzeiger gazetesi Cenevre'den istihbâr ediyor: Çanakkale önünde Osmanlı mermileriyle dûçâr-ı hasâr olan Charlemagne zırhlısı ancak sûret-i cedideye tamir edildikten sonra harekâta iştirâk edebilecektir.

İngilizler Hiddet Ediyor...

Baladaki ser-levha tahtında Doktor Vasel tarafından yazılan bir makalede deniliyor ki:

İngilizlerin harbin zuhûrundan mukaddem Basra Körfezi havâlsine milletlerin temyülatı satın alınabileceği zannında bulunarak bol bol para döktüklerini bugün herkes bilir. Bir İngiliz için herşey bir kıymet-i nakdiyeye hâizdir. Âsâr-ı sabıkada Avrupa toprağı üzerinde cereyân eden muhârebelerde İngilizler para vermek sûretiyle kralları kendi taraflarına celp ederlerdi. El-cezîre'de dahi kendilerine hediyeler vermek sûretiyle bazı şeyhleri elde edeceklerini zannettiler ki bu da hemen para ile satın almanın aynı sayılabilir.

Bununla beraber bir fark vardır ki muhârebe bunu meydâna çıkardı. Satın alınması mümkün olmayan bir mâdde vardır ki merbûtiyettir. Arap mukaddes dinine ve hürriyete merbûtdır. Osmanlı bayrağı altında bunların her ikisini de buluyor. Hiç bir şey bu merbûtiyyetini ihlâl edemeyecektir. İslam milleti bunda şüphe etmiyordu.

Fakat İngilizler bu def'a da hayal-hâma dalarak Arab şeyhlerine bol bol para verip duruyorlardı. Bu pencereden atılmış bir para demektir. İlk def'a sevkîyât-ı askeriyede buldukları zaman halkın muhabbetini kazanmamış olduklarını anladılar. Dün maaş bağladıkları adamlarla muhârebeye mecbûr oldular. Bunlarında ihvân-ı islâmı birleşerek düşmana karşı aynı nefret ve husûmetle muhârebe ettikleri ve hâlâ da

etmekte olduklarını gördüler. Hatta İngilizler büyük toplarının ve silahlarının te'sîrinden o kadar emin olmadıklarını itirâf bile ediyorlardı.

25 Mayıs 1915-12 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

11 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur.

1-Çanakkale Cephesinde: 9-10 Mayıs gecesi Arıburnu'ndaki düşman sol cenâhımıza tekarrüb teşebbüsünde bulunmuş telefât verdirilerek def' edilmiştir. 10 Mayıs sabahı bir zırhlının Kaba Tepe karşısında bir müddet hareketten kaldığı görülmüş topçu ateşlerimizle iyi hasârâta uğratılmış ve bir tayyâremiz zırhlıya iki bomba düşürmüş bilahire tahliyesine gelen beş sefine-i harbiye tarafından uzaklara çekilmiştir.

Dün Arıburnu'nda ve Seddülbahir cihetinde bir hareket olmamıştır.

9 Mayıs Seddülbahir muhârebesinde düşman zâyi'âtının maktûl ve mecrûh 4000'den fazla olduğu tahakkuk etmektedir.

Düşman sefâini dün boğaz medhali tarafından piyâde mevzi'lerimize hafif ve te'sîrsiz sûrette ateş ettiler. İleri sürülen bir bataryamız Seddülbahir'de bir düşman bataryasının toplarını tahrîb etmiştir.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr bir vak'a yoktur. (Millî)

Enfatikabil Selanikde

İ'tilâf-ı Müselles kuvvetlerinin Çanakkalede dûçâr olduğu zâyi'âtın fevkalâdeliğinden dolayı levâzım-ı sıhhiyece pek ziyâde mezâbıkaya ma'rûz kaldığını yazan Selanik gazetelerinden Embiros'un beyânına göre Fransız sefînelerinden Enfatikabil isminde bir vapur ahiran Selanik'e gelerek fark-ı 8 saat limanda kalmış ve Selanik'de ne kadar levâzım-ı sıhhiye bulmuş ise hepsini toplayarak hareket etmiştir. Fransızların Çanakkale önünde son zamanlardaki mecrûhlarına tahsis edilmiş olan bu levâzımın on bin franklık olduğunu mezkûr Yunan gazetesi yazmaktadır.

26 Mayıs 1915-13 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

12 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Bugün öğleden sonra saat yarımda İngilizlerin Triumph zırhlısı Saros Körfezi'ndeki Arıburnu önünde atılan bir torpil neticesinde gark olmuştur.

2-Çanakkale cephesinde ve diğer cephelerde dün şâyân-ı kayıd bir hareket olmamıştır. (Millî)

Triumph Zırhlısını Batırdık

Harekât-ı harbiyyeyi ta'kîb etmek vazifesiyle Gelibolu'ya gönderdiğimiz muhâbir-i mahsûsamızdan:

12 Mayıs 330- Triumph zırhlısı bugün Arıburnu'nda batmıştır.

Ekrem

Mağruk Triumph zırhlısı dönemi itibariyle şimdiye kadar Çanakkale önünde batırılan İngiliz zırhlılarının biraz küçüğü olmakla beraber en yenisi ve teslihâtı itibariyle daha mükemmeli idi. Her ne kadar Ocean ve Goliath ve Irresistible zırhlılarında dörder aded 30,5 santimlik toplara mukâbil Triumph'da dört aded 25,4'lük top bulunuyordu ise de diğerlerinin 40 çapına karşı bu topların çapları 47 idi. Bundan mâ'adâ evvelce gark edilen İngiliz zırhlılarında bulunan 45 çapında 15 santimlik toplara mukâbil Triumph zırhlısı 14 aded 50 çapında 19 santimlik topla mücehhez idi. Triumph'un 1903 senesinde inşâ' edildiğini ve saatte yirmi mil süratle mâlik son sistem bir zırhlı olduğunu da ilave edersek mağruk seffinenin bundan evvel batırılanlardan daha büyük bir kıymet-i harbiyeye mâlik olduğunu ve düşmana daha şedid bir darbe indirildiği kolayca anlaşılır.

Balada ta'dâd ettiğimiz toplardan mâ'adâ mağruk zırhlı 14 aded 7,6 santimlik ve dört aded 5,7 santimlik toplarla ve dört makineli tüfeng ve dört tahte'l-bahr torpil kovani ile mechuz idi. Makinesi çift uskurlu ve 14000 beygir kuvvetinde idi. Ardı 21,6 tûlî 33 ve su kesiminden aşağı 'umkî 8,5 metre olan Triumph'un mürettebâtı 700 kişiden ibaret idi. El-yevm İngilizlerin aynı sistemde bir de Boigeteşur isminde bir zırhlıları vardır. Triumph ile Soigchur zırhlıları Armestrunig destgahlarında Şili Hükûmeti hesabına inşâ' edilmiş iken bilâhîre İngiltere tarafından iştirâ' olunmuş idi.

Bir Amerika Gazetesinin Mütâlaası

New York'ta intişâr eden Galic American gazetesi, İngiliz Amirâli Piers'in İzmir Valisi'ne gönderdiği zelifâne mektubu neşr ettikten sonra gerek bu mektuba ve gerek Çanakkale harekâtına dâir yazdığı baş makalesinde ber vech-i âti mütâlaâtı serd ediyor:

“Çanakkale ve İzmir önünde vuku‘ bulan harekât-ı askeriyye ehemmiyet-i mahsûsayı hâizdir. İzmir harekâtından bahsederken Çanakkale önündeki İngiliz amirâlinin İzmir Valisi Rahmi Bey’e gönderdiği ve başka bir sûtûnda neşrettiğimiz bir mektup hakkında karilerimizin nazâr-ı dikkatine celb eylemek istiyoruz. Bu mektup İngiliz küstahlığı ve İngilizlerin umûmîyet-i itibariyle bütün İngilizlerde görülen hiss-i nâmûs fikdânı için gayet güzel bir misâldir. Çanakkale’nin muhtelif mahâllerine çıkarılan İngiliz ve Fransız kuvvetleri henüz harekete başladığından şimdilik bu babda beyân-ı mütâlâa edemeyeceğine hiç şüphe yoktur ki Osmanlıların müşterek harekât-ı berriye ve bahriyeye karşı gösterecekleri mukâvemet yalnız bahrî hücûmlara karşı ibrâz eyledikleri mukâvemet kadar ciddi ve âzîmkârâne olacaktır.”

Boğazlar, Karpatlar

Berliner Tageblatt gazetesi haftalık icmal-i siyâsiyesinde Boğazlar ve Karpatlar hakkında diyor ki:

Hadîmet-i askerîyyenin tarz-ı cereyânı daima mûcib-i memnuniyyet olacak bir haldedir. Çanakkale’deki mevzi‘lerin Türkler tarafından layetzelzil bir sûrette muhâfaza edilmekte bulunması İtalya’nın tavır ve hareketi nokta-i nazârından pek ziyâde hâiz-i ehemmiyettir. Halbuki İngilizlerle Fransızların ahvâl-i manevîyyesine dâir bazı küçük, fakat pek kat‘i âsâra tesâdüf olunmaktadır. İngiliz Refiki John Hamilton ile geçinemeyen General d’Amade’nin geri çağırılmasında bunlar miyânına dahildir. İngiliz zırlısı Goliath’ın Fransız cenâhını himâye ederken torpillendiğine dâir İngilizler tarafından neşr olunan resmî rapor dahi iki müttefik arasındaki ittihâd ve dostluğun pek de kûvve-i esâslara istinâd eylemekte olduğunu isbât etmektedir. Şurasını da söyleyelim ki Goliath’ın bir torpil ile gark edilmiş olması İngilizleri epeyce düşündürcek hâdiselerdendir. Amirâl Limpus Çanakkale’yi müdâfaâ edilemeyecek bir hale koymak için bütün kuvvetleriyle çalışmış idi. Fakat İngilizler intizâr etmedikleri hâdiseler karşısında bulundular.

27 Mayıs 1915-14 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

13 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale Cephesinde: Arıburnu ve Seddülbahir mıntıkasında dün hafif topçu ve piyâde atşelerindnen başka bir vak'a olmamıştır.

Morto Limanı istikâmetinden Rumeli sâhilindeki mevzi'lerimize ateş açan bir zırlı Anadolu bataryalarımızın ateşlerinden müteessiran geri çekilmiştir.

2-Bugün Bodrum Limanı'na gelen Jean Micheal Fransız kurvazörü ufak topla mücehhez ve içinde müsellaah asker dolu bir büyük filikayı limana sokarak sâhile taarruz ve asker çıkarmak teşebbüsünde bulunması üzerine muhafız kıtaâtımız derhâl mukabele eylemiş ve aynı zamanda Fransız kurvazörü şehri bombardımana başlamıştır. Sâhile tekarrüb eden filikadan bir zâbit ile 16 nefer maktûl ve 5 mecrûh olmuştur. Mezkûr filika askerlerimiz tarafından sâhile çekilerek filikadaki top bir sandık cephâne, sekiz tüfeng iğtinâm edilmiş ve yaralı 5 düşman askeri taht-ı tedaviye alınmıştır. Askerden 3, ahâlîden 2 yaralımız vardır.

3-Diğer cephelerden mühim bir ma'lûmât alınmamıştır.

Triumph Nasıl Battı?

13 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden alınmıştır:

12 Mayıs günü öğleden sonra saat yarımında İngilizlerin Triumph zırlısı torpil ağlarını yaymış olduğu halde Saros Körfezi'nden Arıburnu önünde bir seyr-ü batî ile geçiyordu. Triumph'un maksadı geçen ayın nihâyetinden beri burada İngilizlerle harb etmekte olan askerlerimizin mevzi'lerini bombardıman etmek olduğu aşikâr idi. Mezkûr zırlıya iki torpido muhribi refâkat etmekte, Vangeance sisteminde diğer bir zırlı da biraz açıklarda bulunmakta idi. Taarruz eden zırlıları tahte'l-bahr hücûmlarına karşı muhâfaza etmek üzere birçok torpido muhribleriyle tahaffûziyeye rağmen müttefikimiz Alman bahriyesine mensûb bir tahte'l-bahr hiçbir taraftan fark edilmeksizin Triumph zırlısına hücûma muvâffak oldu. attığı torpil zırlının ağlarını kesip ortasında iştiâl etti. Torpillendikten sonra zırlı derhâl güvertesi suya girinceye kadar yan tarafa meyletti. Dokuz dakika sonra devrildi. Omurgası yukarıya gelmiş olduğu hâlde daha yirmi bir dakika yüzdükten sonra büsbütün battı. Kendi mürebetâtından bir kısmı güverteye cen atmış ve mahâl-i vak'aya şitâb eden torpido muhribleriyle vapurlar tarafından kurtarılmıştır. Tahlîsiye sandallarıyla denizde yüzmekte olan düşman efrâdını şarapnel ateşleriyle mahvetmek gayet kolay olduğu hâlde topçularımız hüsn-ü necîb-i etmemişlerdir. Tahte'l-bahr müteaddid İngiliz torpido muhribleri tarafından uzun

müddet tahrîb edilmiş ise de bilâ-hasâr kurtulmuştur. Triumph zırhlısı iki bin ton hacminde olup 700 nefer mürettebâtı vardır. İştîâlin tesîriyle mürettebât-ı mezkûrenin kısm-ı âzâmı mahv olmuş olmalıdır. Harbin bidâyetinde bu zırhlı bir Japon amirâlinin idâresi altında Çıgtav bombardımanına iştirâk etmiş ve Alman bataryaları tarafından mühim sûrette hasâra uğratılmış idi. 12 Nisan'da mezkûr zırhlıya bizim Turgut Reis zırhlısı tarafından büyük çaplı bir mermi ile tam isâbet vâki' olmuştu. Alman tahte'l-bahrlerinin zuhûru Çanakkale önündeki sâir düşman sefâin-i harbiyesi arasında pek büyük heyecânı mûcib olmuştur. (Millî)

28 Mayıs 1915-15 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

14 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Bu sabah öğleden evvel saat altı buçukta Majestic sisteminde bir İngiliz zırhlısı müttelikimiz Alman bahriyyesine mensûb bir tahte'l-bahr tarafından atılıp mükemmelen isâbet ettirilen bir torpil ile Seddülbahir önünde mahv edilmiştir. Torpil zırhlının kış tarafına isâbet etmiş ve iştiâli müteâkıb sefine derhâl yan tarafa iyiden iyiye batmıştır. Cüz'-i zaman sonra sefinenin evvela kış tarafı batmış ba'de arka üstü devrilerek gark olmuştur. Zırhlının bu müthiş enkazı, omurgası denizin sath-ı fevkanîsinde olduğu halde görülmektedir.

Arıburnu ve Seddülbahir mıntıkasında dün dahi hafif piyâde ve topçu ateşleri devam etmiştir. Kabatepe sâhilinde yüklü dört büyük saç mavnayı çekmek üzere gelen düşman römorkörleri sâhilden piyâde ateşlerimizin te'siriyle mavnalara yaklaştırılmamış ve efrâdımız büyük basîret ve fedâkârlık göstererek düşman ateşleri altında denize girip mavnalarda bulunan 36 nakliye arabasını karaya ihrâc ve igtinâm eylemişlerdir.

....

Majestic Zırhlısını da Batırdık

Çanakkale, 14 Mayıs,(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden)

Bu sabah İngilizlerin Majestic zırhlısı Seddülbahir önünde batırılmıştır. Mağruk Majestic zırhlısı aynı sistemde dokuz zırhlının bir tanesi olup (1895) de inşâ' edilmiş (15150) ton hacminde ve saatte 18,5 mil sür'ate mâlik idi. Mezkûr zırhlı 35 çapında 4

aded 30,5'lik, 40 çapında 12 aded 5'lik, 40 çapında 16 aded 7,6 ve 4 aded 4,7'lik toplarla meczuz idi. Bundan mâ'adâ dördü tahte'l-bahr olmak üzere 5 torpil tüpünü ve iki makineli tufenge mâlik idi. Tulû 119 ardı 22,8 ve su kesiminde aşağı amiki 8,4 metre olan Majestic'in mürettabatı 757 kişiden ibaret idi.

Çanakkale'de Vaziyet

Kale-i Sultânîyye, 13-(Anadolu mıntıkası muhâbirimizden) Boğazın vaziyetinde tebeddül yoktur. Düşman sefâininin pek uzaklarda ve daima mütelâşîyâne bir halde dolaştıkları görülmektedir.

Kale-i Sultânîyye, 13-(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden) Bugün Arıburnu cihetinde düşman içlerinde arabalar bulunan dört mavnası bir römorköri yanaştırmışlardır. Ba'de denize giren efrâdımız düşman ateşi altında bulunan 36 arabayı çıkarmaya muvâffak olmuşlardır. Arabalardan bir tanesini rey'y-ül-'ayn gördüm.

Almanya-Avusturya-Türkiye İttifâkı

Berlin, 26 Mayıs-Deutsche Tages Zeitung Almanya-Avusturya-Macaristan ve Türk ittihâdı serlevhası tahtında yazdığı birçok makalesinde birçok şeylerden mâ'adâ âtîdeki mütâlaatta bulunuyor:

“Gerek siyasî gerek coğrafi ve askerî nukât-ı nazardan Devlet-i Osmanîyye ile aramızdaki râbitaların ehemmiyetini bütün manâsıyla takdîr ediyor ve bundan dolayı bizim ile Devlet-i Osmanîyye arasında mevcîd olan ittihâd ve müşâreketi pek güzel biliyoruz. Bu müşâreket için elzem olan şart hiç şüphesiz balâda zikr ettiğimiz râbitaların idamesi ve tekâmülüdür. İ'tilâf-ı Müselles Devletlerinin Devlet-i Osmanîyye ile merkezi Avrupa Devletleri'nin arasındaki bütün muvâsalaları kat' etmek için ellerinden geldiği kadar çalıştıkları ve bunun için Devlet-i osmanîyyeye hücum etmek fikiyle onlar tarafından yeni düşmanların harbe iştirâk ettirildiği Dersâadet de ma'lûm olduğunu biz bütün Almanlar biliyoruz. Almanya-Avusturya-Türkiye arasındaki ittihâdın pek büyük bir ehemmiyeti haiz olduğuna ve bu ittihâdın ibrâz ettiği faaliyetin muaddal kalmasını temin için elden geldiği kadar çalışmak icâb ettiğine kat'iyen kaniyiz. İstanbul bu husûsda mutmain olsun..”

Viyana, 26-Arbeiter Zeitung gazetesi Avrupa-i Vasâti Devletleri Balkanlıların İ'tilâf-ı Müsellesle birleştikleri takdîrde kendi izmihlâllerini hazırlamış olacaklarını

hükûmât-ı mezkûreye mukanna bir sûrette izâh edeceklerini ümid etmekte ve Balkan şibh-i cezâresinin istiklâliyetini muhâfaza etmek için Avrupa-i Vasati Devletlerinin Bola, Avlonya ve İstanbul nukât-ı esâsiye olmak üzere ahenin bir kitle teşkil etmeleri lazım geldiğini bildiriyor.

29 Mayıs 1915-16 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

15 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde dün karada mühim bir hareket olmadı. Deniz vak'âyî'i hakkında henüz etraflı ma'lûmât alınmamıştır.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr bir tebeddül yoktur. (Millî)

Kafkas Cephesinde Muvâffakıyyât

Erzurum, 14 Mayıs-Düşmanın sol cenâh kuvvasına mensûb kıtaâtını ihzâr ettikleri siperlerinden tard ettik. Siper içinde düşman hayli maktûl bıraktı. Birçok mühimmât, tüfeng aldık. Cephenin diğer cenâhında ehemmiyetli bir şey yoktur.

Çanakakale'de-Düşman Sefâini Yaklaşmıyor

Çanakkale, 14-Anadolu mıntıkası muhâbirimizden: (Gecikmiştir)

Bugün Boğaz açıklarında İngilizlerin Majestic zırhlısı tarafından gark edilmiştir. Düşmanın mütebâkî sefâin-i harbiyyesi kısmen İmroz sâhilinde, kısmen pek uzaklarda bulunup medhal civârında yalnız torpil taharrî sefînelerinin mütelâşiyâne dolaşmalarından başka bir şey görülmüyor.

Triumph'un Garkı Hakkında İngiliz Raporu

Berlin, 27-Londra'dan iş'âr olunuyor: İngiltere Bahriye Nezâreti Triumph'un garkını i'lân ve mürettebâtından kısm-ı âzîmenin telef olduğunu ilave ediyor.

Müttefiklerimizin Takdîrâtı

Viyana, 27-Neue Wiener Tageblatt gazetesi Pantelium ve Triumph zırhlılarının gark edilmesinden bahseylediği sırada bu parlak muvâffakıyyâtı memnuniyetle selâmlıyor ve Osmanlı donanmasının her türlü ihtimâlle emniyet ve i'timâdla muntazır

olabileceğini söylüyor. Diğer gazeteler dahi Devlet-i Osmanîyye'yi şanlı muvâffakiyyâtı münâsebetiyle tebrîk ediyorlar.

Binbaşı Perzios'un Mütâlaâtı

Berlin, 27-Binbaşı Perzios, Berliner Tageblatt gazetesinde Çanakkale'de Triumph zırhlısının torpillenerek gark edilmesi husûsunda şu yolda beyân-ı mütâlaa ediyor:

“Evvelki gün İstanbul'dan Çanakkale önünde İngilizlerin Triumph saff-ı harp gemisinin torpillenerek tahrîb ve gark edilmiş olduğu haber-i meserret alvedildi alınmış idi. Bu haber bilâhîre itmâm olunmuş bu seffinenin bir Alman tahte'l-bahri tarafından atılan torpil ile gark edildiği gösterilmiştir. Bu ilave olunan kelimât bizi bî-hakk mustağrik-i iftihâr eder. Bütün cihânda inikâslar husûle getirecek bir hâdisenin vuku'ı anlaşılmalıdır. Almanların U21 tahte'l-bahri İrlanda Denizi'nde Liverpool karîbinde birkaç İngiliz vapurunu batırdığı zaman bütün İngiltere'de büyük bir eser-i havf ve dehşet husûle getirmiş idi. Şimdi ise hayret ve dehşete hadd-ı pâyân olmayacak.”

Bir Numûne-i Şecâat!

İngilizlerin rivâyet ve iddiâlarına nazaran güyâ nâkliye hizmeti îfâ etmekte olan bir şirket-i Hayriye vapuru bir İngiliz tahte'l-bahri tarafından torpillenerek gark edilmiş, vak'anın nerede ve ne vakit olduğunu bilmiyoruz. Hen ne hâl ise Londra'dan telgrafla iş'âr olunduğuna göre mezkûr ve mevhûm tahte'l-bahr kumandanı ve mürettebâtı Kral George tarafından Croix dö Victoria nişânıyla taltîf olunmuş. Kanûn-ı mahsûs mûcibince bu nişân “muharebede şecâat gösterenlere i'tâ edilirmiş. Bir şirket-i Hayriye vapuruyla bir tahte'l-bahr arasında vuku' bulan muhârebe-i bahriyede tahte'l-bahr tarafından ibrâz edilen cesâret ve şecâat şâyân-ı kayıt ve nazardır! Bu iki gemi beyindeki muhârebe makûs cihetten Muâvenet-i Millîye ile o cesîm Goliath zırhlısı mâcerâsına bir nezîre teşkîl etmez mi? Tarihte birbirine benzemeyen bir çok sehhaifi şân ve şeref yekdiğerini takib eder. Bu vak'a da bir sehhaifi celâdet!

Bu münâsebetle düşmanlarımıza bir nasihat ve şirket hissedârânına biraz tesellî verelim. Kral George tahte'l-bahri mürettebâtına “Croix dö Victoria nişânı” vereceğine-mümkün olduğu takdîrde henüz harbe girişmeden evvel-birer “diz bağı” nişânı i'tâ' etse belki daha muvafık-ı maslaha olur. Şirket-i Hayriye hissedârânı müsterîh olabilirler ki

hiçbir gemileri batırılmadı ve hiçbir nâkliye seffinemiz dûçâr-ı ziyâ olmadı. Yalnız bunu İngilizlere söylemeyiniz. Çünkü pek müteessir olurlar.

-Osmanlı Heyet-i İstihbâriyesi-

30 Mayıs 1915-17 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

16 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur.

1-Çanakkale cephesinde bu sabah öğleden eveel saat üç buçukta arı burnundaki düşman merkezine tesâdüf eden mûhkem yapılmış siperlerinden bir kısmına kıtaâtımız tarafından icrâ edilen fedâkârene süngü hüçûmları muvâffakiyetle neticelinmiştir. Zapt edilen iş bu siperler düşmana karşı tahkim edilmektedir.

Seddülbahir’de sağ cenâhımız son iki gün zarfında düşman [halkasından] sâhile doğru 400 metre yer kazanarak ilerlemiştir.

Tayyâremiz Seddülbahir’de düşman mevâzı’ne dün muvâffakiyetle bümbalar atmıştır.

Evvelki gün torpillenerek İmroz Adası’na çekilen Agamemnon sistemindeki düşman zırhlısı ortadan kaybolmuş âkıbeti anlaşılammıştır.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı iş’âr bir vak’a yoktur.

Çanakkale’de

Çanakkale, 15 Mayıs-(Anadolu mıntıkası muhâbirimizden) Bugün Boğaz’ın vaziyetinde tebeddül yoktur. Medhal açıklarında torpidolardan bir şey görülmüyor.

30 Mayıs 1915-18 Mayıs 1331, s. 4

Çanakkale’de İngilizler

Berlin, 29 Mayıs-Londra’dan iş’âr olunuyor:

İngilizlerin resmî raporlarında 6 Mayıs’tan 15 Mayıs’a kadar Gelibolu’da vuku’a gelen muhârebelerde müttefiklerin uğradığı zâyî’ât-ı âzîme hakkında ma’lûmât verildiği sırada “Türk mevzi’lerinin mûhkem sûrette tesis edilmiş bulunduğu ve bunları zapt etmenin pek müşkil bir iş olduğunu tebeyyün etmiştir.” deniliyor.

Çanakkale ve İngiliz Gazeteleri

Berlin, 29-Londra'dan iş'âr olunuyor:

Daily News gazetesi başmakalesinde diyor ki:

Çanakkale'den alınan son ma'lûmât asâkir-i müttefikenin bir netice-i garibe istihsâl edecekleri ümidin verecek mâhiyette değildir. Çanakkale'de İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin uğradığı zâyî'ât gayet vâhîmdir. Hatta müttefiklerin falan derecede dûcâr oldukları zâyî'âtın daha vahimdir. Çanakkale'de şerâit-i harp falan derecedeki şerâitin aynı ise de taarruz nokta-i nazârından daha fenâdır. Müttefiklerin elinde olan şey açık bir kuyudan ibaret bulunuyor. Üssü'l-hareke olmak üzere bir limanları yoktur. Bu öyle bir manadır ki düşman tahte'l-bahrlarının zuhûrundan beri, te'sîrâtı daha vâhîm bir şekil almıştır.

Majestic Zerheliesnik Garkı-İngilizlerin Endişesi

Berlin, 30-Majestic Zerheliesnik zıyâ'-ı İngiltere'de son derece amik bir te'sîr husûle getirmiştir. Umur-ı bahriye mütehasıslarından beri (Dailinos) gazetesinde bu husûsta mütâlaât-ı âtiyyeyi serd ediyor: Adalar Denizi'nde Alman tahte'l-bahrlarının zuhûru donanmamızın Çanakkale önünde ma'rûz bulunduğu müşkilâtı fevkalade tezyid eylemiş olmuş olması itibariyle son derece müceb-i endişedir. Donanmamız esâsen Çanakkale'deki sâhil bataryalarının pek mükemmel sûrette setr olunmuş torpido istasyonlarının ve boğaz havâlîsine serilmiş olan torpillerin daimi tehditleri altında bulunmaları yetmiyormuş gibi sahha-i zemalîyetleri 15 İngiliz miline kadar imtidâd eden Alman tahte'l-bahrlarının tehditlerine de ma'rûz kalmıştır. Mejestic'in harb-i bidâyetinden beri İngiliz donanmasının zâyî' ettiği hat harp sefînelerinin yedincisini teşkîl etmektedir. Mezkûr donanma harp bidâyetinde bu zırhlı sisteminde kırk sefîneye mâlik eden yedisinin zıyâ'-ı üzerine yüzde 17 derecesinde tenâkus etmiştir. Alman donanmasının bu kâbil sefîne kaybetmekten mâ'adâ sağlam kaldığı düşünyâverse miktar-ı zıyâ'ımızın terazinin kefesine ne kadar ağır basacağı çabuk anlaşılıyor.

İngilizlerin Âdîliği

Çanakkale harekâtını idâre eden Osmanlı generali İngilizler tarafından vâki' olan talep üzerine İngiliz cesetlerini defn için dokuz saatlik bir mütâreke vermişti. Kıtaât-ı Osmaniyye için hiçbir lüzum ve mecbûriyeti tezammum etmeyen şu mu'âmele-i

lütufkârâne bî-taraf memleketlerinin birinin pâ-yı tahttaki İngiliz me'murunca bizim nuimâ bir zaâfımız gibi tefsir ve îzâh olundu.

Efkâr-ı umûmîyyenin bu gibi hida'alara kanmamış olduğu bedihi ise de ordu rû'samızın müsâadât-ı âlî-cenâblarını tahrif sûretiyle İngilizler tarafından irtikab olunan âdîliği efkâr-ı umûmîyye vaz' etmek isteriz. Düşman matbûâtı bize yeni bir tain ve teşni'de bulunmak için hükûmetlerinin amâl-ı hasisine kurban giden askerlerinden olanların defnine müsâade etmemizi etmemizi tercih ediyorlardı. Fakat biz yalnız onların bizim derece-i medeniyetimize irtika etmelerini temenni ederiz. Biz İngilizler gibi cemli faziletler göstermeyiz. Gaye-i hakiki-i insaniyi tatbik etmekle müftehir oluruz. İngilizler teşni'le vakit geçirecekleri yerde bizi taklit etseler daha iyi etmiş olurlar.

Bir Fransız Torpidosu Karaya Oturmuş

Kuşadası, 17-Bugün ba'de'z-zevâl bir buçukta limanımızda görülen bir Fransız torpidosu sevâhilimizi tarassûd ettikten sonra kasabaya bir mil mesâfede Yılcı Burnu arkasından geçtiği esnâda karaya oturmuştur.

Adalar Denizi Kısım-ı Şarkîsi

Atina, 29-Ajans Havas Adalar Denizi kısım-ı şarkîsinin mıntıka-i harb addolunduğunu ahbâr ediyor.

31 Mayıs 1915-18 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

17 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur.

1-Çanakkale cephesinde dün Arıburnu'ndaki düşman, merkezinden zapt ettiğimiz siperleri tahkim ettirmemek için ateşleriyle hayli çalışmış ise de neticesiz kalmıştır.

Seddülbahir mıntıkasında düşman 9 Mayıs tarihinde uğradığı pek azîm telefâtın ikmâli ile meşgul görünüyor.

Boğazda Anadolu bataryalarımızdan Seddülbahir'deki düşman kıtaâtına müessir endâhtlar icrâ etmiştir.

2-Diğer cephelerde yeni mühim bir ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

Müttefiklerin Zâyi'âtı

Yirmi Günde On Zırhlı Dûçâr-ı Hasâr Olmuş

Viyana, 29 Mayıs-1 Mayıs tarihinden 20 Mayıs'a kadar Midilli'ye ikisi Fransız olmak üzere hasârât-ı azîmeye dûçâr olmuş on sefîne-i harbiyenin vürûd ettiği Kopenhag'dan iş'âr ediliyor.

Gelibolu'daki Muvâffakiyetimiz

Çanakkale, 16-(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden)-Dün düşmandan zabt edildiğini bildirdiğim siperler düşmana karşı kemâl-i muvâffakiyet ile kovalamaktadır. Topçularımız düşmanın Seddülbahir'deki muvâffakiyete büyük muvâffakiyet ile ateş etmişlerdir. Tayyârelerimiz bomba atmıştır.

Çanakkale'den Kaçıyorlar!

Viyana, 29-Limni'ye cerr edilen "Agamemnon" biçiminde bir zırhlıyı Alman tahte'l-bahrlerinden birinin torpilleri üzerine düşmanın, tahte'l-bahrler tarafından yeni taarruzât vuku' bulması korkusuyla, Çanakkale önündeki tek mil sefâin-i harbiyesi çekilmeye mecbûr olduğu burada istihbâr olunmuştur. Çanakkale önünde yalnız birkaç torpido muhribi kalmıştır. Taarruz filosuna mensûb diğer sefinelerin kâffesi çekilmişler ve Adalar Denizi koylarına kapanmışlardır.

1 Haziran 1915-19 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

18 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale Cephesinde: Düşmanın dün Arıburnu'nda sağ cenâhımıza karşı taarruz teşebbüsü telefâtla püskürtüldü. Yüz'e yakın maktûl bıraktı. Ayrıca dereler içinde birçok maktûlleri görülmüştür.

Merkezde evvelki gün terke mecbûr olduğu bir kısım siperleri istirdâd emeliyle dün akşam saat sekizde iş bu siperlere baskın icrâsına teşebbüs etmiş ise de siperler önünde maktûl, silah ve bombalar bırakarak eski mahâlline tard edilmiştir.

Seddülbahir mıntıkasında dün yalnız piyâde ve topçu ateşleri teâtî edilmiştir.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr bir vak'a yoktur. (Millî)

Boğazlarda Vaziyet Gayr-ı Mütebeddil

Kale, 17-Bugün Boğaz'ın vaziyetinde bir tebeddül yoktur. Medhal karşısında düşman torpido ve taharrî gemileri tarasûdâta bulunmaktadır.

İngilizler Asker İstiyor-Münakkidin Askeriye Buna Muhalif

Berlin, 29 Mayıs-Paris'ten vârid olan haberlere nazaran İngiltere, Çanakkale'ye sevk edilen askerlerin şimdiye kadar dûçâr oldukları zâyî'ât-ı azîmeyi telâfi etem üzere yeniden takviye kıtaâtı ve mühimmât göndermesi için Fransa Harbiye Nâzırı Monsieur Millerand'ı tazyîk etmektedir. Fransa münkadîn askerîyesinin mezkûr sevkîyâta muhâlefet etmelerine rağmen Delcasse İ'tilâf-ı Müselles'in Çanakkale'de hâl-i tezelzülde bulunan nüfûzunu yeni muhârebâtla tamir ettirmek için bu bâbda teşvîkâta bulunmaktadır.

Londra'da Azîm Heyecân

Berlin, 30-Local Anzeiger gazetesi Rotterdam'dan istihbâr ediyor: Times gazetesi Çanakkale önünde iki İngiliz zırhlısının birden bire yekdiğerini müteakib gark olması üzerine Site âlem-i mâliye ve ticârîyesinde pek büyük bir heyecân husûle geldiğini bildiriyor.

İngilizler (Ya Çabuk Yapalım Ya Vazgeçelim) Diyorlar

Berlin, 30-Londra'dan bildiriliyor: Manchester Guardian gazetesi diyor ki:

“Müttefiklerin dûçâr olduğu zâyî'ât-ı vahime ve Alman tahte'l-bahrlerinin mevcudiyeti nazar-ı dikkate alınarak ya suratle ilerlemek veyahut Çanakkale'yi zorlamaktan vazgeçmek lazımdır. Çanakkale'de düşmanın harekât-ı bahriyesi esasen hiç terakkî etmeyen müttefiklerin harekât-i berriyesinden daha seri bir sûrette terakkî etmektedir. Şayet birkaç düşman tahte'l-bahri Cebel-i Tarık Boğazı'nı geçmeye muvâffak olmuş ise birkaç tanesinin daha onları takib edeceği niçin kabul olunmamalı? Demek ki tehlike pek büyüktür. Adalar Denizi tahte'l-bahr harekâtı için aranıp bulunmayan bir sahadır. Harekât-ı askerîyenin tahdîdi kuvâ-yı bahriyemize öyle zâyî'ât verdirebilir ki Boğazlara zorlamaya muvâffak olsak bile bu zâyî'âtı telâfi edemeyiz.

Bir İngiliz Muharririnin İtirâfâtı

Daily Telegraph gazetesi muhâbiri Sir Stevens mensûb olduğu gazeteye Gelibolu şibh-i cezîresinde cereyân eden hunînâne muhârebe hakkında ma'lûmâtı âtiyeyi iş'âr ediyor:

Kabatepe ve Arıburnu'na asker çıkarmak ameliyesi pek müşküldür. Türkler kayalar üzerine bile top ve mitralyöz vaz' etmişlerdi. Binâenaleyh karaya asker çıkarabilmek için bu kayalıkların zabtı icâb ediyordu. Müttefikîyn bu noktadaki zâyî'ât ve fedâkârlığı pek azîm oldu. ve kıtaât-ı esâsiyenin karaya çıkarılması ciddi müşkülâta marûz kaldı. İngiliz askerleri Türk istihkâmâtını hurdahâş edeceği zannedilmiş olan sefâin-i harbiyenin himâye ateşi altında karaya çıktığı zaman müthiş bir mukâvemet ve taarruza dûçâr olmuştur. Bunun üzerine karaya çıkmış olan iki tabur ile iki bölüğün Türklerin eline geçmemesi için bittekrar vapurlara irkâb edilmesi mecbûriyeti hâsıl olmuştur. Yalnız bir mil şimâlde Teke Burnu'nda karaya çıkarılmış olan askerler bir mil vasatında ve pek o kadar azîm zâyî'ât vermeksizin Inflexible zırhlısının müessir himâye ateşi altında ancak tutunabildiler. Fakat Türkler esnâ-ı leyde onlara da hücum etmişlerdir. Türklerin mukâvemet ve müdâfaâsı müthiştir. Şibh-i cezîrenin sâhası tel örgülerle muhât külliyyetli siperler ile mahfûz daha doğrusu bir ölüm tuzağıdır. İngiliz askerleri müthiş bir ateş kasırgası altında arâziyi cesetleriyle doldurmuşlardır. Türkler mitralyözlerin tahte'l-arz saklamışlardır. Toprak üstündeki her delikten ölüm ve ateş saçan makineli tüfenklerin namluları arz-ı dehşet ediyor. Pek çok def'a İngilizler Türkler'in gece baskınları esnâsında karanlıkta silâhlarını bulamayarak ellerine geçirdikleri şeyler ile muhârebe ediyorlardı. Müttefikîyn kıtaâtının Teke Burnu'yla Seddülbahir arasında karaya çıkarılmış müthiş müşkülâta tesâdüf etmiştir. Toplar, mitralyözler, nişancılar, avcı kıtaâtı karaya yanaşan müttefikîyn sefâin-i nâkliyesini yakıcı bir gülle ve ateş kasırgasıyla yakıyorlardı. O zaman askerlerin karaya atlayabilmeleri için sefâin-i nâkliyesinin sığ yerlere oturtulması tekarrür etmiştir. River Clyde sefîne-i nâkliyesi borda vaziyetinde karaya oturtulmuş ve kapılar derhâl açılarak iki yüz nefer karaya atlamıştır. Fakat bunlardan pek azı kurtulabilmiştir. Türk gülleleri üç bin neferin sıkışıp kaldığı sefâin-i nâkliyesinin her tarafına yağmur gibi düşüyordu. Zâbitân da zırh ile mestûr kumanda kulesinde bulunuyordu. Mütebâki askerinin karaya çıkarılması onların da mahv olması demek olacağı tahmin edildiğinden ihrâc ameliyesi

geceye tâlik edilmiştir. On iki Türk güllesi ile ihrâc teşebbüsünde bulunan seffine-i nâkliyyeyi delmiştir.

-Osmanlı Heyet-i İstihbâriyesi-

2 Haziran 1915-20 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

19 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 17-18 Mayıs gecesi Seddülbahir karşısında sol cenâh kıtaâtımız düşmanın pek çok malzeme fedâkârlığıyla tahkim ettiği siperlerini baskın sûretiyle zapt etmiş ve gemilerinin daima müessir ateşleriyle himaye edilmekte olan iş bu siperler tamamıyla tahrîb edilmiştir. Anadolu bataryalarımız dün düşman gemilerinin mukabelesine ma‘ruz kalmaksızın seddülbahir’de düşman mevâzı‘ne muvâffakiyetli ateşler açmıştır.

Arıburnu cihetinde dün mühim bir hareket olmadı.

....

3 Haziran 1915-21 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

20 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Çanakkale cephesinde ve diğer cephelerde dün şâyân-ı iş‘âr bir vak‘a-ı hâdise olmamıştır. (Millî)

Bir İsveçli Muharrinin Beyânâtı

Berlin, 1 Haziran-Gelibolu şibh-i cezîresinde bulunan İsveçli muharrirlerden Monsieur Lagvalge Köhn bir makalesinde diyor ki: İngilizlerin roparlarında iftihâr ettikleri muvâffakiyât külliyyen ehemmiyeten ârîdir. İngiltere Bahriye Nâzırı Osmanlı kudret ve kuvvetini kıymet-i hakikiyesinden pek dün göstermek sûretiyle bir blöf yapmak istemiş ve bu tarz hareketi İngiltere için netâyic-i vahîmeye mûcib olmuştur. Mütekebbîr ve mağrûr İngiltere, Çanakkale muhârebâtı ile düştüğü kerihayı idrâk edince gözlerini açacaktır. Osmanlılar anane-i zaferlerini ihyâ ederek lâyetezelzel bir azîm ve kıt‘ıyyeyle mutlaka düşmanı mağlûb etmek arzûlarını yaşıyorlar.

Yeni bir idâre sâyesinde teâmül kâbilinden olan adâlet-i kadîme tamamen terk edilmiştir. Her tarafta faaliyet görülmektedir.

Evvelce ilkâ-yı dehşet eden İngiltere'nin nüfûzu günden güne azalmaktadır. İngilizlerin beyhûde yere döktükleri kan bu nüfûzu tersîn edemeyecektir.

Pek Geç Anladılar

Berlin, 1-Londra'dan bildiriliyor: Morning Post gazetesinin muhârrir-i askerîsi diyor ki: "Türkler, pek mebzûl-ı mühimmât-ı harbiyeye ve külli miktarda makineli tüfenge mâlik gibi görünüyorlar. Osmanlı ordusu zannedildiğinden pek çok fazla iktidar ve kâbiliyete malik bulunuyor.

Çanakkale ve İngiliz Matbûâtı

Berlin, 1-Londra'dan intişâr eden Naşın mecmûası Triumph ve Majestic zırhlılarının tahribi İngiliz bahriyesi için vahim bir zıyâ' olduğunu veya diğer zâyî'âta veyahud filonun hareket ve faaliyetinde büyük bir teşevvüşe intizâr lazım geleceğini söylüyor.

4 Haziran 1915-22 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

21 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde dün yalnız hafif piyâde ve topçu ateşleri teâtî edilmiştir. Anadolu sâhil sâhil bataryalarımız Seddülbahir'de düşman mevâzî'ni muvâffakiyetle bombardıman etmektedir.

2-Diğer cephelerde mühim bir ma'lûmât alınmamıştır. (Millî)

İki Fransız Muâvin Kruvazörünün Garkı

Berlin, 3 Haziran-Atina'dan Amsterdam'a varid olan haberlerden gark oldukları evvelce Midilli'den iş'âr olunan iki geminin Fransız donanmasına mensûb iki muâvin kruvazör olduğu anlaşılmıştır. Her iki kruvazör-i tahte'l-bahr uğradıkları infilâk neticesi mürettebâtlarıyla tamamen batmışlardır.

Londra'da Heyecân

Times gazetesine nazaran İngiliz ve Fransız kuvâ-yı berriye ve bahriyesinin şu son zamanlarda Çanakkale darü'l-harekâtında uğradıkları mağlubiyetler ve dûçâr oldukları mühim ve kanlı zâyi'ât Londra'da pek amik bir heyecân husûle getirmiştir.

-Osmanlı Heyet-i İstihbâriyesi-

Çanakkale'de Vaziyet

Kale-i Sultânîyye, 20-Mayıs-(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden) Arıburnu ve Seddülbahir cephelelerinde iki günden beri gayet hafif ve fâsılalı ateş devam etmekte isede vaziyette tebeddül yoktur.

İngiliz Gönüllüsü İstenmiyor

Viyana, 2 Haziran-Rotterdam'dan iş'âr ediliyor: İngiltere Bahriye Nezâreti Çanakkale için bundan böyle gönüllü kabul etmemektedir. Tedbir-i mezkûrun ne gibi esbâbdan dolayı ittihâz edildiği anlaşılammaktadır.

İtalya'nın Turu Hareketi

Berlin, 2-Cenevre'den iş'âr ediliyor: Şimdiye kadar Tarent Kanalı'nı tarassûd eden Fransız Bahrisefid filosunun Çanakkale muhârebâtına iştirâk edeceği rivâyet ediliyor, İtalya'nın Çanakkale'de bir hareketi şimdilik gayr-ı mümkündür. Çünkü İtalyan drenotları beyhûde yere vahim tehlikelere ma'ruz kalmış olacaktır. Kara ordusu evvela Trieste ile Pulay'i zapt etmelidir sıra ondan sonra donanmaya gelir.

5 Haziran 1915-22 Mayıs 1331, s. 1

Son Havâdis

Tebliğ-i Resmî

22 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Çanakkale cephesinde ve diğer cephelelerde dün şâyân-ı teblîg bir hareket olmamıştır. (Millî)

Çanakkale'deki Tahte'l-bahrlerden Birinin Limanımıza Vürudu

Adalar Denizi'nde ve Çanakkale karşısında pek meşkur faaliyetler gösteren tahte'l-bahrlerden birisi dün ahâlimizin alkışları arasında İstanbul Limanı'mıza vürûd etmiştir.

Çanakkale’de

Çanakkale, 22 Mayıs-“Rumeli mıntıkası muhâbirimizden”:Âyândan Müş’ir Fuad Pâşâ Seddûlbahir civârındaki muhârebâtta şehîd düşen mahdûmunun kabrini ziyâret maksadıyla bu sabah buraya muvâsâlat ve ba’de’-z-zevâl avdet eylemiştir.

6 Haziran 1915-24 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

23 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde Seddûlbahir mıntikasındaki düşman son günlerde aldığı takviye kıtaâtına istinâden dün öğleden sonra saat yarımından berri ciddiyetle taarruz ediyor ve mukâbil taaruzlarımızla muvâffakiyetle tard ve def’ ediliyor. Şimdiye kadar düşmandan 5 adet makineli tüfeng (mitralyöz) olundu. Muhârebe pek müsaid bir sûrette bugün dahi devam etmektedir.

Anadolu sâhil bataryalarımız müsaid vaziyet buldukça düşmanan taarruz kollarıyla topçularına ve görünen gemilerine müessir ateşler ediyor. Bir mermi Fransız Brodiks zırhlı kurvazörüne isâbet etmiştir.

Arıburnu cihetinde mühim bir hareket olmamıştır.

2-17 Mayısta bir alman tahte’l-bahri Adalar Denizi’nde Limni Adası’nın cenûbunda (bozbaba=Stratos) adası civârında karanlık bastıktan sonra büyük bir düşman gemisini torpilleyip batırmıştır. Batan geminin sistemi tamamıyla anlaşılammamıştır.

3-21-22 Mayıs İzmir karşısında Kösten ve Hekim Adaları arasında işitilen şedîd bir infilâk neticesinde Fransızların Casablanca nâmındaki torpil taharrî gemisi batmış ve enkâzı İzmir sâhiline dökülmüştür.

4-Sair cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (Millî)

Çanakkale’deki Osmanlı Kuvvetleri

Berlin, 4 Haziran-Rotterdam’dan varid olan bir habere nazaran Times gazetesinin Atina’daki muhâbiri Gelibolu’da bulunan Osmanlı kuvâ-yı askeriyesini 275.000 kişi kadar tahmin etmektedir. Mûmâ ileyh bundan mâ’adâ ordudaki boşlukları doldurmak için redif ve ihtiyât efrâdına malik bulunulduğunu söylemektedir. Tedâfi’i harekât-ı askeriye için bu miktar şâyân-ı takdîr bir kuvvet teşkil etmektedir. Osmanlı

kıtaâtı askeriyesi işgâl ettikleri mevzi'ler esâsen tabiaten kuvvetlidir. Mevzi'î muharebelerde Osmanlı askerleri can siperâne müdâfaâ ediyorlar. Müttetikleri olan Almanlar nakliyât ve levâzımı tensik ve teşkil etmişlerdir.

Çanakkale Muhârebâtı-Düşmanlarımızın İtirâfâtı

Reuter Ajansı bildiriyor: Kahire 26 Mayıs 1915-Seddülbahir'e karşı vuku' bulan ihrâc hareketinde İngiliz zâbitânının pek çokları telef olmuştur. Bu Türk topçuları o kadar mahâretle hareket ediyor ki bunların esnâ-ı leyde gizlice tebdil-i mevzi' ettikleri zannı hâsıl oluyor.

23 Mayıs-Reuter Ajansı Bahçe Ada'dan istihbâr ediyor. Seddülbahir'de icrâ etmek istediğimiz taarruzda arâzi elde etmek bir türlü mümkün olamadı. Buna mukâbil verilen telefât ise en şiddetli muharebelerde verilen zâyi'ât derecesini buldu. Bu Türkler daima zâbitânı vurmak husûsunda bir mahâret-i mahsûsa ibraz ediyorlar.

Bal'den bildiriliyor: Journal gazetesi Çanakkale'de torpillenen Triumph zırhlısının Fransa'da hâsıl ettiği te'sîrden bahsederek Çanakkale'deki tahte'l-bahrlerin herhalde donanmanın harekâtını eşkâl edeceğini yazıyor.

Journal gazetesinin Çanakkale darü'l-harbinde bulunan muhâbiri mahsûsu yazıyor: Türk askerlerinin Balkan Muhârebesi'nden beri askerlikte fevkâlade terâkkî ettiklerini itirâf etmeliyiz. General Cherfil Fransız Generali Vandenburg ağır sûrette mecrûh ve İngiliz Generali Bridges'in telef olduğunu zikr ile Çanakkaledeki muharebâtın müşkülâtından bahsediyor.

Londra, İngiliz teblîgi resmîsi 6-19 Mayıs'ta cereyân eden Çanakkale muharebâtı hakkında ma'lûmât verdiği sırada azîm zâyi'âta dûçâr olduklarını itirâf ediyor.

Daily News gazetesi yazıyor: "Çanakkale'den vârid olan haberler serî bir netîce-i kat'îyye elde edilebileceği ümidini kesrediyor. Dûçâr olduğumuz zâyi'ât-ı azîme Flandern'deki zâyi'âtın fazladır. Üss-ül hareke olarak iyi bir limana adem-i mâlikiyetimiz müsâid taarruzlarda bulunmamıza mâni' oluyor. Bu taarruza en büyük mâni' ise düşman tahte'l-bahrleridir." Mezkûr gazete ilaveten mütâlaa-ı âtiyede bulunuyor.: "Çanakkale'deki donanmanın takviyesi için vaki' olacak metalib şimâl denizi vaziyetine icrâ-ı te'sîr edeceğinden şâyân-ı dikkat ve teemmüldür."

7 Haziran 1915-25 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

24 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde Seddülbahir mıntıkasında 22 Mayıs öğleden itibaren bütün cephe pek ciddeyetle ve evvela düşmanın taarruzuyla başlayarak hemen iki gündür devam eden bu şedid muhârebede zâbitân ve efrâdımızın büyük bir azîm ve bir şevk-i fedâkâranesiyle bu sabah şafakla beraber sağ cenâhtan icrâ edilen mukâbil taarruzlarda hamd olsun muvâffakiyetle hitam bulmuş ve düşman pek azîm zâyî'ât vererek eski yerlerine perişan bir sûrette püskürtülmüştür.

Dün bu sabaha kadar düşmandan 17 adet makineli tüfeng (mitralyöz) birçok esliha ve techizât-ı harbiye igtinâm olunmuştur.

Düşman bidâyette sol cenâhımıza karşı teşebbüs ettiği taarruzunda muvâffak olamayarak tard edilmiş ve ba'de sağ cenâhımıza bütün kuvvetiyle yüklenmek istemiş ise de nihayet bu sabah ki mukâbil taarruzlarımızla karşısında artık bu numidana taarruz-ı idâmeye kudret göremeyerek def' olmuştur. 23-24 Mayıs gecesi Arıburnu'nda düşmanın sağ cenâhımıza bomba endâhtı sûretiyle icrâ ettiği meyûsane hücumları dahi aynı sûretle ve telefâtla tard edilmiştir.

2-Diğer cephelerde mühim tebeddül yoktur. (Millî)

Çanakkale'de Muvâffakiyetimiz

Kahramânane Bir Hücûm-17 Mitralyöz ve Levazım-ı Harbiye Alındı

Kale, 24 Mayıs-(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden) Evvelki gün bildirdiğim vehîle düşmanın Seddülbahir cihetinden püskürtülen taarruzundan sonra kıtaâtımız dün gayr-ı kâbil-i tevkif bir sûretle mukâbil bir taaruza geçerek düşmanı pek azîm zâyî'âta dûçâr, mühim siperler işgal eylemişlerdir. Şimdiye kadar düşmandan alınan sağlam ve kâbil-i isti'mâl mitralyözlerin adedi on yediye bâliğ olmuştur. Kıtaâtımız bundan başka birçok eslihâ cephâne ve levazım, sâire-i harbiye igtinâm eylemiştir.

Dün düşmanın Arıburnu cihetinde icrâsına teşebbüs eylediği taarruz dahi kemâl-i muvâffakiyetle ve düşmana perçok maktûl ve o nisbette mecrûh verdirilerek püskürtülmüştür.

Zâbitân ve efrâdımız bu def'ada dünyaları hayrete dûçâr edecek derecede besâlet ve şecâat göstermişlerdir.

8 Haziran 1915-26 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

25 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde Arıburnu'nda: düşmanın bomba endâhtına mahsûs inşâ ettiği mevzi' ile bunun civârındaki siperler dün topçu ateşlerimizle tahrîb edilmiştir.

Seddülbahir'de iki gündür taarruz için bütün kuvvetini isti'mâl ettiği halde felâketli bir âkıbetle yine mevzi'lerine sürülen düşman bu te'sîr altında henüz bir hareket ve mevcûdiyet gösterememiştir.

Anadolu bataryalarımız dün Seddülbahir civârında bozgun düşman kıtaâtıyla topçu mevâzî'ni ve cephâne kollarını muvâffakiyetle topa tutmuş ve bir düşman bataryasını iskât etmiştir.

2-Dün sabah Midilli karşısında Dikili cenûbunda Açınos Limanı'nı iki düşman kuruvazörü neticesiz bombardıman etmiş ba'de asker dolu bir stanbotu limana sokarak mevcut kayıkları toplamaya teşebbüs etmiş isede sâhilden açılan ateşlerden kaçarken stanbot karaya oturmuş ve içindekiler başka sandallarla kruvazörü alınarak stanbotu kendi toplarıyla batırıp çekilmişlerdir.

3-Diğer cephelerde şâyân-ı kayd bir ma'lûmât alınmamıştır.

Müş'ir Liman Pâşâ'nın Beyânâtı

Berlin, 7-Berliner Zeitung gazetesi Budapeşte'den istihbâr ediyor:

Açest gazetesinin Çanakkale'de bulunan muhâbiri Osmanlı kıtaâtı kumandanı Liman Pâşâ ile vuku' bulan bir mülâkatını gazetesine telgrafla işra etmektedir. Müşarün ileyh muhâbire ber-vech-i âtî beyânâtta bulunmuştur:

“İngilizler, Osmanlı ordusunun kıymet-i harbiyesini layıkıyla takdîr edememek gibi anlaşılabilir bir gaflette bulunmuş ve karşılarında Balkan Harbi'ndeki Osmanlı kıtaâtı bulunduğuna zehâb olmakla pek büyük bir eser-i gaflet göstermişlerdir. Şimdiki ordu ile evvelki ordu beyninde bir fark-ı azîm vardır. İngilizlerin bu orduyu tedhiş maksadıyla isrâf ettikleri mütenevvia mühimmât ve cephâne asâkir-i Osmaniye üzerinden hiçbir te'sîr icrâ edememiştir.”

Liman Pâşâ'nın Osmanlı askerinden bahsetti sırada, “Osmanlı askerine taarruza geçtiği zaman mukâvemet etmenin imkânı yoktur. Ve müdâfaâ mevki'nde bulunduğu zaman işgal ettiği mevzi hiçbir kuvvet terk ettiremez. Türk askerinin asıl emeli daima

hücûm etmektir. Hücûmuna hiçbir mania mukâvemet edemez.” demiştir. Liman Pâşâ, Çanakkale’yi zorlamanın gayr-ı kâbil karadan ve denizden icrâ edilen hücûmların beyhûde olduğunu ilave etmiştir.

Stratos Adası Civârında Torpillenen Gemi

Atina, 6-1 Haziran da Pire’ye muvâsalat eden Setty isimindeki İngiliz vapurunun kaptanı 12 bin tonluk İngiliz muâvin kruvazörünün Stratos Adası civârında tahte’l-bahr tarafından batırıldığını söylemiştir. Setty vapuru tarafından toplanan 150 tane gemi parçaları Mondros’a getirilmiştir.

9 Haziran 1915-27 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

26 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Dün mühim bir hareket olmadı. Arıburnu’nda düşmanın tarassûd mevzi’i topçu ateşlerimizle dün sabah tahrîb edildi. Anadolu boğazı bataryalarımız dün Seddülbahir cihetinde düşman topçularıyla ordugâhlarını ve nakliye gemilerini muvâffakıyyetle bombardıman ettiler. Bir nakliye gemisinde mermi isâbetinden yangın zuhûr etmiş ve gemi batmak üzere yana yatmıştır. Ateşlerimizden müteessir olan diğer nakliye gemileri ale’l-acele demir alıp açılmışlardır.

2-Diğer cephelerde mühim bir hâdise olmamıştır. (Millî)

Müttefiklerin Mağlûbiyeti

Bükreş, 8 Haziran-Liberal Fırkası’nın nâşiri efkârı olan Vitorol gazetesi, Amirâl Osedom’in resmîni derc ile Almanya hakkında pek harâretli takdîrâtta bulunuyor. Mezkûr gazete İngiliz ve Fransızların Çanakkale’ye karşı icrâ ettikleri ikinci seferin akametinden bahs ettiği sırada Türkiye’nin Harb-i Umûmî’ye iştirâk etmesiyle pek büyük kudrete mâlik olduğunu ve bunun Çanakkale vak‘aiyle îzâh edilebileceğini beyân ve müttefiklerin burada uğradıkları zâyi‘âtın pek mühim olduğunu bilhassa kaydediyor.

İmroz Limanı

Atina'dan alınan ma'lûmâta göre, İngiliz donanması İmroz Limanı'nda zabt ve işgâl etmiştir. İngilizler Çanakkale civarında alman tahte'l-bahrlerinin icrây-ı faaliyete başlamış olmasından pek ziyâde endişe ettikleri cihetle donanmalarını tahte'l-bahr taarruzundan siyânet ve muhâfaza için adalarda bulunan limanları birer birer işgâle başlamışlardır. Times gazetesi Triumph ve Majestic zırhlılarının kahraman Alman tahte'l-bahrleri tarafından gark edilmesi münâsebetiyle yazdığı şâyân-ı dikkat bir makalede, İngilizlerin bu yeni tehlike ve düşman karşısında hissetmeye başladıkları korku ve inkisâr hayaline pek iyi bir sûrette tercüman olmuştur. Times gazetesi bu makalesinde, Triumph ile Majestic zırhlılarının ziyâ'ı, esasen dûçâr-ı zaâf olmaya başlayan İngiliz efkâr-ı umûmîyyesindeki sükûnet-i rûhiyeyi pek ziyâde dûçâr-ı zaâf ve halel edeceğini söylüyor.

10 Haziran 1915-28 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 25-26 Mayıs gecesi düşmanın Arıburnu'nda sağ cenâhımıza iki def'a icrâ eylediği taarruzları suhuletle ve düşmana telefât-ı külliye verdirilerek tard ve def' olunmuştur. Dün her iki taraftan hafif ve fâsıllı piyâde ve topçu ateşleri devam etmiştir.

2-Diger cephelerde şâyân-ı iş'âr bir tebeddül yoktur. (Millî)

Çanakkale Boğazında

Çanakkale, 26 Haziran-(Anadolu mintikası muhâbirimizden) Boğazın vaziyetinde tebeddül yoktur.

Casablanca'nın Ziyâ'ına Dâir Fransız Raporu

Berlin, 8-Paris'ten bildiriliyor: Havas Ajans'ı âtîdeki teblîg-i resmîyi neşretmiştir: Haziran'ın dördüncü gecesi Casablanca nâmındaki Fransız torpil vapuru Adalar Denizi Körfezlerinden birinin medhalinde bir torpile çarpmıştır. Vapurun süvârisi ile bir zâbit ve 64 nefer bir İngiliz muhribi tarafından kurtarılmıştır. İhtimâl ki

yüzerek sahile çıkan mürettebâttan bazılarının ve el-yevm Türklerin taht-ı esâretinde bulunmaktadırlar.”

11 Haziran 1915-29 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

28 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde. Dün karada mühilm bir tebeddül olmadı.

Anadolu boğaz bataryalarımız Seddülbahir’de düşman piyâdesi ile topçu mevzi’lerini muvâffakiyetle topa tutarak düşmanın bir obüs bataryasını sükuta mecbûr etmiştir.

Geçen Seddülbahir muhârebesinde düşman zâyi’âtının 15.000’den fazla olduğu tahmin olunmuştur. Mukâbil taarruzlarımızla düşman Seddülbahir’de eski mevzi’lerine sürülürken meydan-ı muhârebede terk ettikleri maktûllerinden kısm-ı azâmını henüz kaldırmamışlardır.

2-Sair cephelerde şâyân-ı iş’âr bir tebeddül yoktur. (Millî)

Çanakkale’de Düşmanın Zâyi’âtı

15.000’den Fazla Zâyi’ât-Ordumuzun Kûvve-i Mâneviyesi Mükemmel

Kale, 27 Mayıs-(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden) Mevsûk bir menba’dan vuku’ bulan istihbârâtıma nazaran düşmanın son muhârebâtta verdiği telefât en doğru bir tahmine göre on beşbini mütecâvizdir. Halbuki bizim zâyi’âtımız düşmanıniki ile kıyâs kabûl etmeyecek derecede azdır. Gazilerimizin yaraları ise ekseriyetle bir kaç günde iltiyâm-pezîr olacak kadar hafiftir. Son muzafferiyet ordumuzun kûvve-i mâneviyesini büsbütün ilân etmiştir.

Matin Gazetesinin İtirâfâtı

Berlin, 9-Local Anzeiger gazetesi Zürich’ten istihbâr ediyor:

Matin gazetesi Çanakkale muhârebelerinden bahs ettiği sırada diyor ki: “Mayıs Ayı’nın nısf-ı âhirinde, Türkler gayet şiddetli bir mukâvemet ibrâz eylediği cihetle Fransızlar ilerlemeye kadir olamıyordu. Artık şark seferini bir [okunamamıştır] askeri addetmek fikrinden vazgeçildi. Gelibolu şibh-i cezîresindeki Osmanlı ordusu techiz\$at-ı mükemmel olmak üzere la-ekâll yedi kolordudan müteşikkildir. Erzak ve muhimmât tedâriki mese’lesinin yeniden yoluna konulmuş olduğu anlaşılıyor.”

Altmış Vagon Sıhhiye Malzemesi

Bükreş,9-Almanya'dan Türkiye'ye gönderilen 60 vagon seyyar hastahâne takımı ile [sıhhiye] malzemesi Romanya'dan geçmiştir.

12 Haziran 1915-30 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

29 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Dün öğleden sonra Seddülbahir'de düşmanın bir buçuk bölüklük bir kuvveti oldukları siperlerden taarruza geçmek istedilerse de ateşlerimiz altında kırılarak siperlerine ilticâ'ya mecbûr oldular. Yine bu cihette topçularımızın ateşiyle bir düşman cephâneliği ber-hevâ edilmiştir.

4-Diğer cephelerde tebeddül yoktur.

Mezkûr torpido muhriblerine ait tafsîlât ber-vech-i âfîdir:

Cesâmet: 1100 ton	5 aded torpido ve kovan
Sûrat: saatte 35 mil	2 aded makineli tüfeng (mitrolyöz)
Techizât: 3 adet 10 santimlik top	Tarih inşaları 1913 senesi (Milli)

13 Haziran 1915-31 Mayıs 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

30 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: 28-29 Mayıs gece yarısından sonra Arıburnu'ndaki düşman, sağ cenâhımıza taraaruz teşebüsünde bulunduysa da birçok telefât verdirilerek tard edildi. Aynı gece Seddülbahir'de bir kısım düşmanın sol cenâhımıza yaklaşmak hususundaki harekâtı ateşlerimizle akim bıraktırılmıştır.

29 Mayıs sabahı bu cenâhtaki düşmanın firârını himaye eden bir makineli tüfengi tahrîb edilmiş ve bu civârda düşman kıtaâtından bazılarının siperlerinden daha gerilere doğru firâr eyledikleri görülmüştür.

Dün 29 Mayıs Arıburnu ve Seddülbahir cihetlerinde yalnız fâsılalı ateşler devam etmiştir. Anadolu sâhil bataryalarımız 28 Mayısta Seddülbahir'de düşman nakliye

sefâini ile ordugâhlarını ve ihrâc köprüsünü bombardıman etmiş ve hisârlık garbındaki düşman topçusuna icrâ eylediği endâhtlar pek müessir olmuştur.

4-Başka cephelerde mühim bir şey yoktur.

Times'in İtirâfları

Times gazetesinin 16 Mayıs tarihiyle Mondros muhâbirinin bir mektubunu neşr ediyor. Mektubu hakikâti gizlemeye çalışmış olduğu halde yine mündericâtı seraben buruşiyen acz ve itirâf olduğundan karilerimize tercüme ediyoruz:

Burada tafsîlâtını vereceğim üç günlük muhârebede İngiliz-Fransız muhtelif orduları, İngilizler, İskoçyalılar, İrlandalılar, Avustralyalılar, Yeni Zelandalılar, Gorfazlılar, Sigler, Yoncelibliler, Fransızlar, Gombeler, Senegalliler yan yana muhârebe etmekte olduklarından buna milletler muhârebesi demek muvafık olacağı zannındayım.

6 Mayıs'ta ordularımız takviye kıtaâtı almış ve miktarı kâfi cephâne sâhile ihrâc edilmiş olduğundan müttefikîyn kumandanları büyük bir tecâvüzî harekette ibtidar eylemeye karar verdiler.

Saat on buçukta mavi ceketli Senegalliler siperlerinden hurûc ile ileriye atıldılar. Fakat bunlar biraz daha ilerlediklerinde Türklerin şedid mukâvemetine ma'ruz kaldılar ve ileri hareketleri tevkif etti.

Sefâinin ve 5 ve 7'likleri saçmakta oldukları şarapneller bîmanâ ve beyhûde oldu. Zira Türk piyâdesinin ateşini hiçbir şey durduramadı. Senegalliler bir kere daha ileriye atıldılar ise de kurşun fırtınası altında kırıldılar. vebin-nihâye bunlar geriye, ikinci hatt-ı harbe çekildiler. Fransız piyâdesi bunların yerine kaim olmak üzere ileriye geçti.

7 Mayıs cuma günü sefâini harbiyemiz müthiş bir ateş açtı. Mermiler arâziyi yarda yarda parçalamakta ve bu civârda artık hiçbir kimsenin yaşaması kâbil olmadığı anlaşılmakta idi. Gemilerimizin ateşi altında asâkirimiz dahi ilerlemeye başladı. Fakat bunlar henüz az bir mesâfe kat' etmişler idi ki Türk piyâdesi mahfûz siperlerinden müthiş bir sûrette ateş açtılar. Bunların orada mevcudiyeti hissedilmiş ise de buldukları mevki'î ta'yîn etmek gayr-ı kâbil ve donanma ateşinin onların kûvve-i maneviyesi üzerinde pek az te'sîr icrâ etmiş olduğuda zahir idi.

Düşman sabahtan beri toplarını kemâl-i faaliyetle sol cenâhımıza karşı isti'mâl ve hususiyetle ateşini ihtiyât kıtaâtımız üzerine tevcih eylemekte idi. Saat 4,45'de

Türkler mevki'î harbe bir çok top daha celbetmiş olduklarından bunları Fransızlara karşı isti'mâl etmekte ve ihtiyât kıtaâtı celbetmelerine rağmen mâni' olmak için Fransızların arkalarına şarapnel yağdırmakta idiler. Fransız piyâdeleri yeniden ileriye atıldılar. Fakat bu sefer öyle müthiş bir şarapnel dolusuna tutuldular ki, hattı harb baştan başa bir kere sarsıldı ve bilâhire kırılıp tepeden aşağı firâra başladılar. Firârilere bir kısmı bahriye kıtaâtı safları arasından gemekte idiler. Hakikâten Türklerin bu def'aki ateşi mukâvemet edilmez bir ateşti. Bunların mahfûz bataryalarının mevki'ini keşfetmek gayr-ı kâbil, binâenaleyh vaziyet cidden pek nazik idi.

Saat 6,10'da ilerlemeye teşebbüs eden kıtaâtı dehşetli sûrette Türk şarapnelleri tarafından istikbal edildiler. Mermiler tamamıyla askerimizin üzerinde infilâk etmekte, ilerlemek isteyen bütün bu asker kum, toprak bulutları arasında gözden kaybolmakta idi.

8 Mayıs sabahı muhârebeye daha fazla bir şiddetle yine ibtidâr edildi. Kıtaâtımız eğer mümkün olursa kat'î bir muvâffakiyet elde etmeye karar verdiler. Donanma ateşe başladı. Kıtaâtımız ilerlemeye teşebbüs etmiş iken yine Türklerin piyâde ve mitralyöz ateşine ma'ruz kaldı. Bu ise Türklerin elân eski siperlerini muhafaza etmekte olduklarını gösteriyor idi. Muhârebe akşam yedi buçuğa kadar devam etti. Akşamın hulûliyle, havanın kararması bu müthiş muhârebeye hitâm verdirdi.

Times gazetesinin muhâbir-i mahsûsu tarafından mezkûr gazeteye gönderilen bir telgrafnâmede Gelibolu sahasındaki kûvve-i osmanîyenin 275.000 kişiyi mütecâviz bulunduğunu ve icâbında sevk edilmek üzere saha-i mezkûre gerilerinde daha bir hayli kûvve-i ihtiyâtiyye mevcut olduğu zikr edildikten sonra böyle bir kûvve-i müdâfaânın istisğarı kat'iyen gayr-ı caiz olduğu ve Osmanlı mevâzi'nin metânete inzimâm eden kûvve-i manevîyenin pek yüksek bulunduğu acı bir lisân ile beyân ve itirâf edilmektedir.

14 Haziran 1915-1 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

31 Mayıs 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 29-30 Mayıs gecesi Seddülbahir cihetine sağ cenâhımıza karşı düşman birkaç kereler hücumâ teşebbüs etmiş ve her def'asında külliyyetli zâyi'ât vererek eski yerlerine püskürtülmüştür.

30 Mayıs sabahı Arıburnunda düşman topçuları te'sirsiz birçok mermi sarf etmiştir. Anadolu sâhil bataryalarımız Seddülbahir'de düşman mevâzı'ni dün dahi muvâffakiyetle bombardıman etmiştir.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı ehemmiyet bir hâdise olmamıştır. (Millî)

Düşmanın Yeni Bir Serseriliği Daha

İzmir'de münteşir köylü refikimizin 25 Mayıs tarihli nüshâsında okunmuştur. Evvelki akşam iki düşman harp gemisi Dikili'nin Ançaynos Limanı'na geçmiştir. Vakit gece yarısından sonra saat 3 buçuk idi. Düşman gelir gelmez te'sirsiz top ateşi açmıştır. Düşman büyük muvâffakiyetin (I) verdiği aşk ve neşe ile zırhlı bir motorbota bir sürü [okunamamıştır] yükleterek sahile doğru yollamıştır.

Halbuki sahil fedâkâr askerimiz tarafından taht-ı tarassâda alınmış idi. Müessir bot biraz yanaşır yanaşmaz üzerine üzerine müthiş bir ateş edilmiştir. Düşman beklemediği bu ateşe ansızın ma'ruz kalınca şaşırılmış ve bu şaşkınlık esnâsında zırhlı motorbotlarını karaya oturtmuştur.

Uzaktan bu sersemliği seyreden düşman gemileri teşebbüslerinin akim kaldığını görünce, hemen başka bir kayık göndererek, karaya oturtulan motorbottaki efrâdını almış ve sonra motoru kurtarmaya çalışmıştır. Fakdânı yüzdürmüye ve kurtarmaya muvâffak olmadıklarından, kurtarmaya çalışanlar çekilmiş ve uzaktan gemiler üzerine ateş açarak karaya oturan motorbotlarını tahrib eylemişlerdir. Düşman harp gemileri Ançaynos Limanı'nda üç buçuktan beşe kadar durmuşlar ve şehrede birçok güller atmışlar ise de hamd olsun askerlerimize hiçbir zarar olmamıştır.

.....

15 Haziran 1915-2 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

1 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

2-Çanakkale cephesinde: Dün sabah düşmanın 7 torpido ve himâyesinde getirdiği iki sefine-i harbiyesi Arıburnu ve Seddülbahir'deki bazı mevâki'e yarım saat zarfında te'sirsiz 90 kadar mermi atmış ve müteâkıben İmroz Adası'na ilticâ' eylemiştir.

....

Çanakkale’de Vaziyet Gayr-ı Mütebeddil

Kale, 30-(Anadolu mıntıkası muhâbirimizden) Boğazın vaziyetinde tebeddül yoktur. Anadolu sâhil bataryalarımız düşman piyâde ve topçularını muvâffakiyetle topa tutmaktadırlar.

Bir Fransız Generalinin Mecrûhiyeti

Cenevre’den Freie Press gazetesine vuku bulan iş’ârâtda deniliyor ki:

Nekodobari gazetesinin istihbârâtına nazaran son def’a Çanakkale önünde vuku’ bulan muhârebelerde Fransız Generallerinden Banoanber bir mermi ile omzundan ve çenesinden yaralanmış ve bir ay tedavi (Tulun) şehrine nakledilmiştir.

16 Haziran 1915-3 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

2 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 31 Mayıs sabahı Arıburnu karşısındaki topçularımız düşmanın yeniden inşa etmekte olduğu bomba endâht mevzi’ ile makineli tüfeng mevzi’lerini tahrîb eylemiş ve bu müesser endâhtlar neticesinde düşman siperleri gerisinde bir yangın zuhûr ederek yarım saat devam etmiştir.

31-1 Haziran gecesi ufak bir keşf kolumuz Seddülbahir’de düşman siperlerine girerek düşmandan bütün teferruatıyla yeni bir makineli tüfeng (mitralyöz) ve kasaturalarıyla beraber 15 tüfeng ve birçok fişeng igtinâm eylemiştir.

Dün tayyâremiz İmroz ve Limni Adaları üstündü neticeli cevelan yaparak Limni Aadası’nda gördüğü düşman ordugâhına bombalar atmıştır. Sâhil bataryalarımız dün Seddülbahir’de düşman topçu mevzi’leriyle ordugâhını ve nakliye vapurlarını topa tutmuştur. Hemen hergün bu bataryalarımızın müessir endâhtlarına ma’ruz kalan düşman dün bu bataryalar üzerinde uçurduğu tayyâresiyle 7 bomba atmış ise de hiçbir muvâffakiyet elde edememiştir.

2-Diğer cephelerde yeni bir ma’lûmât yoktur.

General Gandal Çanakkale’de Telef Olmuş

Berlin, 14-Lyon'dan bildiriliyor: Paris'ten Nouvelliste gazetesine iş'âr olunduğuna nazaran Fransız generallerinden Gandal Gelibolu muhârebâtı ahiresinde telef olmuştur.

17 Haziran 1915-4 Haziiran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

3 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde Haziranın birinci günü Arıburnu'nda topçularımız netice-i endâhtlar yapmış ve düşmanın bir topçu mevzine karşı açılan ateşlerden bir hayli telefât tarassûd edilmiştir.

Sâhil bataryalarımız Seddülbahir cihetinde düşman nakliye gemileriyle ordugâhlarını tayyâre hangarını muvâffakiyetle bombardıman etmiştir.

İmroz adasının (Kefalu) Limanı'nda Agamemnon sistemine benzeyen bir zırhlının güvertesi adete denize batmış ve bir parçasıyla arka direği hiç görünmez bir vaziyette olarak tayyâremiz tarafından keşf edilmiştir.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr bir şey yoktur. (Millî)

Boğazın Rumeli ve Anadolu Cihetinde VAziyyet

Kale-i Sultânîyye,2 Haziran-(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden): Topçularımız düşmanın Arıburnu'nda bomba endâhtı için yeniden hazırladığı mevki'i ikinci def'a olarak tahrîb ettikten sonra yine aynı mevki'de bir topçu mevzi'ni muvâffakiyetle ateş altına aldı. Düşmanın burada hissedilecek derecede zâyi'âta dûçâr olduğu maktûl ve mecrûhlarının bir kısmını elân kaldırmasından anlaşılmaktadır. Bugün birçok torpidonun himayesi altında sâhile yaklaşmak cesâretini gösteren bir düşman zırhlısı evvelki günkü teşebbüsü tekrar ederek Arıburnu'nda bazı mevâkie yirmi otuz mermi attı. Fakat hiç bi te'sîr ikâ'ına muvâffak olamadı. Bu te'sîrsiz nümâyişler efrâdımız kûvve-i mâneviyesini fevkalade tezyîd etmiştir.

Kale-i Sultânîyye, 2-(Anadolu mıntıkası muhâbirimizden): Boğaz'ın vaziyetinde tebeddül yoktur.

Düşman Ordusu Donanmadan Ayrıldı

Viyana, 15-Ajans Reuters'in muhâbiri husûsiyyesi Çanakkale hakkında iş'ârâtı âtiyede bulunuyor. Son muhârebât esnâsında İngiliz ve Fransız olaylarında vukua gelen

boşluklar henüz telafi edilememiştir. Bundan böyle ordu donanmaya tâbi bulunmayacaktır. Mevzi'lerinin kendilerine bahş eylediği müsaâdâtı tabîiye ile iktifâ etmeyen Osmanlılar siperlerini günden güne tevsi' etmektedirler. Tayyâreciler bir iki gün evvel üzerinde deverân etmiş oldukları Osmanlı mevzi'lerini keşf ve taayyün etmek için bazen pek büyük müşkülâta ma'rûz kaldıklarını beyân ediyorlar.

Çanakkaleye Yeni Fransız Kumandanı

Berlin, 15-Mesajero gazatesinin Siyraköze'den aldığı ma'lûmâta göre Vis Amirâl Nicol Çanakkale Fransız donanması kumandanı ta'yîn edilmiştir. Donanmaya kumanda etmekte bulunan Kontr-Amirâl Gerard yeni kumandanın maiyetine verilmiştir.

18 Haziran 1915-5 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

1 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 2 Haziran sabahı bir düşman tayyâresi Arıburnu karşısındaki mevzi'miz üstünde uçarken sol cenâh topçu ateşlerimizle tahrîb edilmiş ve mezkûr tayyâre düşman siperleri gerisine düşürülmüştür.

Dün Arıburnu ve Seddülbahir cihetlerinde mühim bir vak'a olmamıştır.

Boğaz sâhil bataryalarımız Seddülbahir'de düşman topçu mevzi'leriyle kıtaâtını ve bir [nakliye] kolunu bombardıman ederek koldaki arabalardan birini ber-hevâ etmiştir.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı ehemmiyet bir hareket yoktur. (Millî)

Çanakkale'de Vaziyyet

Çanakkale, 3 Haziran-(Anadolu mıntıkası muhâbirimizden): Boğazların vaziyyet-i umûmîyyesinde tebeddül yoktur. Bataryalarımız muvâffakiyetle düşman topçusunu, piyâdelerini ateş altına almaktadır.

Çanakkale, 3 Haziran-(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden): Anadolu bataryalarımızın birkaç günden beri devam eden muhrib ateşi altında bulunan düşman en nihayet topçu mevzi'ini tebdile mecbûr kaldı. İngiliz ve Fransızlar bu sabah şiddetli fakat te'sîrsiz topçu ateşine başladılar.tarafımızdan edilen şedid mukabele neticesinde düşmanın topçu ve bomba endâhtına mahsûs makine mevâzı 'i kısmen tahrîb edildi.

Mondros'ta

Karârgâh-ı Umûmîmiz, müteaddid teblîg-i resmîlerinde Osmanlı tayyârelerinin Limni ve İmroz Adalarının fevkinde faydalı tayâranlar icrâ ettiklerin beyan etmiştir. Atina'dan alınan ma'lûmâta göre Osmanlı tayyârelerinden birisi, Mondros Körfezi'nin fevkinde tayâran etmiş ve oradaki düşman karârgâhını bombalar ile bombardıman etmiş idi. Bu bombardıman neticesinde düşmandan 15 [okunamamıştır] askeri telef ve pek çoğu da cerihâdar olmuştur.

19 Haziran 1915-6 Haziran 1331, s. 1

Tebîg-i Resmî

5 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 3 Haziranda topçularımız Arıburnu'nda düşmanın mitralyöz ve mühim tarassûd mevzi'lerini tahrîb eylemiş ve bir topunu güretmiştir.

Bir âlâyımız sağ cenâhta düşman siperlerinden bir kısmını zapt ve işgal eylemiştir. Dün Arıburnu ve Seddülbahir mıntıklarında hafif piyâde ve topçu ateşleri devam etmiş, mühim bir vak'a geçmemiştir.

1 Hazirandan itibaren Arıburnundaki düşman, topçu mermileri içinde fenâ kokulu gaz neşreden mevadd-ı infilâkiye isti'mâl etmektedir.

2-Diğer cephelerde teblîge şâyân bir haber yoktur. (Millî)

Çanakkalede

Kale, 4 Haziran-(Anadolu mıntıkası muhâbirimizden): Boğaz'ın vaziyetinde tebeddül yoktur.

Asquith ve Çanakkale Muhârebâtı

Berlin, 17-Londra'dan bildiriliyor: Reis-i Vükelâ Asquith Avâm Kamarası'nda muhtelif bir kabine teşkilinden bahs ettiği sırada bahriye dide rüfekâsından birçoklarını terk eylemek mecbûriyetinde kaldığından dolayı bu vazifenin ifâsı kendisine pek ağır geldiğini söylemiştir. Mûmâ ileyh bu sözleride ilave etmiştir:

“Fakat hükûmeti her türlü tarafgirlik şaibesinden azada kılmak için esâsâtı hükûmetin tevsi'-i lazım geliyordu. Aramızdaki bu ittihâd cihâna göstereceğiz ki

içimizden her türlü ihtilâfâtı kaldırmaya ve muhârebenin neticesini temin için bütün kuvvetlerimizi tevhide suret-i kat‘iyyede azmetmişizdir.”

Monsieur Valzel Çanakkale’ye karşı teşebbüs edilen harekât-ı askerîyyenin münâsib olup olmadığı hakkında şüphe ve tereddüd eylemesi üzere Monsieur Asquith halihâzırda Çanakkale’de icrâ edilen harekât-ı askerîyyeden bahs etmenin menafi‘i umûmîyyeye menâfi‘ olacağını söylemiştir.

Viyana, 17-Çanakkale’ye karşı icrâ edilen harekât-ı askerîyyeye yakında yeniden ibtidâr olunacağına dâir Avâm Kamarası’nda Monsieur Asquith tarafından vuku‘ bulan beyânât hakkında beyân-ı mütâlâa eden Fremdenblatt gazetesi diyor ki:

“Bir zaman evvel Monsieur Churchill dahi Monsieur Asquith gibi sözler sarf etmişti. O zamandan beri pek çok zaman mürûr ettiği halde sabık İngiltere Bahriye Nazırı’nın istidlâlâtı kesbi hakikât eylemedi. Bugün Monsieur Asquith’in Avâm Kamarası’nda İtalya mecbûr olduğu yeni teminât evvelce Monsieur Churchill tarafından izhâr olunan hissiyâttan tevellüd etmektedir. Monsieur Asquith dahi hissediyö rki Çanakkale hakkında sabırsızlık gösteren halkın biraz cesâretelendirilmesi lazımdır. Bu suretle İngiltere’deki buhrân-ı dahilî pek aşikâr surette meydana çıkmaktadır. Fakat ne Avâm Kamarası’ndaki tezâhürât-ı teavünkârâne, ne gösterilen bu mürailikler bu buhrân-ı dahilînin önünü alabilecektir.

Harb-ı hazırda Devlet-i Osmanîyye tarafından ittihâz edilen tur ve hareket suret-i mahsûsada bir ehemmiyet-i haizdir. Büyük kahramanlıklara ve şecâatlara bir numûne olan Osmanlı Devleti’nin taze hayât kesb etmekte olduğu bütün dünya tarafından tasdik olunmaktadır. Hakikât-ı halde Türkiye harb-i umûmîde ne derece kuvvet ve iktidâra mâlik olduğunu meydana çıkarmış oluyor merkezi Avrupa Devletleri Türkiye gibi sadık bir müttefiki marûrâne ve müftehirâne kabul etmekte ve kendisine karşı izhâr-ı itimâd eylemektedir. Almanya ile Avusturya müşterek olan müttesid-i müşrû‘imizin müdâfaâsında ispat edilen şanlı mezâyâyı bilâ-kayd ve şart takdîr etmektedir.

Devlet-i Osmanîyye tarafından âhîren neşr edilen beyânâame itilâfın atıp tutmasını suret-i kat‘iyyede iskat eylemektedir. Bu farfarılığa şimdiye kadar İngiliz Nazırı tercüman olmakta idi. Türkler bu tasniatı yalnız vek‘ayin kûvve-i mantikiyesine istinâden cerh eylemektedirler. Beyannâmenin nihâyetinde pek haklı olarak deniliyorki:

“Efkâr-ı umûmîyye medeniyet, hakk ve hakikât ve adaletin hangi tarafta olduğu hakkında bir hüküm versin.” Devlet-i Osmanîyye bunu söylemekle aynı zamanda,

Devlet-i Osmanîyye gibi cihânın vereceği hükme bilâ-endişe atf-ı nazar eden müttefikleri nâmına dahi idare-i kalam etmiş oluyor.

20 Haziran 1915-7 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

6 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde 4 Haziran'da Arıburnu'nda topçularımız düşmanın telsiz telgraf ve hilyosta merkezlerini de ateş altına alarak civârında çalışan düşman efrâdından birçoğu maktûl düşmüştür. Bir mermimiz bir düşman torpidosuna isâbet edererek hasâra uğratmıştır. 5 Haziran sabahı topçularımız düşmanın sol cenâh topçu mevâzi'ni ateş altına alarak mühim tahrîbat yapmıştır. Anadolu sâhil bataryalarımızın te'sîrâtında tehaffuz için düşman, ordugâhlarını tebdil eylemiş isede bu yeni ordugâhları da dün mezkûr bataryalarımız tarafından bombardıman edilmiş ve ayrıca piyâdelerimiz üzerine ateş açan düşman bataryaları dahi bombardıman te'sîriyle ateşlerini kesmeye mecbûr edilmiştir.

3-Diğer cephelerde bir tebeddül yoktur.

Mısır Matbûâtında İngiliz Yalanları

Mısır'ın iki büyük şehrinde çıkıp Osmanischer Lloyd heyet-i tahrîfyesinin eline geçen birkaç Mısır gazetesinin muhteviyâtı İngilizlerin büyük bir iftihârla daima mevzû-ı bahs ettikleri Mısır'daki sükûnet ve asayîşi ahâlîye büyük büyük yalanlar atarak temin eylemekte olduklarını ispat eylemektedir. Bu gazetelerle hiçbirin de müttefik Alman-Avusturya kıtaâtının Galiçya'da ihrâz eyledikleri parlak muzafferiyetlere, Baltık sahilinde Alman Ordusu tarafından icrâ edilen ileri harekâta dâir bir kelimeye bile tesâdüf olunmadığı halde Alman pây-ı tahtının Ruslar tarafından dûçâr-ı tehdid olduğu, Fransız-İngiliz ordularının Flandarn'de parlak muzafferiyetler kazandığı ve Almanya'da ilerlemekte olduğu hakkında bol bol yalanlar atılmaktadır.

Bu haberler içinde bizim için en ziyâde şâyân-ı dikkat olanı Dersaâdet'ten ve Varna'ya giden bir yolcunun güya bir takım muhavvef vak'alara dâir vuku' bulan beyânâtıdır. İngiliz parasıyla işleyen –Elmakten-gazatesi bu beyânâtı safdil farslerinin nazarı itlağına vaz' etmekte "Egyptien Gazit" gibi ciddi bir gazete bile bunu iktibâstan

ihtirâz eylememektedir. “Elmuktem” diyor ki : “Nisanın onuncu günü Varna’ya muvâsâlat eden bir yolcuların vapur boğaz içinden mürûr ederken istihkâmlardan bir şey görmemeleri için kamaralarından dışarı çıkmaktan men‘ olunduklarını bildirmektedir. Buradaki ahvâle vakıf olmayanlar böyle masalları dinleyerek konunun ne demek olduğunu öğrenebilirler. Yolcu Boğazları geçerken vapurda klavuzluk eden adama medbun-ı şükrân olmalıdır. Yoksa Varna’ya gitmeden evvel torpil hatlarını geçerken ihtimâl ki bin parça olarak Boğazdaki balıklara yem olurdu.”

21 Haziran 1915-8 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

7 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde Arıburnu’nda 5 ve 6 Haziran günlerinde mühim bir vak‘a olmamıştır.

Dokuz torpido ve yedi torpil taharrî gemisi himâyesinde Seddülbahir cihetine ka’in bir düşman zırhlısı Anadolu sâhil bataryalarımızı bilâ-netice bir müddet bombardıman ederek yine aynı muhâfizlarıyla Limni Adası’na doğru çekilmişlerdir.

6 Haziran’da sabahleyin düşmanın Seddülbahir’e karşı olan cenûb grubumuz merkezine ufak bir taarruzu telefâtla püskürtülmüştür.

Anadolu boğaz bataryalarımız Seddülbahir’de düşman topçusuyla kollarını, nakliye vapurlarını ve Rumeli kara topçularımızın te’sîrâtıyla kısmen siperlerinden geri çekilmekte olan düşman piyâdelerini bombardıman etmiş ve ba’de düşman yürüyüş kollarıyla yeni ordugâhına ve tayyâre hangarlarına müessir endâhtlar icrâ eylemiş ve bu te’sîr ile hangarlarda ve civârında bir yangın zuhûr ederek efrâd ve hayvânâtın darmadağın kaçıştıkları ve müteaddid düşman tayyârelerinin tahrîb edildiği tarassûd edilmiştir.

Bilâhire düşman tayyâreleri iş bu bataryalarımızın üstünde dolaşarak neticesiz 8 bomba atmışlardır.

2-Diğer cephelerden yeni ma‘lûmât yoktur. (Millî)

22 Haziran 1915-9 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

8 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Dün Arıburnu'nda hafif top ve tüfeng muhârebesi olmuştur. Düşmanın Seddülbahir'de zevâlde sol cenâhımıza tevcih ettiği taarruzu ateşimiz altında akim kalmış ve düşman büyük telefâtla siperlerine ilticâ'ya mecbûr olmuştur. Düşmanın bu sabah bütün Seddülbahir cephesinden icrâ eylediği taarruzları dahi tard edilmiştir.

Anadolu bataryalarımız düşman torpido ve topçularıyla torpil taharrî vapurlarını, bataryalarını, kıtaâtını, depolarını ve tayyâre hangarlarını dün de muvâffakiyetle topa tuttular ve bir tayyâresini tahriî ve bir diğeri de hasâra uğrattılar. [Müteâkıben] düşman tayyâreleri bu bataryalarımıza 30'dan ziyâde bomba attıysa da hiçbir zarâr iras edememiştir.

2-Diğer cephelerde vaziyet gayr-ı mütebeddildir. (Millî)

Çanakkale Muhârebâtı Devam Edecek mi!

Berliner Tagesblatt gazetesinin muharrir-i bahrisi Perzios Çanakkale muhârebatına dâir yazdığı bir makalesinde tahte'l-bahrlerin zuhûrundan sonra İngiliz sefâin-i harbiyesine bahs ederek diyor ki:

Eğer bu büyük zırhlılar bombardıman için istihdâm edileceği onlar dahi İngiltere'deki müthiş drenotlar gibi kendilerini himâye için limanımıza girecekler? İngilizler bu planlarını Çanakkale önünde tatbik edemezler. Karaya asker ihrâcını himâye etmek için bahren ağır toplar isti'mâl edilmesi lazımdır. İngiliz zırhlıları bundan böyle, tahte'l-bahrler yok iken yaptıkları gibi sarbest bir surette hareket edemeyeceğinden ancak kendilerinin ve vücûduna ihtiyaç hissölündükça zuhûr edeceklerdir. Bundan sonra Çanakkale muhârebatı nasıl bir şekil alacaktır? Şimdiye kadar mütteliklerin elinde bulunan kuvâ-yı bahriye ve berriyenin Boğazları zorlamaya kifâyet etmediğine şüphe yoktur. Ve bundan böylede kifâyet etmeyecektir. Kuvâ-yı berriyenin ne suretle takviye edileceği hakkında ma'lûmâtımız yoktur. Âhîren General d'Amade birine başkumandan [okunamamıştır] eden general Gouraud'un Çanakkale'ye yeniden yüz bin kişilik kuvvet gönderilmesi şartıyla bu vazifeyi kabul ettiği söylenmiş idi. Bunun mümkün olup olmayacağını istikbâl bize gösterecektir. Bundan sonra muhârebâtın ne suretle cerayân edeceğini şimdiden takdîr etmek mümkün değildir. Cesûr Çanakkale müdâfi'lerinin yeni muhâcimleri dahi muvâffakiyetle geri püskürteceklerine itimadkârâne bir surette istizâ' eyliyor ve Mart nihâyetinde

Dersaâdet'te Von Der Goltz Pâşâ tarafından Corriere Dellasera gazetesi muharririne vuku' bulan âtîdeki beyânâtın kesb-i hakikât eyleyeceğini ümid ediyoruz: “Çanakkale zabt olunamaz.”

General d'Amade Yaralanmış

Roma, 20 Haziran-Giornale d'Italia'nın Kahire'den aldığı ma'lûmâta göre Çanakkale'deki harekât-ı askerîyye esnâsında General d'Amade yaralanmıştır. Generalin bulunduğu Savva Vapuru'nun güvertesi üzerinde patlayan bir şarapnel Generali arkasından yaralamış ve sağ elinin iki parmağını koparmıştır.

23 Haziran 1915-10 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

9 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde Seddülbahir'de düşmanın cenûb grubumuza karşı ağır topları ve son günlerde aldığı takviye kıtaâtı yardımıyla 8 Haziran sabahından gece yarısından sonraya kadar bütün cephede muindâne ve mükerreren icrâ eylediği taarruzları bu def'ada kendisinin pek kanlı zâyi'âta mâl olarak tamamıyla akim kalmış ve yine kalktıkları siperlerine tard ve def' edilmiştir.

7 Haziranda şimâlde Arıburnu grubundaki bataryalarımızdan biri düşmanı bu sâhil civârında dolaşan iki büyük nakliye sefinesini muvâffakiyetli isâbetleriyle hasâra uğratarak sâhilden uzaklaştırmıştır.

8 Haziran sabahı topçularımız düşmanın hazırlamakta olduğu bir bataryayı tamamıyla tahrîb eylemiştir.

2-Diğer cephelerde mühim ma'lûmât yoktur. (Millî)

Çanakkale'de Yeni Bir Zafer

Çanakkale, 8 Haziran-(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden): Zâbitân ve efrâdımızın istihkâr-ı hayat derecesine varan şecâatı fevkalâdeleri sayesinde bugün yeni bir zafer daha kazandık. Düşman ale-s-seher Seddülbahir'de yalnız sol cenâhımıza karşı şiddetli bir topçu ateşi açarak binlerce mermi yağdırdıktan sonra taarruz etti. Kıtaâtımızın şîrâne mukâvemeti karşısında muhâcimînin ilk taarruzu sürat ve suhûletle

püskürtüldü. Fakat düşman ihtiyât kıtaâtını da saff-ı harbe getirerek bu taarruzunu birkaç def'a daha tekrara çalıştı. Maamâfih gerek Seddülbahir kıtaâtımızın, gerek gülle yağmuru yağdıran Anadolu bataryamızın te'siri altında küllî telefât vermekten başka hiçbir muvâffakiyet kazanamadı ve gayreti meyûsânesine rağmen bir karış bile ilerleyemedi. Vatan duygusu ile çarpışarak hârikalar gösteren ordumuzun kûvve-i mâneviyesi fevkalâdedir. Kıtaâtımızın en küçük harekâtında bile şâyân-ı hayret bir intizâm meşhûddur. Yaralılarımızı ateş hattından manevra meydanında imiş gibi yardım eden sıhhiyenin faaliyeti bilhassa şâyân-ı takdîrdir. Dün bataryalarımızdan atılan bir mermi düşman sefâini nakliyesinden birinin güvertesinde patlamış, gemi firâr için ancak vakit bulabilmiştir. Arıburnu'nda bir batarya mevki'i tahrîb edilmiştir.

Medhaldaki Vaziyet Gayr-ı Mütebeddil

Çanakkale, 8-(Anadolu mıntıkası muhâbirimizden): Medhalin vaziyetinde tebeddül olmamıştır. Sâhil bataryalarımız düşman piyâde topçularını pek müessir ateşler altına almışlardır.

24 Haziran 1915-11 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

10 Haziran 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde 9 Haziranda Arıburnu sâhiline yakın geçmekte olan bir düşman torpidosu bir düşman torpidosu tarafından beş mermiden ikisinin isâbeti üzerine sâhilden uzaklaşmıştır.

Düşmanın mağlubiyetle neticelenen ve hemen 24 saat devam eden 8 Haziran Seddülbahir muhârebesi telhîsen şu vecihle cereyân etmiştir:

Düşman Seddülbahir grubumuzun en ziyâde sol cenâh siperlerini beş gün mütemâdiyen ağır toplarıyla bombardıman ederek muzafferiyetli bir hüceum hazırlığında bulunmakta idi. 8 Haziran sabahı saat 5'te bu ateşini hemen dakikada yüz elli mermi atmak sûretiyle bir kat daha teşdid ederek zaten düşman pek yakın mesâfede bulunan sol cenâh siperlerimizin bir kısmını mütevâlî takviyeler sayesinde hücûm ile işgal etmiş mükerrer ve mukâbil taarruzlarla iş bu siperler müteaddid def'alar bizim ve düşmanın eline geçmiş ve akşama doğru düşman elinde ancak yüz metrelik bir siper

parçası kalmıştır. 8-9 Haziran gecesi gündüzki şedid mukâvemet vüsuletiyle pek büyük fedâkârlık gösteren kıtaâtımız aynı şiddet ve şehametle bir gece baskını ile bu parçayı da düşmandan istirdâd eylemiş ve nihayet düşman pek külliyetli cephâne ve insan zâyî'âtına karşı yine eski vaziyetine perişan bir halde sürülmüştür.

Dün düşman bir hareket göstermedi. Yalnız sabahleyin ve akşam üstü sol cenâhımızda fâsılalı topçu ateşleri devam etmiştir.

3-Diğer cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (Millî)

Boğazın Vaziyetinde Tebeddül Yoktur.

Kale, 9 Haziran-(Anadolu mıntıkası muhâbirimizden): Boğaz'ın vaziyetinde tebeddül yoktur.

26 Haziran 1915-13 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

12 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: 11-12 Haziran gecesi Arıburnu'nda fâsılalı ateş teâtî edilmiştir. Seddülbahir'de vaziyet son muhârebeden evvelki halindedir. Düşman tamamıyla eski mahâllerine sürülmüş ve bugünlerde ciddi hiçbir hareket gösterememiştir.

8 Haziran muhârebesinde düşmanın pek âzîm olan zâyî'ât-ı miktarı henüz tahmin olunamamıştır. Mütemâdiyen yaralı nakletmekte olan düşman sefâini topçu ateşlerimizle iz'âc edilmektedir. 11-12 Haziran gecesi Seddülbahir grubumuzun sağ cenâhından çıkan bir keşf kolumuz bir kısım siperde bastırıldığı neferlerini telef edip ellerindeki makineli tüfengi tahrîb ve yirmi altı tüfeng ile dokuz sandık cephâne, birçok âlât-ı tâhkimiyye ve makineli tüfenglere mahsûs yedek alânî ve telefon malzemesi, bombalar iğtinâm ederek avdet etmişlerdir.

3-Diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr ma'lûmât yoktur. (Millî)

Vilayette Tezâhürât

Kangırı, 11-Son def'a Çanakkale ve Kafkas cephelerinde ordularımız tarafından ihrâz olunan muzafferiyetlerle müttefiklerimizin Limburg muzafferiyeti burada parlak

bir sürûr ile karşılanarak Belediye, İttihâd ve Terâkkî Kulübü, mağazalar ve dükkanlar donatılmıştır.

27 Haziran 1915-14 Haziran 1331, s. 4

Son Havâdis

Tebliğ-i Resmî

Ser-tabib hazret-i şehriyâri tarafından i'tâ olunan rapor sûretidir:

Zât-ı hazret-i hilâfetpenâhinin bu akşâmki derece-i harâretleri 37,6 nabzı 114 olup gündüzü rahat geçirmişlerdir. Ahvâl-i sıhhiye-i şâhânelerinin iyi olduğunu müş'ir rapor takdim kılınmıştır. 13 Haziran 331, Cumartesi akşâmı

Çanakkale'de

Çanakkale, 13 Haziran-(Rumeli mıntokası muhâbirimizden)

11 Haziran'da ba'de'z-zuhr Arıburnu'nda İmroz'a doğru gitmekte olan düşmanın bir nakliye gemisini topçularımız müessir ateş altına almışlardır. Atılan mermilerden ikisinin isâbeti üzerine gemide alev çıktığı görülmüştür. Yine burada bir nakliye sefinesi ile bir torpido hasâra uğratılmıştır. 11-12 Haziran gecesini Seddülbahir cihetinde ileri hareket eden bir keşf kolumuz düşmandan bir çok edevât-ı harbiye igtinâm etmiştir. Bu cephe düşman merkezimizin bir kısmına doğru defaâtle hücum etmiş ise de her def'asında püskürtülmüş ve pek cesim zâyi'âta dûçâr olmuştur.

Çanakkale ve Eberg Muzafferiyetleri Etrafında

Lösren, 26-Londra ve Paris'ten gelen birçok marûf kimseler mütteliklerin Çanakkale önünde mütevâlî hizmetleriyle Rusların Galiçya'da esefengiz bir sûrette ricâtlarının mezkûr şehirlerde nevmîdâne te'sîrler uyandırdığını beyân etmektedirler. Times gazetesi vaziyetin vehâmetini pek az setr edebilmektedir. Tann ve sâir gazeteler, Limburg'un sükûtunu mühimmâtın fikdânına atfetmektedirler. Pek az tesseliye bahş bu tefsirât İ'tilâf Devletleri'nin Varşova hakkındaki endişelerini tezyîd etmektedir. Bulgaristan ve bilhassa Romanya'nın vaziyetleri hakkında Bükreş ve Sofya'dan varid olan haberler Fransız ve İngiliz mehâfil-i resmîyesinde mevcut olan bedbînliği takviye etmektedir.

İngiliz Zâyi'ât Cedveli

Berlin, 25-Burada neşr edilen son İngiliz zâyi'ât cedvelinde 71 zâbit ve 1984 efrâd ismi mündericidir.

28 Haziran 1915-15 Haziran 1331, s. 4

Son Havâdis

Tebliğ-i Resmî

Ser-tabib hazret-i şehriyâri tarafından i'tâ olunan rapor sûretidir:

Zât-ı hazret-i hilâfetpenâhinin bu akşâmki derece-i harâretleri 37,2 nabzı 104 olup gündüzü rahat geçirmişlerdir. Ahvâl-i muhibbe-i hümâyûnları müceb-i memnuniyet olduğunu mübeyyen iş bu rapor takdim kılınmıştır. 14 Haziran 331, Pazar akşâmı

Zât-ı şâhâne ve Avusturya İmparatoru-Viyana, 27 Haziran-Avusturya İmparatoru haşmetlü Fransuva Joseph Hazretleri zât-ı şevketsâmet hazret-i padişâhînin ahvâl-i sıhhiyelerini hergün tahkik ile kendilerine yevm-i rapor irsâline devlet-i müşârün-ileyhânın Dersaâdet Sefiri Marki Ballaviçni'yi me'mur buyurmuşlardır.

Vilayette sürûr-Ma'muratü'l-aziz, 13-Sevgili Padişâhımıza icrâ edilen ameliyyanın hüsn-i muvâffakıyyetle neticelenmesi tebşiratından makule şükran-ı nâmütenahi ile şehir-i ayin icrâ ve ediyeye-i makruze-i hazret-i hilafetpenâhi ref-i bargah-ı kübreyâ kılınmıştır.

Bartın, 14-Padişâhımızın âfiyeti haberi üzerine şehrimiz donatıldı. Ahâlî 3 gündür tezâhürât-ı müserritkarânedede bulunmaktadır.

Çanakkale'de

Çanakkale, 14 Haziran-(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden)

12-13 Haziran gecesi Seddülbahir mıntıkasında bir miktar düşman piyâdesi sol cenâh siperlerimizin bir kısmına doğru ilerlemek istemişse de ateşimizin te'sîriyle meydânda külliyyetli maktûl bırakarak perişan sûrette siperlerine ilticâ'ya mecbûr olmuşlardır. Arıburnu cephesinde düşman dün ufak tefek bazı teşebbüslerde bulunarak siperlerimize yaklaşmak istedi, fakat hiçbir muvâffakıyyet kazanamadı. İngilizlerin gayet köhne bir karakol gemisi dün bir iki sandal ile Akçay Körfezi'ne asker çıkarmaya

teşebbüs etti. Kıtaâtımız tarafından açılan ateş üzerine sandaldaki efrâddan bir çoğu telef oldu. Gemi de teba'ada mecbûr kaldı.

28 Haziran 1915-15 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

14 Haziran 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde Arıburnuda hafif top, tüfeng ateşi ve bomba teâtî edilmiştir. Seddülbahir'de düşman ağır toplarıyla 12 Haziran öğleden itibaren sağ cenâhtaki siperlerimizi şiddetle ateş altına almışsada bir netice elde edememiştir. Sol cenâhta düşmanın geceleyin birkaç noktada yapmak istediği hücumlar ateşimiz altında erimiştir. Düşman bombalarımızdan tahaffuz için siperleri önüne tel örgüler germeye mecbûr olmuştur.

Anadolu bataryalarımız Seddülbahir'deki düşman piyâde mevâzı'ni ve topçularını muvâffakiyetle bombardıman etmiştir.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı zikr bir şey yoktur. (Millî)

Çanakkale Önünde Müttefikin Donanmasının Vaziyeti

Cenevre'den intişâr eden Journal de Geneve gazetesini, 3 Haziran 915 tarihli nüshâsında Çanakkale önünde bulunan müttefikin donanması hakkında ber-vech-i âtî satırları yazmaktadır:

“Türkiye'ye Alman tahte'l-bahrinin vürûdu, ihtimâl ki Çanakkale'deki ahvalî tebdîl edecek mahiyeti hâiz ve mühim bir vakı'a-i askeriyedir. Tahte'l-bahrin oraya kadar nasıl gelebildiği cây-ı sualdir.

Binâenaleyh tahte'l-bahr her ne tarik ile gelmiş bulunursa bulunsun semti maksûduna muvâsalat etmiştir. Tahte'l-bahri ilk evvela adalar Denizi'nde bulunan 5 Yunan gemiler gördüler. O, birkaç günlükistirâhat ve istihzârâttan sonra iki İngiliz zırhlısını gark etmek sûretiyle icrâ-ı faaliyete başladı, evvelce dediğimiz vecihle 1906 ve 1904 senelerinden evvel inşâ edilen sefâinin zıyayı ile Fransa ve İngiltere'nin kûvve-i bahriyesine hâlel gelmez. Zira sefâin-i mezkûre Almanya ve Avusturya donanmalarıyla vuku'ı muhtemel olan muhârebâtı bahriyeye iştirâk etmeyeceklerdir. Lakin şurası da bedihidir ki bu eski zırhlılar daima düşmana hedef olarak bırakılamayacağından bu hâle nihâyet vermek icab eder.

18 Mart muhârebesinde müttefiklerin 3 zırhlısı battıktan sonra istihkâmâta karşı tecdid-i hüçâm edilmeyeceği zannediliyordu. Ma'hâzâ tedâbir-i lazime ittihâzı için biraz zaman geçtikten sonra İngiliz ve Fransız gemileri tekrar Boğaz'a geldiler. Gelibolu şibh-i cezîresine asker ihrâcından sonra yani bir aydan beri bu gemiler Çanakkale istihkâmâtına ve Türk piyadesinin siperlerine ateş ediyorlar.

Bu ay zarfında Goliath zırhlısı batmış ise de torpile çarparak değil bir torpidonun ateşine ma'ruz olarak batmıştır. Fakat "Polivant" tellerini kullanma suretiyle sefâin sabah torpillerden muhâfaza etmek için bir çare bulunmuştur.

Her ne olursa olsun bir veya bir çok Alman tahte'l-bahrlerinin vürûdu ahvâl-i tebdil ediyor. Serbest torpile karşı müessir olabilen Polivant telleri, tel kıran aletle mücehhez olan mütehârrik torpile karşı kafi gelmez. Bu alet ise 20 seneden beri mevcuttur. Çanakkale muhârebâtında bu tellerin yeniden isti'mâaline başlatılmışı isede Triumph zırhlısının Alman tahte'l-bahri tarafından batırılmasına mani' olamamıştır.

Mukabele Bil-misil

Berlin, 26 Haziran-Wolf Ajansı'ndan: "13 ve 31 Mayıs'ta Fransız sefâin-i harbiyesi hukûkî beynel milel hilâfına olarak, İskenderun ve Hayfa açık şehirlerindeki Alman konsol3atolarını bombardıman etmiştir. Bu harekât-ı mütecâvizâneye mukabele ve hasârzede olan Alman ve Türk emvâlının tazminâtı olmak üzere Valancien ve Robe Fransız şehirlerinden her birine 150 bin frank cezâyı nakdi ta'yîn olunmuştur.

29 Haziran 1915-16 Haziran 1331, s. 4

Tebliğ-i Resmî

Ser-tabib hazret-i şehriyârî tarafından i'tâ olunan rapor sûretidir:

Zât-ı hazret-i hilâfetpenâhinin bu akşâmki derece-i harâretleri 37,2 nabzı 96 olup gündüzü iyi geçirmişlerdir. Lehu'l-hamd ahvâl-i sıhhiye-i hümâyûnları pek iyi olduğunu mübeyyen iş bu rapor takdim kılınmıştır. 15 Haziran 331, Pazartesi akşâmı

Zât-ı hazreti şehriyârî âzîmeye Almanya İmparatoru hazretlerinden vârid olan telgrafnâme tercümesidir:

"Avn-i hakla zât-ı hazreti hilafetpenâhileri hakkında icrâ kılınan ameliye-i cerrahiye'nin hüsn-i neticeye iktiran eylediği mesmu olup iş bu ameliyenin kemâl-i muvâffakiyyetle neticelendiğinden dolayı zât-ı şâhanelerini an-samimü'l-kalb tebrîk

ederim. Kıymettâr ömr ü âfiyet-i şâhânelerinin memleketinize ve Almanların müttefiki bulunan cesûr Türkiye'nin refâh ve saadeti için ilelebed devam ve muhâfazasını Cenab-ı Hakk'tan tezarrü ve niyâz eylerim.” Wilhelm

Tarâf-ı eşrâf hazret-i padişâhîden 26 Haziran 915 târihiyle haşmetlü Almanya İmparatoru hazretlerine keşide buyrulan telgrafnâme tercümesidir:

“Geçirdiğim ameliye-i cerrahiye münâsebetiyle taraf-ı haşmetpenâhilerinden keşide buyrulan telgrafnâme-i tevazşükkariden dolayı an-samimi-i beyân-ı teşekkür eylerim. Lütf ü inayet-i barî ile el-yevm pek ziyâde rahatlık duymakta olduğum gibi ahvâl-i sıhhiyem dahil lehu'l-hamd ber-kemâldir. Asâkir-i şeci'a-i haşmetânelerinin kıymettâr olan iştirâkiyle Lamburg'un istirdâd edilmesinden dolayı zât-ı imparatorlarını tebrîk etmekle cidden mahzuzum. Hissiyât-ı samimiye-i meveddetkarânemi zat-ı haşmetanelerine iblağa müsaraat eylerim. (Millî)

Sıhhat-ı Hümâyûn Hakkında İmparator Hazretlerinin Hissiyâtı

Zât-ı şevketsemât-ı hazret-i padişâhînin sıhhat ve âfiyet-i tacdarileri hakkında istihsâl-ı ma'lûmât etmek arzu-yı haşmetanesinde bulunan ve şu sırada hatt-ı harp üzerinde harekât-ı harbiyyeyi ta'kîb eylemekte olan Almanya İmparatoru haşmetlü Wilhelm Hazretleri sıhhat-i hümâyûn-ı müş'ir raporların vürûd edip etmediğini istifsâr buyurmakta ve gelen raporlar huzûr-ı imparatorlarında bulunan Zeki Pâşâ hazretlerinden dahi sıhhat u âfiyet-i mülûkaneye dâir ale'l-devam ma'lûmât talep buyuruyorlar.

Çanakkale'de

Çanakkale, 15-(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden) Dün Arıburnu'nda topçularımız düşmanın bazı mahfûz mahâllerini tahrîb etmiş ve bunun üzerine düşman karârgâhında karışıklık husûle geldiği hatta bir mevki'de yangın çıktığı görülmüştür. Seddülbahir mıntıkasında hafif piyâde ateşleri devam ediyor.

29 Haziran 1915-16Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

15 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 13-14 Haziran gecesi Arıburnunda hafif piyâde ateşleri ve bombalar teâti edilmiştir. 14 Haziran sabahı piyâde ve top ateşlerimizle düşman mevzi'lerine icrâ edilen ateş baskını muvâffakiyetli neticeler vermiş, bazı düşman mahfûz mahâlleri tahrîb edilmiş, ordugâhlarında karışıklık vukua getirilmiş ve ordugâhta kesîf bir duman ba'de yangın alâimi müşâhede edilmiştir.

Seddülbahir cihetinde hafif piyâde ateşleri ve bomba endâhtı devam ediyor. Ara sıra düşman topçusu siperlerimizi tahrîb maksadıyla beyhûde mermi sarf etmektedir. Düşman tayyâreleri Kumkale cenûbunda Yenişehir karyesine neticesiz bombalar atmıştır. Anadolu bataryalarımız Seddülhahir'de düşman topçularını muvâffakiyetle bombardıman etmiştir.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr bir bir tebeddül yoktur. (Millî)

30 Haziran 1915-17 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

16 Haziran 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 15 Haziran öğleden sonra Arıburnu'nda düşman şedid topçu ateşini müteâkıb sol cenâhımıza üç def'a taarruz etmiş üçünde de muvâffak olamayarak azîm telefâtla tard ve def' edilmiştir. Seddülbahir'deki düşman 14-15 Haziran gecesi sağ cenâh siperlerimizi ağır toplarıyla sabaha kadar bombardıman etmiş ve 15 Haziran öğleden evvel bu cenâha karşı taarruzlarda bulunmuş ise de mukâbil taarruzlarımızla def' edilmiştir. [Aynı] gece sol cenâhımıza karşı taarruzlarında hiçbir muvâffakıyyet elde edememişlerdir. Merkezimize karşı öğleden sonra yapmak istedikleri taarruz ise pek suhûletle def' edilmiş ve mukâbil hareketimizle düşman mevzi'nden iki hatt-ı siper zabt edilmiştir.

Anadolu bataryalarımız Seddülbahir'de sol cenâh muhârebâtına muvâffakıyyetle iştirâk etmiş ve düşmana azîm telefât verdirerek düşmanın ric'atine pek müessir olmuştur. Yine bu bataryalarımız düşmanın Teke Burnu'ndaki bataryalarını iskât eylemiştir. Tayyârelerimiz Seddülbahir'de düşmanın balon meydânlarına muvâffakıyyetle bombalar atmıştır.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr bir şey yoktur. (Millî)

30 Haziran 1915-17 Haziran 1331, s. 2

Son Havâdis

Tebliğ-i Resmî

Sertabib hazret-i şehriyâri tarafından ita olunan rapor sûretidir:

Zât-ı hazret-i hilâfetpenâhinin bu akşâmki derece-i harâretleri 37,1 nabız 96 olup gündüzü pek rahat geçirmişlerdir. Lehu'l-hamd ahvâl-i sıhhiye-i şâhâneleri pek iyi olduğunu mübeyyen rapor takdim kılındı. 16 Haziran 331, Salı akşâmı (Millî)

Zât-ı hazreti şevketsâmet hazret-i padişâhînin lehu'l-hamd ve'l-minne günden güne mübeddel-i âfiyet olmakta bulunan rahatsızlıkları esnâsında gerek pâ-yı taht-ı saltanat-ı seniyye gerek vilayet-i şâhâne-yi ahâlî-i sâdikası taraflarından hakk-ı hümâyûn-ı mülûkanede hürmet ve samimiyet ile memzuc olarak umûmen izhâr edilen âsâr-ı muhabbet ve musadakat nezd-i mali ve kad cenab-ı hilafetpenâhide pek ziyâde bais-i takdîr ve memnuniyet olmuş olduğu cihetle keyfiyet-i ba-irade-i seniyye hazret-i tacdarı bilcümle ahâlîye tebşir ve beyân olunur.

Hâriciye Nezâret-i celilesine 26 Haziran 1915 târihiyle Viyana Sefri Hüseyin Hilmi Pâşâ Hazretlerinden vârid olan telgrafnâmedir:

“Viyana şehri zât-ı şevketsemât hazret-i padişâhîye icrâ edilen ameliyeni muvâffakiyyet-i ber olmasından dolayı tebrîkât-ı ihtiramkarânesinin ve metbu-ı müfahham ve muazzamımız sevgili padişâhımız efendimiz hazretlerinin an-karib-i iade-i âfiyet buyurmaları hakkında temenniyât-ı halâsâsının haşmetli imparator ve kral, Fransuva Josef Hazretlerinin müttefik-i mufahham ve muazzamına iblağına şehir emini vasıtasıyla acizlerini me'mur eylemiş olduğundan tebrîkât ve temenniyat-ı mezkûrenin atabe-i aliye-i hazret-i padişâhîye arz u iblağ buyurulmasını zât-ı sami-i fehmanelerinden rica eylerim fermân.”

Sadrazam ve Hâriciye Nâzırı fehâmetlü devletlü Prens Said Halim Pâşâ hazretleri tarafından 28 Haziran 1915 târihiyle Viyana Sefâret-i seniyyesine keşide buyrulan telgrafnâmedir:

“Zât-ı şevketsemât hazret-i padişâhîye icrâ edilen ameliye-i carrahiyenin muvâffakiyyetle neticelenmesinden dolayı Viyana şehri tarafından beyân olunan tebrîkâtı ve zât-ı hümâyûn-ı mülûkanenin serian iade-i âfiyet buyurmaları zımında izhâr kılınan temenniyat-ı atabe-i aliye-i cenâb-ı padişâhîye arz u iblağ eyledim.

İş bu eser-i vud ve muhalesattan pek mütehasıs olmuş olan metbu-ı mufahham ve muazzamımız padişâhımız efendimiz hazretleri Viyana ahâlîsine beyân-ı teşekkür buyururlar. İş bu hissiyât-ı hümâyûn-ı mülûkanenin Viyana ahâlîsi nezdinde tercüman olmasını Viyana şehir eminden temenni etmenizi rica eylerim.”

Vilayette Sürûr-Şam, 14 Haziran-Muhterem padişâhımıza icrâ edilen ameliyyanın muvâffakiyyetle neticelenmesinden dolayı umûm-ı Şam ahâlîsi sürûr içindedir. Belediyece kurbanlar zebh edilmiş ve şehir üç gece elektrik ile donatılarak icrâ-ı şâdımani edilmiştir.

Çanakkale de

Çanakkale, 16 Haziran-(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden): Dün her iki cephe-i harbde de misli nâmesbûk şiddetli bir muhârebe vuku' bulmuş ve her tarafta askerimizin muzafferiyet-i kat'îyesiyle neticelenmiştir. Düşman sabahleyin dokuz kırk beş geçe evvelâ Seddülbahir'de karşı topçusu ile sağ cenâh ve merkezimize karşı şiddetli bir ateş açmış ve bu ateşi kruvazörün iştirâkiyle bir kat daha teksîf etmişti. Topçumuzun derhâl mukabelesi üzerine başlayan top teâtîsi öğleden sonraya kadar devam etmiştir. Düşman ba'de'z-zuhûr ateşi tâdil ile piyâdesiyle hücûma kalkışarak topçusunun istihdâf ettiği mahâllere doğru ilerlemeye teşebbüs etmiş ise de ateşimizin şiddeti üzerine taarruza kıyâm eden düşman kuvvetlerinin kısm-ı âzâmı mahv olmuştur. Bilahire kahramân askerimizin icrâ ettiği mukâbil taarruz neticesinde düşmanın merkezinde iki siper zabt, iş bu siperler ihtiyacımıza göre tahkîm olmuştur. Sağ cenâhta ise bir kısım siperlerimize girmeye çalışan düşman kuvvetlerinin bir kısmı imhâ ve bir kısm-ı diğeri tard edilmiştir. Muhârebe öğleden sonra Arıburnu cephesine de sirâyet etmiş ve saat bire doğru burada dahi şiddetli bir topçu harbi başlamıştır. Bilahire taarruz eden düşman kuvvetlerinden bir çoğu kahramânlarımızın savlet ve mukabele-i delîrâneleri üzerine harb meydanında kaldıktan sonra bakiyyet-üs-süyûfu perişan bir sûrette ric'ata ancak vakit bulabilmiştir. Topçularımız bu cephede sağ cenâh ve merkezimizin karşısına isâbet eden düşman siperlerinin bir çoğunu tahrîb etmiştir. Düşmanın telefâtı harb meydanında terk ettiği ecsâda nazaran herhalde geçen muhârebedeki zâyî'âtın çok fazladır. Bilakis zâyî'âtımız nispeten cüz'-idir. Ordumuzun kûvve-i mânevîyesi ve askerimizin düşmanı tenkîl emrinde gösterdiği

şecâat ve hamâset fevkaladedir. Son muhârebeye igtinâm olunan yedi yüzü metecâviz düşman tûfengi İstanbul'a gönderilmektedir.

1 Temmuz 1915-18 Haziran 1331, s. 4

Tebliğ-i Resmî

17 Haziran 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 15 Haziran'da Arıburnu'nda sol cenâhımıza mükkereren icrâ eylediği taarruzlarında muvâffak olamayarak yine mevzi'lerine sürülen düşman göze görünen meydanda 750 kadar maktûl bırakmış ve biri zâbit olmak üzere bir miktarda esir elimize düşmüştür. Seddülbahir'de sağ cenâhımıza karşı dtüşman muvâffakiyetsiz taarruzlarını ara sıra tekrar etmekte ve azîm telefâta ma'rûz olmaktadır.

2-Diğer cephelerde bir tebeddül yoktur. (Millî)

Çanakkale Harekâtı ve İtalyanlar

Berlin, 29 Haziran-Local Anzeiger telgrafla Lugano'dan istihbâr ediyor: Dün İtalya gazeteleri hükûmetin icabât-ı siyasiye ve askerîyeden nâşi Çanakkale taarruzuna iştirâke karar vermiş olduğundan bahs etmişlerdi. Halbuki bugün Hükûmet, İngiliz menâbi'inden işâ'a edilmiş ve Giornale d'Italia ve Tribuna tarafından yapılmış olan bu haberi tekzib eylemiştir. Corriere Dellasera bu harekete adem-i iştirâkin amilâne bir hareket olduğunu, Gelibolu şibh-i cezîresine küçük müfrezeler sevkinden hiçbir şey husûle gelmeyeceğini ve büyük büyük müfrezelere de mevki' müsâid bulunmadığını ve İtalya'nın Avusturya'ya karşı bütün kuvvetlerine ihtiyacı görüldüğünü yazmıştır. Bu haberin tekzibi İtalya Parlamentosu'nda geniş bir nefes alınmasına sebep olmuştur.

2 Temmuz 1915-19 Haziran 1331, s. 4

Tebliğ-i Resmî

18 Haziran 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde:16 Haziran günü şimâl grubunda Arıburnu'nda bir mu'tâd ateş muhârebesi ile geçmiştir. Cenûb grubunda (Sedülbahir'de) muhârebe bütün gün devam etti. Düşman sağ cenâhımızı ihatâ' fikriyle kuvvetli ve mütemâdî topçu ateşi himayesinde taarruza kalktıysada mukâbil taarruzlarımızla bu emeli akim bırakıldı. 16-

17 Haziran gecesi şimâl grubunda Arıburnu düşmanın merkez siperlerimize karşı yapmak istediği taarruzlar kanlı bir sûrette def' edildi. Ve sağ cenâh kıtaâtımız mukâbil taarruza geçerek birbiri gerisinde düşmandan iki hatt-ı siper zapt etti.

Yine bu gece kıtaâtımız cenûb grubunda Seddülbahir'de düşmanın sol cenâhına mukâbil tararuz yaptı bütün gece devam eden bu tarruzda kıtatamız düşman mevzi'lerin birçok kısmına girerek süngü muhârebesine muindâne devam eylemiştir. İş bu muhârebeye şafakla beraber fâsıla verilmiştir. 17 Haziran günü sabahın yedisinden 12'ye kadar cenûb grubunda seddülbahir'de muhârebe sağ ve sol cenâhımızda devam etti. Her iki cenâhta kıtaâtımız tararuzlarıyla başlayan iş bu muhârebe lehimize pek müsâid olarak devam etmiştir. Anadolu sâhil bataryalarımız cenûb grubunun muhârebâtına muvâffakiyetle iştirâk etmiş ve düşman ordugâhıyla topçu mevzi'lerini müessir bir sûrette bombardıman etmiştir. Tayyâremiz Seddülhahir üzerinde uçarak bombalar atmıştır.

3-Sair cepelerde şâyân-ı iş'âr tebeddül yoktur. (Millî)

3 Temmuz 1915-20 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

19 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cepesinde 17 ve 18 Haziran günlerinde şimâlde Arıburnu'nda mühim bir vakı'a geçmemiştir.

Bu civâr dahiline 3 büyük düşman nakliye gemisi yaklaşarak çatana ve mavnalarla mütemâdiyen yaralı nakil olduğu tarassûd edilmiştir. Sefâin-i mezkûrenin hastahâne gemisi olduğuna dâir üzerlerinde bir işâret yok idi. Buna rağmen bunlara ateş edilmemiştir. Cenûbda Seddülbahir'de düşmanın büyük hazırlıkları neticesinde 3 gündür teşebbüs ettiği taarruzları kıtaâtımızın fedâkârane mukâvemet ve sultları ile tamamen kırılmış ve düşman azîm telefât vererek eski mevzi'lerin def' edilmiştir. 17/18 ve 18 Haziranda bu mîntıkada sağ ve sol cenâhlarda ehemmiyetsiz siper müsademâtı devam etmiştir.

Boğaz ileri bataryalarımız 18 Haziran akşamı Seddülbahir civârındaki düşman ordugâhına bir ateş baskını yapmış ve pek mühim te'sîr vusûle getirdiği gibi düşmanın bir bataryasını iskât etmiştir. Ve ayrıca tam bir isâbetle düşmanın bir obüs topu tahrîb ve civârındaki insan ve hayvanâtın birçoğu itlâf edilmiştir.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı kayd bir tebeddül yoktur. (Millî)

Kafkasya'daki Son Muzafferiyetimiz

Rusların Azîm Zâyi'âtı-Rusya'da İhtilâl

Erzurum, 18 Haziran-Muzafferiyetimizle neticelenen son muharebelerde Ruslar pek azîm zâyi'âta dûçâr olmuşlardır. İlerlediğimiz mıntikalarda pek çok düşman cesedine tesâdüf etmekteyiz. Yalnız biz 3 bin kadar Moskof defnettik. Maktûlinin ceplerinde bulunan ve efrâdı cedide vesâtâtıyla geldiği anlaşılan mektublardan Rusya'da pek kanlı ihtilâller çıktığı kat'i bir surette anlaşılmıştır. Mektupları muhtelif memleketlerden gelmiş olmasına nazaran ihtilâlin Rusya'nın her tarafına sirâyet ettiği tahakkuk etmektedir.

4 Temmuz 1915-21 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

20 Haziran 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 19 Haziran şimâlde Arıburnu'nda mühim bir vak'a olmadı. Cenûbda Seddülbahir'de düşman kendi sol cenâhına yapılacak taarruz hazırlıklarımızı men' için hayli cephâne sarf etmişsede bir netice elde edememiştir. Kıtaâtımız bu ateşlere rağmen düşman siperlerine kadar yaklaşarak düşmanı yakından şiddetle tazyîk etmektedir. Merkezde nispeten sükûnet vardır.

Sol cenâhta topçu ve piyâde ateşleri fâsılalı olarak karşılıklı siperlerde bomba endâhtları devam etmiştir. Anadolu bataryalarımız düşmanın Seddülbahir'e çıkarmak istediği takviye kıtaâtını hamil kayıklarına şiddetle ateş açmış ve mühim zâyi'ât verdirerek düşmanın ihrâc hareketini kıta ve gemilerini derhâl açmaya mecbûr eylemiştir. Aynı bataryalar düşmanın Seddülbahir'deki ve Teke Burnu'ndaki ordugâhlarını, kıtaâtını ve bir obüs bataryasını muvâffakiyetle topa tutmuştur. Düşman tayyâreleri Yenişehir'e neticesiz bombalar attılar.

2-Diğer cephelerde bir tebeddül yoktur. (Millî)

İngilizlerin Çanakkale'deki Müthiş Zâyi'âtı

Berlin, 2 Temmuz-Londra'dan bildiriliyor:Avâm Kamarası'nda Monsieur Asquith kuvâ-yı berrîye ve bahrîyesinin Çanakkale'deki zâyi'âtından bahs ile bunun 31 Mayıs tarihine kadar zâyi'âtından 496 telef, 1134 mecrûh, 92 gaib efrâddan 6927 maktûl, 23542 mecrûh ve 6445 gaib olduğunu beyen eylemiştir.

Çanakkalede Ervâh-ı Sühedâ'ya Mevlid-i Nebevi Kıraatı

Kale, 20 Haziran-(Anadolu mıntıkası muhâbir mahsûsamızdan): Bugün Cuma namazını müteakib merkez hastahânesi heyet-i sıhhiyyesi tarafından ervâh-ı sühedâ' için mevlid-i nebevi kıraat ve bu vesile ile dua-yı ömür ve afiyet-i şâhâne ve muzafferiyet-i osmanniyye yad ve tezekkâr olunmuştur.

Düşmanlarımızın Çanakkale'ye Taarruz Plânı

Berlin, 2 Temmuz-Neue Rotterdamische Corent gazetesinin Dersâdet muhâbirinin gazetesine vuku' bulan iş'ârına göre şimdiye kadar itilâfçıların Çanakkale'ye karşı taarruzlarındaki harekâtı nazar-ı dikkate alınca olursa mevki'î tatbika konulmak istenilen bu taarruz plânının ancak mecnûnlara mahsûs bir tımarhânedede tertib olunabileceğine hükmedilebilir. İngilizler kendi askerlerini fedâ etmekten çekiniyorlar. Avusturyalı ve Hintli askerleri, Fransızları ve diğer ücretle tuttıkları kimseleri ileriye sürüyorlar ki bunlarda Türklerin ateşleri altında mahvolmaktadırlar. İtilâfçıların Çanakkale cephesindeki zâyi'âtı pek azîmdir. Herhalde Çanakkale'deki vaziyet-i umûmîye Londra'dan ziyâde Paris'te elim bir te'sîr hasıl etmiştir. Umûmîyetle Fransızlar bu teşebbüsü menfûr görmektedirler.

5 Temmuz 1915-22 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

21 Haziran 331 târihiyle Karârghâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

2-Çanakkale cephesinde: Şimâl grubunda (Arıburnu) fâsılalı topçu ve piyâde ateşi muhârebesi olmuştur. Düşman fenâ kokulu gaz neşreden endâhta hâlâ devam etmektedir. 19 Haziran'da paralandıktan sonra bu cinsten yeşil gaz neşreden şarapnel endâht eylemişlerdir.

Cenûb grubunda (Seddülbahir) kıtaâtımız 19 Haziran'da düşmanın sol cenâhına icrâ eyledikleri taarruzlarında iyi neticeler elde ettiler ve düşman mevzi'inin bazı aksâmına süngü hücumlarıyla girdiler.

Sâhil bataryalarımız 20 Haziran'da Seddülbahir'da düşman topçularıyla kıtaâtını ve tayyâre hangarlarını bombardıman ettiler.

3-Diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr bir tebüddül olmamıştır. (Millî)

Avâm Kamarası: Harbe Nihayet Veriniz! Komutası

Berlin, 3 Temmuz Londra'dan haber veriliyor. Avâm Kamarası'nda muhâfazakârlardan Mister Macneyl Dâhiliye Nâzırına bir sual iradı ile (Harbe Nihayet Veriniz! Stop The War) ünvanı altında müteşekkil komuta tarafından ibrâz edilen faaliyete tevcih-i nazâr edip etmediğine ve binâenaleyh bazı eşhas tarafından umûmûn müceb-i nâ-hoşnûdîsi olacak ef'âl ve harekâta tesaddi edilmesine karşı tedâbir ittihâzı tasavvurunda bulunup bulunmadığını sormuştur. Dâhiliye Nâzırı Sir John Simon cevabında; mezkûr komitenin ef'âl ve harekâtı şiddetle ta'kîb ve tetkik edildiğini ve cebr u şiddetle alâkadâr olan herhangi bir hareketin şiddet-i matlube ile derhâl dūcâr-ı mecâzât olacağını söylemiştir.

Mister Marcam isminde diğer bir meb'ûs da; Düşman tarafından ma'lûm olan İngilizlerce de 8 gün sonra Amerika gazeteleri vasıtasıyla öğrenilmesi kâbil bulunan birtakım havâdislerin mektum tutulması hükûmetin siyâset-i icabatı mıdır? Tarzında bir sual sormuş ve buna: "Havâdislerin neşrine mani olan biri varsa o da Lord Kicez'dir. Gazetelerin harb muhâbirleri tarafından gönderilen mektuplarda ancak ahvâl-i hevâîyyeden bahsediliyor. Lord Kicez, İngilizlere de Mısır fellâhları veya Hind dervişleri gibi mu'âmele etmemelidir!" sözlerini ilave etmiştir.

Bu tenkidâta cevaben Dâhiliye Nâzırı da sansürün lüzumundan bahsetmiş ve sûret-i sahiredede ehemmiyetsiz gibi görünen bir haberin Almanlar için askerlikce müceb-i istifâde olduğunu müsbet bir vak'a zikrelemiştir. Nâzır müteâkıben meb'ûslara tevcih-i kelam ile kumandanlara karşı beyân-ı i'timâd ve emniyet lüzumundan bahseylemiş ve böyle yapılmadığı takdirde milletin harp yapamayacak bir hale geldiğinin teslim-i zaruri olacağını beyândan sonra yakında Çanakkale harekâtına dâir yeni bir rapor neşredileceğini bildirmiştir.

Düşmanın Şaşkınlıklarından

Edremit, 20 Haziran-Düşmanın iki vapuru bu sabah saat beşi kırk beş geçerken yine ilice iskelesindeki karakola, fabrikalara 157 mermi atmıştır. Nüfusça zâyi'ât yoktur.

Kürd Mücâhidini

Kerkük, 20-Kerkük mehallifatındaki Kürd cengâverlerinden binlerce mücâhidin darü'l-harekâta gitmişlerdir. Efrâd u kabail fevc fevc kıtaâta iltihat etmektedir.

6 Temmuz 1915-23 Haziran 1331, s. 4

Tebliğ-i Resmî

22 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde 21 Haziran öğleden sonra 1,5'ta bir Alman tahtel bahri iki bacalı büyük bir Fransız nakliye gemisini Seddülbahir önünde batırmış ve sefine 3 dakika zarfında denize gömülüp gitmiştir.

Şimâl grubunda: 20-21 gecesi düşman sağ cenâhmıza şiddetli bir tüfeng ateşini müteâkıb kuvvetli keşf kollarını ileri sürmek istemişse de tard edilmiştir.

Cenûb grubunda 21 Haziranda topçu ateşlerimizle düşmanın bir mühimmât deposu ber-heva edilmiş ve ayrıca birkaç düşman bataryalarında da iştiâl ve yangın husûle getirilmiştir. Yangınları söndürmeye koşanlar yine topçu ateşlerimizle itlâf edilmiştir.

....

7 Temmuz 1915-24 Haziran 1331, s. 2

Tebliğ-i Resmî

23 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale Cephesinde:Vaziyette umûmî bir tebeddül olmayıp mu'tâd olan siper muhârebâtı vuku' bulmuş ve bilhâssa Seddülbahir mıntıkasında sağ cenâhımızda bu muhârebât şiddetle tekrar etmiş ve bütün muhârebâtın cereyanı bize müsâade olmuştur.

Anadolu bataryalarımızın ateşleri Seddülbahir’de düşman ordugâhında müteaddid iştilal ve yangınlar husûle getirmiştir. Tayyârelerimiz iki def’a düşman kıtaâtı üzerine muvâffakıyyetle bombalar attılar.

Bir düşman monitorünün Arıburnu önünde açıktan açığa hastahâne gemisini kendisine siper ittihaz ederek karadaki mevki’lerimize ateş açtığı görülmüştür.

3-Diğer cephelerde şâyân-ı iş’âr bir tebeddül olmamıştır. (Millî)

Mısır Müslümanları Muhârebe Aleyhinde

Dersaadetten Frankfurter Zeitung’a keşide edilen bir telgrafnâmede deniliyor ki; “Her türlü şek ve şüpheden arî olarak Kahire’den bildirildiğine göre Mısır ekâbirinden zevât-ı İngilizler tarafından ta’yîn eden Hadyo Kazib nezdinde teşebbüsâtta bulunarak hilafete karşı olduğu için İslâmların hissiyât-ı diniyyelerini rencide eder. Muhârebeye hitâm verilmesini İngiltere hükûmetinden iltimâs etmesini kendisinden talep eylemişlerdir.”

Bir Fransız Esirinin İfaâdâtı: Çanakkaledeki Düşmanlarımızın Kûvve-i Manevîyyesi!

10 Haziran 331 târihinde Seddülbahir’de esir olan “Sakoman Edward” nâmındaki esir isticvâb olduğu sırada âtîdeki sözleri söylemiştir:

“... size bir askerlik serbestliğiyle açıktan açığa söyleyebilirim ki biz Fransızlar Çanakkale harekâtının âtîsinden emin değiliz. Bugüne kadar elde edilebilen netâyic cesâretimizi kırmaktadır. Fransanın buraya yeni takviye kıtaâtı göndereceğini zannetmiyorum. Fransa cephesi gibi can alacak bir cepheyi bırakıp Çanakkale’ye gelmekliğimize ve Türkiye’ye karşı harp etmekliğimiz bize hayırlı birşe görünmüyor.”

Düşmanlar Arasında Kargaşalıklar

“İndependanis Romen” gazetesinin İsveç matbûâtına atfen verdiği havâdislere göre Rusya’da kargaşalıklar gittikçe ihtilâl şeklini almaktadır. Petersburg’da pek şiddetli nümâyişler vuku’ bulmuş bunun neticesi olarak amele ile asker arasında müsâdemeler zuhûra gelmiş, maktûl ve mecrûhunun miktarı 600’e bâliğ olmuştur. Aynı sûretle de Moskova’da 3 gün imtidâd eden kargaşalıklar esnâsında 300’ü mütecâviz maktûl ve mecrûh teaddad edilmiştir.

Yine aynı gazetenin verdiği ma'lûmâta göre bu gib ahvâl yavaş yavaş İngiltere'de de baş göstermektedir. Ez-cümle İrlanda'da âhiren zuhûr eden kargaşalıklar üzerine hükûmet Doblen ve Belfast şehirlerinde idâre-i örfiye i'lânına mecbûr olmuştur.

Gouraud'un Yarası Vehim

Lösren, 5 Temmuz-Çanakkale'de yaralanan Fransız Generali Gouraud'un cerîhasının vehim olduğu Paris'ten bildirilmiştir.

8 Temmuz 1915-25 Haziran 1331, s. 4

Tebliğ-i Resmî

24 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: Arıburnu'nda 23 Haziran topçularımız düşman mevzi'lerine müessir endâhtlar icrâ ederek oldukça mühim tahrîbât yapmışlardır. Sol cenâhımız karşısındaki düşman topçusu yanlış endâhtları neticesinde bütün mermilerini kendi siperlerine düşürerek askerlerine iyi telefât verdirmiştir.

Cenûbtan Seddülbahir'de sağ cenâhımıza karşı düşman evvela keşf kollarını ileri sürmek sûretiyle bir taarruz icrâsına teşebbüs etmiş ise de zâyî'ât-ı külliye verdirilerek püskürtülmüştür.

Düşmanın Seddülbahir civârında Teke Burnu'na sefâin-i mavnayı harbiye ile sair küçük gemiler yanaştırarak irkab ve ihrâc ameliyatıyla meşgul bulunduğu esnâda Anadolu sâhil bataryalarımız bateten iş bu mevki'ye ateş açmış ve hazırlık vaziyette bulunan bir tâbûrun tam ortasına düşürülen bir mermi orada mühim kargaşalık ve telefâta sebep olmuştur. Yine bu bataryalarımızın endâhtıyla o civârda bir düşman cephâneliği ber-hevâ edilmiştir.

3-Diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr tebeddül yoktur. (Millî)

Batan Vapur Kartaja İmiş

Berlin, 6 Temmuz-Paris'ten bildiriliyor: Bahriye Nezâreti bir beyânnâme neşr ederek Kartaja nâmındaki vapurun Seddülbahir karîbinde Hellas Burnu civârında bir tahte'l-bahr tarafından torpillenerek batırıldığını ve geminin 5500 tonunda olup içinde askerden mâ'adâ birçok mühimmât olduğunu ilân ediyor.

9 Temmuz 1915-26 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

25 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale Cephesinde: 24 Haziran: Şimâlde Arıburnunda mühim bir vak‘a olmadı. Cenûbda Seddülbahir cephesinde sağ cenâhımız karşısında düşmanın iki siperi kıtaâtımız tarafından zabt ve işgâl edilmiştir.

Merkezden çıkarılan keşf kollarımız düşmanın siperlerini basarak bir miktar cephâne ve edevât-ı istihkâmiyye igtinâm ettiler. Sol cenâhta hafif piyâde ve topçu atışları ve bir mu‘tâd bomba endâhtları devam etmiştir. Öğleden evvel bir düşman tayyâresi Gelibolu kasabasına 3 bomba atmış ise de bir zarârı dokunmamıştır. Anadolu bataryalarımızın endâhtıyla düşmanın Teke Burnu’ndaki ihrâc iskeleleri tahrîb edilmiş ve o civârdaki karârgâh çadırları ateşimiz altında kalmıştır.

2-Diğer cephelerden şâyân-ı iş‘âr ma‘lûmât gelmemiştir. (Millî)

Karun Nehri Civârında İngilizlerin Büyük Bir Mağlûbiyeti

Kûtü’l-Amâre, 24 Haziran-Karun Nehri civârındaki el-Kabe ve dürun aşâir-i sâdikası mücâhidinin Hizaleyh Ve’lmara cihetlerinde İngiliz kıtaâtı üzerine hücum ederek İngilizlerden 1000 esir, 6 top, 2 mitralyöz ve birçok mühimmât ve zehair igtinâm ettikleri ve düşmanın hayli maktûl ve mecrûhu bulunduğu mevsumen müstahbirdir.

20.000 Mücâhidin Harbe İştirâkı

Kûtü’l-Amâre, 24-Kısm-ı mühimi atlı olmak üzere aşâirden 20.000 mücâhid bugün Kut’da ve şehri mezbûrun karşı yakasında toplanarak cihada iştirâk için umûm kumandana mürâcaât etmiş, mürâcaâtları kabul olunmuştur. Telgrafımı bütün ru’sa-yı aşairin huzûr ve talebiyle yazıyorum.

Kartaja ve Aporon’un Garkı-Fransa’da Teessürat

Viyana,7 Temmuz-Paris’ten iş‘âr olunuyor: Ajans Havas Marsilya’dan istihbâr ediyor: “Kartaja ve Aporon’un torpillenmiş ve batırılmış olduğu haberi burada şiddetli bir teessür husûle getirdi. Vapur Transatlantik kumpanyasının Bahrisefid filosuna mensûb olarak Çanakkale’ye asker ve mühimmât-ı harbiye nakledilmek üzere Fransa

hükûmeti tarafından isticar olunmuştu. Vapur büyük bir hamle ile Marsilya'dan hareket etmişti.

10 Temmuz 1915-27 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

26 Haziran 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

2-Çanakkale cephesinde: 25 Haziranda Arıburnu'nda topçumuzun müessir ateşi düşmana telefât verdirdi. Düşmanın teskirelerle yaralı nakil ettiği tarassûd edildi. Seddülbahir'de, düşmanın sağ cenâhımızda bazı siperlere bombalar ile yapmak istediği taarruz zâyî'ât-ı külliye ile def edildi. Bütün gün fâsıllı top, tüfeng ateşi, bomba endâhtı devam etmiştir. Anadolu bataryaları Seddülbahir düşman ordugâhını, ihrâc mahâllerini muvâffakiyetle topa tuttu.

....

Çanakkalede Düşmanlarımızın Zâyî'âtı Bir Günde 14000

Berlin, 8 Temmuz-Berliner Zeitung'a Amsterdam'dan bildiriliyor:

25 Nisan'dan 5 Mayıs'a kadar olan harekât-ı askeriye hakkında General Hamilton tarafından verilen raporda, karaya ihrâc edilen bazı müfrezelerden yarısının saff-ı harb haricine çıkarıldığı beyan edilmektedir. Raporda deniliyor ki :

“Düşman mitralyözü, fenni bir şekilde vaz' edilmiştir. Bu bütün hatt-ı harbimiz, oraktan geçirilircesine, şiddetli bir ateşe ma'ruz bırakıldı. 5 Mayıs'taki zâyî'ât zâbitândan 177 maktûl 412 mecrûh ve 13 gaib, efrâddan 1990 maktûl, 1807 mecrûh 3580 gaib olmak üzere, 13979'a bâlig olmaktadır.

General Hamilton'un Raporu ve Times'in Tenkidâtı

Berlin, 8-Londra'dan bildiriliyor: Times gazetesi General Hamilton'un Çanakkale muhârebeleri hakkındaki raporunu tenkid ile diyor ki:

“Raporun ne için daha evvel neşredildiğini, halkın neden dolayı 5 ay müddetle ahvâlden haberdar kılınmadığını anlamak müşkildir.”

İngiliz gazetesi raporu bilintizâm sarâhâttan ari yazılmasından başka bir ciheti tenkid etmemek istediğini beyân ile diyor ki:

“Martta nâkliye sefâini o kadar fenâ bir surette doldurulmuş idi ki diğer sûrette tahmil edilmek için İskenderiye’ye gitmek mecburiyetinde kaldılar diye açıkça söylemek lazım gelirdi. Bu suretle de hem karadan hem denizden hücum gayr-ı kâbil idi. Zira sair cihetlerde büyük tecrübeler icrâ edilmiş olmakla beraber nâkliye gemileri suret-i muntâzimedeki yüklenilmemiş idi. Bunun içinde karadan taarruz Nisan’dan evvel başlayamadı. Bundan dolayı Türklere Gelibolu Yarımadası’nı en mükemmel vesâiti tedâfiyye ile mücehhez büyük bir Cebel-i Tarık şekline çevirmek için vakit bırakılmış oldu.”

“Times” Nisan’a kadar muhacim ordu ile donanma arasında sûret-i cedide tevhid-i mesai vuku’ bulmamış olduğunu kayd ettikten sonra ber-vece-i âtî satırları ilave ediyor: “Halk, teşebbüsün vasf-ı mümeyyizi olan bu fâkdânı istihsârâtta tamamıyla bi haber kalmıştır. Daha adeta el ile tutulabilir. Denebilecek olan hataları zikr etmiş oluyor, pek çok olan yeni noksanları nazar-ı itibara almıyoruz. Halk, mu’tâd ve mükerrer mukâbil taarruzlara karşı gelmek için en müessir vesâit ne ise onları evvelce ihzar etmeden Çanakkale’yi zorlamak hatâ-yı esasiyesini izâh eyleyecek mazeretlere vakıf olmak hakkını haizdir.

11 Temmuz 1915-28 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: 26 Haziran Arıburnu ve Seddülbahir mıntıkalarında bir tebeddül olmadı. Mu’tâd olan top ve tüfeng ateşleri teâti edilmiştir.

İleri sürülen Anadolu bataryalarımız Teke Burnu’nda düşman ordugâhlarıyla Seddülbahir civârındaki arâziyi ve düşman piyâdeden mürekkebe bir yürüyüş kolunu muvâffakiyyetle topa tutmuştur. Öğleden sonra Teke Burnu civârında büyük bir yangın görülmüş ve arasına infilâk sedaları işitilmiştir.

3-Diğer cephelerden mühim bir ma’lûmât yoktur. (Millî)

Aras’ın Cenûbundaki Taarruzumuz Muvâffakiyyetle Neticelendi

Tortum, 26 Haziran-Aras cenûbunda ufak bir kuvvetimiz taarruz ederken düşmanın bir Kazak süvâri âlâyı hücumâ kalktı. Kıtaâtımız tarafından vuku’ bulan mukabele-i şedide üzerine düşman püskürtüldü ve telefât-ı külliyeye dâcâr oldu.

Genaral Gouraud'un Paris'e Muvâsalatı

Berlin,9 Temmuz-Genaral Gouraud Paris'e muvâsalat etmiştir. General'in Gelibolu'dan mufârekat etmek üzere râkib olduğu vapur derûnunda yapılan bir ameliyat-ı cerrahiye neticesinde sol kolu kat' edilmiştir. General'in aynı zamanda sağ ve sol kolu kırık bulunmaktadır.

Almanya'daki Müslüman Üserâ'ya Câmi' İnşası

Berlin, 9-Berlin karîbinde ve Vegeterdorf üserâ' karârgâhında bulunan esirlere tahsis edilmek üzere saîr câmi'ler tarz-ı mimarisinde bir câmi'-i şerif inşâ' edilmiştir. Rus, Fransız ve Belçikalı üserâ'dan tamamen ayrı mahâlde bulunan müslüman üserâ' karârgâhı ortasında câmi'-i şerif 16 köşesi ve zarif bir minaresiyle hoş bir manzara erae etmektedir. Nim daire şeklinde bulunan kubbesi zeminden 12 metre irtifâ'ındadır. Minare ise 23 metre irtifâ'ındadır.

Câmi' dahilen basit bir tarzda fakat, ayat-ı kerime ile tezyin edilmiştir. Üserâ' meydânında bulunan bir imam namaz kıldırmakta ve müezzin hergün evkat-ı hamsede ezan okumaktadır. Câmi'in resmen resmî küşadı Türkiye sefiri ve cihet-i askeriyeden saîr zevât hazır olduğu halde yakında icrâ edilecektir.

12 Temmuz 1915-29 Haziran 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

28 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 27 Haziran Arıburnu ve Seddülbahir mıntıklarında karşılıklı ve fâsılalı topçu ateşlerinden başka bir tebeddül olmadı. Öğleden sonra 4 torpido himâyesinde Kaba Tepe karşısına gelen Lord Nelson sisteminde bir düşman zırhlısı mevzi'lerimize 200'ü mütecâviz mermi attı, bir te'sîr yapmadı. Bu sarfiyât neticesinde yalnız bir nefer şehîd ve iki nefer mecrûh olmuştur. Mukabele eden topçularımızın bazı mermileri zırhlıya isâbet ettiği görülmüş ve bunun üzerine zırhlı çekilmeye mecbûr olmuştur.

Anadolu bataryalarımızın te'sîrâtı neticesinde Teke Burnu'nda düşmanın evvelki faaliyetinden eser görülmüyor. Dün bu bataryalarımız yine muvâffakiyyetli endâht yaptılar. Bilhâssa Hisârlık garbındaki düşmanın obüs bataryasına karşı açılan ateş pek

müessir olmuş ve bir obüs topuna tam bir isâbet görülmüştür. Düşman tayyâreleri boğazın Anadolu sâhili üstünde göründülse de tayyâre bataryalarımızın ateşleriyle siperlerine devam edemedi geriye tard olundular.

2-Diğer cephelerden şâyân-ı iş‘âr ma‘lûmât gelmemiştir. (Millî)

Çanakkale ve İ‘tilâf Devletleri

Berlin, 10-Almanya'nın esbak Roma Sefiri Kont Mon Münister Neuiste Nahrihten gazetesine diyor ki: “İ‘tilâf Devletleri Çanakkale hareketi başlamadan hayli müddet akdem şark hakkında bir i‘tilâfnâme tanzim etmişlerdi.

Mezkûr i‘tilâfnâme mûcibince Rusya bu bütün Balkanlarda, Macaristan ve Galiçya'da serbeste-i harekete nail olacak ve halaskar Çar, Balkan Devletleri hükümdârlarından her birine İ‘tilâf Devletlerine ikâ‘ ettikleri hıdmat nisbetinde bir hisse î‘tâ edecekti.

Galiçya ve Bukovina ve aynı zamanda Karadeniz'i Boğaz içine kadar garp sahili Tuna mansıbıda dahil olduğu halde Rus idaresine geçecekti. Ve bu suretle Tuna'nın beynel milel idaresine hatime verilecektir.

İngiltere ise adalar denizinde adalarda serbestçe icrâyı hükm edecekti.

Rusya, İmroz, Limni ve Bozca Adalarının doğrudan doğruya İngiltere'ye ilhâkına sûret-i kat‘iyyede muvâfakat etmişti.”

13 Temmuz 1915-30 Haziran 1331, s. 1-2

Tebliğ-i Resmî

29 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 28 Haziran-Arıburnu'nda ehemmiyetsiz ateş muhârebesi oldu. Öğleden sonra torpido himayesinde Arıburnu karşısına gelen bir kruvazör balon yardımıyla sağ cenâhamızı bir müddet neticesiz bombardıman ederek çekildi. Cenûbda Seddülbahir mıntıkısında sağ cenehta ve merkezde ara sıra top muhârebesi yapılmıştır. Düşmanın Morto Limanındaki kıtaâtıyla daha garbındaki bataryaları ve tayyâre hangarları Anadolu bataryalarımızın müessir ateşiyle dökülmüştür.

2-Diğer cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (Millî)

Çanakkale Kahramânları

Bomba Tepesi-İşte târihi, insanlığı acze düşürecek bir isim. Bir isim ki mündemic olduğu meâl-i ulvîyeti tahayyül ettikçe insan bir râ'ş-e-i haşyet ve takdîrden kendini alamaz. Bu tepeye ayrılanların bilâ-istisnâ hepsi öyle kahramândır ki, bunların hayâl-i hatırasında bile insan en büyük bir incizâb ile merbût kalır.

Bomba Tepesi şimâl grubunda kaimdir. Tepe'nin de şöhreti orada kazanılan bir siperdir. Bu siper düşmanın ileri hattına pek yakın ve fakat muhafazası bizim için bir hayât mese'lesidir. Harbin ilk demlerinde düşman burasını vesâit-i âdiye-i harbiye, yani hücum ve tufeng ateşi ile elde etmeyi tasavvur eylemişse de siper muhafızlarının demir gibi mukâvemetlerinin önünde bu türlü hareketinin tıflâne bir tedbir olduğunu anlamakta güçlük çekmemiş ve İngiliz medeniyetinin İngiliz insanîyetinin en parlak misâllerinden olan zehirli bombalar atmak sûretiyle muhafızları kaçırıp merâmına muvâffak olmayı kurmuştu. Belki tedbir muvafık idi. Eğer Osmanlı îmânı olması idi... Fakat işte bu îmân, işte bu yurt aşkı düşmanın ölüm saçtığı bir yere Türk uşağının düğüne gider imiş gibi koşması ve değil zehirli bombalar, semâdan ateş, taş yağsa bile vatan müdâfaâsı için oradan kıvıldamaması gibi bir harika, tarihin henüz kaydedemediği bir harika göndermesini intac etti.

O sipere atılan bir şehâdet-i mutlakeye namzettir. Oraya vazifeye giden artık bu dünyaya, milletin şefkatine pek az müddet misafirdir. Fakat bu müddet zarfında oradaki merdlik toprağına gömülenler, ölüme bin hande-i istihfâf saçarak vazifelerini görürler. Müdâfaâda bulunurlar. Arkada o vazifeye ayrılan manga efrâdı ise siperdeki yoldaşlarının âsümanlara uçmaları ânına intizâren sevinçler ittisâmlar içinde temiz çamaşırlarını giyerler. İtirlar sürünürler. Kalbleri ne kadar temiz, ne kadar mesmûm-u vatan ile meşbû' ise cisimlerini de o vecihle temizleyerek, tathîr ederek cedlerine, yoldaşlarına kavuşmaya hazırlanırlar.

Sipere gitmek ânının yaklaştığı sırada mangada bir ses yükselir. "Yoldaşlar, hazır olun. Erlik günü. Memlekete hizmet bayramı geldi... Bu davet efrâdın yüzüne bir vakur, müster"ihâne verir ve bu nidâyı takîb eden âvâze-i tekbîr ve tehlîl yalnız insanları değil [okunamamıştır] kimseleride rükûa davet ediyor.

Şimdi bir hareket... Kahramânlar yürümeye başlarlar. Cennetlere uçan arkadaşlarının yerlerini almaya giderler ve ak helâl süt emmiş koca erler salına salına ölümden daha kuvvetli olduklarını ufuklara ilân ede ede ilerlerler. Son bir nidâ: "Allah-

u ekber... Yaşasın vatan...” Artık sipere girmişlerdir. Bir kısmı düşmana mukabele ederken, diğer kısmı yaradana kavuşmuş yoldaşların besîm vechelerini, asil kalblerini şu mübarek hakk vatana tevdi‘ eder. Bu manganın yerine gelen ise aynı inşirâh, aynı metânetle nöbetini bekler.

Bu müthiş harp açılalıdan beri bu sipere ayrılan tek bir neferin en hafif bir esef göstermediğini, fakat herkesin büyük tehlike, Bomba Tepesi muhafazasına ayrılmak istidâsında bulunduğunu kumandan nakl etti.

Bomba Tepesi Osmanlılar için ebedî bi vesîle-i şân ve şeref, bi timsâl-i lâhûtî-i vatandır. (Millî)

Kirte’de Fransızların Zâyi‘ât-ı Azîmesi

Berlin, 11 Temmuz-Kölnischer Zeitung gazetesi Selânik’ten istihbâr ediyor: Kirte karîbinde son def‘a vukua gelen muhârebelerde İngiliz ve Fransızlarını pek azîm zâyi‘âta dûçâr olmaları Fransız zâbitanı arasında fevkalade adem-i memnûniyet tevellid etmiştir. Bunlar hezîmetlerden dolayı İngiliz kumandanı mes’ûl tutmaktadırlar.

Osmanlıların Çanakkale’deki Kahramânlıkları

Viyana, 10-Ekstrablatta gazetesi Çanakkale müdâfaâsını takdîr ile diyor ki: Osmanlılar Gelibolu şibh-i cezîresinde harikulâde besâlet göstermektedirler. Asâkir-i Osmâniyye’nin kahramânlığı sayesinde Gelibolu İ‘tilâf Devletleri askerleri için bir cehennem haline gelmiştir.

14 Temmuz 1915-1 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

30 Haziran 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: 29 Haziran öğleden evvel sekiz buçukta Arıburnunda düşman cepheye şiddetli top tüfeng ateşleri icrâsından sonra bir kısım efrâdını bomba atmak sûretiyle sağ cenâhımıza sürmek teşebbüsünde bulunmuş ise de bu hareketleri ateşlerimizin karşısında tamamıyla kırılmış ve düşmanın ric‘atıyla nihayetlenmiştir. Sol cenâhta dahi buna benzer bir teşebbüsleri sühûletle def edildi. Düşmanın bu cenâhtan

firâri pek sari olmuş ve kaçamayanlardan bir kısmı dereler içine dökülüp kalmıştır. Bu neticede kitaâtımız meydândan birçok silah cephâne ve techîzât toplamıştır.

Seddülbahir’de aynı gün öğleden evvel her iki cenâhtan bir kısım donanmasının muâvenetiyle kesîf bir topçu ateşini müteâkıb sağ ve sol cenâhlarımıza taarruza başlamış ve sağ cenâhımıza karşı üç def’a tekrar ettikleri taarruz telefât-ı külliye ile tard edilmiştir. Bu cenâhta düşmandan iki adet makinali tûfeng igtinâm ettik. Dünkü muhârebede düşman hemen altmış binden fazla topçu cephânesini sarf edip âzîm zâyî’âtle dûçâr olduğu halde arzu ettiği muvâffakiyyeti elde edememiştir.

3-Diğer cephelerde şâyân-ı iş’âr bir tebüddül yoktur. (Millî)

15 Temmuz 1915-2 Temmuz 1331, s. 1-2

Tebliğ-i Resmî

1 Temmuz 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 29-30 Haziran gecesi Arıburnunda sağ cenâhımızdan çıkarılan keşf kolları düşman siperlerinden sandık dolusu bomba kalıpları igtinâm ettiler. Bu cenâhta siperlerimize yaklaşmaya çalışan düşman efrâdı tard edildi. Sol cenâhta düşman baskın korkusundan sabaha kadar tenvir tabancaları yakmış ve bu [boşluğa] mütemâdî piyâde ateşi açmıştır.

2-Cenûbda Seddülbahir’de 30 Haziran sabahtan itibaren bütün cephede hafif topçu ateşi devam etti. Öğleden sonra saat 4’te düşmanın şiddetli topçu ateşlerini müteakbip sol cenâhımıza mükerreren vâki’ olan hücumları mukâbil süngü hücumlarımızla def’ edilmiş ve düşmana külli telefât verdirilmiştir. Bundan başka 29 Haziran’da bu cenâhtaki siperlerimizden bir kısmına yaklaşmış kalmış olan düşman dahi bu taarruzlarımız neticesinde yerlerinden çıkarılarak geriye eski yerlerine sürülmüştür. Bu sıra firâre muvâffak olamayan düşman efrâdından 14 İngiliz esir alınmıştır. Anadolu sâhil bataryalarımız 29-30 Haziran Seddülbahir muhârebâtına muvâffakiyetle iştirâk ettiler. Kereviz Deresi civârına sokularak sol cenâhımıza ateş eden düşman torpido muhriblerinden ikisi bu bataryalarımızın isâbetli ateşleri üzerine boğazdan firâr ettiler. Her zaman Saros Körfezi’nde dolaşmakta olan düşman torpidolarından birinin dün öğleden evvel sâhile pek yakın tekarrübü görülmesiyle topçu ateşlerimizden yediği iki mermi te’sîriyle derhâl Saros Adaları gerisine firâr etmiş ve gece körfezi terk etmiştir.

....

Hüseyin Hilmi Pâşâ'nın Beyânâtı Etrafında

Viyana, 13 Temmuz-Ayân âzâsından biri hükûmet-i senîyyenin Viyana sefiri Hüseyin Hilmi Pâşâ'nın Local Anzeiger gazetesi muhâbirine vuku' bulan beyânâtından dolayı matbûât vasıtasıyla beyân neşr etmiştir. Beyânât-ı mezkûre Berlin, Viyana ve Budapeşte'de hüsn-i te'sîr icrâ etmiştir.

Mağruk Kartaja'daki Efrâd ve Mühimmât

Mesajari Kumpanyası vapurlarından "Kartaja" derûnunda 400 askerle birlikte erzak ve birçok mühimmât olduğu halde Midilli ile Bozcaada arasında 8 Temmuz efrencide gark olduğu Selanik'ten bildiriliyor.

General Ganevel'de Bir Türk Kurşunuyla Telef Oldu

Matin gazetesinde okunduğuna nazaran Fransız İkinci Kolordu Kumandanı General Ganevel Çanakkale'de efrenci 7 Haziran'da refâkatinde bir Fransız zâbiti ve İngiliz tercümânı olduğu halde İngiliz siperlerini ziyâretten sonra Fransız siperlerine avdet etmiş ve orada baş ve kollarını harice çıkararak muhârebeyi seyr etmekte iken beynine isabet eden bir Türk kurşunuyla telef olmuştur.

16 Temmuz 1915-3 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

2 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 1 Temmuz 331 tarihinde Arıburnu ve Seddülbahir mıntıklarında hafif tüfeng ateşleri teâtisinden başka kayda şâyân bir hareket olmadı. Arıburnu sâhiline yaklaşmak isteyen düşmanın bir nakliye gemisiyle bir torpidosu topçu ateşlerimizle kaçırıldı. Ayrıca civârda dolaşan iki büyük mavnadan biri batırıldı, diğesinde yangın çıkarıldı.

....

17 Temmuz 1915-4 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

3 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 2 Temmuz'da Arıburnu'nda tarafımızdan atılan bombaların te'sîriyle düşman, siprelerinde vuku'a getirilen yangınları güçlkle söndürebildi. Öğleden sonra 4 bacalı bir İngiliz kruvazörü torpido ve torpil taharrî gemileri himayesinde kabanye karşısına gelerek balon gemisinden uçurdukları bir balon rasadıyla uzaktan mevzi'lerimizi beyhûde bir müddete bombardıman edip çekilmiştir.

Seddülbahir cihetinde sağ cenâhımıza karşı düşman topçusu bir saat kadar bilâ-netice ateş etti. İki günden beri Seddülbahir sâhilinden mavna ve stenbotlarıyla mütemâdiyen taşıdikları yaralıları üç büyük ve iki küçük hastahâne gemilerine bindirerek garba doğru nakil etmişlerdir.

1-2 Temmuz gecesi Kereviz Deresi'ne kadar sokulan düşman torpido muhribleri sâhil topçu ateşlerimizle def' edilmiştir. 2 Temmuz öğleden evvel saat 11de hastahâne iş'âretini tanıyan gemilerin düşman tarafından asker nâkliyesinde istihdâm edildiği ve bunlarla karaya asker çıkardıkları görülmüştür.

....

18 Temmuz 1915-5 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

4 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 3 Temmuz'da Arıburnu'nda tarafeynce hafif ateş teâtî edilmiş ve sağ cenâhta bazen sürekli bomba endâhtı devam eylemiştir. Seddülbahir cihetinde sağ cenâhımız karşısında düşman tenvir tabancaları kullanarak sabaha kadar hesapsız piyâde ve makineli tüfeng ateşleri icrâ eylemiştir. Anadolu bataryalarımız 2-3 Temmuz gecesi Teke Burnu ile Seddülbahir'e ve Morto Limanı civârındaki düşman ordugâhına ateş baskını yaptılar. Bu ateşlerimizle Teke Burnu'ndan zuhura getirilen bir yangın sabaha kadar devam etmiş ve ara sıra infilâk sadaları işitilmiştir. Bu bataryalarımız 3 Temmuz'da tekrar Seddülbahir civârında düşman ordugâhını topa tutarak büyük bir karışıklık husûle getirmiş ve kısa bir müddet için Teke Burnu insandan hâlî kalmıştır.

....

19 Temmuz 1915-6 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

5 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Çanakkale cephesinde ve diğer cephelerde dün şâyân-ı kayd bir tebeddül olmamıştır. (Millî)

İngilizlerin Son Muhârebedeki Zâyi'âtı

Bağdat, 4 Temmuz-Son muhârebedeki düşman maktûlünü miyânında bir kaymakam cesedi bulunmuştur. Düşmanın bir büyük deposunun, mühimmât dolu biş seffinesinin batırıldığı âhiren anlaşılmıştır. Muhârebe akabindeki bütün gece düşman seffineler dolusu maktûlun ve mağrukun cesedleri toplamıştır. Düşman dün dahi sol cenâhımıza ateş etmek istemişse de ağır toplarımızla tard ve teb'îd edildi.

Kafkasya Cephesinde İki Rus Mevki'inin İşgâli

Erzurum, 4-Dün Aras şimâlinde kuvvetli keşf kollarımız Rus keşf kollarıyla şiddetli müsâdemede bulunmuşlar ve bombalar atarak düşmanın iki ileri mevzi'ne girmişlerdir.

Düşmanın Ma'sûm Ahâlîye Karşı Tecâvüz-i Dinaetkârânesi

İzmir, 4-Harp meydânlarında bir muvâffakiyyet ihrâz edemeyen düşman ma'sûm ahâlîye taarruz etmek gibi dinaetlerle teşfi-i sarda çalışıyor. Dün Dikili Limanına gelen bir bacalı iki direkli İngiliz gemisi ahâlîye mitralyoz ateşi açtı. Bir kişi şehit düştü. Mezkûr seffine tarafımızdan gördüğü top mukabelesi üzerine uzaklaştı. 2 Temmuz'da mechûlü'l-hâvîye bir gemi Ayvalık'ın Sarımsak Yarımadası'ndaki rusûmet dairesine dokuz mermi attı. Hasârât pek cüz'-idir.

Düşmanlarımız Hergün 800 Mecrûh Naklediyor

Viyana, 16-Midilli'den bildiriliyor: İngilizler ve Fransızlar hergün Çanakkale'den Marsilya ve İskenderiye'ye 800 mecrûh naklediyorlar.

İtalya ve Çanakkale Muhârebâtı

Berlin, 17- Tageblatt Logatown istihbâr ediyor; İtalyan Generali Poronk İngiliz ve Fransız orduları kumandanlarıyla müzâkeresi İtalya'nın Çanakkale taarruzuna iştirâkına müteallik olduğu haber alındı. İtalya başkumandanı bu teklifi reddederek kuvvetini tefrik edemeyeceğini söylemiştir. Avanni gazetesiyle neşrolunan mülâkat

gayet fenâ bir te'sîr husûle getirmiştir. Bu mülâkat bî-taraf bir diplomat ile General Porev arasında vuku' bulmuştu. Mülâkatta Avusturya-Macaristan'ın İtalya'da zannolunduğu dereceden pekçok kuvvetli olduğu, Avusturya-Macaristan'ın ricâl-i siyâsiyyesi gayet âzîmkâr olup İtalya'nın planını akâmete mahkûm edecekleri söylenmiştir.

20 Temmuz 1915-7 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

6 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 5 Temmuz günü Arıburnu'nda mühim bir vak'a olmadı. Seddülbahir cihetinde düşman fecrle beraber bir kısım kuvvetiyle sol cenâhımızın bazı siperlerine hücum teşebbüsünde bulundu. Düşman bu sûretle siper içine kadar çekilerek cümlesi siper derununda süngülendi. Telef olmayanlardan bir miktar Fransız askeri esir edildi. Sâhil bataryalarımız düşmanın Teke Burnu'nda ordugâhlarıyla ihrâc iskelelerini mu'tâd üzerine şiddetli bombardıman etti. Bu te'sîrle ordugâh civârında zuhur eden bir yangın yarım saat kadar söndürülememiş ve bu esnâda cephâne infilâkları işitilmiştir.

....

21 Temmuz 1915-8 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

7 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 6 Temmuz'da Arıburnu'nda merkez siperlerimizden düşmana karşı kazılan yer altı lâğımlarından biri patlatılarak düşmanın buna mukâbil ihzâr etmekte olduğu lâğımları tahrîb ve göçertilmiştir. Sol cenâhımızda tarafeynin ileri karakol püsteleri müsâdemesine düşman iki kuvvetli müfreze ile iştirâk etmek istediysede bu müfreze ateşlerimiz altında maktûl ve mecrûh bırakarak firâr etmişlerdir.

Seddülbahir'de düşmanın kendi sol cenâhını takviye için gönderme istediği uzun bir piyâde yürüyüş kolu müessir topçu ateşlerimizle darmadağınk edilmiştir. 5 Temmuz Seddülbahir'de sol cenâh siperlerde esir edilen Fransız askerleri meyânında ağır yaralı Fransız zâbitleri dahi esir olarak elde edilmiştir. Anadolu bataryaları 6-7 Temmuz

gecesi Teke Burnu'nda düşman ordugâhı, sabahleyin Morto Limanı civârındaki kıtaâtını ve tekrar öğle üstü Teke Burnu ihrâc iskelelerini bombardıman etmiştir.

....

Queen Elisabeth Dretnotu Kadro Hârici

Berlin, 19 Temmuz-Mesagero gazetesi Sirakuza'dan istihbâr ediyor: Çanakkale önünde bulunan İngiltere'nin Queen Elisabeth dretnotunda âhiren bir iştiâl husûle gelmiştir ve sefinedeki 38 cantimetrelilik toplardan birinin kaması patlamıştır. Bu infilâk neticesinde son derece harab olan Queen Elisabeth berâ-yı tâmir havuza girmiştir. İngiliz dretnotunun karîben kadro hâricine çıkarılacağı farz olunuyor.

22 Temmuz 1915-9 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

8 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 7 Temmuz'da zikre şâyân bir vak'a olmadı. 6 Temmuz'da Arıburnu mıntikasında merkezimizden dtüşmana karşı patlatılan lâğım tamamiyle mukâbil düşman lâğımları üstünde patlayarak on metre katarında bir te'sir icrâ etmesi neticesiyle düşman lâğımlarında çalışan efrâdın toprak altında kaldıkları görülmüştür.

2-Diğer cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (millî)

Nomidin'in Düşmanlarımızı Sevk Ettiği Alçalardan Biri Daha

Antalya, 7 Temmuz-Çanakkale'de yediği Osmanlı yumruğunun te'siri ile her türlü hukuk beynel milel unutan düşman mensûb bir harb sefinesi bugün saat iki de Finike Limanı'nda aynı saatte diğer bir zırhlı Uçanide Limanı'na gelerek yirmişer mermi atmışlardır. Bu sefinelerin zâbitân ve mürettebâtı ilk mermiler üzerine sahilde biriken kadın ve çocukları hedef ittihâz ederek ateşi oraya tevcih etmek gibi bir kahramanlık göstermişlerdir. Fakat attıkları mermiler lehû'l-hamd büyük hasâr ve telefâtı mucib olmayıp yalnız Fenike'de Yunan teb'asından iki Rum başından mecrûh ve bir hayvan telef olmuştur.

İngilizlerin Çanakkale'deki Zâyi'âtı Asquith'e Nazaran 42434 Kişi

Berlin, 20-İngiltere Başvekîli Asquith Avâm Kamarası'nda İngiliz kuvâ-yı berriye ve bahriyesinin Çanakkale muhârebâtında dûçâr olduğu zâyi'âttan bahs ederek bunun 8084 telef, 26814 mecrûh ve 7536 gaibe bâliğ olduğunu beyân eylemiştir.

Çanakkale'den Yunan Gönüllüleri Kaçıyorlar

Sofya gazeteleri İngiliz ve Fransız heyet-i seferiyesi meyânında bulunan Yunanlı gönüllülerin kaçtıklarını bildiriyorlar. Atina'da İngiliz ve Fransız sefirleri bu firâriilerin tevkifi ve üniformalarının istirdâdı için Yunanistan hükûmeti nezdinde teşebbüsâtta bulduklarını ladefans mezkûr gazetelere atfen yazıyor.

General Hamilton ve Osmanlı Hücûmları

Manchester Guardian General Hamilton ile bir muharrir arasında vuku' bulan mükâlemeyi iktibât ediyor. İngiliz generali şu sözleri söylemiştir: Türkiye, münhâsıran Gelibolu şibh-i cezîresinin müdâfaası için istihdâm edilebilecek cesim bir orduya mâliktir. Türkler, ne asker ne de mühimmât fakdânı, hiç hissetmiyorlar ve bize karşı lâyenkatı' hücûmlar icrâ ediyorlar.

Çanakkale Zabtı Gayr-ı kâbil Bir istihkamdır

Daily Telegraph nâmındaki İngiliz gazetesinin Çanakkale'ye dâir muhâbirinden alıp neş ettiği bir mektubun hulâsâsını birkaç gün evvelki nüshâmızda telgraf havâdisi olarak vermiş idik. Berlin'den Neue Freie Press gazetesine keşide edilen bir telgrafnâmede Daily Telegraph'ın Çanakkale hakkındaki itirâfâtına dâir âtîdeki tafsilâtına tesadüf ettik. Mezkûr gazete diyor ki:

“Hiçbir ordunun bu kadar nevmidane şerâit-i muvâcehesinde harb etmemiş olduğunu söylersek fazla bir söz söylememiş oluruz. Ahvâl-ı arzıyye müdâfaâ için fevkalâdedir, hücûm için ise gayr-ı müsâiddir. Yalnız Türkler heyet-i seferiyyeleri hâl-ı nûmidiyye getirmeye kifâyet ederdi. Şimdi onların birde Almanlarla teşrik-i mesai eyledikleri hesaba katılsın. Harb-ı umûmînin zuhûrunu hesaba katan almanlar senelerden beri icrâ eyledikleri tedkikât neticesinde seri netâyic-i kat'iyye verecek tecâvüz-i muhârebeler için parlak vusûller tanzim eylemiştir. Tecâvüz-i muhârebenin icrâsı mümkün olmayan yerlerde almanlar tedâfi'yi muhârebeyi şâyân-ı hayret bir

dereceye isâl eylemişlerdir. Bunu Fransa'da ve Flandern'de gördük. Mevani'î tab'iyesi itibâriyle mükemmel bir müdâfaâ sahası olan Gelibolu şibh-i cezîresi Türkler tarafından hakikâten gayr-ı kâbil zabt yegâne bir istihkâm haline ifrâg edilmiştir. Bizim için yapılacak bir şey kalıyorsa oda bütün Çanakkale harekât-ı askeriyesinin hemen hemen ümitsiz bir maceradan ibaret idi ki ve bugün dahi öyle olduğu neticesini istihrâçtan ibarettir.

23 Temmuz 1915-10 Temmuz 1331, s. 1-2

Tebliğ-i Resmî

9 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 7 Temmuz öğleden sonra saat dokuz buçukta Arıburnu'nda düşman sol cenâhımıza karşı evvela bombalarını kullandıktan sonra süngü hücumuna kalktılsa da ateşlerimiz altına kırılarak yine yerlerine firâr ettiler. Sabaha kadar üç def'a bu teşebbüslerini tekrar ettiler. Üçünde de muvâffak olamayıp telefâtla yine siperlerine sürüldüler. 7 Temmuz öğleden sonra Seddülbahir'de düşman iki saat kadar sol cenâhımızı topa tuttu. Bir netice elde edemedi. 7-8 Temmuz gecesi düşman tenvir fişenklere ve bir torpidonun projektörleriyle sağ cenâhımızı aydınlatarak bir müddet bombardıman eylemiş ise de bu te'sîrsiz ateşlerine mukabeleye bile lüzum görülmemiştir. Kumkale bataryalarımız 7-8 Temmuz gecesi Seddülbahir'de düşman ordugâhına baskın ateşi icrâ ederken mühimmât depolarına isâbet eden bir mermi te'sîriyle şedid infilâklarla karışık bir yangın hasıl olmuş ve bu yangın iki buçuk saat devam etmiştir. 8 Temmuz'da Morto Limanı'nda düşman ordugâhı ve topçu mevzi'leri müessir bir sûrette bombardıman edildi. Düşman bu ateşlerimize neticesiz mukabele etti.

....

Çanakkale'deki Zâyi'âtın Transval'deki Zâyi'âtle Mukayesesi

Berlin, 21 Haziran-Times gazetesi Çanakkale'de İngilizlerin 42434 kişi zâyi'âta dûçâr oldukları ve bu miktaran Transval'de 32156 kişiden ibâret olan zâyi'âtın fevkinde bulunduğunu kaydediyor.

24 Temmuz 1915-11 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

10 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 9 Temmuz'da Arıburnu'nda siper tahrîbi maksadıyla karşılıklı lâğım muhârebeleri olmuştur. Sağ cenâh topçularımızın aşırta mermileri te'sîriyle düşman mevzi'leri gerisinde husûle gelen yangın hayli devam etmiştir.

Seddülbahir cihetinde hafif piyâde ve fâsıllı topçu ateşleri teâtî edilmiştir. 9-10 Temmuz gecesi Kereviz Dere civârına yaklaşarak sol cenâhımızı bombardıman etmek isteyen düşman torpidoları Anadolu bataryalarımızın ateşleriyle firâra mecbûr oldular.

2-Diğer cephelerde zikre şâyân mühim bir tebeddül olmamıştır. (millî)

Çanakkale'nin Seddi ve Zahire piyasası

Berlin, 22 Temmuz-Zehâir borsası fiyatlarından bahs Press Corent mecmûasının senevi istâtistiğini nazaran Çanakkale kapanmasının zehâir piyasası üzerinde fevkalade büyük bir te'sîr icrâ ettiği anlaşılıyor. Rusya ve Balkan hükûmetlerinin ihrâcâtı 2347 milyondan 144 milyon kileye tenezzül etmiştir. Avustralya ihrâcâtının inkitâ'ından dolayı daha ziyâde ehemmiyet-i kesb eden bu noksan şimâl-i Amerika, Kanada ve Arjantin hükûmetlerinin buğday ihrâcâtıyla telâfi edilmiştir. Baltık Denizi'nin ve Çanakkale'nin kapalı olması fiyatlarda meşhûd tereffu'un en hakiki sebeplerini teşkil etmiştir. Haricden zâhire mübâyaa eden memleketler nakliye ve sigorta ücretlerinin [okunamamıştır] pek ziyâde münzârîr olmuşlardır. Buğday fiyatının tahavvülâtından pek ziyâde münfeiddar olan Amerika Çanakkale Boğazı açıldıkça hakiki bir tenezzül-i fiyata muntâzır olmanın abes olduğunu takdîr etmiştir.

25 Temmuz 1915-12 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

11 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 9-10 Temmuz gecesi Arıburnu'nda fâsıllı topçu muhârebesi oldu. 10 Temmuz sabahı merkeze karşı düşman lâğımını iptal için mukâbil olarak patlatılan lâğım iyi netice vermiştir. Öğleden sonra düşmanın iki monitor seffinesi sol cenâh mevzâ'mizi bilâ-netice bombardıman ederken topçularımızın mukabelesinden monitorun birisine tam bir isâbet vâki' olmuş ve bu te'sîr ile her iki

monitor uzaklara açılmıştır. Seddülbahir’de 10 Temmuz öğleden evvel sağ cenâhımızda ufak bir siper cephesine karşı düşmanın icrâ eylediği taarruz püskürtülmüştür. Yine bu cenâh siperlerimizle bataryalarımıza ateş açan düşman bataryaları mukâbil ateşlerimizle iskât edildi. Seddülbahir cenûbunda tahkîmâtla meşgûl düşman efrâdı Anadolu bataryalarımızın ateşleriyle dağıtılmıştır.

2-Diğer cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (millî)

İtalya ve Çanakkale Seferi

Viyana, 23-Roma da bulunan İtalya’nın Paris Sefiri Titoni mahâlli me’mûrînine avdet etmiştir. Sefir İtalyan ordusunun Fransızlarla birlikte Çanakkale harekâtına iştirâk etmesi tarzındaki mesâisinde muvafık olamamıştır.

Times Hamilton’un Azlini İstiyor

Viyana, 23-Times gazetesi Çanakkale harekâtının ihzâr ve tertibinde irtikâb ettiği hatâ’lardan nâşî General Hamilton’un azlini talep etmektedir.

26 Temmuz 1915-13 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

12 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Arıburnunda mütekâbil lâğım muhârebeleri başlamıştır. 11 Temmuz’da bataryalarımız Arıburnu ihrâc iskelesini bombardıman ettiler. Seddülbahir mıntokasında bir mu’tâdı hafif ateş teâti edilmiş ve sol cenâh koşusunda Hisarlığın garbındaki düşman havan bataryası topçu ateşlerimizle mevzi’i tebdîline mecbûr edilmiş ve bilâhire yine endâhta başlamışsa da ateşlerimizle susturulmuştur.

2-Diğer cephelerde mühim mâ’lumât yoktur. (Millî)

İngilizlerin Girit Adasında Yeni Bir Hastahâneleri

Selânik’de neşrolunun (Nea Alitya) gazetesine Atina’dan iş‘âr olunduğuna göre İngilizler Girit adasının Sude Limanı’nda bir hastahâne tesis etmek için tedârikât-ı evliyede bulunmaya başlamışlardır. Orada tesis olunacak hastahâneye müttefikinin Çanakkale önünde nakledecekleri yaralıları yatıracaklarmış.

Orada böyle bir hastahânenin tesisi müttelikinin menâfi‘i iktizâ’sından imiş. Malta’da artık hasta ve yaralıları yatıracak boş yer kalmamış. Bundan mâ‘adâ orası daha uzak imiş.

27 Temmuz 1915-14 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

13 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Mariot nâmındaki Fransız tahte’l-bahri bugün öğleden evvel Çanakkale Boğazı’nda batırıldı. Mürettebâtından 31 kişi esir alındı.

2-11 Temmuz’da Arıburnu’nda bomba bataryalarımız tarafından endâht edilen bombalardan düşman siperleri arasında yangın çıkarılmıştır. 12 Temmuz’da topçularımız sol cenâhımız karşısında düşman siperlerinin bazı aksâmıyla siperleri önündeki tel örgülerini tahrîb ettiler ve öğlede sonra düşman mevzi‘leri ile gerilerine icrâ ettikleri müessir ateşlerin düşmana iyi telefât verildiği tarassûd edilmiştir. Seddülbahir mıntıkasında piyâde ve bazen fâsılalı topçu ateşleri devam etmiştir. Düşman münhit gaz neşreden mermilerini hâlâ isti‘mâl etmektedir. 12 Temmuz öğleden evvel bu mıntıkanın sol cenâhına çıkarılan küçük bir keşf müfrezemiz düşman siperine hücum etmiş siperlerden bir kısmını zapt ederek muhafızlarını süngülemiş ve düşmandan 40 tüfeng bir miktar cephâne bir çuval el bombası igtinâm etmişlerdir. 12 Temmuz günü ve akşamı sâhil bataryalarımız Seddülbahir civârında düşman mevâzi‘ ile ordugâhlarını muvâffakiyetle bombardıman etti. Düşmanın mukabelesinden hiçbir zarâr olmadı. Akşam üstü düşman tayyâreleri üzerlerinde ufukan görülmüş pek aşikâr hilâl-i ahmer işâretleri bulunan Halil Pâşâ hastahânesine bombalar atıldılar.

3-Diğer cephelerde şâyân-ı iş‘âr bir tebeddül yoktur.

(Mariot tahte’l-bahri: Tarih-i tenzîli 1911, tulü 213, arzı 14, amîki 12,5 kadem hacm-i istiâbîsi fevkalbahr 530, tahte’l-bahr 630 ton sürâti fevkalbahr 15, tahte’l-bahr 10 mil. Torpido kovanı 7 aded) (Millî)

Bir İngiliz Nakliye Gemisinin Garkı-Mütteliklerin Vahim Zâyi‘âtı

Atina, 25 Temmuz-Selanik’ten iş‘âr olduğuna göre Arischo Arons nâmındaki İngiliz nakliyâtı askeriye seffnesi Bahrisefid’de bir tahte’l-bahr tarafından torpillenmiştir.

Bundan başka Selanik'ten iş'âr olunduğuna göre müttefikler son Çanakkale muârebelerinde gayet vahim zâyi'âta uğramışlardır. Husûsiyle bir Fransız fırkası tahte'l-arz mevzû' dört sıra lağım hattı üzerinden geçerek pek çok zâyi'âta uğramıştır. Bu fırka toprak üzerinde mevcudunun kısmı âzâmını maktûl ve mecrûh olarak terk ile ric'ate mecbur kalmıştır.

28 Temmuz 1915-15 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

14 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 12-13 Temmuz gecesi ve on üçüncü günü Arıburnu ve Seddülbahir mıntıklarında fâsılalı piyâde ve topçu ateşleri teâtisinden başka bir vakı'a olmamıştır.

Diğer cephelerde dahi esaslı bir tebeddül yoktur. (millî)

Çanakkale Muhârebâtı Hakkında Bir Amerikan Gazetesinin Mütâlaatı

New York'ta intişâr eden ve İrlanda istiklâli için çalışan Galic Amerikan gazetesi son nüshâlarından birinde Avrupa harp umûmîsindeki vaziyetti-i askeriyeye dâir yazdığı bir makalesinde Çanakkale harekât-ı askeriyesine nakl-i kelâm ederek diyor ki:

“Müttefiklerin İstanbul'dan uzak olarak geçirmeye mecbûr oldukları her bir gün ordularının kûvve-i manevîyesini tenzil etmekte ve bütün Asya ve Amerika'daki [okunamamıştır] ve nüfûzlarını kırmaktadır. Halbuki bu esnâda Almanlarla Avusturyalılar bir taraftan Varşova'ya ve diğer taraftan Odesa ile Ukrayna'ya doğru ilerlemek için vakit kazanarak Rusya'nın Bahrisiyah donamması üss-ül bahrisinden mahrûm etmeye ve Karadeniz sevâhilindeki memleketleri Rus tegâllübünden kurtarmaya muvâffak olmaktadır. Şark cephe-i harbinde Alman ve Avusturya ordularının sûret-i kat'îyyede ihraz-ı muzafferiyet etmesi ihtimâlâtı o kadar kavidir ki bunun bütün cenûb-ı şarki Avrupa, şarkî karib ve şarkî vasata tarihlerinde bir inkılâb husule getirmesi imkan dahilindedir. Bu sebebden dolayı akilâne ve mantıkî düşünenler Türklerin Çanakkale'yi kahramânâne bir surette müdâfaâ etmelerinin müttefik haydutların şimdiye kadar hiçbir semere hâsıl etmeyen beyhûde hücumlarından feragât eylemeleri ile neticelenmesini halisâne arzu etmelidirler.

29 Temmuz 1915-16 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

15 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: 14 Temmuz'da fâsılalı piyâde ve topçu ateşlerinden başka zikre şâyân bir hareket olmamıştır. 14 Temmuz'da öğleden sonra (Kereviz Dere) hizâlarına tekarrüble Seddülbahir'e karşı olan kıtaâtımızın sol cenâhını bombardıman etmek teşebbüsünde bulunan birkaç düşman torpidosu bataryalarımızın mukabelesiyle mermilerden biri torpidolardan birinin baş tarafına isâbet etmiş ve bunun üzerine cümlesi bombardımanı keserek çekilmeye mecbûr olmuşlardır.

3-Diğer cephelerden mühim bir ma'lûmât yoktur. (Millî)

Çanakkale'de Yeni Bir Fransız Kumandanı

Atina, 25 Temmuz (Gecikmiştir)-Yunanistan'daki Fransız heyet-i askerîyesi General Viare'nin Çanakkale'deki İngiliz-Fransız kuvvâsı kumandanlığına ta'yîn olunacağı rivayet ediliyor.

Çanakkale Muhârebâtı Hakkında bir İtalyan Gazetesinin Mütâlaâtı

Filibre'den Secolo gazetesine göre keşide edilen bir telgrafnâmede deniyor ki:

“Türkler Dersaadet de ve Çanakkale de kûvve-i manevîyesi fevkalade ve mükemmel bir sûrette teşkîl olunmuş bir orduya mâliktir. Bu orduya karşı İngiliz ve Fransız kıtaâtı hiçbir şey yapamaz. Çanakkale'deki müttefik kıtaâtı askeriye sefînelerinin mâlik olduğu topların himâyesi altında avcı siperlerinin içinde sebât etmeye mahkûmdurlar. Beyhûde ümitlere kapılmamalıdır. El-yevm Çanakkale'de bulunan İngiliz ve Fransız ordusu maksud olan neticeyi istihsâle kafi değildir. O ordunun verdiği telefât pek beyhûdedir.”

Çanakkale'de Düşmanlarımızın Vaziyeti

Çanakkale'deki müttefikiyin ordugâhından avdet eden İngiltere'nin Atina ateşemiliteri müttefikin ordularının vaziyeti hakkında ye's-i amiz bir te'sîrin hükmü altında Atina'ya döndüğünü söylemiştir. Çanakkale'deki Fransız İngiliz

ordugâhlarından büyük bir fütûr ve koy bir ihtilâf-ı nazâr hükm-fermâ olduğu Atina muhâfilinden söyleniyor.

29 Temmuz 1915-16 Temmuz 1331, s. 4

Son Havâdis

Kafkasya'daki Muvâffakıyyetlerimiz Tevali Ediyor

Muhâbir-i Mahsûsamızdan:

Erzurum, 15 Temmuz-Kahramân askerlerimiz tarafından vuku' bulan bir taarruz-ı sedid üzerine düşmanı üçüncü hattı müdâfaâsında da müthiş telefâtla geriye attık. Bu münâsebetle düşmandan 10 zâbitle 400'ü mütecâviz nefer esir aldık. Bugün de taarruzumuz kemâl-i şiddetle devam etmektedir. Bir Rus bataryası kumandanı da tarafımızdan esir edilmiş ve cephaneleriyle beraber bir kaç top, birçok tüfeng, yüzlerce sandık cephâne ve sıhhiye arabaları iğtinâm olunmuştur.

Sulünlerimiz karşısında sersemleşen düşmanın iki kolu birbirine karışmışlar ve yekdiğerine ateş etmişlerdir. Firâr eden düşman topçumuzun ta'kîb-i ateşiyle kâmilen imhâ edilmiştir.

Çanakkale'de 80.000 Zâyi'ât Vermişler

Viyana, 27-Âhiren Çanakkale'den Atina'ya gelmiş olan bir İngiliz zâbitinin Gelibolu'da icrâ-ı hareket eden İngiliz-Fransız kıtaâtının tahminen 80.000 kişi kadar zâyi'ât verdiklerini ve kıtat-ı Osmaniyye'nin lüzumundan fazla mühimmâta mâlik bulduklarını nakletmiş olduğunu (Wiener Allgemeine Zeitung) gazetesi yazıyor.

Neue Freie Press ve Hakkı Pâşâ

Viyana, 27-Neue Freie Press gazetesi Hakkı Pâşâ'nın medayihını teaddedan yazdığı bir makalede müşârûn-ileyhin Almanya dostu olduğunu Avrupa-i merkezi hükûmetine karşı siyâsîyet-i perverde ettiğini kaydediyor.

İ'tilâfçıların Teblîg-i Resmîleri ve Hollanda Gazeteleri

Berlin, 28-Lahey'den iş'âr ediliyor. Hollanda ahâlîsi ciddi ve mübalağadan arî Osmanlı teblîg-i resmîleriyle İngiliz ve Fransızların Çanakkale'de dûçâr oldukları hezimetlerden mütevellîd hicabı setr için tafrafürûşâna birtakım ibârât-ı müfellika ile

neşrettikleri teblîg-i resmîleri mukayese ederek Osmanlı vaziyet-i askeriyyesi hakkında sahih bir fikir edinebiliyor. Müttefikler tarafından neşredilen teblîg-i resmîler alelumûm Hollanda matbûâtının dûçâr-ı tenkidi olmaktadır. Ez-ân cümle Rus teblîg-i resmîlerden beri Kafkas cephesindeki Osmanlı ordusunun mahvedildiğini iddia etmişken bunu müteâkıben neşredilen diğer bir Petersburg teblîg-i kıtaât-ı Osmanîyyenin şiddetle taarruza geçtiklerini nakleylemiştir. Hollanda gazetelerinden beri Rusların mahvettikleri iddiasında buldukları Brardon'un taarruza geçtiğini yine kendilerinin itirâf ettiklerini müstehza bir lisânla kayd etmekten kendini alamamıştır. Esâsen Hollanda gazeteleri Rus teblîg-i resmîlerini birçok taaccüb ve hayret işâretleri ile süsleyerek neşretmektedirler. İngiliz matbûâtına da Hollanda da kazib nazârıyla bakılmaktadır. El-yevm Felemenk matbûâtı Almanlar ve Avustralyalılar hakkında bi-taraf bir lisân kullanıyorlar. Bu bî-taraflık bazen bu iki devletlere karşı dostane bir tavru mâhiyyeti de ibrâz ediyor. Ehemmiyette ikinci derecede kalan bazı gazeteler i'tilâf tarafını müdâfaâya yelteniyor. İ'tilâf Devletleri Almanya'nın Belçika'yı ilhâk ettiği takdîrde Hollanda'nın dûçâr olacağı mehâlîke dâir ma'rûz-ı zikr gazetelerle neşriyatta bulunarak husûl-ü heyecana çalışıyorsa da bu gazeteleri heder oluyor. İngiltere'nin Londra'da uydurup yazdırdığı makaleleri ile Hollanda'da neşr ve tamim etmek umrunda mesâîsi Felemenk matbûâtı keyfiyet-i ahâlîye ifşâ etmiş olmasıyla akim kalmıştır.

Trablus ve Bingazi'de İtalyanlar

Viyana 27, Correspondance Politique gazetesine nazâran İtalya hükûmeti, Trablus ve Bingazi'ye Tunus ve Mısır tarikiyle silah ithalatının Fransız ve İngiliz hükûmeti tarafından san' edilmesini talep etmiştir. İtalyanlar ancak bu takdîrde mücâhidinin sevâhil mıntikasına hüçûm edemeyeceklerini ümit etmektedirler. İtalyanlar dahil kısmını çoktan tahliye etmişlerdir.

30 Temmuz 1915-17 Temmuz 1331, s. 1

Tebîg-i Resmî

16 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: 15 Temmuz günü hafif ve seyrek piyâde ve topçu ateşleriyle geçmiştir. 14-15 Temmuz gecesi Arıburnu'nda sağ cenâhımızdan çıkan bir

keşf kolu düşmanın bir kısım siperine baskın yaparak bir hayli istihkâm alatı, bir miktar tûfeng iğtinâm etmişlerdir.

3-Başka cephelerden bir şey yoktur. (millî)

31 Temmuz 1915-18 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

17 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

2-Çanakkale cephesinde: 16 Temmuz'da hafif ve bazen şiddetli topçu ve piyâde ateşleri teâtî edilmiştir. Arıburnu karşısında düşmanın bir balon gemisi topçularımızın endâhtı neticesinde güvertesine bir mermi isâbet ederek top menzili hâricine çekilmişlerdir. Öğleden sonra Seddülbahir'de topçu ateşlerimizin te'sîriyle düşman siperleri gerisinde yangın zuhûr etmiş ve bu esnâda cephâne ve bomba infilâkları işitilmiştir. Anadolu bataryalarımız Teke Burnu civârındaki düşman müfrezelerini bombardıman etmiştir.

3-Sâ'ir cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (Millî)

Çanakkale Muhârebâtı Hakkında Amerikalıların Mütâlaâtı

Berlin, 29 Temmuz, Amerika gazetelerindeki raporlar Fransız ve İngilizlerin Çanakkale'de âzîm telefâta dũçâr olduklarını kayd eylemektedir. Mezkûr gazetelere göre Gelibolu şibh-i cezîresini setreden kayalara taarruz etmek büyük bir cinnettir. Bâ-husûs burada mevtı istihfâf eden kahramân Osmanlı cengâverleri bulunmaktadır. Mecrûh Avustralya zâbitânı Osmanlı kıtaâtının ibrâz etmekte oldukları âzîm ve metânet ve şecâatin cidden şâyân-ı takdîr olduğunu arkadaşlarına nakl ve hikaye etmişlerdir. İngilizler mermi ve kurşun yağmuru altında erimektedir. Bin kişiden mürekkeb bir Avustralya olayı tarafından icrâ edilen hücûm neticesinde bunlardan 67 kişi kalmış, kalanlarda kâffeten mecrûh olmuşlardır.

Mısır'daki bilim um hastahâneler binlerce Fransız ve İrlandalı mecrûhlarla dolmuştur. Amerika zâbitânı mütteliklerinin Çanakkalede'ki taarruzlarına tamamen akim kalmış nazârıyla bakmaktadırlar.

31 Temmuz 1915-18 Temmuz 1331, s. 4

Son Havâdis

Mârbut Tahte'l-bahrı

Viyana, 30 Temmuz-Paris'ten bildiriliyor: Bahriye Nezâretinin bir telgrafında deniliyor: Çanakkale'de bulunan Fransız donanması 26 Temmuz'da boğaza girmiş olan mârbut Fransız tahte'l-bahrından doğrudan doğruya haber alamıyor. Türk telgrafları (mârbut)un battığını zâbitân ve efrâddan ibaret ve 31 kişiden mürekkebe mürettebâtın esir edildiğini gösteriyor.

Çanakkale'deki Düşmanlar Arasında Hastalık

Berlin, 29-Londra'dan bildiriliyor: Çanakkale'de bulunan askerin ahvâl-i sıhhiyesine dâir vâki' olan suallere tahrîren cevap verdiği sırada Harbiye Nezâreti Müsteşarı Mister Tenapis bazı yerlerde ordu humması ve dizanteri hüküm sürdüğünü beyân ediyor.

Midilli'nin İşgâli

Berlin, 30-Paris'ten iş'âr olunuyor: (Ajans Havas) şunu neşrediyor: İngiltere örf-i askeri esbâb-ı hasebiyle mütteliklerin Midilli Adası'na sûret-i muvakkatede işgâle karar verdiklerini Yunanistan'a resmen tebliğ eylemiştir. İngiliz notası, Mütteliklerinin Yunanistan hukuk-ı hakimiyetine riayet eyleyeceklerini ve adanın işgâlini müeddi esbâbın bertaraf olması akabinde adanın tahliye edileceğini dostane bir lisân ile bildirmektedir.

1 Ağustos 1915-19 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

18 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 17 Temmuz günü mu'tâd olan mevzi'-i ateş muhârebeleriyle geçmiştir. Fecrle beraber Arıburnu mıntıkasında merkezden düşmana karşı patlatılan lâğımlar muvafık neticeler verdi. Düşman siperlerinden birkısmı ile önündeki tel örgüleri tahrîb edildi.

2-Diğer cephelerde mühim yeni ma'lûmât alınmamıştır. (Millî)

İsveçli Bir Kaptanın Mütâlaatı

Berlin, 30 Temmuz-İsveçli kaptan Noerrav Arro, Çanakkale hakkında Morgenblatt gazetesinde ber-vech-i âtî mütâlaada bulunuyor: “Fransız ve İngilizlerin üç aydan beri yevmiye her gün 600 kişi telef ettikleri nazar-ı itibâra alınır ve mezkûr darü’l-harbde gark veya hasâra dûcâr olan sefâin miktarı da bu zâyi‘âta ilave edilirse İngiliz ve Fransızların ne gibi pahalı bir tecrübeye girişmiş oldukları anlaşılır.”

2 Ağustos 1915-20 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

19 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Zikre değer bir tebeddül olmadı. 18 Temmuz’da Seddülbahir mıntıkasında keşf kollarımız düşman siperlerine girerek bir hayli tüfeng ve bomba igtinâm ettiler. Bir tayyâremiz öğleden evvel Bozcaada üzerinde uçarak düşmanın tayyâre karârgâhına muvâffakıyyetle 4 bomba atmış ve birinin tamamen isâbet ettiği görülmüştür. Bu tayyâremizi iki düşman tayyâresi ta‘kîb etmiş ve makineli tüfeng ateşi isti‘mâl etse de bir zarâr verememiştir.

2-Diğer cephelerde mühim bir vak‘a olmamıştır. (Millî)

Kafkasya Darü’l-harbinde Düşmanın Ta‘kîbine Devam Ediliyor

Erzurum, 19 Temmuz-Sağ cenâhımızda düşman kısım-ı küllisi ile ric‘atta devam ediyor. Düşmanı yakından ta‘kîb eden kıtaâtımız Rus düm-dârlarıyla muvâffakıyyetle musâdema eylemektedirler. Son muhârebâta alınan üserâ’ Kavaklı Erzurum’a gelmeye başladı. Görüşüklerimiz Rusya darü’l-harbindeki 50.000 kadar Rus askerinin silahlarını bırakarak harpten istinkâf ettiklerini ve topçu piyâdemizin şâyân-ı hayret bur sûrette harp ettiklerini ve Rus efrâdının kuvvet-i manevîyelerinin pek düşkün olduğunu müttefikân nakleylemektedirler.

Bir İngiliz Esirine Gelen Mektupdan

Mağrûk (E-15) numaralı tahte’l-bahr mürettebâtından (Thomas Opnel)e Manchester’den peder ve validesi tarafından gönderilen mektubun tercümesidir:

Aziz Oğlum:

Göndermiş olduğunuz mektubu aldık. Mazhar olduğunuz esbâb-ı istirâhatten dolayı ne derece memnun olduğumuzu tarif ve îzâhtan acizim. Siz ve (E-15)e mensûb arkadaşlarının İngiltere’de daha ziyâdesine kâbil olamayacağımız vecihle zâbitân efendilerle hastabakıcılardan görmüş olduğunuz hüsn-i mu’âmele ve insanîyet perveraneden dolayı memnuniyet ve bahtiyarlığımızı beyân ederiz.

Nelli’de bizim gibi bu zâbitân efendilerle hasta bakıcılara ne yolda arz-ı şükran edebileceğinde müttehihtir. Size sigara ve çikolata gönderiyoruz. Bunların vusûlünü iş’âr ediniz ki daha gönderelim. Zira zâbitân efendilerle hastabakıcıların gönderilen sigara ve çikolatalardan edeceğiniz ikramı kabul etmeleri bizi son derece mesrur ve bahtiyar edecektir. (Nelli) gayet müsterihtir. Fakat kendisine mektup yazacak hale gelmenize sabırsızlıkla muntazırdır. Yüzünüzün iyileşmekte olduğundan ziyâdesiyle mesut olduğumuz gibi bu mektubun vusûlüne kadar kolunuzun da şifâyâb olmuş olduğunu ümit ve temenni ederiz. Bütün akraba ve ehibbânız kendilerinin size hatırlatılmalarını rica ettiler. Ebeveyniniz zâbitân efendilerle hastabakıcılara hissiyât-ı minnetdârânelerini arz ederler. İngiltere de bile daha ziyâdesine nail olamayacağınız sûrette tedavi edildiğinizi ve esbâb-ı istirâhatınızın te’mîn olunduğunu muallen mektubunuz bizim için cidden pek kıymettardır.

Mektubuma artık nihâyet veriyorum. Geceniz hayrolsun ve cenâb-ı hak sizi takdis etsin.

Sizi seven peder ve valideniz: Monsieur ve Mâdâm Opnel

3 Ağustos 1915-21 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

20 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: Arıburnu’nda, ileri sürülmüş müteferrit bir tarassûd püstemize ait küçük bir siperi ele geçirmek için düşman 18 Temmuz öğleden sonra bu sipere karşı pek çok top ve piyâde cephânesi ve bomba sarf etmiş ve iki lâğım patlatmış ve bir taraftan bu maksadını setr için bütün sol cenâhımıza nümâyîş taarruzları icrâsına teşebbüs etmiş isede külli zâyî’ât verdirilerek tard olunmuştur. Seddülbahir cihetinde sol cenâhta düşman saatlerce neticesiz piyâde ateşleri icrâ eylemiştir.

3-Başka cephelerde esaslı bir tebeddül yoktur. (millî)

Çanakkale'deki Vaziyet

Christiania, 30 Temmuz-(Gecikmiştir)-Morgenblatt gazetesı askerî munakkidi Çanakkale'deki vaziyet-i askerîye hakkında ber vech-i âtî beyânâtta bulunuyor:

“Müttefikler Temmuz’un dördünden yedisine kadar icrâ ettikleri büyük hücumdan beri bir adım ileri gidememişlerdir. Türklerin Anadolu bataryaları Seddülbahir cihetindeki düşman mevâki‘ muvâffakiyetle topa tuttuğu halde İngiliz ve Fransız askeri bulunduğu noktadan-ki sâhilden nihâyet beş kilometre içeridedir-asla ilerleyememiştir. Halbuki Monsieur Asquith tarafından itirâf olunduğu vecihle bu beş kilometrelik yer şimdiye kadar İngilizlere 45 bin kişilik telefâta mâl olmuştur. Bu hesaba göre İngilizler üç ay zarfında günde 600 kişi kaybetmişlerdir. Bundan pek aşikâr olarak anlaşılıyor ki müttefikler Çanakkale’de pek müşkil bir teşebbüste bulunuyorlar.

Çanakkale de İngilizlerin Bir Şaşkınlığı

Viyana, 31-Rotterdam’dan iş’âr ediliyor: Çanakkale’de 1 Temmuz’da vuku‘a gelen muhârebât esnâsında bir İngiliz harp seffinesi toplarını yanlış bir istikâmete tevcih ederek taarruz teşebbüsünde bulunan Avustralya kıtaâtını bombardıman etmiştir.

Baneviya’daki Dindaşlarımız Arasında

Asâkir-i Mansure-i İslâmın aylardan beri Kale-i Sultanîyye Boğazıyla Gelibolu şibh-i cezâreisnde cidâl-ı âlemde emsâli nâmesbuk bir hissi ulviye-i dindârâne ve vatanirûrâne sahifesiyle gösterdikleri eser fevkalade besâlet ve hamâset üzerine Fransız ve İngiliz kıtaâtı askeriyesinin ve bunlar meyânına bilhâssa İslâmiyete adavet ve nefreti bir akide-i siyasîye mertebesine is’ad etmiş olan İngilizlerin mütevâliyen dûcâr-ı mağlûbiyet ve giriftâr-ı zillet ve hezimet olduklarına dâir varid olan haberlerin Baneviya cezire-i giresinde mütemekkin milyonlarla ehil .....

4 Ağustos 1915-22 Temmuz 1331, s. 2

Son Havâdis

Bir Osmanlı Keşf Kolunun Kanalı Mürûru

Atina, 3 Ağustos-Kuvvetli bir Osmanlı keşf kolu bir vasıta ile Suveyş Kanalı’nı geçerek Kantara’nın iki buçuk kilometre şimâlinde şimendüfer hattına iki noktada vaz’ettiği mevâdd-ı inklâfiyeyi muvâffakiyyetle ateşleyerek hatt-ı tahrîb ve avdetinde

kanalda dolaşan bir İngiliz devriye kayığına da ateş ederek içindekileri denize dökmüş ve salimen avdet etmiştir.

Düşmanın Yeni bir Vahşeti

Çanakkale, 20 Temmuz-Çanakkale önündeki müttefikler silsile-i vuku'ât ve hissiyelerine yeni bir vak'a-i nâmerdane daha ilave ettiler. 17 Temmuz öğleden evvel saat yediyi çeyrek geçe bir düşman tayyâresi Ezine'deki hastahâne binası bir bomba attı. Hastahânenin cephesi yıkıldı ve zavallı bir hasta nefer ağır bir sûrette mecrûh oldu.

İtalya ve Trablusgarp

Berlin, 3 Ağustos-Hamburger Fremdenblatt gazetesine Lösren'den iş'âr ediyor: Sicilya ile Trablusgarp arasında menakılat-ı ticârîye tamamen münkâtı olmuştur. Trablusgarp şehrinde İtalyanları almak üzere cuma günü Bern Denizinden birçok vapurlar hareket etmiştir. İş bu vapurlar icabında müdâfaâda bulunmak üzere topla techiz etmişlerdir.

4 Ağustos 1915-22 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

21 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: Mevzi'-i ateş muhârebelerinde başka mühim bir vak'a olmamıştır. Seddülbahir önünde duran düşman nakliye gemileri sâhil bataryalarımızın ateşleri te'sîri ile uzaklara açılmışlardır.

3-Başka cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (millî)

5 Ağustos 1915-23 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

22 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: 21 Temmuz Arıburnu'nda ehemmiyetsiz siper muhârebâtı olmuştur. Sol cenâhta düşmanın bomba endâht mevzi topçu ateşlerimizle tahrîb olundu. Öğleden sonra bir kruvazör Alçı Tepe civârını bir müddet te'sîrsiz

bombardıman etmiştir. Bu sıra topçularımız tarafından atılan mermilerden üçü bir torpidonun güvertesine isâbet etmesiyle torpido derhâl uzaklaşmıştır. Bir düşman tayyâresi Kumkale'nin cenûbunda Ezine Hastanesi'ne bir bomba atmış ve bir yaralının şehadetine sebep olmuştur.

.....

6 Ağustos 1915-24 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

23 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale Cephesinde: 21-22 Temmuz gece Arıburnu'nda sol cenâh siperlerimiz önünde düşman bir lâğım patlatarak akabinde hücûma kalktı ise de beyhûde telefât vererek tard olundu. Sabahleyin iş bu siperler önünde düşmanın birçok maktûlleri görülmüştür.

Aynı gece sağ cenâh topçularımız bir düşman torpidosunu ateş altına aldılar. İsâbet eden mermilerin te'sîriyle torpido alevler içinde ateş menziline çekilmiştir. Seddülbahir cihetinde hafif ve tedrici taarruzlarıyla sol cenâhtan düşman siperlerine doğru 200 metrelik arâziyi düşmandan istirdâd ettiler. Kilidü'l-bahr civârında (Ağa Deresi) mevki'nde etrafı müteaddid Hilâl-ı Ahmer bayraklarıyla irae edilmiş olmasına rağmen hastahânemize düşman tayyârelerinden bombalar atıldı. Dört yaralımız şehîd oldu. 14 kişi de ayrıca yaralandı.

3-Diğer cepheelerde mühim bir ma'lûmât alınmamıştır. (Millî)

İngiltere'de Asker Aileleri Ne Halde

Üserâ'-yı Harbiye Mektuplarından:

Mağruk A.E- 2 İngiliz tahte'l-bahrı zâbitânından Mülâzım Harry Ayot nâmına İngiltere'deki Palcus Limanından 12 Temmuz 1915 târihiyle gönderilen ve zevcesi Lizzy imzasına hâvî olan bir mektupta mezbûre diyor ki;

"... Bu fakir aile için elimden geleni yapmakta tereddüd eylemiyorum. Biriktirebildiğim bütün paralarımı kendilerine veriyorum. Para tedârik eyleyemediğim takdîrde sırkât-ı ihtiyarına bile mecbûr olacağım. Bu da Avustralya Hükûmetinin su-i muâ'melâtını teşhîr ve harbde fedâ-yı can eyleyen bahriye efrâdı ailelerine karşı

hükûmetin nasıl bir muâ' melede bulunmakta olduğunu aleme i'lân içindir. Hükûmet bu teşhîre müstehaktır. İngiltere hükûmeti fermânlı zâbitân ailelerine tahsisat verdiği halde Avustralya hükûmetine mürâcaâtımızda beş para almadıktan başka mürâcaât eylediğimiz zevât tarafından dûçâr-ı istihzâ olmaktayız. Bizler kral ve memleket uğrunda fedâ-yı can eyleyen askerlerin zevceleriyiz. Hükûmet haftada bizlere beş şilin bile verse bîkes aileler hakkında değil yalnız bir eser-i şefkât biraz olsun eser-i himâyet göstermiş olurdu.

Eğer hizmet-i askerîyeye salih 12 oğlum bile olmuş olsaydı hizmet-i askerîyeye duhûllerini men' için bacaklarını kırarak her birini topal yapardım. Bu bâbda şikayet eden yalnız ben değilim. Herkes müştekidir. Hükûmetin bu bed mu'âmesini düşündükçe ne kadar me'yûs ve müteessif olduğumu bilsen...

Daha söylenecek pek çok şeylerim var ise de şimdilik sükût-ı ihtiyar eylemekliğim lazımdır.”

Türkiye-Düvel-i Merkeziye-Romanya

Berlin, 4-Deutsche Tages Zeitung Romanya'nın Avrupa-i vasatı devletleri ve Türkiye için hâiz olduğu ehemmiyetin gittikçe tenâkus ettiğini kayıt ile diyor ki; Romanya'nın Balkanlarda cereyân eden vuku'ât ve hadisâtın mihverî teşkil ettiği zaman, avdet etmemek üzere geçmiştir. Bundan mâ'adâ Romanya'nın tard ve hareketi bir âmil-i siyasî ve askerî olmak mâhiyyetini kaybetmiştir. Almanya'nın Romanya ile mevcûd olup a'nane şekline girmiş olan münâsebât-ı menhâdentekarânede el-yevm ancak pâyidardır. Türkiye ve Bulgaristan münâsebâtın pek mükemmel olduğuna dâir intişâr eden havâdis mütâlaât-ı sâlifeye ayrı bir ehemmiyet vermektedir.

7 Ağustos 1915-25 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

24 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir.:

...

2-Çanakkale cephesinde: Arıburnu'nda 22 Temmuz akşamı sol cenâhımıza karşı düşmanın hafif bir kuvvetle icrâsına yeltendiği taarruz taarruz şedid mukabelemizle akim bıraktırdı. Seddülbahir'de 22 Temmuz akşamı ve 23 Temmuz günü mu'tâddan fazla piyâde ve topçu ateşleri devam etmiştir. 23 Temmuz'da düşmanın bir

kruvazörüyle torpidoları ve kara bataryaları Alçı Tepe'ye ve Sığındere civârına dört yüze yakın mermi attılar. Bir netice istihsâline muvâffak olamadılar. Topçularımızın mukâbil endâhtıyla Teke Burnu'nda ihrâc iskelesi civârında yangın çıkarıldı ve bir saat müddet söndürelemedi. 24 Temmuz öğleden evvel saat onda beşine sâhilini tarassûd eden bir düşman ganbotuna topçularımız üç mermi isâbet ettirdiler. Ganbol yana eğildi ve diğer ganbotun yedeğinde Bozcaada'ya çekildi.

.....

8 Ağustos 1915-26 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

25 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir.:

....

2-Çanakkale cephesinde: 24 Temmuz sabahı Arıburnu karşısında ve şimâlinde torpidolar himayesinde düşman nakliye gemileri görüldü. Arıburnu'ndaki nakliye gemilerine topçularımız tarafından ateş açılmış ve gemilerden birinde yangın zuhur ederek uzaklaşmış ve birmermi civârdaki mavnalardan birini hamulesiyle batırmıştır. Diğer nakileyelerde şimâle doğru çekilmiştir. Öğleden eveel saat 4 buçukta arıburnunda sol cenâhta baskın harekâtıyla düşmanı toplanıp takviyesine zaman bırakmadan ufak bir siper düşmandan istirdâd edildi. Düşman bu siper sahasında üç yüzü metecaviz maktûl bırakarak firâr etti. Öğleden sonra saat 4'te gemi ve kara toplarıyla sol cenâhtaki siperlerimize karşı dtüşman keşf ve sürekli ateş açıp müteâkıben müteaddid hücum kollarıyla bu siperlerimize tekarrüb etti. Ve siperlerden bir kısmına girdiyse akşam üstü kısmı azamı düşmandan istirdâd olunmuş kalan cüz'-i bir kısmındaki düşman ateşlerimiz altında barınamaz bir hale gelmiştir. Seddülbahir'de aynı gün öğleden sonra saat ikide düşman sağ cenâhımızda sığındere ecnubundaki siperlerimize karşı külliyetli topçu ve piyâde cephânesi sarf ettiğinden sonra taarruza kalktı. Telefât-ı azîme ile püskürtüldü. İkinci def'a icrâ eylediği tararuzda da muvâffak olamayarak tard olundu. Bu cenâht a ileriye sürülmüş siperlerimizden bir kısmı bir müddet düşmanla kıtatımız arasında kalmış nihayet akşama doğru son şedid huücumlarımızla siperlerin cümlesi düşmandan istirdâd olunmuş ve siperlerde yerleşmek isteyen düşman bakiyesi kâmilen süngüden geçirilmiştir. Bu muhârebede bir binbaşı ikisi mülâzım olmak üzere 60 ingiliz

esir alındı. Bu taarruza iştirâk eden düşman âlâylarından ikisinde ancak 30-40 kadar askerin sağ kalabildiğini esirler beyân etmişlerdir.

3-Diğer cephelerde şâyân-ı kayd bir tebeddül yoktur.

Çanakkale de Bir Fransız Heyet-i Sıhhiyesi

Viyana, 6 Ağustos-Londra'dan bildiriliyor: Paris'ten Progress gazetesine iş'âr edildiğine göre Fransa Parlamentosu Sıhhiye Komisyonu Çanakkale'deki Fransız askerlerinin teşkilât-ı sıhhiyesini teftiş için âzâsından üç kişinin mahâll-i mezkûre i'zâmı taht-ı karar almıştır.

9 Ağustos 1915-27 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

26 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ edilmiştir:

1-Çanakkale cephesinde: Düşman 24-25 Temmuz gecesi donanmasının himâyesi altında taze kuvvetlerinden bir kısmını Saros Körfezi'nin şimâlinde Karaçalı civârında ve mütebâkîsini Arıburnu'nun şimâlinde iki mevki'de karaya çıkardı. Karaçalı civârına çıkan düşman kâmilen tard edilmiş ve meydânda yirmiye mütecâviz maktûl bırakarak gemilerine firâr ederek çekilmişlerdir. Arıburnu şimâlinde çıkan düşman kuvvetleri 25 Temmuz'da donanmalarının ateşi sahasında bir miktar ilerlediyse de akşâm üzeri kıtaâtımızın mukâbele ve taarruzlarıyla düşman bulunduğu hatta tevakkufa mecbûr edildi. Bugün şafaktan itibaren icrâ ettiği mükerrer hücumları da telefât-ı külliye ile tard edildi. Bu esnâda mecrûh ve gayr-ı mecrûh bir miktarı zâbit ve efrâd esir alınmıştır.

Seddülbahir'de sağ cenâhta bir kısım siperlerimiz düşmana doğru kırk metre kadar ileri sürüldü. 24 Temmuz'da bu cenâha karşı icrâ eylediği iki taarruzunda da muvâffak olamayıp tard edilen düşmanın yalnız bu siperlerimiz önünde iki bini mütecâviz maktûlü görülmüştür. 25 Temmuz'da yine bu siperlerimize ve bilhâssa keşf kuvvetlerle merkez ve sol cenâhımıza karşı üç dört def'a şiddetli ve sürekli icrâ ettikleri taarruzlarında da pek mühim zâyi'âta ma'rûz kalarak ve hiçbir netice elde edemeyerek kâmilen eski mevzi'lerine tard olundular. Kahramân kıtaâtımız düşmanın birbirini ta'kîb eden hücumlarını kırmakla kalmayıp mukâbil taarruzlarıyla düşmanın bir kısım siperlerine kadar girmişler ve bu siperleri düşman aleyhine çevirip yerleştirmişlerdir. Burada da düşmandan alınan üserâ' miktarı yüz ona bâliğ oldu.

Bârbâros zırhlısı bu sabah Çanakkale’de bir düşman tahte’l-bahrı tarafından gark edilmiştir. Mürettebâtının kısm-ı â‘zamı kurtarıldı.

2-Diğer cephelerde mühim bir tebeddül olmamıştır. (Millî)

Viyana Osmanlı Sefâreti Önünde Tezâhürât

Viyana, 7 Ağustos-Dün akşam büyük bir âlây önde bir askerî mızıka bulunduğu ve ellerde fenerler taşımakta olduğu halde Devlet-i Osmaniyye hakkında tezâhüratta bulunmak üzere Viyana Osmanlı sefâreti önüne gitmiştir. Sefâret Müsteşarı Balak Bey ile Sefâret Erkân-ı balkona çıkmışlar ve Osmanlı marşı ile selâmlamışlardır. Sefâret me’murini teşekkür etmişlerdir. Müsteşar Balak Bey “Yaşasın İmparator Fransuva Joseph Hazretleri” diye bağırmiş ve ahâlî bu nidâ-yı harâretle tekrar etmiştir. Mızıka tarafından Avusturya marşı teremmüm edildikten sonra Türkiye hakkında samimi nümâyişler icrâ olunmuştur.

Aischmer Berchtold’un Beyânâtı

Berlin, 7-Londra’dan bildiriliyor; 16 Temmuz târihiyle (Times) gazetesinin gönderdiği bir mektupta (Aischmer Berchtold) Çanakkale muhârebâtına dâir diyor ki; Avustralya ve Yeni Zelanda askerleri tarafından işgâl edilen mevzi’ler bundan altı hafta evvel olduğunun aynıdır. Son ziyâretimden beri müttefikler hiç terakkî etmemişlerdir.

Alman Tahte’l-bahrları Korkusu

Selânik, 7-Alman tahte’l-bahrlarına buradan Amerikan petrolü verilmesinden korkan İngilizler petrol satışına nezâret etmek ve lüzumunda petrol ithalatını taht-ı memnuniyete almak istiyorlar.

10 Ağustos 1915-28 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

1-Çanakkale cephesinde: Bugün öğleden evvel saat beşi elli geçe Bolayır önlerinde bir düşman tahte’l-bahrî deniz tayyârelerimizden birinin attığı bombalar ile tahrîb ve mahvedildi. Arıburnu şimâlinden düşman dün mükerreren taarruz etmiş ise de

kâffesinde telefât vererek geri çekilmeye mecbûr edilmiştir. Seddülbahir’de düşmanın bir bomba mevzi tahrîb olunmuştur.

3-Diğer cephelerde vaziyet gayr-ı mütebeddildir. (millî)

Yeni İttifâk-ı Müsellesin İstikbâli

Berlin, 8 Ağustos-Deutsche Tages Zeitung gazetesi yeni ittifâk-ı müselesden bahs ettiği sırada Almanya İmparatorluğu’nun Türkiye ile yalnız harp devamına münhâsır olmak üzere akd-i ittifâk etmemiş olduğunu ve bu ittifâk-ı cedidin tarafeyn müteakidinin menâfi’i hayâtiyyeleri mukteziyatından bulunduğunu izâh ile diyor ki:

“İş bu ittifâk pek büyük bir ehemmiyet-i hâiz olduğu asarıyla sabit oldu. iki devletin birbirine karşı hissettiği kâvî merbûtiyet günden güne kuvvetlendiği gibi her iki müttefikin müdâfaâyı müşretekede bir mevki’i mühim işgal ettiği de gittikçe anlaşılmaktadır. Yeni ittifâk-ı müselles Dersaâdet, Peşte, Viyana ve Berlin’i birbirine rabt eden payidâr, siyasî , iktisadî, askerî bir ittifâkı mütezâmmın olmalıdır ki bu da ancak Rus kuvvetinin kırılmasıyla mümkün olur. Rus taarruzu menabi’i kuvvetinden mahrûm olarak hayli zaman için akim kalmalıdır. “

Bir Fransız Tahte’l-Bahrinin Garkı

Berlin, 8-Paris’ten iş’âr ediliyor: Tann gazetesi şimdiye kadar Fransız harp raporlarında isimleri geçen Fransız sefâin-i harbiyesinin isimlerini teaddad ediyor.

Bu neşriyâttan bir Fransız tahte’l-bahrinin “Çanakkale’ye karşı icrâ ettiği tehlikeli bir hareket” esnâsında bir torpile çarparak bütün mürettebâtıyla gark olduğu anlaşılmaktadır.

11 Ağustos 1915-29 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

28 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

1-Çanakkale cephesinde: 27 Temmuz’da Arıburnu şimâlinde düşmanın icrâ eylediği taarruzu yine telefât-ı külliye ile püskürtülmüş ve daha şimâldeki kuvvetleri kıtaâtımızın şedid taarruzlarıyla sâhile sürülmüştür. Düşmandan 4 zâbit ile 50 nefer esir ve 2 makineli tüfeng ile helivesta ve telefon takımları ve bir hayli esliha iğtinâm edildi. Arıburnu’nda sol cenâhta düşmanın son günlerde taht-ı işgalinde bulunan siperlerden

bir kısmı süngü hücumu ile istirdâd olundu. Seddülbahir’de sol cenâhta düşmanla aramızda münferid bir halde bulunan bir siperin mühim bir kısmı tarafımızdan zapt olundu.

2-Diğer cephelerde vaziyette bir tebeddül yoktur. (millî)

Alman Matbûâtı ve Barbaros’un Garkı

Berlin, 9 Ağustos-Local Anzeiger ve sâir gazeteler Barbaros zırhlısının şimdiye kadar ibraz ettiği faaliyeti pek ziyâde takdîr ile diyorlar ki:

“Osmanlı bayrağı mezkûr sefinede temevvüc ettiği zamandan beri bilâ-mübâlağa denilebilir ki: Barbaros’un ocakları sönmemiş ve topları daima ateş saçmıştır. Mezkûr gazete Barbaros’un İtalya-Osmanlı ve Balkan muhârebeleriyle harb-i hazırdaki faaliyetinden bahs ile mezkûr sefinenin her vakit vazifesini bî-hakkın ifâ etmiş olduğunu îzâh ediyor.”

12 Ağustos 1915-30 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

29 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

1-Çanakkale cephesinde: 28 Temmuz’da Arıburnu şimâlinde düşman mevâzı’ne kıtaâtımız şiddetle taarruz etti. Düşman pek azîm telefât vererek 500 metre kadar geriye tard edildi. Bu muhârebede düşmandan 1 makineli tüfeng ile 200 kadar tüfeng igtinâm olundu.

27-28 Temmuz gecesi kıtaâtımız Arıburnu sol cenâhta düşman siperlerinden yeniden bir kısım daha zapt ettiler.

Seddülbahir’de sol cenâhta düşmandan biri zâbit olmak üzere bir miktar Fransız esir alındı ve birçok esliha igtinâm edildi.

Düşmanın bir kruvazörü Saros Körfezi’nde aşırma endâht ile Bolayır civârını bombardıman etmekte iken mestur bataryalarımızın ateşine ma’ruz kalmış ve birkaç merminin isâbeti üzerine kruvazör derhâl körfezden çekilmiştir.

Galata Köyü’nde üzerinde Ufkî Hilâl-ı Ahmer işâretlerini taşıyan hastahânemize 27 Temmuz’da bir düşman tayyâresi 3 bomba attı. 1 neferi şehîd ve 3 neferi yaraladı.

2-Diğer cephelerde hiçbir tebeddül yoktur. (Millî)

13 Ağustos 1915-31 Temmuz 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

30 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Arıburnu şimâlindeki düşman 27-28 Temmuz'da mevzi'lerimize dört def'a hücum etmiş ve dördünde muvâffak olamayarak telefat-ı külliye ile tard ve def edilmiştir. Yalnız bir fırkamızın cephesine icrâ eylediği taarruzda düşman 3 bini mütecâviz maktûl bırakmıştır. Bir taraftan mukâbil taarruza kalkan kıtaâtımız düşmanı mevzinden çıkarmış ve yeniden 2 makineli tüfeng igtinâm eylemiştir. Seddülbahir'de 28 öğleden sonra sağ cenâhımız karşısında düşman iki lâğım patlatıp hücum kalkmış ise de telefâtla tard olunmuştur. 29 Temmuz öğleden evvel sol cenâhımızdaki siperlerden bir kısmını hücum teşebbüs eden bir bölük kadar düşman kuvveti kâmilan itlâf edilmiştir.

2-Başka cephelerde şâyân-ı kayd bir tebeddül yoktur. (Millî)

Neue Freie Press'in Takdîrâtı

Viyana, 11 Ağustos-Neue Freie Press gazetesi bir düşman tahte'l-bahrinin bir Osmanlı tayyâresi tarafından tahribi haberinden bahs eylediği sırada diyor ki: "Çanakkale'deki şeci' silah arkadaşlarımızı kemâl-i harâretle tebrîk ederiz. Gördükleri iş gerek askerlik gerek tayyârecilik nokta-ı nazarından pek ziyâde şâyâna takdîr bir eseri muvâffakiyettir.

Gazete, Barbaros'un zıya'ı, bu geminin eskiliği hissiyle kıymet-i harbiyeyi hâiz olarak hatt-ı harbe dahil olamaması itibariyle, tamamiyle ehemmiyetten arî olduğunu ilave ediyor.

14 Ağustos 1915-1 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

31 Temmuz 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

1-Çanakkale cephesinde: 29-30 Temmuz gecesi Arıburnu şimâlindeki düşmanın cüz'-i bir kuvvetle icrâ eylediği hücum suhûletle def edilmiş ve bu esnâda düşmandan bir miktar esir alınmıştır. Bu mıntıkadaki düşmandan üç gün zarfında bilcümle techizât ve cephâneleriyle birlikte igtinâm olunan sekiz adet makineli tüfengten beşi el-yevm düşman aleyhine isti'mâl edilmektedir. 30 Temmuz'da Arıburnu karşısında dolaşan bir

düşman zırhlısının gerisine topçularımızın endâhtıyla bir mermi isâbet etmiş ve zırhlı uzaklara çekilmiştir. Seddülbahir’de sağ cenâhta kıtaâtımız bir hüçûm ile düşmandan yüz metre imtidâdında bir siper zaptetmiştir.

2-Diğer cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (Millî)

Bir Rus Kruvazörü Hasârzede

Berlin,13 Ağustos-Vossiche Zeitung Gazetesi Bükreş’ten istihbâr ediyor. Rusya’nın bahr-ı siyâh donanmasına mensûb seyenob kruvazörü son derecede hasârzede olduğu halde Mangalia limanında bulunmaktadır. Mezkûr kruvazörün Temmuz ifrenci nihayetlerinde bir torpile çarpmış ve pek güçlkle Mangalia bî- taraf limanına ilticâ’ edebilmiştir. Şimdiye kadar mezkûr sefîneyi tevkif için bir şey yapılmamıştır. Romanya’nın me’murlar mese’leyi gizlemeye çalışmaktadır.

Şark Sularında Yeni Bir Fransız Amirâli

Viyana, 12-Paris’ten bildiriyor: Kontr-Amirâl Leben’nin şark kûvve-i seferiyesi istinâd bahr-i naktaları fırka-i bahriyesi kumandanlığına ta’yîn edildiğini Ajans Havas iş’âr ediyor.

15 Ağustos 1915-2 Ağustos 1331, s. 4

Son Havâdis

Çanakkale’de

Çanakkale, 1 Ağustos-(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden): 30 Temmuz 331 akşâmı düşmanı karaya bir âlâyı mütecâviz kuvvet çıkarmış ve kıtaâtımız taarruz etmişti. Yapılan bir mütekâbil hüçûm neticesinde düşman def’ ve tenkîl edilmiş ve birkaç yüz metre ta’kîb olunduktan sonra muhtelif mahâllerden saldırılarak sıkıştırılmıştır. Nâ-çâre ve perişan bir sûrette sâhile kaçan düşman nâ-kâbil-i tahmin telefâta dûçâr olmuş ve siperler, tarlalar ecsâd ve yaralılarla dolmuştur. Bu muhârebede bir zâbit ve bir miktar esir aldık. 31 Temmuz sabahı pek mahirâne ifâ-yı vazife eden topçumuz düşmanın bir tâbûrunu ateşiyile imhâ’ ve ikta etti. Kurtulanlar cümle sâhile ilticâ’ ettiler. Yine aynı bataryalarımız düşman gemilerine ateş açmış ve bir kruvazörlerinde müteaddid isâbet vâki’ olması üzerine cümlesi firâr etmişlerdir. Arıburnu’nda ateşimizle düşmana birçok telefât verdirildi. Bir de asker dolu mavna

batırıldı. Bu cephedeki düşmanın bomba mahâllîni topçumuz tahrîb ileri çıkan keşf kollarımızda birkaç çuval bomba igtinâm etti. Düşmanın Seddülbahir cephesindeki bomba mevzi'leri topçu ateşlerimizle ber-hevâ olmuştur.

Çanakkale'de Düşmanların Son Zâyi'âtı 10.000

Viyana, 13-Chibedend gazetesi âhiren Gelibolu önünde vuku'a gelen muhârebâtta İngiliz ve Fransız ordusunun dûçâr olduğu zâyi'âtı yalnız maktûl olmak üzere 10.000 kişi tahmin ediyor.

Neue Freie Press'nin Takdîrâtı

Viyana, 15-10 ve 11 Ağustos'ta Çanakkale'de vuku' bulan ve Fransızlarla İngiliz askerlerinden lâ-kâbil 10.000 kişinin maktûliyet ve mecrûhiyetiyle neticelenen müsâdemâtından bahsettiği sırada bu muhârebelerin verdiği netayic Türk askerlerinin i'tidak-ı demmini, şecâatini ve hüsn-i idâresini pek parlak bir sûrette yeniden isbât ettiğini zikr ediyor.

15 Ağustos 1915-2 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

1 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Alman tahte'l-bahri 10 bin ton cesametinde askerle mimli bir büyük vapuru 1 Ağustos'ta Adalar Denizi'nde gark etti. Pek az miktarda efrâd hastahâne seffinesi tarafından kurtarılabildi.

2-Çanakkale cephesinde: 30 Temmuz öğleden sonra arıburnunun şimâlinde anafarta ovası ciheindeki düşman sağ cenâhımıza taarruza kalkmış isede mukâbil taarruzlarımız ile tard edilmiş ve eski mevzin birkaç yüzmetre gerisine kadar ta'kîb olunmuştur. Bu muhârebede biri zâbit olmak üzere bir miktar esir aldık. Topçularımız 31 Temmuz sabahı Anafarta Ovası'nda düşmanın 1 tâbûr kadar piyâdesini müessir ateş altına alarak iş bu tâbûru perişan bir sûrette kemikli limanına ilticâ'ya mecbûr etmişlerdir. Bu esnâda liman karşısında duran düşman gemileri dahi topçu ateşlerimizin te'sîriyle sâhilden uzaklaşmışlardır. Arıburnu'nda düşman iskele mahâlleri tarafımızdan bombardıma edilmiş ve civârındaki düşman kîtaâtını birçok zâyi'ât verdirilmiş ve asker dolu bir mavna batırılmıştır. Seddülbahir'de sol cenâhta düşmanın bomba mevzi'leri top

ateşlerimizle tahrîb olunmuş ve kumkaledede sâhil bataryalarımız boğaz civârında dolaşan düşman torpidolarını baskın ateşleriyle dağıtmışlardır.

3-Bugünlerde düşman kesretle domdom kurşunu isti'mâl ediyor. 31 Temmuz sabahı ve akşamı düşman tayyârelerinde Arıburnu'nda Hilâl-ı Ahmer işâretli hastahânelerimize yeniden 12 bomba atıldı. 9 neferin yeninde mecrûhiyetine sebep oldu. bu iki vak'ayı eseflerle nakl ederiz.

4-Diğer cephelerde tebeddül yoktur.

16 Ağustos 1915-3 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

2 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: Arıburnu şimâlinde Anaforta Ovasındaki düşman 1 Ağustos öğleden sonra karşısındaki kıtaâtımızın sağ cenâhına yeniden taarruz teşebbüsünde bulunduysa da püskürtüldü.

Arıburnu ve Seddülbahir mıntıklarında zikre şâyân bir hâdisce olmadı.

3-Sair cephelerde dahi mühim bir tebeddül yoktur. (Millî)

17 Ağustos 1915-4 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

3 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Düşman 24-25 Temmuz'dan beri yeni celb ettiği 5 firkalık bir kuvvetini karaya çıkarıp mevzi'lerimize hakim olmak için isti'mâl etmiş ise de kıtaâtımızın pek şeci ve fedâkârane sebatı ve mukâbil taarruzları sayesinde bugün düşman iş bu kuvvetlerinin yarısını zâyî' etmesine mukâbil netice elde edemeyerek sâhilin yamaçlarına tıkanmış kalmıştır. 2 Ağustos'ta Anaforta cihetinde icrâ eylediği taarruzu dahi telefât-ı azîme ile tard ve def' edilmiş ve düşmandan bir yüzbaşı ile bir miktar esir alınmış ve 2 makineli tüfeng ve bir hayli eslihâ igtinâm olunmuştur kıtaâtımız el-yevm her cihetten düşmana hakim ve müessir bir vaziyette bulunmaktadır.

Arıburnu karşısında bir torpido topçu mermilerimizin te'sîriyle yanarak sâhilden uzaklaşmıştır.

Seddülbahir’de sağ cenâhta düşman siperlerinin 2-3 metre yakınında tarafımızdan patlatılan bir lâğım te’sîri ile düşmanın bomba mevzi’ çökmüş ve tel örgüleri yıkılmıştır. Düşman buna karşı bütün gece beyhûde yere birçok cephâne sarfetmiştir.

2-Diğer cephelerden yeni bir ma‘lûmât alınmamıştır.

18 Ağustos 1915-5 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

4 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 3 Ağustos’ta bir fırka kadar düşman kuvveti Anafarta cihetinde sağ cenâhımıza taarruza kalkışmışsa da telefât-ı külliye verdirilerek tard edilmiş ve düşmandan bir makinalı tüfeng ile bir hayli techîzât-ı harbiye igtinâm olunmuştur. Topçularımız, Kemikli civârında düşman nakliye gemilerinden birini ateş altına almış ve isâbet eden bir mermi nakliye gemisinde büyük bir infîâl vuku‘a getirmiştir. Arıburnu’nda bir hâdise olmadı. Seddülbahir’de öğleden evvel sol cenâhımıza evvel düşman topçuları pek şedid bir ateş açmış ve ba‘de piyâdeleri bombalar ile taarruza teşebbüs etmiş ise de gördükleri mukabeleden birçok maktûl bırakarak yine eski mevzi‘lerine def’ edilmişlerdir.

2-Başka cephelerde yeni bir tebeddül yoktur. (Millî)

General Seray Çanakkale’deki Yeni Fransız Kumandanı

Cenevre’den Local Anzeiger gazetesine keşide edilen bir telgrafnâmede deniliyor ki:

Birbirini müteâkıb şeref ve haysiyetlerini kaybettikten sonra Çanakkale’yi terk eden General d’Amade, Goro ve Banevir’in şimdi arzusu ihlâfına hâlef ve ancak Fransa Parlamentosu’nda dostlarının [okunamamıştır] üzerine Fransızların Argon ordusu kumandanı General Seray takib etti. Askerî mütehâssısların fikrine nazaran General Seray bu mühim kumandanlığı hiçbir suretle hazırlanmamış olduğu halde derûhde ettikten sonra İngiliz Generali Hamilton bundan böyle hemen hiçbir kontrole tabî olmaksızın müttefiklerin bütün Çanakkale ordusuna kumanda edecektir. Serayın üç selefi de “insan” telefâtından mümkün olduğu kadar terakkî etmek talimâtıyla Çanakkale’ye gönderilmiş olduğu için General Hamilton’un daima atılmak istemesi

bi'ltaraf munâkkidlerin mütâlaalarına göre tarafeyn erkân-ı harbiye heyetleri arasında arkadaşıca bir itilâf husûlünü gayr-ı mümkün kılmıştır.”

Goltz Pâşâ'nın Osmanlı Ordusu Hakkındaki Beyânâtı

Von Der Goltz Pâşâ Hazretleri Yunaite Press nâmındaki Amerikan telgraf ajansının Dersaâdet muhâbirine Osmanlı ordusu hakkında ber-vech-i âfî beyânâtta bulunmuştur.

“Hemen hemen bütün cihânın Balkan muhârebesinin ağır bir talihsizlikle neticelenmesinden dolayı Osmanlı ordusunun bugün en zayıf bir halde bulunduğunu zannettiği bir anda Türk askeri bütün kuvvet ve mukâvemeti ile meydana çıktı. Bu tezâhürâtın iki sebebi vardır ki bunlar bugünkü genç Türk neslinin mahsûlüdür: Bu sebeplerin biri ittihad-ı millî diğeri de mevcûdiyeti millîye hissidir. Daha sade bir sûrette ifâdeyi meram etmek için bugünkü Osmanlı ordusunun hakiki bir Osmanlı ordusu olarak meydana çıktığı ve her bir neferi için bir vatan demek olan Osmanlı Devleti'nin mevcûdiyeti için muhârebe eden bir Osmanlı ordusu olduğu söylenebilir. İşte İngilizlerin ve Fransızların İstanbul'a bir yol açmak için icrâ eyledikleri teşebbüsâta zorlanması gayr-ı kâbil bir ateş ve çelik istihkâmı karşısında bulduklarını görmelerinin asıl sebebi bunlardır. Her şeyden ziyâde Çanakkale'de cereyân eden muhârebe Türk mefkûresi için azimet, şân ve şeref ve husûsiyle Osmanlı İmparatorluğu'nu mevcûdiyeti demektir.

19 Ağustos 1915-6 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

5 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 4 Ağustos öğleden evvel düşmanın Anafarta cihetinde taarruza yeltenin bir bölük kadar kuvveti pek suhûletle def edilmiştir. Düşmandan birkaç esir alındı. Arıburnu mintikasında bir şey olmadı. Seddülbahir'de fâsılalı topçu ateşleriyle bomba endâhtı devam etti. Tarafımızdan düşman yakınında patlatılan lâğım hafresinden ilerleyen bir keşf kolumuz düşmandan bir makineli tüfeng igtinâm eylemiştir.

2-Diğer cephelerde bir tebeddül yoktur. (Millî)

20 Ağustos 1915-7 Ağustos 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

6 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anaforta cihetinde 5 Ağustos öğleden sonra bir âlây kuvvetinde düşman taarruza kıyam eylemiş ise de birçok telafat vererek tamamıyla def edilmiştir. Arıburnu ve Seddülbahir mıntıkalarında bir hâdise olmadı. Öğleden sonra Seddülbahir'de sağ cenâhımız açıklarında uçan düşmanın bir deniz tayyâresi topçu ateşlerimizle zedelenerak denize düşürüldü. Ba'de tayyâre bir torpido tarafından sürüklenmiştir.

2-Diğer cephelerde bir tebeddül yoktur. (Millî)

21 Ağustos 1915-8 Ağustos 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

7 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde Anaforta cihetinde cüz'-i bir kuvvetle düşman taarruza kalkmış ise de birçok telefât verdikten başka birmiktarda esir bırakarak bakıyyesiyle yerine çekilmiştir. Arıburnu ve Seddülbahir mıntıkalarında şâyân-ı ehemmiyet bir vak'a olmamıştır.

....

21 Ağustos 1915-8 Ağustos 1331, s. 4**Son Havâdis****Çanakkale'de****Anafarta Ordularındaki Son Muhârebât ve Düşmanlardaki Zâyi'ât**

Çanakkale, 6 Ağustos-(Rumeli mıntıkası muhâbirimizden)-Anafarta ovalarının geriden işittiğim hârikulâde vak'ayi'ine şimdi gözlerimle şâhid oluyorum. Arıburnu, Seddülbahir'de aylarca mezbûhâne, kıvranarak taşan, her kabarıp taşdıkça kanlar içinde geriye devrilen düşman, bizi gafil avlarım zannetmiş daha serbest bir muhitte kol sallamak, askerlerimizin yıkılmaz sînelerini yandan vurup sarsmak istemiş, türlü gülünç nümâyişler yaparak 60 bin kuvvetide beş fırka askerini Anafartalar Ovası'nda karaya sürmüş. İşte bugün, bu cesm kuvvetin enkazını dürbünle seyrediyorum. Diyebilirim ki, Anafarta Ovası'nın çamlarla gizleyemediği her açık toprağı yığın yığın düşman

efrâdıyla örtülmüştür. HAmilton'un kana boyanmış ümidlerini tahlîl ederken yanımda duran .... Âlây Kumandanı kolumdan çekti: “Uzaklara gitme işte yakında, dürbüne hacet yok, gözünlede sayarsın” dedi. Hakikâten gözlerimle de saydım ve bu levha karşısında titredim. Bulduğum siper Âlây'ın Sekizinci Bölüğü, yalnız 150 metre uzunluğu geçmeyen bu siperin hemen elli adım ilerisinde 400'den fazla düşman cesedi saydım. Kitchener Ordusu'nun en geride fırkalarına mensub bu asker, dizlerinden aşağı çıplak, küme küme serilmiştir. Sağımda solumda bölük cephelerinin önünde hemen aynı kesâfette maktûl yığılmış. Yalnız ilk gün yedi hastahâne gemisinden altısı kâmilen yaralılarla dolarak hareket ettiği anlaşılıyor. Bu yaralılar şüphesiz o günün öğle zamanına kadar olan yaralılardan ibaret olacaktır.

Diğer cephelerde düşmanın verdiği zâyi'ât miktarını evvelce bildirmiş ve bu mıntıkada telefâtı mevsûk haberlere istinâd ettirmiştir. Şimdi karşımdaki bu hakikât düşman telefâtının evvelce bildirdiğim miktarın pek fevkinde olduğunu ispat etti. Hamilton gafil avına çıkmış iken gafil yakalandı.

Askerimiz önden, arkadan, yandan her savlete yılmaz bir mukâvemet ve şecâatle göğüs verdiklerini bu def'a da isbat etmiş oldular.

Hamilton cenâbları Balkanlar üzerinde bir te'sîr yapmak hülyâsıyla kim bilir bu kanlı âkıbeti ne süslü teblîglerde aleme ilân ederek efkârı uyuşturmaya çalışacaktır.

22 Ağustos 1915-9 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

8 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Şâyân-ı iş'âr hiçbir hâdise olmamıştır. 6 Ağustos'ta geriye püskürtülen düşmandan kasaturalarıyla beraber doksan kadar tüfeng, pek çok makineli tüfeng cephânesi ve yüzlerce malzeme-i istihkâmiye, birçok dikenli tel [okunamamıştır] ve tel makasları igtinâm edilmiş ve beş yaralı esir alınmıştır.

2-Diğer cephelerde bir tebeddül yoktur. (Millî)

23 Ağustos 1915-10 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

9 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Düşman 8 Ağustos'ta karadan ve denizden şiddetli bir topçu ateşi müteâkıb bir firkadan fazla kuvvetle Anafortalar cephesine taarruza başlamışsa da bu taarruz kâmilten tard edilmiş ve düşman pek külliyetli telefât vermiştir. 3 ve 4 ve 7 Ağustos'taki muhârebelerde düşmandan kasaturalarıyla beraber 400' ü mütecâviz tüfeng, bir sandık bomba birçok edevat igtinâm olunmuştur. Düşman Arıburnu cephesinde 8 Ağustos öğleden sonra taaruzu geçmek istemiş ise de bu teşebbüs ateşimizin altında derhâl erimiştir. Seddülbahir'de mühim bir şey olmamıştır.

2-Diğer cephelerde vaziyet gayr-ı mütebeddeldir.

Utanmaz İnsanlar

Çanakkale ve Gelibolu'da kahramânca harb iden askerlerimizi güyâ kandırmak fikriyle hiçbir şeyden utahmayan ve bütün işlerini yalanlar, yüzsüzlükler, utanmazlıklarla yapmak isteyen düşmanlarımız geçen de tayyarelerle bir takım verâkalar atmışlardır. Bittabi' kahramanlarımız için yeni bir eğlence vesilesi olmaktan başka bir kıymeti hâiz bulunmayan bu verâkalardan birinin sureti ber vech-i âtîdir.

“Osmanlı üserâ'sı kahreden birkaç mil uzak miadi nâmı mahâlde gayet muntâzam ve müferrâh bir bahçede ikâmet ediyorlar. Üserâ'yı merkûme fevkalade rahat olup, ikâmet eyledikleri kargir daire gayet havadardır. Elektrik ile tenvir edilmiş ve hıfzıssihhaya muvafık bulunmuş olduğu gibi her biri için ayrı ayrı yataklarda tahsis edilmiştir.

Üserâ'nın temin-i iaşelerine fevka'l-gaye dikkat ve itinâ olunmakta ve cümlesine yegan yegan tabak derûnundu yemekler verilmekte olduğu gibi hergün sigara, sabun, sair havâic-i zarûriyeleri dahi î'tâ ve tevzi' edilmektedir.

Sultan hazretleri başmabeyncisi vasıtasıyla üserâ'ya sigaralar şekerlemeler âtfiyeler ihsân ve irsâl ve tevzi'yle üserâ'yı merkûmeyi taltif ve tatyib buyurmuşlardır.

Üserâ'yı merkûme adet-i milliyeleri vecihle sazlar ve sazandeler tedârik ve tertib edilerek zamanı hoş geçirmek için dokuz, onuncu resimlerde gösterildiği üzere hergün eğlenmektedirler.

Üserâ'yı merkûmeye Mısırlı dostları tarafında sazlar, satranç vesâir oyun takımları hediye olunmuştur. Üserâ'yı ziyaret için hergün mürâcaat eden zevvarın kabulüne müsaade edilmekte ve üserâ'yı merkûme ile mülâkât eyleyen iş bu zevvarın vizite defterine kayd ve tahrir eyledikleri hatıradan dahi mütefehhem olacağı vecih

üzere üserâ'nın gördüğü muameleden dolayı gerek üserâ' gerek zevvar mûmâ ileyhimin memnun olmakta oldukları pek hâlâ anlaşılıyor. Üserâ' zâbitân için ayrı daireler tahsis edilmiş ve mûmâ ileyhime karyolalar, battaniye, çarşafklar sandalye, kanepeler, masalar ve levâzım-ı saire î'tâ olunmuştur.

Üserâ'yı merkûmenen ekl ve şurbuna suret-i fevkaladede itinâ edilmekte olup, bundalar mahsûs mahir aşçılar tedarik olunarak taamları mezkûr aşçılar tarafında ihzâr ve tebh olunmakta bulunmuştur.

Üserâ'yı merkûmeye yevmiye dört buçuk şilin î'tâ olunmaktadır.

Üserâ'nın ikâmet etmekte oldukları bahçe derûnunda geşad ettirilen husûsi dükkanda her nevi meyve ve tatlılar ve sâire ihzâr ve ehven fiyatla fûrûhat ettirilmektedir.

Üserâ'yı zâbitân ve neferat ile muhâfazalarına me'mur olanlar beyninde fevkalade muhabbet ve samimiyet mevcuttur." İşte bir vesikayı acz...bu utanmazca yalanları okurken hiddet ve nefretten insanın tüyleri ürperiyor. Sevgili ve aziz arslanlarımızı böyle yalanlara aldanacak zanneden aciz ve yalancı düşmanlar hakikâtte ellerine geçen Osmanlı esirlerine karşı neler yapmıyorlar! Bunu bize Hicaz'dan esnâ-i avdetinde İngilizler tarafından esir edilen üserâ'yı Osmanîyye ile birlikte taht-ı muhâfazada bulundurulmakta iken bir suretle kurtulup, ahirân İstanbul'a avdet eden bir zât anlatıyor. Bu zât ber vech-i âtî beyânâtta bulunmuştur:

"İngilizlerin eline esir düşmüş olan Osmanlı zâbitân ve neferâtı "miadi" mevki'inde bulundurulmakta iken muahhirân Muhammed Ali Pâşâ kalesi nâm-ı mevki'ye izân edildiler.

Gerçi efrâd ile temas edemedim. Fakat epey zaman birlikte bulunarak hasbihâl ettiğim zâbitimizin müttehiden vaki' olan ifâdelerinden Osmanlı neferâtına gıda olarak yalnız bir parça ekmek ile zeytin verilmekte ve gündüzleri taş nakliyâtında istihdâm edilmekte olduklarını kemâli teessürle öğrendim. Zaten zâbitâna verilen taamda efrâdinkinden pek farklı değildi. Evveli emirde şurasını şâyân-ı zikr gördüm ki bidâyette Osmanlı zâbitânına İngiltere'de mertebelerine mahsûs maaşlara mu'adil maaş verileceği teblîğ edilmiş olmasına rağmen yüzbaşılara yevmiye dört buçuk şilin ve daha aşağı rütbedeki zâbitânada günde dört şilin tahsis edilmiştir. Bu yevmiyelerden iki şilini taam bedeli olarak tevkif olunduktan sonra mütebâkisini tütün ve sâir havâic-i zarûreye sarf edilmek üzere nakden î'tâ edilmektedir. Zâbitân taam ihzaâi bir müteahhide ihâle

edilmiştir. Müteahhidin verdiği yemekler hemen daima biber ve hıyar dolmasından ibarettir. Yemek, mükerrer olarak makarna ve et gibi taamlarda verilmekte isede bunlarda yağsız, tuzsuz ve ağza alınmayacak derecede yavan bir surette istihzâr ediliyor.

Zâbitânın ikametgâhı 5, 6 küçük odadan mürekkebe kasvet engiz bir binadır. Bu odalara hava tavandan açılmış ve tel örgülerle kaplanmış ufak pencerelerden giriyor.

Zâbitânın odalardan dışarıya çıkması memnu'dur. Yalnız bir def'a iki gün devam etmek üzere zâbitân etrafı kapalı tek pencerele bir hastahâne otomobiline irkâb edilerek süngülü asker muhafazasında menavbe ile şehir dahilinde gezdirilmiştir. Güyâ tenezzühten ve hakikâtte teşhirden ibaret olan bu seyir esnâsında otomobil hiçbir yerde tevakkuf etmeyerek yine çilehânelerine iade edilmiştir.

Osmanlı zâbitlerini bu surette şehir içinde dolaştırmaktan bir maksadda halka Çanakkale'de yeni üserâ' geldiği fikrini vermektir ki bu da İngilizler'e mahsûs hilekârlık asarından başka bir şey değildir. Zâbitânın mahfûz buldukları odaların kapıları saat 10'da kilitlenmekte olduğundan def'i hacet için harici çıkmak isteyenler kapıyı vurarak tutucunun vürûduna intizâr etmek mecbûriyetindedirler. Bittabi tutucunun ne zaman gönlü olurda gelirse onlarda ancak o vakit dışarıya çıkabilirler. Tutucu birini getirip teslim etmedikçe diğeri dışarıya çıkamaz. İngilizler kanalda esir ettikleri birkaç yaralı zâbitimizin İsmailiyeye kadar yaya olarak sevk etmişlerdir. Çanakkale'den alınıp adedi ancak on beş zâbite balığ olan üserâ'yı dahi Kahire istasyonunda Miadi'ye kadar 12 kilometre imtidâd eden mesâfe üzerinde kezâlik yaya olarak sevk etmişlerdir Suveys'e karşı vuku bulan keşfi taarruzi esnâsında esir edilmiş olan Yüzbaşı Şerafettin Efendi'yi elleri arkasından bağlı olduğu halde İsmailiyeye kadar yaya olarak götürmüşlerdir yine mezkur taarruz esnâsında hali esarete düşün Mülâzım Ferid Efendi ile refikini mütemeddin! İngilizler kumsal bir mahâlde yere gömdükleri bir kütüğe bağlayarak sabaha kadar o vaziyette bulundurmak suretiyle insaniyete cidden şinâver bir eser-i vahşet göstermişlerdir. Üstü başı harab olan zâbitâna verdikleri elbise mavi bürrerden bir ceket ile birde pantolondan ibarettir.”

Görülüyor ki düşmanlarımız esirlere karşı hüdargo vahşilerinin bile revâ görmedikleri mezâlimi ikâdan çekinmemişler hakarettten işkenceye kadar her şeyi yapmışlardır. Anlıyoruz ki bütün bunlardan daha pek çok şeylerden haberdâr olan ve hergün hastahâneler üzerine bombalar atan düşmanlara karşı hükûmetimiz nezâketten

haktan insaniyetten bahsetmek suretiyle mukabele ediyor? Almanya ve Avusturya'da böyle zulümlere karşı pek kolay bir çare buldular: Mukabele bilmisl. Bu sayede onlar üserâ'ya daha insanca muamele yapılmasını te'mîne muvâffak oldular. Niçin bizde aynı suretle hareket etmeyelim. İnsan olmayanlara karşı insan muamelesi etmek muvafıkımdır.

24 Ağustos 1915-11 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

10 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cepesinde: Düşman 9 Ağustos'ta yine Anafartalar cephesine taarruz etti. Kıtaâtımızın bir mukâbil taarruzu ile o taarruz kâmilten tard edilmiş ve düşmana pek ziyâde zâyî'ât verdirilmiştir.

8 Ağustos'taki taarruzunda düşman pek mühim telefât vermiştir. Yalnız bir kısım siperlerimiz önünde düşmandan 500'den ziyâde maktûl sayılmış ve bir zâbit ve bir hayli nefer esir alınmıştır. Arıburnu ve Seddülbahir cihetlerinde şâyân-ı iş'âr bir şey olmamıştır.

....

26 Ağustos 1915-13 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

12 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Bütün cephelerde zikre şâyân bir hâdise olmamıştır. (Millî)

27 Ağustos 1915-14 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

13 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cepesinde: 12 Ağustos 331'de düşman Anafartalar cephesiyle Arıburnu ve Seddülbahir cephelerinde bazen şiddetli ve bazen hafif topçu ateşiyle pek çok cephâne sarf etmiştir. 11-12 Ağustos gecesinde düşman Seddülbahir cepesinde sabaha kadar ateş etmiştir. 11 ve 12 Ağustosta düşman zayıf kuvvetlerle Seddülbahir'de sol cenâhımıza karşı taarruza geçmişse de bu kuvvetlerimizin kâffesi ateşimizle mahvedilmiştir.

2-Diğer cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (Millî)

Bir İngiliz Zâbitinin Takdîrâtı

Viyana, 25-Gazateler, Çanakkale’de icrâ edilen harekât-ı harbîye hakkında bir İngiliz zâbitinin beyânâtını neşr ediyor. Mezkûr zâbit Osmanlı kıtaâtının son derecede mükemmel teçhîz edilmiş olup fennî ve âkilâne bir tarzda muhârebe ettiklerini ve müttefiklerin karaya asker ihrâcı esnâsında fevkal tasavvur müzâhim ve müşkülâta dûçâr olduklarını beyân eylemektedir.

İngiliz Genaral Baldwin Çanakkale’de Telef Oldu

Lahey, 25-Niewe Corent gazetesinin istihbârına nazaran İngiliz Generallerinden Baldwin, Çanakkale’deki muhârebeler esnâsında itlâf edilmiştir.

27 Ağustos 1915-14 Ağustos 1331, s. 4

Son Havâdis

Çanakkale’de

Müttefiklerin Ahvâl-i Umûmîyesi-Düşman Üserâ’sının İfâdatı

12 Ağustos-Son def’a elde ettiğimiz esirler Çanakkale’deki müttefikler ordusu hâlet-i ruhîyesinin pek ziyâde mütezelzül olduğunu gösteriyor. Bir Fransız esiri diyordu ki: “Ben öyle zannediyorum ki biz İstanbul’u almadan Almanlar Paris’i alacaklar. Bize kumandanlarımız beyninde Fransa’ya iade edileceğimizi söylemişti. Bugüne kadar kaldık. Fakat ümit eylemem ki kışın burada kalalım. Burada hastalıktan biteceğiz. Bilhâssa dizanteri ve diyâre pek ziyâde icrâ-ı tahrîbât ediyor. Dörtte üçünü hatt-ı harpte zâyî‘ eden âlâylarımızın mevcudu hastalıktan da pek ziyâde tenzil ediyor. “

Bir İngiliz esiri dedi ki: “Bu muhârebeden bıktık usandık. Bir an evvel memleketimize gitmek istiyoruz.” Diğer bir İngiliz esiri kendilerini memleketlerinden alıp buraya getirdiklerinden dolayı kumandanlarına sebb etti. “Onları cayır cayır yakmalı.” dedi.

İzmir Sevâhilinde Düşmanın Yeni Şaşkınlıkları

İzmir, 12 Ağustos-Adalar Denizi’nde İstanköy Körfezi mıntıkasında Gökabad’ı bombardıman eden iki düşman kruvazöründen birisi karaya oturmuş ve diğeri bunu

kurtarmaya çalışmış ise de te'sîrli ateş menzilimiz karşısında bulunması cihetiyle şiddetli ateş edilerek men' edilmiştir. Karaya oturan kruvazörden ittirilen bir sandaldaki sekiz askerden dördü itlâf edilmiş ve diğer dördü de denize atılarak tekrar kruvazöre ilticâ' eylemiştir.

Sandal, askerimiz tarafından karaya çekilerek igtinâm edilmiş ve bu miyânda dört tüfeng üç kasatura ele geçmiştir. Karaya oturan kruvazörün güvertesinde ve top başındaki efrâddan dahi sekiz kişi itlâf edildiği gibi diğer kruvazörden beş maktûlun denize atıldığı görülmüştür. Karaya oturan kruvazörün üzerine atılan bombalarımızdan ikisinin güvertesine isâbet ettirildiği müşâhede edilmişse de gece olmak hasebiyle derece-i hasârât henüz anlaşılamadı. Bombardımanda lehu'l-hamd yalnız bir şehîd ile bir mecrûhumuz vardır.

28 Ağustos 1915-15 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

14 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 13 Ağustos'ta Anafarta, Arıburnu mıntıklarında fâsılalı bir sûrette topçu ve piyâde ateşleri teâtisinden başka bir hâdise olmadı. Seddülbahir de sol cenâhta topçu ateşlerimizle düşmanın bir kısım siperi tahrîb olundu.

2-Sair cephelerde mühim bir tebeddül olmamıştır. (millî)

İngilizlerin İtirâf-ı Aczi

Lozan, 26-İngiltere hükûmeti Çanakkale'de 6 Ağustos'tan beri icrâ edilen hareket hakkında mufassal bir teblîg neşretmiştir. İngiliz aczine bâhir bir delîl teşkîl eden mezkûr teblîgde müttefiklerin teşebbüs ettikleri bilcümle taarruzların akim kaldığı ve matlûb olan neticenin istihsâl edilmediği itirâf edilmektedir. Harbe iştirâk eden fırkalar mevzi'lerini terkle geri çekilmeye mecbûr olmuşlardır. Çanakkale harekâtı yeniden bir takım mühim ve ciddî fedâkârlıklar ihtiyarını istilzâm etmektedir.

29 Ağustos 1915-16 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

15 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar mıntikasında sağ cenâhta Kireç Tepe ve merkezde Azmak Dere cenûbunda merkez mevzi'lerimize karşı düşman 14 Ağustos

öğleden sonra evvela kara ve gemi toplarıyla ateş açıp badehu taarruza kalkmışsada her iki cihette bir muvâffakiyet elde edemeyerek telefât-ı külliye ile tard olunmuştur. Kireç Tepede hemen bir tâbûrdan fazla kuvveti mahvolmuştur. Merkeze karşı taarruzlarını 3 def'a tekrar ettiler. Üçünde de pek çok telefât vererek ric'at ettiler. Topçu mermiyatımızın bir kaçı düşmanın bir kruvaözürüyle bir nakliye seffinesine isâbet etmiştir. Arıburnu mıntikasında 13-14 gecesini sağ cenâhta ziyâdece bomba endâhtı devam eylemiş ve bu mıntıkadaki bataryalarımızın ateşleriyle düşmanın bir nakliye gemisi ve bir römorkörü zedelenmiştir. Seddülbahir mıntikasında mu'tâd olan piyâde ve topçu ateşleri teâti edilmiştir.

2-Sair cephelerden yeni mühim bir ma'lûmât alınmamıştır. (Millî)

Gelibolu'daki İngiliz Askerleri Arasında İhtilâl

Viyana, 27 Ağustos-Gelibolu şibh-i cezîresine ihrâc edilen İngiliz askerleri arasında ihtilâl zuhûr eylesine binâen iki tâbûrun Mısır'a gönderildiği İsviçre'den iş'âr ediliyor.

Daily Chronicle'nin Endişeleri

Viyana, 25-Londra'dan bildiriliyor: Daily Chronicle gazetesi diyor ki:

Gelibolu şibh-i cezîresinde yeniden icrâ ettiğimiz ihrâc-ı ameliyâtı ancak vahim zâyî'ât vermek sûretiyle mümkün olabildi. Gelibolu şibh-i cezîresine hakim olmak için büyük kuvvetler ve vasıtalarla icrâ olunan her iki teşebbüsünde akim kalması öyle vahim hakikâtlere ki bunun hâfi tutulması mümkün değildir. Şayet General Hamilton bir çaresini bulamayacak olursa hiçbir hatve ilerlemeye muvâffak olmadan azîm kuvvetlere ihtiyaç hissettirecek yeni mevzi' bir muhârebe karşısında bulunacağız. Böyle olduğu takdirde icrâ edeceğimiz hücumlar bizim için zâyî'ât-ı azîmeyi mücib olacaktır. Onun için kendimizi yeni ve müthiş fedâkârlıklara hazırlamalıyız.

30 Ağustos 1915-17 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

16 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Düşman 13 ve 14 Ağustos'ta Anafartalar mıntikasında yaptığı taarruzlarını 15 Ağustos'ta da tekrar etmiştir. Düşmanın bu son üç günlük

taarruzları hassaten muîn-dâne bir sûrette cereyân etmiş ve neticede kâmilen ve zâyi'ât-ı azîme ile tard edilmiştir. Merkezde bazı siperlerimize girmiş olan düşman kuvvetleri mukâbil hücûmlarımızla cümlesi süngüden geçirilmek sûretiyle mahvedilmişlerdir. Düşman bu iki gün zarfındaki muhârebâta 10 bin maktûl vermiştir. Zâyi'âtımız bilnisbe pek azdır. Tayyârelerimiz düşman mevâzı'yle ordugâhlarına te'sîrli bombalar atarak bu muhârebâta iştirâk ettiler.

2-Sâir cephelerde yeni bir tebeddül yoktur. (Millî)

Fransız Sıhhiye Komisyonu Marsilya da

Berlin, 28-Fransa iysan ve mebâsânından ikişer âzâdan mürekkeb bir heyetin Marsilya'ya gelmiş olduğu şehir-i mezkûrdan bildiriliyor. Heyet-i mezkûre Çanakkale'de Fransız ordusundaki sıhhiye tertîbât ve teşkilâtı hakkında tahkikâta bulunmak üzere mezkûr darü'l-harbe gelecektir.

31 Ağustos 1915-18 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

17 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar mıntıkasında düşman dün bir harekette bulunamamıştır. Bu mıntıkada topçularımızın endâht ettiği mermilerin te'sîriyle bir düşman torpidosunun geri tarafında bir iştilgal vuku'a gelmiş ve torpido bir stenbot yedeğinde çekilerek götürülmüştür. Arıburnu'nda şâyân-ı kayd bir vak'a olmamıştır. Seddülbahir mıntıkasında 15 Ağustos akşamı sol cenâhta topçu ateşlerimizle düşmanın bomba mevzi' tahrîb edilmiştir.

2-Başka cephelerden mühim ma'lûmât yoktur. (Millî)

Çanakkalede

Son Anafartalar Muzafferiyeti ve Düşman Zâyi'âtının Dehşeti

Çanakkale, 17-Askerimizin yeni bir mucize-i besâlet ve şecâatına masdar olan son Anafartalar muhârebesinde düşmanın dûçâr olduğu zâyi'âta dâir dün icmâlî bir fikir verebilmişim. İngiliz ve Fransızların bu son günlerde verdikleri zâyi'âtın müthişliği gittikçe tezâhür ediyor.

Yalnız Azmak Dere'nin şimâlinde vuku' bulan muhârebede bir âlâyımızın cephesinde düşmanın bıraktığı cesed yekûnunu 3400'e bâliğ olduğu tadâd neticesinde sabit olmuştur. Halbuki bu cephe önünde düşman nümâyîş taarruzu, yani nispeten hafif bir taarruz icrâ etmişti. Muhârebenin hücûmların kesîf olduğu noktalarda İngiliz ve Fransızların ne gibi zâyi'âta dûcâr oldukları şu ufak mikyasla çabuk anlaşılır.

1 Eylül 1915-19 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

18 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

Çanakkale cephesinde ve diğer cephelerde mühim bir tebeddül olmamıştır.

(Millî)

2 Eylül 1915-20 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

19 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 18 Ağustos'ta şâyân-ı ehemmiyet bir tebeddül olmadı. Seddülbahir'de sol cenâhta düşman topçuları birçok cephâne sarfiyla siperlerimizi tahribe çalışmış ise de bir zarâr yapamamıştır. Makine ile attığı 4 bombadan ikisi kendi siperlerine düştüğünden düşman bomba endâhtına devam edememiştir. 17 Ağustos'ta Boğaz medhaline yaklaşan bir torpil taharrî gemisi boğaz bataryalarımızın ateşleriyle geri çekilmeye mecbûr edilmiş ve Seddülbahir birunu civârında görülen diğer torpil gemileri de ateşlerimizle dağıtılmıştır. İş bu sâhil bataryalarımız aynı zamanda düşmanın Seddülbahir'de piyâde mevzi'lerini müessir bir sûrette bombardıman etmiştir.

2-Diğer cephelerden mühim bir ma'lûmât alınmamıştır. (Millî)

Çanakkale'deki Muzafferiyet-i Ahîremiz-Müttefiklerimizin Takdîrâtı

Berlin, 31 Ağustos-Asâkir-i Osmânîyye'nin Anafartalarda ihrâz ettikleri parlak muzafferiyet Berlin şehrinde azîm sürûru mûcib olmuştur. Matbûât Osmanlı muvâffakîyâtı hakkında parlak cümlelerle takdîrât ve sitâyîşlerde bulunmaktadırlar.

Local Anzeiger gazetesi diyor ki: "Cesîm Avrupa cephe-i harbinin aksâ-yı yisârındaki cenâhta bulunan müttefikimizin, grubumuzun mütevelliyen muzafferiyetini te'mîn edecek sûrette harb etmekte olduğunu takdîr ve minnetdâri ile yâd ve tezkâr

etmek cümle-i vezâifimizdendir. Türkler kendilerine taarruz eden azîm kitleleri imhâ sûretiyle düşmanı mahv ve harâb ediyorlar. Halbuki yüzbinlerce düşman askeri Türk kûvve-i mukavemesi kesretmeye muktedîr olamayacaklardır. Mütteliklerimizin oradaki kuvvetine bu kuvvetin haîz olduğu mezâyaya vâkîfiz. Artık Churchill de bu kuvvetin mâhiyetini anlamış olacaktır. Silâh arkadaşlarımızın meşhûr-u alem olan şecâat ve besâleti Gelibolu'da düşman tarafından teşebbüs olunacak her türlü harekâtı akim bıraktıracak mâhiyettir.”

Nord Deutsche Allgemeine Zeitung gazetesi ber-vech-i âtî mütâlaa serd ediyor: “Osmanlı ordularının müdâfaâ-i vatan emrinde ibrâz ettikleri şecâat ve besâlet Almanya'da nazar-ı takdîr ve hayretle takîb edilmektedir. Her türlü vesâit-i harbiye ile mücehhez olup kuvvetli bir donanmanın büyük çaplı toplarının taht-ı himâyesinde bulunan düşman, mütevellîyen taarruzda bulunmakta ise de bu taarruzlardan beyhûde yere zâyi'ât-ı müthîşe vermekten başka bir netîce istihsâl edememektedir. Osmanlı Ordusu'nda min-el kadîm meşhûr olup el-yevm zerre kadar ihlâl edilmemiş olan bahadırılık âsârı maâl memnûniye meşhûr olmaktadır. Osmanlı Ordusu'nun bu muvafakiyâtı kahramânânesinden dolayı müftehîriz. Türklerin Almanya ve Avusturya-Macaristanla sadıkâne bir silâh kardaşlığı daîresinde icrâ etmekte oldukları muhârebeye muzafferiyet-i kat'îyyeye nâil olacaklarına emin bulunuyoruz.”

Hamburg Nachrichten gazetesi diyor ki: “Müfrit bir muhabbet-i vatanîye ile mütehâllik olan Osmanlılar mevzi'lerinde muvâffakiyetle muhâfaza etmektedirler. Muzafferiyet-i nihâîyyeden ve istikbâllerinden kat'îyyen emîn bulunan Osmanlılar düşmanın bilcümle taarruzâtını şiddetle tard etmektedirler.”

Kreuzer Zeitung ise: “Türkler düşmanın âtîyen icrâ edecekleri hücumu kemâl-i itidâl ve emniyetle muntazırdılar. Adeden fâik bir düşman bile Türk mevzi'lerini zapt edemez.” diyor.

3 Eylül 1915-21 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

20 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîyyeden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde ve diğere cephelelerde şâyân-ı kayd bir tebeddül yoktur.

(Millî)

Başkumandanlık Vekaletinin Bir Tahrîrâtı

Harbiye Nezâreti Celilesinden:

Bilcümle ordu-yu hümâyûnlarla donanma-yı hümâyûn kumandıklarına yazılan tahrîrât ve telgrafın sûretidir ki: “Cenab-ı hayrû’n-nasırıyyenin inayet-i rabbâniyesiyle ordu ve donanmayı hümâyûn an-bean ihrâz etmekte olduğu atak muvâffakıyyetten ve muhterem silah arkadaşlarımın göstermekte oldukları müessir celâdet ve fevkalade fedâkârlıklardan dolayı hurûft izhâr-ı ulvi mahzûziyet buyurmakta olan başkumandan-ı âzâmımız padişâhımız efendimiz hazretleri mücerred ordu ve donanma-ı hümâyûnları hakkında muhabbet ve i’timâd-ı şâhanelerinin biraz tecellisi olmak üzere bu kere rütbe-i acizânemi ferikliğe terfi buyurdular.

Zât-ı şevketsâmet hazret-i padişâhînin ordu ve donanma-yı hümâyûnları hakkında daima ibrâz buyurdıkları teveccüh ve emn u i’timâd-ı şâhanelerine karşı arkadaşlarımın kalben mütehasıs oldukları şükran bi’l-izafe acizleri alenen izhâr ve ikâ eyler ve Osmanlılara has olan şöhret-i fahire-i şecâat ve fedâkârının gerçekten sahibi olduklarını şu muhârebede inzar-ı alem önünde bi-hakkın isbât etmiş olan mübeccil arkadaşlarımın daha kronkdır ve daha â’li muvâffakıyyetlerle ordu ve donanma-ı hümâyûnun i’tila-yı şan ve şevketine muvaffik olmalarını cenab-ı hüdâ-yı mütealden kemâl-i tedarrü‘ ve intihâl ile niyâz ve istirham eylerim.”

Müttefikler Arasındaki Gerginlik Artıyor

Berlin, 1 Eylül-Correspondens Politiken gazetesine Selânik’ten iş’âr ediliyor:

Ve buraya vârid olan haberlere nazâran Çanakkale’de bundan bir müddet akdem Fransızlarla İngilizler arasında husûle gelen gerginlik tekrar kesb-i şiddet etmiş ve birtakım münâza‘ata sebebiyet vermiştir. Çanakkale’de uğradıkları her iki hezimet Fransız ve İngilizler arasındaki gerginliği bir kat daha teşdîd etmektedir.

4 Eylül 1915-22 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

21 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

2-Çanakkale cephesinde: 20 Ağustos'ta Anafartalar mıntıkasında ve Arıburnu'nda hafif piyâdeve topçu ateşleri teâti edilmiştir. Sağ cenâhta talim ile meşgul bir düşman tâbûru müessir topçu ateşlerimizle dağıtılmıştır. 19-20 Ağustos'ta çıkarılın keşf kollarımız düşman siperlerine girerek birçok tüfeng ve techîzât-ı harbiye igtinâm etmişlerdir.

Seddülbahir'de merkez ilerisinde hafriyâtı ikmal edilen (90) metrelik bir siper tarafımızdan işgal edildi. Sol cenâhta Kereviz Dere civârında düşmanın 2 topu iskât edildi.

3-Diğer cephelerde bir tebeddül yoktur. (Millî)

Müttefikler Arasındaki Muhâdenet

Aşağıda görüleceği vecihle Almanya Veliahdı Wilhelm Hazretleri tarafından Çanakkale'de ihrâz edilen muzafferiyât-ı ahire üzerine Enver Pâşâ Hazretlerine Osmanlı Ordusu'nu tebriki mütezâmmın bir telgrafnâme gönderilmiş ve müşarûn ileyh tarafından da bu telgrafnâmeye teşekkürî cârî bir cevap irsâl edilmiştir. Birkaç gün evvelde bizzat haşmetlû İmparator Hazretleriyle Enver Pâşâ arasında aynı meyilde telgraâmeler teâtî kılınmıştır. Müttefik Almanya İmparatorluğu'nu hükümdâr-ı zişânı ile Veliahd Hazretleri tarafından Osmanlı ordularının ibrâz ettikleri kahramanlıklar hakkında ibzâr edilen bu takdîrât-ı kalplerimizi tebriz-i iftihâr etmekte olduğu cihetle bir taraftan hakkımızda gösterilen bu teveccüh ve muhâbbete, diğer taraftanda Osmanlı milletine bu kadar büyük bir şân ve şeref te'mîn eden fedâkâr ordularımıza ne kadar teşekkür etsek azdır. Bizde şu cihetten dolayı memnunuz ki tarafeyn arasında teâtî edilen bu telgrafnâmeler sade muhârebe meydanlarında isbât edilmiş kahramanlıklar için takdîr ve hürmet ifade etmekte kalmayarak yeni ittifâk-ı müsellesin ne metin esâsâta istinâd etmekte bulunduğuna ve müttefikler arasındaki revâbit muhâdenetkârânenin ne dereceler de kavi olduğuna yeni bir delil teşkil etmektedir. Bu kadar kuvvetli rabitâlar ve derin muhâbbetlerle teessüs etmiş bir ittifâk, avni hakla elbet kat'î bir zaferle muzaffer olmakta gecikmeyecektir.

....

5 Eylül 1915-23 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

22 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar mıntıkasında ve Azmak Dere cenûbunda düşmanın bir makineli tüfengi topçu ateşlerimizle tahrîb edildi. Bu mıntıkada keşf kollarımız düşman siperlerine muhtelif mahâllerde gece baskınları yaparak istihkâm edevâtı, telefon alatı ve techîzât-ı sâire igtinâm etmişlerdir. Arıburnunda şâyân-ı kayd bir vak‘a olmamıştır. Seddülbahir’de 20 Ağustos’ta 2 saat müddetle düşmanın kara ve gemi topları Alçı Tepe ve civârına ateş açmışsada bir hasârı mucib olmamıştır. Sol cenâhta tarafımızdan icrâ edilen ateşlerin te’sîriyle düşmanın bomba mevzinde infilâk vuku‘a getirilmiş ve tarafımızdan patlatılan bir lâğım düşmanın bomba mahâllinde bomba te’sîrâtına karşı i‘mâl ettikleri tel kafeslerini ve tel örgülerini tahrîb eylemiştir.

2-Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (millî)

Bir Alman Muhâbirinin İhtisâsâtı

Çanakkale’de bulunan bir Alman gazetesi muhâbirinden:

Güneş, kan kırmızı rengiyle Limni Adası’nın arkasında henüz denize dalmış, bize bir şehri âyin icrâ edileceğini bildiriyor. Bütün gün tarafeleriyle ortalığı inleyen topçu ateşi, yavaş yavaş kesiliyor. Yalnız tek tük atılan mermiler dağlarda binlerce aks-i sadâlar husûle getiriyor ve susmak şânından olmayan müteyâkkıs bir seray göbki gibi iki de bir de yine ortalığı inletiyor.

Şimdi, akşam yemeği zamanıdır. Ekmek ve yiyecek yüklü uzun ester kafileleri vadilerden çıkarak avcı siperlerine doğru geliyorlar. Çok zaman durmaya gelmez. Artık karanlık basıyor.

Şedîd ve asabî bir topçu ateşi, bütün hatlar üzerine tevcîh edilmeye başladı. Bizim Türkler hiçde aldırıyor ve hiç kimse yerinden bile kıvıldamıyor.

Filhâkika düşman son haftalar zarfında pek çok gayret sarf etti. Fakat asıl hayret ve takdîr edilecek bir şey varsa o da Türk askerinin cesâret ve şecâatidir. İngilizlerin tabyesi, müthiş ve akur topçu ateşi açmak ve sonra –o da muvâffak olursa- piyâdeleriyle ilerlemekten ibarettir.

Düşman, geçen gün öğle vakti bir cenâhımız üzerine ateş açtı ve bütün bataryalardan uğuldayarak çıkan dâneler düştükleri yerlerde derin çukurlar husûle getirdi. Evvelâ koyu siyah ve sonra tekrar beyâzlanan ziyâdâr bir buhar çıkıyor. Bir ev irtifânda yükselen yeşil duman sütûnları tâ orada yekdiğerine karışıyor. Fâsıla yok. Şimdi şarapnel de işe karıştı... akşama kadar bütün gece ve hatta ertesi gün böylece

devam etti. Ta ilerdeki avcı siperlerinde, tüfek kabzasını iyice kavramış, cesûr Türk askerleri bulunuyor. Ve otuz altı saatten beri ağır topçunun akur ateşleri altında bekliyor. Mevzi'ini terk etmek, kimsenin hatırından bile geçmedi. Ve bunlar arasında bulunan cesûr Erkân-ı Harb Zâbiti Kemâl Bey'in de... bu cesur zâbit şimdi hariçte, Gelibolu'da istirâhât-i Güzîn ebediyettedir. Otuz bin ağır dâne, böylece üzerimizden geçip gitti. Bir tek dâne bin mark ederse, acaba bu muhârebede sarf edilenlerin hepsi kaç mâl oluyor? Ya bu muhârebe düşmana telefâtça kaç mâl olmuştur?

Avrupa ve Asya cihetindeki bataryalarımız askerle dolu olan düşman siperlerine karşı ateşe başladı. Ve pek güzîde olan topçu efrâdı kumandanlarının takdîrine ve esîrlerin itirâflarına göre pek mükemmel ve sıhhatle endâht ediyorlar.

Düşman muhârebenin ikinci akşamı nihâyet ateşini bütün hatt'a tevcîh etti. Birkaç saniye oldukça muhâvvef ve mevtâî bir sükûn ortalığı kapladı. Ve bütün sönük ve bifer nazarlar, akşam sehayeleri içine daldı.

Orada, düşman siperlerinde bir gölge beliriyor.... Bir tane daha, öbür tarafta... bir bölük... bir bölük daha... demek düşman taarruz edecek... bunlar Fransanın boğazlanmak için dışarı yolladığı çocuklar, Fransızlardır. Fakat cesûr şeyler...Mütemâdiyen taarruz tecrübesi yapıyorlar. Türk siperlerinde hâlâ bir hareket yok...ses ve sadâ da yok... Aman yârabbi siperler boş mu? Hayır!... Göğüs siperi üzerinde bir tüfenk yavaşça uzanıyor ve onun üstüne esmer bir sîmâ müteyâkkızâne yatıyor....

İşte, bir tane daha...Avcı siperi nâgehân canlanır gibi oluyor. İstinâd siperlerinden eğilerek ileriye doğru koşuyorlar. İlâhî!...Sen büyüksün! İşte, nöbet şimdi bizim...Fransız hatları yaklaşıyor. Muzaffer olacaklarına emînler. Müthiş bir ateş tufanıdır boşandı. Makineli tüfengler; buraya, bu ecnebî yurduna niçin geldiklerinden bîhaber olan çocukları biçmeye başladı. Mermi isâbet etmeyenler geri kaçıyor. Zulmet-i leyl arasında Allah, Allah sadâsı işitiliyor...Türkler ta'kîb ediyor...Onları sevgili silâhları süngüleridir.

Gece karanlığı kanla meşbû' sahârayı kapladı. Biz muzafferiz...Bir yaralı biraz evvel zavallı bir Fransız kumandanına ait olan tütün dolu bir tabakayı gösteriyor. "Düşman gitti!..Allah büyük!..." diyerek yavaş yavaş vadiye, sargı mahâlline doğru ilerliyor.

Ertesi günü esirleri getirdiler. Mecerûh üserâ' kemâl-i itinâ ile esterlere bindirilmişti. Bu askerler hakikâten rikkatbahş bir kafîle teşkîl ediyordu. Bütün bu mecrûhlara bilhassa düşmana mensûb olan mecrûhlara ne kadar şefik ve itinâkâr davranıyorlardı. Sûret-i umûmîyyede esnâ-ı hücûmda vecde geliyor ve korunmayı pek az tanıyor.

Esirlerin hemen ekserisi uzun ve eski mavi ceketler giymiş pek genç efrâddan mürekkebdir. İgtinâm edilen tüfengler ise eski model tek atışlı tüfenglerdi. Esirler arasında kendilerine yemek verildiğinden dolayı dûçâr-ı hayret olmuş sîmâlar görüyorum ve nihayet bunlardan biri bana sordu: “Ey efendi, bizi ne vakit öldürecekler?” Hayır, öldürülmeyeceksiniz cevabını verdiğim zaman derin bir nefes alarak zâbitlerinin, Türklerin üserâ'yı öldürdüklerini söylediklerini hikaye etti. Bunlar içinde vücûdunu sefâhatle yıpratmış Parisli bir genç çocuk vardı. Ve bu muhakka her gece Monmartre'in üst katında bulunarak ve şimdi orada Paris güzellerinin müşterileriyle birlikte ber-mûtâd tagannî ettikleri vatanperverâne şarkıları söyledi. Paris'te iken askerlik sırası buna ve bunun emsâlinde olanlara gelmişti. Bu askerlikten kurtulmanın çaresini pek güzel bildiğinden iki günde bir küçük ve karanlık bir otele taşınır ve polis geldiğinde kendisinin muhâfaza edilmesi için otel kapıcılarına bahşişler verirmiş. Böylece gerçi epeyce bir zaman geçirmiş. Fakat bir gün yataktan erken kalkmadığı için yakayı ele vermiş.

Diğer bir esir İngilizlerle Fransızlar arasındaki gerginlikten bahsediyordu. Bunlar, oradan ayrılması memnû' olan münferîd bir ordugâhta bulunuyorlarmış ve İngilizlerle görüşmelerine müsaade edilmiyormuş. Yalnız arasına bir Fransız kendilerinde mezbûlen mevcut reçelden satın almak için zengin İngiliz dostlarının yanında habersizce gidebilmiş. Fransız ve İngiliz efrâdının emir ve idarelerinde bir ahenîn olmasa gerek. Fransızlar, İngilizlere pek kızıyorlar. Çünkü, bunlar Asya cihetindeki bataryalarına en yakın ve topçu ateşiyle en ziyâde dövülen bir cenâha tabye edilmişler. İhtimâl bu Fransızların Kumkale mevzi'ini alelacele tahliye ettikleri için Hamilton'un Fransızlara bir cezâsı olsa gerek.

İşte kendisiyle görüşmekte olduğum diğer bir küçük Fransız. Meğer biz, yekdiğerimizi tanımaksızın bir çok zamanlar Paris'te beraber bulunmuşuz. Garib hiss-ü tesâdüf şimdi düşman olarak karşı karşıya bulunuyoruz.

Parisli küçük esir; “Ah Paris!...Şimdi ne kadar mağmûmdur!...” diyordu. “Saat on oldu mu, her taraf karanlık. Milyonlarca insanlar hep telef oldu. Ah!.. Muhârebe pek fecî şey. Biz Fransızlar ne için ve ne maksatla muhârebe ediyoruz?”

Cevap verdim: “Ben sizler için bu işde hiçbir kazanç görmüyorum.” Marsıyalı şaklaban bir zenci anlaşılamaz bir lehçe ile Poincare’ye dâir tuhaf hikâyeler etmeye başlamıştı. İşte bu esnâda idi ki mecrûhların nâklinden evvel sargılarını muayene için bir Türk doktoru geldi ve astalara ahvâl-i sıhhiyelerini sordu. Zenci hemen kalem kağıt istedi ve eğer kendilerine bu kadar iyi muamele yapıldığını memlekete yazacak olursa diğerlerinin de ilticâ’ edeceğini söyledi.

General Gouraud’un son muharebelerde en ileri avcı siperlerinde bulunurken şarapnel ile vurulduğu ve geriye nakledilirken de bir kolunun kat’ edildiği haberi geldi. İşte hakkında hürmet gösterilecek ve kendisi ile kemal-i havâhişle muharebe edilecek bir adem.... Dışarıda muharebe yine kızışmaya başladı. Ve alel husûs uzun menzilli Türk topları işe karıştı. İhtimâl karanlıkta hamûlelerini boşaltan, cephâne nakleden düşman gemilerini nakl ediyorlar ve pek âlâ yapıyorlar. Zaten düşmanın cephânesi yoktu. ....

6 Eylül 1915-24 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

23 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: İngilizlerin E-7 işâretli tahte’l-bahri 22 Ağustosta çanakkalede batırıldı. 3 zâbit ve 25 neferden ibaret olan mürettebatı kâmilen esir edildi.

2-Anafartalar mıntukasında keşf kollarımız muvâffakiyetli gece baskınları ile düşmandan yine birçok ganâim ile avdet etmişlerdir.

22 Ağustos’ta topçularımız büyük kemikli civârında duran bir nakliye gemisinde yangın çıkarmışlardır. Arıburnu’nda yalnız top ve bomba endâhtı devam etmiştir. Seddülbahir’de düşman topçuları bila te’sîr fâsılalı sûrette alçı tepe civârına ateş etmişlerdir. 22 Ağustos’ta Anadolu boğaz bataryalarımız düşmanın İlyas Burnu’nda kayıklarını, Morto Limanı civârında mahfûz mahâllerini, Seddülbahir cihetinde bataryalarını ve ordugâhlarını muvâffakiyetle bombardıman ettiler. Bu te’sîr tahtinde mukabeleye teşebbüs eden düşman bataryaları susturulmuş ve ordugâh mahâllerini tahliye ve tebdile icbâr edilmiştir. Bataryalarımızın akşamleyin medhale yaklaşmak

isteyen düşman torpidolarını geri dönmeye icbâr ettiler. Top ateşlerimiz altında kalan bir düşman vapuru bilahire karanlıkta iki römorkör tarafından uzaklara çekilmiştir.

3-Sair cephelerde mühim tebeddül olmamıştır. (millî)

(*)Bu tahtel bahir 1912 senesinde inşa olunmuş, 810 ton cesâmetinde, makinesi 1750 beygir kuvvetinde, sürati saatte 16 mil, 4 aded torpil kovani vardır.

İngilizlerin Zâyi'âtı

14 Gün Zarfında 13075 nefer ve 475 Zâbit

Viyana, 4 Eylül-Cenevre'den iş'âr ediliyor: İngiltere hükûmeti tarafından neşr olunan resmî istatistiklere nazaran İngiliz ordusu Çanakkale'de 14 gün zarfında 13075 nefer ve 475 zâbit zâyi' etmiştir.

8 Eylül 1915-26 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

25 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar mıntıkasında 24 Ağustos öğleden evvel Kemikli Limanı civârında görülün toplu düşman kıtaâtı topçularımızın baskın ateşleri altında epey telefât vererek dağıtılmıştır. Arıburnu'nda mühim vak'a olmadı. Seddülbahir'de düşman te'sîrsiz topçu ateşlerine bir mu'tâd devam eylemiştir. Keşf kollarımız bu mıntıkada düşmandan 30 sandık piyâde cephânesi igtinâm ettiler. 23 Ağustos akşâmı Anadolu sâhil bataryalarımız Seddülbahir'de düşman topçularıyla ordugâhlarına ve amele kuvvetlerine muvâffakıyyetle baskın ateşi yapmıştır. Düşmanın şiddetli mukabelesinden hiçbir te'sîr görülmemiştir. 24 Ağustos'ta bu bataryalarımızın düşman piyâde mevzi'lerine icrâ eylediği ateşler iyi neticeler vermiştir.

2-Başka cephelerde bir tebeddül yoktur. (Millî)

9 Eylül 1915-27 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

26 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 24-25 gecesi Anafartalar mıntıkasında Mestan Tepe ile Azmak istikâmetine çıkarılan keşf kollarımız düşman siperlerine girerek bilcümle

cephânesiyle, techîzât ve teferruatıyla düşmandan sağlam iki adet makineli tüfeng ile 15 sandık cephâne, ayrıca birçok fişenk ve 20 kadar tüfeng igtinâm ettiler. İş bu makineli tüfengler el-yevm düşmana karşı isti'mâl olunmaktadır. Cephâne yüklül bir İngiliz hasta arabası ateşlerimizle tahrîb olundu. Derunundaki cephâneler infilâk neticesinde kâmilen mahvolmuştur. Arıburnu'nda bir hâdisе olmadı. Seddülbahir'de düşman torpidoları balon tarassûdatıyla sağ ve sol cenâh mevzi'lerimize bir müddet ateş etmişlersede mühim bir hasâr yapamamışlardır. Boğaz bataryalarımız 25 ağustosta Seddülbahir'de sol cenâh kıtaâtımıza ateş açan düşman bataryalarını iskât etmiş ve Morto Limanı'nda bulunan müctemi' düşman kıtaâtını dağıtmıştır.

2-Sair cephelerden mühim ma'lûmât alınmamıştır. (Millî)

Çanakkale'de Vaziyyet-i Askerîyye

30 Ağustos tarihli Bükreş'te münteşir La Politique gazetesi balâdaki serlevha tahtında yazıyor: “Bundan birkaç gün mukaddem “Journal de Balkan” gazetesi müttefiklerin Çanakkale'de büyük bir muvâffakiyet ihrâz ve Bolayır'ı işgâl eylediklerin işa'a eylemiş idi. Bu haberlerin yalandan ibâret olduğu aşikâr idi. Zaten şimdiye kadar hiçbir taraftan tey'id edilmemiştir. Bu haberler İngilizler tarafından Jacobinak ve Atina tarikiyle ve yahud Polobo tesniye edilen gazete telefon merkezi vasıtasıyla cihâna işa'a olundu.

İngilizler resmî teblîgâtlarında bu husuûta pek müteyâkkızâne hareket ettikleri gibi nihayet Times'in harp muhâbiri Bartlett hakikâtı ortaya çıkardı. İngiliz gazetesine nazâran Çanakkale'de ber vech-i âtîdir. Ağustos'un altıncı günü İngilizler üçü [okunamamıştır] ve ikisi müstemlekât firkâsı olmak üzere beş piyâde firkâsı ve bundan mâ'adâ atsız bir süvâri firkâsı,-ki piyade hizmetinde kullanılıyordu- birçok Hint ve Avustralya takviye kıtaâtı ihrâc ettiler. (100 bin) kişilik bir kuvvet teşkil eden ve külli miktarda toplarla da mücehhez bulunan bu ordu müteaddid İngiliz ve Fransız sefâini harbiyesinin top ateşinin himâyesi altında Suvla Limanı'na çıkarıldı. Ihrâc edilen bu kuvvet evvela Türklerin cenâb cenâhına hücum etti. Bu şiddetli hücumlar İngilizlerin telefât ı külliye vermeleri ile neticelendi.

Şimâl cenâhı Ağustosun altıncı günü Arıburnu civârında bir Serköprü mevki' işgâl etmiş bulunuyor ve bu mevki'n en ileri çıkıntısı dahile doğru bir kilometre kadar uzanıyordu. İngilizler Suvla Körfezi dahilinde muhtelif noktalarda icr3a ettikleri

harekât-ı askerîyye neticesinde evvela biraz ilerlemeye muvâffak oldular. Fakat Türk kıtaâtı onların ileri harekâtın tevkif etti. Ve bazı noktalarda İngilizler’i iyice geri attı. Bütün bu cephe on altı kilometre tulûnde olup dahile doğru olan en ileri noktası sahilden iki kilometre bile uzak değildir. Ve Türklerin elinde bulunan hakim mevzi’lerle muhâttır. Denize doğru imtidâd eden etekleri işgâl eyleyen İngilizlerin mevzi’lerine hakim bütün noktalar türlerin elindedir. Bundan dolayı İngilizlerin vaziyeti pek gayrı müsâittir.

Demek ki kanlı fedâkârlıkla tedârik edilebilen (100 bin) kişilik bir kuvvetin ihrâcından hâsıl olan netice parlak değildir. Müttefiklerin maksadı Türk cephesinin yarılması iken onlar buna muvâffak olamamışlardır. Her tarafta İngiliz sefâini Harbiyelerinin topları kendilerini nereye kadar himâye edebilirse ancak oraya kadar gidebiliyorlar.”

10 Eylül 1915-28 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 26 Ağustos da Anafartalar mıntıkasında Azmak Dere cenûbundaki düşman mevzâ’ne karşı icrâ edilen topçu ateşlerimizin te’sîriyle düşman siperlerinde cephâne ve bomba iştiâlleri görülmüştür. Arıburnu’nda düşman sol cenâhımıza mûhnik gazları hâvî bombalar atmış ve bir lâğım patlatmış ise de bir zarar yapamamıştır. Seddülbahir’de hafif ateş teâtisinden başka bir hâdise olmadı.

2-Başka cephelerde tebeddül yoktur. (millî)

11 Eylül 1915-29 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

28 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar mıntıkasıyla Arıburnu mıntıkasında şâyân-ı kayd bir hâdise olmamıştır. Seddülbahir’e sağ cenâhımıza ateş açan bir düşman torpidosunun güvertesinde topçularımız tarafından atılan bir mermi parçalanması üzerine torpido derhâl ateşi keserek uzaklaşmıştır. Bu cenâhta düşman hattına doğru tedricen ileri sürülerek hafriyatı 27 Ağustos da ikmâl edilen bir siperde kıtaâtımız yerleşmiştir. Sâhil bataryalarımız dün akşam medhale tekarrüb ile sol cenâh kıtaâtımıza

ateş açan iki düşman torpido muhribini ateşleriyle kaçirtmış ve düşmanın Seddülbahir’de iskele mevki’ndeki müctemi kıtaâtıyla Morto Limanı’ndaki kıtaâtını ve piyâde mevzi’lerine müessir ateş altına alarak bu kıtaâtı dağıtmıştır.

....

Gelibolu’daki İngiliz Kıtaâtında İlel-i Müstevlîye

Berlin, 9 Eylül-Yunan gazeteleri Gelibolu’daki İngiliz kıtaâtının ahvâl-i sıhhiyelerine dâir âtîdeki ma’lûmâtı vermektedirler:

İttihâz edilen tedâbir ve takyîdât-ı fevkalâdeye rağmen Gelibolu’daki İngiliz asâkiri miyânında ilel-i müstevlîye zuhûr etmiştir. Bilhassa lekeli hummâ hastalığı pek çok telefâta bâdî olmaktadır. Kıtaâtı mezkûre miyânında birkaç kolera vak‘asında da tesâdüf edilmiştir. Hintli kıtaât vebâ hastalığının asâkir arasında sirâyet ve intişârına sebebiyet vermiş ve şimdiye kadar 10 vebâ vukuatı zuhûr etmiştir. Vebâya tutulanlar Limni cezâiresinin şimâlinde kain bir adacıkta işa edilmiş barakalara gönderilerek tecrîd edilmişlerdir.

General Kenna Çanakkale’de Telef Oldu

Berlin, 9-İngiliz generallerinden Kenna Çanakkale’de telef olmuştur. Kenna, İngiltere’nin gayet ma’rûf erkan-ı askeriyesinden olup, 1898 Kiel Seferi’ne iştirâk etmiştir. Hartum’da ve Transval’de harp etmiştir.

12 Eylül 1915-30 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

29 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar mıntıkasında sağ cenâh topçularımız düşmanın cephâne arabalarına ateş açarak bunlardan birkaçını tamamıyla tahrîb etmiştir. Sol cenâhtaki topçularımızın düşman siperlerine icrâ eyledikleri endâht pek müessir olmuştur. Arıburnu’nda dün bir vak‘a olmadı. Seddülbahir’de 22 Ağustos öğleden sonra düşmanın balon tarassûdâtıyla iki kruvazör ve bir torpidosu muhtelif mevzi’lerimize karşı saçma ateşi açmış ve bir netice kazanamamıştır.

2-Diğer cepheelerde mühim tebeddül yoktur.

3-İngilizler el-ân Salîb-i Ahmer iş'âretlerini su-i isti'mâl etmekte devam ediyorlar. Anafartalarda Mestan Tepe civârında seyyar hastahânelerinin hemen yakınında askerlerine süngü ve muhârebe ta'lîmi yaptırıyorlar. Birkaç günden beri bu mıntıkada şâyân-ı ehemmiyet bir muhârebe olmadığı halde hasta arabaları hatt-ı harbe doğru mütemâdîyen nakliyat yapmaktadır. Müteaddid hastahâne gemilerine mâlik oldukları halde bütün Kemikli sâhilinin muhtelif mahâllerinde en ziyâde asker ihrâcına müsâid mevki'lerde birçok Salîb-i Ahmer bayrakları sallanıyor. (Millî)

Çanakkale Hakkında Bir İngiliz Teblîg-i Resmîsi

Londra, 26 Ağustos-6 Ağustos'tan beri Gelibolu şibh-i cezîresinin müntehâyı garbîsinde vuku' bulan harekât-ı askeriye dâir İngiliz Başkumandanlığı'nın teblîg-i resmîsidir:

Mevki'î mezkûrda iki hatt-ı taarruz mevcuttur. Bunlardan birincisi Avustralya ve Yeni Zelanda efrâd-ı askerîsi tarafından işgal edilmiş olan mevzi'dir. İkincisi ise yeniden ihrâc ameliyesi icrâ olunan Suvla koyudur ki yen bir orduya sahne-i harekât olmaktadır. Bununla beraber Hellas Burnu'nda bazı taarruzât icrâ edilmektedir. Kiritya istikâmetinde şedîd ve mütemâdî muhârebeler vukua gelip tarafeynce telefât-ı külliyyeye mûcib oldu. Temîn-i maksada doğru gerçi şâyân-ı kayıt bir sûrette terâkkî etmiş ise de bütün bunlara rağmen her iki cihette de istihsâli maksat ile nokta-i hedefe vâsıl olamadık. Avusturalya ve Yeni Zelanda kıtaâtının taht-ı işgalinde bulunan mevazıdan icrâ olunan taarruz Tono ve Sarı Bayır Tepesi'ne doğru ileri götürüldü. Fakat Suvla koyunda yaptığımız taarruz intizâr ettiğimiz netîce-i muvâffakiyetli te'mîn etmediği için cihet-i mezkûrede bulunan kıtaâtımız tepedeki mevzi'lerini muhafaza edemeyerek eteklere kadar çekilmeye mecbûr olmuşlardır. Sol cenâhtan takviye kıtaâtı alan Avusturalya ve Yeni Zelanda asâkiri yeniden taarruza geçerek üç çeyrek mil kadar ilerlemiş ve bazı tepelerin işgalini taht-ı temîne almıştır. Cephe-i harbin sol cenâhına ilerlemiş olan Türk siperleri tarafımızdan yapılan hücum ile zapt edildikten sonra harbe işfîrak eden bütün kıtaâtımız evvela terâkkî ettiler. Ba'de tepeyi işgal etmeye muvâffak olamadıkları için nokta-ı hareketleri olan mevki'î aslîyelerine dönmeye mecbûr oldular. Düşman zâyî'âtı bizimkinden daha çoktur. Zabt ve muhafaza olunan arâzi büyük bir kıymeti hâiz olmakla berâber millet, maksad-ı hakikinin elde edildiğine hükmederek

muzafferiyet-i kat'îyyenin istihsâli uğrunda yeni gayret ve yeni fedâkarlıkların ademi lüzumuna zehâb olmalıdır.

13 Eylül 1915-31 Ağustos 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

30 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Çanakkale cephesinde ve diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr bir tebeddül ve bir hâdise olmamıştır. (Millî)

Çanakkale Muharebâtı ve İtalya

Berlin, 11 Eylül-Stampa gazetesi General Jofer'in İtalyan karârgâhını ziyâret eylemesi ile İtalya'nın Çanakkale muharebâtına iştirâk etmesi arasında hiçbir münâsebet bulunmadığını te'mîn ediyor. Geçen Cuma günü Roma'daki Meclis-i Vükelâ'da Jofer'in ziyâreti ve İtalya'nın Devlet-i Osmanîyeye ilân-ı harp etmesinden hasıl olan vaziyet müzâkere edilmiştir.

Bern, 10-(Gecikmiştir)-Tribuna gazetesi "iki harp " serlevhasıyla âhîren neşr ettiği bir makalede Türkiye ye karşı ilân edilen harb-i tenkid ile iş bu harbin İtalyaca muteahhir tasvib ve tahrîr olmadığını ve bu husûsta bütün hatanın hükûmete ait olduğunu yazıyor.

14 Eylül 1915-1 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

31 Ağustos 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar da Karakol Tepe civârındaki bir düşman piyâde âlâyıyla Tuzla Gölü civârındaki düşman ordugâhları ve Seddülbahir civârında toplu hareket eden düşman piyâde bölükleri topçumuz tarafından müessir sûrette ateş altına alınmış ve toplu kıtaât dağıtılmıştır. Sâhile sokulmak isteyen münferid düşman kruvazör torpidoları ateşlerimizle derhâl uzaklaştırıldı.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı kayd bir hâdise olmadı. (Millî)

Times Gelibolu Seferi Aleyhinde

Fransa Asıl Harb Sahnesindedir-İngiliz Askeri İdaresinin Tenkidi

Times gazetesi münakkid askerîyesinin Çanakkale seferi ve İngiliz askeri idaresi aleyhinde bulunduğunu ve asıl sahne-i harbin İngilizler için Fransız sahne-i harbi olduğunu söylediğini telgraf havâdisi olarak birkaç gün evvel yazmış idik. Son posta ile aldığımız Alman gazetelerinde Times'ın bu mütâlaatına dâir âtîdeki tafsîlâta tesâdüf ettik. Mezkûr gazete diyor ki:

“Sabah zamanında heyet-i seferîyyenin en mühim noktalara gönderileceği plan tanzim edilmiş ve sevkü'l-ceyş nokta-i nazarından doğru olarak her şey ihzâr olunmuştur. Biz bu plana nazaran elimizde bütün kuvvetleri lazım gelen yerlere tahşid ediyoruz. Halbuki daha yeksek bir askerle harb etmek ciheti 1914 senesinden beri bizde parlak bir surette tezâhür edemiyordu. Fransa'daki kuvâ-yı askeriyemizi takviye ettik. Fakat kabinenin diğer bütün tedârikâtı askerîyesi askerlik fikrinin makûdiyetini isbât eyliyor. Cephane tedârikâtında görülen beceriksizlik, hizmet-i askerîyeyi umûmâ teşmil etmek teşebbüsü [okunamamıştır] adem-i muvâffakiyeti ve Çanakkale'ye karşı yapılan harekât-ı askerîye öyle vahim hatalardan ibarettir ki bunların acı te'sîrleri henüz zâyi' olmamıştır. Biz [okunamamıştır] söyleyelim, sevkü'l-ceyş nokta-i nazarından idare edildik. Kendimizi sürüklendik. Yaz esnâsında elimizdeki kuvâ-yı mevcûdeyi Fransa sahne-i harbine göndermiş olsa idik Fransa'nın tecâvüzi harekâtından daha iyi ve ihtimâl ki kat'î neticeler elde edilmesine yardım etmiş olurduk. Çanakkale'ye bir heyet-i seferîye göndermek lazım idi. Fakat onun ehemmiyeti ikinci derecede idi. Şayet onda muvâffak olsaydık bu muvafakiyetimizden azîm faydalar kazanırdık. Halbuki Çanakkale seferi başından nihayete kadar Londra'dan Hırvatistan'a bir surette idare [okunamamıştır] vuku'a getirecek ve zorlama kuvvetini hâiz anâsırın vücûdu lazımdır. Bunlar olmadıkça böyle seferlerden muvâffakiyet beklenilemez. Çanakkale muhârebesi gayr-ı kafi kuvvetlerle icrâ edidi ve garp ordusu en büyük bir sa'y ve gayret [okunamamıştır] üzere iken oradan erzâk ve cephane ayrılmasını intâc eyledi. Biz bir elbiselik bile olmayan kumaştan iki elbise çıkarmak istedik, neticede her iki cephede ne [okunamamıştır] meydana çıktı.

....

15 Eylül 1915-2 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

1 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar da ve Arıburnu'nda 30-31 Ağustos gecesi keşf kollarımız muhtelif mahâllerde düşman siperlerine muvâffakiyetle baskın yapmışlardır. 31 Ağustos'ta toplu hedef gösteren düşman kıtaâtıyla araba ve megare kolları topçularımızın müessir ateşleriyle telefât verdirilerek dağıtılmıştır. Arıburnunda Yüksek Sırt'ta düşmanın bir top mevzi ile muhkem yapılmış iki tarassûd mahâlli tahrîb edilmiştir. Seddülbahir'de öğleden evvel merkezdeki mevzi'lerimizden birkısmına karşı düşman topçuları yarım saat kadar te'sirsiz ateş açmıştır.

2-Sair cephelerden mühim ma'lûmât alınmamıştır. (Millî)

Yalova Zâbitân Meşhedi

Çanakkale Muhâbir-i Mahsûsamızdan:

Hemen her karış toprağı Türk askerinin pek büyük kahramânlıklarına masdar olan Gelibolu şibh-i cezîresi Osmanlılığın tarihe hediye etmiş olduğu en muhîb bir abidedir. O dâr-ı besâlette her taşın üzerinde vikaye-i vatan için vuruşan Türk erinin muazzam bir menkibe-i fedâkârîsi mahkûkudur. Bugün o topraklar Osmanlılığın, yalnız Osmanlılığın değil bütün İslâmiyetin bir kâbe-i muallâ-yı kudsîsi hükmüne girmiştir. Çünkü orada din ve millet uğrana pek cömertçe akan Türk kanı bütün âlem-i İslâm'ın nokta-i ittihâd ve uhuvvetini teşkîl eden kabe-i müslîmini de müdâfaâ eylemektedir.

Gelibolu Çelikkale (Ben buraya milletin azm-i âhenînini temsil eden şu ismin verilmesini teklîf edeceğim) işte bundan sonra iktikbâle müteveccîh nazarlar önünde belirecek ebedî bir nûr, ümîd ve rehâ!

Dün ben bu arz-ı mukaddesin pek mübârek bir makamı olan zâbitân mezarlığını ziyâret ettim. Gelibolu şibh-i cezîresinde Yalva Köyü'nün yanında küçük ve sâde bir kabristan ki ortasında beliren nişânelerin sergisi ve üzerlerindeki vecîz olduğu kadar belîğ kitâbeleri önünde insan bir râşe-i hürmet hissetmekten kendini alamıyor. İnsan o nişâneler altındaki topraklara kapanıp ağlamak, fakat eseften değil, vatan için istihkâr-ı mevt gibi ebedîyete, rûhânîyete dâir pek büyük dersler, teselliler veren muallâ-yı insânîyyeye şahit olmaktan mütevellîd bir yegân-ı tesellîâverle o toprakları ıslatmak istiyor.

Oh! Tarihten büyük olan kahramânlar!. Başlarındaki sâde fakat muhîb kitâbelerini okuyan zâir kibleye doğru uzanmış yatanların uyumadıklarını fakat milletin üzerinde dolaşan şehîd ruhlariyle âlîcenâb kalbleri, müsterîh vecheleriyle evlâd-ı vatani

vazifeye davet için hâlâ canlı ve müteyâkkız bulduklarını hissediyoruz. Bu makber sâldîde serviler altındakiler gibi bir sükûn-u rikkat-âverden mâ'râdır... Bu makber uzaklardan uğultusu gelen harp meydanına mahsûs yaşamak için ölmeyi temsil eden bir makberdir. Uğultular geliyor mübhem, gayr-ı muâyyen...Bazen berrâk ve kat'î, bazen bir âvâze-i akurâneyi, bazen ise medîd bir alkışı andırır gibi....Bir sükut...Şimdi insan azametiyle göz önünde uzanan ebedîyetgâhı şühedâdan başka bir uğultunun yükseldiğini hissediyor...Yoldaşların fedâkârlıklarına, kahramânlıklarına iştirâk edemeyenlerin enîn ruhu ve yahut vazîfeye dâveti andırır sert, vakur bir uğultu.

Güneş batmak üzere...Altun değil, fakat ateşin zîyalar şimdi tepeceğin ardından beliren ufak bir kabile efrâdının başlarına da birer lâmiâ-ı ateşin konduruyor. Öndeki imâmın sarığı âdeta al. Fakat kafilenin taşıdığı tabutun üzerine örtülen bayrak bu ateşin ziyâlar altında öyle iltimâ'iler peydâ ediyok ki...Bir avuç kahramân diğer bir kahramânı şühedâ kabristanının sîne-i şevketine tevdi'e geliyorlar...Hepsi vakur. Aşk-ı vatan gibi ciddî...Güneşten yanıp son iltimâ'at-ı ateşinle parlayan vechler pür vekar-ı heybet...Bir iki nefer istihkâm küreği ile ufak bir hafre açıyor...

On dakika sonra kabile işini bitirmişti..Kendilerinden ayrılan arkadaşlarına son fatihâ-i vedâyı tertîlden sonra arkalarına bakmadan ayrıldılar...Sert, metîn hatveleriyle şimdi çoğalmakta olan uğultulara doğru muntazamâne ilerliyorlar...Ufku ateşlere gark eden gurûb ziyâları bu giden erleri sarıyor, kametlerini arşa kadar yükseltiyordu.

Kafilenin buraya tevdi' ettiği kahramân ise...Topçu Yüzbaşı Yenişehirli Vefik Efendi idi. 32 yaşında bir delikanlı ki; nice mücâhedâtta ismini tanıttırmış: vatanı, bayrağı için nice fedâkârlıklar yapmış, son def'a Tuzla'da düşman nakliye ve cephâne kollarını muvâffakiyetle topa tutmuş, dtüşmanın cephâne arabalarını yakmış, efrâdını darmadağın etmiş. Fakat sonra siperine döndüğü sırada şarapnel dânesiyle kabile-i şühedâyâ iltihâk eylemiş bir er...

Sular kararmış...Uğultular biraz hafiflemişti...Yalva zâbitan mezarlığında yatan erlere veda ettim, ayrıldım...orada bulunduğum müddetçe mâneviyâtımda hâsıl olan kuvvet ve kudret gittikçe artıyordu. Bu hafiflik, âtî hakkında emniyetten mütevellid bir inşirâh ile yürüyordum. Yeni doğan bir iki yıldız ise gökyüzünde ikâ' olunmuş lâhûtî bir semâ-i türbet gibi şu erler durağına nûrlar serpiyordu. (Millî)

Millî Ajans'ın şehâdetini haber verdiği Seyyar Topçu Yüzbaşı Yenişehirli Vefik Efendi üç yirmi senesinde mektebi harbiyedin mülâzım-ı sâni rütbesiyle neşet

etmiş ve Selanik'e me'mûr edilmiş idi. İd3are-i müstebide Vefik Efendi'den şüphelenmiş ve virzlerine teb'id eylemiş idi. Akib-i meşrûtiyette tekrar Selanik'e avdet eylemiş ve 31 Mart hâdisesinde hareket ordusuyla İstanbul'a gelmiş ve bilâhire rami mektebinde endâht muallimliğine ta'yîn olunmuştu. Şehîd mağfur Balkan muhârebesine de iştirâk etmiş ve bilhâsa Çungra ve Çatalca da, Ayvadlı sırtlarında şecâati ve dirâyeti ile pek çok yararlılıklar göstermişti.-Tanin

16 Eylül 1915-3 Eylül 1331, s. 4

Teblîg-i Resmî

2 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Vaziyette tebeddül yoktur. Anafartalar'da 1 Eylül gecesi keşf kollarımız cüretli baskınlarıyla perakende düşman kuvvetlerini ta'cîz ve firâra mecbûr eylemişlerdir. Seddûlbahir'de sağ cenâhta düşman lâğımına karşı tarafımızdan kazılan lâğım patlatılarak düşman lâğımı tahrîb edilmiş ve düşman lâğımcıları itlâf edilmiştir. Sol cenâhta zik zak siperler inşâ' etmekte olan düşman efrâdı tarafımızdan atılan bombaların te'sîriyle telefâta uğratılarak siper inşâ'sı men' edilmiştir. Bu cenâhta iki düşman bataryası topçu ateşlerimizle iskât olundu. 31 Ağustosta Boğaz sâhil bataryalarımız İlyas Burnu civârındaki düşman kıtaâtını, Teke Burnu'ndaki iskeleyi, Seddûlbahr'i ve bundan başka piyâdelerimize ateş açan Hisârlık'taki düşman bataryalarını müessir bir sûrette ateş altına almıştır. Bu ateşlerin düşman kıt'aları üzerine iyi te'sîr yaptığı tarassûd edildi. Hisârlıktaki düşman bataryası ateşini kesti. 1 Eylül'de bu bataryalarımız Seddûlbahir iskelesi civârında müctemi' düşman topçularını ateşleriyle dağıtmıştır.

2-Sâir cephelerde şâyân-ı iş'âr tebeddül olmamıştır. (Millî)

17 Eylül 1915-4 Eylül 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

3 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Vaziyette tebeddül olmadı. Anafartalar'da sağ cenâhımız karşısında düşmanın yapmakta olduğu tahkîmât ateşlerimizle men edildi.

Hisârlık Burnu'na yaklaşmak isteyen düşman torpidosu topçu ateşlerimizle kaçırıldı. Sâhil bataryalarımız düşmanın torpil gemileriyle Seddülbahir mıntıkasında mühim görünen düşman hedeflerini muvâffakiyetle topa tutmuştur.

....

Çanakkale Muhârebâtı

Ashmead Bartlett'in yeni raporu-Times'in Mühim Bir Makalesi

Harb matbûât karârgâhından teblîg edilmiştir: 20 Ağustos 1915 tarihli Times gazetesinin baş makalesidir:

Mister Ashmead Bartlett tarafından gönderilip bugünkü nüshamızda derc edilen ve cereyân-ı ahvâl-i bütün incelikleriyle tasvîr eden rapor Gelibolu şibh-i cezîresi üzerinde muahharen vukua gelen kanlı ve bize pek pahalıya mâl olan muhârebât hakkında pek az bir ziyâ-yı hakikât serpiyor. Büyük miktarda bulunan İngiliz kuvvetinin Suvla Körfezi'ne yeniden yapmış olduğu ihrâc harekâtı ve Avustralya ve Yeni Zelanda kolordularının Anzak mıntıkasındaki ileri yürüyüşleri hakkında tafsîlât i'tâsı hususunda Mister Ashmead Bartlett'e bazı müsaadatın bahş olunduğu görülmektedir.

Suvla koyuna ihrâc olunan kuvvetin karaya ilk ayak basışında pek o kadar şedîd bir mukâvemete ma'ruz kalmadığı ve fakat Tuzla Gölü'nün arkasında bulunan arâziden kazâen büyük bir parçayı işgal etmezden mukaddem Türklerin büyük miktarda ve tedricen kuvvâyı muâvene almış oldukları rapor münderecâtından anlaşılmaktadır. İş bu yeni hattımızın ileri harekâtı ağaçlık arâzide kazâen vukua gelen yangın dolayısıyla ve sırf çalılıkların elvermemesi esbâbıyla tevkife dûçâr oldu. öyle bir hâl-i tevkif tahaddüs etti ki bundan düşman da aynı derece müteessir oldu. Buraya çıkarılan yeni efrâdımızın pişgâh haline tevcîh eden ileri harekâtının akamete dûçâr olmasından ancak ve ancak bu menhûs yangın mesûldür.

Türkler tarafından ibrâz olunan mukâvemet-i muannidânenin şiddetinden umûm müttehid-ül lisân oldukları gibi burada harb eden Türk askerleri Osman Pâşâ ile Plevne'de bahâdırâne muhârebe edenlerin şecî' evlâtlarıdır.

Raporun İngiliz efrâdı ve bilhâssa Avustralya Kolordusu tarafından gösterilen şecâat ve besâletten bahseden kısmından sarf-ı nazar edecek olursak bu kanlı muhârebenin neticesine aid pek cüz'-i ma'lûmât ihtiyâr ettiğini görürüz. Neticeye ittıla

hâsıl etmek üzere matbûât kalemi vasıtasıyla 2 Ağustos 1915 tarihinde neşr olunan teblîg-i resmîye atf-ı nazar etmekliğimiz icâb eder. Halbuki teblîg-i resmîde de (Türkler buradaki ileri harekâtımız tevkif ettiler) cümle-i muhtasarasından başka bir şey görülmüyor. Beyânât-ı mezkûre vaziyeti husûsîyeyi gösterdiği gibi bunu tâdil edecek diğer bir teblîg-i resmî de henüz neşr olunmamıştır.

Çanakkale dar-ul harbinden, daimi ve günden güne kabarıp şişmekte olan zâyi'ât listelerinden başka hiçbir hakîkî havâdis gelmiyor. Binâenaleyh matbûât kaleminin nokta-i nazarından muhâlif hikâyâtı muhtevî raporların bu hafta başında matbûât tarafından neşrine neden müsaade edildiğini anlamaktat hayrete dûcâr olduk. Sâlif-üz zikr raporlar Türklerin hatt-ı muvâsalalarının kat'ıyla tahdît olunduklarını ve bunun neticesi olarak vaziyetlerinin pek vâhîm olduğunu ahâlîye efkâr-ı umûmîyeye anlatmakla kalmadı. Belki onları inandırdık bile... Fakat bu gürültüleri tatmîn edecek bir ifâde ne Ashmead Bartlett'in makalesinde ve ne de matbûât kaleminin teblîğinde var.

Hakikât-ı hâl şundan ibârettir ki Gelibolu şibh-i cezîresindeki vaziyetimiz iyiliğe doğru tahvîl etmekten pek uzaktır. Bundan başka biz şunu da anlıyoruz ki nokta-i nazarımıza vâsıl olmak için ne kadar büyük fedâkârlıkları müstelzîm olursa olsun her hâlde acimizi teyîd ve tevsîk eylemek icab ediyor.

Bu mesellû hikayelerinin neşri düşmanımızı iğfâl eder fikrini kat'îyen kabul edemeyiz ve fakat bunların elde edilmesi daha pek çok uzakta bulunan netice hakkında ahâlîmiz arasında pek mevsimsiz ümidler uyandırır. Sansürümüz kendisine ibrâz edilen raporların mevsûkiyet ve sıhhati hakkında bil-tabî' hiç mesûliyeti derûhde edemez. Böyle olmakla beraber sansür ne için bu yalan beyânâtı tehîr etmiyor ve yahut da ahâlînin esâssız bir sûrette tenşit me'lûbuna mânî' olmuyor.

Müttefiklerin Hastahâne Gemileri

Düvel-i müttefika Çanakkale muhârebâtındaki mecrûhunu nakl etmek üzere cesâmetleri 6 bin ton ile 12 bin ton arasında mütehâvvil 51 hastahâne gemisi istihsâl ediyorlar. Bunların 44'ü İngiliz, yedisi Fransızdır.

18 Eylül 1915-5 Eylül 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

4 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Vaziyet tebeddül etmemiştir. Muhtelif istikâmetlerde çıkarılan keşf kollarımız düşmanı fırsat buldukça ta'cîz ederek her baskında ganâim ile avdet ediyorlar. Siper yapmaya çalışan ve ara sıra toplu hedef gösteren düşman kıtaâtı müessir topçu ateşlerimizle telefât vererek dağıtılmaktadır. Seddülbahir'de sol cenâhta 3 Eylül öğleden evvel topçularımız düşmanın bir bomba mevzinde büyük bir iştiâl vuku'â getirdiler. Düşman bu iştiâlden sonra bu mevzi'den bomba endâhtına devam eylememiştir.

....

19 Eylül 1915-6 Eylül 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

5 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

Muhtelif cephe-i harblerde zikre şâyân bir tebeddül yoktur. (Millî)

Çanakkale'de Müttefiklerin Zâyi'ât-ı Azîmesi

Glos'da münteşir Teselya gazetesinin 24 Ağustos 1915 rûmî tarihli nüshasından:

Mondros 21 Ağustos-Bu hafta zarfında İngiliz ve Fransız kıtaâtı tarafından Türklere karşı Boğazlarda yapılmakta bulunan muhârebât, mücâdelenin en vâhîm bir devresine dâhil olmuştur. Müttefikler artık mütemâdiyen akurâne bir sûrette Türk mevâzi'ına hücum etmekte ve insanca ve mühimmâtça hakikâten müthiş miktarı 8500'e ve mecrûhları da bu miktarın iki misline bâliğ olmaktadır. Mondros hastahâneleri, taşkın bir sûrette mecrûhlar ile doldurdukları gibi seyyâr hastahâneler de zaten çoktan beri dolmuştur. Ağır yaralılar dahi ilk vâsıl olacak vapurlara tahmîl edilmek için Kespros Körfezi'nde bekliyorlar. Âhiren Kiritya mıntıkasında vuku' bulan muhârebeler zâyi'ât nokta-i nazarından fecîdir. Bu sûretle İngilizler evvelki gün icrâ ettikleri üç hücumda 25 bin yaralı ve 8 bin maktûl vermişlerdir. Fransızların Mirâlây Olivier de Massini'nin kumandası altındaki hücumu, Fransızlara 7 bin zâyi'âta mâl olmuştur.

Fransız Sıhhiye Heyet-i Teftişiyesinin Avdeti

Berlin, 17-Decephe dö Lyon gazetesi Marsilya'dan istihbâr ediyor: Fransa Senatosu Harbiye Komisyonu azasından mürekkeb olup tedkîkât icrâsı için Çanakkale'ye gitmiş olan heyet ahîren mevki'î mezkûrdan avdetle Marsilya'ya gelmiştir. Heyet Limni, Kefalu, Midilli ve Bozcaada'daki müessesât-ı sıhhiye ile Toulon ve Bizarta'daki seyyâr hastahâneleri ziyâret etmişler ve Paris'e avdetlerinde Çanakkale ordusundaki hasta ve mecrûhların daha serî bir tarzda nakillerini temîn için yeniden bir takım teşkilât-ı sıhhiye vücuda getirilmesi teklifinde bulunacaklardır.

Avâm Kamarası'nda Hamilton'un Beyânâtı

Berlin, 17-Avâm Kamarası'nın dünkü içtimaında âzâdan Delsiell Çanakkale harekâtının neticesi hakkında el-yevm nîkbîn olup olmadığını hükûmetten istîzâh etmiş ve ilaveten demiştir ki: "Hamilton raporunda Çanakkale'ye asker ihrâcı esnâsında bir takım hatâ'lar irtikâb olunduğunu beyân etmişti. Bu hatâ'ların neden ibaret olduğunu anlamak isterim. Çanakkale'de tesâdüf edilen müşkülât hakikâten Başkumandanlığın iktidarsızlığından tevellid etmiş ise bundan dolayı yalnız maiyet erkânının tecziyesi muvâfık-ı hakk ve adalet değildir."

20 Eylül 1915-7 Eylül 1331, s. 4

Tebliğ-i Resmî

6 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Deniz tayyârelerimiz İmroz Adası'nda Kefalu Limanı'na taarruz ettiler. Büyük bir düşman vapuruna tam bir isâbet vâki' olmuş ve akabînde gemide bir ulû zuhûruyla bireber su sütûnunun yükseldiği görülmüştür. Anafartalarda 5 Eylül gecesini keşf kollarımız düşman keşf kollarını tard ederek düşman siperlerine muvâffakiyyetle bomba atmışlar ve bir miktar tûfeng ve edevât-ı harbiye igtinâm eylemişlerdir.

5 Eylülde Kemikli Limanı civârındaki düşman ordugâhlarına topçularımız tarafından icrâ edilen ateş pek ziyâde müessir olmuştur. Arıburnu'nda bir vak'a olmadı. Seddülbahir'de merkez mevzi'lerimize ateş açan düşman topçusu mukâbil keşf topçu ateşlerimizle iskât edilmiştir. Bu mıntıkada dahi keşf kollarımız Kereviz Dere civârındaki düşman siperlerine tekarrüble te'sîrli bombalar attılar. Sâhil bataryalarımız

5 Eylül öğleden evvel Seddülbahir’de düşman ordugâhlarıyla piyâde ve topçu mevzi’lerine ateş açtılar. Büyük çaplı bir düşman bataryasının hemen yakınında şiddetli bir infilâkı müteâkıb hastahâne arabalarının ale’l-acele batarya civârına yığıldıkları görülmüştür. Öğleden sonra Patri sisteminde bir Fransız sefine-i harbiyesiyle Seddülbahir’de düşman kara bataryası sâhil bataryalarımıza bir saate yakın ateş etmişler ve neticede hiçbir zarâr yapamamışlardır.

2-Sâir cephelerden mühim ma‘lûmât alınmamıştır. (Millî)

21 Eylül 1915-8 Eylül 1331, s. 4

Tebliğ-i Resmî

7 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar’da 6 Eylül’de sağ cenâhamız karşısında tahkîmâtla meşgul düşman kıtaâtı topçu ateşlerimizle dağıtılmıştır. Arıburnu’nda sol cenâhtan icrâ edilen topçu ateşlerimizle düşmanın bomba mevzi’leriyle piyâde siperlerinin birçok aksâmı tahrîb edilmiş ve bu sıra siperlerini terk ile firâr eden düşman efrâdı piyâde ateşlerimizle telefâta dûcâr edilmiştir. Seddülbahir’de sağ ve sol cenâhta tahkîmâtla uğraşan düşman efrâdı topçu ateşlerimiz altında ameliyâtı tâdile mecbûr edilmiştir. Düşman topçularının sol cenâhımıza binlerce mermi sarfiyla yaptığı ateş baskınından hemen hiçbir zâyî‘ât olmamıştır. 6 Eylül’de Kereviz Dere mansıbı yakınına yaklaşarak mevzi’lerimize ateş açan iki düşman torpidosu ateşlerimizle kaçırılmıştır. Düşman karadan ve Mavro Adalarından ateşle mukabele etmiş ise de bir şey yapamamıştır. Bir düşman tayyâresi Değirmen Burnu önündeki hastahâne gemimize dört bomba atmıştır. Düşman hastahâne gemilerini asker sevki ve diğerlerinde râsıd bulundurmak sûretiyle sû isti‘mâl etmektedir.

.....

22 Eylül 1915-9 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

8 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

...

2-Çanakkale cephesinde: Anafartalar mıntkasında bir hâdisse olmamıştır. Arıburnu’nda: Arıburnu şarkındaki iki düşman topuna 6 Eylülde icrâ edilen endâhtta

her iki topada bir tam isâbet vâki' olmuş ve kaçışan düşman topçu efrâdı müessir topçu ateşiyile telefâta dûcâr edilmiştir. Aynı günde Arıburnu civârında duran gemiye bir mermi isâbet ettirilerek gemide yangın zuhur etmiş ve Kaba Tepe açıklarında mavnalarla hamule ihrâc eden bir römorköre bir isâbet vâki' olmuş ve her ikisi İmroz Adası'na çekilmiştir. Seddülbahir mıntıkasında dahi tebeddül olmamıştır. 7 Eylülde Anadolu bataryalarımız Morto Limanı ile Seddülbahir'deki düşman kıtaâtını, Hisârlık'taki düşman topçusunu müessir sûrette topa tutmuştur. Düşman büyük çaplı toplarıylada muhnik gaz neşreden taneler isti'mâl etmektedir.

....

15 Bin Tonluk Bir İngiliz Vapurunun Garkı

Berlin, 20 Eylül-Frankfurter Zeitung gazetesi iş'âr ediyor: Pazar günü bir Alman tahte'l-bahrı Fethiye açıklarında 15 bin tonluk cesâmetinde ve birçok askeri hâmilen Mısır'dan Çanakkale'ye giden bir İngiliz nakliyesini torpillemiştir. Sefine torpillendikten biraz sonra gark olmuştur.

Karadeniz de Rus Vapurları Tatil-i sefer etti

Bükreş, 20-Bahrisiyah'ta Osmanlı sefâin-i harbiyesi görünmesi üzerine Rus gemilerinin odesa ile Reni iskelesi arasındaki seyr ve seferlerini tatil etmiş oldukları seneden iş'âr ediliyor.

23 Eylül 1915-10 Eylül 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

9 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde 8 Eylül'de Anafartalar'da topçu ateşlerimizin te'sîriyle sol cenâhımızın karşısındaki düşman siperlerinde ve ordugâhlarında zuhur eden yangın iki saat devam etmiştir. Arıburnu'nda 7-8 gecesı sol cenâhımızda düşman tarafından atılan lâğım pek cüz'-i bir hasâr yapmış ve derhâl tamir edilmiştir. Seddülbahir'de 8 Eylülde öğleden evvel düşman topçuları sol cenâhımıza karşı bir müddet şiddetle ateş açmış ve bu sıra bomba endâhtı icrâ eylemiş ise de topçularımızın mukabelesiyle düşman topçusu iskât edilmiştir.

...

24 Eylül 1915-11 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

10 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da keşf kollarımız düşman siperlerine bombalarıyla taarruz ederek düşmana telefât verdimişler ve bir miktar tüfeng, cephâne igtinâm etmişlerdir. 9 Eylül'de Büyük Kemikli civârındaki düşman ordugâhına icrâ edilen topçu ateşimizin ordugâhta epey zâyî'ât mûcib olduğu tarassûd edilmiştir. Arıburnu'nda sağ cenâh topçularımız düşmanın siperleriyle zeminliklerden bir kısmını ve iki tarassûd mahâllini tahrîb ettiler ve kereste yüklü büyük bir yelken gemisini batırdılar. 8-9 Eylül gecesi bu cenâhta tarafımızdan patlatılan bir lâğım, düşmanın mukâbil lâğımını çökeltmiştir.

Seddülbahir'de 8 Eylülde sol cenâhta Kereviz Dere civârında bir zâbit ile 9 neferden mürekkeb bir düşman keşf kolunun kâffesi itlâf edilmiştir. Topçularımız bir cenâh karşısında bir düşman bataryasını ateşleriyle iskât ettiler. Hisârlık Burnu'na yaklaşan bir torpidosunu kaçırdılar. Sâhil bataryalarımız boğaza tekarrüb eden bir Fransız torpidosunu ateş altında tard ettiler ve Seddülbahir'de Morto Körfezi'nde ki düşman kıtaâtını ve Hisârlık'taki düşman topçusunu müessir bir sûrette bombardıman ettiler. Bir düşman tayyâresi 8 Eylül Çanakkele'de öteden beri mevki' ve işâretleriyle hastahâne olduğu ma'lûm olan askeri merkez hastahânesine üç bomba atmış ise de bir hasâr yapamamıştır.

2-Diğer cephelerden mühim ma'lûmât alınmamıştır. (Millî)

25 Eylül 1915-12 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

11 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1- Vaziyet-i umûmîyyede şâyân-ı kayd bir tebeddül yoktur.

2-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da topçularımızın müessir ateşleriyle düşman siperlerinden bir kısmı yeniden tahrîb edildi.

Arıburnu'nda yüksek sûretde bulunan bir düşman topu ateşlerimizle sakatlandı. Seddülbahir'de sağ cenâhımız ilerisinde tarafımızdan patlatılan bir lâğımın te'sîriyle düşmanın bir kısım siperi ve bombalara karşı gerilen tel kafesleri tahrîb olundu. Ayrıca

bize karşı düşmanın kazmakta olduğu bir lâğımda bu sırada tahrîb olunmuş ve düşman lâğımları kâmilan itlâf edilmiştir.

....

Mısırlılar İngilizlere Asker Olmuyorlar

Atina, 23 Eylül-Kale-i Sultanîyyeden Mısır'a gelen mecrûhlar gizlice geceleyin nakledilmektedir. Hidiv-i kazib tarafından vuku bulan davet üzerine ancak 125 kişi harbe gitmek üzere gönüllü olarak yazılmış ve bunlarda bölük teşkil edilerek İskenderiye'ye gönderilmiştir. Gönüllüler İskenderiye'den Çanakkale'ye sevk olunacaklarını vuku' bulan teblîgattan anlamaları üzerine hareketten imtina eylemişlerdir. Liman dairesi bunları bir yere kapatmış kûvve-i askeriye ile kırbaçla cebren gemilere irkab eylemiştir.

Anafartalar Muhârebesi

Çanakkale Muhâbir-ı Mahsûsamızdan

Anafarta, 27 Ağustos 1331

Siperler arasında geçen uzun bir gündün sonra sükûneti mütemâdiyen kin ve gazap püsküren topların bile ihlâl etmediği bu gece, alçak bir tepenin kuytu bir kenârına sıkışan küçük, fakat müferrâh çadırda Anafarta muhârebelerini ilk saatinden sonra son saatine kadar tedkîk etmiş, bu hayât memât mücâdelesinin en kanlı safhalarında bizzat bulunmuş genç kahramanla yalnız kalır kalmaz neticesi bizleri sevinç deryâsına atan mesârraların tarihçesini yapmasını ricâ ettim.

Çadırın tepesine asılmış yeşil çamlı fenerden süzülerek akan ışığın altında yerli mamûlâtından iki portatif karyolanın arasında kim bilir hangi yemek salonunda bulduktan sonra yolunu şaşırarak buraya düşen zarif masanın etrafındaki geniş seyâhat koltuklarına yerleştik. İsmi burada "âyân sigarası" tebdîl edilmiş yirmilik paketten birer sigara yaktık. Arkadaşım dedi ki:

-- O vakit ben Arıburnu'nda beş bin düşmana ilk dârbeyi vurmak şerefini kazanan kumandanın ismiyle yâd edilen tepeciğin ilerisinde idim.

O tarihte düşmanı biraz kendimize doğru çekerek kat'î bir dârbe vurmak istenildiğinden buna dâir tertîbât almış ve İngilizlerin ilerlemesine müsâada olmuştu. Bunun üzerine İngilizler bir gece ilerlemeye muvâffak olmuşlar, cenâhımızı tehdîde başlamışlardı. Kurşun yağıyor, bir zaman emîn addedilen yerlerde bile yaralananlar

görülüyordu. Telefon, telgraf mütemâdiyen işliyor, kumandanlar arasında muhârebe cereyân ediyor, Grup Kumandanı, Fırka Kumandanına sürât-i mümküne ile takviye kıtaât göndereceğini söylüyordu. Filhâkika vaziyet nâzik, kısmen de müşküldü. Derhâl ittihâz-ı tedbîr etmek mecbûriyeti vardı.

Düşman diğer taraftan da cenûb grubunda faaliyet gösteriyor, bütün topçularıyla ateş ederek Alçı Tepe'ye doğru yürümek ister görünüyordu.

Ben o gün Kumandan'ın bir harb çadırından ziyâde hakiki bir hücre-i mesâiye benzeyen barakasının önünden geçerken düşmanın bu hareketi taarruzîyesi altında daha başka şeyler saklı olduğuna ihtimâl verildiğini işitmiş idim. Bu ihtimâl biraz sonra tahakkuk etti. İngilizlerin bilhâssa Avustralya ve müstemlekât efrâdından mürekkebe olan kıtaâtı Kemikli'ye çıkardığı anlaşıldı.

Haberler birbirini takîb ediyor; Küçük Kemikli'ye Büyük Kemikli'ye, Tuzla Gölü civârına hulâsa altı muhtelif noktaya düşman çıktığı, şiddetli muhârebeler başladığı söyleniyordu ve bu rivâyetleri uzaklarda inleyerek bize mahfûf ve mütemâdi bir uğultu şeklinde gelen top sesleri teyîd ediyordu. Biraz sonra da:

--Düşman Kocaçimen Tepesi'ne doğru ilerlemek istiyor, denildi.

Kocaçimen...Anafarta Köyü'nün sol ilerisindeki kayalıklar, çalılıklardan başlayarak dereler, uçurumlar arasında yükselen 305 metre irtifâıyla yarımadanın bilâ-istisnâ her noktasına hükmeden bu yüksek, bu meşhûr Tepe'yi biliyor musunuz? Oraya yerleşen bir düşmanı püskürtmek ne büyük himmet ve fedâkârlığı mutazammındır. Zaten İngilizler harekâtın bidâyetinden beri bütün nazar-ı dikkatlerini oraya tevcîh etmişler, bilâhire her yeri top ateşi altına almak, istihkâmâta arkadan hücum etmek için orayı elde etmeye çalışmışlardı. Biz de bu niyetleri üzere onları o mıntıkaya çekmenin daha kolay olduğunu anlamıştık.

Gündüz vaziyet değişmedi. İngilizler mütemâdiyen daima kuvvâyı cedîde ile hücum ediyorlar, bizimkiler de bu anûd, bu vahşî hücumları redde çalışıyor ve bu vechile geriden kuvvâ-yı imdâdiyenin vürûduna imkân hazırlıyorlardı.

(...)a vardığımız zaman vaziyeti az çok değişmiş bulduk. İngilizler taarruzu tatil ederek elde edebildikleri mevki'i tahkîme çalışıyor, bizimkiler de hafif hücumlarda onları iz'aca çalışıyorlardı.

Kumandan, fırkaların ve alayların buldukları mevki' hakkında mümkün olabildiği kadar sahîh ve mufassal ma'lûmât almaya çalıştıktan sonra sürâtle bir plan

çizdi ve planın takbîkine bizzat nezâret etti. Vakit gece yarısını geçiyordu. Sabahleyin erkenden taarruz edilecek ve düşman kovulacaktı. Fakat kumandan bütün soğukkanlılığını muhâfaza ediyor, etrafındakilerin de sınırlarını kendininki gibi çelikleştirmeye çalışarak:

--Düşmanı tepeleyeceğiz, diyor, firkadan firkaya, alaydan alaya koşuyor, çalışıyordu. Birkaç saatten beri beklenen taarruz nihâyet, adaların arkasından mübhem bir beyazlık yükselirken başladı. Hedef-i aslı: Kocaçimen Tepesi, Anafarta Ovası, İsmail Bayırı idi.

Harekât muhtelif noktalarda cereyân ediyor, tepelere tırmanmak için kurşun ekseriyâ ihmâl ediliyor, daima süngüye mürâcaât olunuyor, kumandanların âvâz-ı teşcî gulgule-i tekbir arasında kayboluyordu.

Düşman vakit kaybetmemiş, tutunduğu her noktayı derhal tahkîm etmiş, ilerlemeden evvel mukâbil bir taarruza hazırlanmıştı. Biltabî biz de bu ân-ı muhlikde bütün kuvâ-yı hayâtîyemizi isti'mâl ediyor, bir taraftan piyâdeyi sevk ederken diğer taraftan da topçularımızla düşman hudûdunu târümâr ediyorduk. Düşmanın topu ateşimize mukabelesi, sarf ettiği mermilerin kesret-i azîmesine rağmen müessir olmuyor, dâneler yâ pek ilerde yâ pek geride patlıyordu.

Bu sırada da netîce-i kat'îyenin istihsâl edilmek üzere olduğu bir noktaya bu netîcenin sürat-i istihsâli için kuvâ-yı külliye göndermek ve bu husûsta mevki'in bâdiyetine mebnî süvâriyi sevk etmek lazım geldi. Tarih-i harbde bir mevki'i mümtâz kazanmak fırsatını bulan süvârimizin çam ağaçlarının arasından çıkarak tepelere doğru uçması, yamaçta hayvandan inerek avcıya yayılması, piyâde takviye etmesi hakikâten görmeye sezâ muhibb bir manzara idi. Nihayet akşama doğru zafer terâneleri yükseldi.

--Düşman kaçıyor, nidâsı ağızdan ağıza dolaştı. Evet, kaçıyorlar. Elbiseleri parçalanmış fakat kalbi neşve-i zaferle çarpan askerimizin önünde: tüfengleri, çantaları, kazmaları, kürekleri atarak kaçıyorlar, sâhile ilticâ ediyorlar. Bazı mevâki'de buna da muvâffak olamıyor, kendilerini dört taraftan kuşatılmış görüyorlardı.

Gece bütün mevâki'i mürtefi' ve hâkimeyi ele geçirmiş, düşmanı sâhile sürmüştük. İngilizlerin bu muhârebede pek çok zâyi'âta dûçâr oldukları karaya çıkan yüz bin askerin lâ-ekâl nısfını kaybettikleri muhakkaktır. Bize gelince.....

Şühedâmızın adedini ne tahmîn edersiniz?

Bu suâle cevâben;

--Hiç olmazsa düşmanın verdiği zâyî'âtın nısfını mütecâviz olmalı, dedim.

Fakat muhâtabım "Aldanıyorsunuz, çok aldanıyorsunuz" dedi ve öyle bir adet söyledi ki; bu kadar cüz'-i telefâtla bu kadar büyük bir zaferin istihsâl edilmiş olmasına hayret ettim.

Fikrim, işittiklerimle meşgûl, yatmaya hazırlanırken dışardan bir ses;

--Mitralyözleri getirenler geldiler, dedi. Arkadaşım îzâh etti:

Muhârebenin bir çağında askerimizden bir kaçı İngiliz siperlerine girmiş, düşmandan dört mitralyöz almıştı. Bunlardan Edremit'in Kızıl Keçili Köyü'nden Ahmed oğlu Zenci İsmail ile iki refiki bir gece evvel keşef çıktıkları zaman düşman karakoluna rastgelmişler ve bunları bomba ile kaçırdıktan sonra İngiliz mevzi'ine girerek bir mitralyöz ile on altı sandık cephâne igtinâm etmeye muvâffak olmuşlar. Kumandan da kendilerini tâltîf etmek için çağırılmış.

Sabahleyin, göğüslerinde nişân, mehabetli bir gazi vekarıyla kıt'alarına avdet eden bu üç kahramanı görerek gazâlarını tebrîk ettim. Sevimli ve mütevâzi teşekkür ettiler:

--Cenâb-ı Hakk Padişâh ve kumandanlarımıza ömür versin de sayelerinde inşallah daha pek çok mitralyöz almaya muvâffak oluruz, dediler.

26 Eylül 1915-13 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

12 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da sağ cenâhta keşf kollarımız düşman siperlerinden 30 kadar tüfeng ve techîzât sâire igtinâm ettiler. Düşmanın bu cenâhta bidâyet-i ihrâcda işgal etmiş olduğu mevzi'lerden bir kısmı tarafımızdan istirdâd edilmiştir. Arıburnu mıntıkasında hafif ateş teâtisinden başka bir hâdise olmamıştır. Seddülbahir'de sol cenâhta çıkarılan bir müfrezemiz el bombalarıyla düşmanın bomba mevzine taarruz ederek düşmanı bomba endâhtından men' etmiştir.

....

Gelibolu'daki İngiliz Efrâdı Arasında İlel-i Müstevlîye

Berlin, 23 Eylül-Gelibolu darü'l-harbinde bulunan İngiliz efrâdı arasında zuhûr eden ilel-i müstevlîye Cebel-i Tarık ve bütün İspanya için tehlike teşkil etmektedir.

Lekeli hummâ ve sâir sârî hastalıklara mübtelâ askerler Çanakkale'den Cebel-i Tarık'a getirilmektedirler. İspanya matbûâtı bu hâle çaresiz olmak üzere tedâbir-i serîye ve müessire itthâzını ve İspanya hududunda kain Lalina mevki'inde bir sıhhiye müfettişliği tesis edilerek Cebel-i Tarık'tan gelenlerin icrâ-ı muâyenesiyle şüpheli görülenlerin tahaffuzhânelere sevk ve izâmını tavsîye etmektedirler. Cebel-i Tarık'tan İspanya limanlarına gelen yolcularda emrâz-ı müstevlîyeye tutulmuş olmalarından şüphe edilenlere mahsûs mûamelât-ı takyîdiyeye tâbî' tutulacaklardır.

27 Eylül 1915-14 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

13 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da sağ cenâhtan çıkarılan keşf kollarımız düşmandan kırk üç tüfeng ve bir miktar cephâne igtinâm ettiler. 12 Eylül de topçularımız Mestan Tepe gerisindeki düşman ordugâhlarını ateş altına almış ve pek çok zâyî'ât verdirmiştir.

Arıburnu'nda sağ cenâh ilerimizde patlattığımız bir lâğım ile düşmanın yaptığı lâğım tahrîb edilmiştir. Topçularımız sol cenâhta düşmanın bomba mevzi'lerini ateş altına almış ve esnâda mukabele eden düşman topçuları iskât edilmiştir. Arıburnu açıklarında yük çıkaran 3 nakliye gemisi topçu ateşlerimizle kaçırılmıştır. Seddülbahir'de 11akşamı düşmanın sol cenâhtan attığı birçok bombalardan hiçbirisi siperlerimize düşmemiş ve bilakis bir kısmının kendi siperlerinde patladığı görülmüştür.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr tebeddül yoktur. (millî)

Bir İngiliz Esirinin Mektubu

Efrençli 11 Eylül tarihli Morning Post gazetesi âtîdeki fıkrayı neşr ediyor:

“Avrupa düvel-i muhâsimesi harb esîrlerini açlıktan ölüme ve bir çok mahrûmiyetlere ma'ruz olmaya mahkûm ederek onlara bed muâmelede devam etmekte oldukları halde Türklerin eline esir düşen İngiliz zâbitleri bunlardan asla şikayet etmemektedirler. Gazetemiz muharrîrlerinden birine Anadolu'da küçük bir şehirde esîr-i harb olarak ikamet eden yeğeninden gelen mektup âtî neşredilmek üzere bize tevdi edilmiştir: “Şehrin en güzel hânelerinde birinde pek hoş bir sûrette ikamet etmekteyiz. Türk zâbitleri bize nezâket ve hürmetle muamele etmektedirler. Ben hem rütbem olan

Türk zâbitlerinin aldığı maaşı alıyorum. Bu maaş bilcümle ihtiyacâtıma mâ‘adâ iki Fransız zâbiti ile birlikte bizimle beraberdir. Bahçıvanlıkla meşğul oluyorduk. Lakin birden bire bir çekirge hücûmuna ma‘ruz kaldık. Çekirgeler domateslerimizden mâ‘adâ her şeyi yiyip mahvettiler. Ne güzel kavunlarımız, salatalarımız, baklalarımız.... ilh vardı”

“Şimendifer hattı üzerinde kain olan şehrimizin iklimi pek hoştur. Gündüzler sıcak oluyorsa da geceleri serindir.”

28 Eylül 1915-15 Eylül 1331, s. 2

Tebliğ-i Resmî

14 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde vaziyette bir tebeddül olmamıştır. Muhtelif istikâmetlerde çıkarılan keşf kollarımız biri Anafartalarda diğeri Kereviz Dere civârında dolaşan iki düşman keşf kolunu pusuya düşürerek esir etmişler ve ayrıca düşman siperlerine icrâ eyledikleri baskınlar neticesinde bir hayli tüfeng, cephâne, telefon ve istihkâm âlâtı igtinâm eylemişlerdir.

2-Diğer cephelerden mühim ma‘lûmât alınmamıştır. (Millî)

29 Eylül 1915-16 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

15 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 13-14 Eylül gecesi keşf kollarımız Anafartalar mıntikasında düşman siperlerine bombalarıyla baskın yapıp elliden fazla tüfeng, kasatura ve dürbün igtinâm etmişlerdir. Arıburnu’nda: Sağ cenâh bataryalarımız düşmanın üç topdan mürekkebi bir bataryasını ateşleriyle iskât ve bunlardan bir topu tahrîb etmişlerdir. Seddülbahir’de 14 Eylül öğleden sonra bütün cephede piyâde ateşi ve sol cenâhta top ve bomba endâhtı teâtî edilmiştir. Merkezde 40-50 neferlik düşman kuvveti hücûma yeltenmişlensede siperlerinden 10 adım ayrılır-ayrılmaz ateşlerimiz altında kısm-ı â‘zâmı telef ve mütebâkîsi yine siperlerine firâr etmiştir. Bir tayyâremiz 14 eylül sabahı İmroz Adası’nda düşmanın tayyâre hangarına bir bomba isâbet ettirmiştir.

2-Sair cephelerde mühim ma‘lûmât yoktur. (Millî)

30 Eylül 1915-17 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

16 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Şâyân-ı kayd bir tebeddül olmamıştır. 14 Eylül akşamı Kereviz Dere hizalarında görünen bir düşman torpidosu sâhil bataryalarımızın ateşleriyle batırılmış ve Seddülbahir civârındaki düşman mevzi'leri bu bataryalarımızın müessir ateşleriyle bombardıman edilmiştir.

14-15 Eylül gecesi muhtelif istikâmetlere çıkarılan keşf kollarımız bir düşman keşf kolunu pusu a bastırarak bir kısmını telef ve esir etmiş ve diğer tesâdüf ettikleri düşman keşf kollarını da firâra mecbûr ederek bir hayli silah ve techîzât igtinâm etmişlerdir. Seddülbahir'de 15 Eylül'de düşmanın muhtelif bataryaları mevzi'lerimize bir müddet ateş açmışsada topçularımızın şedid mukabelesi neticesinde sükûta mecbûr edilmiştir.

2-Sair cephelerde tebeddül yoktur. (millî)

Times'in Takdîrâtı

Gelibolu Şibh-i Cezîresinde Kahramânlık

4 Eylül 1915 tarihli Times gazetesinin baş makalesidir: “İnzâr ve efkârımızı Çanakkale darü'l-harekesinde tatbik edilegemekte olan sevk-ül ceşş planına tevcih etmemiz icab eder. Mezkûr planı icrâ etmek üzere mâder-i vatandan uzak bir ecnebî toprağına gönderilenler etvâr ve harekâta tefekküre ve derin derin teemüle muhtaçtır. İçlerinde birçokları şedâid ve müzâhimi harbi ilk def'a olmak üzere tadan efrâdımızın Suvla Körfezi civârıyla Anzak mıntikasında bulunan Türk mevazı'ına ne derecelerde kahramânâne hücum ettiklerini musavver Mister Ashmead Bartlett'in gönderdiği raporlar ma'lûmdur. Mezkûr raporları okuyanlar, ordumuzun Gelibolu şibh-i cezîresinde ne türlü bir müşkülât karşısında buldukları hakkında bir fikr-i sarîh elde edebilirler. Türkler müstahkem hendek ve siperlere yerleşmişler, makineli toplar ile mükemmel bir sûrette teslîh edilmişler, topçularımızın da nazar-ı takdîr ile gördüğü topçu teşkilâtına mâlik bulunmuşlardır. Sefine-i harbiyemiz ve karaya çıkarabildiğimiz bataryalarımız Türk siperlerini sarf etmekte, düşman siperlerini mermiyât ile ezmekte, ilerleyen her bir Türk tüfegi önüne ateşten bir perde çekmekte ve harekât devam ettiği

müddetçe daire-i endâhtı açarak Türklerin imdâd ve takviye kıtaâtı almasını mümkünsüz kılmakta ve pek pahalıya mâl eylemekte idi. Ma'hâzâ Gelibolu şibh-i cezîresi üzerindeki dağlar, etekten itibaren kademe halinde yükselen tepeler arasında bir çok kayalı arızalı, muannid çalılık ve fundalıklar ile örtülmüş dereleri hâvî olduğundan bunlar, buranın emr-i müdâfaâsının ruhunu teşkîl ederler. İş bu müdâfaâ nikatının her biri cesaret ve şecâatleri azîm ve metânetleri ile alem şumûl bir şöhreti mehâkk kazanmış ve bütün aleme min-el kadîm kendini tanıttırmış olan Türk kahramânları tarafından tard olunmuş ve müdâfaâ olunmakta bulunmuştu. Burada muhârebe etmekte olan Türkler, bu harbde uğrayacakları ademi muvâffakiyetten mütevellid neticesini yakinen bildikleri için bütün varlıklarıyla, olanca fedâkârlıklarıyla muhârebe eylemekte idiler. Mister Ashmead Bartlett netâyîci mahsûsanın medh ve takdîrde hiçbir zaman ihmal etmeyen biz İngiliz kavmi, Türklerin ihrâzına kesb-i istihkak etmiş oldukları sitâyîş ve takdîri ifâ ve ihdâdan asla geri durmayız. Türklerin kahramânlıklarını bu derece [okunamamıştır] gösterdiğimiz ve kendilerini bî-hakkın medh ve sitayiş ettiğimiz halde kendi efrâdımız hakkında ne türlü sitayişlerde bulunmamız icab eder? İngiliz askeri pişgâhı azîmleri bu derece müşkülât ile dolu ve gayr-ı kâbil teshir olan nikatın en nihayet zabtıyla perî-i muzafferiyetin İngilizlere İmparatorluğu üzerinde pervâsı için nâdiren fedâkârlığa ve iş başına davet olunur. Ateş tufanı altında çıplak bir kumsalda karaya çıkmak, ilerleyecekleri arâziye dâir cüz'-i bir ma'lûmâta bile evvelden sahip olamamak müşkülâtı karşısında bulunan efrâdımız hayret ve takdîrler ile karşılanan şecâat ve mahâret ile tekrar ilerlediler ve ayak bastıkları arâzi üzerinde Türk ateşinin te'sîriyle hepsi eriyip mahvoldu ve hiçbir zî-hayat meydanda kalmadı. Efrâdımız müteaddid def'alar nikat-ı hakimeyi yedd-i işgallerine aldılar. Fakat Türklerin kâhhar ateşi karşısında daha ziyâde fedâ-yı can etmenin beyhûdeliğini anlayarak mevzi'lerini yine Türklere bırakmaya mecbûr kaldılar. Avusturalya ve New Zelanda kolorduları efrâdıyla Hint askerini de medh-ü senâdan geri durmayız. Bu askerler ırklarının şahsiyet-i mümtâzesi ve mâderi vatının nâmûsunu müdâfaâ için bu muhârebede gösterdikler şecâat hasebiyle İngiltere Adası'ndan giden askerler derecesinde ibrâz-ı vefâkârî ve sadakât ettiler. Bunda şüphe götürecek bir nokta yoktur.”

1 Teşrîn-i evvel 1915-18 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

17 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: 16 Eylül'de öğleden evvel Anafartalar da düşman kara ve gemi topları ile mevzi'lerimize neticesiz ateş açmıştır. Topçularımız mukabeleten düşmanın obüs toplarını ateş altına alarak bunları iskât ve bir makineli tüfeng mevzi'ni tahrîbetmiştir. Arıburnu'nda fâsılalı top ateşi teâtî edilmiştir. Seddülbahir de sağ cenâhta düşman tarafından patlatılan birlâğım hiçbir hasâr yapmamıştır.

2 Teşrîn-i evvel 1915-19 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

18 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 16-17 Eylül gecesi keşf kollarımız Anafartalar'da düşman keşf kollarını siperlerine kadar tard ve ta'kîb ederek yirmi tüfeng, kasatura vesâir techizât-ı harbiye igtinâm etmişlerdir.

Arıburnu'nda sol cenâh topçularımız Kanlısirt civârındaki düşman siperlerini ve mahâll-i mahfuzalarını tahrîb etmiştir.

Seddülbahir'de 16 Eylül akşâmı sağ cenâhtan patlattığımız bir lâğım te'sîriyle düşman siperlerinin bir kısmı yıkılmıştır.

16-17 Eylül gecesi sol cenâhtan çıkarılan bir keşf kolumuz düşman siperleri önündeki kum torbalarını tahrîb etmiş ve tel örgülerini söküp kırmıştır.

2-Sâir cephelerde mühim ma'lûmât yoktur. (Millî)

Çanakkale Seferi Hakkında Bir İstîzâh

Berlin, 30-Londra'dan bildiriliyor: Avâm Kamarası'nda Monsieur Asquith Çanakkale'ye karşı icrâ edilen harekât-ı askeriyeden ümid-i muvâffakiyet beklenilip beklenilmediği hakkında irâd edilen bir suale cevap verdiği sırada Lord Kitchener ile bizzat kendisi tarafından bu mese'leye dâir evvelce vuku' bulan beyânâta şimdilik bir şey ilave edemeyeceğini söylemiştir.

Fremdenblatt'ın Takdîrâtı

Viyana, 30-Osmanlı Meclisi mebûsânının akd-i ictimâ'ından bahs eden Fremdenblatt gazetesi diyor ki: “Meclisi mebûûn tarafından kahraman Osmanlı ordusuna karşı izhâr edilen hiss-i şükân pek muhiktir. Çünkü Osmanlı askerleri şâyân-ı hayret bir cesâret ve gayr-ı kâbil kıyas bir sebât ve i'tidâl dem ile düşmana İstanbul yolunu sedd ettiler. Düşmanlar Çanakkale'ye karşı icrâ edilen hareketin akim kaldığını şimdiden itirâf ediyorlar. Ve Balkanların en kuvvetli devletleri olan Devlet-i Osmanîyye ile Bulgaristan birbirleri ile dost olalıdan beri bunu bir kat daha anlıyorlar.

3 Teşrîn-i evvel 1915-20 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

19 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkele cephesinde: Vaziyyet gayr-ı mütebeddildir. Keşf kollarımız mütearrızane hareketleriyle düşmandan silah ve techîzât-ı harbiye iğtinâmında devam ediyorlar. Bir düşman kruvazörü Arıburnu mıntıkasında Conk Bayırı'ndaki mevzi'lerimize te'sirsiz ateş ederken topçularımızın mukabelesiyle bir mermi tam bürdesine isâbet etmiş ve kruvazör uzaklaşmıştır.

Seddülbahir'de bir müddet top düellosu devam etmiş, düşman bataryalarında birkaçı iskât edilmiş ve sol cenâhta düşman siperlerinden bir kısmı tahrîb edilmiştir. Sağ cenâhta karşılıklı lâğım müsâdemesinde düşman lâğımını iptal edilerek lâğımcıları telef edilmiştir.

2-Diğer cephelerde mühim tebeddül yoktur. (Millî)

Kont Longford Esir Edilmiş

Berlin, 1-İngiltere'nin resmî zâyî'ât cetvelinde Fırka Kumandanı Kont Longford'un Suvla Limanı muhârebâtında Asâkir-i Osmanîyye tarafında esir edildiği bildiriliyor.

4 Teşrîn-i evvel 1915-21 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

20 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkele cephesinde: Keşf kolları müsâdemesiyle mu'tâd olan piyâde ve topçu ateşinden başka bir hâdise olmamıştır. 19 Eylül'de Seddülbahir'de sağ cenâhımız

ilerisinde tarafımızdan patlatılan bir lâğım ile düşmanın mukâbil lâğımı tahrîb olunarak içindekiler itlâf edilmiştir.

2-Diğer cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (Millî)

5 Teşrîn-i evvel 1915-22 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

21 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkele cephesinde: Anafartalar'da ve Arıburnu'nda mühim bir hâdise olmamıştır. 20 Eylül'de Seddülbahir'de sol cenâhımıza karşı düşman topçuları bine yakın mermi sarf etmelerine mukâbil bir şey kazanamamışlardır. Topçularımızın şedid muhârebeleri neticesinde düşman bataryaları ateş kesmişlerdir. Bu cenâhta tarafımızdan patlatılan bir lâğım düşmana hayli telefât verdirmiştir. Öğleden sonra Çanakkale istikâmetine ateş açan bir kruvazöre topçularımız 2 mermi isâbet ettirerek kruvazörün armasını yıkmışlardır. 20 Eylül Anadolu sâhil bataryalarımız Seddülbahir iskelesinde düşmanın şilep ve dubasına ateş açarak büyük zâyî'ât verdirmiştir. Düşman bu ateşlerimize neticesiz mukabele etmiştir.

2-Sair cephelerde mühim ma'lûmât yoktur. (Millî)

6 Teşrîn-i evvel 1915-23 Eylül 1331, s. 2

Tebliğ-i Resmî

22 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Mevzi'-i ateş muhârebesinden başka şâyân-ı kayıd tebeddül olmamıştır. Üç torpido Kereviz Dere mansıbı civârına yaklaşip sol cenâhımıza ateş etmişlerse de Anadolu bataryalarımızın mukabelesi neticesinde bir torpido işti'âl-i husûle gelmiş ve yanarak diğer torpidolarla beraber boğaz hâricine çekilmiştir.

2-Diğer cephelerde mühim tebeddül yoktur. (Millî)

7 Teşrîn-i evvel 1915-24 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

23 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkele cephesinde: Anafartalar da topçularımız Büyük Kemikli civârındaki düşman ordugâhını ateş altına alarak ordugâhda büyük karışıklık ve zâyi'ât husûle getirmişlerdir. Arıburnu'nda fâsıllı sûrette piyâde ve topçu ateşleri teâtî edilmiştir. Seddûlbahir'de sağ cenâhımız ilerisinde düşmanın patlattığı lâğımdan ve mu'tâd üzere sol cenâhımıza karşı icrâ eyledikleri topçu ateşlerinden bir hasâr olmamıştır.

Bir düşman monitoru aşırma endâht ile Gelibolu'yu bombardımana teşebbüs etmişse de bataryalarımız mukabele etmiş ve bir mermi monitora isâbet etmesiyle monitor uzaklaşmıştır.

2-Diğer cephelerde mühim bir şey yoktur. (Millî)

Çanakkale'ye Gidecek Suriye Heyet-i Edebiyyesi

Çanakkale darü'l-harbini ziyâret etmek üzere Suriyeliler'den mürekkeb bir heyet-i edebiyenin teşekkül ettiğini yazmıştık. Beyrut ve Şam gazetelerinde okunduğuna göre bu heyetin âzâsı âfideki zevâtın mürekkebtir: Şam'dan: Ebu Gir efendi Abidin Meftâ, Acelânı zâde Ata Efendi, İstevni zâde Abdulhasan Efendi. Hama'dan: Geylani zâde Seyid Ahmet Efendi, Şeyh Muhammed Efendi Tabeş, Şeyh Muhammed Efendi Yalmod, Humustan: Bend-i zade Ebu Geyl Efendi, Ati zâde Tevfik Efendi, Şeyh Abdurrahman Efendi Selam. Horan'dan: Şeyh Muhammed Efendi Zehl, Şeyh Muhammed Efendi Halayı. Girk'den Şeyh Refîkan Efendi el mücellâ (bütün kâbile nâmına) Beyrut'tan: Şeyh Mustafa efendi Naca Mefta, el-ikbal gazetesi müdürü Şeyh Abdulbasıt Efendi, el-Belag gazetesi müdürü Muhammed Efendi Bekr, Afra'dan: Şeyh İbrahim Akıl Hayfa'dan: Mefta Muhammed Murat. Lazıkıye'den şeyh Muhsin el ezhari. Nablus'tan Muhammed Rıfat Efendi Nakib el-eşraf. Beni sa'ad'dan: Belediye Reisi Abdurrahman efendi.

Bu zevât yakında memleketlerden hareketle Haleb'e gelecekler ve oradan Dersaâdete hareket edeceklerdir. Şeyh Esad Efendi Şekir ile heyetten diğer iki âzâ mesaâif rahibeyi idareye me'mur edilmişlerdir. Karârgâh zâbitânından Mülazım Ali Rıza Bey Haleb'ten Dersaâdete kadar heyete refâkat edecektir. Ve Haleb'ten müfârekâttan evvel âzâdan biri reis intihâb olunacak, müddet-i seyâhât otuz gün devam edecektir.

8 Teşrîn-i evvel 1915-25 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

24 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkelede ve diğer cephelerde şâyân-ı iş‘âr bir tebeddül olmamıştır.

...

Bir İngiliz Vapurunun Garkı

Girit’ten sûret-i husûsiyede matbaamıza yazıldığına göre “Haner” nâmında bir İngiliz nâkliye gemisi Girit sularında torpillenerek gark edilmiştir. 34 kişiden ibaret olan mürettebâtı, iki sandal ile Girit sevâhiline çıkmışlardır. Bir İngiliz torpido muhribi Girit’e gelerek İngiliz mürettebâtını alıp götürmüştür. Alman tahte’lbahrleri şimâl denizinde olduğu gibi Bahrisefid’de de müttefikinin sefâinini birer birer batırıyorlar.

Churchill’in Nutku

Harb matbûât-ı karârgâhından:

İngilizler tarafından Çanakkale Boğazı’nda 5 Mart hezîmet ve mağlûbiyetinin başlıca müsebbib ve fâili olarak ithâm edilen ve bundan dolayı geçenlerde Bahriye Nezâretinden ehemmiyetsiz bir nezârete nakledilmiş olan ve İngiltere’de Liberal Fırkası’nın en büyük hatiplerinden bulunan Mister Churchill’in efrençî 15 Eylül’de büyük bir miting de söylediği nutuktur:

“Dört beş aydan beridir işler müttefiklerce ârzû ve ümîd edildiği vechile sürâtle cereyân etmiyor. Hiç birisi bir hezîmet-i kat‘îyye ifade etmemekle beraber mort nevmîdi olmaktan da hâlî kalmayan üç büyük hâdise-i harbîye karşısında bulunuyoruz:

1-Garb cephesindeki taarruz

Bunların birincisi garb cephesinde Mayıs ve Haziran ayları zarfında vuku‘ bulan taarruzumuzdur. Filhâkika şuhûr-ı mezbûre zarfında müttefik ordularımızın Fransa’da ve Flandern’de Alman hudûd müstahkemesine düşman için pek çok zararı müeddî olacak sûrette vuku‘ bulan metevâlî taarruzlar neticesinde bir hayli top ve esir alarak bir miktar da arâzî zabt edip düşman askerine birçok telefât verdirerek, bir haylisini de harbe iştirâk edemeyecek hâle getirmekle bebaber şurası gayrı kâbil inkârdır ki bütün bu ikdamâtımıza rağmen hiçbir noktada ne düşman hudûdunu yarmaya ve ne de cephe-i

harbde sûret-i kat'îyyede değilse bile bir sûret-i ciddîyede olsun vaziyet-i askerîyeye lehimize tağyire muvâffak olmadık.

2-Çanakkale cephe-i harbi

İkincisi Çanakkale muhârebesidir. Burada pek kanlı muhârebeler neficesinde bazı noktalar zapt edilebildiysekde kuvâ-yı mevcûdemize nazaran işgali mümkün zannolunan nukât-ı hâkimiyetin henüz hiç birisini işgâle muvâffak olmadık. Vakıa hiçbir muhârebede tarafeyn muhâribinden hiçbirisi hasmına arâzî terkinî ârzû etmezse de haftalardan beri devam edip duran bu Gelibolu harbinin büsbütün başka bir mâhiyet-i istisnâîyyesi vardır. Burada tarafeyn muhâribîn adeta sath-ı arzda yapılmış dar ve yüksek bir iskele üstünde yekdiğeriyle mücâdele eden iki adama benzerine bu mücâdele-i meyûsânede birbirine girmiş olan bu iki adamdan birinin mağlûbiyeti alelâde bir hezîmetten ibaret olmakla kalmaz, büsbütün mahvı tazammun eder.

İşte burada her karış yerin o kadar büyük bir bu ehemmiyet-i mahsûsası olduğu içindir ki bu cephe-i harbden bahsettikçe öteden beri bu cihetin kemâl-i itinâ ile inzâr-ı dikkate vaz'ını kendime vazîfe edindim. Eğer bu sahne-i harbin ne kadar maksî ve mesâfâtın ne mertebe kesir olduğu nazar-ı dikkate alınırsa dûçâr olduğumuz bilcümle zâyî'âtın, ihtiyâr edilen bütün fedâkârlıkların mükâfâtını te'mîne kâfi olan gaye-i nihâyeye vusûl için ne kadar uluv-i azm ve cesâretle çalışmakta sebât-ı iktizâr ettiği kolay anlaşılır.

3-Almanlarla Avusturalyalıların Rusya'yı İstilâsı

Fakat marezikr hadisât-ı sülusenin en ehemmiyetlisi Rusya'nın Almanlarla Avustralyalılar tarafından istilâsı ve cesûr müttefikimiz Rusya'nın düşmanın kuvâ-yı azîmesi önünden ric'atıdır ki burada aynı menâvbe-i zil ve ziyâ'ya tesâdüf olunur, safehâd-ı mesûdeyi harbiyeyi hadisât-ı müellime-i seyfiyye takib eder. İnsan ve mühimmâtça ihtiyâr edilen bunca zâyî'âta rağmen Grand Dük Nicolay'ın ne kadar mehâretle askerini geriye çekmeye muvâffak olduğunu görmüştük. (Bu muhârebede (eslihâ ve mühimmâtın onları isti'mâl eden asker kadar ehemmiyeti mahsûsası vardır.) Şuhûru âtîyede Rusya'da mühimmâtın sûret-i istihzârı devlet-i mezburenin hatta harbin edevâr-ı evveliyesinde olduğu kadar bile sûtüvvet silahını iradeye muvâffak olacağına ümid-i bahş olacak mahiyette değildir.

Rusya düşmana yeni bir darbe indirebilmek maksadıyla sadâ-yı vicdânına bil-ittibâ' nevâkıs-ı harbîyesini ikmâle ve hazine-i cesîme-i lâ-yefnâsından yeniden iktisâb

kuvvete bezl-i mesâi ederken bizim omuzlarımızda gayet azîm bir hamûle-i vezâif tahmîl ediyor ki bu vaziyet-i cedîdenin bize tahmîl eylediği şu vazîfenin ifâsından imtinâ etmeyeceğimiz tabîdir.

10 Teşrîn-i evvel 1915-27 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

26 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da 25 Eylülde büyük Kemikli'ye yanaşmak iseteyen büyük bir düşman vapurunu topçu ateşimizle uzaklaşmaya mecbûr ettik. Arıburnu'nda 25 Eylülde hafif piyâde ve topçu ateşiyle bomba endâhtı teâtî edildi. Seddülbahir'de 24-25 Eylül gecesi bataryalarımız düşmanın projektörlerini ateş altına alarak söndürdüler. Sağ cenâhımız ilerisinde düşmanın patlattığı lâğımlardan hasıl olan çukurları işgâl ve düşman aleyhine tahkîm ettik. 25 Eylül'de Seddülbahir civârında görülen düşman kıtaâtını topçu ateşimizle zâyî'ât-ı külliyyeye dûçâr ettik.

2-Diğer cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (Millî)

11 Teşrîn-i evvel 1915-28 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkele cephesinde: Anafartalar'da 26 Eylül'de sol cenâhımıza ateş açan düşman bataryaları mukâbil topçu ateşlerimizle iskât edilmiştir. Arıburnu'nda düşmanın kazmakta olduğu bir lâğım tarafımızdan muvâffakiyetle patlatılan lâğımın te'sîriyle iptal edilmiştir. Düşmanın Korkuder civârındaki topçu mevzi müessir topçu ateşlerimizle tahrîb edilmiş ve bu mevzi' düşman tahliyeye mecbûr edilmiştir. Seddülbahir'de 25-26 Eylül gecesi sol cenâhtan çıkarılan keşf kollarımız düşman siperlerine bomba taarruzu icrâ etmişler ve bir miktar ganâim ile avdet etmişlerdir.

2-Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (Millî)

12 Teşrîn-i evvel 1915-29 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

28 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkele cephesinde: Anafartalar'da 27 Eylül'de topçularımız Kireç Tepe şimâl kısmında görülen düşman torpidosuna bir mermi ettirmeleriyle bir zırhlı ve ayrıca bir torpido on dakika kadar bilâ-teessür bataryalarımıza ateş açmışlardır. Öğleden sonra düşman siperi altında tarafımızdan patlatılan lâğımımız te'sîriyle siperdeki düşman efrâdının bir çoğu telef olmuş ve mütebâkîsi siperden firâr etmiştir. Arıburnu'nda bir düşman torpidosu sağ cenâhımıza ve kruvazörle bir monitor Maydos istikâmetine bir müddet netiecsiz ateş açmış ve bade çekilmişlerdir. Seddülbahir'de mevzi'lerimize karşı düşman bir mu'tâd yeniden fazla mermi sarfetmişede hiçbir zarâr yapamamış ve topçularımızın mukabelesiyle düşman bataryaları ve bomba mahâlleri ateş altına alınarak düşman ateşi iskât edilmiştir.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı kayd bir tebeddül yoktur. (Millî)

13 Teşrîn-i evvel 1915-30 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

29 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkele cephesinde: Büyük Kemikli civârında düşman ordugâhı topçularımız tarafından ateş altına alınarak hayli telefât verdirilmiştir. Arıburnu'nda ve Seddülbahir'de hafif piyâde topçu ateşleriyle bomba endâhtı teâti edilmiştir.

...

Çanakkale Muhârebesinden Vazgeçiyorlar

Logano, 11 Teşrîn-i evvel-Milan'da münteşir Sekolo gazetesini Londra'dan âfideki telgrafi ahz ediyor: "İngilizler Sırbistan'a muavenet etmeye ve Bulgaristan aleyhine büyük kuvvetler sevk ve izâmına karar vermişlerdir. Hâlî hazırda, bu teşebbüs için ne kadar müddet lazım geldiğini, bu askerlerin nereden alınabileceğini düşünüyorlar. Çünkü bunun için lâeakâl 300 bin askere ihtiyaç vardır. Bu askeri kısmen Gelibolu'dan almak icâb edeceğinden Çanakkale tarruzunu ya tahdid etmek yahut bundan kâmilen feragât etmek iktizâ ediyor. Umûr-u harbiye ve askeriye mütehâssıslarının hepsi Gelibolu şibh-i cezâresinde bir müddet-i galile zarfında terakkî edebilmek imkânı bulunmadığına kanaât getirmişlerdir. Gelibolu taarruzâtından tamamen kifâyet etmenin daha faydalı olacağı mütâlaasındadırlar. Fransız ve İngiliz

erkân-ı harbiyesi bu tarzda müzâkerâta bulunmuşlardır. Böyle bir karar ittihâz etmek için efkâr-ı umûmîyye kâfi derecede hazırlanmıştır.

Corriere Dellasera gazetesi İngiliz ve Fransız matbûatının ve askeri gazetelerinin re'yelerine muhâlif olarak, İ'tilâf-ı mürebbâm faaliyet-i siyasîye ve askeriyesi için yeni bir usûlün ittihâz edilmesini müdâfaa ediyor. Ve İtalya Hariciye Nazırı Sonino'ya faaliyet-i siyâsîyye ve askeriyede daha ziyâde ahenk gösterebilmek üzere, itilâf-ı mürebbâ pây-ı tahtlarından birinde, bir idâre-i merkeziye tesis olunmasına ve işlerin temerküz ettirilerek daha ciddi ve seri görülmesi husûsunda ısrar göstermesi tavsiye ediyor.

14 Teşrîn-i evvel 1915-30 Eylül 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

30 Eylül 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da tarafımızdan endâht edilen top bombaları düşmana mühim zâyî'ât verdirmiştir. Arıburnu'nda düşman bir mitralyoz mevzi' topçu ateşimizle tahrîb edilmiştir. Düşmanın bir torpidosuyla bir kısım kara bataryaları tarafından topçularımıza karşı açtıkları ateş te'sirsiz kalmıştır. Seddülbahir'de sağ cenâhta 28-29 Eylül gecesini keşf kollarımız düşman siperlerine bomba baskını yaparak hayli tahrîbat ve zâyî'ât husûle getirmişlerdir. 29 Eylül'de sol cenâh ilerisinde tarafımızdan patlatılan bir lâğım düşman siperinden büyük bir kısmını tahrîb etmiştir. Epey müddetten beri mühim bir muhârebe olmadığı halde bu günlerde düşman hastahâne gemilerinde görülen faaliyet düşmanın öteden beri bu gemileri asker cephâne naklinde su-i isti'mâl etmekte olduğunu vazıhan isbat etmiştir.

2-Diğer cephelerde mühim bir şey yoktur. (Millî)

Çanakkale Harekâtı Hakkında

Berlin, 12 Teşrîn-i evvel-Londra'dan Secolo gazetesine vâki' olan iş'âra nazâran Fransız ve İngiliz başkumandanları Gelibolu şibh-i cezîresindeki harekât-ı askeriyenin tevkifini karar vermişlerdir. Mezkûr gazete, bu kararın gayet müellem ve müessesef olduğunu ve Basra ile Hindistan'da bir aksi te'sîr husûle bâdî olacağını beyân ediyor.

15 Teşrîn-i evvel 1915-2 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

1 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde 30 Eylülde Anafartalar'da bir düşman tayyâresi ateşlerimizle sakatlanarak Tuzla Gölü şarkına düşürülmüş ve ba'de topçu ateşiyle tayyâre tahrib edilmiştir. Arıburnu'nda düşman bütün mevzi'lerimize te'sîrsiz ve fâsılalı olarak bir müddet ateş açmıştır. Seddülbahir'de bir düşman torpidosu Kereviz Dere mansıbı açığında sol cenâhımıza ateş açmaya teşebbüs etmişse de topçu ateşlerimizle torpido boğaz hâricine kaçırılmıştır.

3-Diğer cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (Millî)

16 Teşrîn-i evvel 1915-3 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

2 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

1-Çanakkale cephesinde: Mühim bir hâdisе olmadı. Anafarta ve Arıburnu mıntıklarında fâsılalı top, tüfeng ve bomba endâhtı teâti edilmiştir. Seddülbahir'de sağ cenâhtan endâht edilen top bombalarımız düşman siperlerinde yangın çıkarmıştır. Sol cenâhımıza ateş açan düşman bataryaları topçularımızın mukabelesiyle susturulmuştur. Teke Burnu'nda düşman ordugâhında yangın zuhur etmiş ve bir saat devam etmiştir.

2-Başka cephelerde şâyân-ı kayd bir tebeddül yoktur. (Millî)

Çanakkale de 9000 Kanadalı Telef Olmuş

Viyana, 14 Teşrîn-i evvel-Kanada'nın Kolombiya eyaleti ahâlîsinden 9000 askerin Çanakkale'de telef oldukları haberinin mezkûr memlekette azîm bir teessürü tevlid ettiği Rotterdam'dan iş'âr ediliyor.

17 Teşrîn-i evvel 1915-4 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

3 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: Mevzi-i ateş muhârebesinden başka mühim bir hâdise olmamıştır. 2 Teşrîn-i evvelde Seddülbahir'de Kereviz Dere istikâmetinde tarafımızdan patlatılan bir lâğım te'sîri ve top ateşlerimizin yardımıyla bir düşman bölük havuzu tahrîb edilmiştir.

3-Diğer cephelerde bir şey yoktur. (Millî)

18 Teşrîn-i evvel 1915-5 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

4 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Düşman gemi ve kara toplarıyla mevzi'lerimize bir müddet ateş açmış ve topçularımızın mukabelesiyle düşmanın bu te'sîrsiz ateşi iskât edilmiştir.

2-Diğer cephelerde mühim bir şey olmamıştır. (Millî)

Balkan Hadisâtından Sonra Çanakkale'den Vazgeçilmelidir

Rotterdam, 15 Teşrîn-i evvel-Londra'dan Rotterdameche Courant gazetesi istihbâr ediyor: Lordlar Kamarası'nda cereyân eden âtîdeki kısa münâkaşa ahvâl-i hazıranın İngiltere'de ne kadar şaşkınlığı mûcib olduğunu pek güzel ir'âse eylemektedir. Lord Millner Balkanlardaki hadisatın aldığı şekil Mısır'da ve Hindistan'da vâhîm te'sîrât husûle getirmesi ihtimaline rağmen Çanakkale seferine nihayet vermek için ihtimal ki yegane bir fırsat teşkîl ettiğini Lordlar Kamarası'nda söylemiştir. Bunun üzerine Nâzır Lord Landsowen böyle bir teklifte bulunup bulunmayacağını Lord Millner'den sorulmuştur. Lord Millner bu suale <hayır> cevabını vermiştir.

19 Teşrîn-i evvel 1915-6 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

5 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar da keşf kolları müsâdemesiyle fâsılalı topçu ateşi teâtisinden başka hâdise olmamıştır. Arıburnu'nda düşman kara toplarıyla bir torpidosu mevzi'lerimize bir müddet neticesiz ateş açmış ve tarafımızdan mukabele görmesiyle ateş kesmeye mecbûr edilmiş ve Kanlısirt'ta düşmanın kazmakta olduğu bir

lâğım dinamitle tahrîb edilmiştir. Seddülbahir’de 3 Teşrîn-i evvelde 24 saat zarfında düşman tarafından sarf edilen 1000’i mütecâviz top mermisi tamamıyla te’sîrsiz kalmıştır.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı kayd bir şey yoktur. (Millî)

İngilizlerin Çanakkale’deki Zâyi’âtı

4200 zâbit ve 92699 nefer

Berlin, 19 Teşrîn-i evvel-Londra’dan bildiriliyor: Avâm Kamarası’nda Harbiye Nezâreti Müsteşârı Mıster Tennan, İngilizlerin Çanakkale’de Teşrîn-i evvelin dokuzuna kadar 4200 zâbit ve 92699 nefer zâyi’ ettiklerini bildirmiştir.

Berlin, 16-İngiliz hükûmetinin teblîgatına nazâran İngilizlerin Çanakkale’deki zâyi’âtı 96899 efrâd ile 1185 maktûl. 2362 mecrûh ve 383 gaib zâbitândır.

20 Teşrîn-i evvel 1915-7 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

6 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 4-5 Teşrîn-i evvel gecesi keşf kollarımız düşmanın kuvvetli keşf kollarıyla müsâdeme ederek bunları hatt-ı asli siperlerine kadar tard etmiş ve düşmana ehemmiyetlice telefât verdirmiştir. Arıburnu ve Seddülbahir mıntıklarında her iki tarafca mevzi’-i ateş ve bomba muhârebesi yapılmıştır.

2-Diğer cephelerden mühim ma’lûmât yoktur. (Millî)

Çanakkale Mağlûbiyetinin Avustralyada Gösterdiği İnfî’âl

Bern, 18 Teşrîn-i evvel-Stampa gazetesinin Londra muhâbiri gazetesine âfideki ma’lûmâtı i’tâ’ etmiştir:

Çanakkale seferinden sarf-ı nazar edilmesi Avustarlya matbuatında bir takım acı şikayete bais olmuştur. Avustralya gazeteleri mezkûr darü’l-harbde yüz binlerce Avustralya efrâdının beyhûde yere fedâ edilmiş olmasından dolayı izhâr-ı infîâl etmekte ve mezkûr sefer için kâfi derecede izhârâtta bulunulmamış olmasına mebnî müsebbiblerinin ibretâmiz bir sûrette teczîyesini talep etmektedirler.

21 Teşrîn-i evvel 1915-8 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

7 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkalede: Anafartalar da tahkîmâtla meşgul düşman kıtaâtıyla Kireç Tepe'ye endâht eden bir torpido topçularımız tarafından ateş altına alınmıştır. Arıburnu'nda 5-6 Teşrîn-i evvel gecesine sağ ve sol cenâhımıza neticesiz ateş açan bir torpido sol cenâh topçularımızın mukabelesi üzerine ateş kesip çekilmiştir.

Seddülbahir'de fâsılalı top ve bomba endâhtı teâtî edilmiştir.

2-Başka cephelerde şâyân-ı kayd bir tebeddül yoktur. (millî)

İngilizler Gelibolu'dan Çekiliyorlar

Viyana, 19-London News gazetesi İngilizlerin Gelibolu şibh-i cezâresinden ric'at ettiklerini iş'âr ediyor. İngiltere sansürü bu haberin neşrine müsaade etmiştir.

22 Teşrîn-i evvel 1915-9 Teşrîn-i evvel 1331, s. 2

Tebliğ-i Resmî

8 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Çanakkale cephesinde: Mevzi'-i ateş muhârebelerinden başka şâyân-ı kayd bir hâdise olmamıştır. Diğer cephelerde dahi mühim bir tebeddül yoktur. (Millî)

Çanakkale'de İ'tilâfçıların Hezimetî

Berlin, 20 Teşrîn-i evvel-Kont Rewnetlow Deutsche Tages Zeitung'da Çanakkale hareketinde İngiliz ve Fransızların adem-i muvâffakiyyetinden bahsettiği sırada diyor ki: "1915 senesi Mart'ında başlayan Çanakkale müdâfaâsı esnâsında Türklerin gösterdiği harekât-ı besâletkârâne her türlü taktirin fevkindedir. Osmanlı askeri hiçbir vakit düşmanın hilesine kapılmamış ve kemâl-i şecâatle mukâvemet göstermiştir. Çanakkale seferi İngiliz ve Fransızlarca cehâleti reb-ı meskunun her tarafa aksedecek bir hezimet teşkîl edecektir.

23 Teşrîn-i evvel 1915-10 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

9 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar da düşman tarafından Azmak Dere [vadisinde] tesis edilen barikad topçu ateşlerimizle dökülmüş ve orada bulunan 3 makineli tüfeng tahrîb edilmiştir. Arıburnu'nda düşman bir iki harp sefinesi ve kara toplarıyla mevzi'mize bir müddet te'sîrsiz ateş açmış ve topçularımızın şedid mukabeleleriyle düşman ateş kesmeye mecbûr edilmiştir. Seddülbahir'de sol cenâhımıza karşı düşman bine yakın mermi endâht etmiş ve hiçbir ziyan yapamamıştır.

2-Diğer cephelerde mühim bir şey yoktur. (Millî)

24 Teşrîn-i evvel 1915-11 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

10 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Topçularımız Anafartalar'da düşman siperlerinde mühim tahrîbat husûle getirmişlerdir. Conk Bayırı civârına ateş açan bir düşman torpidosuna mukâbil endâhtımızdan bir mermi isâbet ederek kesif bir duman ve iştiâl görülmüş ve civârdan yetişen torpidoların muavenetiyle iş bu yaralanan torpido İmroz Adası'na çekilmiştir. Arıburnu'nda ve Seddülbahir'de fâsılalı top ve tüfeng ve bomba endâhtı teâti edilmiştir.

2-Sair cephelerden mühim bir rapor gelmemiştir. (Millî)

25 Teşrîn-i evvel 1915-12 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

10 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar da keşf kollarımız düşman keşf kollarını pusuya düşürerek bir kısmını telef ve mütebâkîsini siperlerine tard etmiştir. Burada düşmanın bir bomba mahâlli ile evvelce tahrîb edlilip yeniden tesisedilen barikatları topçu ateşimizle tahrîb edilmiştir.

Arıburnu ve Seddülbahir mıntıklarında mu'tâd olan piyâde ve topçu ateşleri ve bomba endâhtı devam etmiş ve bir düşman torpidosu muhtelif istikâmetlere neticesiz ateş açmıştır.

2-Diğer cephelerde bir tebeddül yoktur. (millî)

Von Cloock'un Osmanlı Askerleri Hakkında Takdîrâtı

Berlin, 23-General Von Cloock Chicago News gazetesi muhâbirine Osmanlı askerlerinin Gelibolu'da görmüş olduğu işlerden pek hararet ve takdîrler bahsetmiş ve Türk askerinin böylece İ'tilâfın Çanakkale'yi zorlamak teşebbüsünü akim bıraktırmış olduğunu söylemiştir.

26 Teşrîn-i evvel 1915-13 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

12 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Çanakkale cephesinde: Mevzi'-i ateş teâtisinden başka şâyân-ı kayd bir hâdisе olmamıştır. Diğer cephelerde dahi tebeddül yoktur. (Millî)

Çanakkale Mağlubiyetinin Müstakbel Netâyici

Berlin, 24 Teşrîn-i evvel-Vossiche Zeitung gazetesi İngilizlerin Gelibolu'da dûçâr oldukları mağlubiyetin İngiliz donanmasının şarkta haiz bulunduğu nüfûz-ı vahişinin kesr ve imhâsını mütezâmmın ilk hezimet olduğunu izâhla diyor ki:

“Selanik'e asker ihrâcı ameliyesi muvâffakiyetle neticelendiği takdîrde İngilizler iş bu şehir civârında elde ettikleri mıntika-ı nüfûzede aynı akıbetе dûçâr olacaklardır kıtaâtımız bir kere Sırp engelini bertarâf ettikten sonra İngilizler Avrupa-ı merkezi devletlerinin şarka doğru seyr-ü muzafferânelerini tevkif etmeye ve Asya-ı Osmanî sahillerinde, İskenderun'da ve Suveys'te hilâlin şânına nakise getirmeye nerede tesâddi etmiş olsalar başlarını kavi bir sedd-i ahnine vuracaklar ve kuvâ-yı askeriye ve maliyelerini neticesiz sergüzeştlerde isrâf ve tebzir edeceklerdir.

Halbuki Almanya Türkiye'de müttehir bulunup kudret ve cesâretlerinde hiç şüphe câiz olmayan cesim Osmanlı kitleleri sayesinde demdâr tertibatı taht-ı emniyete alacaktır. Diğer taraftan Avrupa-ı merkezi devletleri mâlik oldukları cesim silah depolarını Türkiye'ye keşâde kılacaklar ve bu mezâheret Türkiye bünye-i ittisâdisinde cevelân eden kanın cevval ve feyyaz bir kıvâma mazhâr olması sayelerinde Türkiye şimdiye kadar olduğu gibi ba'demâ da asla mağlûb edilemeyecektir.

27 Teşrîn-i evvel 1915-14 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

13 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Keşf kolları müsâdemesiyle fâsılalı topçu ateşi icrâ edilmiş ve bilhassa Seddülbahir'de sol cenâhımızda bu ateş ziyâdece teâtî edilmiştir. Anafartalar'da tarafımızdan patlatılan lâğım te'sîriyle düşmanın kazmakta olduğu lâğım tahrîb ve iptal edilmiştir.

2-Diğer cephelerde şâyân-ı kayd tebeddül yoktur. (Millî)

28 Teşrîn-i evvel 1915-15 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

14 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da Keşf kollarımız düşman siperlerine yaklaşip tahkîmâtla meşgul düşman efrâdından bir kısmını bomba taarruzlarıyla itlâf ederek tahkîmâtı men' etmişler ve düşmanın bazı siperlerinde tel örgülerini söküp getirmişlerdir. Gerek burada ve gerek Arıburnu'nda düşmanın gemi ve kara toplarıyla topçularımız arasında bir müddet ateş teâtî edilmiş ve Arıburnu iskelesi civârında görünen düşman nakliye kolları bu topçu ateşlerimizle dağıtılmıştır. Seddülbahir'de düşman sol cenâh siperlerimize 700'e yakın topçu mermisi ve bomba endâht etmiş bir te'sîr yapamamıştır.

....

29 Teşrîn-i evvel 1915-16 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

15 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

2-Çanakkale cephesinde: 13 ve 14 Teşrîn-i evvelde bir mu'tâd mevzi'-i ateş muhârebeleri devam etmiştir. Arıburnu Seddülbahir'de ateşe iştirâk eden iki üşman monitoru topçularımızın mukâbil ateşleriyle sâhilden teb'îd edilmiştir.

3-Sair cephelerde bir tebeddül yoktur.

4-Epey müddedir Çanakkale cephesinde her iki taraf için te'sîrsiz mevzi'-i ateş muhârebelerinden başka ciddi bir muhârebe olmadığı halde düşman hastahâne

gemilerini hastahâne çadırlarıyla müessesâtını her türlü nakliyât ve makasadı askeriyesine siper ittihâz etmeye hâlâ devam etmektedir. 14 Teşrîn-i evvelde Küçük Kemikli'de Salîb-i Ahmer işâretini hâvî hastahâne çadırları önünde talim yapan İngilizlerin talimi müteâkib iş bu çadırlara girdikleri pek aşikâr olarak görülmüştür.

30 Teşrîn-i evvel 1915-17 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

16 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da bomba toplarımızın endâhtıyla düşman cephâneliğine bir bomba isâbet ederek cephânelik ateş almış ve on beş dakika devam etmiştir. Topçularımız müessir ateşleriyle tahkîmâtla meşgul düşman efrâdını dağıtmıştır. Bu ateşlerimize karşı düşman topçusunun mukabelesi mermisiz kalmıştır.

Arıburnu'nda 15 Teşrîn-i evvel gecesi düşman sağ cenâh siperlerimize sabaha kadar bomba endâhtına devam etmiş ve 15 Teşrîn-i evvelde topçuları bilâ-te'sîr muhtelif istikâmetlere ateş açmıştır.

Seddülbahir'de top, bomba ve torpil endâhtı icrâ edilmiştir. Yalnız sol cenâhımıza karşı düşman bine yakın mermi sarf ettiği halde siperlerimizden bazı kısmında ehemmiyetsiz toprak yıkıntısından başka hasâr yapamamıştır.

2-Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (Millî)

31 Teşrîn-i evvel 1915-18 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

17 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Bugün Turquoise ismindeki Fransız tahte'l-bahri Çanakkale de topçularımız tarafından batırıldı. İki zâbitle 24 neferden ibaret olan mürettebatı esir edildi. Cephenin her üç mıntikasında düşman gerek top ve gerek bomba endâhtında ziyâdece faaliyet göstermiş ve tarafımızdan müessir bir sûrette mukabele görmüştür. Düşmanın bu ateşlerine birkaç sefâin-i harbiyesi dahi iştirâk etmiştir. Anafartalar'da topçularımız bir düşman nakliye gemisin baş tarafına bir mermi isâbet ettirdiğinden nakliye gemisi kesif duman içinde sâhilden çekilmiştir. Arıburnu'nda bomba endâhtımızdan bir düşman siperinden yangın zuhûr etmiş, iki saat devam

etmiştir Seddülbahir’de sağ cenâh ve merkez karşısında düşman iki bomba mahâlli topçularımız tarafından tahrîb edilmiştir.

2-Diğer cephelerde tebeddül yoktur.

(Turquoise tahtel bahri evvelce tarafımızdan batırılan Safir nâm Fransız tahte’l-bahri sistemindedir.) (Millî)

1 Teşrîn-i sâni 1915-19 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

18 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Mevzi’-i ateş muhârebesi dün dahi devam etmiştir .topçularımız düşman siperleriyle bomba mahâllerinden bazılarının müessir mukabeleleriyle tahrîb etmişlerdir.

2-Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (Millî)

2 Teşrîn-i sâni 1915-20 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

19 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Bazen hafif ve bazen şiddetli mevzi’-i ateş muhârebesinden başka şâyân-ı kayd bir hâdise olmamıştır.

İki düşman kruvazörü Seddülbahir mıntikasında ateşe iştirâk etmiş ve muhtelif istikâmette te’sîrsiz ateş açmıştır. Topçularımız Arıburnu’nda ve Seddülbahir’de düşmanın üç bomba mahâllini tahrîb etmiştir. Morto Limanı’yla İlyas Burnu’nda görülen toplu düşman kıtaâtı boğaz bataryalarımızın ateşleriyle dağıtılmıştır.

....

3 Teşrîn-i sâni 1915-21 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

20 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Dün dahi Mevzi’-i ateş muhârebesi devam etmiştir. Düşmanın Kemikli Limanı açıklarında bir zırhlısı Arıburnu’nda bir torpidosu kara ateşlerine te’sîrsiz sûrette iştirâk etmiştir. Anafartalar garbında fırtına hasebiyle karaya oturan bir römorkör ile 3 duba topçu ateşlerimizle daha ziyâde hasâra uğratılmıştır.

Seddülbahir’de sol cenâhta düşmanın kazmakta olduğu bir lâğım tarafımızdan gürletilmiştir.

....

Bir Kanadalının İfâdâtı

Harb matbûât karârgâhından:

Beş ay İngiliz Ordusu’nda hizmet ettikten sonra Çanakkale’den memleketine avdet eden bir Kanadalının ifâdâtı:

“İngiliz ve Fransızların Çanakkale’deki zâyi‘âtı fevkalâde ziyâdedir. Bidâyette karaya çıkarılan alaylardan daha o zaman pek azı hayâtta kalmıştı. Zâbitân hemen kâffesi telef oldu. Zâbitânın bir kısm-ı âzamıda emrâz ve ilel-i sârîyeden zuhûra geldi. Kûvve-i seferîyenin ekseri zâbitân ve efrâd ancak 3-4 ay talim ve terbiye görmüşlerdir. Dört alay tamamıyla 16-18 yaşında bulunan bir takım genç efrâddan ekseriyâ muâmele-i hakaret ve şedîdeye mencev olan nifâk ve şekâk mevcûd idi. Hatta 13 Temmuz’da avcı hendeklerinden Fransızlarla İngilizler yekdiğerine karşı ateş ettiler. Sıhhiye ahvâli fevkalâde fenâ idi. Suya olan ihtiyâç o kadar azîm idi ki her bir nefer üç günde ancak bir litre su alıyordu. Tifo ile Skorbit hastalığı sık sık meydân-ı zuhûra geliyor, hastahâne tertîbâtı tamamıyla gayr-ı kâfi idi. Birçok yaralıları nâkilleri için üç hafta beklemeye mecbûr oldukları gibi vapura girdikleri vakit ağır bir hummâyâ mebtelâ idiler ve kıtaâtın kûvve-i mânevîyesi fenâ halde tezelzül etmiş ve umûmî bir ademi hoşnûdî taammün etmiş ve galiba ümîdi gitgide zâil olmuştu. Havâdis alıp vermek keyfiyeti pek şiddetli taht-ı nezârette bulunduruluyordu. Hâricten gelen havâdis ve mektuplar ibtidâ sansürden geçmeye mecbûr idi. Fransız ve İngiliz sefâin-i harbiyesinin mürettebâtının büyük kısmı yeniden dışarı çıkarılıp karada çalıştırılıyordu.

4 Teşrîn-i sâni 1915-22 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

21 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Mevzi’-i ateş devam etmiş ve ziyaydece topçu ateşi teâtî edilmiştir. Arıburnu’nda bir torpido ve Seddülbahir’de 2 kruvazör ateşe iştirâk etmiştir. Topçularımız Arıburnu’nda Kanlısirt’ta ve Seddülbahir’de sağ cenâhımız karşısında düşmanın iki makinalı tüfeng mevki’ni tahrîb etmişlerdir. Seddülbahir

iskelesine yanaşmak isteyen bir düşman nakliye gemisi Anadolu sâhil bataryalarımızın ateşleriyle def' edilmiştir.

....

5 Teşrîn-i sâni 1915-23 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

22 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Muhtelif cephe-i harblerde şâyân-ı iş'âr bir tebeddül yoktur.

6 Teşrîn-i sâni 1915-24 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

23 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Bir mu'tâd ateş muhârebesi devam etmiştir. Anafartalar'da tahkîmâtla meşgul düşman efrâdı keşf kollarımızın bomba ateşleriyle işten men' edilmiştir. 21 Teşrîn-i evvelde Kemikli Limanı'ndaki düşman sefâin-i harbiyesi topçu ateşlerimizle limandan açılmaya mecbûr edilmiş ve atılan mermilerden üç mermi bir zırhlıya ve bir mermi civârındaki nakliye gemisine isâbet etmiş, nakliye gemisinden bu te'sîrle yangın zuhûr ederek bir römorkör yedeğinde garba doğru çekilmiştir. Ta'lîm ile meşgul bir düşman bölüğü üzerine tevcih eden topçu ateşlerimizin te'sîrinden mesun kalmak için derhâl o mahâlle düşman tarafından Salîb-i Ahmer bayrağı çekildiği görülmüştür. 22 Teşrîn-i evvel'de bir torpido refaketinde Enez açıklarına gelen bir monitor açık bir köyden ibaret olan Enez karyesini iki saat kadar bombardıman ederek bir iki dükkânı tahrîb etmiştir.

2-Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (Millî)

7 Teşrîn-i sâni 1915-25 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

24 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Ateş teâtisi mu'tâd üzere devam etmiştir. Düşmanın iki kruvazörüyle bir monitorü Arıburnu'nda ve diğer kruvazörü Seddülbahir'de mevzi'lerimize fâsılalı sûrette ateş açmıştır. Topçularımız Küçük Kemikli'deki düşman

cephâne deposunu Arıburnu'nda bir makineli tüfeng ile bir top mevzi'ni tahrîb etmişlerdir.

....

8 Teşrîn-i sâni 1915-26 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

25 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Anafartalar'da Kemikli Limanı'nda karaya oturan düşman torpidosuyla bir nakliye gemisi topçularımız tarafından ateş altına alınarak her ikisinde tam isâbetler görülmüş ve nakliye gemisi düman içinde uzaklaşmıştır. 24 teşrîn-i evvelde öğleden sonra bir düşman tayyâresi ateşlerimizle sakatlanarak Küçük Kemikli civârında denize düşürülmüş ve müteâkıben topçu ateşlerimizle mezkûr tayyâre daha ziyâde tahrîb edilmiştir. Tayyâre enkazının bilahire düşman tarafından sâhilde hastahâne çadırları civârına çekildiği görülmüştür. Bu mıntıkada 3 düşman zırhlısı bir torpidosu bir mu'tâd ateş muhârebesine te'sirsiz bir sûrette iştirâk etmiştir. Arıburnu'nda ateş teâtisi ve sol cenâhta ziyâdece bomba endâhtı devam etmiştir. Seddülbahir'de düşman merkezde ateş baskını yapıp müteâkıben bombacılarını mevzi'lerimize sürmeye teşebbüs etmiş isede ateşlerimizle cümlesi tard edilmişlerdir. Bu mıntıkada ateş muhârebesi bir mu'tâd devam etmiş ve düşman sol cenâhımıza 24 saat zarfında 1300 mermi endâht etmesine mukâbil te'sirli bir netice istihsaline muvâffak olamamıştır.

2-Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (Millî)

9 Teşrîn-i sâni 1915-27 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

26 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da topçularımızın endâht ettiği mermiyâttan biri (Pürnar Tepe'deki düşman bataryasını bir topuna isâbet etmiş ve bir cephâneliğininide iştiâl ettirmiştir. Bu mıntıkada bir mu'tâd piyâde ve topçu ateşi ve bomba endâhtı icrâ edilmiştir. Arıburnu'nda tarafımızdan bil mukabele endâht edilen bombalar düşman siperlerinde mühim te'sirât yapmıştır. Seddülbahir'de sol cenâhımızda ziyâdece topçu endâhtı icrâ edilmiş ve düşmanın bu cenâhta patlattığı bir lâğımın geri püskürerek kendi siperlerinde hasâr yaptığı görülmüştür.

2-Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (Millî)

10 Teşrîn-i sâni 1915-28 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Mu'tâd ateş muhârebeleri devam etmiştir. Anafartalarda topçularımız düşmanın Azmak Dere mansıbındaki büyük bir topunu ve Mestan Tepe şimâlindeki bomba mahâllini tahrîb etmişlerdir. Arıburnu'nda Süngü Bayırı'nda piyâde ve şiddetli bomba muhârebeleri olmuş ve topçularımız buralardaki düşman siperlerini müessir sûrette ateş altına almışlardır. Seddülbahir'de düşman topçuları sol cenâh siperlerimize ateş ederek cüz'-i hasâr ikâ' eylemişlerdir. Topçularımızda düşmanın açıkta çalışan efrâdıyla bomba mahâllerini müessir sûrette ateş altına almışlardır. Cephede hafif piyâde ziyâdece topçu ve bomba endâhtı olmuş ve düşmanın iki monitoruyla bir torpidosu te'sîrsiz bir sûrette ateşe iştirâk etmiştir.

2-Diğer cephelerde mühim tebeddül yoktur. (Millî)

11 Teşrîn-i sâni 1915-29 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

28 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Umûmîyetle ateş muhârebesinden başka şâyân-ı kayd mühim hâdise olmamıştır. Kemikli Limanı'nda bulunan 3 nakliye gemisi topçu ateşlerimizle sâhilden tebid edilmiştir. Seddülbahir'de düşmanın bir bomba makinesi tahrîb edilmiş ve sol cenâhta tarafımızdan patlatılan bir lâğım ile düşmanın bir tekarrüb siperi ber-heva edilmiştir.

2-Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (Millî)

12 Teşrîn-i sâni 1915-30 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

29 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Her üç mıntıkada karşılıklı ateşler devam etmiştir. 27-28 Teşrîn-i evvel gecesi Anafartalar'da keşf kollarımız düşmanın kuvvetli keşf kollarıyla yaptıkları müsâdeme neticesinde bunlara zâyî'ât verdirerek mevzi'lerine

firâra mecbûr etmişlerdir. Arıburnunda Korku Dere munsabbındaki düşman topçusu ateşlerimizle iskât edilmiş Seddülbahir’de sol cenâhta düşman tarafından patlatılan bir lâğım geri püskürerek kendi siperlerinden birkısmını tahrîb etmiştir. 2 düşman monitoru Saros Körfezi sâhiline ateş açarken topçularımızın mukabelesiyle tebid edilmiştir.

....

13 Teşrîn-i sâni 1915-31 Teşrîn-i evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

30 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Donanma-yı hümâyûnca ittihâz edilen tedâbir-i cedîde-i tahaffuziye sayesinde E-20 işâretli İngiliz tahte’l-bahri 23 Teşrîn-i evvelde Çanakkale’de batırılmıştır. Mürettebâtından 3 zâbit ile 6 nefer esir alınmıştır İngilizlerin en yeni tahte-l-bahrlerinden olan E-20 iki ay evvel Çanakkale’de görülmüştü. 61 metre uzunluğunda 800 ton hacminde idi. Deniz üstünde 19 mil deniz altında 14 mil süratinde olup 8 torpil kovani 1,7 santimetrelilik iki aded seri ateşli topu ve 30 kişilik mürettebâtı bulunuyordu.

2-Saros Körfezi sâhiline ateş açmak isteyen düşman monitorları her teşebbüslerinde topçularımızın ateşleriyle ateş kesip uzaklaşmağa mecbûr edilmiştir.

Anafartalar’da Kemikli Limanı’nda görünün düşman sefâini topçu ateşlerimizin te’sîriyle limandan uzaklaştırılmıştır. 28 teşrîn-i evvelde iş bu limanda karaya oturan bir düşman torpidosu tamamıyla batmıştır. Arıburnu’nda Kanlısirt’ta düşmanın bir bomba mahâlli tahrîb edilmiştir. Seddülbahir’de sol cenâh karşısında tel örgü kurmakla meşgul düşman efrâdına topçularımız epey zâyi’ât verdirmişlerdir. Mu’tâd olan kara ateşlerine Anafartalar’da ve Seddülbahir’de düşmanın bir kruvazörü ile iki monitoru bilâ-te’sîr iştirâk etmiştir.

2-Diğer cephelerde mühim tebeddül yoktur. (Millî)

14 Teşrîn-i sâni 1915-1 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

31 Teşrîn-i evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cepesinde: 29-30 Teşrîn-i evvel’de mevzi’-i ateş muhârebesi fâsılalı olarak devam etmiştir. Topçularımızın muvâffakıyyetli mukabeleleri düşman mevzâi’nde te’sîrâtını göstermiştir. Düşmanın iki torpidosu Anafartalar’da bir kruvazör

ile bir torpidosu Arıburnu'nda kara ateşlerine neticesiz iştirâk etmiştir. Anadolu sâhil bataryalarımız Seddülbahir civârında ve Morto Limanı karîbindeki düşman kıtaâtıyla römorkör ve dubalarına muvâffakıyyetle ateş açmıştır.

2-Diğer cephelerde mühim bir şey yoktur. (Millî)

15 Teşrîn-i sâni 1915-2 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

1 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Bermu'tâd fâsılalı top ve bomba endâhtı devam etmiştir. Saros Körfezi'nde sâhile tekarrüb eden iki düşman monitorundan birine topçularımızın attığı obüs mermilerinden ikisi isâbetle monitorda yangın zuhûr etmiş ve monitor süratle çekilmiştir. Diğeride topçularımızın ateşiyle uzaklaştırılmıştır.

2-Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (Millî)

16 Teşrîn-i sâni 1915-3 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

2 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Bermu'tâd fâsılalı top ve bomba endâhtına devam edilmiştir.

....

E-20'nin Garkını İngiltere İtiraf Ediyor

Berlin, 14-İngiltere Bahriye Nezâreti, Karargâh-ı Osmânî tebliğinde müssarîh olduğu vecihle E-20 tahte'l-bahrinin gark olduğunu itirâf eylemektedir.

İngiltere Çanakkale Seferinden Ferâgat Ettiğini İlân Ediyor

Berlin, 14-Deutsche Tages Zeitung gazetesi Stockholm'den istihbâr ediyor: "İngiltere hükûmeti Kitchener tarafından verilen ma'lûmât-ı mufassâla üzerine esbâb-ı askerîyeden nâşi Çanakkale seferinden ferâgat etmiş olduğunu Rusya Hükûmetten tebliğe mecbûriyet görmüştür."

Kitchener'in Seyâhati

Viyana, 13-El-yevm Roma'da bulunan Lord Kitchener buradan Bar, Selanik, Kavala, Çanakkale ve Süveys'e gidecektir. Kitchener'in müddet-i seyâhati üç ay devame edecektir.

17 Teşrîn-i sâni 1915-4 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

3 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 1 Teşrîn-i sâni'de Anafartalar'da ve Arıburnu'nda karşılıklı ateş devam etmiştir. Kemikli Limanı'nda görülen düşmanın bir torpidosuyla Arıburnu sâhiline malzeme ihrâcına çalışan sefâin nakliyesi topçu ateşlerimizle sâhilden uzaklaşmaya mecbûr edilmiştir. Seddülbahir'de 1 Teşrîn-i sâni'de düşman topçuları sol cenâhımıza 8000 kadar mermi torpil ve bomba endâht etmiş isede mukâbilinde neticeli bir hasâr olmamıştır. 2 Teşrîni sâni'de sağ cenâhımıza üç binbomba endâht etmiş ve öğleden sonra kimi toplarıyla beraber kara topları ile merkezdeki ileri hatlarımıza karşı bir müddet ateş açıp bu sırada iki lâğım patlatmış ve akabinde saat 5'e kadar devam etmek üzere tekrar bombardımana başlamış ve bu sırada merkezde bir âlâyımızın sol cenâhına icrâ eylediği hücum pek suhuletle def edilmiş ve diğer bir âlâyımızın cephesine teşebbüs ettiği ikinci hücumu ileri siperlerimize kadar sürmüş isede gerek civâr siperlerimizin yan ateşleri ve gerek mukâbil taarruzlarımız neticesinde düşman zâyî'ât-ı külliye vererek kâmilen bu ileri hatlardan eski mevzi'lerine tard ve def edilmiştir.

....

18 Teşrîn-i sâni 1915-5 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

4 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da ve Arıburnu'nda karşılıklı topçu ve piyâde ve bomba endâhtları fâsılalı olarak devam eylemiştir. Seddülbahir'de düşman 3 Teşrîn-i sâni 331 sabahı bir gün evvel iki âlâyımızın cephesine icrâ eylediği taarruzu tekrar etmiş ise de muvâffakiyyetle tard olunmuştur.

....

19 Teşrîn-i sâni 1915-6 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1**Teblîg-i Resmî**

5 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Mu‘tâdi vecihle mevzi ateş devam etmiş, Seddülbahir’de merkezde şiddetli bomba endâhtı teâti edilmiştir.

2-Diğer cephelerde küçük müfreze ve keşf kolları müsâdemelerinden başka mühim bir tebeddül olmamıştır. (Millî)

20 Teşrîn-i sâni 1915-7 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1**Teblîg-i Resmî**

6 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar’da karşılıklı yalnız topçu muhârebesi olmuş ve birkaç düşman zırhlısı ateşe iştirâk etmiştir. 5 Teşrîn-i sâni gecesi zuhur eden fırtına ve yağmurdan düşmanın iki iskelesi yıkılmış ve bir stanbotla 9 büyük sandalı karaya oturmuştur. Arıburnunda piyâde ve topçu bomba endâhtı devam etmiştir. Topçularımız burada Kanlısirt’ta düşmanın bir bomba mahâlli ile bir makineli tüfeng mevzini tahrîb etmiştir. Kaba Tepe’deki mevzi‘lerimize karşı düşmanın kara ve gemi toplarıyla icrâ eylediği endâhttan bir hasâr olmamıştır. Seddülbahir’de piyâde ve bomba endâhtı teâti edilmiş ve düşman bilhâssa merkezdeki siperlerimize devamlı olarak bomba endâht etmiştir.

2-Diğer cephelerde yeni bir şey yoktur. (Millî)

Çanakkale’de Gizli Tutulmuş Mühim Zâyi‘ât

New York, 18-Gazetelerin iş‘ârâtına nazaran geçen Eylül ayında bir tayyâre tarafından Çanakkale önünde İngiliz hafif kruvazörüne atılan bomba neticesinde 145 zâbit ve taife telef ve bir o kadar da mecrûh olmuştur. İngilizler bu zâyi‘ât hakkında ihtiyâr-ı sükût etmişlerdir. Bu vak‘a Adriyatik Vapuru’yla ahiren Amerika’ya avdet etmiş olan Mühendis Eric Wilson’un ifşâatı üzerine duyulmuştur.

21 Teşrîn-i sâni 1915-8 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1**Teblîg-i Resmî**

7 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da bir keşf kolumuz düşmanın bir takım kuvvetini siperlerine tard etmiş, bin kum torbasıyla bir miktar kazma kürek igtinâm etmiştir.

Koyun Limanı'nda karaya oturan düşman römorkörü bir istihkâm müfrezemiz tarafından tahrîb edilmiştir. Ece açıklarında endâht eden bir torpidoya topçularımızın attığı mermilerden biri isâbet ederek torpido dumanlar içinde uzaklaşmıştır.

Arıburnu'nda ziyâdece topçu ve bomba endâhtı icrâ edilmiştir. Seddülbahir'de piyâde ve makineli tüfeng şiddetli topçu ve bomba endâhtı teâtî edilmiştir. Topçularımızın ateşiyle düşmanın Kereviz Dere'deki bölük havuzu tahrîb ve topçusu iskât edilmiştir.

2-Diğer cephelerde mühim bir şey yoktur. (Millî)

22 Teşrîn-i sâni 1915-9 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

8 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Çanakkale cephesinde karşılıklı top ve Seddülbahir mıntıkasında ziyâdece bomba endâhtı devam etmiştir. Diğer cephelerde keşf kolları musâdemelerinden başka mühim hâdise olmamıştır. (Millî)

23 Teşrîn-i sâni 1915-10 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

9 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Fâsılalı top ve bomba endâhtı icrâ edilmiştir. Anafartalar mıntıkasında sağ cenâhtan çıkarılan keşf kollarımız düşmanın yeniden tesisine çalıştığı bir kısım siperini tahrîb ve 500 kadar kum torbası ve tel örgüsü igtinâm etmiştir. Arıburnu sâhiline tekarrübe çalışan düşman nakliye sefâini ateşlerimizle uzaklaştırılmıştır. 8 Teşrîn-i sâni sabahı boğazdan içerden girmeye teşebbüs eden bir düşman torpidosu topçu ateşiyle hârice def edilmiştir.

....

General Monro'nun Telgrafı

Berlin, 20 Teşrîn-i sâni-Cenevre'den iş'âr ediliyor: Fransız-İngiliz nâzırları arasında akdolunan son ictimâ' hitâm bulmadan biraz akdem Asquith Çanakkale İ'tilâf

Kıtaâtı Kumandanı General Monro'dan vürûd olan telgrafnâmeyi kıraat eylemiştir. General telgrafında iş bu darü'l-harbe kûvve-i imdâdiye sevki ve kıt'anın iaşesi yüzünden çekilen müşkülât-ı cesîmeyi tadad ile Çanakkale hareketinden sarf-ı nazar olunmasını tavsiye eylemektedir. Bu bâbda bir karâr ittihâzı için Kitchener'in re'yine intizârı muvâfık görülmüştür.

24 Teşrîn-i sâni 1915-11 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

10 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cepesinde: Anafartalar'da ve Arıburnu'nda fâsılalı top ve bomba endâhtı teâtî edilmiştir. Seddülbahir'de 8 teşrîni sani de merkezde ileri hat siperlerimize tekarrübe yerleşmek isteyen düşman kıtaâtı bir taarruzumuz neticesinde bu siperlerden tard edilmiş ve düşmanın icrâsına kalkıştığı mukâbil taarruz tamamıyla akim bırakılmıştır. 9 teşrîni sanide sağ cenâhta şiddetli topçu muhârebesi icrâ edilmiş ve topçularımız düşman siperlerinin bir kısmını tahrîb etmiştir. Merkezde şiddetli bomba muhârebesi devam etmiş ve sol cenâhta düşmanın patlattığı bir lâğım te'sîrsiz kalmıştır. (Millî)

25 Teşrîn-i sâni 1915-12 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

11 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Çanakkale cepesinde: Fâsılalı top ve bomba muhârebесinden başka şâyân-ı kayd hâdise olmamıştır. Diğer cephelerden mühim yeni bir ma'lûmât alınmamıştır. (Millî)

26 Teşrîn-i sâni 1915-13 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

12 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cepesinde: Top ve bomba muhârebâtı olmuştur. Topçularımız düşmanın Arıburnu ve Anafartalar'da birkaç bomba ve makineli tüfeng mevzi'lerini

tahrîb etmişler ve Arıburnu iskelesi civârındaki düşman efrâdına hayli telefât verdirmişlerdir. Anafartalar'da düşmanın Kireç Tepe istikâmetine tebdil etmek istediği büyük çaplı bir topu ve toparlağı müessir bir sûrette ateş altına alınarak efrâd ve hayvanâtı kâmilten itlâf edilmiştir. (Millî)

Bir Kahramânlık Hikayesi

“Anafartalarda ....âlâyın...tâbûru...emri zâbiti Mülâzım-ı sâni Kerim Efendi'nin ... sultânisi talebesinden biraderi Cemil Efendi'ye gönderdiği mektuptan aynen müstâhreçtir. “

“..... Son mektubunda sana menâkib-i harbiyeden bahs ettiğim için bana serzeniş ediyordun. Bunda hakkın var: Fakat sende meşgûliyetimin ne derecede mühim ve çok olduğunu teslim eder beni mazûr görürsün sanırım. Bâhusûs ben sahne-i harbe öyle zengin bir hazine-i mefâhir içindeyim ki: Bilâ-istisnâ her biri en soğuk ve hissiz kalpleri heyecândan çıldırtacak derecede harr ve cidâver olan bu mefâhirin hangisini ittikâd ve sana hikaye edeceğim de cidden mütehâyyir bulunuyorum. Mesela genç bir kara neferinin Honalut bir eklil zâferiyle mütenevvec başını sallaya sallaya hikaye ettiği can fedayene bir teşebbüs bi pervâyı ağır başlı bir ikmâl efrâdının müdebbirâne; birazda germe sert harbi anlamaktan mütevellid hudâkerâne ve fakat herhalde can siperena bir hareketi ile kıyâs edince her ikisindedeki istihkârı nefis hasletinin en yüksek tecelliyatını görüyor, birini diğerine tercihte izhâr-ı acz ediyorum.

Şimdi sana hikaye edeceğim menkıbeye gelince bu; emsâli menâkib-ı alîyye içinde yegane ve istisnâi bir mahiyeti hâiz değil. Yalnız pek yakın bir mazide bizzat şahidi olduğum cihetle elan teessür-i heyecan bahş ile ruhun titremekte olduğundan sana hikaye ediyorum:

Bilirsin ki: Asr-ı hazırın cephe-i grurunda “kendini tanı!” değil “kendine güven” remzi mânidar yazılıdır.... İhtimâl ki: Ferdin gruru, ihlâfen şâyân-ı tenkididir. Fakat bir milletin şahsiyetine, ulviyetine, tenâhi nabzir kemal ve kuvvetine irtirârı pek meşru ve şâyân-ı tebcildir. Hikaye edeceğim menkıbenın kahramanı olan Aydınli Mehmed Onbaşı da eminim ki hayât-ı ferdiyesinde dünyanın en mütevâzi bir adamıydı. Fakat milliyeti nâmına idare-i lisân ederken şahane bir gruru kapılır; ırk ve milliyetinden başka dünyada büyük bilinen ve tanınan her şeyipek küçük ve müstahkir görüyordu.

--Bizim taburun kumandanı.... Bey geçen gün, benim vâsıtamla, düşmana en yakın siperleri işgal eden .....Bölük kumandanına düşmanın vaziyeti hakkında istihsâli ma'lûmât edilmek üzere bir esir derdestine çalışılmasına emir ve tebâyü' etmiştir: Mahiyeti itibariyle müşkilâtı aşikâr olan bu iş için bölükçe birkaç müteşebbiş ve fedâkâr asker tefrik edildi: Bunlardan biride Mehmet Onbaşı idi. Aydın'ın bu ceri ve cevval evladı: kendisine tevdi edilen işin vehâmeti tespitinde ehemmiyetini takdîr edenlere has bir iftihâr-ı marûrâne ile hazırlandı....Bölük mülâzimi.... Efendinin tebriken verdiği meşin kaplı enâm-ı şerifi göğsüne koydu... Zilâlî leyl içine atıldı....

Vakit geçiyor... Gece ilerliyor...Elân Mehmet Onbaşı yok!.. Bölük kumandanının ileri siperler yakınındaki izbesinde bütün bölük zâbitânıyla birlikte kalplere yes ve fütûr veren intizar ateşi içinde çırpınıyoruz.... Kulaklarımızda Mehmet Onbaşının ulûm-ı muvâcehesinde bile zerre kadar korkmayanlara mahsûs bir lisân-ı vakar ile “arkadaşlar! Hakınızı helâl edin” nidâ-ı istihlâli çınlıyor...

Oh! Nihayet Mehmet onbaşı geldi. Belinden yakalamış sırtına vurmuş olduğu genç tüysüz bir İngiliz neferini önümüze bıraktı.. Askerce bir selam verdi..

--Yüzbaşım! Bunu avlayabildim, dedi. İngiliz sağ ayağından hafifçe mecrûh idi...Mehmet Onbaşı, sergüzeşt-i cürebkerânesini anlatır, siperlerinden çıkan üç İngiliz neferine nerede tesadüf edip çarpıştığını birini öldürdükten sonra bu genç neferin elinden layık olmadığı silahı nasıl aldığını hikaye ederken İngiliz meyhut ve mütehâyyer etrafına, bâhusus kara yağız çehreli, ateşin nazarlı, pos bıyıklı Mehmet Onbaşuya hayatı cüretkârına bakıyordu. Zavallı ancak on yedi yaşında var yok idi. Mehmet onbaşı “dur çocuk!” hitâbı şefkâtıyla kendi pansuman paketinden çıkardığı pamuk ile İngilizin yarasını sararken bizde bu esirin hudûdu vechiyesini, ihtisâsât derûniyesini tedkike çalışıyorduk. Geçirdiği bedbâht tesedüften, uğradığı satmeden fenâ halde korktuğu, çehresinden hala sükûniyet olmayan heyecânından anlaşılıyordu. Bölük kumandanı .... Efendi harbin en buhranlı ve muhavvef anlarında bile lâtife ve mizâhı bırakmaz şen fitratlı beşuş bir askerdir. Hatta bir gün, düşman cephemize binlerce mermi yağdırır, bunun galgala-i hülnâki etrafı kaplarken kendisine bombardımanın âzâmi şiddet kesb ettiğinden bahs edildiği sırada :

...

27 Teşrîn-i sâni 1915-14 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

13 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Bermu'tâd mevzi'î ateşler icrâ edilmiş ve bilhâssa Seddülbahir'de şedid ve mütemâdi top ve pek ziyâde bomba muhârebesi devam etmiştir

Anafartalar'da: birkaç düşma zırhlısı ile monitorları te'sirsiz bir müddet mevzi'lerimize ateş açmışlar ve bir düşman monitoru topçularımızın mukabelesinden bir mermi isâbetle sâhilden uzaklaşmıştır.

Arıburnu'nda: 12 Teşrîni sâni sabahı bir baskınla düşmandan büyük bir kısım siper zapt edilmiştir. Arıburnu iskelesine tekarrübe çalışan bir düşman nakliye gemisine topçularımız bir mermi isabet ettirmeleri ile gemi sâhilden çekilmiş ve iskele civârındaki düşman efrâdı bu ateşlerimizle dağılmıştır. Seddülbahir'de düşman sağ ve sol cenâhımız ilerisinde te'sirsiz üç lâğım patlatmış ikisi geri, düşmana doğru püskürmüştür.

Çanakkale Seferi Hakkında Bir Fransız Generalinin Beyânâtı

Berlin, 25-General Bretto Petit Journal gazetesinde Çanakkale seferinin ikinci bir Cebel-i Tarık vücuda getirmek maksadıyla icrâ edildiğini itirâf ile diyor ki: "Şu maksad bizim için azîm zâyi'âta bais olduktan sonra elyevm tamamen akim kalmıştır. Zira Türklerin evvelce az cephâneleri olduğu halde mağlûb edilmeleri muhal bulunmakta idi. Halbuki şimdi İstanbul-Berlin yolunun açılması üzerine Osmanlı askeri bizim için müthiş bir tehlike teşkil edecektir. Binâenaleyh Seddülbahir'i bilâ-tehîr terk etmek zarûrîdir. Rusya ve İtalya'nın bize muâvenet edeceklerine kanaat hasıl olur olmaz mevki'î mezkûrda bulunan kuvvetlerimiz Selanik'e gönderilmelidir."

28 Teşrîn-i sâni 1915-15 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

14 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 12-13 Teşrîn-i sâni'de fâsılalı bir sûrette top ve bomba muhârebâtı devam etmiştir. Topçularımız Anafartalar'da Karakol Dağ civârındaki

düşman topçusunu iskât etmiş ve Kemikli Limanı'nın cenûb kısmında açıkta görülen düşman kıtaâtıyla nakliye kollarının müessir ateşleriyle telefât verdirerek dağıtmışlardır. Arıburnu'nda düşmanın bir makineli tüfeng ve bir bomba mevzi' tahrîb edilmiş ve iskeleye takarrûbe çalışan nakliye sefâini topçu ateşlerimizle uzaklaşmaya mecbûr edilmiştir. Seddülbahir'de sol cenâhta topçularımızın endâhtıyla düşmanın bazı siperleri ve bomba mahâlli tahrîb olunmuştur.

2-Diğer cephelerden vak'aya dâir henüz etraflı ve mühim ma'lûmât alınmamıştır. (Millî)

29 Teşrîn-i sâni 1915-16 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

15 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

.....

3-Donanmamızın bir kısmı Karadeniz'in şimâl-i şarkisinde dört adet Rus yelkenli gemisini mahvetmiş ve ayrıca gaz yüklü bir vapurunu hasâra uğratarak karaya oturmaya mecbûr etmiş ve bu sâhilde müstâhkem liman mahâllerini muvâffakiyetle bombardıman etmiştir.

4-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da 14 Teşrîn-i sâni'de topçularımız düşman mevzâ'ni müessir bir sûrette ateş altına almıştır. Düşman topçuları iki zırhlı ve bir monitorun iştirâkiyle mukâbeleten muhtelif istikâzlara bilâ-te'sîr ateş açmış ve öğleden sonra Kemikli Limanı'nda bulunan iki zırhlısı ile Arıburnu önündeki bir kruvazörü ve kara topçularının icrâ eylediği mukâbil ateşler, şâyân-ı ehemmiyet bir hasâr yapamamıştır. Arıburnu mıntıkasında top ateşlerimizle düşmanın Kanlısirt'taki çelik mazgallı siperi ve iki bomba mahâlli tahrîb edilmiştir. Düşman bir kruvazörü ve karadan obüs toplarıyla neticesiz mukabelede bulunmuştur. Seddülbahir mıntıkasında 13-14 gecesini ve 14 Teşrîn-i sâni'de bazen fâsılalı bomba endâhtı ve top ateşi icrâ edilmiştir. Sol cenâh ilerisinde düşman lâğımıyla tarafımızdan kazılan lâğımın birleşmesi üzerine lâğım içinde bomba ve tüfenk müsâdemesi yapılmış ve ba'de bu lâğım tarafımızdan tahrîb edilmiştir. Bu cenâhta düşmanın kara torpili atan torpil mevzi' topçularımız tarafından tahrîb olunmuştur.

30 Teşrîn-i sâni 1915-17 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

16 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da topçularımız açıkta görülen düşman efrâdını müessir ateşleriyle dağıtmışlardır. Düşman topçusu hiç mukabele etmemiştir.

Arıburnu'nda top ve bomba endâhtı karşılıklı devam etmiş ve bilhâssa sağ cenâhta düşman fazlaca bomba kullanmıştır. Burada bir torpidosu te'sirsiz kara ateşlerine iştirâk etmiştir. Seddülbahir'de sağ cenâhta fazlaca bomba endâhtı teâtî edilmiş sol cenâhta düşman bin kadar top mermisi ve bomba, kara torpili sarf etmesine mukâbil mühim bir zarârı olmamıştır.

2-Diğer cephelerde mühim bir tebeddül yoktur. (Millî)

1 Kânûn-ı evvel 1915-18 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

17 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde fâsılalı top, makineli tüfeng ve bomba endâhtı devam etmiştir.

3-Diğer cephelerden mühim ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

2 Kânûn-ı evvel 1915-19 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

18 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

.....

3-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da keşf kollarımız düşman siperlerinden bir kısım tel örgüsü kesip götürmüşler ve birkaç esir almışlardır. On yedi de düşman kara ve gemi toplarıyla bilâ-te'sir muhtelif istikâmetlerde bir müddet ateş açmış ve topçularımız bilmukabele açıkta görünen düşman efrâdını, ordugâhını ve cephâne arabalarını ateş altına alarak iş bu arabaları tahrîb etmiştir. Arıburnu'nda top, bomba ve makineli tüfeng muhârebesi devam etmiş ve düşman Kanlısirt'ta evvelce topçularımız tarafından tahrîb edilen siperleri tâmire çalışmışsa da ateşlerimizle men' olunmuştur. Öğleden sonra bir kruvazör sol cenâh mevzi'lerimize ateş açarken topçularımızın

mukabelesiyle sâhilden uzaklaşmıştır. Seddülbahir’de fâsılalı ateş icrâ edilmiştir. Boğaz’ın Anadolu sâhiline ateş açmak isteyen bir düşman bataryası topçularımız tarafından iskât edilmiştir. Öğleden sonra Agamemnon sisteminde bir zırhlının Kildü’l-bahr istikâmetinde bombardımanı esnâsında bu civârdaki hastahâneye düşen mermilerden dörd şehîd ve yirmi nefer mecrûh olmuştur. Kaba Tepe üstünde uçmakta olan bir düşman tayyâresi buna karşı uçurulan bir harp tayyâremizin ateşleriyle firâra mecbûr edilmiştir. (Millî)

3 Kânûn-ı evvel 1915-20 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

19 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: Fâsılalı top ve bazı mahâllerde sürekli bomba muhârebesi olmuştur. Düşman iki zırhlısıyla Anafartalar’da birer kruvazörüyle Arıburnu ve Seddülbahir mıntıklarında kara ateşlerine bir müddet iştirâk etmiştir. Topçularımız düşmanın kara toplarına muvâffakiyetle mukabele ederek şedid ateşleriyle bir kısım düşman siperlerine ve açıkta efrâdına mühim zarâr ve te’sir yapmış ve Anafartalar’da bir makineli tüfeng mevzini, arıburnunda bomba mahâllerinden birkaçını tahrîb etmiş ve seddülbahir sâhilinden ateş açan düşman kruvazörünün baş tarafına iki, güvertesine bir mermi yapıştırarak kruvazöre ateş kestirip uzaklaştırmıştır. Saros Körfezi’nin şimâl sâhilinde İrice Burun’un 3 kilometre garbında karaya oturan bir düşman torpidosuna tayyâremiz bombalarıyla taarruz etmiştir. Renk ve şekli büyük kıtada işâretleriyle düşmancada hastahâne vapuru olarak tanınan Reşid Pâşâ vapuru üzerine 18 Teşrîn-i sâni’de düşman tayyâresi bombalar atmış ise de bir zarâr olmamıştır.

3-Başka cephelerden mühim ma’lûmât yoktur. (Millî)

4 Kânûn-ı evvel 1915-21 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

20 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Fâsılalı ve bazen sürekli olarak her cins ateş muhârebesi devam etmiştir. Anafartalarda birkaç kruvazör, Arıburnu’nda bir torpido ile

bir monitor, Seddülbahir’de bir zırhlı ve bir monitor kara ateşlerine iştirâk ederek mevzi’lerimize te’sîrsiz ateş açmışlardır. Topçularımız düşmanın Küçük Kemikli’ye giden iki bölük piyâdesini dağıtmış, Büyük Kemikli ordugâhında yangın çıkarmış ve Lâle Baba Tepe civârındaki bir bataryasının cephâneliğini ber-hevâ etmiştir. Azmak Dere cenûbunda düşmanın ağır bataryası şiddetli top ateşlerimiz altında sükûta mecbûr olmuştur. Düşman sefâininin ateşlerini tanzime uğratan düşman tayyâresi karşısına çıkarılan bir tayyâremizin taarruzuna uğrayarak yere indirilmiştir.

Seddülbahir’de sağ cenâh ve merkezde şiddetli bomba muhârebesi olmuş ve düşman merkez ve sol cenâhımıza fazlaca torpil endâht etmiştir. Düşmanın ta’lîm yapan bir tâbûru top ateşimizle telefât vererek dağıtılmıştır.

4-Dünkü teblîgde beyân edildiği vecihle Reşid Pâşâ Hastahâne vapuruna tayyâre bombalarıyla taarruz ederek beyne’l-milel kabul ve tasdik edilmiş olan bayrak ve işaretlere pek açıkça tecâvüz eden düşmanlarımızın, öbür tarafta her türlü nakliyât-ı askeriyesini ateşlerimizden muhâfaza için yine bu bayrakların gölgesine sığınması ve nazârımızı igfâl için gündüzleri hastahâne vapurlarına sağlam olarak bindirdikleri askerlerinin silahlarını geceleri ayrıca bu vapurlara taşımaları zaâf ve aczini izhârdan başka hukuk-ı harbin pek basit olan insani kavâid ve mukadderâtına derece-i hürmetlerini göstermektedir. (Millî)

5 Kânûn-ı evvel 1915-22 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

21 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: karadan denizden düşmanın mu’tâd olan ateşleri topçularımızın şiddetli mukabeleleriyle te’sîrsiz bırakılmış, Kemikli Limanı’nda bulunan bir nakliye seffinesine bir mermi isâbetle gemi karaya oturmuş ve bir torpido bu te’sîr ile limandan çekilmiştir.

Arıburnu’nda Kanlısirt’ta düşmanın makineli tûfengi tahrîb edilmiştir. Seddülbahir’de sağ cenâhta 19-20 teşrîni sani gece şiddetli bomba muhârebesi olmuş ve merkez ile sol cenâha düşman pek çok torpil atmıştır. Topçularımız saros körfezinden Kavak Köprü istikâmetine ateş açan birdüşman zırhlısını baş tarafına ve ortasına 4

mermi isâbet ettirmeleriyle zırhlı ateş kesib uzaklaşmıştır. Bu körfezdeki adalara yaklaşmak isteyen bir torpido dahi bu ateşlerimizle kaçırılmıştır.

Bu cephede tayyârecilerimiz son günlerde parlak muvâffakiyetler ihrâz etmişlerdir. Tayyâreci Mülâzım-ı evvel Ali Rıza Efendi ile râsıdı Orhan Efendinin râkib bulunduğu harp tayyârelerimizden biri Seddülbahir mıntıkasında düşman tayyârelerinden birini iskâta muvâffak olmuş ve kuma oturmuş bir torpidonun tahlisine gelen bir kruvazör üzerine hücum edip bomba atmış ve kruvazörü uzaklaşmaya mecbûr etmiştir. Ba'de bu harp tayyâremiz kruvazör ve torpido muhribinin güvertesi üzerinde bulunanlara mitralyözünü ile ateş açmış ve o esnâda düşman tayyâresi tarafından dūçâr-ı hücum olmakla onu da ateşleri altında der-akıb iskâta muvâffak olmuştur. Aynı tayyâre 19 Teşrîn-i sânde mevzi'lerimize ateş açan bir monitor üzerine hücum etmiş ve görülebilecek sûrette muvâffakiyetle bomba atıp monitoru ateş kesmeye mecbûr etmiştir.

6 Kânûn-ı evvel 1915-23 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

22 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da topçularımız düşmanın kara ve gemi toplarına şiddetli mukabele ederek piyâde ve topçu mevzi'lerini müessir bir sûrette ateş altına almıştır. Arıburnu'nda 21 Teşrîn-i sâni gecesini bir düşman torpidosu muhtelif istikâmette ateş açmış ve yirmi birde karşılıklı topçu ve bomba muhârebesi fâsılalı olarak devam etmiştir. Arıburnu açıklarında görünen düşmanın iki nakliye gemisi bu ateşlerimizin te'siriyle daha uzaklara çekilmiştir. Seddülbahir'de 21'de sağ cenâhımız ilerisinde tarafımızdan iki lâğım patlatılarak düşmanın mukâbil lâğımını iptâ edilmiştir. Bunun üzerine düşman bu cenâhımıza karşı şiddetli piyâde ateşi açmış ve ziyâdece bomba atmıştır. Öğleden sonra düşman topçuları bir monitor, bir zırhlı ve bir kruvazörün iştirâkiyle 2 saat kadar hiç aralıksız şiddetle mevzi'lerimizi bombardıman etmiştir. Sol cenâhta hafif tüfeng ateşi olmuş ve burada düşman fazlaca torpil atmıştır. Tayyârelerimiz keşf ve taarruzlarına muvâffakiyetle devam ediyor. Mülâzım Von Hausen ile râsıdı Mülâzım Von Schildmagen idaresindeki harp tayyâresi bir düşman

monitorunu bombalar ile ta'cîz ederek onu ateş kesmeye ve uzaklara çekilmeye mecbûr etmiştir.

3-Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (Millî)

7 Kânûn-ı evvel 1915-24 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

23 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Topçularımız Anafartalar'da dümanın tahkîmâtla meşgul efrâdını hafif ve ağır tayyârelerini müessir sûrette ateş altına almıştır. Arıburnu'nda 22 Teşrîn-i sâni'de bir kuruvazör bila te'sîr bir müddet mevzi'lerimize ateş açmıştır. Kaba Tepe'ye yanaşmak isteyen diğer bir kruvazörü topçu ateşlerimizle uzaklaştırılmıştır. Seddülbahir'de topçularımız 22 Teşrîn-i sâni'de düşmanın muhtelif bomba mahâllerini tahrîb ve bilhâssa sol cenâhımıza karşı ziyâdece icrâ ettiği torpil endâhtını men' eylemiştir.

8 Kânûn-ı evvel 1915-25 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

24 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da düşman gemi toplarının da iştirâkiyle muhtelif istikâmetlere fâsılalı sûrette ateş açmış ve topçularımız bilmukabele düşman ordugâhlarıyla siperlerini ve nakliye kûvvelerini müessir bir sûrette ateş altına almıştır. Arıburnu'nda ziyâdece bomba ve top endâhtı teâtî edilmiştir. Topçularımız şiddetli mukabeleleriyle düşman bataryalarından bir kısmını iskât etmiş ve Arıburnu'na tekarrüb etmek isteyen bir kruvazörü tard etmiş ve düşman siperleriyle bomba mahâllerinden bir kısmını tahrîb etmiştir. Seddülbahir'de düşman ziyâde top ve bomba ve torpil endâhtı icrâ eylemiştir. Topçularımız bu mukabelesiyle düşman ateşini köreltmıştır.

3-Diğer cephelerde bir tebeddül yoktur. (Millî)

9 Kânûn-ı evvel 1915-26 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

25 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da 24 Teşrîn-i sâni'de topçularımız düşmanın bazı toplu kıtaâtıyla bataryalarını ve Suvla Limanı'ndaki nakliye sefâinini müessir sûrette ateş altına alarak zâyî'âta uğratmış ve gemilerini çekilmeye mecbûr etmiştir. Arıburnu'nda 23 Teşrîn-i sâni'de topçularımız düşmanın ihtiyât kıtaâtına mahsûs bir kısım mahâlli mahfûzalarını ateş altına alarak tahrîb etmiştir. 24 Teşrîn-i sâni'de sağ cenâhta tarafımızdan patlatılan bir lâğım düşmanın iki lâğımını gürletmiştir. Seddülbahir'de 24 Teşrîn-i sâni'de öğleden sonra düşmanın bir monitoruyla iki kruvazörü Palamutlu'ya ve bir kruvazör ile bir monitor ve bir torpidosu Kayalı Tepe'ye ateş açmışlar ise de topçularımız ateşleriyle uzaklaştırılmıştır.

....

10 Kânûn-ı evvel 1915-27 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

26 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Düşman kara ve gemi toplarıyla Anafartalar mıntikasında muhtelif istikâmetlere ateş etmiş ve topçularımızın mukabelesiyle müctemi düşman efrâdı dağıtılmıştır. Ve Kemikli Limanı'ndaki nakliye gemileri limandan tard edilmiştir. Arıburnu'nda sağ cenâhta işddetli bomba endâhtı icrâ edilmiş ve bir düşman kuruvazörü bu cenâha ve bir zırhlı, bir monitor, bir torpido ve bir dube muhtelif istikâmetlere bir müddet ateş açmıştır. Topçularımız bilmukabele düşman siperlerinden bir kısmını tahrîb etmiş ve iki mermi isâbetiyle düşman monitorunu uzaklaştırmıştır. Seddülbahir'de top, bomba endâhtı devam etmiş ve düşman sol cenâhımıza fazlaca kara torpili endâht etmiş ve bir monitor sağ cenâhımıza ateş açmıştır. Topçularımız şedid ateşleriyle düşmanın bazı bomba mahâllerini ve batarya mevzi'lerinin tahrîb etmiştir. 15 Teşrîn-i sâni öğleden evvel bir İngiliz tayyâresi topçularımızın endâhtıyla zedelenerek alevler içinde Akbaş civârında yere düşmüş ve tayyâre ile tayyâreciler kâmilten muhterik bir halde bulunmuştur.

11 Kânûn-ı evvel 1915-28 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Kemikli Limanı'ndaki düşman zırhlıları mevzi'lerimize bir müddet ateş açmışlardır. Topçularımızın mukabelesiyle düşman siperlerinde ve topçu mevzi'lerinde müessir neticeler elde edilmiş ve Kemikli iskelesine isâbet eden iki mermi orada telefâtlı karışıklık vücûda getirmiştir ve bu mıntıkada 25 ve 26 Teşrîn-i sâni'de düşman tarafından patlatılan 5 lâğımdan 3'ü tamamıyla kendi siperleri altında patlamış ve te'sirsiz mesâfede patlayan diğerlerinin 5-10 yaralı ve şehîdden başka te'siri olmamıştır.

Arıburnu'nda ziyâdece bomba ve top muhârebesi olmuştur. Düşman bu mıntıkada dahi kara torpili isti'mâl etmektedir. Bir düşman kruvazörü fâsılalı sûrette mevzi'lerimize ateş açmış ve top menziline giren diğer bir kruvazörü ateşlerimizin te'siriyle uzaklaşmaya mecbûr olmuştur.

Seddülbahir'de: Düşmanın bomba ve torpil endâhtı topçu ateşlerimizle def edilmiş ve topçular iskât edilmiş. Burada iki kruvazör mevzi'lerimizi bila te'sir bombardıman etmiştir. (Millî)

12 Kânûn-ı evvel 1915-29 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

28 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da topçu muhârebesi bir mu'tâd devam etmiştir. Topçularımızın endâhtıyla Kemikli Limanı'nda bir düşman nakliye gemisine iki mermi ve bir zırhlıya üç mermi isâbet ettirilmiştir. Arıburnu'nda şiddetli bomba endâhtı icrâ edilmiş ve düşmanın üç kruvazörüyle bir zırhlı dubesi ve kara topları bir saat fâsılasız mevzi'lerimize ateş açmışlarsa da bir neferimizin şahadetinden ve ufak bir iki siperimizin tahrîbinden başka te'sir yapamamıştır. Topçularımızın mukabelesiyle bir kruvazöre iki mermi isâbet etmiş, kruvazör uzaklara çekilmiş ve Kanlısirt'ta düşmanın bomba mevzi'leri tahrîb edilmiştir. Seddülbahir'de 26-27 Teşrîn-i sâni gecesi düşmanın torpil ve bomba endâhtı topçu ateşlerimizle men' edilmiş ve bu te'sir ile bomba

mevzi'lerinden birkaçı tahrîb edilmiştir. Yirmi yedide düşman bütün mevzi'lerimize bomba ve topçu endâhtı icrâ eylemiş ve tarafımızdan şiddetle mukabele olunmuş ve sol cenâh karşısında bazı düşman bataryaları iskât edilmiştir. (Millî)

General La Crova Çanakkale'den Çekilmeyi Diyor

Lozan, 10-General La Crova, Tann gazetesinde yazdığı bir makalede Selanik kûvve-i seferîyyesinin Çanakkale'deki kıtaâtla takviyesi husûsundan bahs ve Gelibolu'daki vaziyetleri nâkâbil-i tahammül bir hâle gelen İngiliz-Fransız kıtaâtının şibh-i cezîreden çekilmedikleri takdîrde tamamıyla denize dökülmelerine yüzde doksan dokuz ihtimâl bulunduğunu izâh eylemiştir.

13 Kânûn-ı evvel 1915-30 Teşrîn-i sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

29 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Ece Limanı şimâlinde bir monitor ile bir torpido ve Kemikli Limanı'nda birkaç zırlı balon tarussûdâyıyla mevzi'lerimize ve Dursun Köyü'ndeki hastahânemize ateş açmış ve bu te'sîr ile hastahânedeki yedi nefer şehîd ve bir nefer mecrûh olmuştur. Arıburnu'nda sağ cenâhta 27-28 Teşrîn-i sâni gecesi bomba muhârebesi olmuş ve 28'de topçularımız Kanlısirt'ta düşman siperlerinden bir kısmını tahrîb etmiştir. Seddülbahir'de sağ ve sol cenâhta düşmanın bomba endâhtı topçularımızın mukabelesiyle te'sîrsiz bırakılmış ve düşman siperlerinden bir kısmı ve bazı bomba mahâlleri tahrîbedilmiştir. İki düşman kruvazörünün Alçı Tepe ve civârına icrâ edildikleri ateşlerden bir te'sîr olmamıştır. (Millî)

Bîtaraf Bir Müşahidin Mütâlaatı

Harb Matbûât-ı Karârgâhından:

Amerika sabık Reis-i Cumhuru Wilson'un yâveri olup, Hükûmet-i senîyyenin müsaadesiyle Çanakkale darü'l-harbini gezmiş olan Yüzbaşı Granwill Fortesquieu tarafından darü'l-harekât-ı mezkûreye ait olmak üzere yazılan ve İngiliz sansüre tarafından Londra'da neşrine müsaade edilen kitaptan melhûz bazı parçalar: "Atina, Roma ve Amsterdam'dan düzme muzafferiyetler ilân etmek, Türkiye'de ihtilâlât-ı

dahiliye zûhur ettiğini etrafa işâa eylemek tekâmmülât-ı içtimâiyeye mazhar olmuş ve kendi kuvvetini itimâd eylemiş bir millete karşı hakaret olduğu gibi o milletin vukuf ve dirâyetine karşı da pek elîm istihzâyı mutazammundur. Ahvâl ve şerâit-i hâzıranın hakikâte karşı bu ana kadar kesîf ve karanlık içindne bırakılan ve ümîdbahş bir takım kâzib haberler ile oyalanan İngiliz milleti şimdi de birdenbire mûcib-i heyecan bir fedâkârlığın icrâsına davet ediliyor.

Lâf u güzâf ve avutmak ile ahâlîyi kandırmak hususunu bir âlet-i siyâsî makamında kullanmak da daha büyük bir tehlike ve hatâ' azîm mündemictir. Yalanlar işâa eyleyerek ahâlîyi iğfal eylemek ehliyetsizliğin ve iktidarsızlığın setri için kullanılmış bir kalkan değil de nedir?

Çanakkale'den Karadeniz'e geçip burayı bir İngiliz kanalı hâline sokmak planını tertîb eden kafalardaki âkıbet endişelik fikrinin mefkudiyeti hakikâten dehşetâverdir. Planın müterribleri yâ ciddî bir ma'lûmâtsizlik hasebîyle hakayık-ı vukuata ademi itla'ından nâşî bur vecihle hareket etmişlerdir ve yahud bu anâ kadar ma'lûm olan bilcümle kavâid-i askerîye ve bahriyeye kat'î sûrette tecâvüzle işe kıyâm eylemişlerdir. Ma'hâzâ ben, şıkkı sâniye göre hareket edilmiş olduğuna kanî'im. Binâenaleyh, Çanakkale'yi gidip görmeden evvel ben, Boğaz'ın en dar yerindeki kalelerin önünden geçecek olan bir harb gemisinin kaderinin mahvolmaktan ibaret bulunduğuna emîn idim.

Çanakkale'deki ahvâl-i askerîye ve bahriyeyi berâ-yi tedkîk gelmiş olan Amerika ordusundan Yüzbaşı William ile Morton sâlif-üz-zıkr mese'leyi devr-ü deverân benimle münâkaşa ettikten sonra aynı kanaat ve netîceye vardılar. Çanakkale'ye karşı yalnız beren hüçûm eylemek planını tertîb edenlerin, mese'leyi bî-hakkın tedkîk edenlerde mahfûz bulunması icâb eden ma'lûmâta ibtinâen hareket etmesi lâ-büdd olduğunu idrâk eylemeleri lazım gelirdi. Eğer hakikât-i hâl yazdığım gibi ise planın mürettibleri yanlış bir yola sapmıştır ki İngiliz milletinin gayet elîm bir sûrette iğfâl olduğunu cihet de bu noktadadır.

Müttefikîyn donanmasının müretteb plana tabien vâki' olan hüçûmları iflâsı muhakkak mâhiyetinde tecellî etti. Çanakkale geçidinin aşılması hususunda yegâne tarîk, kalelerin karadan zabtından ibâretti. Karadan hüçûm icrâsı tecrübe edilmeli ve yahud harekât-ı harbîye tamamen terk olunmalı idi. Bu pek vâzih bir keyfiyetti.

Harekât-ı askerîyede mevaffakiyetin yegâne en büyük anâsırı olan düşmanı gafleten bastırmak fırsatı dahi elden çıkarmıştı.

Gelibolu şibh-i cezâresini bir mâşiyet-i askeriye yaparcasına zat edivermeyi teklîf eyleyen İngiliz kumandanının Boğaz'ın emr-i müdâfaâsının terâkkiyâtı hâzireye göre tâdil kılınmış olduğundan gafil bulunduğunu tahakkuk eyledi.

Müttefikîyn erkân-ı harbîyesinin en büyük noktalarından biri de ellerinde bulunan haritaların derece-i kâfiyede malûmatı ihtivâ etmemesi teşkil ediyordu. Gelibolu şibh-i cezâresinin, Türk erkân-ı harbîye-i umûmîyesince tertîb edilmiş büyük mikyâsta bir harikasını elde etmek saâdetine mazhar oluncaya kadar müttefikler zulmet içinde çalışıyorlardı. Cüz'-i bir ma'lûmât-ı askerîyesi olan bir adam, haritasız bir memleket dahilinde harekât-ı harbîyede bulunmaklığın ne kadar vehâmetengiz olduğunu derhâl takdîr eder.

“Balkan buhranı tam vaktinde vukua gelmiştir. Çanakkale darü'l-harekesinin terk edilip tahliye edilmesi ihtiyâcı askerî sûretinde medâr-ı mazeret diye gösterilebilir. Çanakkale planının mürettiblerinden sırf kendi belâhetlerinden mütevellîd ithâmâtan bu vecihle tahlîs-e nefis edebilirler. İngiliz nüfûz ve haysiyetinin şarkta uğrayacağı darbe pek sarîh bir sûrette kendi kendini izâh ediyor. Vukua gelmiş olan askerî, malî, siyâsî iflâs ile bu uğurda heder edilmiş bulunan yüz bin kişi artık tarihin sahifelerine geçmiş bulunacaktır.

Çanakkale'deki vaziyetin kâfesini ait hakayıka Almanya Erkan-ı Harbîye-i Umûmîyesinin vakıf bulunduğunu sûret-i muhakkakada kabul olunabilir. Almanya Erkan-ı Harbiye-i Umûmîyesi pek âlâ biliyordu ki Bahrisefid kûvve-i seferîyesi ya ha'ib-ü hâsır geri çekilmeye ve yahud orada gömülmeye mahkûmdur. Eğer geri çekilecek olursa kûvve-i mezkûre garb ve cephe-i harbine avdet edecektir. Bu mıntıkada ise Almanların el-hâletü hâzihi elleri dolu olarak bulunmaktadır. Almanya mükemmel sûrette tensîk edilmiş olan bu ordunun Cest Con Francei takviye etmesine son derecede mânî olmak mecbûriyetindedir.

Müttefikîyn asıl cephe-i harbten tebâüd ettikleri zaman Almanya Erkan-ı Harbiye-i Umûmîyesi, kendi aralarında şu suali irad eylediler: “Acaba bu manevra muvâffakiyetle bir kere daha yaptırılabilir mi?” Bu sualin cevabını Bulgaristan Kralı Ferdinand değerli bir sûrette verdi ve tecrübe de yapıldı. Almanların Sırbistan aklını ile

tertîb eyledikleri gaye-i hedeflerden biri de Çanakkale harekâtında mtehaşşid İngiliz kuvvâ-yı mezkûrenin Çanakkale'den Balkan sâha-i harbine çekerek kûvve-i mezkûrenin hedef-i asliye karşı masruf bulunacak olan fevâidini ve pazarlığını [okunamamıştır] sûretle mahv ve efnâ' eylemeyi amid eyliyor. Eğer bu harb, neticesiz bir sûrette hitâmına erecekse oe da Almanya'nın Fransa ve Flandern'de tepelenmesiyle kâbil olabilecektir. Her ne vakit bu mîntıkaya yüklenmek için taze kuvvetler getirilse, uzaklara gönderilmiş Alman kuvvetleri, o kuvvetten çıkmış berâ-yı kuvvetleriyle derhâl buraya şitâbân olurlar. Fakat Alman Erkân-ı Harbiyesi hasımlarının kuvvet ve takat-ı askeriyelerini diğere meydân-ı harbte mahv ve harâb eyleyecek olursa Fransa ve Belçika'nın Alman istilasî altında kaybedilmiş bulunan parçaları asla ve asla istirdâd olunamayacaktır.”

14 Kânûn-ı evvel 1915-1 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

30 Teşrîn-i sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Anafartalar da düşman zırhlıları balon tarassûdâtıyla bir müddet mevzi'lerimize ateş açtılar. Topçularımız bilmukabele düşman siperlerine ve bataryalarına müessir sûrette ateş etmişlerdir. Arıburnunda ziyâde bomba ve fâsılalı topçu endâhtı icrâ edilmiştir. Seddülbahir'de 28-29 Teşrîn-i sâni gecesini düşman sol cenâhımıza ziyâde bomba endâht etmiş ve 29'da bu cenâha bir saat müddet her nevi bomba ve kara torpili ve piyâde topçusunun bütün şiddetiyle ateş baskını icrâsından sonra hücûma teşebbüs etmiş isede topçularımızın şiddetli mukabeleleriyle düşmanın bu hücûmu tamamıyla akim bırakılmış ve hayli telefât verdirilerek yine siperlerine ric'at ettirilmişdir. (Millî)

15 Kânûn-ı evvel 1915-2 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

1 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Topçularımız Anafartalar da düşman mevzî'ni ve Kemikli Limanı'ndaki gemilerini müessir sûrette ateş altına almışlardır. Limandaki

gemiler bu te'sîrle barınamayarak uzağa çekilmişlerdir. Düşman topçusu hiç mukabele etmemiştir. Arıburnunda ziyâdece bomba ve fâsıllı topçu endâhtı icrâ edilmiştir. Seddülbahir'de 29-30 teşrîni sani gecesini sağ ve sol cenâhımıza karşı bomba ve kara torpili endâht edilmiştir. Topçumuz tarafından ateş altına alınan düşmanın bir obüs bataryasının cephâneliğinin isâbet eden bir mermi ile ateş almıştır. 30 Teşrîni-i sânde düşman merkezdeki siperlerimize ziyâdece bomba endâht etmiş ve topçularımız müessir sûrette bomba mahâllerini ateş altına almış ve Kereviz Dere'de düşmanın bir bölük havuzuyla iki köprüsünü tahrîb etmiştir. (Millî)

Çanakkale Macerasının Arifesinde

Çanakkale'deki İ'tilâf ordusunun âkıbetine dâir Züricher Post gazetesine bir müşâhhas tarafından yazılan bir makalede deniliyor ki:

“Fransız ve İngiliz kıtaâtının Seddülbahir ve Kaba Tepe civarında tâht-ı işgallerinde bulundurdıkları bir parça arâzi Türk ordusuna karşı bir cephe tesis etmelerine kâfi ve sahilden bir iki kilometre içerdedir. Sahilde vücûda getirdikleri ihrâcât mahâlleri efrâd, eslihâ ve mühimmât yetiştirmek için lazım olan ve saite mâliktir. Buralarda Türklerin top ateşine rağmen sevkiyât yapabiliyorlardı. Fakat bir kere Türk mevzi'lerine ağır toplar yerleştirilir yerleştirilmez iş değişecektir. Bu topların menzili 10 ila 20 kilometre ve hatta Dongerk önünde olduğu gibi 40 kilometre olduğundan İngiliz –Fransız depoları ve iskeleleri büyük tehlikelere ma'ruz kalacaktır. Halbuki bu vesâit olmadıkça nâkliye vapurları bir intizâm tahtinde yanaştırmak ve boşaltmak imkân haricindedir. Türkler, ağır toplara mâlik olur olmaz, doğrudan doğruya vapurlarında topa tutulması imkan dahilindedir.

Her ne kadar vapurlar esnâ-ı leyde tahliye olunmakta ise de bir kere toplar, yerleştirdikten sonra vapurların zıyâğları söndürülmesine rağmen onların iskelelere tekârrübünü top mevki'lerine bildirmek kanlı olacaktır. Kış esnâsında Çanakkale önünde hüküm süren şiddetli fırtınalarda hesaba katılacak olursa lazım olan yardım kollarının karaya ihrâcî ancak bir iki güne münhâsır kalır. Bu müddet zarfında nakliye vapurları ve ihrâc iskeleleri ateş altına alınabilirse sevkiyât sekted3ar olacağından karada bulunan kıtaâtın barınabilmesi imkan haricine çıkar.

Devlet-i Osmanîyye ile Almanya ve Avusturya arasında münâkâlât tesis edildiğinden yakında Türkiye'ye ağır bataryaların ve bunlar için lazım olan

mühimmâtın vürûdu artık gecikmez. Şimdiye kadar müşkülât ile tedârik edilebilen tahte'l-bahr torpilleri dahi bu suretle celb olunabilecektir.

Çanakkale'de Türk ordusu tarafında top tarafeleri işitilmeye başlar başlamaz, bunun müttefikelerin Çanakkale'den infikâk etmelerini intâc eyleyeceğini mantıkî bir muhâkeme ile keşfetmek güç bir şey değildir. İtilâf-ı mürebbâ'ın mümkün olduğu kadar Çanakkale'de kalmak istemesi anlaşılabilir ahrvâldendir. Çünkü onlar bu macerâ için azî fedâkârlıklarda buldukları gibi şarkta siyasî ve askerî kozlarının zâil olmasını istemezler.

16 Kânûn-ı evvel 1915-3 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

3 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Mevzi'-i her cins ateş muhârebesi bilhâssa bomba ve torpil endâhtı devam etmiştir. Kemikli Limanı'nda barınmak isteyen düşman gemileri topçu ateşlerimizle limandan kaçırılmıştır. Arıburnu'nda sağ cenâhta tarafımızdan patlatılan iki lâğım te'sîriyle düşmanın mukâbil lâğımları çökeltilmektedir. Bir düşman kruvazörü bu mîntıkada mevzi'lerimize te'sîrsiz bir müddet ateş açıp çekilmiştir. Seddülbahir'de topçularımız sağ cenâhımıza ateş için yaklaşan bir kruvazörle bir torpidoyu müessir ateşleriyle sâhilden uzaklaşmaya mecbûr etmişlerdir ve düşmanın bazı bataryalarını iskât eylemişlerdir. (Millî)

17 Kânûn-ı evvel 1915-4 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

3 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Geçen günlere nispeten ateş muhârebesi ve bilhassa bomba endâhtı hafif geçmiştir. Yalnız Seddülbahir'de merkezimize karşı düşman 3000 kadar bomba atmış ise de mühim te'sîr göstermemiştir. 2 Kânûn-ı evvel gecesini Arıburnu iskelesine yanaşıp yük çıkaran iki nakliye gemisi top ateşimizle iskeleden açığa kaçırılmış ve Seddülbahir'de sağ cenâhımıza ateş açan bir kruvazör topçularımızın 4

mermi isâbetinden uzağa çekilmişlerdir. Bir düşman tayyâresi tayyâre topçumuzun endâhtıyla denize düşürülmüştür. (Millî)

18 Kânûn-ı evvel 1915-5 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

4 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Anafartalar da ve Arıburnu'nda fâsıllı yalnız topçu muhârebesi olmuştur topçularımızın mukabelesiyle Anafartalar da düşmanın cebel topçusu iskât ve bir makineli tûfengi tahrîb edilmiştir. Ve ordugâhlarında yangın çıkarılmıştır.

Seddülbahir'de 2 Kânûn-ı evvelde sol cenâhımız tarafından patlatılan bir lâğım te'sîrini göstermiş düşman her nevi silahıyla mevzi'lerimize ateş açmaya başlamış ise de topçularımızın şedîd mukabelesiyle ateşini devam ettirememiş ve topçularımızın ateşiyle Sığındere mansıbı civârında duran bir nakliye gemisi kaçırılmıştır.

2-Diğer cephelerden mühim ma'lûmât alınamamıştır. (millî)

19 Kânûn-ı evvel 1915-6 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

5 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da karşılıklı topçu muhârebesi fâsıllı sûrette devam etmiştir. Düşman tarafından patlatılan iki lâğımdan birinin geri püskürmesiyle kendi siperlerinde tahrîbatı görülmüş ve diğer lâğımın bize zarârı olmamıştır. Bu mîntikadan çıkarılan keşf kollarımız düşman siperlerinden hayli kasatura fişenk ve sâir edevât-ı harbiye igtinâm eylemiştir. Arıburnu'nda sağ cenâhımıza karşı düşman pek çok bomba kullanmış ve kara topçularıyla beraber bir kruvazör, 3 monitor ve 1 zırhlısı muhtelif istikâmetlere bir müddet ateş açmıştır. Ve topçularımız tarafından müssir mukabele görmüştür. Seddülhabir'de 3 Kânûnı evvel öğleden sonra karaya asker ve malzeme-i harbiye çıkaran iki düşman römorköründen biri boğaz toplarımızın endâhtıyla batırılmış ve nâkliyat tatil edilmiştir. Kara toplarımız, sağ ve sol cenâhta düşman siperleriyle bomba mahâllerinde tahrîbat vukua getirmişler

ve topçularında iskât eylemişlerdir. 1 kruvazörle bir monitorun Alçı Tepe civârında icrâ eylediği ateşten bir zarâr olmamıştır.

20 Kânûn-ı evvel 1915-7 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

6 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da ve Arıburnu'nda tarafeynce fâsılalı top ve bomba endâhtı icrâ edilmiştir. Topçularımızın endâhtıyla 4-5 Kânûn-ı evvel gecesi Arıburnu iskelesi civârında zuhûr eden yangının sabaha kadar devam ettiği görülmüştür. Seddülbahir'de merkez ve sol cenâh siperlerimize düşman bir mu'tâd pek çok bomba ve kara torpili endâht edilmiştir. Topçularımız gerek bomba ve torpil mahâllerinde ve gerek te'sirsiz ateşe başlayan düşman topçularına müessir ateş açarak onları iskât ve bir kısım siperlerini tahrîb etmiştir. Bir kruvazör ile bir monitor muhtelif istikâmetlere bir müddet te'sirsiz ateş açıp çekilmiştir. (Millî)

21 Kânûn-ı evvel 1915-8 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

7 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 5-6 Kânûn-ı evvel gecesi ve 6 Kânûn-ı evvel sabahı Anafartalar'da ve Arıburnu'nda düşman mevzi'lerine karşı şedid topçu ateşlerimizle başlayan taarruz hazırlığı tevkif için düşmanın öğleden sonra Seddülbahir'de bütün kuvvetiyle icrâ eylediği taarruzu akim kalmasıyla şimâlde gittikçe terraki eden taarruzumuzdan kurtulamayacağını anlayan düşman kuvvetinin bir kısmını 6-7 Kânûn-ı evvel gecesi [okunamamıştır] vapurlara bindirmeye başlamış ve bu hareket ortalığı uzun müddet istila eden kesif sislere rağmen kıtaâtımızın ta'kîbinden kurtulmamıştı. Bugün son alınan raporda Anafartalar'da ve Arıburnu'nda hiçbir düşman neferi bırakılmadığı ve bu mıntıkalarda kâmilen sâhile kadar ilerleyerek düşmandan birçok ganâim, cephâne, çadır ve top elde edildiği ve düşmanın bir deniz tayyâresi ateşlerimizle denize düşürülerek pilot ve râsıdının esir alındığı bildirilmiştir. 6 Kânûn-ı evvel öğleden sonra Seddülbahir'de düşman taarruzunu şu sûrette cereyân etmiştir: Düşman evvela karadan her cins şedid ateşleriyle ve denizden monitor ve kruvazörleriyle mevzi'lerimize bir

müddet ateş açmış ve ba'de sağ cenâhımızdan başlayarak merkez ve sol cenâhımıza bütün kuvvetiyle taarruz etmiş ise de bu taarruzları kendisine büyük telefâta mal olarak tamamıyla akim bırakılmış ve yine eski mevzi'lerine tard edilmiştir.

2-Diğer cephelerden şâyân-ı iş'âr bir ma'lûmât gelmemiştir. (millî)

Düşmanları Denize Döktük!

Düşmanları denize döktük!... Dün öğleden sonra bütün İstanbul ağızdan ağıza kulaktan kulağa berki surâtle yayılan bu büyük müjde ile çalkalanıyordu. Zaten bir zamandan beri yine kulaktan kulağa fisıldanan birtakım sözler vardı ve herkes bu akıbete o kadar inanmıştı ki dün daha henüz ortada resmî bir haber neşr edilmemişken bugün İstanbul, mu'tâd olan i'tidâl ve ihtiyâtına rağmen, hemen bu müjdeye inanıvermişti. Nihayet akşam oldu., ortalık karardı; bu aralık bir taraftan muhtelif yerlerde bir takım tenvirât görülmeye başladığı gibi bu büyük müjde sokaklardada davullarla ilân ediliyordu. Biraz sonra teblîg- resmîyi bekleyen akşam gazeteleri intişâr edince pâ-yı tahtın her köşesinde halk gazeteleri kapışmaya başladı. Anafartalarla Arıburnu'nda bir tek nefer bile kalmamış, topçumuzun iki gün mütemâdiyen devam eden ateşi altında şaşırıp kalan düşman aylardan beri tecrübe ettiği süngününde parılmadaya başladığını görünce artık kaçmaktan başka çare kalmadığını anlamış, eveelki gece ve sabahleyin İstanbul'u da örten sisten istifâde ederek çekilmeye başlamış. Sis! Düşmanlar ilk taarruzlarında da bundan istifâde etmişler, kaçarkende hep bu sayede kurtulmuşlar!

İşte grup grup gazeteler okuyanlar hakiki bir şetâret ve neşe içinde hep bunları konuşuyorlardı. Seddülbahir'de kalan düşmanın da yakında aynı akıbete uğrayacağından emin olan halk daha dün akşamdan artık Çanakkale mese'lesinin bitmiş olduğuna hükmediyordu. Şüphesiz bu ümid de pek haklıdır.ve yakında kahraman askerlerimiz düşmana bu en son darbeyi de bindireceklerdir.

“Çanakkale, 7 Kânûn-ı evvel-(Muhâbir-i mahsûsamızdan)-“Dünden beri devam eden muhârebe bütün mıntıkada şiddetle devam ediyor. Anafarta ve Arıburnu'nda kıtaâtımızın taarruzlarına mukâbil Seddülbahir'de düşman tarafından yapılan taarruz telefât-ı küllîye verdirilerek tard olundu. Anafarta ve Arıburnu'nda düşmanın mühim nokta-i istinâdları zapt olunmuştur. Şedîd topçu ateşlerimizin düşmana pek çok telefât verdirdiği anlaşılıyor. Aylardan beri böyle bir hüçûma sabırsızlıkla intizâr eden şecî'

askerlerimizin düşman siperlerine atılırken gösterdikleri şevk ve meserret ve fedâkârlıktaki rekabet cidden tasvîr olunamaz bir hâl kesbetmiştir. Allah muînimiz olsun. Yakında inşallah Anafartalar'da ve Arıburnu'nda düşman cesedlerinden başka bir şey kalmaz.”

22 Kânûn-ı evvel 1915-9 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

8 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Anafartalar'da ve Arıburnu'nda düşmanın kaçırmaya muvâffak olamadığı her çeşit malzeme-i harbiye ve eşya-yı askeriye peyderpey toplanmakta olduğundan miktarı henüz tespit edilememiştir. Bu ganâim meyânında Arıburnu'nda iki ağır top ile bir sahra Schneider topu, bir hayli tüfeng, cephâne ve bilhassa piyâde ve makineli tüfeng cephânesi, birçok ester cephâne arabaları, içi erzak dolu çadırlar, istihkâm ve telefon alâtı bulunmaktadır. Düşman sefâini dün akşama kadar muhtelif mevzi'lerine ve ordugâhlarına şiddetli ateş açarak terk ettikleri bu ganâimi tahrîbine çalışmış ise de muvâffak olamamıştır. Seddülbahir'de sağ ve sol cenâhlarda mühim bir hâdise olmamıştır. Yalnız merkezde düşman her def'asında adem-i muvâffakiyetle neticelenen taarruzları vakit vakit tekrar etmektedir.

23 Kânûn-ı evvel 1915-10 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

9 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Seddülbahir'de fâsılalı topçu ateşi, bomba ve torpil endâhtı devam etmiştir. Anadolu boğaz bataryalarımız Morto Limanı'nı ve Teke Burnu'nda ihrâc iskelerelerini müessir sûrette bombardıman etmiştir. Morto Limanı'nda iki sandal ve Teke İskelesinde cephâne yüklü mavna batırılmış, bir şilebe tam isâbet vâki' olmuştur. Düşmanın çekildiği mıntikalardan yalnız birinde bir kolorduya günlerce idare edecek muhtelif cinste erzak, bir milyonu mütecâviz kum torbası, bin adede yakın çadır, 1500 battaniye, 400 hasta tezkeresi, on bin sandık konserve, 50 varil benzin, kandıra civârında bir obüs topu ile yere gömülmüş birçokobüs mermisi, 300 kilometre

telefon teli, 180 kilometre mevani-i feriyeye teli bulunmuştur. Tüfeng ve cephâne ve melbusat ve techîzât-ı sâirenin miktarı henüz tekrâr etmemiştir.

Vilayatta Muzafferiyet Tezâhürâtı

Edirne, 8 Kânûn-ı evvel-Ordumuzun Çanakkale'deki düşmana karşı indirdiği son dârbe ile temîn edilen büyük muzafferiyet bugün Millî Ajans vasıtasıyla tebliğ edilmiş ve bu haber-i zafer şehrimizde azîm bir galeyân-ı meserreti mûcib olarak her yer donanmıştır. Düvel-i müttefike konsolosları Vali Bey'i ziyâretle tebrîkâtta bulunmuşlardır. Bu gecede büyük muvâffakiyeti .....için fener âlâyı tertib olunacaktır.

Şanlı ordumuzun te'mîn ettiği muvâffakiyetten dolayı Belediye Reis-i Edirne ahâlisi nâmına Başkumandan Vekîli ve Harbiye Nâzırı Enver Pâşâ Hazretlerine atideki telgrafnâme-yi çekmiştir:

“Şanlı ordumuzun Gelibolu'da düşmana indirdiği kakhâr dârbelerden son derece mütehasıs ve müteşekkir olan Edirne ahâlisi bu büyük muzafferiyet üzerine galeyâna gelmiş ve mekâtib talebesiyle birlikte büyük bir fener âlâyı tertib edilmiş ve dâire-i belediye önüne gelinerek tebrîk ve teşekkürlerinin millî kahramânımız Başkumandan Vekîlimize iblağın rica eylemişlerdir. Edirneliler nâmına teşekkür etmek, kabûlünü istirhâm eylerim muhterem Pâşâ Hazretleri.”

Edirne, 8-Bu gece mekâtib talebesiyle binlerce halktan tereküb eden fener âlâyı Kumandanlık ve Belediye dairesiyle Avusturya Konsoloshânesine giderek tezâhürâtta bulunmuştur. Kumandan Bey'in nutkuyla Konsolos Bey'in cevabı alkışlarla karşılanmıştır.

24 Kânûn-ı evvel 1915-11 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

10 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Saros aralarında tekrâr etmek isteyen beş torpido ve bir kruvazör topçularımızın endâht edildiği mermilerden birinin kruvazöre isâbetiyle uzaklaşmıştır. Seddülbahir'de 9 Kânûn-ı evvelde sağ cenâhımıza devamlı topçu ateşi icrâ edilmiştir. Topçularımızın endâhtıyla bazı düşman siperlerini ve bomba mahâlleri

tahrîb olunmuş ve üç mermi isâbetle düşmanın havan bataryası iskât edilmiştir. Anafarta ve Arıburnu'nda henüz hesap edilemeyen ganâim miyânında müteaddid kara torpili atan aletler, köprü kurmak için pek çok dubalar ile dekoril vagonları peyderpey taharrî müfrezelerimiz tarafından meydâna çıkarılmaktadır.

....

Müttefik Matbûâtının Takdîrâtı

Viyana, 22 Kânûn-ı evvel-Gazeteler Türkler tarafından İngilizlerle Fransızlara karşı Gelibolu'da ihrâz olunan şanlı muzafferiyetden bahs etmekte berdevâmdir.

Neue Freie Press diyor ki: “Türk ordusu ehemmiyeti fevkalâde azîm bir muvâffakiyet istihsâl etti. Bu muvâffakiyet bütün alem-i islâmda labâ'd inikaslar husûle getirecektir. Bunun ahvâle nazaran İngilizlerle Fransızların İstanbul'a karşı tecâvüzlerinin son hüsrânı süratle yaklaşıyor. Düşmanlarımızın uğradıkları bu büyük hezimetten sonra, denizden ve karadan birlikte olarak Fransızlarla İngilizlerin ezimme-i sabikâdaki hadisâtında bu bunu olmak üzere hazırladıkları teşebbüs mahkûm-ı akâmet olmasına müteakib, İngilizlerle Fransızların buradan kendi ihtiyarlarıyla çekildiklerini göstermeye çalışacaklarını ve askerlerini Gelibolu'dan Selanik'e ve Mısır'a nakledecekleri maznûndur. Bunuda yapsalar hezimetini müthişlerini setr ve ihfâ edemezler.”

Zeit gazetesi şöyle diyor: “Bu hezimetten sonra İngilizler Fransızlar teşebbüslerini asgâri dereceye getirecekler, yahut büsbütün terk edeceklerdir. Çanakkale'deki muhâberâtın bu neticesi Türkiye için layık olmadığı pek büyük bir zaferdir. Türk müttefiklerimiz böyle kuvvetli muhâsımların bütün taarruzların böyle şanlı surette püskürtükleri ve şarkta İ'tilâf Devletleri'nin sutûvvetine büyük bir darbe vurdukları için bîhakkın müftehir olurlar.”

Arbeiter Zeitung şöyle diyor: “İ'tilâfçılar şarkta mütemâdiyen hezimetlere uğradıktan sonra nihâyet Anafartalardan ve Suvla Limanı'ndan tard ve def edilmişlerdir. Türkler pek mühim bir muzafferiyet ihrâz etmişlerdir.”

25 Kânûn-ı evvel 1915-12 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

11 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Fâsılalı topçu, piyâde ve bomba endâhtı devam etmiştir. Topçularımızın ateşleriyle düşmanın 3 bataryası iskât edilmiş ve tahkîmâtla meşgûl düşman efrâdına iyi te'sîrât yapılmış ve bir kısım siperleri tahrîb olunmuştur. 9 Kânûn-ı evvelde bir torpido Arıburnu civârında te'sîrsiz birkaç mermi atıp çekilmiştir. Boğaz bataryalarımızdan birkaçı dün Seddülbahir'de Teke Burnu'nda ihrâc iskeleleri ile civârındaki barakaları ve sandalları müessir sûrette topa tutarak nakliyâtı men' etmiş ve 7 barakayı tahrîb etmiş ve yüklü iki sandalı batırmıştır. Bugüne kadar Anafartalar'da ve Arıburnu'nda düşmandan igtinâm edilen topların adedi 10'a bâliğ olmuştur. Bunlardan 8'i ağır top ikisi sahra topudur. Ahiren bir telsiz-telgraf istasyonu dahi ele geçirilmiş ve 8 kânûn-ı evvelde karaya oturan müteaddid vapurların içinde kâbil-i isti'mâl ne varsa alınarak ba'de vapurlar tahrîb olunmuştur.

2-Diğer cephelerde mühim tebeddül yoktur. (Millî)

Çanakkale Muzafferiyetinden Sonra

Avâm Kamarası'nda Münâkaşalar

Berlin, 23 Kânûn-ı evvel-Londra'dan bildiriliyor: Avâm Kamarası'nda bir sûale cevâben Asquith âtîdeki beyânâtta bulunmuştur: “General Hamilton şarkta yeni bir kumandanlık derûhte etmek üzere avdet etmemiştir. Eğer bir me'muriyete ta'yîn olunursa teblîğ edilir.”

Asquith ordunun bir milyon miktarında tezyidden bahs ile demiştir ki: “Zâyi'ât pek azimdir. Noksanları tâzmin ve cepheleri takviye için pek çok adama muhtacız. Ahz-ı askerle ibtidâ'-ı emirde bu noksanlar tâzmin olunabilecektir. İktisâdî cihetle memlekette elzem görülmeyen ve hizmet-i askerîyeye kâbiliyetli olan bütün erkeklerle ihtiyacımız vardır. Bizim için bu askerleri tedârik etmeye kat'î mecbûriyet vardı. İster gönüllü usulü ile olsun, ister hizmet-i mecbûre-i askerîyle usûlüyle olsun.” Asquith, Anafartalar'dan ve Suvla Limanı'ndan ric'ati mevzû-ı bahs ederek demiştir ki: “Bu ric'at Helsburn'u kurbûnda da harekât-ı askerîyenin terki manasını eda etmez. Bu ric'at askerî ve bahrî müşâvirlerimizin re'yi ve General Monroe ile Lord Kitchener'in mevzi'leri teftiş ve muayenesi üzerine vuku' buldu. Hükûmet buna mafa'ilen muvafâkat gösterdi. “

(Redmond) söz alarak diyor ki: “Suvla harekâtı hakkında henüz General Hamilton'un mufâssal raporuna vakıf değiliz. Bu da ba'de-i ar ve şiidir. “

Asquith hükûmetinde bur raporu son günlerde almış olduğunu söyledi. Redmond sözünde devamla dedi ki: “General Hamilton irtikab olunan bu müthiş ve kaba hata hakkında rapor tânzimine me’murdur. Hükûmet bu raporu alamadığı için şâyân-ı takbihdir.”

Bundan sonra Redmond, Asquith’in ahz-ı asker hakkındaki sözlerine nakl-i kelâm ederek demiştir ki: “Asquith’in sözlerinden gönüllü usûlü terk mi edilecek, idâme mi olunacak? Burası anlaşılmıyor. Hizmet-i mecbûre-i askerîyenin tatbiki netâyic-i vahime hasıl edecektir. Milleti ikiye ayıracaktır. Gerek parlamento sahasında gerek memleket dahilinde mücadelâta sebep olacaktır. Milliyet perverler fırkası bile ahvâ-i hazırada her hangi şekilde olursa olsun hizmet-i mecbûre-i askerîyeye muhaâiftir.”

(Holte) şöyle demiştir: “İngiltere’nin başlıca vazifesi müttefiklerine paraca ve mühimmâtça yardım etmektir. Asker bulmak müttefiklere aittir.”

Sir Carson şöyle söylemiştir: “Gelibolu hadisâtı büyük inkârları ba’di oldu. Bu müthiş hezimete meydan veren esbâb-ı bilâhire tahaârrî etmelidir.”

Thomas hizmet-i mecbûre-i askerîye aleyhinde idare-i kelâm eylemiştir. Dilon şu yolda beyânı mütâlaada bulunmuştur: “Muharebeye sebep olan ve İngiltere için vaziyet-i hazırâyı ihdâs eden siyasî, diplomasi harekâtın heyet-i mecmûası münâkaşa edilecek zaman, ne vakit gelecek? İrlanda hiçbir zaman hizmet-i mecbûre-i askerîyeye muvâfakat etmeyecektir. Garifiet hizmet-i mecbûre-i askerîyeye itirâz zamanı geçtiğini Lord Derby’in usûlünden beri bir nevi‘ hizmet-i mecbûre mevcut olduğunu söylemiştir.

Rotterdam, 13-Rotterdameche Courant Londra’dan şu telgrafi almıştır.: Avâm Kamarası’nda hükûmetin Suvla Limanı harekâtı hakkında Hamilton’un raporunun neşrini tehir etmesi şiddetle takbih olunmuştur. Asquith, hükûmetin bu raporu geç aldığını söylemiş ise de bu izâhât kâfi görülmemiştir.

Sir Carson bir nutuk irad ederek Gelibolu harekâtını pek zehr-i nak bir surette tenkid ve nahtiye eylemiş ve demiştir ki: “İngiliz mevzi‘lerinin terk ve tahliye olunduğu pek tabîî bir hâdiseden bahs eder gibi söyleniyor. Niçin askerlerimizi aylarca müddet bu cehennemde bıraktılar? Onların binlercesini madem ki böyle bir karar verilecekti, niçin öldürttüler?”

Berlin, 22-Londra’dan iş‘âr olunuyor: Meclis-i mebûsânda Monsieur Asquith hükûmetin henüz Lord Derby’in asker yazılması usûlü hakkında ittihâz-ı mukarrerât etmeye vakit bulamadığını ifâde eylemiştir. Başvekil bu bâbda Meclis’in hitâmından

evvel fazla beyânâtta bulunamayacağını da ilave eylemiştir. Monsieur Cimberlaben General Townshesd ordusunun Kûtü'l-Amâre'ye ric'ati esnâsında Kanûn-ı evvel tarihine kadar 1127 zâyi'âta dûçâr olduğunu ifâde eylemiştir.

25 Kânûn-ı evvel 1915-12 Kânûn-ı evvel 1331, s. 2

İngiltere Matbûâtının Mütâlaatı

Berlin, 23-Londra'dan bildiriliyor: İngiliz gazeteleri Çanakkale seferinin İngiltere Hükûmeti tarafından yapılmış büyük bir hata olduğu hakkında Carson tarafından vuku' bulan şiddetli senâidatın Parlamento'da sürekli bir surette alkışlandığını bilhâssa kaydetmektedir. Carson, kıtaâtında Gelibolu'da 9 Teşrîn-i sâniye kadar İngilizlerin (200) bin kişi zâyi' ettikleri hakkında [okunamamıştır] tarafından neşr edilen bir haberi ileri sürmüştü idi. Times gazetesine nazâran bu zâyi'ât 23035 telef, 73000 mecrûh ve 10576 gaibten ibaret olduğunu yazmış idi. Hastaların adedi hesap edilecek olursa Daily Mail'in haber verdiği 200 bin zâyi'ât elde edilmiş olur.

İtalyan Matbûâtının Mütâlaatı

Berlin, 23-Milan'dan bildiriliyor: İngilizlerin Suvla ve Anafartalardan ric'atini tenkid eden Sekolo gazetesi Çanakkale seferine büsbütün akim kalmış nazarıyla bakılması lazım geleceğini söylüyor. Bu ise Rusyada pek acıklı bir te'sîr husûle getirecektir.

Avanti gazetesi de İ'tilâf askerlerinin Çanakkale'den kaçmaya mecbûr olduklarını yoksa Türkler tarafından denize atılmak mecbûriyetinde kalmış olacaklarını söylüyor: İşte evvelce bu kadar büyük şaşâlarla ilân edilen İngiliz Fransız ordusunun Çanakkale seferi böyle nihâyetlendi. Bu mağlûbiyet Rusya'nın Karadeniz tarikiyle teslih ve techiz edilmesi ihtimâlini de tamamiyle akim bırakmış oluyor.

İsviçre Gazeteleri Ne Diyor?

Berlin, 24-İsviçre matbûâtından Luzerner Vaterland gazetesi diyor ki: "İstanbul üzerine ma'tûf olan bu hücum vaktiyle trampetler çalınarak ilân edilmiş iken şimdi başları önlerine eğilmiş olduğu halde İ'tilâf asâkiri çekiliyor. İ'tilâf-ı Mürebba'in teşebbüsâtı yek diğerini müteâkıb dûçâr-ı akâmet olmuştur. Diğer gazeteler dahi muzafferiyât-ı Osmanîyye ile muhârebe için yeni bir üss-ül hareke vücûda geldiğine

celb-i nazâr-ı dikkat ediyorlar. Muhârebât-ı vak‘ada Avusturya havanları tekrar netâyiz-i muazzama husûle getirmişler ve düşman istihkâmâtını enkâz haline kalb eylemişlerdir.”

Fransa’da Te’sîrât

Berlin, 23-Tann gazetesi Çanakkale mese’lesi hakkında ber vech-i âtî mütâlaat dermeyân ediyor: “Her ne kadar İ’tilâf tarafından birden bire icrâ edilen hücum muvâffakiyetle neticelenmiş ise de Suvla Limanı harekâtı me‘mûl olan İstanbul yolunun açılması neticesini te’mîn edememiştir. O vakitler bile Çanakkale Seferi’nden muntazır olan gayenin husûlü imkânsız görünmüş idi. Halbuki Berlin-İstanbul yolu açılmış olmasıyla bu ümid de münkat‘ olmuş ve i’tilâf için planı değiştirmekten başka çare kalmamıştı. Şimdiye kadar harbin mihverî İstanbul iken elyevm iş bu mihver Selanik-Arnautluk ve Mısır’a tebdîl-i istikâmet eylemiştir.”

Journal gazetesi :”Suvla Limanı harekâtı, şâyân-ı hayret harekât-ı harbiyedendir. İ’tilâf askeri burada ilk kargaşalıktan derhâl kendilerini toplayan devâsâ Türklerin müdâfaâ-i delîrânelerine ma‘ruz olmuşlar ve bilahire Türkler tarafından icrâ olunan şedid hücumlar üzerine İngilizler Arıburnu yamaçlarına yapışıp kalmışlar ve yahud sâhilde sıkışmışlardır. Şu halde hiç ümid-i muvâffakiyet olmayan seferi terk etmek zaruri idi.” diyor.

26 Kânûn-ı evvel 1915-13 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

12 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: 11 Kânûn-ı evvel öğleden evvel Saros Körfezi’ne sokulmak isteyen bir kruvazöre topçularımız 3 mermi isâbet ettirmesiyle kruvazör uzaklaşmıştır. Öğleden sonra Kireç Tepe, Büyük Kemikli ve Arıburnu’na bir kruvazörle bir torpido birkaç mermi atarken torpidoya tarafımızdan bir mermi isâbet ettirilmiştir.

Seddülbahir sol cenâhımız karşısında düşman siperlerine karşı yapılan topçu endâhtımızla mühim tahrîbat tarrassûd edilmiştir.

...

Son Muzafferiyetin Te'sîrâtı

Mağlubiyet ve İngiltere Hükûmeti

Viyana, 24 Kânûn-ı evvel-Fremdenblatt gazetesi başmakalesinde diyor ki: “Çanakkale’de İ’tilâf Devletlerinin dûcâr olduğu mağlubiyetin ne kadar vehil olduğunu Türk teblîg-i resmîlerinden anlaşılmaktadır. Bu darbe en vahim te'sîrâtı bilhâssa İngiltere’de icrâ eylemiştir. Bu hezimetten sonra İ’tilâf Devletlerinin Balkanlarda kaza edecek çok bir şeyi kalmamıştır. İngiltere hükûmetine gelince Çanakkale mağlûbiyeti onu gayet ciddi müşkülât karşısında bırakacaktır.”

İ'tilâf Tarafdârı Bir Gazetenin Mütâlaatı

Kopenhag, 23-İ'tilâf tarafdârı olan Politique gazetesi İngiliz-Fransız ordusunun Çanakkale mağlûbiyetine dâir diyor ki:; “İ'tilâfın Çanakkale'nin zorlanmasıyla tatbik edeceği vasi' planlar akim kalmıştır. Bu sahne-i harbde İngilizlerle Fransızlar [okunamamıştır] kurtulamadılar. Fakat hatâ üzerine hatâ irtikâb edildiğinden i'tilâfçılar bundan başka bir şey bekleyemezlerdi. Bahren icrâ edilen hücûmların berren dahi himâye edilmesi lazım geleceği pek geç takdîr edildi. Nihayet i'tilâf askerleri Gelibolu'ya geldikleri vakit Türkler bütün kuvvetlerini, bir araya toplamak için bol bol vakit bulmuşlardı. Bahar, yaz ve sonbahar i'tilâfçılar için ne karada ne denizde hiçbir semere hâsıl etmeden kanlı muhârebeler ile geçti. Muvâffakiyetle neticelenmesi için hiçbir ümidi kalmayan böyle bir sefere nihâyet vermek için niçin şimdiye kadar beklendi. Zâhirde hiçbir maksad ve gâye olmadığı halde niçin beyhûde hücûmlara devam edilerek birçok [okunamamıştır] ve binlerce asker fedâ edildi.

Londra Gazetelerinin Mütâlaatı

Lahey, 23-Londra gazetelerinin kısm-ı âzâmı Gelibolu'dan müttefiklerin ric'atlerini ber-istihlâs gibi telâkki ediyor. Bununla beraber henüz Türk teblîg-i resmîsi efkâr-ı umûmîyece ma'lûm olmadığından mağlûbiyet hakkında beyân edilen mütâlaat İngiliz raporunun taht-ı te'sîrinde olarak yürütülmektedir.

Morning Post gazetesi, ric'atin en fenâ bir hvada icrâ edildiğini ileri sürüyor ve zâyi'âtın pek çok olmadığına şükrediyor.

Daily telegraf aynı suretle beyan-ı mütâlaa ediyor ve geliboludaki İngiliz zâyi'âtının 106610 kişiye balığ olduğunu ve bu miktarın 23 bini telef olduğunu söylüyor. Bu miktara birde 90 bin hasta ilave edilidir.

Daily Telegraph nihâyette diyor ki: "İngiliz efkâr-ı umûmîyesi Seddülbahir'in dahi tâhliye edildiğini ister. Fakat Kitchener ahvâli elbette bizden daha iyi biliyor."

Daily Mail gazetesi "Feci bir hayvanlığın tarihçesi" serlevhâsıyla yazdığı bir makalesinde "birçok cesûr adamların kanı pahasına oynatılan bu kumar oyununda, efkâr-ı umûmîyenin nasıl igfal edildiğini anlatıyor."

Çanakkale'nin Tamamen Tahliyesini İhzâr

Berlin, 23-Neue Züricher Zeitung İngilizler tarafından neşredilen Çanakkale raporundan efkâr-ı umûmîyyenin Çanakkale'nin tamamıyla tahliyesine hazırlanmak istendiği istidlâl olduğunu yazıyor. Herhalde i'tilâfın ve bilhâssa İngilizlerin itibâr ve hıyneti şarkta vahim bir tezelzüle uğramıştır. Ve bu hâl bilhâssa şark-ı kurbide aks-ı te'sir hâsıl edecektir.

Lösren de münteşir Katerland gazetesi ise şu suretle mütâlaa yürütüyor: İşte i'tilâfın bütün teşebbüsâtı zelilâne bir surette yek diğerini müteakib akim kalmaktadır.

İ'tilâf-ı Meclis Harbinde Çanakkale Mese'lesi

Berlin, 24- Wiener Allgemeine Zeitung İ'tilâf Devletleri müşterek meclis-i harbinin son ictimâ'ında cereyân eden ahvâl hakkında ma'lûmât-ı âtiyeyi istihsâl eylemiştir:

Meclis'te İngilizler Çanakkale teşebbüsünün dûçâr olduğu iflâs-ı kat'isini tevile kalkışıp bu teşebbüsün bilihtiyâr terk edilmekte olduğunu beyân eylemişlerdir. İtalyan murahhâsları ise harekâta devam olunmasını talep eylemişler ve bu teşebbüs terk edildiği vakitte serbest kalacak Osmanlı ordusunun Trablusgarp için bir tehlike-i azîme olacağını beyân eyledikten sonra ilâveten şu tebligâta bulunmuşlardır: "Sahilde şerid gibi olan [okunamamıştır] bir müstesnâ olarak zaten Trablusgarp hemen kâmilen elden çıkmıştır. Osmanlı ordusu Çanakkale'de serbest kaldığı vakitte Trablus'ta İtalyanların elinde kalan son yerler dahi zabt edilmiş olacaktır.

27 Kânûn-ı evvel 1915-14 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

13 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: 11-12 Kânûn-ı evvel gecesı Arıburnu iskelesine ateş açan bir torpido topçu ateşlerimizle uzaklaştırılmıştır. Seddülbahir’de düşman bir mu‘tâd ziyâdece bomba ve torpil endâht etmiştir. Topçularımız müessir ateşleri ile düşmanın birkaç bombamakinesini tahrîb etmiş ve birinci ve ikinci hattı siperlerinde mühim hasâr yapmıştır. Muhtelif zamanlarda alçı tepe ve civârını bombardıman eden bir düşman kruvazörüne topçularımız 4 mermi isâbet ettirmiştir. Boğaz bataryalarımız Seddülbahir’de ihrâc iskelelerini, Morto Limanı’nda ictimâ‘ mahâllerini ve kereviz dere civârında düşman siperlerini, eski Hisârlık garbındaki ihtiyât kuvvetlerini ve bir obüs bataryasını müessir sûrette top ateşine alarak epey tahrîbat husûle getirmiş ve Morto Limanı’nda yüklü iki sandal batırmıştır. 12 Kânûn-ı evvelde bir deniz tayyâremiz Bozcaada, Mavro Ada ve Seddülbahir’de düşman mevâzı‘ üzerinde uçarak muvffakiyetli keşfler yapmış, Seddülbahir cenûbunda bir torpidoya bomba düşürmüştür.

3-Diğer cephelerden şâyân-ı iş‘âr ma‘lûmât gelmemiştir.

Türkler Nasıl Harb Ediyorlar?

Schefirt nâmındaki Amerikalı harp muhâbirinin Gelibolu’daki müşâhedâtına dâir Daily Telegraph’ta neşr ettiği bir makalede Türk askerinin hâl-i cenâblığını pek ziyâde medh etmiş oldğunu birkaç gün evvelki nüshâlarımızdan birinde telgraf havâdisi olarak yazmış idik. Ahiren son posta ile gelen Alman gazetelerinde Schefirt’in bu makalesine dâir gördüğümüz tafsîlâtı ber vech-i âtî tercüme ediyoruz. Schefirt diyor ki:

“Türkler usulsüz harp etmiyorlar. Bütün İngiliz zâbitleri ve askerleri bunu tasdik ediyorlar. İrlandalı bir Yüzbaşı Türklerin şeytan gibi harp ettiklerini ve fakat usûl haricine çıkmadıklarını itirâf eyledi. Ölülerin defni için talep edilen kısa mütârekeleri Türkler hiçbir zaman reddetmemektedirler. Türklere karşı yapılan muhârebe pek şedid olmakla beraber yine medeni bir muharebedir. Bir İngiliz zâbiti bana şu vak‘ayı anlattı: “Birgün bataryalarımızdan birini yanlışlıkla bir hastahâneye pek yakın bir mahâlle yerleştirmiştik. Bunun üzerine Türkler şayet batarya uzaklaştırılmayacak olursa hastahânenin etrafını ateş altına almaya mecbûr olacaklarını derhal (hilyosto) ile bize

bildirdiler. Tabîi bizde bataryanın oradan kaldırılacağını cevâben kendilerine işâretle anlattık. Ölülerin defni için akdedilen bir mütâreke esnâsında İngiliz hilyosta aletlerinden biri âtîeki haberi aldı: “Bütün ölülere ihtiraâ!! Bir İngiliz tabibi ayağından yaralanmış olduğu halde Türk ve İngiliz siperleri arasında bulunmuş idi. Türkler derhal onun oradan kaldırılmasına muvâfakat ederek askerlerinin tabibi muhârib asker zannettiklerinden dolayı affı talep ettiler.” İngiliz zâbiti diyorki: “Bütün bunlara rağmen Gelibolu sahne-i harbi en müthiş harp meydanlarından biridir. Bu dar deniz kenarında kim evvela kaçarsa denize dökülmek tehlikesine ma‘ruzdur. Tarafeynden hiçbiri askerini geri çekemez, çünkü çekerse diğeri derhal tevaffuku kazanır. Gelibolu tarihinin tanıdığı harp meydanları içinde en müthiş ve en kanlısı olanıdır. Birgün gelip orada geçen bütün vak‘a-i anlaşılacak olursa tarih kitapları orasını en muhavvef bir mahâl olarak tevsim edecektir. “

28 Kânûn-ı evvel 1915-15 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

14 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkele cephesinde: 12 Kânûn-ı evvelde bir kruvazör Anafarta ve Arıburnu’nda terk ettikleri mevzi‘lere birkaç mermi atıp çekilmiştir. Seddülbahir’de düşman sağ cenâhımıza ziyâde bomba ve topçu ateşi ve sol cenâhımıza fâsılasız makineli bomba ve torpil endâhtı ve makineli tüfeng ateşi icrâ eylemiş, topçularımızın mukabelesiyle düşman topçuları iskât ve bir kısım siperleri tahrîb edilmiştir. 12 Kânûn-ı evvelde düşman tayyâreleri Galata Köy civârına on beş bomba atmışsa da hiçbir te’sîr ve hasâr olmamıştır. Büyük Kemikli sâhilinde karaya oturan düşman nakliye gemileri beş bin ton hacminde dört aded olup ayrıca bir vapur daha Arıburnu’nda karaya oturmuş ve bütün eşyası tarafımızdan igtinâm olunmuştur. (Millî)

İngilizlerin Salîb-i Ahmer İşâretlerinin Suisti‘mâlleri

Harb matbûât-ı karârgâhından:

İngilizler Anafarta ve Arıburnu’ndan pek az zâyi‘âtle kuvvetlerini kurtarmalarını bir muvâffakiyet şeklinde ilân ediyorlar. İngilizler her taraftaki ric‘atlarını daima bir muvâffakiyet telakki etmeye ve bu ric‘atlarda bir lezzet görmeye alışmış olduklarından

bu yoldaki neşriyatlarına hiçde taaccüb etmedik. Eğer İngilizler gibi harbin medeni ve insani usullerini ayak altında çiğnemiş olsa idik şüphesiz bu çekilmeyi kendilerine pek kanlı neticelendirir idik ki İngiliz hastahâne gemilerini su'î isti'mâl ediyor, bunlarla sağlam asker ve malzeme-i harbiye taşıyorlar. Yine bu ma'lûm iken bu bayraklara hürmet ettik ve bu nakliyatı ateşlerimizle ta'cîz etmedik. İşte İngilizler ric'atlarındaki bütün şu muvâffakiyeti bu bayrağın himayesinde ilticâ'da arasınlar. Şüphesiz ki İngilizler bu muvâffakiyeti Salîb-i Ahmer işâretini medyûn olduklarını asla unutmayacaklar ve bu işâretin kırmızı aksi daima yüzlerinde belirecektir. (Millî)

Anadolu Boğaz Bataryalarımızın Son Zamandaki Faaliyeti

Harb Matbûât Karârgâhından:

28 Teşrîn-i sâni'den 9 Kânûn-ı evvel'e kadar Anadolu Boğaz bataryalarımızın faaliyetine dâir rapordur:

Çanakkale-29.9.331-Bataryalarımız geceleyin Morto Limanı'yla Teke Burnu civârındaki ordugâhı ateş altına aldı. Düşman te'sirsiz mukabelede bulundu. Saat 2,30'dan sonra kitlelerini ateş altına aldı. İsâbet ve insanca telefât vuku' bulduğu görüldü. Düşman iki batarya ve bir monior ile mukabele ettiysede bir te'sir ikâ' edemedi.

29.9.331-Seddülbahir Limanı'yla iskelesi ve orada yükü tahliye edilen vapurlar, barakalar, Morto Limanı'nda müctemî kıtaât, Teke Burnu civârındaki cephâne deposu ve bir vapur, İntepe bataryaları tarafından öğleden evvel ve sonda ziyâde te'sirli ateş altına alınmıştır. Bu gibi tahliye edilen vapurlarda, Seddülbahir Limanı'ndaki kayıklarda, irkâb edilen efrâd üzerinde Seddülbahir, Teke Burnu iskelelerinin her ikisinde bizzat Seddülbahir ordugâhında ve orada mevcûd barakalarda isâbetler tarassûd edilmiştir. Seddülbahir Limanı'ndaki tahliye ameliyatı inkıtaa uğramıştır. Düşman mukabeleten ateş etmişse de bir te'sir yapmamıştır.

30.9.331-Dün öğleden sonra İntepe'ye ateş eden bir monitoru bataryamız ateş altına aldı. Düşman muvâffakiyetsiz bir sûrette mukabelede bulundu. Bataryamız Teke Burnu'ndaki cephâne koluna saatte birkaç mermi atıyor ve iyi te'sir yapıyor. Topçumuz İlyas Burnu ile Ertuğrul'a ateş açmıştır. Aynı batarya saat sonra da yine iyi netîceli ateş etti.

1.10.331-İntepe bataryası Seddülbahir civârındaki ordugâha ateş etmiş, düşman mukabelede bulunmuş ise de zarar vermemiştir. Topçumuz muhtelif zamanlarda Teke Burnu istikâmetine doğru ateş açmış, iskeleye, araba parkına, kayıklara müteaddid isâbetler görülmüştür. Oradaki amelîyât ateş altına alınmıştır.

2.10.331-İntepe bataryası Seddülbahir civârındaki ordugâhı ateş altına almış ve düşman netîcesiz mukabelede bulunmuştur. Topçumuz Teke Burnu'na ateş etmiş ve iskelede araba parkında, kayıklarda müteaddid isabetler görülmüştür. Orada amelîyât tatil edilmiştir. Malzeme ve efrâd yüklü bir kayığı netîceli ateş altına almıştır. Bir tayyâremiz Seddülbahir karârgâhı üzerine dört bomba attı. Diğer bir tayyâre İmroz Limanı'ndaki gemilere altı bomba attı ve diğer bir üçüncü tayyâremiz de İmroz tayyâre istasyonuna dört bomba attı.

3.10.331-Topçumuz Teke Burnu Limanı'nı ateş altına alarak tahliye amelîyâtına mâni oldu.

4.10.331-Topçularımız kable'z-zevâl düşman siperlerini ba'de-z-zevâl Morto Limanı'ndaki ihrâc iskelesini dövmüştür. Ba'de-z-zevâl Teke Burnu'ndaki kayıklara ihrâc edilen toplara ve kıtaâta elli yedi mermi atmış, yirmi bir mermi iskeleye ve kıtaâta ve ordugâh isâbet etmiş ve iskele büyük hasâra uğramıştır. Bir kayık batmış ve iki mermi cephâneye isâbet etmiştir.

5.10.331-Ba'de-z-zevâl saat 2,15'de topçumuz Seddülbahir'de ordugâh ile limanı topa tutmuş, beş isâbet görülmüş ve bir kayık hasârzede olmuş ve ihrâc harekâtı münkat' olmuştur. Topçumuz ba'de-z-zevâl saat 3,15'de Teke Burnu'ndaki ihrâcâta ateş açmış ve 6 mermiden 3 mermi iskeleye, sandallara, ve içtimâ' mahâlline isâbet etmiş, efrâd kaçmış, hasta otomobilleri icrâ-ı faaliyete başlamıştır.

6.10.331-Topçumuz Teke Burnu'na ateş ederek iki sandalı batırmış ve bir şilebe mermi isâbet ettirmiştir.

8.10.331-Topçumuz Teke Burnu'na ateş ederek mevâdd-ı harbîyeyi hâmil iki sandalı batırdı. Düşman ordugâhında mühimmât deposu berhevâ edildi.

9.10.331-7,8,10 gecesini bataryalarımız Seddülbahir Limanı'nda iki vapuru topa tuttu. Bir isâbet görüldü. Vapurlar uzaklaştı.

29 Kânûn-ı evvel 1915-16 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

15 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Arıburnu üstünde uçan üç düşman tayyâresinden biri topçu ateşlerimizle sakatlanarak açıktaki denize düşmüş ve enkazı iki gemi tarafından İmroz istikâmetine çekilmiştir. Seddülbahir’de her cins ateş, bomba ve torpil endâhtı mu‘tâd üzere devam etmiştir. 2 kruvazörle 2 monitor ve 8 torpido himayesinde Agamemnon sisteminde bir zırhlı fâsıla ile mevzi‘lerimize bir müddet ateş açmışlardır. Topçularımızın mukabelesiyle zırhlıya ve kruvazörlerden birine 2 mermi isâbet ettirilmiştir. 14 Kânûn-ı evvel öğleden sonra Merkeb Adası civârında bir monitor fâsıllı olarak boğazın Anadolu sâhil kısmına 80 kadar mermi atmıştır. Boğaz Anadolu bataryalarımız muhtelif zamanlarda Teke Burnu ve Seddülbahir iskelelerini ateş altına alarak düşman nakliyâtını men‘ ve ta‘cîz etmiş ve Teke Burnu’nda bir sandalı batırması ve büyük bir hangarı iki mermi isâbetiyle tahrib etmiştir. Deniz tayyârelerimizden biri geceleyin Seddülbahir Çadırı ordugâhına muvâffakiyetle 4 bomba düşürmüştür.

2-Diğer cephelerde mühim tebeddül olmamıştır. (millî)

30 Kânûn-ı evvel 1915-17 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

16 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-14-15 ve 15 Kânûn-ı evvelde Anafarta ve Arıburnu istikâmetlerine te’sîrsiz ateş açan bir kruvazörle bir torpido topçularımızın mukabelesiyle ateş kesib uzaklaşmışlardır. Seddülbahir’de 14-15 ve 15 Kânûnı evvelde sağ ve sol cenâhlarda fazla bomba ve torpil endâhtı devam etmiş ve merkezde yalnız topçu ateşleri teâti olunmuştur. Öğleden sonra iki kruvazör sağ cenâha ve muhtelif istikâmetlere bir müddet ateş açmışlar ve topçularımızın mukabelesiyle ateşe devam edemeyip çekilmişlerdir. Kruvazörlerden birine bir mermi isâbet etmiştir. Öğleden evvel Yenişehir ve Kumkale üstünde uçan iki satırlı bir düşman tayyâresi topçu ateşlerimizle tekeburnu açıklarında denize düşürülmüş ve badehu torpidolar yedeği ile İmroz’a doğru çekilmiştir. Anadolu sâhil bataryalarımız Teke Burnu, Seddülbahir ihrâc iskelelerini ve civârını müessir sûrette ateş altına almıştır. 14 kânûn evvelde deniz tayyârelerimizden

biri Limni Adası ile Mavro Ada üstünde keşf yapmış ve Mondros Limanı'ndaki depolara muvâffakiyetle bombalar düşürerek yangın çıkarmıştır.

4-Sair cephelerde bir tebeddül yoktur.

31 Kânûn-ı evvel 1915-18 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

17 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: 16 Kânûn-ı evvelde bir zırhlı ve bir torpido Anafartalar mıntikasına birkaç mermi atıp çekilmiştir. Arıburnu'naa yaklaşmak isteyen bir düşman torpido topçusu ateşlerimizle kaçırılmıştır. 15-16 ve 16 Kânûn-ı evvelde sağ ve sol cenâhta şiddetli bomba ve torpil endâhtı devam etmiştir. 16 Kânûn-ı evvelde öğleyin tayyâre tarassûdâtıyla iki harp gemisi merkez siperlerimize bir müddet bombardıman etmiş ba'de düşman 3 lâğım patlatmıştır. Lâğımlardan biri geri püskürüp te'sîrsiz kalmıştır. Diğer ikisi siperlerimizden on metrelik bir mahâllî tahrîb ettiğinden iş bu siper enkazı düşman tarafında kalmıştır. 15 Kânûn-ı evvelde Yenişehir garbında demirleyen Souffren zırhlısı Anadolu bataryalarımızdan birine ateş açarken bataryalarımız mukabeleye başlamış ve beş mermiden ikisi zırhlıya isâbet etmesiyle zırhlı kesîf duman ve alev içinde derhâl demir alıp uzaklaşmıştır. 15 Kânûn-ı evvel 15-16, 16 Kânûn-ı evvelde Boğaz bataryalarımız Seddülbahir ve Teke Burnu civârını ve iskele mahâllerini depo ve anbarlarını müessir sûrette ateş altına almıştır. 16 Kânûn-ı evvel sabahı deniz tayyârelerimizden biri Seddülbahir'de düşman ordugâhına üç bomba düşürerek orada yangın çıkarmıştır.

3-Diğer cephelerden mühim ma'lûmât yoktur.

4-Anafarta ve Arıburnu mıntıklarında şimdiye kadar toplanıp hesap edilebilen ganâim miktarıdır: Muhtelif çapta 10 top, 1400 tüfeng, 60 adet makineli tüfeng namlusu, 8 bomba endâhtı makinesi, 42 toparlak, 21 cephâne arabası, 6400 muhtelif topçu cephânesi döküm halinde, 650.000 piyâde cephânesi, 7055 bomba, 3 makineli tüfeng sehпасı, 2476 çelik siper mazgalı, 220 muhtelif vesaatta çadır, 9500 kazmak kürek, 550 teskere, 6200 elbise ve kaput, 3000 kat çamaşır, 15515 sandık konserve, 280 muhtelif büyüklükte araba, ayrıca erzâk ve konserve miktarı bunlardan hariçtir. Daha bir çoğunun kayıt ve tescîli henüz hitâm bulamamıştır. (Millî)

1 Kânûn-ı sâni 1915-19 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

18 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale Cephesinde: Seddülbahir’de 16-17 Kânûn-ı evvel gecesi bazen şiddetli olmak üzere sabaha kadar piyâde ateşi ve bomba endâhtı devam etmiştir.

17 Kânûn-ı evvel öğleden sonra sağ cenâh ve merkezde ve kısmen sol cenâhta şiddetli topçu, piyâde ve bomba muhârebesi olmuş ve düşmanın iki kruvazörle bir monitorü kara topçu ateşlerine iştirâk etmiştir. Topçularımız düşman siperlerinde ve Seddülbahir’deki ordugâhlarında mühim tahrîbat yapmışlardır. 17-18 kânûn-ı evvel ve 18 sabahı boğaz bataryalarımız Seddülbahir iskelesini ve teke burnunu müessir sûrette topa tutmuştur. Bir tayyeremiz Seddülbahir’de düşmanın çadırılı ordugâhına ve bir nakliye sefinesine isâbetli bombalar düşürmüştür. İmroz istikâmeti de keşf yapan diğer bir tayyâremiz Swiftsure zırhlısına bombaları ile taarruz etmiştir.

2-Diğer cephelerde mühim tebeddül yoktur. (millî)

Çanakkale Muhârebâtı Hakkında

Berlin, 31 Kanun-ı evvel-Anafarta ve Arıburnu muhârebât-ı ahiresini re’y-ü-y ayn müşâhede eden zevât muhârebât-ı mezkûreyi ber-vech-i âtî tasvîr ediyorlar: “İngilizler son def’a olmak üzere berren ve bahren günlerce devam eden şiddetli top ateşinden sonra Osmanlıların hatt-ı müdâfaâsını yarmak istediler. Fakat bu teşebbüs-ü asâkir-i Osmanîyye’nin 19-20 Kânûn-ı evvel gecesi sisten bilistifâde firâra koyulmuşlardır. Osmanlılar sabahleyin saat üçte İngilizlerin firârını hisseylediklerinden derhâl İngilizlerin tahliye eylediği mevazıa hücum eylemişlerdir. İngilizlerin hezîmeti pek azîm olduğu âşikâr bulunuyor idi. Son derece müsrifâne yapılmış zâbitan zeminliklerinde poker kağıtları, viski şişeleri, türlü konserveler yatıyor idi. Bu eşyâdan başka elektrik motorları, lastik tekerlekli hasta arabaları, telsiz telgraf istasyonları, mühimmât bulunmuştur. İngiliz zâbitân mezaristânlarının kilometrelerce, uzun olduğuna nazaran verdikleri zâyi’âtın pek azîm olduğu anlaşılıyor idi. Avcı siperleri arasında birçok İngiliz cesedi yatıyor idi. Şimdi ise İngilizler şibh-i cezîresinin re’s-i cenûbîyesinde olup mevzi’lerinin mevki’i fenâ olmasından ve havaların adem-i müsaadesinden son derece müşkülât çekiyorlar. Hatta ateş yakmayarak müşkirât ile kendilerini teshîn ediyorlar.”

2 Kânûn-ı sâni 1916-20 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

19 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale Cephesinde: Seddülbahir'de 17-18 Kânûn-ı evvel gecesi sağ cenâhta ziyâdece bomba muhârebesi yapılmış ve merkezde sabaha kadar şiddetli topçu ve bomba endâhtı devam etmiştir. 18 Kânûn-ı evvel öğleden sonra sağ cenâhta, tarafımızdan iki lâğım patlatılmış ve bunu müteâkıb iki kruvazörün iştirâkiyle düşmanın kara topçuları bir müddet merkez siperlerimize ateş açmış ve tarafımızdan şiddetle mukabele olunmuştur. Seddülbahir'da ihrâc iskelesi ve civârındaki anbar boğaz bataryalarımız tarafından ateş altına alınmıştır. Souffren zırhlısı beş torpido himâyesinde ve tayyâre tarassûdâtıyla bu bataryalarımıza mukabelede bulunmuş ise de hiçbir te'sir yapamamıştır. Bir deniz tayyâremiz düşmanın rasadla meşgul tayyâresine taarruz etmiş ve onu râsıddan men' ederek firârâ mecbûr etmiştir.

2- Diğer cephelerde mühim tebeddülü gösterir ma'lûmât alınmamıştır. (Millî)

3 Kânûn-ı sâni 1916-21 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

20 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale Cephesinde: Seddülbahir'de top ve bomba muhârebesi devam etmiştir. Düşmanın bir kruvazörü ile monitorü az bir müddet ateşe iştirâk eylemiş ve topçularımızın ateşleri te'siriyle uzağa çekilmeye mecbûr edilmiştir. Bir monitor boğaz bataryalarımıza bir saat neticesiz ateş açmıştır. Topçularımız Beşige Burnu açığından görülen bir torpidoyu ateş altına almışlar ve Kaptan Köprüsü'ne isâbet eden bir mermi te'siriyle torpidoyu kaçırmışlardır. Bir deniz tayyâremiz Seddülbahir düşman ordugâhlarına üç bomba düşürmüştür. Boğaz bataryalarımız Seddülbahir'de düşmanın iskele ve ambarlarının müessir ateş altına almışlar ve ambarlarının bir çoğunu tahrîb etmişlerdir.

2- Sair cephelerde tebeddül yoktur. . (Millî)

Anadolu Bataryalarımızın Beş Günlük Faaliyeti

Harb matbûât karârgâhından:

Anadolu Boğaz bataryalarımız 10 Kânûn-ı evvelden 15 Kânûn-ı evvel 1331'e kadar olan faaliyetine dâir rapordur:

Çanakkale-10.10.331-9,10'da ba'de'z-zevâl Seddülbahir ordugâhını ateş altına aldı. 6 barakaya isâbet görüldü. Topçumuz yüklü bir sandala ateş etti. İsâbet görüldü.

11.10.331-10,10'da kable'z-zevâl saat 8,30'da Seddülbahir ihrâc iskelesine 8 mermi attı. Mermilerin hepsi iskele ve barakalara isâbet etti. Ba'de'z-zevâl saat 4'te bataryalarımız Teke Burnu'nda bulunan yüklü 2 sandala ateş etti. İkisini de batırdı. İhrâcât münkat oldu.

12.10.331-İhrâc iskelesine ateş etti. İhracat kesildi. Ba'de'z-zevâl saat 1'de ateşle iki sandal batırdı. Eski Hisarlığa ve Seddülbahir'e ateş ettiler ve düşmanın müctemi' efrâdına güzel isâbetler vâki' oldu. ba'de'z-zevâl saat 3,30'da deniz tayyâremiz bir torpido muhribine bir bomba attı. Bataryamız Morto Körfezi arkasından ateş eden obüs bataryasına eteş ederek 15 mermi isâbet etti.

13.10.331-12,10'da bataryamız muhtelif zamanlarda Teke Burnu'na ateş etti. Düşman efrâdına bir çok isâbetler vâki' oldu. bir sandal batırdı. Ba'de'z-zevâl saat 4,15'te Teke Burnu Deresi hizâsında hasâra uğratılan tayyâreyi topa tuttu. Bir isâbet vâki' oldu. Bir deniz tayyâremiz İmroz ile Seddülbahir arasında High Quillar sisteminde bir kruvazöre bomba attı. Bombalar kruvazörün kış tarafına isâbet etmekle kruvazör derhâl tavakkuf etti.

14.10.331-13,10'da bataryamız muhtelif zamanlarda Seddülbahir'deki eşya ihrâcâtına ateş etti. Bir çok isâbetler görüldü. Büyük bir hangara 2 mermi isâbet ettirilerek hangar tahrîb edildi. Deniz tayyârelerimizden biri Seddülbahir'deki çadırılı ordugâha muvâffakiyetle 4 bomba attı.

15.10.331'14,10'da bataryamız Teke Burnu'nda duran vasatî cesâmette yeni vapurlarla gayet yüklü 2 büyük sandala ateş etti. Vapura bir mermi isâbet etti. Sandalların biri battı. İki günden beri pek çok yaralı vapurlara irkâb olunmaktadır.

Ba'de'z-zevâl deniz tayyârelerimizden biri Mondros ile Mavro Adalarında istikşâf yaptı. Mondros Körfezi'nde hangarlara muvâffakiyetle bomba attı. Yangının başladığı görüldü.

Seddülbahir’de Bomba ve Top Muhârebâtı muvâffakiyetlerimiz

Beşinci Ordu 19 Kânûn-ı evvel-Seddülbahir’de düşmanın fazla atmakta olduğu bombaya askerimiz şiddetle mukabele eylemiştir. Düşman topçusu bütün gün cephelerimize fâsılalı te’sîrsiz ateş açmış; bir monitor, bir kruvazör bir müddet ateşe iştirâk eylemişse de ateşlerimizle def edilmiştir. Anadolu sâhiline yaklaşmak isteyen torpidonun kaptan köprüsüne isâbet vâki’ olmuştur.

Gelibolu’daki Askerlerin Mısır’a Muvâsalatı

Bern, 31-Times gazetesi Kahire’den aldığı ma’lûmâta atfen Gelibolu’dan çekilen Avustralya ve Yeni Zeland efrâdının Mısır’a muvâsalat ettiklerini bildiriyor.

4 Kânûn-ı sâni 1916-22 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

21 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale Cephesinde: Sağ ve sol cenâhta şiddetli bomba ve umûmîyetle cephede fâsılalı topçu muhârebesi olmuştur. Düşmanın bir torpidosuyla bir kruvazör ve bir monitorü mevzi’lerimize fâsılalı endâht edip çekilmiştir. Tayyârelerimiz düşman mevzi’leri üzerinde 600 metre yüksekte uçarak muvâffakiyetli keşf ile avdet etmişlerdir. Arıburnu’nda düşman tarafından gizlenmiş 400 sandık piyâde cephânesi bulunmuştur.

2- Başka cephelerde tebeddül yoktur.

....

Çanakkale Muvâffakiyât-ı Ahiresinin Budapeşte’de Te’sîrâtı

“Muhârebenin bidâyetinden beri her vesîle ile azam-ı şecâatkârâne gösteren, harikalar ibrâzından hâlî kalmayan şanlı Türk Ordusu’nun âhiren Çanakkale sahne-i herbini Arıburnu ve Anafarta sahasında düşmanı hezîmet-i müthişeye dūçâr ederek şerefbaş muvâffakiyetler ihrâz etmesi haberleri Budapeşte âfâkından pek mesûd inakesler vücûda getirdi. Bu havâdis sabahleyin daha pek erken intişâr eden cerâid-i yevmîyenin ilk sahifesinde büyük hurûf ile ahaliye tebşîr ediliyordu. Bütün gazeteler bilâ-istisnâ yazdıkları makalelerde Türk hamâsetinin yeni ve celî bir delîli olan bu muvâffakiyâtın ehemmiyetin ilân ederek âtiye daha kavî bir ümîd ile itminân ile bakılabileceği hakkındaki fikir ve kanaatlerin tamamıyla husûl-pezîr olduğunu te’mîn

ediyorlardı. Bu müjdeyi duyan ahâlî tasavvura sığmaz ber vecd ve sürûr içinde ilân-ı şâdmâniye başladığından sokaklarda, kahvehânelerde, cemiyetlerde Türk Ordusu'nun lâyük olduğu medh ve senâsından başka bir şey işitilmez oldu. her tarafta, Osmanlı milletinin bir seneden beri müthiş düşmanlarıyla olan müsâraatından ve Allah'ın inâyetiyle daîmî muvâffakiyâtından bahs edilerek neticede pek büyük mükâfatlara nâiliyeti temennîyâtı izhâr ediliyordu.

5 Kânûn-ı sâni 1916-23 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

22 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: 20-21 Kânûn-ı evvel gecesi bir torpido Arıburnu cihetlerine birkaç mermi atıp çekilmiştir. Seddülbahir'de topçularımız sabaha kadar düşman mevâzî'ni ve Teke Burnu ile Seddülbahir arasındaki ordugâhlarını ateş altına almışlardır. Geceleyin bir kruvazör ve 21 Kânûn-ı evvel de 2 kruvazör mevzi'lerimize te'sîrsiz bir müddet ateş açmışlar ve kruvazörlerden birine topçularımız 2 mermi isâbet ettirmişlerdir. 21 kânûn-ı evvel öğleden sonra düşman topçuları merkez ve sol cenâhımıza ateş baskını yapmak istemişlerse de topçularımızın şiddetli mukabeleleriyle düşman topçusu iskât ve siperlerinden mühim aksâmı tahrîb ve nakliyatı men edilmiştir. Öğleden evvel sâhil bataryalarımız fâsıllı ateşleriyle Seddülbahir ve Teke Burnu iskelelerini ateş altına almışlar ve iki nakliye gemisini iskeleden kaçırmışlardır. Bu ateşlerimizin te'sîriyle iskele civârında yangın zuhûr ederek bütün gün devam etmiştir. (Millî)

Çanakkale'de Topçularımızın Faaliyeti

Beşinci Ordu 21,22-Dün gece sabaha kadar Anadolu bataryalarımızla Seddülbahir cephesinde topçularımız Seddülbahir Teke Burnu iskelelerine ve bu civârdaki düşman ordugâhlarına, işlik nâkliye yollarına ateş ettiler. İskele civârında iki nakliye gemisi açıklara kaçırıldı. Ateşimiz te'siriyle iskele civârında zuhûr eden yangın sabaha kadar devam etti. Cephede fâsıllı siper bomba muhârebâtı vardır. Keşf kollarımıza tesâdüf eden düşman keşf kolları siperlerine firâra mecbûr oldular. Bugün

Seddülbahir’de cephemize ateş eden iki kruvazörden birisine topçularımızın mermilerinden ikisinin isâbeti üzerine kruvazörler derhâl kaçtılar. Diğer bir kruvazör Anadolu bataryaları civârına te’sîrsiz birkaç mermi attı. Düşman kara topçuları sağ cenâh açıklarına gelen iki monitorun iştirâkiyle bir saat kadar ateş etti. Topçularımızın şiddetli mukabeleleriyle düşman siperlerinin mühim aksâmını tahrîb ettiler. İskeleleri, münâkale yollarını, ordugâhlarını te’sirli ateş altına aldılar. Bir tayyâremiz düşman mevzi’ üstünde uçarak Teke Burnu’ndaki ordugâhlarına, nakliye gemilerine bombalar attı.

6 Kânûn-ı sâni 1916-24 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

23 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur.

1-Çanakkale Cephesinde: 22 Kânûn-ı evvel öğleden evvel, oldukça şiddetli top ve bomba endâhtı te’ati edilmiştir. Düşman ateşi bilhâssa sağ cenâhımızla merkeze tevcîh ediliyordu. Düşmanın bir zırhlısıyla bir kruvazörü bu ateşe iştirâk etmiş ve öğleden sonra yine bir zırhlıyla bir monitor aynı mevzi’lerimizi şiddetle ateş altına almışlarsa da neticede siperlerimizin pek az kısmında ehemmiyetsiz tahrîbât yapılmışlardır. Düşmanın bu ateşlerine topçularımız aynı şiddetle mukabelede bulunarak Seddülbahir’de ve Teke Burnu’nda iskeleleriyle topçu kıtaâtına karşı mühim te’sir istihsâl etmişlerdir. Topçularımızın endâhtından düşman kruvazörüne bir mermi isâbet etmiş ve bu te’sir ile kruvazör ateşten çekilmiştir. 21 Kânûn-ı evvel’de Seddülbahir ve Teke Burnu ihrâc mahâlleri Anadolu boğaz bataryalarımız tarafından şerid ateş altına alınmıştır. Düşmanın külliyetli cephâne sarf etmesine mukabelesi te’sirsiz kalmıştır. 22 Kânûn-ı evvel’de yine bu bataryalarımız Seddülbahir’de ve civârında çalışan efrâda ve Teke Burnu’na ateş açmıştır. Düşman efrâdına olan te’sir pek büyüktür. Bir deniz tayyâremiz 23 Kânûn-ı evvel’de İmroz istikâmetinde ve Seddülbahir istikâmetinde muvâffakıyyetle keşf yapmış ve Seddülbahir’in şimâl iskelesiyle civârındaki vapurlara 3 bomba atmıştır. Akabinde dumanların yükselmesi bombaların te’sirli isâbetini anlatmıştır. Arıburnu mıntıkasında yeniden ikibin sandık el bombası ve bütün takımlarıyla bir sahra matbahı ve topçu mühimmâtı yüklü birçok demir cephâne sandıkları ganîmete kaydedilmiştir .

2-Başka cephelerden mühim bir haber yoktur. (Millî)

7 Kânûn-ı sâni 1916-25 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

24 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

.....

Çanakkale cephesinde: Sağ cenâh ile merkezde bazen şiddetli olarak yalnız topçu muhârebesi devam etmiştir. Düşmanın bir kruvazörü ile bir monitoru Alçı Tepe civârını bir müddet bombardıman edip çekilmişlerdir. Topçularımız bir havan bataryası ile sahra bataryasını sükûta mecbûr etmiş ve Seddülbahir ordugâhını müessir sûrette dövmüştür. Anadolu bataryalarımız muhtelif zamanlarda Seddülbahir ve Teke Burnu'nda ihrâc iskelelerini bombardıman etmiştir. Mülâzım-ı evvel Budgede idaresindeki bir deniz tayyâremiz Boğaz üstünde uçan Fransız tayyâresine taarruz ederek ateşleriyle onu sakatlamış ve Akbaş karşısında Anadolu yakasına düşürmüştür. Tayyârenin hasârı pek cüz'-i olup az bir tamir ile kâbil-i isti'mâldir. Tayyâreci maktûlen bulunmuştur. Anafartalar mıntikasında düşmanın terk ettiği 200 sandık piyâde cephânesi 130 adet dekovil arabasıyla toprağa gömülmüş, sağlam bir mitralyöz elde edilmiştir. (Millî)

Çanakkale'de Alınan Ganâim Hakkında Tafsilât

Beşinci Ordu muhâbir-i mahsûsumuzdan 23 Kânûn-ı evvel-Bugün dolaştığım Anafartalar cephesinde küçük bir bölüğe tahsis edilen mıntıkadaki taharrîyât neticesinde elde edilen ganâim hakkında bir fikr-i mukayese vermek için âtîdeki muâmelâtı gönderiyorum: İngilizler ric'atları esnâsında müsta'cel güya kurnazca yaptıkları ve üzerine bir levha vaz' ile helâ olduğu zannı vermek istedikleri mahâllerde bu bölüğümüz, sandıklar içinde 800 obüs mermisi, biri dinamit ile parçalanmış diğeri sağlam iki top, her birisi yüz lira kıymetinde 15 yeşil çadır bezleri, altı bin bisküvi çay ve konserve dolu kutular meydana çıkarmış, yine aynı bölüğün mıntıkayı taharrîsinde yirmişer liralık on tulumba, birçok lastik boruları, yüzlerce kazma kürek balta, yüzlerce su varilleri, 15 adet vantilatörlü portatif demirci ocakları, ötede beride metrûk kuvvetli 20 aster, 50 lastik tekerlekli hasta arabaları, 25 müceddet galvanizli hasta karyolası bulunmuştur. Taharrîyâta devam olunuyor. Sâhilde düşmanın denize attığı fişek torbaları, palaskalar, sonra bomba dinamit sandıkları da çıkarılıyor. Deniz kenarlarının ganâim ve defâinle mâlî olduğu muhakkaktır. Birkaç kulaç suda ağır obüsler sair toplar

bulunması muhtemeldir. Akşam üste Seddülbahir üzerinde tayyerisinin tarafımızdan atılan birkaç mermi üzerine uzaklaşıp İmroz'daki hangarlarına avdetini gördüm. Öğleden evvel bir kruvazör, öğleden sonra bir monitor Seddülbahir mıntikasına ateş açmışlarsa da topçularımız mukabele ile düşman siperlerini tahrîb ve Teke Burnu Seddülbahir iskelelerini ateş altına almışlardır. Düşmanın topçuları iskât olunmuş, kruvazör firâra icbâr edilmiştir.

8 Kânûn-ı sâni 1916-26 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

25 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: Dünkü teblîgde yere düşürüldüğü bildirilen tayyâreden başka düşmanın ikinci bir tayyâresi de yine Mülâzım-ı evvel Buddege idaresindeki tayyâremizin taarruzu neticesinde yanarak yere düşmüştür. Birinci Forman sisteminde 942 numaralı Fransız tayyeresi 26 Kânûn-ı evvel kable'z-zevâl Nara Burnu'nun şarkına, diğeri İngiliz Forman sistemindeki Rumeli cihetinde Yalva şarkına düşmüştür. Evvelkinin râsıdı yoktu. Maktûl pilotun ismi Baniest Lekont olduğu anlaşılmıştır. Aynı günde tayyere filomuz tarafından Seddülbahir'de düşman mevzi'ne ve İmroz'daki tayyâre karârgâhına muvâffakiyetle müteâddid bombalar atılmıştır. 24 Kânûn-ı evvelde sağ cenâhımızda fazlaca, cephede hafif bomba endâhtı ve ehemmiyetsiz piyâde ateşi devam etmiştir. Düşman kara topçusu iki monitorla iki kruvazörün iştirâkiyle, sabahtan akşama kadar kısmen şiddetli olarak mevzi'lerimize ateş açmış ve topçularımız şedid mukabeleleriyle kruvazörlerden birini uzaklaştırmış ve düşman siperlerinden bazılarını tahrîb ve bir kısım topçusunu iskât etmiştir.

24 Kânûn-ı evvelde öğleden evvel ve sonra dört monitor altı torpido himâyesinde bir kruvazör, muhtelif saatlerde Boğaz'ın Anadolu sâhilini ve bazı bataryalarımızı devamlı bir sûrette bombardıman etmişlerse de bir te'sîr yapmamıştır.

23 Kânûn-ı evvel gecesi Boğaz bataryalarımız muhtelif zamanlarda Seddülbahir ile Teke Burnu'nda ihrâc iskelelerini bombardıman etmiştir. Düşman bilâ-te'sîr mukabelede bulunmuştur. 24 Kânûn-ı evveldeki tekrar edilen bombardıman te'sîriyle Teke Burnu'nda yangın zuhûr etmiş ve iskele ile sandallara müteaddid isabetler görülmüştür. Seddülbahir iskelesine icrâ edilen ateşler dahi güzel neticeler vermiştir.

2-Diğer cephelerden mühim ma'lûmât yoktur. (Millî)

Çanakkale’de Alınan Ganâim

Beşinci Ordu muhâbiri muhsûsâmızdan 25 Kânûn-ı evvel-Bugün Anafartaların Kireç Tepe, Kemikli mülhâkatını gezelim. Burada son elde edilen ganâim ber-vech-i âfîdir: Beheri 200 lira kıymetinde ve 60 kişi istiâbında 100, beheri 25 lira kıymetinde 200 mahrûtî çadır, zeminlik üzerine örtmek için müstağmel 10 bin saç levhalar, iki bin oluklu çinko, dört motosiklet, iki sahra topu, 150 cesîm variller içinde makine yağı, 500 Hint neferine mahsûs yatağan sisteminde bir nev’î balta, düşman yalnız bu mıntıkada asgari olarak bir milyon kum torbası, bir milyon karîb kutu et, reçel, süt, kutu konserveleri bırakmıştır. Açıkta peyderpey çıkarılan cephâne, tüfeng, ağır obüs mermileri miktarı çoğaltılmaktadır. Bundan başka 100 adet seyyâr çifte mazgallı kalkanlar, erzâk sandıkları üzerine örtmek için pek büyük muşambalar, 30’u mütecâviz köprü tombazı, 300 tombaz malzemesi, 400 köprü döşemesi, sâhilde 550 tonluk batırılmış gemiler, 30 demir duba, mavna, sandal, 550 parça yeni elbise, birçok levâzım-ı sahhiye, hesapsız eşya, alât, edevât bulunmuştur. hulâsa bu küçük sahada askerimizin elde ettiği ganâim muhteşem bir miktar tutmaktadır. Bu sabah düşmanın bir tayyâre filosu faaliyet göstermiş ise de tayyâre topçu mevzi’lerimizin şedid ateşine ma’rûz kaldı. Düşmanın bir kruvazörü fâsılalı ateş ediyordu.

9 Kânûn-ı sâni 1916-27 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

26 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 24-25 Kânûn-ı evvel gecesi sağ ve sol cenâhımıza fazlaca bomba endâhtı teâtî olunmuştur. 25 Kânûn-ı evvelde öğleden evvel saat 11’den öğleden sonra 3’e kadar toplarımız sağ cenâhımız karşısındaki düşman siperlerini fâsılalı fakat şiddetli bir sûrette ateş altına alarak mühim tahrîbat ika eylemiştir. Merkezde topçu ve bomba endâhtlarımızla düşman [lâğım] siperleri ve bomba mahâlleri tahrîb olunmuştur sol cenâhımızda hafif ateş teâtî [edilmiştir.] Düşmanın kara topçularıyla iki kruvazör, bir monitor ve 4 torpido [bilmukabele] topçularımız ve siperlerimiz gerilerine şiddetle fakat te’sîrsiz bombardıman etmiştir. Öğleden sonra saat ikide Teke Burnu’ndaki düşman ordugâhında ateşlerimiz te’sîriyle yangın zuhur etmiştir. Boğaz bataryalarımız 24-25 Kânûn-ı evvel gecesi Seddülbahir ordugâhlarını ve 25 Kânûn-ı evvel öğleden sonra tekeburnu civârındaki düşman bataryasını müessir

sûrette ateş altına almıştır. Düşman Seddülbahir'eki bataryası ve Teke Burnu açıklarındaki bir zırhlı monitoruyla bila te'sîr mukabelede bulunmuştur. 26 Kânûn-ı evvelde Anadolu bataryalarımız seddülbahir ve Teke Burnu Limanlarını toplu düşman kıtaâtıyla ve Kereviz Dere vadisini ve Morto Limanı'nı muvâffakiyetle bombardıman etmiştir.

2- Diğer cephelerden mühim ma'lûmât gelmemiştir (Millî)

Çanakkale'de Tayyâre Muhârebesi

(Beşinci Ordu muhâbiri mahsûsumuzdan) 26 Kânûn-ı evvel-Tayyârecilerimiz cesâret ve mahâret itibariyle düşman tayyârecisine tefevvükunu pek celî bir sûrette isbat eden dünkü tayyâre muhârebesi şu sûretle cereyân etmiştir:

İmroz hangarlarından uçup tayyâre karârgâhımıza doğru gelen sekiz düşman tayyâresi bir çok bombalar atmışsa da pek cüz'-i hasâr yapabilmişlerdir. Tayyârecilerimiz derhâl iş bu taarruzu havâiye mukabele etmiş ve içlerinden biri düşman tayyâresinden birine yetişerek açtığı ateşle Çanakkale civârını düşürmüştür. Bu vecihle sükût eden tayyârenin pilotu, aletinin on metre açığında bulunmuştur.

Ba'de'z-zuhûr saat 3'te iki düşman tayyâresinin tayyâre karârgâhımız istikâmetine tevcih ettiği görülmesiyle tayyârelerimiz yine havalanarak düşmana yetişmişler ve bu sırada attıkları kurşunla düşman tayyâresinden birisinin benzin deposunda iştiâl husûle getirerek bunu da alevler içinde Ilgar Dere civârına düşürmüşlerdir. Bu ikinci düşman tayyâresinin pilotu kömür halinde râsıdı ise parça parça bulunmuştur. Tahrîb ettiğimiz tayyârenin ikisi de çifte satırlı Forman sistemindedir. Düşman tayyârecileri bu mağlûbiyet üzerine acilen geri dönmüşlerdir.

Topçularımız Seddülbahir civârına ve düşman siperine müessir ateş ederek düşman siperlerini, bomba mahâllerini tahrîb ediyor ve Teke Burnu ordugâhında yangın çıkarıyorlar. Düşmanın iki kruvazör, bir monitor, dört torpidosu te'sîrsiz mukabele etti. Bugün düşmanın iki tayyâresi Seddülbahir üzerine gelip avdet etmiştir.

10 Kânûn-ı sâni 1916-28 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîyyeden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale Cephesinde: İnyet-i Hakk ile Seddülbahir'den dahi düşman tard edildi. Üç günden beri ihzâr edilip dün öğleden sonra tarafımızdan taarruzla başlayan muhârebenin cereyânına dâir henüz tafsîlâtı rapor alınmadı. Şimdilik ma'lûm olan Seddülbahir'de ve Teke Burnu'nda harpten evvel yapılan bilcümle siperler tarafımızdan işgâl edildi. Merkezden ilerleyen kıtaâtımız düşmandan 9 top igtinâm etti. Düşmanın çadırı büyük ordugâhları sadr ve eşyalarıyla birlikte elimize geçti. Topçumuz askerle dolu bir düşman nakliye gemisini batırdılar. Pek kesir olan ganâimin teaddadı henüz mümkün olmadı. Düşman zâyi'âtı pek çok tahmin olunuyor. Bir harp tayyâremiz çift satıhlı Forman sisteminde üçüncü bir düşman tayyâresine taaarruz ederek tayyâreyi ötelere içinde Seddülbahir yakınında yere düşürmüştür.

Düşmanlarımız bizi kalbgâhımızdan vurmak için hemen hemen bir senedir bu cephe-i harpte her vasıtaya mürâcaât ettikleri halde Hakka istinâd eden ordumuzun bî-Hakkın târihe geçecek kudret ve şecâat ve savletleri karşısında mâddî ve manevî birçok telefât ve zâyi'ât vermekten başka bir netice elde edememiş ve bütün ümitleri kırılarak karşımızdan firâra mecbûr olmuşlardır. Orada vazife-i mukaddeselerini ifa' yolunda şehîd olanları tebciil ve kalan gazileri de takdîr ederiz.

....

Son Darbe

Seddülbahir Cephesinde Kalan Düşmanda Nihâyet Denize Döküldü.

Dün öğleden evvel, dünkü nüshâımızda Çanakakle cephemize izâm etiğimizi haber verdiğimiz muhâbir-i muhsûsumuz Cemil Hakkı Bey bize âtîdeki telgrafi göndermişti:

Beşinci ordu, 27 Kanûn-ı evvel- Düşman Seddülbahir mıntıkasından avn ve inayet hakla kamilen def' ve tard edildi. Bugün şibh-i cezîrede birtek düşman neferi bırakılmadığını tebşir eylerim.

Cemil

Büyük haber, dün daha öğleden evvel bütün İstanbul'u dolaşmış, her taraf donanmış, zaten ne vakitden beri bugünü bekleyen alanlar hakiki bir [incilâ-ı ferâh ve neşe ile gülmeye başlamıştı. Mektepler tatil edilmiş , çocuklar ellerinde bayraklar, dudaklarında şarkılarla sokaklara dökülmüşler ve kabile kabile şehri dolaşıyorlardı.

Akşama doğru muhtelif esnaf cemiyetleri başta Müdâfaây-ı Millîye Cemiyeti ve bir bando müzikâ olduğu halde büyük bir âlây tertibe dilmiş alkışlar ve lütûflar içinde nümâyişler yapıyordu. Bütün çehreler gülüyor herkes birbirini tebrik ediyor. Mekteb çocuklarının şarkıları ile çınlayan yollar bazen sevinç yaşlarıylada ıslıyordu. Diyebiliriz ki dün İstanbul Osmanlı tarihinin pek az tattığı büyük bir bayram günü yaşıyor ve bayram arasında yüzü gülmedik kimse kalmıyordu.

Ve bu kadar şevk ve neşe-i esâsetzede değildi. Çünkü kahraman müdâfi'lerin düşmana indirdikleri son darbe pek ağır ve pek şiddetli olmuştur. Avâm Kamarası'nda ve resmî teblîglerde Seddülbahir'den çekilmek niyetinde olmadığını daha birkaç gün evveline gelineceye kadar tekrar tekrar ilân etmiş olan düşmanın kaçarken uğradığı zâyi'ât, Anafarta ve Arıburnun'daki zâyi'ât ile kâbil-i kıyâs olamayacak derecede vahim idi. [okunamamıştır] bu zâyi'âtın nispet ve miktarı hakkında vâzih haberler gelmemişse de elde edilen ganâimin nakâbil teaddâd olduğu ve düşmanın esnâ-ı firarda topçularımızın şiddetli top ateşleri altında vermiş olduğu zâyi'âtın bilhaâsa maktûller itibariyle pek büyük olduğu muhakkâktır. Bunun böyle oldğundan şüphe yoktur. Vak'a düşmanın birkaç vakitten beri artık hergün topçularımızın pek ziyâde müessir olan ateşleri altında barınmak imkanı bulunmadığını takdîr ederek yavaş yavaş ağırlıklarını taşımaya başladığı ma'lum idiyse de bu kolordumuz düşmandan daha evvel davranmış, bir taraftan siperlerini hücum ile zapt ettiği gibi diğer taraftanda saha-i Karova cihetine döndürecek surette müthiş bir topçu ateşi altına almıştır. Bundan dolayıdır ki düşmanın [okunamamıştır] tüyleri ürpertecek derecede vahim olmuş ve elde edilen ganaim bundan evvelki Arıburnu ve Anafartalar'da ele geçirilenlerle nâkabil mukayese bir nispet almıştır. Geçen def'a daha vakitlice, daha müsâid şerâit altında firâr hazırlığı yapmış ve tesâdüfen sisten de istifâde etmiş olan düşma bi'nnisbe daha az zâyi'âta uğradığı için kaçarken hiç olmazsa kendi kendini ucuz kurtarmış olmakla teselli ediyordu. Halbuki bu def'aki firar aynı zamanda mâl ve canca pek müthiş bir hezimet haline inkılâb etmiştir. Binâenaleyh bu def'ada öyle bir teselliden de mahrûmdur. Bundan dolayıdır ki ruhlarımızdan taşıp dökülen heyecânlarla aylardan beri hilâfet kapılarının müdâfaâ eden orduya hizmet ve [okunamamıştır] takdîr ediyoruz. Bu gayeyi te'mîn için hayatlarını fedâ etmiş olan muhterem şehidlerimize fatihâlar gönderirken bugünü kendi gözleriyle gören gazileride en samimi tebriklerle kucaklarız.

11 Kânûn-ı sâni 1916-29 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

28 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Seddülbahir'de düşman enkâzından terk ettiği lâ-yuadd ganâimden meydana serilmiş bir çok ecsadından başka tek bir nefer kalmamıştır. Düşmanın takîbi esnâsında teslim olmaktan imtinâ' ile iskelelerine doğru firâr eyleyen düşman bâkîyesi itlâf edilmiştir. Sol cenâhta Kereviz Dere mıntıkasında düşman tarafından tertîb edilen pek çok imâl bizzat lâğımlara tesâdüf edilmiş, istihkâm efrâdımız tarafından yalnız mahdûd bir mıntıkada doksan lâğım imhâ' edilmiştir.

.....

12 Kânûn-ı sâni 1916-30 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

29 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkalede bir düşman harf seffinesi 27-28 Kânûn-ı evvel gecesi sabaha kadar İmroz cihetinden Seddülbahir, Teke Burnu ve Hisârlık cihetlerine fâsılalı ateş etmiştir. 28 Kânûn-ı evvelde birkaç torpido ve muhribiyle bir kruvazör fâsılalı olarak Seddülbahir'i bombardıman etmiş ve boğaz bataryalarımızın mukabelesiyle çekilmeye mecbûr olmuştur.

....

İmparator Hazretlerinin Tebrîkâtı

Çanakkale muzafferiyeti münâsebetiyle Alman İmparatoru Hazretleri tarafından zat-ı hazreti hilafetpenahiye keşide edilen tebrîk telgrafnâmesinin sûreti ber vech-i âfîdir: Düşman ordularının Gelibolu şibh-i cezîresi tamamıyla tahliye ve terke mecbûr oldukları haberi müserret eserini şimdi kemâl-i memnuniyetle ahz eyledim.

Bî-teng ve haya düşmanlarımızın şimdiye kadar devam eden taarruzat-ı şedidelerinin bu vecihle ebda sûrette akim kalması ve Osmanlı toprağını büsbütün terke mecbûr olması sûretiyle ihrâz olunan muzafferiyet-i azîmeden dolayı zat-ı girube-i sıfat hümayûnlarını bütün kalbimle tebrîk eder ve bu vesile ile en samimi takdîrâtımı neşe-i mahsûsu olmak ve her zaman bu muzafferiyât-ı azîmeyi derhatır ettirmek ve hak

nâmına başlamış olduğumuz harb-i hazırda daima düşmanlarımızın başlarına havale eylemek üzere takdimine müsaraat eylediğim bir kıt'a seyfin kabulünü rica eylerim. Cenâb-ı Hakkın inâyet-i samedâniyesiyle cesûr askerlerimizin düşmanlarımıza karşı zafer-i nihaiyi ihrâz eyleyeceğine kat'iyen eminim. 28 Kânûn-ı evvel 331

imza: Wilhelm

13 Kânûn-ı sâni 1916-31 Kânûn-ı evvel 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

30 Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-29 Kânûn-ı evvelde müteaddid düşman kruvazörüyle torpidoları Seddülbahir ve Teke Burnu civârını ve ve Anadolu bataryalarımızı fâsılalı olarak bombardıman etmişlerse de hiçbir hasâr yapamamışlardır. Kavala istikâmetinden gelen bir kruvazör Saros Körfezi şimâl mıntikasına ateş açmak teşebbüsünde bulunur iken o civârdaki bataryalarımızın mukabelesiyle uzaklaşmaya mecbûr olmuştur. 28 Kanun-ı evvel öğleden sonra Mülâzım-ı evvel Buddege ve Schotes idarelerindeki harb tayyârelerimiz Seddülbahir üzerine uçan Farman sistemindeki dördüncü düşman tayyâresine taarruz etmeleri neticesinde iş bu tayyâre 1500 metre irtifadan umuden Seddülbahir açığına denize düşüp parçalanmıştır.

4-Seddülbahir'den düşmanın tardı ile neticelenen, 26 ve 26-27 kânûn-ı evvel muharabesi hulâsaten şu vecihle cereyân etmiştir: Son günlerde düşmanın kara topçusunda evvelki faaliyet azalarak yerine müteaddid gemi ateşlerinin kaim olması ve geceleri ihrâc iskeleleri civârında sık sık nâkliye gemilerinin mevcîdiyeti ve gündüzleri Anafartalar da yaptıkları suisti'mâlleri burada da tekrar ederek nâkliyâtı hastahâne gemileriyle icrâ etmeleri düşmanın şedid topçu ateşlerimiz altında barınamayarak bu mıntikadan dahi firâra karar vermiş olduğunu ihsâs ediyordu. Bu def'a bu firârın düşmana evvelkinden daha kanlıya mâl olması için her türlü hazırlıklar icrâ edilmiş ve muvâffakiyetle tatbîk edilmiştir. 22 Kânûn-ı evvelden itibaren taarruz hazırlıklarına başlandı. İntihâb edilen taarruz mıntikaları lâğım hafriyâtı yapılmakta idi. 26 Kânûn-ı evvel öğleden sonra bu ateşlerimiz daha ziyâde teşdîd edilmiş ve hafriyâtı hitâm bulan lâğımların patlatılmasını müteâkıb bütün cepheden ileriye kuvvetli keşf müfrezeleri sürülmüştür. Bu taarruz mukaddemesini gören düşman sol cenâhı açığına müteaddid

sefâin-i harbiyesini toplayarak bu keşf müfrezelerimizle ileri hatlarımıza karşı gayet şiddetle ateş açmaya başlamıştır. Bazı mahâllerde siperlere yaklaşan müfrezelerimiz düşmanın piyâde ateşi, el bombası ve bomba toplarıyla karşılanmasından bu vaziyet gece yarısına kadar böylece muhafaza olunmuştur. 26-27 Kânûn-ı evvel gecesi kable'z-zevâl saat 3'e kadar tekrar her taraftan keşf müfrezelerimiz düşman siperlerine sürülmüş ve saat 3'te düşmanın merkezden itibaren geri çekilmeye başladığı hissedilmesiyle derhâl bütün cepheden ilerlemek emri verilmiştir. Ric'at eden düşman kıtaâtından bir kısmı birçok sefâini harbiyesinin şiddetli ateşleri himayesinde iskelelere kaçışmakta ve geride bırakılan diğer kuvvetleri ise bir çok bizzat imâl lâğımları infilâk ettirmek sûretiyle kademe kademe ilerlememize mani olmaya çalışmakta idiler. Bu sırada uzun mesâfede toplarımız düşmanın irkâb iskelesine, sahrâ bataryalarımız gerideki hatlarına şiddetle ateş açarak düşmana hayli telefât verdirmekte idi. Bir taraftan cebel toplarımız da piyâde ile birlikte ilerleyerek yakından düşman efrâdını tazyîk ediyor idi. Kıtaâtımız düşman sefâin-i harbiyesinin ateşlerinden ve bizzat imâl lâğımlarından husûle gelecek telefâtı kale almaksızın her adımda cehennemî tehlikeleri istihfâf ederek büyük bir şevk ve şecâatle her taraftan ileriye atılmışlar ve muhtelif mahâllerde topçu ateşlerimizin te'siriyle kaçmaya muvâffak olamayıp da mezbûhâne mukabeleye mecbûr kalan düşman efrâdını süngüden geçirmişlerdir. 27 Kânûn-ı evvel sabahı ortalık ağırınca kıtaâtımız kendilerini muhârebe sahasında düşmanın bir hayli cesetleri arasında bulmuşlardır. Son zamanda topçularımızın düşman mevzi'lerini şâyân-ı hayret bir sûrette te'sirât yaptığı müşâhede edilmiştir ki günlerden beri elimizdeki vesait-i mevcude ile bütün cephede icrâ ettiğimiz tazyîk ve kuvvetli piyâde müfrezelerimizle yaptığımız taarruzî keşfler te'siri altında barınmak imkânını göremeyen düşmanın müteaddid sefâin-i harbiyesinin kesif ateşleriyle vuku' bulan himâyesine rağmen artık bu mıntıkada temdîdî mukâvemeteye muktedir olmadığını göstermiş ve bu suretle Gelibolu şibh-i cezâiresindeki sekiz buçuk aydan beri devam edegelen muhârebâtın son perdesi inâyet-i hakk'la düşmanın mağlûbiyet ve ric'atıyla kapanmıştır. Adet ve miktarı henüz ta'yîn ve tespit edilemeyen top, silah ve mühimmât ile her nev'îden bir miktar ganâim elde edilmiş, birçok canlı beygir ve esterler ve her cinsten pek çok arabalar elimize geçtiği gibi düşmanın kaçırmaya muvâffak olmadığı 600 kadar da henüz itlâf edilmiş bargirler bulunmuştur. (Millî)

Seddülbahir Ganâimi Karşısında

Cenûb-ı grubu muhâbir-ı mahsûsamızdan: Bugün düşmanın merkez cephesinden itibaren ta Teke Burnu'na kadar imtidâd eden sahayı dolaşım. Düşmanın baştan başa tel örgüleri üç hattı aslîsi siperlerinin pek çokları toplarımız ve askerlerimiz tarafından iştiâl ettirilen lağımlar vasıtasıyla tamamıyla tahrîb edilmiştir. Taraf taraf infilâk etmemiş kara torpillerine, bombalar, birçok mermilere tesâdüf olunmaktadır. Sâha-i harbin bir noktasında topçularımızın endâhtlarıyla tahrîb edilen yirmi kadar cephâne arabasına tesâdüf olunmaktadır. Teke Burnu civârında iki mevki'de yüzü mütecâviz hasta çadırında iki bin karyola, binlerce battaniye, zâbitana mahsûs 10 adet portatif baraka, mükemmel karyolalar, eczâhâneler, eczâ depoları, dezenfekte alati etüvler bulunmuştur. Zâbitan barakalarındaki yatakların kuş tüyünden olduğu kayda şâyândır.

Otomobillerinin on adedinin harb için teçhîz edilmiş oldukları ve düşmanın böyle bizim hissiyât-ı insânîyetkârânemizi ne derece suisti'mâl etmiş olduğu ayrıca şâyân-ı tezkârdır. Bundan başka beş yüze karîb posta bisikleti, motosiklet bulunmuştur. Tavlaların etrafı koşum ve eğerle doludur. Teke Burnu sâhiline yakın 2 kilometrelik bir sahâda ancak büyük ticaret limanlarındaki depolarda görülebilecek derecede sandıklar istif edilmiş.... Her istifin tecemmûen kâidesi 30, arzı 18, irtifâi 12 ve sandıkların cesâmeti vasatî olarak yarım metre mik'âkındadır. Bu metrûkâta bakanlar İngiliz ve Fransızların Seddülbahir sahasını ihrâcat limanlarına çevirmiş olduklarını farz ederler. Sandık istiflerinin içinde ne ararsanız var! Bilhassa her nev'î konserve, çay, reçel, bisküvi, gravyer ve sâire peynirler velhâsıl en muntazam bir orduyu senelerce idare edecek kadar mal mevcut.

Düşmanın dûçâr olduğu, telefât ve terkine mecbûr bulunduğu ganâim askerimizin şiddet-i savletini, İngiliz ve Fransızların izmihlâl ve perîşânîsini tamamiyle gösteriyor. Sâhile yakın yerlerde dolu bulunan lastik potin depoları ise caba.... Asıl Seddülbahir'de pirinç çuvalları yekûnen pek azîm olduğunu işittim. Maateesüf tedkîkata başlayacağım sıra üç torpido, iki kruvazör, iki monitor fâsıllı fâsılasız bombardımana başlamaları üzerine mecbûren bir yerde tahaffuza mecbûr kaldım. Bu esnâda bizim doğanlardan harb tayyâresi biri bir düşman tayyâresini Seddülbahir üzerinde yakalayıp ateşiyle denize sükût ettirdiğini gördüm. Bombardıman yalnız ajans muhâbirinin ganâim tedkîkatına mânî olmaktan başka bir te'sîr yapamamıştır.

Gelibolu Muzafferiyeti ve Müttefik Matbûâtının Takdîrâtı

Berlin, 11 Kanun-ı sani-Berliner Tageblatt gazetesi diyor ki: “İ’tilâfçıların Çanakkale Boğazı teşebbüslerinin dûçâr-ı hezimet olmasından İngiltere için en tehlikeli cihet Türkiye’nin elinde serbest kuvâ-yı müfreze bulunmasıdır. Bu arada ise İngilizlerin el-Cezîre’deki mevki’leri mühim derecede fenâlaşmıştır. General Townshend Fırkası’nın bâkîyesinin kâmilen esir düşmesi ihtimâlden hâric bulunmuyor. Bu suretle İngiltere’nin şarktaki mevki’i gittikçe bir şekl-i tehdîdkârâne kesb ediyor. İngiltere’nin öteden beri arzu ettiği temdîd-i harb keyfiyeti düvel-i merkezîyeden ziyâde harb-i hazırın müsebbibi olan İngiltere için tehlikeli bulunmaktadır.

Viyana, 13-Morgenblatt gazetesi diyor ki: “Gelibolu’da İ’tilâf’ın dûçâr olduğu hezimet Rusya’nın harb hakkındaki son ümidini dahi mahv eylemiştir. İ’tilâf Devletleri bu mağlubiyeti bir sevk-ül ceys muvâffakiyeti olarak göstermeye çalışacaklardır. Fakat efkâr-ı umûmîye muzafferiyet-i nihaiyyenin muvâffakiyetli ric’atler sayesinde mümkün’l-husûl olacağını artık inanmıyor.”

Sofya, 11-Bulgar telgraf ajansından: Türklerin Çanakkale’de ihrâz ettiği muzafferiyet Bulgar matbûâtı tarafından hararetle tefsir edilmektedir. Matbûât-ı mezkûre İngiliz ve Fransızların Çanakkale’de dünya devletleri hezimetin gayr-ı kâbil ictinâb olduğunu beyân ile bundan dolayı izhâr-ı meserret etmektedir. Resmi Echo de Bulgar gazetesi diyor ki: “İngiltere Parlamentosu’ndan hizmet-i askerîyyenin mevcûdiyeti [okunamamıştır] olduğu sırada İngilizler Çanakkale’yi tâhliyyeye mecbûr kalmışlardır. Şark meselesini halle me’mur olan o mâ’hud ordunun aksâm-ı mütebâkiyyesini dahi Türkler şeci’ hücûmlarla denize atmışlardır

Çanakkale seferine teşebbüs olduğu zaman i’tilâf ricâlinin sarf ettiği lisân taazinkârâne tehâttur edilirse hasıl olan bu netice karşısında Türk müttefiklerimizin hissettiği meserretin ne kadar tabîi olduğu anlaşılır. Bundan dolayı İstanbul matbûâtı İngilizler ve Fransızlarla ne kadar istihzâ’ etseler azdır.

İ’tilâf için bundan sonra şark ve şark ile harp gaib olmuş demektir.”

Demokrat Fırkası’nın mürevvec-i efkârı olan Preborc gazetesi şu suretle idare-i kelâm ediyor:

“İngiliz Parlamentosu Anafarta’nın tâhliyesinde olduğu gibi Gelibolu’nun kâmilen terki münâsebetiyle tekrar izhâr-ı meserret ederek bu haberide alkışlarla karşılayabilir. Bu alkışlar meserrete değil ümitsiz bir seferden ferâgât edilmesinin mûcib

olduğu memnuniyete delâlet etmektedir. Şimdiye kadar bilcümle teşebbüsâtında muvaffâkiyete alışmış olan marûr İngiltere'nin on aylık mesâiden, insanca ve paraca bînihaye fedâkârlıklardan sonra Çanakkale teşebbüsünden böyle bir suret-i hicâletkârânedен vazgeçmiş tarihte birinci def'a olarak görülen bir vak'adır."

Mezkûr gazeteye göre Çanakkale seferinin iflâsı askerî ve siyasî nukât-ı nazardan pek mühim netâyic tevellid edecektir. Zirâ bir taraftan alem-i İslâm nazarında İngiltere'nin nüfûs ve [okunamamıştır] düçar-ı sükut olacak diğer taraftan Çanakkaledeki Osmanlı ordusundan başka bir sahnede istifâde imkânı husûl bulacaktır.

Viyana, 11-Gazeteler Çanakkale hezimetinden bahs etmekte devam ediyorlar.

Fremdenblatt diyor ki: "Bu vak'anın ilk neticesi Osmanlı ordusunun büyük şan ve şöhret iktisab etmesidir. Layetezelzel bir metânet ve yorulmak bilmeyen bir sebât neticesi olan ve tarihte bir misli daha görülmemiş olan bu şân ve şeref, şarkın ruhunu [okunamamıştır] kuvveti gibi canlandırarak ve bu suretle İngiliz hakimiyetine karşı büyük bir tehlike teşkil edecektir."

14 Kânûn-ı sâni 1916-1 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

[31] Kânûn-ı evvel 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: 30 Kânûn-ı evvel'de Boğaz açıklarında bulunan bir kruvazör ile 9 torpido ve bir monitor muhtelif saatlerde Teke Burnu ve Seddülbahir iskelelerine ateş etmişlerdir. Ayrıca bir monitor Kildü'l-Bahr istikâmetini bilâ-muvaffakiyyet bombardıman etmekte iken bir deniz tayyâremiz işbu monitöre bomba ile hücum ederek onu ateş kesip uzaklaşmaya mecbûr etmiştir. 30 Kânûn-ı evvel öğleden sonra Mülâzım-ı Evvel Buddege idâresindeki harp tayyâresi düşmanın beşinci Forman sistemindeki tayyâresini ateşle taarruz ederek Seddülbahir civârında karaya düşürmüştür. Tayyârenin pilotu maktûl ve râsıdı mecrûh bulunmuştur. Tayyâre az bir tamir ile isti'mâl olunacaktır. Bunu müteâkıb diğer bir tayyâremiz Saros Körfezi üzerinden gelmekte olan bir İngiliz tayyâresine taarruz ederek tayyâreyi kaçırtmış ve arkasından ta'kîb ederek onu İmroz Adasında yere inmeye mecbûr etmiştir. İngilizler teblîg-i resmîlerinde hâlâ Anafartalar ve Arıburnu'nda kendi ihtiyarları dâhilinde olarak kemâl-i sükûnetle çekildiklerini i'lân ediyorlar. Âtîde mübalaasız ve belki henüz noksan

olarak gösterilen ganâim miktarı ve acele firârın te'siriyle tahrîbe vakit bulamadıkları teknil mefrûşat ve tertibâtı ile âlâ hâle terkedilmiş ordugâhların vaziyeti bu çekilmenin ihtiyari ve sükûnetle olmadığına pek açık bir delildir. Anafartalar ve Arıburnu'ndan şimdiye kadar kıtaât tarafından cemm ve tadâd edlien esliha, cephâne, eşya-yı sâireden en mühim olanların miktarı şudur: 10 top, 2000 tüfeng ve bu kadar kasatura, 60 makineli tüfeng namlusu, 8750 top mermisi, 4500 sandık piyâde cephânesi, 13 bomba topu ve makinesi, 45000 bomba, 160 toparlak ve cephâne arabası, 61 dekovil arabası, 2 kilometre maa-teferrûât ray, 80 tombaz, 67 mavna ve dube, 2850 muhtelif çadır, 1850 hasta teskeresi, 13 hiliyosta, 300 kilometre telefon kablosu, 120 teneke benzin, 250 teneke gaz, 5800 battaniye, 3400 kat elbise, 3100 kaput ki cem'an 6500 elbise ve kaput, 20000 sandık konserve, 5000 çuval erzak, 12500 muhtelif kazma kürek. Bunlar yalnız toplanmış olanlardır. Hassaten yine yenebilecek, giyilecek ve saklanabilecek aksâm rakımları bol hesâp ile üç misli olarak kabul olunabilir. Su depoları ve büyük mesâîye ihtiyaç gösteren su tasfiye kazan ve makineleri ve daha sâir bir çok şeyler bu miyâna dahil edilmemiştir.

3-Diğer cephelerde mühim tebeddül yoktur.(Millî)

16 Kânûn-ı sâni 1916-3 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

2 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

2-Çanakkaledde: 1 Kânûn-ı sâni de bir düşman harp sefinesi Seddülbahir'i iki def'a bilâ-te'sîr bombardıman etmiştir. Deniz tayyârelerimiz Mondros Körfezi'nde bulunan düşman gemilerine bomba ile hücum etmiştir. Seddülbahir'de düşmandan elde edilen ganâimden başlıcalarını şimdiye kadar takdîr ve tahmin olunabilen miktarı ber-vech-i âfîdir: Muhtelif çaplı 15 top, birçok mühimmât, yüzü mütecâviz cephâne arabası, 200 araba, müteaddid otomobil, birçok velosipet ve motosiklet, külliyetli miktarda dekovil malzemesi ve külliyetli miktarda edevat-ı istihkâmiyye, yüzü canlı ve 1000 kadarı temsil edilmiş normand cinsinden araba hayvanı, 200'ü mütecâviz büyük mahrutu ve hastahâne çadırı, her türlü techîzât ve edeviyyesi ile birlikte hastahâne takımları, yüz sandık ecza-ı tibbiyye ve baytariyye, 50 bin kadar battaniye, külliyetli miktarda et vesâire ve konserve, 2 milyon kıyyeyi mütecâviz arpa ve bu miktarda yulaf

ve un ve pirinç ve pek çok miktarda metenevvi eşya ki kıymeti en asgarî 2 milyon lira tahmin olunmaktadır. Denize atılmış ve toprağa gömülmüş daha pek çok eslihâ ve eşya mevcut olub bunlarda peyderpey taharrî ve elde ediliyor.

3-Diğer cephelede mühim bir şey yoktur.

Çanakkale'de Te'sirsiz Bombardıman-Ganâimin Derci

Çanakkale grubu (Muhâbir-i mahsûsumuzdan) 2 Kânûn-ı sâni-Dün düşman Seddülbahir ve Teke Burnu'nunu cüz'-i te'sirsiz bombardıman etmiş ve bir monitoru Kiyal Tepe önünden birkaç mermi atmıştır. Öğleden sonra şibh-i cezîreye gelmeye çalışan harb tayyâreleri tayyârelerimizin ateşinden İmroz'a kadar kaçmışlardır. Ganâim artık taşıyor. İstihkâm kıtaâtı telefon kablolarını levâzım-ı istihkâmîyeyi topluyorlar. Düşman burada birçok sefîne kaybetmiş. Seddülbahir'de görebildiğim mağrûk iki büyük harb sefinesinden mâ'adâ büyük küçük müteaddid gemiler vardır.

Çanakkale'de İngiliz-Fransız Zâyi'âtı 300 Bin Kişi

Berlin, 15-Çanakkale Boğazı muhârebât-ı berrîsinde Fransızların dûcâr olduğu zâyi'ât 100.000 kişiye bâliğ olmuştur. İngilizler ile Fransızların bu muhârebâta vermiş oldukları zâyi'âtın yekûnu bahriyenin zâyi'âtı hâric olmak üzere 300.000 kişiye tecâvüz etmektedir.

17 Kânûn-ı sâni 1916-4 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

3 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

3- Çanakkale cephesinde bir hâdise olmamıştır. (Millî)

19 Kânûn-ı sâni 1916-6 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

5 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

2- Diğer cephelerde: Mühim bir hâdise olmamıştır. (Millî)

20 Kânûn-ı sâni 1916-7 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

6 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 5 Kânûn-ı sâni kable-z-zevâl 7 torpil taharrî gemisi himâyesinde bir monitor ile 3 torpido ve himâyesinde bir zırlı Saros Körfezi'ne girerek monitor ile zırlı tayyâre tarassûdâtıyla Gelibolu ve diğer istikâmetlere ateşe başlamışlardır. Civârda tabya edilmiş bataryalarımız şiddetle mukabele etmiş ve endâht edilen mermilerden üçünün zırlıya isâbet etmesiyle zırlı uzaklaşmış, monitor de beraberinde çekilmiştir. İşbu zırlının öğleden sonra tekrar aynı istikâmetlere ateş açması üzerine bataryalarımız tekrar mukabele etmiş ve bir mermi zırlının geri tarafına isâbet ederek bir iştiâl vuku' bulmasını müteâkıb zırlı derhâl uzaklaşmaya mecbûr olmuştur.

....

21 Kânûn-ı sâni 1916-8 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

7 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: Düşmanın bir kruvazörüyle bir monitoru Teke Burnu ile Seddülbahir civârını birkaç mermi atmış ve topçularımız tarafından mukabele olunmuştur.

2- Başka cephelerden şâyân-ı iş'âr ma'lûmât yoktur. (Millî)

Donanmamız ve Başkumandan Vekîlinin Takdîrâtı

Başkumandan Vekîli ve Harbiye Nâzırı Enver Pâşâ Hazretleri tarafından Donanma-yı Hümâyûn Birinci Kumandanlığına gönderilen teşekkürnâmenin sûretidir:

Pây-ı taht Saltanat-ı Seniyyeyi elde etmek için dokuz aydan beri berren ve bahren şedîd ve muânnid hücûmlarıyla Çanakkale'yi tazyîk etmiş olan düşmanların Cenâb-ı Hakk'ın a'vân ve inâyeti ve kuvâ-yı berrîye ve bahrîyemizin şecâat ve fedâkârlığı sayesinde bu saha-i harbden kâmilten tathîrine muvâffakiyet hâsıl oldu. Bu hûsusta donanmamızın uhdesine terettüb eden hisse-i şeref ve iftihârî ayrıca kayıt ve tezkâr ile vazîfelerinin ifâsı uğrunda pek ziyâde dirâyet ve fedâkârî göstermiş ve

istihkâr-ı hayât ve geceli gündüzlü çalışmış olan heyet-i zâbitan-ı bahriyeye ve efrâda başta zât-ı devletleri olmak üzere beyân-ı tebrîkât ve teşekkürât ile ihrâz-ı rütbe-i şehâdet ile saadet-i sermedîyeye nâil olan şühedâyı hürmetle yâd ederek ruhlarına fatihâlar ihdâ ederim.

Başkumandan Vekîli ve Harbiye Nâzırı

Enver

22 Kânûn-ı sâni 1916-9 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

8 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakale Cephesinde: Dün öğleden sonra bir kruvazör ile bir monitor Alçı Tepe ve Teke Burnu civârlarına 30 kadar mermi attılar.topçularımızın mukabelesiyle uzaklaştılar.

Diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr tebeddül yoktur. (Millî)

23 Kânûn-ı sâni 1916-10 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

9 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Dün sabah deniz tayyârelerimizden biri Bozcaadası üzerinde uçarak oradaki düşman tayyâre hangarına ve Çadırılı ordugâhlarına muvâffakiyetle müteaddid bombalar atmıştır. Yine dün sabah bir düşman harp sefinesi Seddülbahir civârına bir müddet bombardıman edip çekilmiştir.

2-Diğer cephelerden şâyân-ı iş'âr ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

24 Kânûn-ı sâni 1916-11 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Teblîg-i Resmî

10 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

Diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr tebeddül yoktur. (Millî)

Asquith, Suvla'ya Asker İhrâcı Mese'lesini Tahkik Ettirmiyor

Berlin, 23 Kanun-ı sani-Londra'dan iş'âr olunuyor: İngiltere Başvekîli Asquith, Avâm Kamarası'nda hükûmetin Suvla Körfezi'ne asker ihrâcı mese'lesinde tahkîkât ettirmek istemediğini beyân etmiş ve sebep olarak meydan-ı harbde pek çok işler olduğunu ve böyle tahkîkât icrâsı münâsib bulunmadığını ityân eylemiştir.

Berlin, 22-Avâm Kamarası'nda vâki' olan bir sûale cevaben Monsieur Asquith hükûmetin Sir John Hamilton'un raporunda bahs ettiği Suvla Limanı'na asker ihrâcı mese'lesi hakkında bir güne tahkîkât keşâd etmemeye karar vermiş olduğunu beyân ile: "Ahvâl-i hazırâya nazaran böyle bir tahkîkât nâb-ı mahâldir. Zira divân-ı harbi teşkil ve şehâdeti ifâ edecek olan zâbitler elyevm seferde bulunuyorlar ve celb ve davet edilemezler." demiştir.

29 Kânûn-ı sâni 1916-16 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

15 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Çanakkale cephesinde: 14 Kânûn-ı sâni'de Akbaş istikâmetinde neticesiz ateş açan düşman monitoruna tayyârelerimizin attığı bombalardan üçü monitorun arka güverte kısmına isâbet etmesiyle yangın zuhur ederek monitor ateşler içinde İmroz Adası'nda Kefalu Körfezi'ne güç hâl ile ilticâ edebilmiştir. Bu esnâda imdadına gelen bir düşman harp sefinesi ile 3 torpido muhribi dahi tayyerelerimiz tarafından ta'kîb olunmuş ve torpido muhriblerinden birine bir bomba isâbeti görülmüştür. Bundan başka tayyârelerimizden biri Kefalu körfezinden bulunan büyük bir düşman nakliye gemisine müteaddid bombalar atmıştır. (Millî)

30 Kânûn-ı sâni 1916-17 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

16 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârğâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Çanakkale cephesinde: Dün öğle üstü Seddülbahir açıklarına gelen bir düşman zırhlısı Seddülbahir civârına birkaç mermi atıp çekilmiştir. (Millî)

31 Kânûn-ı sâni 1916-18 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1**Teblîg-i Resmî**

17 Kânûn-ı sâni târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Çanakkale Cephesinde: 16 Kânûn-ı sâni'de bir kruvazör Seddülbahir civârına fâsıla ile 20 mermi atıp çekilmiştir.

Diğer cephelerden mühim ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

3 Şubat 1916-21 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1**Teblîg-i Resmî**

20 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 18 Kânûn-ı sâni akşamı Teke Burnu açıklarında bir kruvazör Seddülbahir civârına 12 mermi atıp çekilmiştir.

Diğer cephelerden şâyân-ı iş'âr ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

6 Şubat 1916-24 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1**Teblîg-i Resmî**

23 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-21 Kânûn-ı sâni'de bir torpido ile bir kruvazör Çanakkale Boğazı medhali açıklarında Teke Burnu ve Seddülbahir'e birkaç mermi atıp çekilmiştir.

3-Diğer cephelerden şâyân-ı iş'âr ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

8 Şubat 1916-26 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1**Teblîg-i Resmî**

25 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Muhtelif cephe-i harplerde şâyân-ı ehemmiyet tebeddül olmamıştır. (Millî)

İngilizlerin Gelibolu Hezimet-i Amerika'da Te'sîrât

Berlin, 6 Şubat-Gelibolu hezimet-i İngilizlerin Amerikalıların nazârında olan itibâr-ı haysiyetini dahi kesr eylediği buraya varid olan Amerika gazetelerinin neşriyâtından anlaşılıyor. Öteden beri İngiltere mühibbi olmakla tanınmış olan "Broklyn Ecal" gazetesi diyor ki: "Gelibolu'nun tahliye edilmesi ile Rusya'nın İstanbul'a mâlik

olmak ümidleri zâil olmuştur. Halbuki Türkiye'nin bütün âlem-i İslâm nazarındaki nüfûz ve itibârı artmıştır. Çanakkale Boğazı teşebbüsü harb-i umûmînin en büyük hezimetini olduğu artık mertebe-i sübûte varmıştır.”

9 Şubat 1916-27 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

26 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: 25 kânûn-ı sâni Teke Burnu bir düşman torpido muhribi tarafından bombardıman edilmiş ve bataryalarımızın mukâbil ateşiyle mezkûr torpido gark edilmiştir. (Millî)

10 Şubat 1916-28 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: Bir kruvazör 25 Kânûn-ı sâni'de Yenişehir açıklarında Teke Burnu sirtlarına te'sirsiz 10 mermi atıp çekilmiştir. Seddülbahir üstünde öğleden evvel uçan düşman tayyâresi topçu ateşlerimizle kaçırılmış ve öğleden sonra yeniden bu mıntıkada görünen ikinci bir düşman tayyâresi dahi topçu ateşlerimizin te'siriyle uzaklaşmış ve mukabeleten uçurulan tayyâremizin ta'kîbine uğrayarak İmroz Adası'na firâra mecbûr olmuştur. (millî)

11 Şubat 1916-29 Kânûn-ı sâni 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

28 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

3-Çanakkale cephesinde: 27 Kânûn-ı sâni öğleden sonra bir kruvazör Yenişehir açıklarında Teke Burnu'na beş mermi atmış ve Anadolu bataryalarımızın mukabelesiyle İmroz'a çekilmiştir.

Boğaz açıklarında dolaşan iki monitor aynı topçularımızın ateşleriyle def edilmişlerdir. (Millî)

14 Şubat 1916-1 Şubat 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

31 Kânûn-ı sâni 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale de Boğaz medhaline tekarrüb etmek isteyen düşman torpidosu bataryalarımızın ateşiyle def' edilmiştir

2-Diğer cephelerde mühim tebeddül yoktur. (Millî)

16 Şubat 1916-3 Şubat 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

2 Şubat 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cepesinde: 31 Kânûn-ı sâni'de düşmanın bir kruvazörü, bir monitor ve bir torpidosu Boğaz açıklarından Teke Burnu ve Seddülbahir civârlarına te'sîrsiz 20 kadar mermi atmışlar ve sâhil bataryalarımızın mukabeleleriyle ateş kesip uzaklaşmaya mecbûr olmuşlardır.

....

17 Şubat 1916-4 Şubat 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

3 Şubat 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkalede: 2 Şubat 331'de Gelibolu şibh-i cezîresinin "Alandere" sâhiline yaklaşmak isteyen bir düşman monitoru ile "Karatepe" açıklarına gelen bir kruvazör topçularımızın ateşiyle uzaklaştırılmıştır.

2-Diğer cephelerden mühim ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

19 Şubat 1916-6 Şubat 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

5 Şubat 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale cepesinde: 2 ve 3 Şubat günlerinde düşmanın bir kruvazörüyle birkaç torpidosu Boğaz açıklarında 5-10 mermi atmış ve bataryalarımızın mukâbelesiyle ateşe devam edemeyip çekilmişlerdir. Boğaz üstünde uçan üç düşman tayyâresi ateşlerimizle def' edilmiştir.

20 Şubat 1916-7 Şubat 1331, s. 1**Son Havâdis****Tebliğ-i Resmî**

6 Şubat 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale Cephesinde: 4 Şubat'ta İmroz civârında bulunan bir düşman zırhlısı Teke Burnu'na te'sîrsiz birkaç mermi atmıştır.

2-Diğer cephelerden mühim ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

21 Şubat 1916-8 Şubat 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

7 Şubat 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 5 Şubat'da Seddülbahir ve Teke Burnu civârına ateş eden 2 düşman harp sefinesi bataryalarımızın mukabelesiyle birçok mermi isâbet etmesi üzerine çekilmeye mecbûr olmuşlardır. 6 Şubat'ta Seddülbahir sırtlarına ateş eden bir düşman monitoru bataryalarımız tarafından ateş kesmeye mecbûr edilmiştir. 4 Şubat'ta tayyârelerimizden biri Mondros'ta bulunan bir düşman nakliye sefinesini iki bomba isâbet ettirerek geminin baş tarafında iştiâl husûle getirmiştir.

2-Diğer cephelerden mühim tebeddül-i müş'ir ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

25 Şubat 1916-12 Şubat 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

11 Şubat 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 10 Şubat'ta düşmanın bir zırhlı ile 2 kruvazörü tayyâre tarassûdâtıyla Kilya ve Palamutluk cihetlerine te'sîrsiz birkaç mermi atmıştır. Bir deniz tayyâremiz düşman tayyerelerinden birini firâra mecbûr etmiştir. Düşmanın diğer bir zırhlı ile bir kruvazöründe Seddülbahir ve Teke Burnu'na bilâ-te'sîr birkaç mermi atarak çekilmiştir.

2-Diğer cephelerden mühim tebeddül-i müş'ir ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

27 Şubat 1916-14 Şubat 1331, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

13 Şubat 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 12 Şubat'ta Yenişehir ve Orhaniye civârına ateş eden birkaç torpido muhribi bataryalarımızın mukâbil ateşiyle def edilmiştir.

2-Diğer cephelerden mühim tebeddül-i müş'ir ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

29 Şubat 1916-16 Şubat 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

15 Şubat 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-9 Şubat'tan 12 Şubat'a kadar Çanakkale Boğazı'nın Rumeli ve Anadolu sâhil kısımlarını muhtelif zamanlarda ve fâsılalı bir sûrette bombardıman eden düşman sefâin-i harbiyesi sâhil bataryalarımızın mukabeleleri neticesinde hiçbir te'sîr yapamayarak her def'asında ateş kesib uzaklaşmaya mecbûr edilmiştir. Boğaz üstünde uçan birkaç tayyârelerinden biri tarafımızdan uçurulan tayyâremizin taaruzuna uğrayarak firâr ettirilmiştir. (Millî)

3 Mart 1916-19 Şubat 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

18 Şubat 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Düşmanın birkaç kruvazörüyle torpidoları muhtelif günlerde Seddülbahir ve Teke Burnu civarlarını ve Anadolu'nun [okunamamıştır] sularında açık ve müdâfaâsız Kuşada kasabayısla bunun şimâlinde bazı karye ve mevaki'î fâsılalı bir surette ve bilâ-netice bombardıman edip çekilmiştir.

.....

8 Mart 1916-24 Şubat 1331, s. 1

Tebliğ-i Resmî

23 Şubat 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Muhtelif günlerde düşman sefâin-i harbiyesinin Çanakkale Boğazı sâhillerine karşı bazen tayyâre tarassûdâtıyla icrâ eylediği temâyüş ateşleri topçularımızın mukabeleleriyle te'sîrsiz bırakılmış ve iki düşman kruvazörüne müessir isâbetler tarassûd edilmiştir. Düşman tayyârelerinin ara sıra boğaz üstündeki istikşâf teşebbüsleri

tayyârelerimizin faaliyeti karşısında ibtal edilmiştir. Harp tayyârelerimizin taarruzlarına ma'rûz kalacağını hisseden düşman tayyâreleri bu taarruzu kabul edemeyerek firâra mecbûr olmaktadır. (Millî)

12 Mart 1916-28 Şubat 1332, s. 1

Son Havâdis

Tebliğ-i Resmî

27 Şubat 331 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

2-İki monitor pek uzaklardan Seddülbahir'deki bataryalarımıza bilâ-te'sir ateş etmiş ve tarafımızdan mukabeleye lüzum görülmemiştir. Bunu müteâkıb zuhûr eden bir düşman kruvazörüne iş bu bataryalarımız muvâffakiyyetle ateş açarak kruvazörü uzaklara çekilmeye mecbûr etmiştir. Yekdiğerini müteâkıb Çanakkale Boğazı üstünde uçan üç düşman tayyâresi makineli tüfeng ve bataryalarımızın ateşleriyle teb'îd edilmiştir.

....

15 Mart 1916-2 Mart 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

1 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Şubat 27 ve 28'de düşmanın iki kruvazörü muhtelif saatlerde Teke Burnu civârına birkaç mermi atmış ve çekilmiş, Gelibolu şibh-i cezîresi üstünde dolaşan üç tayyâresi topçu ateşlerimizle teb'îd edilmiştir.

2-Diğer cepheleden yeni bir şey yoktur. (Millî)

16 Mart 1916-3 Mart 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

2 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-29 Şubat ve 1 Mart günlerinde düşmanın 4 kruvazörü ile iki torpidosu muhtelif saatlerde ayrı ayrı Teke Burnu civârına birkaç mermi atmışlar ve topçularımızın mukabelesiyle çekilmişlerdir. Bir tayyâremiz makineli tüfeng ateşiyle bir düşman tayyâresine hücum ederek onu İmroz Adası'na firâra mecbûr eylemiştir. 1

Mart akşamı Akbaş iskelesi civârına düşman tayyâresinden atılan bombaların kâffesi denize düşmüştür.

....

19 Mart 1916-6 Mart 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

5 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

1-Çanakkale cephesinde: 4 Mart'ta bir düşman kruvazörü Teke Burnu ve Beyaz Tepe civârına te'sîrsiz ateş etmiştir. Gelibolu şibh-i cezîresi üzerinde dolaşan iki düşman tayyâresi bir harp tayyâremiz tarafından makineli tüfeng ateşi ile ta'kîb ve firâra mecbûr edilmiştir.

...

21 Mart 1916-8 Mart 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

7 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-6 Mart öğleden evvel bir torpido ve akşam üstü bir kruvazör Seddülbahir ve Teke Burnu civârlarına te'sîrsiz birkaç mermi atıp çekilmişlerdir.

....

23 Mart 1916-10 Mart 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

9 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Muhtelif cephe-i harblerde şâyân-ı iş'âr bir hareket olmamıştır. (Millî)

Kûtü'l-Amâre'de Mahsur İngilizler ordusu

Viyana, 20 Mart-Rotterdamdan iş'âr olunuyor: İngiliz gazeteleri General Aylmerk ve Kûtü'l-Amâre'de mahsur kalan general Townshend'i kurtarmaya muvâffak olamadığını beyân ediyorlar. Times gazetesi, Townshend mevki'nin son derece tehlikeli olduğunu itirâf etmektedir.

27 Mart 1916-14 Mart 1332, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

13 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

....

3-Çanakkale Boğazı açıklarında dolaşan birkaç düşman torpido muhribleri sâhil bataryalarımızın ateşleriyle tard edilmiştir. Gelibolu şibh-i cezîresi üstünde uçan üç düşmantayyâresi harp tayyâremizin karşılarında görünmesiyle derhâl İmroz istikâmetine firâr etmişlerdir. (Millî)

Kûtü'l-Amâre Muhasârası-Townshend'in Vaziyeti Vahim

Rotterdam, 25 Mart-Londra'dan varid olan haberlerde Kûtü'l-Amâre'de mahsûr bulunan Townshend'in erzak ve mühimmât fakedânından dolayı gittikçe daha vahim vaziyete dûçâr olduğu bildirilmektedir.

28 Mart 1916-15 Mart 1332, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

14 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

Cephe-i harblerde mühim tebeddül olmamıştır. (Millî)

Kûtü'l-Amâre Muhasârası ve Times'in Telâşları

Rotterdam, 26-Londra'dan bildiriliyor: Times gazetesi yazdığı bir baş makalesinde maksadı gayr-i kâfi askerle Bağdat'a doğru yürümek karar-ı meş'umunu vermiş olanlarla bu sûretle Bağdat seferine teşebbüs edenler kimler ise bunların mes'ul tutulmaları lazım geleceğini söylemekte ve ber-vech-i âtîden [okunamamıştır] etmektedir:

“Nâzır Çimrlin makam-ı ma'zirette, Dicle Nehri üzerinde vesâit-i nakliyenin fakadanından bahsetmiştir. Bilhâssa şu maziret gösteriyor ki Hindistan idâre-i askeriyesi gayet iktidârsız ve beceriksiz hareket etmiştir. Çünkü Dicle ve Fırat üzerinde ne gibi şerâit tahtında nakliyet icrâsı mümkün olduğu kat'îyyen ma'lûm idi. Bu halde Hindistan'da bu işe gelir vapurlar inşâ' edilmek veyahut bunları başka tarafta bulup almak iktizâ' ederdi. Eğer bunlar yapılmış olsa idi General Townshend bugün Kûtü'l-Amâre'de birgün bile mahsûr kalmayacaktı. Şâyân-ı hayret derecede akılsızlık bundan

fazla ahmakçası olamayan bir raddede hasmın kuvvetleri hakkındaki cehalet içinde düz bir ovada topçu yardımı olmaksızın cephe hücumuna kalkılmış ve bunun neticesi pek müthiş olmuştur.”

30 Mart 1916-17 Mart 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

16 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Cephe-i harblerde mühim bir hareket olmamıştır.

14 Mart günü bir tayyâremiz Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda düşmanın tayyâre hangarına dört bomba atmış ve dördüde hangar içinde patlamıştır. Düşmanın limandaki tayyâre toplarından ve ayrıca bir hatt-ı harp gemisinden açılan ateşler tayyâremize hiçbir te'sîr yapamamıştır. (Millî)

31 Mart 1916-18 Mart 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

17 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Çanakkale Boğazı hâricinde görünen birkaç torpido muhribleri sâhil bataryalarımızın ateşleriyle tebid edilmiştir.

...

1 Nisan 1916-19 Mart 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

18 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Bir düşman kruvazörü Çanakkale Boğazı açıklarında İlyas Burnu'na te'sîrsiz bir müddet ateş açıp çekilmiştir. İmroz istikâmetinden gelen üç düşman tayyâresi Yenişehir'deki bataryalarımızdan açılan ateşlerin te'sîri ile İmroz'a çekilmişlerdir. (Millî)

2 Nisan 1916-20 Mart 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

19 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-17 Mart'ta Seddülbahir mıntikasını üstünde uçan düşman tayyâreleri Yüzbaşı "Bodge" Efendi kumandasındaki iki tayyâremizin taarruzunu uğramalarıyla vuku' bulan havâî muhârebe neticesinde düşman tayyârelerinden biri denize düşmüş diğerleri İmroz'a kaçmaya mecbûr edilmişlerdir.

Saros Körfezi'ne giren bir düşman torpidosu topçu ateşlerimizle Semendirek istikâmetine teb'id edilmiştir.

8 Nisan 1916-26 Mart 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

25 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-24 Mart öğleden sonra sekiz adet düşman tayyâresi Gelibolu şibh-i cezîresi üstünde uçarken Yüzbaşı Bodike Efendi, tayyâresiyle bunlara taarruz etmiş ve hevâî muhârebe neticesinde düşman tayyârelerinden birisini Kumdere istikâmetinde deniz düşürmüştür. İşbu düşman tayyâresi denize düşünce hemen batmış ve imdada gelen düşman torpidoları teharrübattan bir netice alamamıştır. (Millî)

10 Nisan 1916-28 Mart 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-26 Mart'ta bir kruvazör Kemikli Limanı'na yaklaşp birkaç mermi atmış ve topçularımızın mukabelesiyle çekilmeye mecbûr olmuştur. Öğleden sonra Gelibolu şibh-i cezîresinde uçan iki düşman tayyâresi bir harp tayyâremizin görülmesiyle İmroz'a firâr etmişlerdir. (Millî)

10 Nisan 1916-28 Mart 1332, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 9 Nisan-Erkân-ı Harbiye-i Umûmîyye Karârgâh-ı Umûmîden teblîg ediyor:

Bilimum cephe-i harblerde vaziyet gayr-ı mütebeddeldir.

14 Nisan 1916-1 Nisan 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

31 Mart 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Tayyâre tarassûdâtıyla bir monitor ve iki torpido uzaktan Arıburnu mıntikasına te'sîrsiz bir müddet ateş açmışlar ve yakından endâht için yaptıkları teşebbüsler her def'asında topçu ateşlerimizle mukâbil olunarak def' edilmiştir. İzmir sularında bir kruvazörle bir torpido Kösten Adası civârından iş bu Adanın cenûbundaki sâhil kısmına neticesiz birkaç mermi atmışlar ve topçularımızın mukabelesiyle çekilmişlerdir. (Millî)

17 Nisan 1916-4 Nisan 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

3 Nisan 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Cephe-i harblerden mühim yeni ma'lûmât gelmemiştir. Seddülbahir'e yaklaşmak isteyen düşman torpidosuyla İzmir sularında Kösten Adası civârında korunan birkaç düşman harb gemisi ve iki tayyâresi ateşlerimizle tard edilmiştir. (Millî)

24 Nisan 1916-11 Nisan 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

10 Nisan 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Seddülbahir açıklarında düşmanın bir iki seffinesi neticesiz ateş açmış ve birkaç tayyâresi yükseklerden uçarak civâra birkaç bomba atmıştır.

İzmir sâhilinde düşmanın iki monitorü fâsıla ile nöbet ateşi yapıp çekilmiştir.(Millî)

Goltz Pâşâ Hakkında Teessürât

Viyana, 22 Nisan-Viyana gazateleri Von der Goltz Pâşâ'nın müzayasından uzun uzadıya bahs ile müteveffanın Ordu-yu Osmanîyyenin ıslahı emrindeki hizmetini

zikrediyorlar. Von der Goltz Pâşâ'yı pek yakından tanımış olan bir zât müteveffânın oda ve maiyyete: “En büyük arzum Osmanlı ordusu başında olmaktır. Böyle bir ölüm bir asker için en şânlı bir akibettir.” Sözüünü vird ettiğini bana te'mîn eyledi.

25 Nisan 1916-12 Nisan 1332, s. 1

Goltz Pâşâ'nın Vefatı-Taziyet telgrafnâmeleri

Berlin, 23-Taraf-ı eşref padişahiden Von Der Goltz Pâşâ'nın zevcesine keşide edilen telgrafnâmede pek samimi hissiyât taziyetkârâne izhâr ve cümle âtiye ilave buyrulmuştur:

“Ben ve memleketin hakiki bir dost kaybettik. Müteveffânın yadi daima mahfûz kalacağına emin olunuz.” Başkumandan Vekîli Enver Pâşâ, Von der Goltz Pâşâ'nın zevcesine keşide eylediği telgrafnâmede müşârun ileyhânın teessürâtına kemâl-i samimiyetle iştirâktan sonra demişlerdir ki: “Müşârun ileyhin vefatıyla bir dost-ı husûsiden ve uzun müddet beraber bulunduğumuz bir müşâvirden mahrum kaldım. Von der Goltz'un ziyâ'ıyla bir arkadaş, bir kumandan, bir müşâvir kaybeden Osmanlı ordusu müşârun ileyhin senelerce müddetle kemâli muvâffakiyetle ifâ' eylediği hıdmatın daimi müntedaridir. Müteveffa Feld Mareşal'ın nâmına 'İstanbul'da bir abide tesis ederek müşârun ileyhin hatırasına karşı mecbûr olduğumuz vazife-i ihtirâmı ifâ' edeceğiz.”

.....

29 Nisan 1916-16 Nisan 1332,s. 1

Tebliğ-i Resmî

15 Nisan 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-13 Nisan akşamı Seddülbahir civârına yaklaşmak isteyen düşmanın bir torpidosuyla iki tayyâresi topçu ateşlerimizle kaçırılmıştır. 12 ve 13 Nisan günlerinde İzmir sularında fâsıla ile görünen düşman sefâin-i Kuşada ve Çeşme sâhillerine neticesiz nöbet ateşi açıp çekilmişlerdir.

13'de iki düşman tayyâresi İzmir üstünde uçarak te'sîrsiz birkaç bomba atmıştır.

....

1 Mayıs 1916-18 Nisan 1332, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

17 Nisan 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-15 Nisan öğleden sonra Arıburnu ile Seddülbahir arasındaki sâhil kısmına yaklaşmak isteyen bir düşman torpidosu toplarımızın mukabelesinden bir mermi isâbetiyle duman ve alev içinde oradan açılmıştır.

İzmir sâhillerinde görünen düşman sefâini arasına neticesiz bir sûrette bazı mevâzi'yı bombardıman edip çekilmişlerdir. (Millî)

8 Mayıs 1916-25 Nisan 1332, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

24 Nisan 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

2-23 Nisan'da iki düşman tayyâresi Akbaş civârında bulunan Hilâl-ı Ahmer vapuruna on bomba atmış ve yalnız bir neferimiz hafifçe mecrûh olmuştur. İmroz açıklarından bir monitor ve bir kruvazör tayyâre tarassûduyla Seddülbahir civârına bilâ-te'sîr kırk kadar mermi atmıştır. Bir tayyâremiz ateş açan düşman kruvazörüne iki bomba düşürmesiyle kruvazör duman içinde açıklara çekilmiştir.

22 Nisan'da Kösten Adası civârında sâhilin bazı kısımlarına ateş açan bir düşman monitorüyle torpidoları ve iki tayyâresi topçularımızın mukabelesiyle ateş kesmeye mecbûr edilmiş ve monitor ile torpidolardan birine muvâffakıyyetli isâbetler tarassûd edilmiştir. (Millî)

10 Mayıs 1916-27 Nisan 1332, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

26 Nisan 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

Cephenin diğer mıntıklarında ehemmiyetli bir hareket yoktur.

3-25 Nisanda 2 tayyâre tarassûduyla bir monitor İmroz Adası'nın hemen şarkından Seddülbahir civârını bombardımana başlamış ise de bir harp tayyâremiz düşman tayyârelerini kaçırmasıyla monitor te'sîrsiz on mermiden sonra ateş kesmiştir.

İzmir sularında Kuşadası garbında görünen düşmanın bir tarassûd seffinesi topçu ateşlerimizle karşılanmış ve bir mermi tam isâbet ederek seffinede bir iştiâl görülmüş ba‘de Kaptan Köprüsü yıkılmış olduğu halde Sisam istikâmetine çekilmiştir.

....

11 Mayıs 1916-28 Nisan 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Nisan 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Bir torpido Gelibolu şibh-i cezâiresinde Kemikli civârında birkaç mermi atıb çekilmiş bir kruvazör tayyâre tarassûduyla Kösten Adası garbındaki sâhil kısmına te’sîrsiz elli mermi atmış ve topçularımız tarafından mukabele olunmuştur.

4-Diğer cephelerden mühim ma‘lûmât yoktur. (Millî)

14 Mayıs 1916-1 Mayıs 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

30 Nisan 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Dün Gelibolu şibh-i cezâiresi üstünde uçan üç düşman tayyâresi mukâbilinde uçurulan tayyârelerimizin görülmesiyle Bozcaada istikâmetines kaçmışlardır. Orlen’in cenûb sâhilinde Sığacık Limanı’na girmek isteyen düşmanın bir kruvazörüne topçularımız tarafından ateş açılmış atılan mermilerden üçü tam isâbet etmesiyle kruvazör te’sîrsiz iki atım mukabeleden sonra Sisam istikâmetine çekilmiştir.

4-Diğer cephelerde mühim bir şey yoktur. (Millî)

Kûtü’l-Amâre Esirleri

Bağdat, 28 Nisan-General Townshend’la beraber beyaz ve renkli İngiliz zâbitânından mürekkeb üserâ’ kafilisi 29 Nisan’da Bağdat’dan şimâle yola çıkarılacaklardır.

20 Mayıs 1916-7 Mayıs 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

6 Mayıs 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Bozcaada istikâmetinden gelerek Çanakkale Boğazı üstünde uçan düşmanın iki tayyâresi ateşlerimizle kaçırılmıştır. İzmir sularında düşmanın iki sefine-i harbiyesi bazı mevâzî'e te'sîrsiz birkaç mermi atmıştır.

4-Diğer cephelerden mühim haber gelmemiştir. (Millî)

22 Mayıs 1916-9 Mayıs 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

8 Mayıs 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Muhtelif cephe-i harplerde şâyân-ı kayd vak'a olmamıştır. Seddülbahir üstünde uçan iki düşman tayyâresi topçu ateşlerimizle İmroz istikâmetine kaçırılmıştır.

Düşmanın üç sefine-i harbiyesi 5 Mayıs sabahı el-ariş kasabasını iki saat bombardıman etmiş ve bu esnâda 6 tayyâresi dahi kasabaya 100 bomba atmış, neticede bir kişi telef ve beş kişi hafif mecrûh olmuştur.

23 Mayıs 1916-10 Mayıs 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

9 Mayıs 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-6 Mayıs gecesi 8 düşman tayyâresi birbirini müteâkıb Çanakkale Boğazı civârında göründüler. 70 kadar bomba attılar, zikre değer bir te'sîr yapamadılar. Bir harp tayyâremiz iki def'a bu düşman tayyârelerine taarruz etti ve bunlara muvâffakiyetli makineli tüfeng eteşi açtı. Bir deniz tayyâremiz aynı gece firâr eden düşman tayyâreleri arkasından İmroz istikâmetine uçtu. Orada düşmanın tayyâre hangarlarına altı yüz metreden dokuz bomba attı, iyi isabetler görüldü.

7 Mayıs'ta bir monitor İmroz açıklarından Seddülbahir'e te'sîrsiz birkaç mermi atmıştır. Arkasında iki kayık çeken bir düşman kruvazörü İzmir sularında Kuşada cenubunda sâhile sokulurken topçularımızın ateşiyle bacası zedelenmiş arka direği kırılmıştır. Kruvazör bu ateşimiz karşısında ancak dört adımdan sonra Sisam istikâmetine çekilmeye mecbûr olmuştur.

....

25 Mayıs 1916-12 Mayıs 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

11 Mayıs 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Gelibolu şibh-i cezâresinde Küçük Kemikli'ye yaklaşmak isteyen bir torpido topçu ateşlerimizle kaçırıldı. Bir diğer tayyâremiz 9 Mayıs gecesini İmroz Adası istikâmetinde uçarak Adanın Kefalu Limanı'nda görülen bir monitör, liman müessesâtına tayyâre hangarlarına muvâffakiyetli bombalar atmıştır. Tayyâre hangarlarında yangın çıktığı tamamıyla görülmüştür.

4-Diğer cephelerde şâyân-ı iş'âr tebeddül yoktur. (Millî)

27 Mayıs 1916-14 Mayıs 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

13 Mayıs 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Düşmanın iki tayyâresi Seddülbahir ve Boğaz üstünde dolaşmakta iken topçularımızın ateşleriyle İmroz istikâmetine kaçmışlardır. Kösten Adası'nda bulunan düşmanın tayyâre hangarları ile gerek burada ve gerek Hekimada'daki mahfuz mahâlleri ve tarassüd mevki'leri topçularımız tarafından müessir ateş altına alınmış, mermilerin isâbet ettiği mahâllerin hemen kâffesinde yangınlar ve mahfûz mahâllerde infilâklar hasıl olmuştur.

4-Diğer cephe-i harplerden mühim haber gelmemiştir. (Millî)

29 Mayıs 1916-16 Mayıs 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

15 Mayıs 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Gelibolu şibh-i cezâresi üstünde görülen bir torpido ateşlerimizle uzaklaşmış ve bade iki monitor ile birkaç torpido te'sirsiz bir surette civârdaki topçularımıza ateş açarken mukabelemizden monitörden birisine tam isabet vâki' olmuş cümlesi ateş kesib çekilmişlerdir.

4-Diğer cephelerde mühim vak'a yoktur. (Millî)

8 Haziran 1916-26 Mayıs 1332, s.1**Tebliğ-i Resmî**

25 Mayıs 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Deniz tayyârelerimiz Seddülbahir üstünde dolaşan bir düşman tayyâresine taarruzla onu İmroz'a kaçırmış, diğer bir tayyâresi topçu ateşlerimizle def edilmiştir. Kösten Adası'nda görülen düşmanın çadırli ordugâhı topçularımızın ateşiyle yıkılmış ve orada karşılık çıkartılmıştır.

4-Diğer cephelerde mühim bir şey yoktur. (Millî)

9 Haziran 1916-27 Mayıs 1332, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

26 Mayıs 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Seddülbahir ve Kumkale üstünde dolaşan iki düşman tayyâresi ateşlerimizle boğaz hâricine def edildi. Kuşadası'na yaklaşan bir tarassûd sefinesine topçularımız iki mermi isâbet ettirmeleriyle bu sefine bir atım mukabeleden sonra uzaklara açılmaya mecbûr edildi.

...

9 Haziran 1916-27 Mayıs 1332, s. 1**Alman Harp Raporu**

Berlin, 8 Haziran-(Resmî)-

....

Balkan darü'l-harbinde: Düşman tayyârecileri Toiran gölü üzerindeki mevki'leri bilşâ-muvâffakiyet bombardıman eylemişlerdir.

17 Haziran 1916-4 Haziran 1332, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

3 Haziran 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Seddülbahir'e yaklaşmak isteyen iki torpido ile iki tayyâre ateşlerimizle def' edilmiştir. İzmir sularında sâhilin bazı noktalarına birkaç düşman sefâini te'sirsiz bombardıman etmiş ve topçularımız tarafından mukabele edilmiştir. Bir müddetten beri Kösten Adası'na yerleşip bunun himayesinde civâr sâhile taarruzlarda bulunan düşman son günlerde topçularımızın müessir ateşleri altında barınamayıp adayı terk ve tahliyeye mecbûr olmuştur.

....

18 Haziran 1916-5 Haziran 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

4 Haziran 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

4-Seddülbahir'e yaklaşmak isteyen birkaç düşman torpidosuyla iki tayyâresi topçu ateşlerimizle kaçırılmıştır. Midilli istikâmetinden gelen iki tayyâre Kösten Adası'yla bunun garbında sâhil kısmına te'sirsiz birkaç bomba atmıştır.

5-Diğer cepheelerde tebeddül yoktur. (Millî)

21 Haziran 1916-8 Haziran 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

7 Haziran 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Seddülbahir üstünde görünen bir bir tayyâre ateşlerimizle kaçırıldı. Kösten Adası civârında dolaşan birkaç düşman sefâini topçu ateşlerimizle açıklara def' edilmiştir.

....

23 Haziran 1916-10 Haziran 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

9 Haziran 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

4-Bir düşman harp gemisi Bozcaada açıklarından civâr sâhile te'sîrsiz birkaç mermi atıp çekilmiş, Foça, Kösten Ada civârına sokulmak isteyen diğer bir gemisi topçu ateşlerimizin te'sîriyle Midilli'ye açılmıştır.

5-Diğer cephelerden mühim haber alınmamıştır. (Millî)

24 Haziran 1916-11 Haziran 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

[23] Haziran 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

4-Çanakkale Boğazı açıklarında görünen iki düşman sefinesi ateşlerimizle kaçırılmıştır. 9 Haziran sabahı bir tayyâremiz Saros Körfezi üstünde uçan iki düşman tayyâresine taarruzla bunları İmroz'a kadar ta'kîb etmiştir. Foça'ya yaklaşmak isteyen bir düşman monitorü topçularımızın ateşleriyle def edilmiştir.

5-Diğer cephelerde mühim tebeddül yoktur. (Millî)

26 Haziran 1916-13 Haziran 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

12 Haziran 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

4-11 Haziranda Arıburnu üzerine gelen bir düşman tayyâresi mukâbiline çıkan tayyâremizin taarruzuyla İmroz istikatine kaçırıldı. Kösten Adası üstüne gelen bir düşman tayyâresi civâra te'sîrsiz bomba atmış ve tayyâre toplarımızın te'sîriyle harekâtına devam edemeyerek Midilli'ye doğru firâr etmiştir.

5-Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (Millî)

29 Haziran 1916-16 Haziran 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

15 Haziran 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

4-14 Haziran öğleden sonra [okunamamıştır] zırlı [okunamamıştır] monitor ve iki torpido Çanakkale Boğazı'nın Anadolu sâhil kısmının bilâ-te'sîr bombardıman etmiş

ve topçularımız tarafından mukabele edilmiştir. Midilli istikâmetinden Foça üzerine gelen bir düşman tayyâresi topçu ateşlerimizle kaçırılmıştır.

5-Diğer cephelerden şâyân-ı iş'âr bir şey yoktur. (millî)

30 Haziran 1916-17 Haziran 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

16 Haziran 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

4-İzmir sularında dolaşan düşmanın üç harp gemisi civâra te'sîrsiz birkaç mermi atmış ve tarafımızdan mukabele görmüştür.

5-Diğer cephelerden mühim ma'lûmât gelmemiştir. (Millî)

3 Temmuz 1916-20 Haziran 1332

Tebliğ-i Resmî

19 Haziran 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Çanakkale Boğazı medhali üstünde görülen iki düşman tayyâresi ateşlerimizin te'sîriyle yollarına devam edemeyip İmroz istikâmetine kaçmışlardır.

4-Diğer cephelerden şâyân-ı ehemmiyet ma'lûmât gelmemiştir. (millî)

6 Temmuz 1916-23 Haziran 1332

Tebliğ-i Resmî

22 Haziran 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Gelibolu şibh-i cezîresi üstünde görülen iki düşman tayyâresi ateşlerimizle def' edildi.

4-Diğer cephelerden mühim ma'lûmât yoktur. (Millî)

14 Temmuz 1916-1 Temmuz 1332

Tebliğ-i Resmî

30 Haziran 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Çanakkale Boğazı hâricinde ve İzmir sularında düşmanın birkaç harp sefînesinin sâhilin bazı mıntıklarına yaklaşmak teşebbüsleri topçu ateşlerimizle men' olunmuştur. Çift satırlı bir düşman tayyâresi Çanakkale Boğazı üstünde uçmakta iken bir tayyâremizin ta'kîbine uğrayarak Bozcaada'da yere inmeye mecbûr olmuştur.

....

18 Temmuz 1916-5 Temmuz 1332

Tebliğ-i Resmî

4 Temmuz 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur:

...

3-3 Temmuz'da iki düşman tayyâresinden Gelibolu hastahânesi civârına ve hastahâne barakaları yakınına 10 yangın bombası atılmış, hastahânenin birkaç camı kırılmaktan başka bir zarârı olmamıştır. Öğleden sonra tekrar bir tayyâre görülmüş ise de ateşlerimiz ile Boğaz hâricine kaçırılmıştır.

4-Diğer cephelerde tebeddül yoktur. (Millî)

23 Temmuz 1916-10 Temmuz 1332, s.1

Tebliğ-i Resmî

9 Temmuz 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ olunmuştur.

....

4-Seddülbahir üstünde görülen düşman tayyâresi eteşlerimizle tard edilmiştir. Bir monitor Söke civârına te'sîrsiz beş on mermi atıp uzaklaşmıştır.

....

25 Temmuz 1916-12 Temmuz 1332, s.1

Tebliğ-i Resmî

11 Temmuz 332 târihinde Karârgâh-ı Umûmîden tabliğ olunmuştur:

...

4-Seddülbahir üstünde düşmanın bir iki tayyâresi, Foça civârında bir monitoru ateşlerimiz ile tard edilmiştir.

.....

15 Ağustos 1916-2 Ağustos 1332, s.1**Tebliğ-i Resmî**

1 Ağustos 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-29 Temmuz'da İmroz Adası üstünde uçan bir tayyâremiz limanda gördüğü bir kruvazöre isâbetli bombalar atmıştır. Seddülbahir üstünde görünen bir düşman tayyâresi ateşlerimizle kaçırılmıştır.

4-Diğer cephe-i harblerden mühim tebeddül-i müş'ir ma'lûmât alınmamıştır. (Millî)

25 Ağustos 1916-12 Ağustos 1332, s.1**Tebliğ-i Resmî**

11 Ağustos 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur.

....

4-Süveyş'in takriben 25 kilometre şarkında düşmanın bir keşf kıtaâtıyla müfrezelerimiz arasında vukua gelen müsâdemede düşman firâr etmiş ve müsâdeme esnâsında bir düşman tayyâresi şaşkınlıkla kendi askerini bir çarik kadar makineli tüfeng ateşine tutmuştur.

5- Diğer cephelerde şâyân-ı kayd vak'a-ı hâdise olmamıştır. (Millî)

30 Ağustos 1916-17 Ağustos 1332, s.1**Tebliğ-i Resmî**

16 Ağustos 332 târihiyle Karagah-ı Umûmîden teblîg olunmuştur.

...

3-İmroz'dan uçarak Seddülbahir üstünde dolaşmak isteyen bir düşman tayyâresi ateşlerimizle def' edildi. Bir monitor Çeşme cenûb sâhilinde iki mahâle te'sîrsiz yirmi mermi atıp çekilmiştir.

4- Diğer cephe-i harplerde mühim bir hâdise olmamıştır. (Millî)

8 Eylül 1916-26 Ağustos 1332, s.1**Tebliğ-i Resmî**

25 Ağustos 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Tahte'l-bahrlerimizden ber vech-i âtî muvâffakıyyetli haberler aldık: Karadeniz'in muhtelif mahâllerinde iki düşman nakliye vapuru ile bir yelkenlisi imhâ' edilmiştir. Bir tahte'l-bahrimiz Karadeniz şarkındaki limanların birinde yatan düşman nakliye vapurlarına üç def'a isâbetli endâht etmiştir.

4-Saîr cephelerden mühim haber yoktur. (Millî)

11 Eylül 1916-29 Ağustos 1332, s.3-4

Alman Harb Raporu

Berlin, 10 Eylül (Resmî)

.....

Balkan sahnesinde:

Silistre sükut eylemiştir.

Muhârebât-ı ahirede Romanyalılar ile Rusların pek kanlı ve cesim zâyi'ât verdikleri tezâhür eylemektedir. Mâkedonya cephesinde ehemmiyet-i mahsûsayı haiz vuku'ât yoktur.

12 Eylül 1916-30 Ağustos 1332, s.1

Tebliğ-i Resmî

29 Ağustos 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

...

3-Saîr cephelerde ehemmiyetli bir vak'a olmadı.

4-Bilâhire bildirildiğine göre Galiçya cephesindeki kitaâtımız 25 Ağustos 332 akşâmına kadar kuvvetli Rus kitaâtının yaptığı bütün hücûmları mukâbil süngü hücûmlarıyla def' eylemişlerdir. Düşmanın zâyi'ât-ı 8.000 kadar tahmin olunuyor. Göğüs göğüse müsâdemelerde üç zâbit üç yüzü mütecâviz esir bir makineli tüfeng igtinâm olundu. (Millî)

13 Eylül 1916-31 Ağustos 1332, s.3-4

Alman Harb Raporu

Berlin, 12 Eylül (Resmî)

.....

Balkan sahnesinde:

General Feld Mareşal Mackensen'in kumandasındaki Alman ve Bulgar kuvvetleri Dobruca'da ileri harekâtına devam ediyor. Mâkedonya cephesinde Vardar arâzisinde şedid topçu muhârebâtı olmuş ve Strema dahi Bulgar kıtaâtı için muvâffakiyet ile mala mal muhârebât cerayan eylemiştir.

14 Eylül 1916-1 Eylül 1332, s.3**Alman Harb Raporu**

Berlin, 13 Eylül (Resmî)

....

Balkan sahnesinde:

Dobrucada harekât muayyen plan mucibince cereyân etmektedir.

Mâkedonya cephesinde: Haiz-i ehemmiyet bir vak'a yoktur.

15 Eylül 1916-2 Eylül 1332, s.3-4**Alman Harb Raporu**

Berlin, 14 Eylül (Resmî)

.....

Balkan sahnesinde:

Mâkedonya cephesinde Ostrov Gölü'nün tarafeyninde ve Muglena cephesinde ve Vardar'ın şarkında faaliyet-i harbiye iştîdâd etmiştir. Çegatkaplanina'nın şîmâlinde vuku' ve Koforos ve Kovul şîm3alinde düşmanın mükerreren icrâ ettiği hücûmlar püskürtülmüştür. Bulgar kıtaâtı Kavale'yi işgal etmişlerdir.

17 Eylül 1916-4 Eylül 1332, s.3-4**Alman Harb Raporu**

....

Berlin, 16 Eylül (Resmî).

Balkan sahnesinde:

....

Mâkedonya'da: Male İnidze'nin zayainden sonra Bulgar asâkiri yeni ihzâr olunan müdâfaâ mevzi'ini işgal eylemiştir. Perzar ile Preslap Tepesi arasındaki Muglina

cephesine karşı Sırların tekrar ettikleri hücûmlar akim kalmıştır. Vardar'ın şarkında yeni bir şey yoktur.

20 Eylül 1916-7 Eylül 1332, s.4

Son Havâdis

Alman Harb Raporu

Berlin, 19 Eylül (Resmî)

.....

Mâkedonya cephesinde Florine havzasında yeni muhârebât inkişâf ediyor.

22 Eylül 1916-9 Eylül 1332, s.4

Son Havâdis

Alman Harb Raporu

Berlin, 21 Eylül (Resmî)

.....

Mâkedonya cephesinde: Kalurita havâlîsinde Bulgarın icrâ eylediği muzafferâne hücûmlarda Fransızlar mühim derecede zâyi'ât vermişlerdir. Bulgar süvârisi şehir-i mezkûrun şarkında ric'at etmekte olan düşman piyadesine hücûm edip dağıtmıştır. Bu esnâda birçok esir alınmış ve birkaç mitralyöz igtinâm edilmiştir. Kaymakçalan Tepesi'yle Muglena'da Sırların müteaddid hücûmları def' edilmiştir.

23 Eylül 1916-10 Eylül 1332, s.1

Tebliğ-i Resmî

9 Eylül, 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Düşmanın Gelibolu şibh-i cezîresi üzerinde tayyâre keşfine mâni' olduk. 5 Eylül 332 Çıplak Adası taarruzunda bir hayli domdom kurşunu bulduk.

....

23 Eylül 1916-10 Eylül 1332, s.4

Son Havâdis

Alman Harb Raporu

Berlin, 22 Eylül (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde:

Florine havzasındaki muhârebe bütün şiddetiyle devam etmektedir. Vardarın şarkında muhârebe kesif sûrette cereyân ediyor.

24 Eylül 1916-11 Eylül 1332, s.4

Son Havâdis

Alman Harb Raporu

Berlin, 23 Eylül (Resmî)

....

Mâkedonya darü'l-harbinde: Düşman faidesiz bazı taarruz teşebbüslerinde bulunmuştur. Muhtelif nukâta şedid topçu muhârebeleri cereyân eylemiştir. Balasbaça hattının cenûbinde Kruşa-Balkan'a kadar mümted havâlî düşman tarafından tahliye olunmuştur.

25 Eylül 1916-12 Eylül 1332, s.4

Son Havâdis

Alman Harb Raporu

Berlin, 24 Eylül (Resmî)

.....

Balkan sahne-i harbinde: Ehemmiyet-i mahsûsayı haiz hiçbir vak'a olmamıştır.

28 Eylül 1916-15 Eylül 1332, s.4

Son Havâdis

Alman Harb Raporu

Berlin, 27 Eylül (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde:

25 Eylül'de Presba Gölünün şarkında yeniden istifâdeler te'mîn edilmiştir. Florine'nin şarkında düşmanın hücumları püskürtülmüştür.

Dün Bulgar asâkiri Kamakçalan'da hücûma ameda bulunan düşmana karşı ilerleme hareketi icrâ edip düşmanı tard ve ta'kîb eylemiş ve iki top ve müteaddid mitralyoz ve torpil makinesi igtinâm eylemiştir.

30 Eylül 1916-17 Eylül 1332, s.4

Alman Harb Raporu

Berlin, 29 Eylül-(Resmî)

....

Balkan sahnesinde:

Vaziyette tebeddül yoktur.

4 Teşrîn-i evvel 1916-21 Eylül 1332, s.4

Alman Harb Raporu

Berlin, 3 Teşrîn-i evvel (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde:

Nakianos Gölünün şimâl-i garbîsinde Strema Nehrini mürûr eden İngilizlere karşı icrâ edilmekte olan hücûm ilerlemiştir.

6 Teşrîn-i evvel 1916-23 Eylül 1332, s.3

Alman Harb Raporu

Berlin, 5 (Resmî)

....

Balkan sahnesinde:

Mâkedonya cephesinde: Düşman Tije Plaina Tepelerindeki mevki'lerini muhâfaza ediyor. Bundan başka Presba gölünden Strema'ya kadar imtidâd eden sahada vaziyet tebeddül etmemiştir. Strema'nın sol sâhilinde muhârebât devam ediyor. Yeni köy tekrar zâyi' edilmiştir.

8 Teşrîn-i evvel 1916-25 Eylül 1332, s.3

Alman Harb Raporu

Berlin, 7 Teşrîn-i evvel (Resmî)

.....

Mâkedonya sahnesinde:

Düşmanın neticesiz küçük ilerlemeleri vuku bulmuş ve bundan mâ'adâ Manastır-Florina şimendüfer hattının garbında bumar mevzi'lerine karşı tevcih olunan kuvvetli bir düşman hücumu da kırılmıştır.

Düşman donanması Dedeğaç şehrini bombardıman etmişse de mühim netice istihsâl edememiştir.

11 Teşrîn-i evvel 1916-28 Eylül 1332, s.4

Son Havâdis

Alman Harb Raporu

Berlin, 10 Teşrîn-i evvel (Resmî)

....

Balkan Sahnesinde:

...

Mâkedonya cephesinde: Çerna Nehri'nin kavis teşkil ettiği mahâlde Mânastır-Florine Tomor yolu hattının şarkındadır. Düşman Bulgar kıtaâtına karşı hücumlarına devam eylemiş ve İskoçyuyir civârında biraz yer kazanmış ise de başka yerlerde kâmilten def' edilmiştir.

13 Teşrîn-i evvel 1916-30 Eylül , s.4

Son Havâdis

Alman Harb Raporu

....

Berlin, 12 Teşrîn-i evvel (Resmî)

....

Balkan sahnesinde:

...

Mâkedonya cephesinde: Çerna boyunda düşmanın icrâ kıldığı muhacemat-ı adide akim kalmıştır. Vardar'ın garbında ve şarkında düşman neticesiz taarruzlarda bulunmuştur.

14 Teşrîn-i evvel 1916-1 Teşrîn-i evvel, s.2**Alman Harp Raporu**

Berlin, 13 teşrîn-i evvel (Resmî)

....

Balkan sahnesinde:

...

Mâkedonya cephesi: Mânastır-Florine Tomor yolunun iki tarafında şedid topçu muhârebâtı olmuştur. Çerna nehrinin kavsindeki cepheye Sırp lar tarafından icrâ olunan hücûmlar dün dahi neticesiz kalmıştır.

Strema cephesinden düşman keşf müfrezeleri ile müsâdemât olmuştur.

Orfano civârındaki mevâzı' e düşman karadan ve denizden ateş etmiştir.

16 Teşrîn-i evvel 1916-3 Teşrîn-i evvel, s.4**Alman Harp Raporu**

.....

Berlin, 15 teşrîn-i evvel (Resmî)

Balkan sahnesinde:

...

Mâkedonya cephesi: Mânastır-Florine Tomor yolunun garbında düşmanın şedid hücûmları akim kalmıştır. Tomor yolunun şarkında düşmanın hücûm teşebbüsleri men' edilmiştir. Çerna kavsinde vaziyet tebeddül etmeksizin muhârebe devam ediyor.

17 Teşrîn-i evvel 1916-4 Teşrîn-i evvel, s.4**Alman Harp Raporu**

.....

Berlin, 16 teşrîn-i evvel (Resmî)

Balkan sahnesinde:

...

Mâkedonya cephesi: Çerna mıntıkasında Prut'un tarafeyninde Sırb asâkirinin geceleyin tekrar eylediği şedid hücûmlar hiçbir muvâffâkiyete intâc eylemiştir. Groniste civârında Nieje-Plaina'nın şimâlinde bir kısım kuvvetler ile icrâ olunan taarruzlar dahi düşmana mühim zâyi'ât verdirilerek püskürtülmüşür.

18 Teşrîn-i evvel 1916-5 Teşrîn-i evvel, s.4**Son Havâdis****Alman Harb Raporu**

Berlin, 17 Teşrîn-i evvel (Resmî)

....

Balkan sahnesinde:

....

Mâkedonya cephesinde:

Çerna yolunda Goravesniça civârında (Mânastır'ın cenûbindedir) ve Nieje-Plaina'nın şimâlinde mevzi'-i hücûmlar püskürtülmüştür.

20 Teşrîn-i evvel 1916-7 Teşrîn-i evvel, s.4**Alman Harp Raporu**

.....

Berlin, 19 teşrîn-i evvel (Resmî)

Balkan sahnesinde:

....

Mâkedonya cephesi: Çerna boyunda muhârebât-ı cedide başlamıştır.

21 Teşrîn-i evvel 1916-8 Teşrîn-i evvel, s.4**Alman Harp Raporu**

.....

Berlin, 20 teşrîn-i evvel (Resmî)

Balkan sahnesinde:

...

Mâkedonya cephesi: Çerna Nehri'nin kavs teşkîl ettiği noktada Sırbaların bidâyetinde muvâffakiyet ihrâz ettikleri bir hücûm tevkif edilmiştir.

Nieje-Plaina şimâlinde ve Toiran gölünün cenûb-ı garbîsinde düşmanın mevzi'ilerleme hareketleri akim kalmıştır.

22 Teşrîn-i evvel 1916-9 Teşrîn-i evvel, s.4

Son Havâdis

Alman Harb Raporu

Berlin, 21 Teşrîn-i evvel (Resmî)

....

Balkan sahnesinde:

...

Mâkedonya cephesinde vaziyet tebeddül etmemiştir.

25 Teşrîn-i evvel 1916-12 Teşrîn-i evvel, s.4

Alman Harp Raporu

.....

Berlin, 24 teşrîn-i evvel (Resmî)

...

Mâkedonya cephesinde:

Yeni bir şey yoktur.

26 Teşrîn-i evvel 1916-13 Teşrîn-i evvel, s.4

Son Havâdis

Alman Harb Raporu

Berlin, 25 Teşrîn-i evvel (Resmî)

....

Balkan sahnesinde:

...

Mâkedonya cephesinde: Sükûnet hükm-fermâdır.

29 Teşrîn-i evvel 1916-16 Teşrîn-i evvel, s.4

Alman Harp Raporu

.....

Berlin, 28 teşrîn-i evvel (Resmî)

...

Mâkedonya sahnesinde:

Çerna kavsindeki Alman ve Bulgar mevâzî'ne karşı Sırların icrâ eylediği hücumlar akim kaldığı gibi Toiran Gölü'nün cenûb-ı garbîsinde, Muglena'nın şark yamaçlarında düşmanın tekrar ettiği taarruzlar akim kalmıştır.

30 Teşrîn-i evvel 1916-17 Teşrîn-i evvel, s.4

Alman Harb Raporu

Berlin, 29

....

Mâkedonya cephesinde: Kaneli'nin cenûb-i şarkîsinde ve Çerna kavsinde düşmanın hücumları kanlı bir sûrette akim kalmıştır.

2 Teşrîn-i sâni 1916-20 Teşrîn-i evvel, s.4

Alman Harb Raporu

Berlin, 1 Teşrîn-i sâni –(Resmî)

....

Balkan sahnesinde:

Mâkedonya cephesinde: Çerna kavsinde ve Botkoe ile Takyanus arasında topçu faaliyeti yeniden artmıştır.

3 Teşrîn-i sâni 1916-21 Teşrîn-i evvel, s.4

Alman Harb Raporu

Berlin, 2 Teşrîn-i sâni –(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Sırların Çerna kavsinde ve Nieje-Plaina'nın şimâlindeki taarruzlar tard edilmiştir. Strema cephesinde şiddetli ileri karakol muhârebâtı olmuştur.

4 Teşrîn-i sâni 1916-22 Teşrîn-i evvel, s.1

Alman Harb Raporu

Berlin, 3 Teşrîn-i sâni (Resmî)

....

Balkan sahnesinde:

Ehemmiyet-i mahsûsayı hâiz bir vak‘a olmamıştır.

8 Teşrîn-i sâni 1916-26 Teşrîn-i evvel, s.4

Alman Harp Raporu

Berlin, 7 Teşrîn-i sâni (Resmî)

....

Balkan sahnesinde:

Her iki cephede de vaziyet ale'l-umûm tebeddül etmemiştir.

9 Teşrîn-i sâni 1916-27 Teşrîn-i evvel, s.4

Alman Harb Raporu

Berlin, 8 Teşrîn-i sâni –(Resmî)

...

Mâkedonya sahnesinde:

Düşmanın Çerna kavsinde icrâ ettiği hücumları akim kalmıştır. Blasiça ve Strema cephelerinde şiddetli topçu faaliyeti vuku bulmuştur.

10 Teşrîn-i sâni 1916-28 Teşrîn-i evvel, s.4

Alman Harb Raporu

Berlin, 9 Teşrîn-i sâni –(Resmî)

....

Mâkedonya sahnesinde:

Haiz-i ehemmiyet hiçbir vak‘a olmamıştır.

11 Teşrîn-i sâni 1916-29 Teşrîn-i evvel, s.4

Alman Harb Raporu

Berlin, 10 Teşrîn-i sâni –(Resmî)

....

Mâkedonya sahnesinde: Vaziyette tebeddül yoktur.

12 Teşrîn-i sâni 1916-30 Teşrîn-i evvel, s.4**Son Havâdis****Alman Harp Raporu**

Berlin, 11 Teşrîn-i sâni (Resmî)

....

Balkan sahnesinde:

...

Strema cephesinde Birtekave'nin iki tarafında topçu faaliyeti yeniden canlanmıştır.

20 Teşrîn-i sâni 1916-7 Teşrîn-i sâni, s.4**Alman Harp Raporu**

Berlin, 19 (Resmî)

....

Balkan sahnesinde:

...

Mâkedonya cephesinde: Düşman Çağıl'ın şimal-i şarkisinde kâin 1212 rakımlı tepede terakkî eylemesi üzerine Alman ve Bulgar asâkiri Mânastır'ın şimal-i şarkisindeki mevzi' tutmuştur. Bu sûretle Mânastır terk edilmiştir.

24 Teşrîn-i sâni 1916-11 Teşrîn-i sâni, s.4**Son Havâdis****İkinci Alman Harb Raporu**

Berlin, 23 Teşrîn-i sâni (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ohri Gölü'nün şarkındaki müsâdemât hasmın ric'atı ile neticelenmiştir. Presba gölü ile Çerna'nın mecrâ-yı şarkî arasındaki Alman-Bulgar mevâzi'ne karşı düşmanın def'aâtle icrâ ettiği cüz'-i taarruzlarla Paralove'nin şarkındaki mevâzi'-i mürtefi'eye tevciye ettiği kuvvetli hücûmları def' edilmiştir.

29 Teşrîn-i sâni 1916-16 Teşrîn-i sâni, s.4

Son Havâdis

İkinci Alman Harb Raporu

Berlin, 28 Teşrîn-i sâni (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Presba gölü ile Çerna arasında şiddetli ateş ile ihzâr olunarak Tarnow (Mânastır'ın şimâl-i garbîsindedir) ile Çornakavsi arasında ve kezâlik Gruniştie civârında Ruslar, İtalyanlar, Fransızlar, Sırlar tarafından Alman, Bulgar hudûduna karşı şiddetli hücumlar icrâ edilmiştir. İ'tilâf asâkirinin müştereken icrâ eylediği bu büyük hücum tamamiyle akim kalmıştır. Bizim topçu ve piyâdemizin muhârib ateşi altında düşman cüz'-i olsun bir muvâffakiyyet kazanmaksızın zâyi'âta dûcâr olmuştur.

1 Kânûn-ı evvel 1916-18 Teşrîn-i sâni, s.4

İkinci Alman Harb Raporu

Berlin, 30 (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Mânastır şimâl-i garbîsinde düşmanın icrâ eylediği bir taarruz dûcâr-ı adem-i muvâffakiyyet olmuştur. Grenişte civârında son günlerde zirvesine düşmanın sık sık beyhûde hücum eylediği "Harabazar değı" yamacından Sırlar tekrar tard edilmişlerdir.

3 Kânûn-ı evvel 1916-20 Teşrîn-i sâni, s.4

İkinci Alman Harb Raporu

Berlin, 2 Kânûn-ı evvel

.....

Mâkedonya cephesinde: Bu sahne-i harbde dahi i'tilâf asâkirinin Mânastır'ın şimâl-i garbîsinde ve Grenişte civârında icrâ eylediği taarruzlar hiçbir gün muvâffakiyyet husûle getirmemiştir.

4 Kânûn-ı evvel 1916-21 Teşrîn-i sâni, s.3

İkinci Alman Harb Raporu

Berlin, 3 Kânûn-ı evvel (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Düşman keşf topçu ateşi ile istihzârâtta bulunduktan sonra Mânastır şimâl-i garbîsinde kâin olub Bulgarların taht-i işgâlinde bulunan 1248 rakımlı tepeye hücum eylemiş ise de kanlı zâyi'âta dûçâr olmuştur. Bu tepe ile Grunişte civârında olup aynı sûretle hücum edilen Harabazar Tepesi mükem sûrette müdaafilerin elinde kalmıştır.

8 Kânûn-ı evvel 1916-25 Teşrîn-i sâni, s.4

Son Havâdis

Alman Harb Raporu

Berlin, 7 Kânûn-ı evvel-(Resmî) Karârgâh-ı Umûmî teblîg ediyor:

....

Mâkedonya cephesinde: Çerna'nın şarkında Tarnow civârında öteden beri mücerreb bulunan yüz kırk altıncı Mazurya piyâde olayı ile Bulgar bölükleri Sırpları evvelki gün tahassun ettikleri mevzi'den tard eylemişlerdir. 6 zâbit ve 50 asker esir alınmıştır. Strema'nın teşkil ettiği çukur arâzide Siroz'un cenûb-i garbîsinde cenûb-i şarkîsindeki mevâzi'e takarrub etmek isteyen İngiliz müfrezeleri Bulgarların müdâfaâ ateşi üzerine ric'ata mecbûr olmuşlardır.

12 Kânûn-ı evvel 1916-29 Teşrîn-i sâni, s.4

Son Havâdis

İkinci Alman Harb Raporu

Berlin, 11 Kânûn-ı evvel (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: 10 Kânûn-ı evvel günü i'tilâf için yeniden vâhîm bir yevm-i hezimet olmuş ve bugünde düşman gayet külli miktarda topçu ve kezâlik piyâde kuvvetleri tahsis eylemiştir. Dobramir ile Makova arasında Fransızlar ile Sırpların icrâ eylediği hücumların cümlesi Alman ve Bulgar asâkirinin mukâvemet-i sebâtkârânesi karşısında akim kalmıştır. Bilhâssa Baralova'nın şarkındaki tepeler etrafında vuku bulan muhârebâtta kırk beşinci şarkî Prusya piyâde âlâyı temâyüz eylemiştir.

16 Kânûn-ı evvel 1916-3 Kânûn-ı evvel, s.4**İkinci Alman Harb Raporu**

Berlin, 15 (Resmî)

....

Mâkedonya cephesi: Çerna nehrinin şark sâhilinin iki cihetinde vâki‘ Baraluvo ve Gradesnika‘da düşman tarafından vuku‘ bulan taarruzlar kendisine zâyi‘âta mâl oldu. Strema vadisinde karakol müsâdemâtı olmuştur.

20 Kânûn-ı evvel 1916-7 Kânûn-ı evvel, s.4**İkinci Alman Harb Raporu**

Berlin, 19 Kânûn-ı evvel-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Strema boyunda karakol teşebbüsâtı vuku‘ bulmuş ve bu teşebbüsât Osmanlı ve Bulgar askerine müsâid bir sûretle neticelenmiştir.

24 Kânûn-ı evvel 1916-11 Kânûn-ı evvel, s.4**İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 23 Kânûn-ı evvel (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Toiran Gölü boyunda topçu ateşi ve Strema ovasında ileri karakol müsâdemâtı olmuştur.

28 Kânûn-ı evvel 1916-15 Kânûn-ı evvel, s.4**Son Havâdis****İkinci Alman Harb Raporu**

Berlin, 27 kânûn-ı evvel (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Büyük muhârebe olmamıştır.

31 Kânûn-ı evvel 1916-18 Kânûn-ı evvel, s.1**Son Havâdis****İkinci Alman Harb Raporu**

Berlin, 30 Kânûn-ı evvel (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Strema ovasında yalnız akıncı müfrezeleri arasında ufak tefek muhârebât olmuştur.

2 Kânûn-ı sâni 1917-20 Kânûn-ı evvel 1332, s. 1

Sulh Ümidi!

Berlin, 300-Local Anzeiger'in iyi ma'lûmât olan mehâfil-i diplomasiyeden istihbârına nazâran son zamanda icrâ edilen tezâhürâtın -bî-tarafların samimiyetine rağmen-sulha müncer olması ümidi gittikçe gaib olmaktadır. Almanya'nın teklifine edilecek mukabelenin bu kadar gecikmesi İ'tilâf Devletleri arasında bir ihtilâf nazâra müncer oluyor.

Fakat bu ihtilâf menfi bir mâhiyyette olacak bulunan cevabın metinden ziyâde şekline ait olması muhtemeldir. Düşman pâ-yı tahtlarının zimâmdâr muhâfilinde pek ziyâde yapılmış olan bu halet karşısında milletleri seslerini daha uzun müddet işittiremeyeceklerdir. Ve bu sulh fikri kitlelere daha derin bir sûrette nüfûz edinceye kadar devam eyleyecektir.

2 Kânûn-ı sâni 1917-20 Kânûn-ı evvel, s.4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 1 Kânûn-ı sâni (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ehemmiyetli vak'a olmamıştır.

3 Kânûn-ı sâni 1917-21 Kânûn-ı evvel 1332, s. 1

İ'tilâf'ın Sulh Cevâbı

Berlin, 1 Kânûn-ı sâni-Paris'ten bildiriliyor: Muhâsım devletlerin sulh müzâkerâtına mübâşeret edilmesi hakkındaki teklifine dâir olan notanın cevabı, İ'tilâf Hükûmetlerinden Belçika, Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya, Karadağ, Portekiz, Romanya, Rusya ve Sırbistan nâmına Monsieur Brian tarafından bu akşam Amerika Sefirine tevdi' edilmiştir. Milletlerin müdâfaâ-i hürriyeti için ittihâd etmiş ve

münferiden terk-i silah etmemeyi taahhüd etmiş olan İ'tilâf Hükûmetleri, muhâsım devletler tarafından Amerika, İspanya, İsviçre ve Felemenk Hükûmetleri vasıtasıyla gönderilen ve güya sulhtan bahsolan teklife müştereken cevap vermeyi kararlaştırmışlardır.

Her türlü cevaptan evvel, İ'tilâf Hükûmetleri muhâsım devletler notasında mevzû-i bahs olan harbin mesûliyetini i'tilâfçılara yükleyen ve merkezi devletlerin muzafferiyetini i'lân eden esâslı iki müddeâ aleyhine şiddetle itiraz etmeye atf-ı ehemmiyet ederler. i'tilâfçıların mükerreren gayr-ı sahih olan ve her türlü sulh teşebbüsâtını ikâmına dûcâr eylemeye kafi gelen bu ifâdâtı kabul edemezler. İ'tilâf Hükûmetleri, önünü almak için her şeyi yaptıkları bir harbe 30 aydan beri ma'rûz bulunmaktadır. Sulha olan merbûtiyetlerini ef'âl ile isbât ettiler. Bu merbûtiyet bu günde 1914 senesindeki kadar metindir.

Almanya tarafından verilen taahhüdâtın nıfzından sonra haleldâr olan sulh, Almanya'nın sözü üzerine tesis edilemez. Müzâkerâta mübâşeret için bilâ-şart ortaya konulan bir teklif, sulh teklifi olamaz. Esâs ve serâhatından ma'râ ve Alman Hükûmet İmparatoriyesi ...

3 Kânûn-ı sâni 1917-21 Kânûn-ı evvel 1332, s. 2

Fremdenblatt'ın Mütâlaâtı

Viyana, 31 Kânûn-ı evvel-Muvâffakiyyât-ı askeriyelerinin üç balasında buldukları bir zamanda merkezi devletler tarafından vuku' bulan sulh teklifinden bahs eden Fremdenblatt gazetesi diyor ki:

“Silahımızın kuvvetiyle Belçika'nın, Sırbistan'ın, Karadağ'ın, şimâl-i Fransa'nın, Rusya'dan büyük bir kısmın ve Romanya'nın kısm-ı a'zamının zabtı ve aynı zamanda şarkta, garbta ve cenûbda düşmanlarımız tarafından sarf edilen mesâinin akim kalması bizi bir kere daha te'mîn etmiştir ki dermeyân eylediğimiz sulh teklifi bizim zaâfımıza bir delil addedilemez ve harbe nihayet vermek hakkında beslediğimiz arzunun samimi ve nâmûskârâne olduğuna cihânı şâhit gösterebiliriz.

Sulh teklifine henüz bir cevap vârid olmamıştır; fakat Rus Çârı tarafından ordu ve bahriyeye teblîg edilen emirnâmeden düşmanlarımızın ne gibi bir halet-i ruhiyede buldukları anlaşılıyor. O halde bize tahmîl edilen harbe düşmanlarımız ümid

ettiklerine hiçbir zaman nail olamayacaklarını anlayıncaya kadar devam etmemiz lazım geliyor.

Yeni senenin bu kadar arzu edilen sulh-ı insaniyeye iade etmesini arzu ederiz; fakat düşmanlarımız istiyorlarsa biz istikbâlde dahi onlara kuvvetimiz ve kılıcımızın keskinliğini göstermeye de hazırız.

Harbi Umûmî Haberleri

Birinci Alman Harp Raporu

Berlin, 1 Kânûn-ı sâni-(Resmî) Akşâm harp raporudur: Yalnız Romanya ve Rus cephelerinde şiddetli muhârebât olmuştur.

Romanya'da Cephede Ruslar Harp Ediyor

Berlin, 1-Amsterdam'dan iş'âr olunuyor: Romanya cephesi şimdi mütehasşiren Rus asâkiri tarafından müdâfaâ edilmektedir. Romanya fırkalarının cümlesi hâl-i hazırda cephe-i harbin gerisine alınmıştır. Rus ordusu başkumandanlığı mütemâdiyen Besserabya'ya ihtiyât kuvvetleri sevk ediyor.

3 Kânûn-ı sâni 1917-21 Kânûn-ı evvel 1332, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 2 Kânûn-ı sâni (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ehemmiyet-i mahsûsa-yı hâiz vuku'ât olmamıştır.

İ'tilâf'ın Cevabı Notası

Cenova, 31 Kânûn-ı evvel-Paris'ten iş'âr edildiğine nazâran ittifâk-ı mürebba' devletlerinin sulh teklifine i'tilâfın menfî cevabı bir beyân tarafından müttelik on devlet nâmına hükûmât-ı müctamia-i Amerika sefirine teblîg olunmuştur.

4 Kânûn-ı sâni 1917-22 Kânûn-ı evvel 1332, s. 4**Son Havâdis****İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 3 Kânûn-ı sâni (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vaziyet tebeddül eylememiştir.

8 Kânûn-ı sâni 1917-26 Kânûn-ı evvel 1332, s. 4**İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 7 Kânûn-ı sâni (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Toiran Gölü'nün şimâl-i şarkisinde İngilizlerin Bulgar ileri karakol mevâzı'ini işgâl için icrâ eylediği teşebbüsât boşa gitmiştir.

Amerika Â'yânı Kabul Etti.

Berlin, 7 Washington'dan iş'âr olunuyor. Amerika Meclisi A'yânında Reîs-i cumhur Wilson'un şerâit-i sulhiyelerini tebliğ eylemeleri hakkında duvel-i muhârebeye icrâ eylediği mürâcaâtı tasviben Cumhûriyet Fırkası tarafından deremeyân olunan teklif bugün 17 reye karşı 48 rey ile kabul edilmiştir. Amerika Hâriciye Dâireisinden vuku' bulan tebliğâta nazâran Monsieur Wilson sulh hakkında ikinci bir nota göndermek tasavvurunda bulunmamaktadır.

İngilizlerin Faaliyeti

Berlin, 7-Vossiche Zeitung gazetesinin Amsterdam muhâbiri Londra'da bulunan mutemedinden ma'lûmât-ı âtiyeyi istihsâl eylemiştir. İngiltere kurray-ı beriye ve bahriyesinde bir sûrette techîzât ve istihzârât faaliyeti hükm-fermâ olmaktadır. Nâzırlar hergün ait olan makamat ile uzun uzadıya konferanslar akid ediyorlar. Paris ve İngiliz Karârgâh-ı Umûmîsi ile pek sık telgraf muhârebâtı cereyân ediyor.

12 Kânûn-ı sâni 1917-30 Kânûn-ı evvel 1332, s. 4**Alman Harp Raporu**

Berlin, 11 Kânûn-ı sâni (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: İstroma'da vuku' bulan karakol muhârebâtı bizim için pek muvâffakıyyetli olmuştur.

Yunanistan Ultimâtomu Kabul Etmiş

Amsterdam, 11-Atina'dan 10 Kânûn-ı sâni ba'de'z-zuhr saat dört buçukta Reuter'e iş'âr ediliyor: "Yunanistan'ın cevabı bugün öğleden sonra i'tilâf seferâsına tevdi' olunmuştur. Yunanistan, devletlerin ultimâtomunu kabul etmektedir."

Selânik'i Takviye Edeceklermiş

Berlin, 11-Petit Parisien gazetesinin tamim-i resmî olduğunu iş'âr ettiği bir fikrada: Roma Konferansında Selânik Heyet-i Seferiyesinin idâmesine karar verildiği bildirilmiştir. Meclis-i harp Selânik heyet-i seferiyesinin külliyetli miktarda takviye edilmesi hakkında General Seray'ın izhâr eylediği arzuya muvâffakıyyet eylemiştir. Selânik'e gönderilecek kuvâ-yi imdâdiyenin başlıca kısmı Ruslar'dan mürekkebe olacaktır. Fakat nakliyâtta müşkilâttan dolayı kuvâ-yi imdâdiyenin nakli hayi zamana muhtaç olacaktır.

16 Kânûn-ı sâni 1917-3 Kânûn-ı sâni 1332, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Osmanlı Askeri Vâdeti'yi Hücûm ile Alıyor

Berlin, 15 Kânûn-ı sâni (Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Tebeddül yoktur.

21 Kânûn-ı sâni 1917-8 Kânûn-ı sâni 1332, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 20 Kânûn-ı sâni (Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Gündüz ve gece sakinâne geçmiştir.

Avusturya-Macar Harp Raporu

Viyana, 20-(Resmî)

”””

İtalyan ve Balkan sahne-i harplerinde: Hiçbir tebeddül olmamıştır.

24 Kânûn-ı sâni 1917-11 Kânûn-ı sâni 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

10 Kânûn-ı sâni 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

Cephelerde hâiz-i ehemmiyet vak‘a olmadı. (Millî)

Türk-Alman Mukaveleleri Hakkında

Berlin, 21 Kânûn-ı sâni-Almanya ile Türkiye arasında akd olunan yeni mukâvelât-ı hukukiye münâsebetiyle Tagliche Rundschau gazetesi neşreylediği bir makalede diyor ki: Kapitülâsyonların ilgâsı ve Alman Konsoloslarının hakk-ı kazâsının refi‘, Almanya tarafından müttefikine anı için pek kıymetdâr bir hediye mesâbesindedir. Almanya bu hareketi ile menâfi‘-i hasise ta‘kîb etmeyip irâz-ı fedâkârı eylediğini isbât eylemiştir. İngilizler ile Fransızlar kapitülâsyonları Türkiye’nin hukukî hükümrânisi tadrâcen hayal derecesine getirmek için isti‘mâl eylemişlerdi. Almanlar ise Devlet-i Osmâniyenin siyâset-i dâhiliye cihetinden zî-hayât olması için hukuk-ı mümtâzesinden sarf-ı nazâr eylemiştir.

24 Kânûn-ı sâni 1917-11 Kânûn-ı sâni 1332, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 23 Kânûn-ı sâni-Karârgâh-ı Umûmî teblîg ediyor:

....

Mâkedonya Cephesinde: Ehemmiyet-i mahsûsa-yı hâiz vuku‘ât olmamıştır.

28 Kânûn-ı sâni 1917-15 Kânûn-ı sâni 1332, s. 4**Son Havâdis****Alman Harp Raporu**

Berlin, 27 Kânûn-ı sâni-(Resmî)

....

General Feld Mareşal Von Mackensen Ordusu Grubu cephesiyle Mâkedonya cephesinde mühim vak'a olmamıştır.

30 Kânûn-ı sâni 1917-17 Kânûn-ı sâni 1332, s. 4**Son Havâdis****İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 29 Kânûn-ı sâni-(Resmî)

....

Mackensen ordusu grubu ile Mâkedonya cephesinde ehemmiyet-i mahsûsa-yı hâiz şâyân-ı iş'âr bir şey olmamıştır.

Galiçya'daki Askerlerimize Hediye

Viyana, 25-Viyana'daki teba'ay-ı Osmanîyye tarafından "Asâkir-i Osmanîyye Hediye Cemiyeti" nâmıyla teşekkül eden heyet Galiçya'daki kıtaâtı Osmanîyyeye mahsûs olmak üzere yirmi bin çorap, yirmi yedi bin beş yüz mendil, bin kar gözlüğü, yüz elli bin sigara göndermiştir. Galiçya kumandanımız heyet-i mezkûre tarafından şimdiye kadar kıtaâtımıza ikâ edilen hizmetten dolayı bilhâssa beyân-ı teşekkür etmiştir.

Düşmanların Zâyi'âtı

Berlin, 2-Son haberlere nazâran şimdiye kadar İngiltere mecrûh ve nâ-bedîd olarak 825.446 zâyi'ât vermiştir. Bil-akis Fransa 3.574.000 ve Rusya 8.597.000 kişi zâyi'ât vermiştir. Binâenaleyh İngiltere'nin zâyi'âtı diğer müttefiklerine nazâran pek az bulunuyor.

Arnavutluk'ta Muhtâriyet-i İdâre

Berlin, 29-Arnavutluk'ta Avusturya-Macar asâkiri kumandanı bir beyânnâme neşreylemiş ve bu beyânnâmede Arnavutluk'ta muhtariyet-i idâre olacağı vaat ve beyân edilmiştir.

31 Kânûn-ı sâni 1917-18 Kânûn-ı sâni 1332, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 30 Kânûn-ı sâni-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Çerna kavsinde ve Strema'nın münhit kısmında keşf müfrezeleri arasında müsâdemât olmuştur.

Bulgar Harp Raporu

Sofya, 30-(Resmî) Mâkedonya cephesinde: Cephenin bazı mıntıklarında yalnız topçu ateşi olmuştur. Bundan mâ'adâ Mânastır'ın şimâl-i garbisinde Muglena mıntikasında Vardar vadisinde hafif piyâde mitralyoz ve lâğım ateşi teâti edilmiştir. Siroz'un cenûbunda karakollar arasında müsâdemât vuku'a gelmiştir.

Romanya Cephesinde: Ehemmiyetli bir vak'a olmamıştır.

1 Şubat 1917-19 Kânûn-ı sâni 1332, s. 1

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 31 Kânûn-ı sâni-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Alman keşşâfları Çerna kavsinde icrâ eyledikleri bir akında müteaddid İtalyanı esir almışlardır.

4 Şubat 1917-22 Kânûn-ı sâni 1332, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 3 Şubat (Resmî) Muhtelif cephe-i harplerde şâyân-ı iş'âr mühim bir vak'a olmamıştır.

Avusturya-Macar Harp Raporu

Viyana, 3 (Resmî)

....

Balkan sahne-i harbinde vaziyet değişmemiştir.

Bulgar Harp Raporu

Sofya, 3 (Resmî)-Mâkedonya cephesi: Bütün cephede hafif topçu ateşi olmuştur. Mânastır havâlsinde ve Strema üzerinde karakollar arasında ateş teâti olunmuştur. Vardar vadisinde tayyâre faaliyeti vuku⁶ bulmuştur.

....

8 Şubat 1917-26 Kânûn-ı sâni 1332, s. 2

Harb-i Umûmî Haberleri

Birinci Alman Harp Raporu

Berlin, 6 Şubat-(Resmî)Akşâm harp raporudur:

....

Mâkedonya cephesinde: Çerna kavsinde ara sıra şiddetli ateş muhârebesi olmuştur.

8 Şubat 1917-26 Kânûn-ı sâni 1332, s. 4

Alman Harp Raporu

Berlin, 7-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde:Çerna kavsinde ve Vardar'ın her iki sâhilinde bazen şedid ateş teâti edilmiş ise de faaliyet-i harbiye cüz'-i olmuştur.

12 Şubat 1917-30 Kânûn-ı sâni 1332, s. 2

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 11 Şubat- (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Mânastır'ın şimâl-i garbîsinde Fransızlar tarafından vuku' bulan bir ilerleme teşebbüsü ile Toiran Gölü'nün cenûb-i garbîsinde İngilizler tarafından şiddetli istihzârâtı müteâkîb icrâ kılınan bir taarruz tamamen neticesiz kalmıştır.

İtalyanlarda Sıkıntı Başladı

Berlin, 10-Baal'dan Vossiche Zeitung'a gelen bir habere göre İtalyan harf ve sanayi kömürsüzlükten adeta meflûc bir haldedir. Kömürsüzlük orduya mühimmât ihzâr ve tedarik eden fabrikalarda da hissedilmektedir. Mühimmât tedariki mese'lesi ciddi bir tehdit altındadır.

Nakliye gemilerinin fakdânı da gittikçe vehâmet-i kesb etmektedir. Alman tahte'l-bahr muhârebesi şimdiye kadar İtalyanlara mâlik buldukları vapurların yüzde on ikisini zâyî' ettirmiştir.

14 Şubat 1917-1 Şubat 1332, s. 1

Tebliğ-i Resmî

31 Kânûn-ı sâni 332 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale cephesinde: Zâbit vekîli Maistge tayyâresiyle düşmanın üç tayyâresine taarruz etti. Düşman tayyârelerinden birini ateşle iskât etti. Tayyârenin içindeki iki İngiliz zâbiti esir alındı. Harâb olan düşmanın tayyâresinin makineli tüfengiyle üç bombası igtinâm edildi.

3-Sair cephelerde mühim vak'a olmadı. (Millî)

17 Şubat 1917-4 Şubat 1332, s. 1

Tahte'l-bahr Muhârebesi

Almanya İmparatoru'nun Emirnâmesi

Berlin, 16 Şubat-Almanya İmparatoru 1 Şubat târihiyle Almanya bahriyesine hitaben âtîdeki emirnâme-i yevmiye isdar etmiştir: "İcrâ edilmek üzere olan muhârebe-i kat'îyyede bahriyeye isâbet eden vazife, en menfur ve en anud düşmanımız olan İngiltere tarafından Alman milletini ser-fürû ettirmek üzere isti'mâl edilen aç bırakmak

vasıta-i iktidârında bulunan her türlü vesâit ile İngiltere münâkalât bahriyesine karşı mücâhede eylemektir.

Bu husûsta en büyük hizmet tahte'l-bahlere düşüyor. Fennen gayet iyi düşünölmüş ve en âfideki kudret ve mahâretleriyle meşhûr inşâat bahriye destgâhlarında tarz inşâları derece-i kemâle getirilmiş olan tahte'l-bahr silahının, bahriyenin vesâit-i sâire harbiyesi ile müşteriken bütün muhârebe esnâsında parlak müessir celâdat ibrâzına muktedir kılan ruh ile mütâhassıs bahriyelerinin elinde, hasmımızın muhârebe azmini kesr etmesine intizâr eylerim.”

17 Şubat 1917-4 Şubat 1332, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 16 Şubat- (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Yeni bir şey yoktur.

Batırılan Vapurlar

Amsterdam, 16-Londra'dan 2788 tonluk Margarita, Sicilya ve Arga isimindeki İngiliz vapurları batırılmıştır.

Lagono, 16-217 numaralı Fransız torpidosu 1916 şubatında gark olmuştur.

Amsterdam, 16-Londra'dan Ashworld ve Ayrilond isimindeki şalopeler batırılmıştır.

Christania, 16-Norveç kânûn-ı sâni zarfında 66.484 ton mecmunda 44 gemi zâyi' etmiştir.

20 Şubat 1917-7 Şubat 1332, s. 4

Alman Harp Raporu

Berlin, 19-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: İleri karakol müsâdemâtı ve müteferrid topçu ateşi vuku' bulmuştur. İki düşman tayyâresi düşürölmüştür.

24 Şubat 1917-11 Şubat 1332, s. 4**Galiçya'da Kahramânlarımız**

Sofya, 21 Şubat-Kampana gazetesinin Nice muhâbir-i husûsisi gazetesine gönderdiği mektupta, Galiçya cephesinden yeni gelmiş olan ve bu cephe ahvâlini layıkıyla bilen bir Alman zâbiti ile vuku' bulan mülâkatı nakletmektedir. Zâbit bilhâssa kıtaât-ı Osmaniyye hakkındaki takdîrât ve hissiyâtını ber vech-i âtî ifâde eylemiştir: "Müttefik kıtaâtın bilhâssa Türklerin bu cephede ihrâz eyledikleri muvâffakıyyât-ı âzîmeden dolayı pek memnunum. Bu cepheyi müdâfaâ eden Türkler harikalar göstermişler, kahramânlığın en ali derecelerine yükselmişlerdir. Kendilerini tecâvüz-i vaz'ına getirmek icap ettiği zaman bu kıtaât, düşmana karşı göğüsleri açık olduğu halde hiç misli görülmemiş savletle ilerlemişler ve daima ihrâz-ı muvâffakıyyet etmişlerdir.

Türk kıtaâtının kûvve-i manevîyeleri, şevk-i cengcûyâneleri o kadar büyük ve yüksektir ki harâretin tahte'l-sıfır 18,23 dereceye indiği zaman başkumandanlığın derece-i harâret yükselinceye kadar yerlerine Alman ve Avusturya-Macar asâkiri ikamesi husûsundaki kararına rağmen bunlar, kendilerine tevdi' ve emânet edilen mevâzi' bizzat müdâfaâ etmek istediklerini müttehiden beyân eylemişlerdir.

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 23-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Yeni bir şey olmamıştır.

27 Şubat 1917-14 Şubat 1332, s. 4**Son Havâdis****Alman Harp Raporu**

Berlin, 26 Şubat-(Resmî)

....

Mackensen orduları grubunda ve Mâkedonya cephesinde mühim bir vak'a olduğuna dâir bir iş'âr vuku' bulmamıştır.

28 Şubat 1917-15 Şubat 1332, s. 4**Son Havâdis**

Alman Harp Raporu

Berlin, 27 Şubat-(Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Yeni bir hâdise vuku' bulmamıştır.

Kaç Hisse Satıldı?

Bakanlık İstanbul'da ve vilayetlerde ne kadar hissesi kayd olunduğunu cihetine gelince, dün akşâma kadar vilâyâtda 114 bin ve İstanbul'da 139 bin hisse yani cem'an 253 bin hisse kayd edilmiştir. Fakat 30-40 bin hissenin kaydolunacağına ümidimiz vardır. Binâenaleyh bankanın çıkardığı dört yüz bin hisse senedinin üç yüz bin tanesi satılmıştır. Mütebâkî kalan 100 bin hisseye gelince, hükûmet bu hisselerden elli bin tanesini sûret-i kat'îyyede ve elli bin tanesini de muahhiren talep zuhûrunda satmak üzere ikmal sûretiyle satın alacaktır.

Cavit Beyefendi'nin bu beyânâtı üzerine Lâyiha-ı Kânûniye aynen kabul edildi. Askerî Cizze Kânûnu'nun 61. maddesine tezyil edilen maddede-i kânûniye tanzim edilmek üzere mülkiye içinde iade edildi. 1232 posta ve telgraf bütçesine 7.873.000 kuruş ilavesi hakkındaki iki kânûn lâyihası da aynen kabul edildikten sonra bugün saat birde toplanmak üzere meclise nihayet verildi.

1 Mart 1917-1 Mart 1333, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 27 Şubat (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Çerna kavsinde İtalyanlar 12 Şubat'ta Parelvante'nin şarkında kendilerinden zapt eylediğimiz mevâzı'-i mürtefiaya ateş istihzârâtını müteâkıb kuvâ-yi külliye ile hücum etmişlerdir. Hücum vâki' pek kanlı bir sûrette kırılmış ve ellerden bir karış yer bile çıkmamıştır.

4 Mart 1917-4 Mart 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 3 Mart (Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Hâiz-i ehemmiyet bir vuku' olmamıştır.

8 Mart 1333 1917-8 Mart 1333, s. 1

Alman Harp Raporu

Berlin,7 (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vardar ile Toiran Gölü arasında Strema'nın münhatt arasında karakollarımız İngiliz bölüklerinin taarruzunu def' etmişlerdir.

12 Mart 1917-12 Mart 1333, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin,11 Mart (Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Vaziyet gayr-ı mütebeddeldir.

16 Mart 1917-16 Mart 1333, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 15 Mart (Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Presba Gölü'nün iki sâhilinde Mânastır'ın şimâlinde Fransızların dün dahi mühim kuvvetlerle yaptıkları taarruzlar evvelki günlerde olduğu gibi adem-i muvâffakıyyete müneccer olmuşlardır. Cerbe ile Toiran Gölü arasında diğer i'tilâf kıtaâtı tarafından icrâ edilen küçük taarruzlar tard edilmiştir.

17 Mart 1917-17 Mart 1333, s. 1

Alman Harp Raporu

Berlin, 16 (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Külliyyetli Fransız kuvvetleri gündüzün Manastır'ın şimâl-i garbîsinde ve şimâlindeki mevâzî'mize tekrar hücum eylemişlerdir. Nizopole'nin garbında düşman dar bircephede ileri siperlerimize girmiş isede diğer yerlerde envâc-ı ateş ile istihzâr edilen hücumlar siperlerimizin harekât-ı kahramânesi ve topçumuzun gayet müessir olan müdâfaâsı sayesinde akim kalmıştır. Ohri ile Presba Gölü arasında şiddetli ateşi müteâkıb Fransızlar tarafından icrâ olunan taarruzlar dahi püskürtülmüştür.

20 Mart 1917-20 Mart 1333, s. 1

Tebliğ-i Resmî

19 Mart 333 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur.

Muhtelif cephe-i harplerde şâyân-ı zikr bir hâdise olmadı. (Millî)

Rus İhtilâl-i Kebiri

Vaziyyet

Rusya'dan gelen haberler hâlâ mütenakızdır: Bununla beraber artık vaziyet tamamen anlaşılıyor: Ne sûretle tertib edildiği henüz ta'yin ve tevzî' edilmesine rağmen Rusya'da pek derin bir inkılâb başlamıştır. Dünkü nüshamızın baş makalesinde de söylediğimiz gibi bu inkılâbın avâkıbını hesap imkânı yoktur. Hâl-i hazırda belki de Rusya'nın birçok yerinde hürriyet şenlikleri yapılıyor; hürriyet, adalet, müsâvât avâzeleri ayyuka çıkıyor; bayraklar açılmış balâlâykalardan müzikalar tertib edilmiş, votka fiçileri devrilmiş, bütün bir halk, bed-mest ve pür-galeyân, icrâ-ı şâd-manı ediyor. Bir tarafta hafiye listeleri tanzim ediliyor, su-i istimmâlatın bilânçoları yazılıyor, valiler değişiyor, müstebdârlar hapsolunuyor, hülâsa böyle bir inkılâb zamanında neler yapılmak kâbilse hepsi yapılıyor. Telgraflardan anlıyoruz ki yeni inkılâbçılar işe başlarken bütün inkılâbçıların düşmüş oldukları hatâlara düşmekten kurtulamamışlardır. Fazla olarak şunu da görüyoruz ki dünyanın bütün inkılâbları hep aynı fikir ve meslekteki insanlar tarafından yapıldığı halde Rusya'daki inkılâbçılar meslek ve mezhepçe başka başka adamlardır. Binâenaleyh, Rusya'ya dâir bundan böyle

alacağımız haberlerin pek şâyân-ı dikkat ve merak-ı amir şeyler olacağından imlâ-yı şüphe etmiyoruz.

20 Mart 1917-20 Mart 1333, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 19 Mart (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ohri ile Presba Gölü arasında ve Mânastır havzasında dün dahi muhârebeye devam edilmiştir. İki göl arasındaki berzahta ve Mânastır'ın şimâl-i garbîsinde Fransızlar geriye tard edilmiştir. Şehr-i mezkûrun şimâlinde bilâ-rahim askerlerini sevk eylediğinden dolayı cüz'-i arâzi elde etmişlerdir. Toiran Gölü'nün şarkında Parvi İstasyonu, İngilizler tard edilip tekrar tarafımızdan işgâl edilmiştir.

24 Mart 1917-24 Mart 1333, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 23 Mart (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Fransızlar, kolların bulunduğu ovada akim kalan bir hücum-ı münferid ile iz'âc ateşi müstesnâ olarak, Mânastır civârında muhâfaza-i sükûnet etmişlerdir.

Kâbil sevk balonlarımızdan biri 20-21 Mart gecesi Limni cezîresinde Mondros civârında İngiliz müessesâtı üzerine müessir bir sûrette bombalar atmış ve salimen limanına avdet eylemiştir.

28 Mart 1917-28 Mart 1333, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 27 Mart-(Resmî)

Mâkedonya cephesinde: Mânastır'ın şimâl-i garbında Fransızlar tekrar taarruzda bulunmuşlardır. Düşmanın müteaddid kuvvetli taarruzları göğüs göğüse vuku'a gelen muhârebe neticesinde Terneve'nin garbında düşman dar bir siper aksâmında tutuşmuştur.

1 Nisan 1917-1 Nisan 1333, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 31 Mart (Resmî)

....

Mareşal Mackensen'in Seret grubunda ve Mâkedonya cephesinde vaziyet tebeddül eylememiştir.

4 Nisan 1917-4 Nisan 1333, s. 4

Alman Harp Raporu

Berlin, 3 Nisan-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ohri ve Presba Gölleri arasında kıtaâtımız Fransızların ileri mevzi'lerine dahil olmuşlar ve mukâbil hücumları def' ettikten sonra, telakki ettikleri emri mûcibince, aldıkları ganâim ile kendi hatlarına avdet eylemişlerdir. Mânastır'ın şimâlinde küçük bir Fransız taarruzu akim kalmıştır.

8 Nisan 1917-8 Nisan 1333, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 7 Nisan-(Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Vardar ile Toiran Gölü arasında İngilizler şiddetli bir ateşi müteâkıb kumanda ve Hora nidâlarıyla bir nemâyüş hücumu yapmışlardır. Kıtaâtımız tarafından tarassûd edilen düşman siperlerine muharib ateşimiz şiddetle tevciye edilmiştir.

12 Nisan 1917-12 Nisan 1333, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 11 Nisan-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Yeni bir şey yoktur.

16 Nisan 1917-16 Nisan 1333, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 15 Nisan-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Çerna kavsinde iz'âc ateşinden başka mühim hiçbir vak'a olmamıştır.

20 Nisan 1917-20 Nisan 1333, s. 4

Alman Harp Raporu

Berlin, 19 Nisan-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Yeni bir şey olmamıştır.

24 Nisan 1917-24 Nisan 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 23 Nisan-(Resmî)

...

Mâkedonya cephesinde: Vardar'ın şark sâhilinde Toiran Gölü'nün cenûb-i garbîsinde şiddetli topçu ateşi icrâ edilmiş ve bu ateşi müteâkıb yalnız Toiran Gölü boyunda İngilizler tarafından bir hücûm vuku' bulmuştur. Bu hücûm Bulgar asâkiri tarafından püskürtülmüştür. Tayyâre filolarımızdan biri muhârebeye havadan iştirâk eylemiştir.

28 Nisan 1917-28 Nisan 1333, s. 4

Alman Harp Raporu

Berlin, 27-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: [okunamamıştır] Toiran Gölü'nün cenûb-i garbîsinde İngilizler Bulgar mevâzi'ne karşı ta bulunarak bilâ-muvâffakıyyet hücum faaliyetine devam etmişlerdir.

Garb sahne-i harbinde düşman dokuz muhârebe-i hevâîyede olarak 11 tayyâre ve iki sabit balon zâyî' eylemiştir. Mülâzım Wolf yirmi birinci def'a olarak muhârebe-i hevâîyede gâlip çıkmıştır. 25 Nisan'da Vardar ile Toiran Gölü arasında tayyâre filolarımızdan biri, iki İngiliz tayyâresini iskât eylemiştir.

29 Nisan 1917-29 Nisan 1333, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 28 Nisan-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Dağlarda yağmur ve kar yağmakta olup cüz'-i faaliyet-i harbiye olmuştur.

1 Mayıs 1917-1 Mayıs 1333, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 30 Nisan-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Presba Gölü ile Karasu arasında şiddetli topçu faaliyeti olmuştur. Harp tayyâre filolarımızdan biri düşmanın karârgâhları ve Tomor yolu üzerinde kemâl-i muvâffakıyyetle icrâ eylediği bir hücum-ı hevâîyeden avdet ederken Karasu kavsinde iki İngiliz tayyâresini iskât eylemiştir.

2 Mayıs 1917-2 Mayıs 1333, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 1 Mayıs-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Karasu kavsinde Vardar'ın garbında şiddetli topçu ateşi devam etmiştir.

4 Mayıs 1917-4 Mayıs 1333, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 3-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Mânastır civârında Vardar'ın garb sâhilinde Toiran Gölü cenûb-i garbîsinde şiddetli ateş vuku' bulmuştur.

8 Mayıs 1917-8 Mayıs 1333, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 7-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Karasu kavsinde topçu ateşi vakit vakit hayli şiddet kesb eylemiştir. Mevâzî'mize doğru ilerlemek isteyen zayıf düşman piyâde müfrezeleri şuhuletle püskürtülmüştür. Vardar'ın garbînde düşmanın Bulgar sahra karakollarına karşı icrâ eylediği harekât-ı taarruziye akim kalmıştır.

12 Mayıs 1917-12 Mayıs 1333, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 11 Mayıs-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Karasu ile Vardar arasında Fransızlar ile Sırpların yeniden icrâ ettikleri hücumlar i'tilâf-ı asâkirinin gaip eylediği meydân muhârebesinde bir tebeddül husûle getirememiştir. Bu hücumlar bilâ-istisnâ' püskürtülmüştür. Kıtaâtı askeriyeden vârid olan iş'ârâtdan düşmanın üç gün [devam] eden neticesiz hücumlarında pek vâhîm zâyi'âta dûçâr müstebad [durumdur.]

16 Mayıs 1917-16 Mayıs 1333, s. 3

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 15 Mayıs-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Mânastır'ın şimâlinde ve Karasu kavsinde topçu muhârebesi bir şiddet fevkalade kesb etmek üzeredir.

20 Mayıs 1917-20 Mayıs 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 19 Mayıs -(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Düşman son günlerdeki adem-i muvâffakiyyâtından sonra hücûmlarını tekrarlamamıştır. Topçu ateşi tekrar hafif bir dereceye geçmiştir.

24 Mayıs 1917-24 Mayıs 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 23 Mayıs -(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Havanın fırtınalı ve yağmurlu olması hasebiyle faaliyet-i harbiye cüz'-i olmuştur.

26 Mayıs 1917-26 Mayıs 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 25 Mayıs -(Resmî)

....

Şark ve Mâkedonya sahne-i harplerinde: vaziyet tebeddül eylememiştir.

28 Mayıs 1917-28 Mayıs 1333, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Mayıs 1333 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale’de Mülâzım-ı evvel Kronays’ın râkib olduğu bir tayyâremiz 26-5-33 târihinde bir düşman tayyâresine taarruzla onu İmroz Adası şarkına denize düşürdü. Bu esnâda tayyâremize taarruz eden üç satırlı düşman tayyâresini de Kefâlu Körfezi’nin yüz metre şimâline yere inmeye mecbûr etti. Bu muvâffakiyyetleri yapan tayyâremiz sâlimen avdet eyledi.

3-Saîr cephelerde mühim vak‘a olmadı. (Millî)

Harb-i Umûmî Haberleri

Birinci Alman Harp Raporu

Berlin, 26-Garbdâ ve şarkta faaliyet-i harbiye mu‘tâd derecede kalmıştır.

28 Mayıs 1917-28 Mayıs 1333, s. 3

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 27 Mayıs -(Resmî)

....

Şark sahne-i harbinde ve Mâkedonya cephesinde: Bazı mıntıklarda vuku‘ bulan fâsılası topçu faaliyetinden mâ‘adâ mühim bir hareket-i harbiye vuku‘ bulmamıştır.

30 Mayıs 1917-30 Mayıs 1333, s. 3

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 29 Mayıs -(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Karasu kavsinde topçu faaliyeti yeniden canlanmıştır Vardar’ın garp sâhilinde ileri Bulgar karakolları müteaddid İngiliz bölüklerini def‘ ve tard eylemişlerdir.

31 Mayıs 1917-31 Mayıs 1333, s. 3

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 30 Mayıs -(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Mühim bir vak'a olmamıştır.

1 Haziran 1917-1 Haziran 1333, s. 3

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 31 Mayıs -(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: İleri arâzide vuku' bulan muvâffakıyyetli muhârebâtta Alman ve Bulgar akın müfrezeleri Çerna kavsinde ve Vardar'ın garb sâhilinde bir miktar esir almışlardır.

2 Haziran 1917-2 Haziran 1333, s. 3

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 1 Haziran-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Bulgar ileri karakolları Vardar'ın sağ sâhilinde Toiran Gölü'nün cenûb-ı şarkîsinde düşmanın icrâ eylediği taarruzları ateş ile akim bırakmışlardır. Dün düşman tayyârelerimizin icrâ eyledikleri taarruzlar neticesinde 4 tayyâre ve 3 sabit balon zayi eylemiştir.

3 Haziran 1917-3 Haziran 1333, s. 3

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 2 Haziran -(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vardar'ın garb sâhilinde Bulgar tayyâreleri düşmanı Alçak Mahle civârında bir ilere karakol mevâki'nden tard ettiler ve mevki'lerini düşmanın müteaddid mukâbil taarruzlarına karşı müdâfaâ etmişlerdir.

4 Haziran 1917-4 Haziran 1333, s. 3

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 3 Haziran-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vardar'ın garbînde Homa'nın cenûbunda ve Alçak Mahle garbînde müteaddid düşman bölükleri tarafından icrâ edilen taarruzlar kendileri için kanlı zâyî'ât ile Bulgar mevâzî' önünde erimiştir.

8 Haziran 1917-8 Haziran 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 7 Haziran-(Resmî)

....

(Mâkedonya cephesi hakkında telgrafnâmede ma'lûmât gelmemiştir.)

10 Haziran 1917-10 Haziran 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 9 Haziran-(Şiddetli teşevvüşât-ı hevâîyyeden dolayı Alman teblîgi resmîsi ancak kısmen alınabilmiştir.)

....

(Telgrafnâmenin mütebâkîsi hiç alınamamıştır.)

11 Haziran 1917-11 Haziran 1333, s. 3

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 10 Haziran -(Resmî)

....

Şark sahne-i harbinde ve Mâkedonya cephesinde: Mühim bir şey olmamıştır.

12 Haziran 1917-12 Haziran 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 11 Haziran-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vardar'ın her iki sâhilinde Toiran Gölü sâhilinde Bulgar karakolları muvâffakıyyetli müsâdemâtta bulunmuşlardır.

14 Haziran 1917-14 Haziran 1333, s. 3

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 13 Haziran-(Resmî)

....

Şark sahne-i harbinde ve Mâkedonya cephesinde: Büyük bir hareket- harbiye olmamıştır.

16 Haziran 1917-16 Haziran 1333, s. 3

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 15 Haziran-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vaziyet tebeddül eylememiştir.

19 Haziran 1917-19 Haziran 1333, s. 3

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 18 Haziran -(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Toiran Gölü'nün cenûb-ı garbîsinde Bulgar karakolları İngilizlerin taarruzlarını def' etmişlerdir.

20 Haziran 1917-20 Haziran 1333, s. 4

Son Havâdis**İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 19 Haziran-(Resmî)

....

Şark sahne-i harbinde ve Mâkedonya cephesinde şâyân-ı iş'âr bir hadise vuku' bulmamıştır.

21 Haziran 1917-21 Haziran 1333, s. 4**Son Havâdis****Alman Harp Raporu**

Berlin, 20 Haziran -(Resmî)

....

Diğer cephelerde mu'tâd siper muhârebesi faaliyetinden başka mühim bir vak'a olmamıştır.

24 Haziran 1917-24 Haziran 1333, s. 4**Son Havâdis****İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 23 Haziran-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vaziyet tebeddül eylememiştir.

28 Haziran 1917-28 Haziran 1333, s.3**Son Havâdis****İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 27 Haziran-(Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Karasu kavsinde ve şarkında ateş faaliyeti şiddetlenmiştir.

2 Temmuz 1917-2 Temmuz 1333, s.3**Son Havâdis**

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 1 Temmuz-(Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Vardar'ın sağ sâhilinde Alçak Mahle garbînde ileri Bulgar karakolları bir İngiliz tâbûrunu def' ve tard etmişlerdir.

6 Temmuz 1917-6 Temmuz 1333, s.4**Son Havâdis****İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 5 Temmuz-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vaziyet tebeddül eylememiştir.

10 Temmuz 1917-10 Temmuz 1333, s.4**Son Havâdis****İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 9 Temmuz-(Resmî)

....

Mackensen orduları grubu ile Mâkedonya cephesinde: Vaziyet tebeddül etmemiştir.

13 Temmuz 1917-13 Temmuz 1333, s.4**Son Havâdis****İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 12 Temmuz-(Resmî)

.....

Mâkedonya cephesinde: Yeni bir şey yoktur.

14 Temmuz 1917-14 Temmuz 1333, s.4**Son Havâdis****Alman Harp Raporu**

Berlin, 13 Temmuz-(Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Nieje-Plaina'nın şarkında Bulgarların eylediği muvâffakıyyetli taarruz Sırların mevzi'-i mukâbil hücûmlarına sebebiyet vermiş ve bu hücûmlar düşmana zâyi'âta mâl olarak neticesiz kalmıştır.

Bulgar Harp Raporu

Sofya, 13-(Resmî) Mâkedonya cephesinde: Bütün cephede pek zayıf faaliyet-i harbiye olmuştur. Muglena havâlîsinde Dobropolya üzerinde düşmanın bir taarruzu kendisine kanlı zâyi'ât verdirilerek püskürtülmüştür. Nonta karyesi civârında bir Yunan keşf müfrezesi ateşimiz ile dağıtılmıştır. Aşağı Strema'da pîş-dârlar arasında müsâdemât olmuştur. Hıristiyan Kampela civârında bir düşman keşf müfrezesi def edilmiştir.

...

18 Temmuz 1917-18 Temmuz 1333, s.4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 17 Temmuz-(Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Vaziyet gayr-i mütebeddeldir.

26 Temmuz 1917-26 Temmuz 1333, s.4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 25 Temmuz-(Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Mühim bir şey olmamıştır.

6 Ağustos 1917-6 Ağustos 1333, s.4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 5 Ağustos-(Resmî)

....

Kolonel Feld Mareşal Von Mackensen orduları grubunda ve Mâkedonya cephesinde vaziyet gayri mütebeddildir.

Bulgar Harp Raporu

Sofya, 5-(Resmî) Mâkedonya cephesinde: Bütün cephede pek hafif faaliyet-i harbiye olmuştur. Karasu kavsinde ve Vardar'ın sol sâhilinde arasına fâsılasız kısa topçu ateşi olmuştur. Vardar'ın her iki sâhilinde ve aşağı Strema üzerinde bizim için müsâid harekât-ı istikşâfiye vuku' bulmuştur.

....

8 Ağustos 1917-8 Ağustos 1333, s.4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 7 Ağustos-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Mühim hadisat olmamıştır.

14 Ağustos 1917-14 Ağustos 1333, s.4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 13 Ağustos-(Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Ehemmiyet-i mahsûsa-yı hâiz bir vak'a olmamıştır. Neimuz tarafında hasımların kûvve-i hevâiyeleri zâyî'ât-ı 34 sabit balon ile lâ-ekâl 213 tayyâredir. Bunlardan 98 adedi bizim hudûdlarımızın arkasında ve 115 adedi düşman hudûdunun öte tarafında hücûm-ı hevâî ve müdâfaâ ateşi ile muhterikan iskât edilmiştir.

Biz 60 tayyâre zâyî' eyledik. Sabit balonca zâyî'âtımız yoktur.

18 Ağustos 1917-18 Ağustos 1333, s.4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 17 Ağustos-(Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Yeni bir şey yoktur.

22 Ağustos 1917-22 Ağustos 1333, s.3

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 21 Ağustos-(Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde yeni bir şey yoktur.

26 Ağustos 1917-26 Ağustos 1333, s. 2

Son Taarruzların Ma'nası

Viyana, 24-Fremdenblatt gazetesini i'tilâf taarruz-ı umûmîsinden bahs ederken: "Düvel-i i'tilâfiyyenin el-yevm icrâ etmekte oldukları taarruz-ı umûmî harbi düvel-i merkeziyyeyi aç bırakmak sûretiyle kazanmak planının suya düştüğü hakkında bir itirâf teşkîl eder ve Amerika'nın mu'avenet-i askeriyyesine atf olunan ümidlerin zâil olduğu manâsını tazmin eder." diyor.

Amerika Tayyâre Filosunun Zâyi'âtı

Berlin, 24-Petit Parisien gazetesini Amerika tayyâre filosunun bu son günler zarfında 8 tayyâreci zâyi' ettiğini ve bunlardan ikisinin esir düşmüş olduğunu haber veriyor.

26 Ağustos 1917-26 Ağustos 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 25 Ağustos-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ehemmiyet-i husûsa-yı hâiz bir şey yoktur.

30 Ağustos 1917-30 Ağustos 1333, s. 1

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 29 Ağustos-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Faaliyet-i harbiyye alî el-ekser son günlere nispetle daha şiddetli olmuştur. Bu faaliyet Vardar ile Toiran arasında şiddetli olmuştur. Nieje-Plaina'nın şark yamaçlarında Bulgarlar için pek muvâffakıyyetli ileri arâzi muhârebâtı olmuştur.

4 Eylül 1917-4 Eylül 1333, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 3 Eylül (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Bu sabah Mânastır'ın şimâl-i garbîsinde Bratindol civârındaki Fransız taarruzları kendilerine bir çok zâyî'âta mâl olarak erimiştir. Sırlar Dobropolya'da yenien kanlı bir hezimete dûcâr olmuşlardır.

Papa'nın İkinci Notası

Logano, 3-Torino'da munte'sîr Stampa gazetesine Roma'dan bildirildiğine göre Papa muhârib-i memâlik hükumâtına ikinci bir nota i'tâ edecektir.

İstanbul Hakkında-Yeni Konferans

Logano, 2-Roma'dan Corriere Dellasera'ya yazılıyor:Rusya Hâriciye Nâzırı yakında Londra'ya gelecek ve masail-i sâire arasında, Rus demokrasisininin i'lân-ı ferağat etmesi üzere mu'allak kalan İstanbul mese'lesini sûret-i halini müzâkere edecektir.

Bundan başka Eylül esnâsında Paris'te i'tilâf hükûmetleri arasında mâhiyyet-i askeriyye-yi hâiz bir konferans akd edilecek ve bundan İngiliz-Fransız ve İtalyanların mesâî-yi müşterekesi neticesinde ihrâz olunan muvâffakıyyetlerden istifâde vesâiti tezekkür olunacaktır.

8 Eylül 1917-8 Eylül 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 7 Eylül (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ohri ve Presba Gölleri arasında akın bölükleri arasında müsâdemât vuku‘ bulmuştur. Vardar’ın şarkında şedid topçu faaliyeti olmuştur.

12 Eylül 1917-12 Eylül 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 11-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ohri Gölü’nün cenûb-i garbîsindeki bataklık arâzide Alman ve Avusturya-Macar kuvvetleri dün Fransızları daha ziyâde ilerlemekten men‘ etmişlerdir.

14 Eylül 1917-14 Eylül 1333, s. 3

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 13 Eylül (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ohri Gölü’nün cenûb-ı garbîsinde yalnız hafif düşman müfrezeleri dağlara girmişlerdir.

15 Eylül 1917-15 Eylül 1333, s. 3

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 14-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ohri Gölü boyunda vaziyet tebeddül etmemiştir.

16 Eylül 1917-16 Eylül 1333, s. 3

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 15-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Büyük bir hareket-i harbiye olmamıştır.

17 Eylül 1917-17 Eylül 1333, s. 3

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 16-(Resmî)

....

Şark sahne-i harbinde ve Mâkedonya cephesinde yeni hiçbir şey yoktur.

18 Eylül 1917-18 Eylül 1333, s. 1

Rusya Ahvâli

Cumhûriyet İlan edildi-Amele ve asker meclisi Sulh teklifini talep ediyor.

Kornilof ve arkadaşları Mokof-Harp kabinesi teşkîli

Hükûmet-i Mokteenin Beyânnâmesi

Cumhûriyet İlânı

Stockholm, 16 Eylül-Petersburg ajansı 16 Eylül tarihiyle bildiriyor: Hükûmet mokte âtîdeki resmî beyânnâmeyi neşr eylemiştir: Kornilof kıyamı bastırılmıştır. Fakat ordu halk sınıfı arasında tevlit ettiği tezebzüb büyüktür. Yeniden vatani ve hürriyeti öldürücü bir tehlike tehdit ediyor. Lakin hükûmet-i siyasiyyenin tarzı idaresini ta'yîn eylemek lüzumu, Moskova Konferası'nda cumhûriyeti idare lehine izhâr edilen vazih ve hararetili şevk ve arzuyu gören hükûmet-i Mokte, Rus tarz-ı idâresinin cumhuru olduğunu beyân ve Rusya'da cumhûriyeti ilân eder. ....

.....

18 Eylül 1917-18 Eylül 1333, s. 3

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 17 Eylül -(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vaziyyet tebeddül etmemiştir.

20 Eylül 1917-20 Eylül 1333, s. 1

İngiltere Cumhûriyet Aleyhinde

Viyana, 17-Rotterdam'dan iş'âr olunuyor: İngiltere'nin Petersburg Sefiri Berkânan hükûmet-i matbûâsı tarafından Rusya'da Cumhûriyet i'lânına mani' olmak

emrini almış idi. Sefîr buna muvâffak olamadığı cihetle muhâfaza-i mevki‘ edebilmesi imkânı kalmamıştır.

20 Eylül 1917-20 Eylül 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 19 Eylül-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Mânastır havzasında Presba ve Ohri Gölleri arasında berzahta topçu faaliyeti şiddetlenmiştir. Toiran Gölü'nün şarkında karakol müsâdemâtı olmuş ve bu müsâdemâtta Bulgarlar muhtelif İngiliz müfrezelerini def' eylemişlerdir.

24 Eylül 1917-24 Eylül 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 23 Eylül-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Şedid harâret hasebiyle (Güneşte 65 derecedir) faaliyet-i harbiye yalnız Ohri Gölü'nün garbînde vuku' bulmuştur. Burada Alman-Avusturya-Macar kıtaâtı Fransızlardan Kartschava karîbinde bir tepeyi zapt etmişlerdir.

28 Eylül 1917-28 Eylül 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 27 Eylül-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde mühim bir vak'a olmamıştır.

1 Teşrîn-i evvel 1917-1 Teşrîn-i evvel 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 30 Eylül -(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ohri Gölü ile Karasu arasında ateş mu'tâddan daha şiddetli olmuştur.

2 Teşrîn-i evvel 1917-2 Teşrîn-i evvel 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 1 Teşrîn-i evvel-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Mühim vak'a olmamıştır.

3 Teşrîn-i evvel 1917-3 Teşrîn-i evvel 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 2 Teşrîn-i evvel-(Resmî)

....

Şark sahne-i harbinde ve Mâkedonya cephesinde: Faaliyet-i harbiye cüz'-i olmuştur. Vaziyyet gayr-ı mütebeddildir.

6 Teşrîn-i evvel 1917-6 Teşrîn-i evvel 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 5 Teşrîn-i evvel-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Mânastır havzasında ve Karasu kavsinde faaliyet-i harbiye son günlere nispetle daha şedid olmuştur.

7 Teşrîn-i evvel 1917-7 Teşrîn-i evvel 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 6 Teşrîn-i evvel-(Resmî)

.....

Mâkedonya cephesinde: Topçular müteaddid def‘alar son zamanlara nispetle daha canlı muhârebe etmişlerdir. Toiran Gölü’nün şarkında bir İngiliz tâbûrunun taarruzu Bulgar emniyet kıtaâtı tarafından püskürtülmüştür.

10 Teşrîn-i evvel 1917-10 Teşrîn-i evvel 1333, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 9 Teşrîn-i evvel-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Toiran Gölü’nün cenûb-i garbîsinde Vardar Vadisi’nde Dobropolya üzerinde Karasu kavsinde şiddetli topçu faaliyeti vuku‘ bulmuştur.

12 Teşrîn-i evvel 1917-12 Teşrîn-i evvel 1333, s. 3

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 11 Teşrîn-i evvel-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ohri ve Presba Gölleri arasında çıkmazda Karasu kavsinde Vardar ile Toiran Gölü arasında şiddetli topçu faaliyeti olmuştur. İlerlemek teşebbüsünde bulunan düşman keşf müfrezeleri dağıtılmıştır. Düşman tayyârelerinin eylül zarfında Alman cephelerinde dûçâr oldukları zâyi‘ât yirmi sabit balon ve 167’si aşikâr bir surette hatt-ı harblerimizin gerisine, mütebâkîsi düşman mevzi‘lerinin öte tarafında düşürülmek üzere 374 tayyâreyi bâliğ olmuştur. İş bu muhârebât-ı hevâîyyede 82 tayyâre ve beş sabit balon zâyi‘ ettik.

14 Teşrîn-i evvel 1333-14 Teşrîn-i evvel 1917, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 13 Teşrîn-i evvel-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Karasu kuvvesinde şedid topçu faaliyeti ve Toiran kolu boyunda Bulgarlar için muvâffakıyyetli keşf müsâdemâtı müstesnâ olarak ehemmiyet-i mahsûsa-yı hâiz bir vak‘a olmamıştır.

18 Teşrîn-i evvel 1333-18 Teşrîn-i evvel 1917, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 17 Teşrîn-i evvel-(Resmî)

....

Mâkedonya sahne-i harbinde: Büyük bir hareket-i harbiye olmamıştır.

22 Teşrîn-i evvel 1333-22 Teşrîn-i evvel 1917, s. 1

Amerikalılarla İtalyanlar Harp Ediyor

Berlin, 20-Züricher Tages Zeitung gazetesi Kadiks'ten istihbâr ediyor: Bir İspanyol vapuru kaptanı küçük Amerikan kruvazörleri ile iki İtalyan tahte'l-bahrî arasında vuku' bulan yeni bir muhârebeye şâhit olmuştur. Tahte'l-bahrlerden biri batmış, diğerinin kumandanı vâhîm sûrette yaralanmıştır. Zâbitândan telef olanlarda vardır. İmdada şitab eden İspanyol vapuru mürettebâtan bu muhârebe hakkında [hiç][okunamamıştır]

22 Teşrîn-i evvel 1333-22 Teşrîn-i evvel 1917, s. 1

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 21 Teşrîn-i evvel-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Dün Ecshphomi vadisi ile Ohri kolu arasındaki dağlarda şiddetli topçu istihzârâtını müteâkıb kayıklı Fransız kuvvetleri icrâ-ı taarruz etmişlerdir. Alman, Avusturya-Macaristan ve Bulgar kıtaâtı ber-mukâbil taarruzla düşman solunu akim bırakmışlardır. Ohri kolunun şarkında Presba kolundan Karasov'a kadar olan sahada ve Vardar Nehri'nin sâhilinde tarafeyn topçusunun faaliyet-i harbiyesi mahsûs bir sûrette tezâyüd etmiştir.

26 Teşrîn-i evvel 1333-262 Teşrîn-i evvel 1917, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 25 Teşrîn-i evvel-(Resmî)-

....

Mâkedonya cephesinde: Ekseri mıntikalarda topçu faaliyeti kesb-i şiddet eylemiştir.

....

1 Teşrîn-i sâni 1333-1 Teşrîn-i sâni 1917, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 31 (Resmî)

....

Şark sahne-i harbinde ve Mâkedonyada vaziyet tebeddül etmemiştir.

....

4 Teşrîn-i sâni 1333-4 Teşrîn-i sâni 1917, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 3 Teşrîn-i sâni(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vardar'ın şarkında topçu muhârebesi hayli kesb-i şiddet eylemiştir.

....

6 Teşrîn-i sâni 1333-6 Teşrîn-i sâni 1917, s. 4

İlk hamlede 6000 esir

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 5-Teşrîn-i sâni (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vardar ile Toiran Gölü arasında günlerce devam eden ve dün dahi temadi eden şedid ateş istihzârâtını müteâkıb Sutobakodu'nun cenûbunda

İngiliz tâbûrları hüçûm eylemiştir. Bunların hüçûmları Bulgar mevâzı‘ önünde kendilerine birçok zâyi‘âta mâl olarak bilâ-netice kırılmıştır.

....

12 Teşrîn-i sâni 1333-12 Teşrîn-i sâni 1917, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 11-Teşrîn-i sâni (Resmî)

....

Şark sahne-i harbinde ve Mâkedonya cephesinde ehemmiyetli bir vak‘a olmamıştır.

....

13 Teşrîn-i sâni 1333-13 Teşrîn-i sâni 1917, s. 1

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 12-Teşrîn-i sâni (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Çerna kavsinde ateş faaliyet-i akşamleyin hayli artmıştır.

....

14 Teşrîn-i sâni 1333-14 Teşrîn-i sâni 1917, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 13-Teşrîn-i sâni (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Paralov’un şarkındaki mevaki-i mürtefiada ve Karasu kavsinde topçu düellosu büyük bir şiddet-i kesb etmiştir.

...

15 Teşrîn-i sâni 1333-15 Teşrîn-i sâni 1917, s. 1

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 14-Teşrîn-i sâni (Resmî)

....

Şark sahne-i harbinde ve Mâkedonya cephesinde ehemmiyet-i mahsûsa-yı haiz bir vak‘a olmamıştır.

....

17 Teşrîn-i sâni 1333-17 Teşrîn-i sâni 1917, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 16-Teşrîn-i sâni (Resmî)

....

Mâkedonya sahne-i harbinde: Ohri kolunun garbında Fransızlar tarafından tahliye olunan mevâzi‘in bazı aksâmını işgâl eyledik.

....

18 Teşrîn-i sâni 1333-18 Teşrîn-i sâni 1917, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 17-Teşrîn-i sâni (Resmî)

.....

Mâkedonya cephesinde vaziyet tebeddül etmemiştir.

.....

20 Teşrîn-i sâni 1333-20 Teşrîn-i sâni 1917, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 19-Teşrîn-i sâni (Resmî)

....

Şark sahne-i harbinde ve Mâkedonya cephesinde büyük bir hareket-i harbiye olmamıştır.

....

21 Teşrîn-i sâni 1333-21 Teşrîn-i sâni 1917, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 20-Teşrîn-i sâni (Resmî)

.....

Mâkedonya cephesinde: Vardar'ın garp sâhilinde Bulgar taarruz kıtaâtı Fransız siperlerine girmişler ve üserâ' almışlardır.

.....

25 Teşrîn-i sâni 1333-25 Teşrîn-i sâni 1917, s. 2

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 24-Teşrîn-i sâni (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Presba ile Mânastır arasında kezâlik Cerba mevki'nde ateş canlanmıştır.

....

1 Kânûn-ı evvel 1333-1 Kânûn-ı evvel 1917, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 30 Teşrin-i sani-(Resmî)

....

Şark da Mâkedonya da ve İtalya da büyük hareket-i harbiye olmamıştır.

4 Kânûn-ı evvel 1333-4 Kânûn-ı evvel 1917, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 3 Kânûn-ı evvel(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Büyük bir hareket-i harbiye olmamıştır.

....

6 Kânûn-ı evvel 1333-6 Kânûn-ı evvel 1917, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 5 Kânûn-ı evvel(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ohri Gölü'nün garp sâhilinde ve Toiran Gölü'nün şimâl-i garbîsinde taarruz eden kuvvetli düşman müfrezeleri püskürtülmüştür.

...

8 Kânûn-ı evvel 1333-8 Kânûn-ı evvel 1917, s. 1

Düşman Memleketlerde

Amerika ile Hâl-i Harb

Ma'lûm olduğu üzere Amerika cem'ahir-i müttehidesi şimdiye kadar yalnız Almanya ile hâl-i harpte bulunuyor, Avusturya-Macaristan ve Devlet-i Alîyye ile kat-ı münâsebet etmiş bulunduğu halde Bulgaristan ile münâsebeti siyâsîyyesini idame ediyor idi. Zirde mûnderic bir telgrafnâmede, Avusturya-Macaristan, Türkiye ve Bulgaristan ile cem'ahir-i müttehede-i Amerika arasında hâl-i harb mevcut olduğuna dâir meclis-i â'yânda dermeyân edilen sûret-i karar bilâ-müzâkere Hâriciye Encümenine havale edilmiştir. Bu karar henüz kesb-i kat'iyet etmemişse de bu günlerde buna da intizâr olunabilir.

Amsterdam, 6-Washington'dan iş'âr olunuyor: Cemahir-i müttefike-i Amerika ile Avusturya-Macaristan, Türkiye, Bulgaristan arasında hâl-i harb mevcut olduğuna dâir Amerika Meclis-i Â'yânında dermeyân olunan sûret-i karar bilâ-müzâkere umûr-ı Hâriciye Encümenine havale edilmiştir.

İtalya Hükûmeti ve Papa

Torino'da münteşir Stampa gazetesi, İtalya ile diğer İ'tilâf Devletleri arasında münakid muahedât-ı hafiye vuku' bulan ve İtalya'nın müttefiklerinden ve âtîkanın sulh müzâkerâtına iştirâkten men' edilmesi talebini dermeyân ettiğini i'lân eden ifşa'ât ve atikân-ı muharefette derin bir te'sîr yapmıştır. Bu gazete bu münâsebetle diyor ki: "Bu ifşa'ât İtalya'daki bütün Colin mehâfilinde derin bir te'sîr uyandırmıştır.

Aynı gazete Almanlarla Ruslar arasında vuku' bulan müzâkerâtın [okunamamıştır] İtalya'da büyük endişe ile intizâr edildiğini ilave ediyor.

9 Kânûn-ı evvel 1333-9 Kânûn-ı evvel 1917, s. 4**Son Havâdis****İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 8 Kânûn-ı evvel (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Bulgar ileri karakolları Strema ovasında ilerleyen İngilizleri geri dönmeye icbâr eylemişlerdir.

...

11 Kânûn-ı evvel 1333-11 Kânûn-ı evvel 1917, s. 3**Son Havâdis****İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 10 Kânûn-ı evvel (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde büyük bir hareket-i harbiye olmamıştır.

.....

12 Kânûn-ı evvel 1333-12 Kânûn-ı evvel 1917, s. 4**Son Havâdis****İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 11 Kânûn-ı evvel (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ehemmiyetli faaliyet-i harbiye olmamıştır.

....

13 Kânûn-ı evvel 1333-13 Kânûn-ı evvel 1917, s. 4**Son Havâdis****İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 12 Kânûn-ı evvel (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ehemmiyet-i mahsûsa-yı hâiz bir vak‘a olmamıştır.

...

16 Kânûn-ı evvel 1333-16 Kânûn-ı evvel 1917, s. 4**Son Havâdis****İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 15 Kânûn-ı evvel (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ohri kolunun garbında ileri arâzide küçük muhârebât olmuştur. Cephenin aksâm-ı sâiresinde faaliyet-i harbiye cüz'-i olmuştur.

....

Mütâreke Müzâkerâtı

Berlin, 15 (Resmî) Kânûn-ı evvelde kable'z-zevâl murahhaslar tarafından akd olunan Umûmî ictimâ' da mukavele projesinin tarafeynce dermeyân olunan şerâitinin bir kısmı sûret-i kat'iyede tanzim edilmiştir. Rus heyet-i murahhasası bazı nikat hakkında hükûmet-i [münevve'asından] ta'lîmât-ı mütemmime istihsâl etmek istediğinden umûmî müzâkerâtın devamı 15 Kânûn-ı evvel kable'z-zevâle bırakmıştır. 14 Kânûn-ı evvel'de ba'de'z-zevâl protokol komisyonunun ictimâ' ile iştigâl edilmiştir.

17 Kânûn-ı evvel 1333-17 Kânûn-ı evvel 1917, s. 1**Mütâreke İmza edildi. Karadenizde serbesti-i seyrü sefer başladı.**

Bugün, 17 Kânûn-ı evvel 1917 zevâlden itibaren Rusya ile ittifâk-ı mürebba devletleri arasında şerâit-i mahsûsası dahilinde mütâreke akd edilmiştir. Bunun bizim saha-i harekâtımızda icrâ ettiği ilk te'sîr karadenizin kısmen serbesti-i seyr-i sefâine açılmış ve seyr ü seferin başlamış olmasıdır.

20 Kânûn-ı evvel 1333-20 Kânûn-ı evvel 1917, s. 4**İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 19-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vardar'ın iki tarafında şiddetli ateş faaliyeti olmuştur.

...

24 Kânûn-ı evvel 1333-24 Kânûn-ı evvel 1917, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 23-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Cüz' -i faaliyet-i harbiye olmuştur.

...

28 Kânûn-ı evvel 1333-28 Kânûn-ı evvel 1917, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 27 Kânûn-ı evvel-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Büyük bir hareket-i harbiye olmamıştır.

....

1 Kânûn-ı sâni 1918-1 Kânûn-ı sâni 1334, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 31 Kânûn-ı evvel- (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vardar ile Toiran arasında şiddetli topçu faaliyeti olmuştur.

...

3 Kânûn-ı sâni 1918-3 Kânûn-ı sâni 1334, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 2-(Resmî)

.....

Mâkedonya sahnesinde: Vuku'ât-ı mahsûsa olmamıştır.

.....

4 Kânûn-ı sâni 1918-4 Kânûn-ı sâni 1334, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 3-(Resmî)

....

Mâkedonya ve İtalya Cephelelerinde: Vaziyet gayr-ı mütebeddeldir.

Bulgar Harp Raporu

Sofya, 3- (Resmî) Mâkedonya cephesinde: Dobropolya'nın garbında şiddetli topçu ateşi olmuştur. Toiran kolunun şimâl-i şarkisinde ateş muhârebâtı olmuştur. Cephenin mütebâkî aksâmında mu'tedil faaliyet-i harbiye olmuştur.

Dobruca cephesinde mütâreke hükm-fermâdır.

8 Kânûn-ı sâni 1918-8 Kânûn-ı sâni 1334, s. 1

Tebliğ-i Resmî

7 Kânûn-ı sâni 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden tebliğ edilmiştir:

Cephelelerde mühim vak'a-yı harbiye olmadı. (Millî)

Sulh Müzâkerâtı

Talat Pâşâ'nın Brest-Litovsk'a Âzîmeti

Berlin, 5 Kânûn-ı sâni-Müteaddid akşam gazeteleri, muharrirlerinin Talat Pâşâ Hazretleri ile olan mülâkatlarını neşr ediyorlar. Rusya ile vuku' bulan inkitâ-ı müzâkerât hakkında irâd olunan sûale cevaben Sadrazam Pâşâ ihtilâfin yakında hâl edilecek bir sû-i tefehhümden ibaret bulunduğunu ve müzâkerâtın tekrar başlayarak şimdiye kadar olduğu gibi iyi bir cereyân ta'kîb edeceğine kâni olduğunu söylemiştir.

Talat Pâşâ Hazretleri bu akşam Varşova tariki ile Brest-Litovsk'a âzimet etmiştir.

9 Kânûn-ı sâni 1918-9 Kânûn-ı sâni 1334, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 8 Kânûn-ı sâni- (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ohri ile Presba kolları arasında Karasu kavisinde Vardar ile Toiran kolu arasında kuvvetli topçu faaliyeti olmuştur. Alman avcı efrâdı

Presba kolunun garbında Őimdiye kadar Ruslar tarafından műdâfaâ edilmiŐ olan dűŐman siperlerine keŐf taarruzu icrâ ederek Fransızlardan bir miktar esir getirmiŐlerdir.

....

16 Kânűn-ı sâni 1918-16 Kânűn-ı sâni 1334, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 15 Kânűn-ı sâni- (Resmi)

....

Mâkedonya Cephesinde: Vaziyet deĐiŐmemiŐtir.

....

20 Kânűn-ı sâni 1918-20 Kânűn-ı sâni 1334, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 19 Kânűn-ı sâni- (Resmi)

....

Mâkedonya cephesinde: Karasu kavsinde ve Paraledu'nun Őimâl-i Őarkîsinde kâin arâzi-i műrtefi'adaki mevzi'miz gűndűzűn topçu ve lâĐım ateŐi altında bulunmuŐtur.

....

21 Kânűn-ı sâni 1918-21 Kânűn-ı sâni 1334, s. 1

Tebliğ-i Resmî

20 Kânűn-ı sâni 334 târihiyle Karârgâh-ı Uműmîden tebliĐ edilmiŐtir:

....

2-Gelibolu Őibh-i cezîresinde AybaŐı ile Kilya arasında Őiddetli bir muhârebe-i hevâiyye vuku' buldu. Műlâzım-ı evvel Krotois 4 dűŐman tayyâresine karŐı tayaran ederek bir dűŐman tayyâresi iskât etti. DiĐer bir dűŐman tayyâreside bir ta'kîb muhârebesinden sonra çekildi.

22 Kânûn-ı sâni 1918-21 Kânûn-ı sâni 1334, s. 1

Tebliğ-i Resmî

21 Kânûn-ı sâni 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

1- Çanakkalede: Dün Yavuz Sultan Selim ve Midilli ile torpidolarımız Çanakkale Boğazı'ndan çıkarak İmroz Adası'nda tespit edilen düşman kuva-yı harbiyesini mahv etmek için cesûrâne bir sûrette icrâ ettikleri taarruzlar iki düşman monitorunu (4,5 bin tonluk ve 6,35 santimetrelik iki topla mücehhez "rağlan" ile 500 tonluk ve 4-23 santimetrelik bir ve 2,15 santimetrelikde diğeri bir topla mücehhez "28.m) iki bin tonluk bir nakliye gemisini ve bir işâret istasyonunu ve birçok cephâne deposunu mahvettiler. Her iki tarafta da tayyâre faaliyetleri hüküm fermâ idi. Muhârebe-i hevâiyye neticesinde bir düşman tayyâresini iskât ve diğeri birini ağırca sakatladık. Sâhil bataryalarımız düşman torpidolarına muvâffakiyetle ateş etmiştir. Esnâ-ı avdetde Midilli kruvazörümüz müteaddid torpil isâbetiyle gark oldu.

....

24 Kânûn-ı sâni 1918-24 Kânûn-ı sâni 1334, s. 1

Tebliğ-i Resmî

23 Kânûn-ı sâni 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

1-Çanakkale de kesretli tayyâre faaliyeti oldu. Tayyârelerimiz İmroz'daki tayyâre hangarına taarruz ettiler. Mezkûr tayyâre meydânında te'sirât-ı ikâ' edildiği tarassûdla tahakkuk etti.

2-Saîr cephelerde mühim hâdise olmadı. (Millî)

24 Kânûn-ı sâni 1918-24 Kânûn-ı sâni 1334, s. 4

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 23 Kânûn-ı sâni- (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Vaziyet tebeddül etmemiştir.

....

25 Kânûn-ı sâni 1918-25 Kânûn-ı sâni 1334, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

24 Kânûn-ı sâni 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

1- Çanakkalede tayyâre faaliyeti ziyâde oldu. Tayyâre Mülâzımı Manige bir düşman tayyâresini iskât etti, tayyâre muhterik ve tayyâreci telef oldu. İkinci bir düşman tayyâresi muhârebe-i hevâiyye neticesinde Mülâzım-ı evvel Kronays tarafından dûçâr-ı hasâr edildi.

...

27 Kânûn-ı sâni 1918-27 Kânûn-ı sâni 1334, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

26 Kânûn-ı sâni 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

1- Çanakkale de tayyâre faaliyeti yine ziyâde oldu. Düşmanın iki harp sefinesi karadan icrâ eylediğimiz ateşlerle geri dönmeye mecbûr edildi. Cendereli Köyü'ne girmek isteyen bir torpil taharrî gemisi ateşimizle kaçırıldı. Ve üç isâbetten sonra büsbütün geri çekildi.

2-Diğer cephelerde vaziyet gayrı mütebeddildir.

30 Kânûn-ı sâni 1918-30 Kânûn-ı sâni 1334, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

29 Kânûn-ı sâni 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

1- Çanakkalede: sâhil bataryalarımız tarafından edilen topçu ateşiyle E 4 İngiliz tahte'l-bahrini Kumkale önünde gark ettik. Yedi kişi tahlis edildi.

Lara yakınında ikinci bir İngiliz tahte'l-bahrinin E 83'e bir beskonbi mermi isâbetiyle tahrîb ettik. Vuku' bulan diğer iki isâbetten sonra büyük bir yağ lekesi görüldüğü bu tahte'l-bahrin mahv olduğuna hüküm edilebilir. Makineli tüfeng ateşimizle bir İngiliz deniz tayyâresini Lara civârında yere inmeye mecbûr eyledik. Râkiblerini esir aldık. Tayyâreyi sağlam olarak igtinâm ettik.

2-Sair cephelerde vaziyet gayr-ı mütebeddildir.

10 Şubat 1918-10 Şubat 1334, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

9 Şubat 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

Cephelerde şâyân-ı kayd vak‘a olmadı. (Millî)

Ukrayna ile Sulh İmza edildi.

Berlin, 9 Şubat-Brest Litowsk’dan bugünkü tarihle iş‘âr olunduguna nazaran ittifâk-ı mürebba murahhıslarıyla Ukrayna Cumhûriyeti murahhısları beyninde bu sabah saat ikide sulh imzalanmıştır.

28 Şubat 1918-28 Şubat 1334, s. 4**Son Havâdis****İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 24 Şubat-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Ponkova Nehri’ni mürûr ederek Bulgar mevâzı’ne ilerleyen İngiliz müfrezeleri mütekâbil taarruz ile geriye def‘ edilmiştir.

....

5 Nisan 1918-5 Nisan 1334, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

4 Nisan 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

.....

2-Çanakkalede: Düşmanın açık şehir olan Ezine’ye 25-3-34’de yaptığı tayyâre taarruzâtını mukâbele bilmişil olmak üzere ½-34 gecesi tayyârelerimiz düşmanın Bozcaada ve civârındaki liman müessesâtına bombalarla taarruz etmiştiler. Muvaffakiyetli isabetlerini gördükten sonra teknil tayyârelerimiz salimen avdet ettiler.

3-Diğer cephelerde mühim bir şey yoktur. (Millî)

20 Nisan 1918-20 Nisan 1334, s. 4**İkinci Alman Harp Raporu**

Berlin, 19 Nisan-(Resmî)-

....

Mâkedonya Cephesinde: Corna Kosende hücum kıtaâtı tarafında icrâ olunan teşebbüsâtta birkaç İtalyan ve Sırb esir edilmiştir.

24 Nisan 1918-24 Nisan 1334, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 23 Nisan-(Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Ohri ile Presba arasında ve Mânastır'ın şimâl-i garbîsinde topçu ve lâğım ateşi vuku'â gelmiştir. Alman müfrezeleri Malova garbında Fransız mevzi'lerine kadar ilerlemişlerdir. Bulgar kıtaâtı Toiran Gölü'nün cenûbunda İngiliz karakollarının taarruzlarına tard etmişlerdir. Fransız ve İngilizlerden bir miktar esir alınmıştır.

Amerikalılar da Tayyârelerden Korkuyorlar

Zürich, 23-(Resmî) New York'tan Paris gazetelerine iş'âr olunuyor:

Epey zamandan beri Amerika Bahriye Nezâreti bütün Amerika sevâhilinde deniz tayyârelerini karakol gezdirmektedir. Ahâlî bu tedbirin hükmüne vakıf olduğundan buna hayret etmekte idi. Âhiren mîralâyı (Havas) vermiş olduğu bir konferansta kifâyeti îzâh eylemiş ve demiştir ki :

“New York'a karşı Almanlar tarafından havadan bir taarruz vuku'ı yalnız mümkün değil aynı zamanda muhtemeldir. Almanya bu maksad ile husûsi tahte'l-bahrlar inşa' etmektedir. Bu tahte'l-bahrlar parçalara ayrılmış tayyâreleri taşıyabilecektir. Tahte'l-bahrlerin getirecekleri tayyârelerin her biri New York üzerine 100 kilogramlık mevâdd-ı infilâkiyye atabilir. Tayyâreler saatte 200 km den fazla sürâte mâl olduktan sonra düşman tayyâreleri New York'tan 450 km ye kadar olan havâlîyi bombardıman edebileceklerdir.

1 Mayıs 1918-1 Mayıs 1334, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 30 Nisan (Resmî)

....

Mâkedonya Cephesinde: Vardar ile Toiran Gölü arasında düşmanın birçok günler istihzârâtı müteâkıb yaptığı bir taarruz hatlarımız önünde erimiştir.

2 Mayıs 1918-2 Mayıs 1334, s. 1

Dahilî istikrâzın ilk günü

İstanbulda dahili istikrâz kayıt muamelesine iştirâk eden umûm bankalarda:

Dün sabah saat 10'dan 12'ye kadar yani iki saat zarfında bedelleri tasfiye edilmek şartıyla kayd olunan miktar. 819260 Osmanlı Lirasıdır. Bu meyânda:

Anadolu demiryolu şirketi:	100.000
Tütün reji şirketi	50.000
Müdâfaâyı millîye	40.000 lık yazılmıştır.

5 Mayıs 1918-5 Mayıs 1334, s. 1

Dahili istikrâz

Dördüncü Gün

3 Mayıs öğleden 4 Mayıs öğleye kadar İstanbul'da 445160 lira tahsil edilmiştir. Bu miktar evvelce ilân edilen yeküne ilave edilince dün öğleye kadar yalnız İstanbul'da bedelleri hemen tesviye edilmek şartıyla 2,200,780 liralık kayd muamelesi yapıldığı anlaşılır.

8 Mayıs 1918-8 Mayıs 1334, s. 4

Son Havâdis

İkinci Alman Harp Raporu

Berlin, 7 Mayıs-(Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Kuvvetli İngiliz müfrezeleri dün akşâm Toiran Gölü'nün cenûbundaki Bagsar mevâzi'ne hücum eylemişlerse de püskürtülmüşlerdir.

....

10 Mayıs 1918-10 Mayıs 1334, s. 1

Dahili İstikrâz

Dokuzuncu Gün

8 Mayıs öğleden 9 Mayıs öğleye kadar İstanbul'da yeniden 170,670 Lira tahsil edilmiştir. Bu miktar evvelki yeküne ilave edilince 9 Mayıs öğleye kadar yalnız İstanbul'da: 4,026.000 lira kayd edildiği anlaşılır.

12 Mayıs 1918-12 Mayıs 1334, s. 4

Son Havâdis

Alman Harp Raporu

Berlin, 11 Mayıs (Resmî)

....

Mâkedonya cephesinde: Makova'nın şimâl-i garbîsinde Alman taarruz kıtaâtı Fransızların siperlerine girip esir almışlardır.

15 Mayıs 1918-15 Mayıs 1334, s. 1

Dahili İstikrâz

On dördüncü gün

13 Mayıs öğleden 14 Mayıs öğleye kadar İstanbul'da yeniden 66,720 Lira tahsil edilmiştir. Bu miktar evvelki yeküne ilave edilince 14 Mayıs öğleye kadar yalnız İstanbul'da: 4,706,540 Lira kayd edildiği anlaşılıyor.

24 Mayıs 1918-24 Mayıs 1334, s. 1

Altun Kale

İstanbul'u müdâfaâ eden Çanakkale Boğazlarına bu son muhârebe (Arslan Kale) denirdi. Hakikâten orada arslanlar gibi döğüşen askerlerimiz bizi istîlâ'dan kurtardılar.

Vatanı iktisadî tahakkümden kurtaracak olan dâhilî istikrâzda (Altun Kale) demektir. İstikrâza verceğiniz her yara Türklüğün müdâfaâsı için yapılacak kalenin bir taşı demektir.

Emin ol vatandaş zırhlılardan dretnotlardan mürekkep (demirkaleler), ordulardan mürekkep (canlı kaleler) kadar bu memlekete Altun Kale'nin de lazımı vardır. Dâhilî istikrâza iştirâkta tereddüd eden bu [okunamamıştır] verecek hem de memleketi kurtaracaktır.

25 Mayıs 1918-25 Mayıs 1334, s. 1

Tebliğ-i Resmî

24 Mayıs 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale'de birkaç harp tayyâremizle düşman tayyâreleri arasında muhârebe-i hevâîyye vuku' buldu. Bu muhârebede Mülâzım-ı evel Kronays'ın ateş ettiği bir düşman tayyâresi yanarak sükût eyledi. Tayyârenin enkâzı elimizdedir. Mülâzım-ı evvel Kronays bununla bu cephede yedinci tayyâreyi düşürmüştür.

3-Diğer cephelerde vaziyette bir tebeddül olmadı.

24 Günde İstanbul'un yekünü: 6,422,820 lira

Küçük sermaye sahipleri hakikâti görmeye başladı, harekete geldi. İki gündür işler pek iyi gidiyor: Küçük sermaye günde 100 bin lirayı mütecâviz para veriyor!

28 Mayıs 1918-28 Mayıs 1334, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Mayıs 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg edilmiştir:

....

2-Çanakkale'de: Her iki tarafta ziyâde tayyâre faaliyeti olmuştur.

....

29 Mayıs 1918-29 Mayıs 1334, s. 1

Tebliğ-i Resmî

28 Mayıs 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur::

....

3-Çanakkalede: 25/26-5-34 gecesi kara ve deniz tayyârelerimiz İmroz Adası'ndaki bir düşman tayyâre meydânına mükerreren ve muvaffakiyetle taarruz ettiler. Uzun müddet devam eden müteaddid yangınlar tarassûd edildi.

4-Diğer cephelerde vaziyette bir tebeddül olmadı. (Millî)

4 Haziran 1918-4 Haziran 1334, s. 1

Tebliğ-i Resmî

3 Haziran 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur.

.....

2-Çanakkale de: Bahriye tayyâre filolarımızdan biri "Merkeb-İmroz" adasındaki düşman [okunamamıştır] istasyonuna [okunamamıştır] çok bomba attı ve iyi te'sîrler tarassûd edildi. Tayyarelerimiz salimen avdet ettiler.

....

25 Temmuz 1918-25 Temmuz 1334, s.1

Tebliğ-i Resmî

24 Temmuz 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Diğer cephelerde mühim bir vak'a olmadı.

3-Altı düşman tayyâresi 23-7-34'de öğleden sonra İstanbul üzerine bombalar attı ise de şâyân-ı zıkr bir hâdise ika' edemedi. Beş kişi mecrûh oldu. (Millî)

28 Temmuz 1918-28 Temmuz 1334, s. 1

Tebliğ-i Resmî

27 Temmuz 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-25/26 Temmuz gecesi tayyârelerimiz düşmanın İmroz Adası'ndaki tayyâre ordugâhlarına taarruz ettiler. Düşmanın tayyâre topçusu ve makineli tüfenglerle mukabele-i şedîdesine rağmen tayyârelerimiz gayet alçaktan uçarak mezkûr tayyâre ordugâhına 700 kiloluk mevâdd-ı infilâkiyye atmışlar ve ordugâhı makineli tüfengli taramışlardır. Bu taarruzdan müteaddid tayyâre hangarlarının sekna ve depo ittihâz

edilen karakollarının bombalarımızın isâbetleriyle harap oldukları tamamen müşâhede edilmiştir. Tayyârelerimiz salimen avdet etmişlerdir.

Dün gece birkaç düşman tayyâresi İstanbul'a taarruz teşebbüsünde bulundularsa da müdâfaâ ateşimizle tard edildiler. Düşman tayyâreleri şehir civârına hedefleri gayr-i ma'lûm birkaç bomba attılar ise de hiçbir zaman ika' edemediler.

3-Diğer cephelerde bir şey yoktur. (Millî)

1 Ağustos 1918-1 Ağustos 1334, s. 1

Tebliğ-i Resmî

31 Temmuz 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Çanakkale'de 29-7-34 te bir İngiliz bahri tayyâresi denizi düştü. Mürettbâtı [2] İngiliz zâbiti esir edildi.

3-Diğer cephelerde mühim bir hâdise olmadı. (Millî)

21 Ağustos 1918-21 Ağustos 1334, s. 1

Tebliğ-i Resmî

20 Ağustos 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Diğer cephelerde yeni bir şey olmadı.

3-19/20-8-34 gecesi düşman tayyâreleri İstanbul'a taarruz ettiler. Bir zarâr ikâ' edemediler. İtalyan teb'asından birkaç kişi hafif sûrette yaralandı.

23 Ağustos 1918-23 Ağustos 1334, s. 1

Tebliğ-i Resmî

22 Ağustos 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

2-Diğer cephelerde yeni bir şey olmadı.

3-iki düşman tayyâre filosu 21/22-8-34 gecesi düşman tayyâreleri İstanbul'a taarruz etti. İstanbul üzerine birçok bomba düştü. Askerce zâyi'ât olmadı. Ahâlîden 8 kişi mecrûh ve birkaç dükkan hasârzede oldu.

27 Ağustos 1918-27 Ağustos 1334, s. 1**Tebliğ-i Resmî**

26 Ağustos 334 târihiyle Karârgâh-ı Umûmîden teblîg olunmuştur:

....

3-Diğer cephelerde yeni bir şey olmadı.

4-25/26-8-34 gecesi düşman tayyâreleri İstanbul'a yeniden taarruza teşebbüs ettiler. Mani' ateşimiz tayyârelerin şehir üzerinde uçmasına mani' oldu. Şehir hâricinde bir mahâlleye düşen birkaç bomba bir hasâr etmedi. (Millî)

29 Eylül 1918-29 Eylül 1334, s. 1**Berlin Müzâkerâtının Netâyici**

Müttefik Devletler arasında müzâkeresi icâb eden mese'leler hakkında müzâkerâtta bulunmak üzere Berlin'e âzimet etmiş olan Sadrazam Pâşâ Hazretleri şimâlî ve cenûbî Kafkasya mese'leleri hakkında Devlet-i Alîyye ile Almanya arasında muâhedât-ı mevcûdeye ve alâkadârlarının menâfine muvâfık bir i'tilâf tesîsine muvâffak olmuşlardır. Sadrazam Pâşâ Hazretleri, gerek bu mese'leler ve gerek diğer mesâil hakkındaki müzâkerâtın vâsil olduğu neticelerden pek memnun olarak avdet eylemişlerdir.

3 Teşrîn-i evvel 1918-3 Teşrîn-i evvel 1334, s. 1**Mütâreke İmza edildi.**

Sulh-ı umûmîye kadar gayr-ı muayyen mütâreke-Bulgaristanın hududu-Orduların terhisi-Mühimmât ve eslihânın hıfzı-düvel-i merkeziye süfera ve teb'ası

Dün gece geç vakit mevsub bir menbadan sûret-i husûsiyyede haber aldığımıza göre Bulgar murahhısı olarak selanike azîmet etmiş olan Bulgaristan Maliye Nâzırı Liyabcef i'tilâf kumandanlarıyla mütâreke mukâvelesini imza etmiş ve mütârekenâmeyi hamilen evvelki gece Sofya'ya avdet eylemiştir.

Akd olunan mütâreke sulh-ı umûmîye kadar gayr-ı muayyen bir mütâreke olup başlıca mevaddı şunlardır.

1-Bulgaristan eski hudûduna yani 1914 senesindeki hudûduna icrâ edilecektir.

2-Seferber halinde bulunan bütün Bulgar orduları terhis olunacaktır.

3-Bilcümle Bulgar mühimmât ve eslihâsı depolara vaz olunacak ve bunlar İngiliz zâbitlerinin taht-ı nezâretinde bulunacaktır.

4-Mütârekenin imzasından itibaren 4 hafta zarfında Almanya ve Avusturya süfera ve teb'ası Bulgaristan'ı terk etmeye mecbûr tutulacaktır. Salif-i zikr mütârekenâme metni yarınki cuma günü inikadı mukarrer bulunan Sopranye Meclisi'ne gösterilecektir.

6 Teşrîn-i evvel 1918-6 Teşrîn-i evvel 1334, s. 1

Yeni umûmî sulh teklifi

Türkiye, Almanya ve Avusturya-Macaristan, Monsieur Wilson'a sulh teklif ettiler- Wilson'un 14 ve 4 maddelik sulh şartları ve 27 Eylül tarihli nutkundaki esâsları kabul ediliyor-Bütün cephelerde mütâreke teklifi

Devlet-i Alîyye-i Osmanîyye ile müttefikleri Almanya ve Avusturya-Macaristan hükûmetleri, bütün nukât-ı esâsiyyede müttefikü'l-efkâr olarak, umûmî bir sulhun inikadı ve sefk-i dimânın men'î için yeniden bir sulh teşebbüsünde bulunmuşlardır.

Düvel-i müttefika, bu sulh teklifini Amerika Reis-i Cumhûru Monsieur Wilson'a hitâb eylemişler ve Monsieur Wilson'un Kânûn-ı sâni evâilinde irad eylediği meşhûr nutkundaki 14 madde ile Şubat evâsıtında ileriye sürdüğü 4 madde ve ahîren Eylül'ün 27'sinde irad eylediği nutuk muhteviyâtını sulh-ı umûmînin esasları olarak kabul eylediklerini ve bu esâslar üzerine hemen müzâkerâta girişmeye âmâde bulduklarını bildirmişlerdir. Düvel-i müttefikâ aynı zamanda bu esâslar üzerine sulh müzâkerâtına girişilmek üzere bütün cephelerde umûmî bir mütâreke akdinide teklif eylemişlerdir. Henüz cevabı gelmemiştir.

Müttefik devletler bu suretle sulh-ı umûmîye ve insâniyete karşı yapabilecekleri âzâmi fedâkârlığı kat'î ve muayyen bir şekilde yapmış bulunuyorlar. Ümid ederiz ki İ'tilâf Devletleri de mühtelif cephelerde bu kadar müsâid vaziyette buldukları bir zamanda bizzat kendileri tarafından resmen ilmen istinâd edilmiş olan esâslara tamamen muvafık surette bir sulh akdini reddetmeyeceklerdir. Bu halde cihânın bu kadar uzun süren şu ızdırabdan kurtulması ümidleri pek kuvvetlidir demek olur.

SONUÇ

1909 yılında Padişah II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesi ve İttihatçıların yönetimi ele geçirmelerinden sonra Almanya'nın Osmanlı Devleti'ndeki durumu bir süre sarsıntıya uğramıştır. Anayasayı tekrar uygulamaya koyan İttihatçılar, hayranı oldukları İngiltere ve Fransa'dan umdukları yakınlığı bulamamışlardır. Bu ülkeler zannettikleri gibi sadece Sultan II. Abdülhamit'in politikasına düşman değildirler. Onlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihsel görevini tamamladığı kanısındaydılar. İttihatçılar, bunu kavramakta gecikmemiş ve tekrar yönlerini Almanya'ya çevirmek zorunda kalmışlardır. Liman Von Sanders'in heyeti ile ordu tamamen Almanlar'ın kontrolüne verilmiştir.

Osmanlı idarecileri çıkacak olan bir savaşta toprak bütünlüklerini koruyamayacakları, bu yüzden iki taraftan birine katılmanın gerektiği düşüncesindeydiler. İlk olarak İngiltere, Fransa ve Rusya gibi İtilâf Devletlerine yapılan ısrarlı ittifâk girişimleri reddedilmiştir. Bundan sonra Üçlü İttifâk girme teşebbüsleri de ittifâka yarardan çok yük getireceği düşüncesiyle reddedilmiştir.

Avusturya-Macaristan veliahdının bir Sırlı tarafından öldürülmesinden sonra Enver Paşa'nın yaptığı teklif son anda kabul edilmiş ve 2 Ağustos 1914'te Osmanlı-Alman ittifâkı imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre taraflardan biri Rusya ile savaşa girerse, diğeri de onun yanında savaşa katılacaktır.

Almanlarla yapılan anlaşma gereğince Almanya savaşa katılırsa Osmanlı Devleti de savaşa katılacaktı. Almanya, Osmanlı maliyesini ve ordusunu güçlendirmek için para, silah, teçhizat, subay vs. yardımında bulunacaktı. Sonra Osmanlı ordusunun yönetimi de neredeyse Almanlara teslim edilmişti. Birliklerden birinin komutanı Türk ise kurmay başkanı Alman, Alman ise kurmay başkanı Türk subayı olacaktı.

Böyle olunca da komuta merkezinde olan Alman komutanlar zaferin bedelini ağırlaştırmışlardır. Türk ordusunun daha fazla kayıp vermesine sebep olmuşlardır. 5. Ordu Komutanı Alman Liman Paşa, uyguladığı savunma şekli ile, Gelibolu Yarımadası'nı, yıkıma çevirmiştir. Karşılığında yarım milyon İngiliz, Fransız askerini bu bölgede tutmuştur ama olan Türk askerine olmuştur.

Liman Paşa'nın Türk komutanların hazırladığı savunma planını değiştirerek, düşmanın kıyıya çıkmasına imkan vermesi ve sonrasında da Alman tümen ve kolordu

komutanlarının hiçbir taktik esasa bağdaşmaz şekilde, olur olmaz, gece gündüz, sık sık karşı taarruzlar yaptırılmaları, Türk'ün aşırı kayıp vermesinin esas nedenidir. Çünkü bu karşı taarruzlar düşman makinalı tüfeklerinin biçici ateşlerine karşı yapıldı. Her bir karşı taarruz 5-10 bin Türk'ü alıp götürdü. Çanakkale'de taarruz eden düşman olmasına rağmen, Türk ordusu düşmandan 4-5 kat fazla taarruz etti.

Türk ordusu Türk komutanların hazırladığı savunma planı ile bu muharebeye başlasaydı, 18 Mart'ta olduğu gibi tamamen İngiliz ve Fransız'ın yenilgisi ile sonuçlanabilirdi.

Yıkıcı etkisinin olması nedeniyle Birinci Dünya Savaşı'nın ortadan kaldırdığı imparatorluklar yeniden kuvvetlendirdiği milletler, yeni durumlar ve sosyal değişiklikler, kısacası meydana getirdiği bütün değişiklikler tahminin üstünde gerçekleşmiştir. Habsburg Devleti ile Rusya çarlığı yıkıldı. Bunların enkazı arasında önceden hakimiyetleri altına aldıkları eski kavimlerin çeşitli milletleri yeniden ortaya çıktı.

Macaristan devleti kendi milli sınırlarını bile koruyamadı. Rakipleri olan Romanya ve Sırbistan büyük birer devlet olup yükseldi. Almanya ise; dünya üstünlüğü fikrinden sıyrılmış bir vaziyette iç ve dış tehlikelerle karşılaştı. Milli birliğin korunmasında bile güçlülere düştüğü görüldü.

Yakın Doğu'da Yunan Devleti, Rumeli'nin en önemli kısmına varis ve Ege Denizi'nin kuzey kıyılarına sahip olarak siyasî, askeri ve iktisadî özel önem kazandı. Hatta Türklüğü ortadan kaldırıp eski Bizans Devleti'ni diriltmeye adaylığını koyduğu zamanlar oldu. Çeşitli çarpışmalara rağmen asırlarca ayakta kalabilen ve üç kıtaya hakim olmuş Osmanlı Devleti parçalanıp Türk Cumhuriyetine dönüştü.

Birinci Dünya Savaşı'nı Amerika'nın gücü sayesinde kazanabilen istilacı İtilâf Devletlerinin yatıştırılmayan hırsları önünde güya ki demirden bir set çekmek üzere ortaya çıkan Bolşevikler bir taraftan, Asya'da üstün olma siyaseti takip eden Japonlar diğer taraftan bu büyük kıta için tahmini zor gelecekler hazırlamaya koyuldular.

BİBLİYOGRAFYA

A. KİTAPLAR

- AHMAD, Feroz, **İttihat ve Terakki**, Çev.Nuran Yavuz, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1986.
- AHMED, Kemal Mazhar, **I. Dünya Savaşı'nda Kürdistan**, Mart Matbaacılık, İstanbul, Ekim 1996.
- AKBAY, Cemal, **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasî ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi C. 1**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1991.
- AKBIYIK, Yaşar (Ed.), **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi C.I.**, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2004.
- ALTINTAŞ, Ahmet, **Belgelerle Çanakkale Savaşları**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1997.
- ALTINTAŞ, Ahmet, **Çanakkale İngiliz Orduları Komutanı Ian Hamilton'un Çanakkale Savaşları Raporu**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1999.
- ARMAOĞLU, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi**, Alkım Yayınevi, Ankara, 1996.
- ARMAOĞLU, Fahir, **19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)**, TTK. Yayınları, Ankara, 1997.
- ARSLAN, Nurten, **Küçük Anılarda Büyük Sırlar Mustafa Kemal Atatürk C.I.**, Mavi Kuş Yayınevi, Ankara, 2004.
- ASPİNALL, C.F.,-OGLANDER, **Büyük Harbin Tarihi Çanakkale C.I.**, Yay.Haz. Metin Martı, Arma Yay., İstanbul, 2005.
- ASPİNALL, C.F.-OGLANDER, **Büyük Harbin Tarihi Çanakkale C.II.**, Yay.Haz. Metin Martı, Arma Yay., İstanbul, 2005.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, **Suyu Arayan Adam**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995.
- BAYUR, Yusuf Hikmet, **Türk İnkılâbı Tarihi C.II., K. IV.**, TTK Basımevi, Ankara, 1991.
- BAYUR, Yusuf Hikmet, **Türk İnkılâbı Tarihi C.III., K. I.**, TTK Basımevi, Ankara, 1991.

- BAYUR, Yusuf Hikmet, **Türk İnkılâbı Tarihi C.III., K. II.**, TTK Basımevi, Ankara, 1991.
- BAYUR, Yusuf Hikmet, **Türk İnkılâbı Tarihi C.III., K. III.**, TTK Basımevi, Ankara, 1991.
- BELEN, Fahri, **XX. Yüzyılda Osmanlı Devleti**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1973.
- BLEDA, Mithat Şükrü, **İmparatorluğun Çöküşü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1979.
- CEMAL PAŞA, **Hatırat**, Yayına Hazırlayan Metin Martı, Arma Yay., İstanbul, 1996.
- ÇAKMAK, Fevzi, **Büyük Harpte Şark Cephesi Hareketleri**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1936.
- DUMONT, Paul, **Mustafa Kemal**, Çev. Zeki Çelikkol, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1998.
- ERDEN, Ali Fuat, **Paris'ten Tih Sahrasına**, Ulus Basımevi, Ankara, 1949.
- ERİCKSON, Edward J., **Size Ölmeyi Emrediyorum!**, Çev. Tanju Akad, Kitap Yay., İstanbul, 2003.
- FROMKİN, David, **Barışa Son Veren Barış**, Çev. Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul, 1994.
- Genelkurmay ATASE Başkanlığı, **Birinci Dünya Harbinde, Çanakkale Cephesi Harekâtı**, V/1, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993.
- Genelkurmay ATASE Başkanlığı, **Birinci Dünya Harbinde, Çanakkale Cephesi Harekâtı C. V/3**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993.
- GÜZEL, Abdurrahman, **Avustralya Resmî Tarihinde Gelibolu/Çanakkale**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1996.
- GÜZEL, Abdurrahman, **Çanakkale**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1996.
- HOPKİRK, Peter, **İstanbul'un Doğusunda Bitmeyen Oyun**, Çev. Mehmet Harmancı, İstanbul, 1994.
- HAMİLTON, Ian, **Gelibolu Hatıraları 1915**, Çev. Mehmet Emin Yalman-Nurer Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2005.
- KABACALI, Alpay, **Talat Paşa'nın Anıları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000.

- KADRİ, Hüseyin Kâzım, **Balkanlardan Hicaza İmparatorluğun Tasfiyesi**, Pınar Yayınları, İstanbul, 1992.
- KARABEKİR, Kazım, **Cihan Harbine Neden Girdik, Nasıl Girdik Nasıl İdare Ettik C.II.**, İstanbul, 1937.
- KARABEKİR, Kazım, **Tarih Boyunca Türk-Alman İlişkileri**, Haz. Orhan Hülagü-Ö.Hakan Özalp, Emre Yayınları, İstanbul, 2001.
- KARABEKİR, Kazım, **Türkiye’de ve Türk Ordusunda Almanlar**, Haz. Orhan Hülagü-Ö.Hakan Özalp, Emre Yayınları, İstanbul, 2001.
- KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi C.IX**, TTK. Yayınları, Ankara, 1996.
- KARATAY, Baha Vefa, **Mehmetçik ve Anzaklar**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, Yılsız.
- KEMAL, Mustafa, **Anafartalar Muharebatı’na Ait Tarihçe**, Yay. Uluğ İğdemir, TTK Basımevi, Ankara, 1962.
- KENNEDY, Paul, **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, Çev. Birtane Kaynakçı, Ankara, 1990.
- KURAT, Akdes Nimet, **Türkiye ve Rusya**, Ankara, 1970.
- KÜRKÇÜER, Orhan Melih, **Siyasal Tarih**, Ankara, 1972.
- LARCHER, Commandant, **Büyük Harpte Türk Harbi C.I.**, Çev. Mehmet Nihat, Genelkurmay Yayınları, İstanbul, 1927.
- MASSİE, Robert K., **İngiltere, Almanya ve Yaklaşan Savaşın Ayak Sesleri**, Çev. Mehmet Harmancı, Sabah Yay., İstanbul, 1995.
- MUHTAR, Mahmut, **Maziye Bir Nazar**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999.
- MÜHLMANN, Carl, **Çanakkale Savaşı**, Tercüme Sedat Ümran, Timaş Yayınları, İstanbul, 2004.
- ORTAYLI, İlber, **II. Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Nüfûzu**, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981.
- ÖKTE, Ertuğrul Zekai, **Ben Bir Türküm**, Tarih Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul, 1995.
- ÖZGÜLDÜR, Yavuz, **Türk-Alman İlişkileri (1923-1945)** Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993.
- PALMER, Alan, **Osmanlı İmparatorluğu; Son Üç yüz Yıl, Bir Çöküşün Yeni Tarihi**, Çev. Belkıs Çörekçi Dişbudak, Sabah Kitapları, İstanbul, 1995.

- PİNNOW, Herman, **Almanya Tarihi C. 2**, Tercüme Fehmi Boldaş, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1940.
- POMIANKOWSKI, Joseph, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküşü**, Çev.Kemal Turhan, Kaynak Yayınevi, İstanbul, 1990.
- RENOUVİN, Pierre, **I. Dünya Savaşı**, Çev. Teoman Tunçdoğan, İletişim Yay., İstanbul, 1993.
- SABİS, Ali İhsan, **Harp Hatıralarım C.I.**, Umut Matbaacılık, İstanbul, 1993.
- SABİS, Ali İhsan, **Harp Hatıralarım C.II.**, Umut Matbaacılık, İstanbul, 1993.
- Sait Halim Paşa, **Buhranlarımız**, Baskıya Hazırlayan M.Ertuğrul Düzdağ, Tercüman 1001 Temel Eserler Dizisi, İstanbul, Yılsız.
- SANDER, Oral, **Siyasî Tarih İlkçağlardan 1918'e**, İmge Kitabevi, Ankara, 1996.
- SANDERS, Liman Von, **Türkiye'de Beş Yıl**, Çev. Özgün Uğurlu, Yenigün Yayınları, İstanbul, 1999.
- SARISAMAN, Sadık, **Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Cephelelerinde Beyannamelerle Psikolojik Harp**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999.
- SHAW, Stanford J.-Ezel Kural Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye C.II.**, Çev. Mehmet Harmancı, E Yayınları, İstanbul, 1998.
- SMİTH, Micheal Llewellyn, **Anadolu Üzerindeki Göz**, Çev. Halim İnal, Hür Yayın ve Ticaret AŞ., İstanbul, 1978.
- STEEL, Nigel-Peter Heart, **Gelibolu Yenilgisinin Destanı**, Çev. Mehmet Harmancı, Sabap Kitapları, İstanbul, 1997.
- ŞAKİR, Ziya, **1914 Cihan Harbine Nasıl Girdik?**, İstanbul, 1943.
- TANSU, Samih Nafiz, **İttihad ve Terakki İçinde Dönenler**, Anlatan Galip Vardar, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1960.
- TÜRKGELDİ, Ali Fuat, **Görüp İşittiklerim**, TTK Basımevi, Ankara, 1992.
- ÜÇOK, Coşkun, **Siyasî Tarih**, İmge Kitabevi, Ankara, 1994.
- ÜLMAN, Haluk, **Birinci Dünya Savaşına Giden Yol**, Ankara, 1972.
- VEDEL, Emil, **Çanakkale'de Bahriyelilerimiz**, Neşre Haz. Ahmet Altıntaş-Zeynep Altıntaş, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1997.
- Von Tirpitz, **Tirpiç'in Hatıratı**, Çev.Sait Talat, Deniz Matbaası, İstanbul, 1932.

WALLACH, Jehuda L. **Bir Askeri Yardımın Anatomisi, Türkiye’de Prusya-Alman Askerî Heyetleri**, Çev. Fahri Çeliker, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yay., Ankara, 1996.

YAZMAN, M.Şevki, **Türk Çanakkale**, Ulus Basımevi, Ankara, 1938.

ZÜRCHER, Erik Jan, **Modernleşen Türkiye’nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.

B. MAKALELER

AKGÜL, Nilgün, “Çanakkale Muharebeleri ve Etkileri, **Askeri Tarih Bülteni**, Yıl 16, S. 31, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1991.

BALCIOĞLU, Mustafa, “Birinci Dünya Savaşına Girişimizle İlgili Tartışmalar ve Yeni Belgeler”, **Tarih ve Toplum Dergisi**, S. 114, Haziran 1993.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Boğazlar Sorununun Bir Evresi”, **Belleten**, C.VII, S. 28, TTK. Basımevi, Ankara, 1943.

İĞDEMİR, Uluğ, “Atatürk’ün Anafartalar Muharebelerine Ait Hatıraları”, **Belleten**, C.VII, S.28, TTK. Basımevi, Ankara, 1973.

NOYAN, Bahri S., “Şanlı Çanakkale Zaferi”, **Kemalizm Dergisi**, Yıl 18, S.212, Taş Matbaası, İstanbul, 1980.

PREAUDET, Jean de, “Kim Bir Türkten Daha Kuvvetlidir?” Çev.Em.Korg.Hüseyin Işık, **Askeri Tarih Bülteni**, Yıl 11, S.20, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1986.

SELÇUK, H. Veli, “Çanakkale Nedir? Çanakkale Zaferinin Sonuçları”, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, S.30, Yıl 1970.

SERTOĞLU, Mithat, “İtilâf Devletlerinin Çanakkale Savaşına Girmelerinin Sebebi”, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, C. XI, S.65, İstanbul, 1973.

SERTOĞLU, Mithat, “Çanakkale Geçilmez”, **Kemalizm Dergisi**, Yıl 18, Sayı 212, Taş Matbaası, İstanbul, 1980.

SÜRGEVİL, Sabri, “İtilâf Devletlerinin I. Dünya Savaşı Başlarında Osmanlı Devletine Bakış Açıklarına İlişkin Belgeler”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.III, S.8, Yıl 1998, İzmir, 1999.

- SONYEL, Salahi R., “Büyük Devletlerin Osmanlı İmparatorluğunu Parçalama Çabalarında Hıristiyan Azınlıkların Rolü”, **Bellekten**, C. XLIX, S. 195, TTK. Basımevi, Aralık 1985’ten ayrı basım.
- TÜTÜNCÜ, Mehmet, “Çanakkale Muharebelerinin Osmanlı Devleti ve Dış Dünya Bakımından Sonuçları”, **Milli Kültür Dergisi**, S.82, Ankara, 1991.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit, “Harp İsteyenler”, **Yedigün Dergisi**, C. 7, Ay Nigan Matbaası, İstanbul, 1936.

EKLER**Tablo 1****OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI KRONOLOJİSİ**

TARİH	KAFKASYA/DOĞU ANADOLU	AVRUPA VE BALKANLAR	FİLİSTİN	MEZOPOTOMYA
AĞUSTOS 1914 (2) Türk-Alman Gizli İttifak Antlaşması		(10)Goben ve Breslav Çanakkaleye girmesi		
EYLÜL				
EKİM	(28)Karadeniz Akınları			
KASIM	Köprüköy'de Rus Taarruzu	(3)Gelibolu'da ilk İngiliz Bombardımanı	Süveyş Kanalı gerisinde savunma	(6)İlk çıkarma ve Köprübaşı (17)Türkler geri sürülüyor
ARALIK	(22)Kafkasya'da 3. Ordu Taarruzu			(9)El Kurna işgal ediliyor
OCAK 1915 (11) 2. Türk Alman Antlaşması	(9)3. Ordu Sarıkamış'ta yenilgiye uğrar		Kanal'a 1. Türk taarruzu	İran'a 1. Türk istilas
ŞUBAT		(19)1. Deniz Saldırısı	İngilizlerin Kanal Savunması ve küçük akınlar	
MART		(18)2.Deniz Saldırısı		1.İngiliz İlerlemesi
NİSAN	(14)Van İsyanı, Ermeni İsyanı	(25) Seddülbahr ve Arıburnu çıkarmaları (28) 2. Kirte		Türkler İran'dan çekilir (12) Şaiba muharebesi
MAYIS	(6)Tortum ve Erzurum'da Rus Taarruzu, Ermeni isyanı	(1)Türk karşı taarruzu (6-8)2. Kirte (19)Arıburnu'nda Türk karşı taarruzu		İngilizler Amare'yı işgal eder.
HAZİRAN	Ermeni isyanı Ermeni tehcirleri başlar	(4)3. Kirte (28-29)Arıburnu'nda İngiliz taarruzu		
TEMMUZ	(10) Van Gölü kuzeyinde Rus Taarruzu	(12/13)Seddülbahr'de İngiliz taarruzu		
AĞUSTOS	(5)Eleşkirt Vadisi'nde Türk karşı taarruzu (22)Malazgirt'te Rus taarruzu durdurulur	(2)İngiliz taarruzu (6)Suvla'da 2. İngiliz çıkarması (6)Anafartalar (7)Sarıbayır (10)Türk karşı		

		taarruzu		
EYLÜL				(28) 1.Kut Muharebesi
EKİM				
KASIM				(21)Selmanpak Muharebesi
ARALIK	(18-20)İngilizlerin Suvla ve Arıburnu'ndan çekilmeleri			Kut kuşatması
OCAK 1916	Köprüköy'de Rus taarruzu	(8/9)İngilizlerin Seddülbahr'den çekilmeleri		Kut kuşatması
ŞUBAT	Ruslar Erzurum'u alır			Kut kuşatması
MART	Bitlis'te 2. Ordu kuruluyor.			Kut kuşatması
NİSAN	(18)Trabzon düşer.		(23) Katya Muharebesi	Kut'un teslim olması
MAYIS	(29)Erzurum'dan başlayan Rus taarruzu		İngiliz ilerlemesi	
HAZİRAN	Doğu Karadeniz'de Türk taarruzu		Sina'nın boşaltılması	İran'da 2. Türk istilas
TEMMUZ	(2)Bayburt'ta Yudenitç taarruzu (25)Ruslar Erzincan'ı işgal eder	ROMANYA 6.Kolordu konuşlanır GALİÇYA 15.Kolordu konuşlanır	Sina'nın boşaltılması	
AĞUSTOS	(2)2. Ordu taarruzu. Mustafa Kemal Muş ve Bitlis'i ele geçirir	Romanya taarruzu	(4) Türkler Bir Romani'de taarruza geçer	
EYLÜL (23)Türk-Alman Askerî Antlaşması	3. Ordu'nun yeniden yapılandırılması	(1)Doburca'ya doğru Tuna Ordusu Taarruzu		2.İngiliz ilerlemesi
EKİM				2.İngiliz ilerlemesi
KASIM				2.İngiliz ilerlemesi
ARALIK		(5)Bükreş'in düşüşü (6)Ploesti'nin düşüşü MAKEDONYA (6)20. Kolordu Drama'da konuşlanır	(23)İngilizler El-Ariş'e hücum eder	
OCAK 1917 (11)Kapitülasyonları Sona erdiren Türk-		(7)ROMANYA Türkler Tuna üzerindeki İsman'a	(9)İngilizler Türk sınırına erişirler	

Alman Antlaşması		ilerler.		
ŞUBAT				(22) 2.Kut Muharebesi
MART	Rus İhtilali		(26)1. Gazze Muharebesi	(11)Bağdat'ın ele geçirilmesi. Türler İran'dan çekilir
NİSAN			(17)2.Gazze Muharebesi	
MAYIS				
HAZİRAN				
TEMMUZ				
AĞUSTOS		(22)GALİÇYA 20.Kolordu'nun dönüşü	Yıldırım Ordular Grubunun Kuruluşu	
EYLÜL				
EKİM (18)Türk-Alman Askerî İşbirliği Antlaşması			(31)3.Gazze ve Birüssebi Muharebesi	
KASIM				İngilizler Tıkrit'e ilerler
ARALIK	Rusya ile mütareke		(11)Kudüs'ün fethi (26)Türk karşı taarruzları	
OCAK 1918				
ŞUBAT	3. Ordu Taarruzları			
MART	Brest Litovsk Antlaşması Türkler Trabzon'u alır			
NİSAN	Batum ve Kars'ın kurtarılışı		(30)2. Ürdün Muharebesi	
MAYIS				
HAZİRAN	(4) Türk ordusunun Azerbaycan taarruzu			Türkler İran'da Tebriz'i aldılar
TEMMUZ	Baku'nun kuşatılması			
AĞUSTOS	Baku kuşatması			(4) İngilizler Enzeli'yi alır (20)İngilizler Baku'ya gelir.
EYLÜL	(17)Türklerin Baku'yu alması		(19)Nablus Muharebesi ve Türk ricatı	

			(27)Dera'nın düşüşü	
EKİM			(10) Şam ve Beyrut'un düşüşü. (16) Humus'un düşüşü. (25) Halep'in düşüşü	
KASIM 1918				(1) Musul'a ilerleme

NOT: a)Parantez içindeki sayılar ayın gününü gösterir

b) Bu çizelge Edward J. Erickson'un “**Size Ölmeyi Emrediyorum**” isimli eserinin ek kısmından alınmıştır. Geniş bilgi için bkz. **Edward J. Erickson,Size Ölmeyi Emrediyorum, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003**

Tablo 2.
ALMAN ASKERİ HEYETİ

KOMUTA GRUBU

- 1 komutan
- 1 kurmay subayı
- 2 yaver
- 3 diğer subay

HAREKAT GÖREVLERİ

- 1 kolordu komutanı
- 1 tümen komutanı
- 1 danışman-Piyade alayı
- 1 danışman-Süvari alayı
- 1 danışman-Sahra Topçu Alayı
- 1 danışman-Muharebe

EĞİTİM GÖREVLERİ

- 3 kurmay subayı
- 1 yönetici, Kurmay okulu
- 2 eğitmen, Kurmay okulu
- 1 yönetici, Piyade okulu
- 1 yönetici, Sahra Topçu Okulu
- 1 yönetici, Ağır topçu okulu

1 yönetici, Süvari okulu
 1 subay-Astsubay okulu
 6 subay-İki kolordu karargâhı için
 2 komutan, Gösteri ve Tatbikat Alayı
 10 subay, teknik danışman olarak (b)
 1 askeri doktor
 1 yönetici-Jimnastik okulu
 3 komutan-Astsubay okulları için

NOTLAR: Bu plan sadece belli başlı subayların listesini vermektedir. Destek astsubaylar ve misyona bağlı askerler personel sayısını büyük ölçüde artırmıştı. Tam kadrosu ile misyon yaklaşık 1100 subay ve askerden oluşmaktaydı.

- Misyon komutanı aynı zamanda kolordu komutanı olarak ikili bir göreve sahip olacaktı. Gerçekte, Limon Von Sanders ilk başta I. Kolordu Komutanı olarak “çift şapkalı” idi.
- Bu alanda uzmanlıklar demiryolları, motorizasyon, telefon, telgraf, istihkam, lojistik ve ordonatım idi.

Bu çizelge için bkz. Cemal akbay, Birinci Dünya Harbi’nde Türk Harbi, Osmanlı İmparatorluğu’nun Siyasî ve Askerî Hazırlıkları ve Harbe Girişi C.I., Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1991, s. 274

Tablo 3.
OSMANLI ORDUSUNUN GÜCÜ, 1918

ORDU	TAHSİS ED.GÜÇ	TÜFEK	M.TÜFEK	TOP	TAHSİS ED.GÜÇ
1. Ordu	237,300	52,918	0	284	50,000 ^a
2.Ordu	140,016 ^b	67,250	79	64	249,730
3.Ordu	147,390	46,925	24	180	70,000
4.Ordu	190,898	94,815	138	179	190,000
5.Ordu	220,286	126,811	511	548	200,000
6.Ordu	79,360	32,216	135	122	54,109
7.Ordu	35,065	110,999	279	86	40,000
8.Ordu	32,000	12,799	338	126	39,783
9.Ordu- Haziran 1918	80,000	21,791	307	136	120,000 ^c
Diğer bölgeler	14,000	Belirtilmemiş			14,000
TOPLAM	1,096,315 ^d	466,624	1,504 ^d	1,589 ^d	1,027,622

NOTLAR: a. Her ne kadar 1. Ordu 1918 ilkbaharında faaliyet dışı bırakılmışsa da başkent garnizano ve çevredeki kaleler bu sayıya dahildir.

b. 2.,4. ve 5. Ordular İmparatorluğun ulaştırma hatlarını açık tutmak için çalışan çok sayıda amele birliklerine sahiptir. Bu tür birliklerini ayrı bir toplam olarak bildiren

tek ordu olan 2. Ordu amele birliklerinde 41,931 kişi olduğunu belirtmişti. 2. ve 4. Ordular da benzer sayıda emele birliği olma ihtimali büyüktü.

c. 9. Ordu toplamları İslâm ordusunu da içermektedir.

d. Bu toplam 9. Ordu 1918 yazında örgütlenmiş olan 9. Ordu sayılarını içermemektedir.

e.Yıldırım Orduları Grubunun Ocak 1918 tarihinde depolarda stok edilmiş 172,591 tüfeği daha vardı.

f. Mütareke sırasında, Osmanlı Ordusu muhtemelen yoklama kayıtlarında 930,000 askere , Osmanlı donanması 15,000 askere (5451 subay 7419 denizci), Osmanlı Jandarması ise yaklaşık 150,000 askere sahipti (1914 gücü: 40,000'i seyyar alay ve taburlarda olan 250,000 asker) Böylece Edward Erickson'un mütareke sırasında toplam silahlı kuvvetler tahmini 1,095,000 askerdir.

Kaynak: Genelkurmay Başkanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri, Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik, X.Cilt (Ankara:Genelkurmay Basımevi, 1985), 544-550

DİZİN

Abdülhamit	40, 41, 42, 43, 44, 47, 51, 52, 53, 55,
Sultan II. Abdülhamit1, 2, 3, 10, 15,	56, 68, 72, 73, 77, 83, 99, 103, 104,
517, 521	106, 107, 108, 109, 110, 111, 112,
Africa	113, 114, 115, 119, 123, 132, 136,
İngiliz zırhlısı64, 149, 150, 158, 159,	151, 152, 157, 162, 169, 174, 175,
160	200, 216, 219, 227, 228, 236, 237,
Agamemnon	238, 253, 254, 271, 280, 283, 296,
İngiliz zırhlısı61, 65, 68, 86, 118,	302, 304, 348, 375, 377, 458, 459,
120, 129, 203, 206, 224, 367, 394	463, 468, 499, 509, 514, 515, 517,
Ajans Havas109, 110, 205, 250, 273,	518, 521, 522
286	Alsace-Lorraine..... 18, 112
Albion	Amerika7, 196, 246, 265, 268, 272,
İngiliz zırhlısı..... 129, 183, 186, 190	273, 359, 373, 374, 420, 459, 461,
Alçitepe..... 74, 78, 80, 87, 88, 91	487, 488, 499, 509, 515, 518
Ali İhsan Sabis	Anafartalar89, 90, 91, 92, 93, 94, 98,
Savaşta Harekat Şubesi Müdürü daha	100, 101, 107, 292, 296, 297, 299,
sonra general. 45, 46, 47, 49	300, 301, 304, 305, 309, 310, 312,
Almanya1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 13,	313, 315, 316, 318, 319, 323, 324,
14, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 27,	325, 326, 330, 332, 334, 336, 337,
28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 39,	340, 341, 342, 343, 345, 346, 347,

- 349, 350, 351, 353, 354, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 364, 365, 366, 367, 369, 370, 371, 372, 376, 379, 380, 381, 382, 385, 396, 403, 408, 410, 414, 521, 523, 525
- Antalya..... 185, 262
- Arbeiter Zeitung
Avusturya gazetesi 133, 134, 200, 384
- Ariburnu 74, 76, 78, 79, 80, 82, 83, 87, 88, 89, 90, 91, 100, 101, 107, 180, 181, 185, 189, 190, 193, 195, 196, 198, 199, 200, 205, 206, 208, 209, 211, 212, 214, 215, 216, 217, 219, 222, 223, 224, 225, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 238, 239, 241, 242, 243, 244, 245, 248, 249, 251, 252, 253, 254, 258, 259, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 272, 274, 276, 278, 280, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 291, 292, 293, 296, 297, 298, 299, 301, 304, 309, 310, 311, 312, 313, 316, 323, 324, 325, 326, 327, 330, 332, 334, 335, 336, 337, 340, 341, 342, 343, 345, 346, 347, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 360, 361, 362, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 388, 390, 392, 394, 395, 396, 397, 400, 401, 402, 408, 414, 430, 432, 438, 525
- Asquith
İngiliz başbakanı 21, 123, 188, 191, 226, 227, 244, 263, 276, 335, 361, 385, 386, 418
- Atina 71, 82, 141, 145, 146, 164, 167, 169, 170, 176, 178, 188, 205, 210, 212, 216, 217, 226, 263, 267, 268, 269, 270, 277, 310, 326, 373, 462
- Avusturya-Macaristan 2, 6, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 38, 122, 136, 154, 175, 200, 261, 495, 499, 515, 517
- Ayasofya 51
- Ayvalık..... 127, 141, 260
- Bâb-ı Âli 12, 15, 42
- Bağdat 2, 11, 17, 22, 118, 145, 194, 260, 427, 433, 526
- Bahrisefid 111, 121, 122, 136, 139, 147, 211, 250, 268, 338
- Basra Körfezi 13, 18, 194
- Berlin 1, 2, 22, 29, 38, 40, 64, 66, 67, 68, 73, 76, 81, 82, 84, 86, 95, 98, 99, 104, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 119, 120, 122, 125, 128, 129, 135, 136, 137, 138, 142, 143, 145, 146, 147, 151, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 162, 165, 168, 169, 173, 174, 175, 182, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 194, 200, 201, 202, 203, 204, 207, 209, 210, 211, 212, 215, 217, 218, 224, 225, 226, 235, 237, 242, 244, 245, 246, 249, 251, 253, 254, 256, 258, 261, 262, 263, 265, 271, 272, 273, 274, 277, 279, 282, 283, 284, 286, 300, 302, 304, 312, 313, 314, 322, 324, 330, 335, 336, 343, 345, 346, 348, 357, 361, 364, 385, 386, 387, 388, 390, 397, 412, 416, 418, 420, 429, 431, 436, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 506, 507, 508, 509, 510, 514
- Berliner Mittag Zeitung
Alman gazetesi 120
- Berliner Tageblatt
Alman gazetesi 104, 192, 197, 202, 412
- Berliner Tagesblatt
Alman gazetesi 139, 230
- Bingazi 22, 79, 271
- Bolayır 58, 76, 79, 87, 137, 283, 285, 310
- Bosna-Hersek 17, 22, 25
- Bouvet
Fransız zırhlısı 63, 64, 65, 66, 69, 75, 148, 150, 153, 155, 156, 159, 160, 163, 164, 176

- Bozcaada⁵⁴, 64, 118, 137, 149, 153, 158, 160, 170, 178, 192, 258, 274, 280, 322, 391, 433, 434, 438, 440, 508
- Breslau
Alman gemisi iken,daha sonra Midilli ismini almıştır 6, 40, 41, 42, 45
- Bretto
Fransız general 99, 364
- Bulgaristan², 4, 20, 21, 22, 24, 34, 35, 46, 59, 62, 73, 95, 96, 121, 128, 133, 141, 167, 175, 234, 280, 335, 341, 375, 499, 515
- Carden
İngiliz amiral 63
- Cavit
(Bey) Osmanlı Maliye Nazırı⁴¹, 43, 470
- Cemal Paşa
Osmanlı Bahriye Nazırı⁵, 15, 20, 21, 22, 23, 33, 34, 41, 42, 43, 44, 48, 49, 50
- Cevat
(Çobanlı) general 59
- Charlemagne
Fransız zırhlısı⁶¹, 65, 129, 163, 188, 189, 194
- Churchill
İngiliz Deniz Bakanı²⁹, 40, 54, 81, 82, 97, 98, 182, 191, 227, 302, 338
- Conkbayır 75, 79, 91
- Cornwallis
İngiliz zırhlısı 61, 62, 129, 160
- Correspondance Politique
Avusturya gazetesi 271
- Corriere Dellasera
İtalyan gazetesi⁷³, 98, 123, 176, 231, 242, 342, 489
- Çanakkale², 18, 34, 41, 42, 44, 49, 51, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 117, 118, 119, 120, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 276, 277, 278, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 330, 331, 332, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 387, 388, 389, 390, 393, 394, 396, 397, 398, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 409, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 434, 438, 439, 440, 467, 479, 505, 506, 511, 512, 513, 518, 519, 520, 521, 523, 524
- Çanakkale Boğazı⁴⁴, 57, 59, 61, 75, 97, 104, 106, 117, 118, 124, 125, 128, 131, 132, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 147, 154, 156, 158, 163, 165, 166, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 179, 265, 267, 338, 412, 416, 420, 424, 425, 427, 428, 434, 438, 439, 440, 505

- d'Amade
General-Fransız komutan 80, 197, 230, 231, 290
- Daily Chronicle
İngiliz gazetesi 94, 142, 174, 299
- Daily Mail
İngiliz gazetesi 119, 387, 390
- Daily News
İngiliz gazetesi . 84, 85, 154, 204, 213
- Daily Telegraph
İngiliz gazetesi 208, 263, 389, 391
- Dersâdet 76, 117, 138, 146, 147, 161, 170, 176, 180, 184, 200, 228, 231, 235, 245, 269, 283, 290
- Deutsche Tages Zeitung
Alman gazetesi 68, 99, 146, 151, 153, 200, 279, 283, 346, 357
- Dikili 127, 141, 215, 222, 260
- Düztepe 88
- Echo de Bulgar
Bulgar gazetesi 105, 413
- Edremit 247, 329
- Enver Paşa 5, 9, 15, 22, 31, 32, 34, 37, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 79, 80, 103, 104, 107, 517
- Eskişehir 70
- Fevzi Çakmak
(Mareşal) 47
- Fischer
Amiral-İngiliz birinci deniz lordu. 57, 81, 82
- Frankfurt
Almanya'da şehir 127, 184
- Frankfurter Zeitung
Alman gazetesi 127, 152, 172, 176, 184, 248, 324
- Fransa 1, 2, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 34, 36, 38, 40, 41, 51, 56, 83, 95, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 122, 132, 133, 135, 136, 142, 144, 154, 156, 165, 181, 191, 207, 213, 236, 248, 250, 264, 281, 290, 298, 300, 315, 322, 339, 375, 387, 459, 460, 465, 517
- Fransız İhtilâli 6, 16
- Fremdenblatt
Avusturya gazetesi 106, 133, 154, 227, 277, 335, 388, 414, 459, 460, 487
- French
(Mareşal) İngiliz ordusu başkomutanı 37, 115
- Galic Amerikan
Amerikan gazetesi 268
- Gelibolu
(Yarımada) 57, 59, 62, 65, 71, 73, 74, 78, 79, 82, 83, 84, 86, 90, 92, 94, 96, 97, 99, 101, 104, 105, 107, 152, 179, 180, 181, 185, 189, 191, 196, 203, 206, 208, 209, 212, 218, 221, 224, 237, 242, 250, 252, 253, 256, 263, 264, 270, 272, 276, 287, 293, 299, 300, 302, 306, 312, 313, 315, 316, 317, 319, 320, 330, 332, 333, 337, 339, 342, 343, 346, 348, 373, 374, 375, 383, 384, 386, 387, 389, 391, 392, 399, 400, 409, 411, 412, 413, 417, 420, 422, 425, 426, 427, 429, 433, 435, 436, 440, 445, 505, 517, 520, 521, 522, 524
- Gerard
Amiral-Fransız filo kumandanı ... 156, 225
- Giornale d'İtalia
İtalyan gazetesi 73, 116, 126, 231, 242
- Goeben
Alman gemisi. Daha sonra Yavuz ismini almıştır. 6, 40, 41, 42, 45, 48
- Goliath
İngiliz zırhlısı 81, 182, 183, 184, 196, 197, 202, 237
- Goltz Pâşâ
(Von der) Alman general 161, 162, 174, 175, 176, 177, 231, 290, 430, 431
- Gouraud
Fransız general 230, 249, 253, 308
- Gökçeada 88
- Grey
(Sir Edward) İngiliz Dışişleri Bakanı 21, 27, 72, 110, 122, 135, 138, 144
- Guson

- (Sir)İngiltere'nin Berlin Büyükelçisi 110
- Halil Bey
(Menteşe)Meclis Başkanı30, 47, 49, 50
- Hamburg Nachrichten
Alman gazetesi..... 136, 303
- Hamilton
(Ian) Çanakkale İngiliz orduları başkomutanı57, 71, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 87, 88, 91, 92, 93, 94, 186, 197, 251, 263, 266, 290, 292, 300, 308, 322, 385, 386, 418, 519
- Hindistan11, 16, 18, 19, 81, 99, 122, 168, 343, 344, 427
- Hollanda..... 15, 16, 271
- I. Balkan Savaşı 4
- I. Dünya Savaşı7, 8, 10, 17, 20, 65, 72, 107, 108, 519, 522, 524
- II. Balkan Savaşı 4
- İnflexible
İngiliz zırhlısı64, 65, 68, 151, 163, 188, 208
- İrresistible
İngiliz zırhlısı64, 65, 66, 75, 129, 131, 150, 155, 159, 160, 196
- İmroz
(Ada)54, 60, 168, 170, 201, 203, 217, 222, 223, 224, 226, 234, 254, 323, 324, 332, 347, 394, 395, 397, 399, 402, 403, 404, 406, 409, 414, 416, 419, 421, 423, 425, 427, 428, 429, 432, 434, 435, 436, 438, 439, 441, 442, 479, 505, 506, 512, 513
- İndépendance
Romanya gazetesi 126
- İngiltere1, 2, 4, 6, 7, 11, 13, 14, 15, 16, 18, 22, 23, 27, 28, 29, 33, 38, 39, 40, 41, 42, 51, 56, 64, 66, 72, 81, 82, 83, 93, 95, 96, 97, 99, 104, 105, 106, 108, 110, 111, 114, 115, 119, 121, 122, 123, 124, 126, 132, 133, 135, 136, 139, 142, 143, 144, 147, 154, 155, 156, 158, 162, 165, 167, 174, 184, 186, 188, 196, 201, 202, 204, 207, 209, 210, 211, 227, 230, 236, 248, 249, 254, 262, 263, 270, 271, 273, 275, 279, 295, 299, 309, 313, 334, 336, 338, 344, 346, 357, 386, 387, 388, 389, 412, 413, 414, 418, 420, 459, 462, 465, 468, 491, 517, 521
- İstanbul2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 30, 31, 33, 34, 36, 39, 40, 41, 45, 49, 50, 51, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 62, 64, 65, 69, 70, 71, 77, 84, 93, 98, 100, 101, 103, 105, 107, 121, 122, 124, 125, 129, 133, 134, 136, 137, 142, 152, 171, 175, 180, 181, 190, 200, 201, 202, 211, 241, 268, 290, 294, 298, 318, 335, 364, 381, 384, 387, 388, 407, 413, 420, 431, 470, 489, 510, 511, 512, 513, 514, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 528
- İtalya2, 3, 4, 6, 18, 21, 22, 27, 29, 30, 36, 56, 59, 62, 72, 73, 82, 98, 100, 116, 121, 122, 124, 135, 136, 137, 139, 171, 197, 211, 227, 242, 261, 266, 271, 277, 284, 314, 342, 364, 459, 499, 500, 503
- İttihat ve Terakki
Fırka 2, 3, 5, 30, 104, 519
- İzzet Paşa
(Eski Harbiye Nazırı) 9
- Jagov
Alman Dışişleri Bakanı 29
- Jeanne d'Arc
zırhlı 181, 185
- Journal de Geneve
Cenevre gazetesi 236
- Kabatepe
Arıburnu bölgesinde75, 78, 90, 199, 208
- Kahire104, 123, 185, 213, 231, 248, 296, 400
- Kanlısirt
Arıburnu bölgesi78, 91, 334, 345, 352, 356, 359, 365, 366, 368, 372, 373
- Karadağ 4, 459, 460
- Kazım Karabekir
General 10, 30, 45
- Kerkük..... 247
- Kiev 27
- Kitchener

- (Lord) İngiliz Savaş Bakanı 57, 63, 71, 93, 97, 98, 99, 147, 292, 335, 357, 358, 361, 385, 389
- Konya..... 11, 70
- Kumkale 60, 61, 62, 77, 78, 79, 120, 126, 127, 130, 140, 142, 161, 172, 179, 239, 264, 278, 308, 395, 436, 507
- Kuzey Afrika..... 16, 40, 41
- La Politique
Romanya gazetesi 310
- Liège
Belçika'da kale 36, 112, 113, 114, 127
- Liman Von Sanders
(Mareşal) Alman generali 8, 9, 15, 37, 45, 55, 74, 75, 76, 79, 92, 517
- Limni Adası 54, 212, 229, 305, 395, 428
- Limpus
(İngiliz Amiral) İngiliz-Fransız donanma komutanı 8, 9, 15, 126, 135, 165, 197
- Local Anzeiger
Alman gazetesi 69, 73, 138, 151, 194, 207, 218, 242, 258, 284, 290, 302, 458
- Londra 9, 27, 57, 62, 64, 66, 72, 76, 81, 82, 84, 86, 94, 96, 99, 110, 111, 112, 115, 122, 127, 128, 129, 135, 137, 138, 142, 144, 155, 156, 158, 162, 163, 168, 173, 181, 182, 183, 201, 202, 203, 204, 207, 210, 211, 213, 226, 234, 244, 245, 246, 251, 271, 273, 281, 282, 299, 313, 316, 335, 341, 343, 344, 345, 373, 385, 386, 387, 389, 418, 427, 462, 468, 469, 489
- Lord Nelson
İngiliz zırhlısı..... 188, 253
- Mahmut Şevket Paşa
Sadrazam..... 2, 5, 8, 48
- Majestic
İngiliz zırhlısı 83, 129, 131, 183, 190, 193, 199, 200, 201, 204, 210, 217
- Makedonya..... 4, 5, 20
- Manchester Guardian
İngiliz gazetesi 81, 207, 263
- Marmara Denizi 82
- Marmaris 185
- Maydos
Eceabat 75, 77, 78, 79, 80, 82, 87, 341
- Mecidiye
Osmanlı zırhlısı 172, 177
- Mehmed Çavuş 66, 78, 131, 147, 148
- Mısır 11, 12, 13, 45, 46, 54, 96, 104, 118, 123, 139, 174, 185, 228, 246, 248, 271, 273, 299, 324, 326, 344, 384, 388, 399, 400
- Midilli
Osmanlı zırhlısı 48, 82, 169, 188, 189, 206, 210, 215, 258, 261, 273, 322, 437, 438, 439, 505
- Moltke
(Helmuth Von) Alman Genelkurmay Başkanı..... 52
- Morning Post
İngiliz gazetesi 141, 156, 187, 210, 331, 389
- Morto Limanı 80, 81, 179, 182, 192, 198, 259, 262, 264, 309, 310, 312, 324, 351, 357, 382, 391, 393, 394, 405
- Moskova
Rusya'nın başkenti..... 27, 248, 491
- Mustafa Kemal
Yarbay-Albay ve Genaralliğe yükselecektir. 32, 48, 76, 79, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 106, 107, 519, 520, 526
- Navorosiski
Rus Limanı..... 48, 49
- Neue Deutsche Allgemaine Zeitung
Alman gazetesi..... 68, 151
- Neue Freie Press
Avusturya gazetesi 124, 125, 126, 128, 135, 147, 155, 174, 175, 177, 184, 263, 270, 271, 285, 287, 384
- Neue Rotterdamische Corent
Danimarka gazetesi 76, 245
- Neue Züricher Zeitung
Avusturya gazetesi 390
- New York... 85, 196, 268, 359, 508, 509
- Nord Deutsche Allgemaine Zeitung
Alman gazetesi..... 302
- Novye Vremya
Rus gazetesi..... 171
- Ocean

- İngiliz zırhlısı64, 65, 66, 75, 155, 183, 196
- Odessa..... 27, 45, 46, 48, 49
- Osmanischer Lloyd
Alman gazetesi..... 178, 228
- Osmanlı Devleti1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 18, 21, 23, 30, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 72, 73, 77, 87, 94, 104, 107, 227, 290, 517, 518, 520, 524
- Paris9, 14, 15, 24, 76, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 135, 136, 141, 142, 144, 156, 207, 217, 224, 234, 245, 249, 250, 253, 266, 273, 281, 283, 286, 298, 307, 308, 322, 459, 461, 462, 489, 508, 520
- Paul Cambon
Fransız Büyükelçisi..... 72
- Petit Parisien
Fransız gazetesi..... 462, 488
- Piers
İngiliz Amiral..... 85, 196
- Poincare
Fransa cumhurbaşkanı21, 112, 165, 192, 308
- Portekiz 15, 16, 459
- Quenn Elisabeth
İngiliz zırhlısı57, 61, 62, 67, 68, 81, 129, 151, 152, 153, 163, 176, 262
- Reşat
(Sultan Mehmet) 2, 33, 49
- Reuter
Haber Ajansı 145, 168, 173, 213, 462
- Ria dö Janeiro
Brezilya'nın başkenti..... 39
- Roma36, 73, 116, 125, 136, 139, 141, 143, 158, 162, 168, 170, 171, 185, 231, 254, 266, 314, 358, 373, 462, 489
- Romanya5, 20, 25, 30, 35, 46, 121, 128, 139, 141, 219, 234, 279, 286, 459, 460, 465, 518, 526
- Rumeli1, 60, 65, 74, 120, 188, 192, 193, 198, 199, 200, 206, 211, 212, 214, 218, 224, 225, 229, 231, 234, 235, 238, 241, 287, 292, 404, 424, 518
- Rusya1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 11, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 22, 24, 25, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 44, 46, 47, 50, 51, 53, 56, 62, 84, 99, 100, 105, 108, 109, 112, 120, 121, 122, 124, 125, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 142, 144, 147, 154, 167, 171, 172, 173, 181, 244, 248, 254, 265, 268, 274, 286, 339, 340, 357, 364, 387, 413, 420, 459, 460, 465, 473, 489, 490, 491, 502, 503, 517, 518, 521, 527
- Sait Halim Paşa
Sadrazam 6, 7, 22, 23, 41, 50, 522
- Saraybosna 15, 23, 24, 25, 26, 39
- Sarıbayır 75, 80, 92, 107, 525
- Sarımsak..... 127, 141, 260
- Saros Körfezi59, 77, 79, 83, 127, 152, 176, 179, 196, 198, 258, 281, 285, 356, 357, 367, 388, 410, 414, 416, 429, 438
- Sazanof
Rus Dışişleri Bakanı21, 23, 122, 133, 138, 144
- Schellendorf
(Bronart Von) Alman generali 46, 47
- Schlieffen
Alman eski Genelkurmay Başkanı. 52
- Secolo
İtalyan gazetesi..... 99, 269, 343
- Seddülbahir58, 60, 61, 62, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 83, 88, 89, 91, 98, 100, 101, 102, 119, 120, 121, 126, 127, 130, 131, 134, 138, 140, 142, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 189, 190, 193, 195, 198, 199, 203, 205, 206, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 218, 219, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 238, 239, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 257, 258, 259, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 272, 274, 276, 278, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 291, 292, 293, 296, 297, 298, 299, 301, 304, 305, 309, 310, 312, 313, 315, 316, 318,

- 319, 321, 323, 324, 325, 326, 330, 332, 334, 335, 336, 337, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 388, 389, 390, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 429, 430, 431, 432, 434, 435, 436, 437, 438, 441, 442
- Selanik4, 5, 17, 48, 95, 100, 195, 258, 268, 318, 348, 358, 364, 373, 384, 388
- Sırbistan4, 17, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 35, 38, 46, 48, 95, 96, 341, 375, 459, 460, 518
- Sivastopol
Rus limanı 48, 49, 121, 148, 149, 167
- Sofya71, 105, 141, 164, 167, 175, 176, 234, 263, 413, 465, 466, 469, 485, 486, 503, 515
- Souchon
(Amiral) Alman subayı45, 46, 47, 48, 49, 50, 103
- Souffren
Fransız zırhlısı61, 64, 65, 129, 141, 163, 179, 396, 398
- Strazburg
Fransa'da şehir..... 115, 116
- Sudan 123
- Suvla
Anafartalar bölgesinde89, 90, 91, 92, 311, 313, 314, 319, 333, 336, 370, 384, 385, 386, 387, 388, 418, 525
- Swiftsure
İngiliz zırhlısı..... 397
- Şerif Hüseyin 80
- Talat Paşa
Dahiliye Nazırı22, 23, 31, 38, 42, 44, 49, 521
- Teke Burnu80, 102, 208, 239, 244, 249, 250, 252, 254, 259, 261, 262, 272, 280, 319, 343, 382, 384, 393, 394, 395, 396, 399, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 409, 410, 411, 412, 414, 416, 417, 418, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426
- Times
İngiliz gazetesi104, 111, 155, 162, 173, 190, 207, 211, 212, 217, 220, 221, 234, 251, 252, 265, 266, 282, 311, 315, 319, 332, 387, 400, 426, 427
- Trablus 271, 390
- Trablusgarp savaşı..... 3
- Trabzon 55, 525, 527
- Tribuna
İtalyan gazetesi73, 125, 143, 185, 242, 314
- Tripitz
(Amiral)Bahriye Nazırı 10, 11
- Triumph
İngiliz zırhlısı83, 86, 129, 196, 198, 199, 201, 202, 210, 213, 217, 237
- Tunus..... 271
- Türkgeldi
(Ali Fuat) Padişahın başkatibi29, 30, 31, 49, 50, 70
- Vangeance
İngiliz zırhlısı 61, 129, 193, 198
- Venizelos
Yunan Başbakanı 62, 95, 168, 169
- Vossiche Zeitung
Alman gazetesi67, 162, 286, 348, 462, 467
- Wangenheim
Almanya'nın İstanbul Büyükelçisi .. 8, 9, 31, 40, 41, 48
- Wiener Allgemeine Zeitung
Alman gazetesi 270, 390
- Yavuz
Osmanlı zırhlısı7, 33, 48, 49, 59, 183, 505, 519, 522
- Yunanistan 4, 20, 21, 22, 30, 54, 59, 95, 116, 121, 122, 131, 133, 139, 167, 168, 169, 189, 263, 269, 273, 462